GELİŞİM PSİKOLOJİSİ

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

TEMEL KAVRAMLAR

Büyüme: Vücuttaki bedensel değişiklere denir (boy, kilo, hacim…)
Örnek: Çocuğun kilo alması, boyunun uzaması

Olgunlaşma: Genetik yapı doğrultusunda insanın belli bir yaşa geldiğinde bir şeyi yapabilme yeteneğidir (Biyolojik yeterlilik).

- Fiziksel hem de zihinsel olabilir.
- Türe özgüdür.
- Yapabilme yapamama soruları daha çok olgunlaşma ile ilgilidir. Kalıtsaldır.
- Öğrenmeden bağımsızdır ama öğrenmenin olabilmesi için olgunlaşma şarttır.
- Çevreden bağımsız olarak devam eder. Ancak olağanüstü çevresel koşullar olgunlaşmayı etkileyebilir. Beslenme, radyasyon gibi.

Gelişimde olgunlaşma kavramı aşağıdaki süreçlerden hangisini anlatmak için kullanılmaktadır?

A) Sosyal normlara uygun davranışların öğrenilmesi ve sergilenmesi

B) Genetik olarak belirlenen bir plan çerçevesinde yaşantılardan bağımsız olarak gerçekleşen biyolojik gelişmeler

C) İlk ergenlik döneminde başlayan ve yetişkinlik çağına kadar süren fiziksel ve cinsel değişmeler

D) Büyüme ve gelişmeye eşlik eden öğrenilmiş davranış örüntülerinin kazanılması

E) İlerleyen yaşla birlikte aşırı davranışların yerlerini yavaş yavaş ağırbaşlı davranışların alması

Ayrıca 1920'lerde **Gessel'in** geliştirdiği olgunlaşma kuramı da dikkat çekicidir. Gessel'e göre insan davranışının gelişiminde çevrenin önemli bir katkısı yoktur. Gelişimi belirleyen, genler ve genlerin yaşam süreci içinde ürettiği olgunlaşma basamaklarıdır. Gessel'in olgunlaşma kuramına göre insan gelişimini ve davranışlarını yöneten unsur kalıtımın olgunlaşma ile kendini açığa çıkarmasıdır.

Normatif Bakış Açısı: Herkes için geçerli standartlar belirlenerek insan gelişimini anlamaya çalışan bakış açısıdır. Çocukların farklı dönemlerdeki gelişimlerini inceleyerek bunlarla ilgili kayıtlar tutulmuş ve belli standartlar tespit edilmiştir.

Prof. Dr. Ş. GÜNDÜZ

Hazır bulunuşluk: Olgunlaşma + Motivasyon + Ön bilgi+ tutum
Kişinin öğrenme ortamına getirdiği her şeydir. Öğrenmenin hem öncesinde hem de sonrasında yer alır. Kısaca bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olarak bir şeyi yapmaya hazır hale gelmedir. Ayrıca sağlık durumu gibi faktörleri de kapsayan bir kavramdır.

Yaşantı (Deneyim): Bireyin çevreyle kurduğu etkileşimdir. Yaşantı olmadan öğrenme olmaz.

Soru: Zihin gelişiminde "hacim korunumu" özelliğinin kazanılmasıyla ilgili ilkel kabile çocukları üzerinde yapılan bir deneyde, aynı miktarda su çocukların gözlerinin önünde farklı biçimlerdeki cam bardaklara doldurulmuş ve miktarının değişip değişmediği sorulmuştur. Çocukların bu soruya 11-12 yaşından önce doğru cevap veremedikleri gözlenmiştir. İlkel kabile çocuklarının, bardağın biçimi değişse bile, suyun miktarının değişmeyeceğini ayırt edememelerinin en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?
A) Eğitim eksikliği
B) Yeterince olgunlaşmama
C) Yetersiz beslenme
D) Yaşantı eksikliği
E) Yaşlarının küçük olması

Öğrenme: Yaşantılarımız sonucunda meydana gelen kalıcı izli davranış değişikliğidir.
Kalıcılık + Yaşantı + Davranış Değişikliği
Limon görünce ağzın sulanması öğrenmedir.
Bir ustanın motor sesini dinleyerek arızanın nereden geldiğini anlaması öğrenmedir.
Ancak aşağıdaki geçici davranışlar öğrenme değildir.

Örnek**:**
- Çok yorgun birinin sayıklaması
- Ayağı burkulan kişinin pedal çevirememesi

Gelişim: Büyüme+ Olgunlaşma + Hazır bulunuşluk + Öğrenme
Bebeğin anne rahmine düştüğü andan itibaren ölene kadar sürekli ilerleme kaydederek değişmesidir (Fiziksel Gelişim, Zihinsel Gelişim, Cinsel Gelişim vs.).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Gelişme: Ortaya bir davranışın konulabilmesi yani üründür. Dil gelişimi bir süreç, çocuğun baba demesi ise bir sonuçtur. Yani gelişmedir.

Karşılaştırma Örnekleri

- Çocuğun boyunun uzaması, büyüme.
- Ağaca tırmanabilecek düzeye gelmesi, olgunlaşma.
- Nasıl tırmanılacağıyla ilgili bilgi sahibi olması, öğrenme.
- Sonunda ağaca tırmanması gelişmedir.

Değişim: Her değişim bir gelişim değildir. Değişimin gelişim olabilmesi için sistematik, ardışık ve sürekli ilerlemesi gerekir. Ancak her gelişim bir değişimdir. Değişim, gelişimi de kapsayan genel bir kavramdır. Ayrıca değişim olumsuz da olabilmektedir.

Gelişim Dönemi: Gelişim aşamalarının belirli özelliklere göre gruplandırılmasıdır. En çok da yaşa göre sınıflandırma yapılır.

Gelişim Görevi (ödevleri**) :** Yaşamın belli bir döneminde ortaya çıkan ve bireyi daha ileri düzeydeki bir davranışa götüren gelişim sorumluluklarıdır.

Kritik Dönem (Duyarlı zaman aralığı**):** Dışsal uyarıcıların insan üzerinde en etkili olduğu dönemdir.

Örnek: Çocuk için yürümede 1 yaş civarı için kritiktir.
Hamileliğin ilk üç ayında ilaç kullanılmaması,
Kedilerin ilk üç haftada ışığı görmeleri gerektiği,

- ❖ Bir canlının belli bir süre içinde yanından geçen ilk hareketli nesnenin peşine takılmasına basımlama denir. Ördek yavruları için de bu kritik dönemdir.

PSİKOLOJİDE TEMEL YAKLAŞIMLAR

Yapısalcılık: Wundt, 1879 yılında ilk psikoloji laboratuvarını kurarak deneysel psikolojinin adımlarını atmıştır. Psikolojinin konusu bilinç, amacı ise bilince ait öğeleri belirlemek ve çözümlemektir. İnsan zihni çeşitli bilinç öğelerinden oluşur. Bilincin incelenmesinde iç gözlem ya da içebakış yöntemini kullanmadır. Yapısalcılığa göre birey kendi duygusal durumunu ve zihinsel süreçlerini kendisinin test edebileceğini belirtmiştir ve içsel duygular, seziş ve düşünce gibi terimler üzerinde durmuştur. Bu yöntemin bireyin kendini incelemesi ve bir olay ya da etki karşısında kendi hissettiklerini, aklına gelenleri dile getirmesi ve bunları anlatması şeklinde bir yöntemdir.

(W. Wundt)

İşlevselcilik (Fonksiyonalizm): İşlevselciliğin ana düşüncesi, organizmanın çevresine uyum sağlamak için zihnin nasıl çalıştığıdır. Onlara göre zihnin yapısından daha önemli olan şey işlevleridir. Ne olduğu önemli değil ne işe yaradığı önemlidir. Bu doğrultuda işlevselcilik algılama, düşünme ve öğrenme süreçleri gibi zihinsel süreçlere önem verir. Görüldüğü üzere yapısalcılık içsel duygulara önem verirken işlevselcilik zihinsel süreçlere önem verir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

EKOLOJİK SİSTEM KURAMI (Bronfenbrenner**)**

- Gelişim üzerinde çevresel faktörlerin ve ekolojik yapının etkisi vardır. İnsan çeşitli sistemlerin ortasında yer alır ve bunlardan etkilenir.
- Çevresel sistemler birbiriyle bağlantılı olacak şekilde çocuğun gelişimini etkiler.
- Çocuğun içerisinde büyüdüğü ekosistem, çocuğun merkezde olduğu bir dizi katmandan oluşur.
- Aile, toplumun etkilerinin süzülerek çocuğa ulaşmasını sağlayan bir filtre görevi görür.
- Çevresel sistemlerin çocuk gelişimi üzerindeki etkisi doğrudan ve dolaylı olabilir
- Çevresel sistemler merkezden dışa doğru genişledikçe çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi azalır. Bu sistemler içten dışa doğru şöyledir:

Mikrosistem: Çocuğun günlük hayatta karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu kişileri ve bu kişilerle olan ilişkilerini içerir. Bireyin gelişimi üzerinde en büyük etkiye sahip olan bu sistem, en temelde aileyi, okulu ve arkadaş gruplarını kapsar.

Mezosistem: Çocuğun ilişki içerisinde bulunduğu iki veya daha fazla mikrosistem arasındaki etkileşimi içermektedir. Aile ve akranlar, aile ve okul yönetimi, aile ve öğretmenler arasındaki etkileşim buna örnek verilebilir.

Egzosistem: Çocuğun doğrudan içinde bulunmadığı fakat onun gelişimini dolaylı olarak etkileyen etkileşimler bütünüdür. Milli Eğitim müdürlüğü politikaları, okul yönetimi kararları, anne-babanın iş hayatı bu sistem altında ele alınabilir.

Makrosistem: Bir toplumdaki kültürel değerleri, inanç sistemlerini ve yasaları, kişilerin tutumlarını, yaşam tarzlarını, sosyal ve ekonomik durumlarını kapsamaktadır. Makrosistemin yapıtaşları çocuğun gelişiminde doğrudan bir etkide bulunmamakla birlikte çocuğun içinde yaşadığı toplumsal ve ekonomik çevreyi belirlemekte ve çocuk da bundan dolaylı olarak etkilenmektedir.

Kronosistem: Bütün sistemleri kapsayan en son sistem ise çocuğun içinde yaşadığı çevrede zaman içinde olan değişimlerin çocuğun gelişimini hangi ölçüde etkilediğini ifade eden kronosistemdir. Geçiçi bir boyut olarak ele alınır.

(Mevlütekoloji)

Prof. Dr. Mevlüt ÇUHADAR

İnsancıl (Hümanist): İnsanın saygıya değer olduğu, değer verilmesi gerektiği ve dünyaya iyi geldiğini savunur. Ayrıca insan özgür bir varlıktır.

Davranışçı: Gözlenebilir davranışlara odaklanır. Uyarıcı tepki bağı vardır. Yüzde yüz çevre etkilidir. Pekiştireç şarttır. Öğrenenden bağımsızdır. Öğretene bağlıdır.

Psikodinamik: Freud'un psikoanalitik ekolüdür. İnsan dünyaya kötü gelir. Cinsellik ve saldırganlık üzerine doğar. Bastırılmış duyguların insanın davranışlarına yön verdiğini düşünür.

Bilişsel: Davranışçı kuramcılar çevresel faktörlerin yüzde yüz etkili olduğunu ve öğrenme sürecinin öğrenenden bağımsız olduğunu savunur. Bilişsel yaklaşım ise çevreden gelen bu uyarıcıları kişinin seçip algıladığını, işlediğini ve anlamlandırdığını düşünür. Ayrıca birey bu süreçte çok aktiftir.

Gestalt: Davranışçı kuram parçayı incelemeyi seçerken, Gestalt ekolü olayların bütünsel açıdan ele alınması gerektiğini savunur.

Biyolojik: Davranışların doğuştan gelen biyolojik bir kökeni olduğunu belirtir ve davranışın, çevreye uyum süreci olduğunu vurgular. Yaklaşımın temelini doğal ayıklama oluşturmaktadır. Doğal ayıklama davranışların kalıtım yoluyla insanlara geçtiğini belirtir.

PSİKOLOJİNİN ALT DALLARI

Psikometrik psikoloji: Davranışın ölçülmesi ve değerlendirilmesi için kullanılan psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesiyle ilgilenir.

Klinik psikoloji: Psikoz, nevroz ve şizofreni gibi normalden sapma gösteren davranışlarla ilgilenen alandır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Deneysel psikoloji: Neden – sonuç ilişkilerini inceler. Deney ve kontrol grubu vardır. Bağımlı ve bağımsız değişken vardır.

Danışmanlık psikolojisi: Gündelik yaşamda uyum sorunları yaşayanlara destek sağlar.

Eğitim psikolojisi: İkiye ayrılır. Gelişim ve öğrenme psikolojisidir.

PSİKOLOJİDE KULLANILAN ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Betimsel; gözlem**,** test, anket, görüşme, olay (vaka) incelemesi (Bireyin davranışlarını açıklamak için geçmiş yaşamının derinlemesine incelenmesidir.
Deneysel; bağımlı (sonuç) ve bağımsız değişken (sebep), deney ve kontrol grubu

Bir öğretmen yaptığı araştırmada farklı şubelerdeki öğrencilerin, bir ayda okudukları kitap sayısı ve kitap türlerinin okuma hızına etkisini incelemiştir. Okuma hızı düşük öğrenciler için farklı etkinlikler hazırlamıştır.

Bu araştırmada bağımlı değişken nedir?

A) Şube B) Kitap sayısı

C) Kitap türü D) Okuma hızı

E) Etkinlik türü

İstatistiksel; korelasyon (ilişki)
Gelişimsel; kesitsel, boylamsal, sırasal

Kesitsel yöntem: Farklı yaş gruplarındaki bireylerin aynı zamanda incelenmesidir. Anlık yapılır. Kısa sürer. O anki durumu betimler. **Örnek**: İlkokul bir, iki, üç ve dört sınıflardan on kişiyle bir konu hakkında görüşme yapmak.

Boylamsal yöntem (İzleme): Aynı yaştaki bireylerin ya da grubun farklı yaşlarda (yıllarda) incelenmesidir. Uzun sürer. Zamana bağlı olarak yıllara göre değişimi inceler. **Örnek**: İlkokul birinci sınıftan aldığımız on kişiyi dört yıl boyunca gözlemlemek

Sırasal Yöntem: Kesitsel ve boylamsal yöntemlerin ikisinin bir arada kullanılmasıdır.

Meta analiz (Literatür tarama gibi**):** Herhangi bir konuda araştırma yaparken o konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmaları toplayıp üzerinde istatistiksel çalışmalar yapmadır.

GELİŞİM PSİKOLOJİSİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1.Kalıtım (Biyolojik altyapı): Huy (mizaç), zekâ, yetenek, fiziksel özellikler, doğuştan dil öğrenme donanımıyla gelme, bazı hastalıklar da daha çok kalıtım etkilidir. Goddard yüzde yüz kalıtım etkilidir diyor (ama katılmıyoruz).

2.Çevre: Hangi dili konuştuğumuz, ergenliğe girme yaşı, karakter, ilgi, tutum gibi özelliklerde daha çok çevre etkilidir. Watson ve Locke yüzde yüz çevre etkilidir diyor (ama katılmıyoruz).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Doğum öncesi; annenin geçirdiği hastalık, annenin sigara içmesi, röntgene maruz kalma, radyasyon
Doğum esnası; bebeğe kordon dolanması, oksijensiz kalma, ters gelme
Doğum sonrası; beslenme, kaza, ailenin sosyo - ekonomik düzeyi, eğitim, kitle iletişim araçları, ailenin parçalanması, çocukların doğuş sırası, anne- baba tutumları vb.

Not: Bazı durumlarda kalıtım daha etkili olabilir, bazı durumlarda da çevre daha etkili olabilir; ama hiçbir zaman yüzde yüz olamaz. Kısaca gelişimde hem kalıtım hem de çevre etkilidir.

Anne – Baba Tutumları

Koruyucu: Çocuğun bütün ihtiyaçlarını aile kendi karşılar. Çocuk bağımlı, öz güvensiz, ipotekli olur. Yani dıştan denetimli hale gelir.

İçten denetimli insan: İçten denetimli insanlar, öz güveni yüksek, sorunların kaynağını kendisinde arar.
Dıştan denetimli insan: Koruyucu ailenin çocuğu dıştan denetimlidir.

Aşırı Hoşgörülü: Çocuğun bütün isteklerine "evet" der.

İlgisiz: Anne baba kendi halindedir, çocuğun varlığından dahi haberleri yoktur. Çocuğun hiçbir sorunuyla ilgilenmezler, sadece kendi sorunlarıyla ilgilenirler.

Otoriter: Kurallar katıdır, baskı vardır.

Yetkinci (Mükemmeliyetçi**):** Çocukta sürekli beklenti oluşturan, sürekli çocuğunu başkalarıyla karşılaştıran anne-babadır.

Tutarsız: Çocuğa tutarsız davranan anne-baba(çocuğa her zaman aynı davranılmalı).

Demokratik: En güzel aile tipidir. Hoşgörülü, sınırları belli ama sınırların içinde özgür, kararların birlikte alındığı aile tipidir.

İtici (Reddedici): Çocuğu istememe, düşmanca duygular besleme vardır.

3.Tarihsel Zaman
Bireyin yaşamını sürdürdüğü zaman dilimi içinde bulunduğu sosyal ve fiziksel çevrede o zaman dilimine ait şartların oluşturduğu gelişimi etkileyen faktörleri ifade eder. Tarihsel zamanda; sınırlandırılmış bir zaman dilimi, belirlenmiş fiziksel ve kültürel çevre, o çevrede yaşayanları etkileyen bir faktör olması gerekir.

GELİŞİMİN İLKELERİ

- ✓ Gelişim süreklidir (durmaz). Ara ara duraksayabilir ama durmaz. Hep ileri doğrudur ve olumludur.
- ✓ Gelişim yordanabilir bir sıra izler (önceden tahmin edilebilir, örneğin 3 yaşındaki çocuğun kaç kilo olacağını önceden tahmin edebiliriz).
- ✓ Gelişimde belli yönelimler vardır. Gelişim baştan ayağa, içten dışa, genelden özele (önce büyük kaslar gelişir sonra küçük kaslar) doğrudur.
- ✓ Gelişimde kritik dönemler vardır (O dönemde mutlaka kazanması gerekir yoksa istenilen seviyeye gelemez. Örneğin, kediler ilk üç hafta ışığı görmeleri gerekir eğer göremezlerse bir daha görmeleri güçleşir).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ Gelişim bir bütündür (Gelişim alanları birbirini etkiliyorsa, örneğin engelli bir kişinin arkadaş sayısının da az olması gibi, yani fiziksel gelişim sosyal gelişimi etkiler).
- ✓ Gelişim evrenseldir (her bireyde aynı dönemde aynı özellikler görülür). Sıra değişmez (o dönemi atlayamaz) ama sınır (biraz önce biraz sonra olabilir) bireysel farklılıktan ötürü değişebilir. Herkes aynı aşamaları sırayla takip eder. Her birey aynı dönemde aynı gelişim görevini gösterir. Örneğin, dil gelişiminde bir yaş civarında çocuklar tek sözcük çıkarır. Ayrıca ilk altı ayda da bütün çocuklar benzer sesler çıkarır.
- ✓ Gelişimde hem kalıtım hem de çevre etkilidir (doğuştan getirdikleri yanında çevrenin de değiştirebilecekleri vardır. Örneğin, çocuk dünyaya dil öğrenme donanımı ile gelir ama hangi dili öğreneceğini çevre belirler).
- ✓ Gelişim belli aşamalar halinde gerçekleşir (Gelişim dönemleri birbirini etkiliyorsa). Örneğin, ergenlik dönemini kötü atlatan biri sonraki dönemde sıkıntı yaşar.
- ✓ Gelişimin hızı her zaman aynı değildir.
- ✓ Gelişimde bireysel farklılıklar vardır (aynı yaştalar ama biri yapıyor diğeri yapamıyor)

- ✓ Gelişim de nöbetleşelik vardır (Bir gelişim alanı ön plana çıktığında diğer gelişim alanının yavaşlamasıdır. Örneğin çocuk yürümeye başladığında dil gelişimi biraz yavaşlayabilir). Ancak bazı durumlarda nöbetleşelik olmayabilir. Örneğin, dil gelişimi ile zihin gelişimi arasında nöbetleşelik ilkesi yoktur (Paraleldir).

- ❖ **Peki sizce ahlak ile zihin arasında nasıl bir ilişki vardır? (ÖSYM çok sever).** Ahlak üst seviyeye gelmişse zihin aşağıda olamaz. Zihinde üst seviyede olmalıdır. Ancak zihin üst düzeyde ise ahlak alt seviyede olabilir.

FİZİKSEL (BEDENSEL) GELİŞİM

Psikomotor gelişim bedensel gelişimden bağımsız değildir. Bedensel gelişimin en hızlı olduğu dönem doğum öncesidir. Ancak psikomotor gelişimin en hızlı olduğu dönem ise bebekliktir. Gebeliğin ilk üç ayı kritik dönemdir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

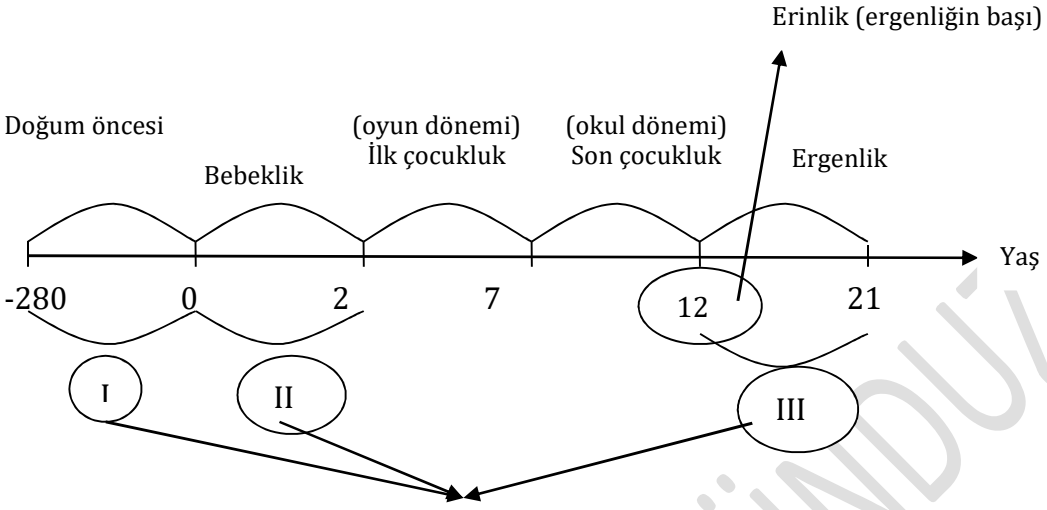

Gelişimin en hızlı olduğu dönemler

Eşey hücresi (üreme)

Erkeğin üreme hücresi — Sprem

Bayanların Üreme Hücresi — Yumurta

Embriyo: Hücreler farklılaşarak ektoderm, mezoderm ve endoderm (iç tabaka) meydana getirir.

Zigot (döllenmiş yumurta) (ilk 2 haftalık dönem)

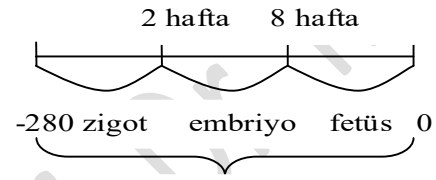

Erkek	**Bayan**
XY	XX
Sperm	Yumurta

Fiziksel gelişimin en hızlı olduğu dönemler:
1.Doğum öncesi
2.Bebeklik
3.Ergenlik

Zigot; döllenmiş yumurtaya denir.

0-2 hafta ovum (dölüt), 2-8 hafta embriyo, 8- hafta fetüs dönemidir. Bunlar arasında gelişimin en hızlı olduğu dönem embriyo dönemidir. İnsanda 46 kromozom vardır (23 çift). Bunların hepsi cinsiyet üzerinde etkili değildir. Cinsiyet üzerinde etkili olan 1 çift kromozoma gonozom, etkili olmayan kromozomlara otozom denir.

Prof. Mevlüt GÜNDÜZ

Mutasyon: Dış etkenler sonucu genetik yapıda meydana gelen kalıcı farklılaşmadır. Genetik yapının değişmesidir.
Genotip: Canlının gen yapısıdır (görünmeyen yapısı, daha çok kalıtımı vurgular).
Fenotip: Genotipin dıştan görünmüş halidir (kalıtım + çevre gibi).
Dominant: Baskın gen, **Resesif**: Çekinik gen

Bebeklik Dönemi

- Gelişimin en hızlı olduğu dönem, doğum öncesinden sonra bebeklik dönemidir.
- Çocuk 3 – 3,5 kg doğar, 5 aylıkken doğum ağırlığının iki katına, bir yaşında 3, iki yaşın sonunda ise doğum ağırlığın dört katına ulaşır.
- Boyu 55 cm'dir. Bir yaşını dolduran bebeğin boyu, 75 cm civarındadır.
- Kafası vücudunun ¼ i kadardır. Yetişkinlerde bu oran sekizde birdir.
- Görme duyusu, diğer duyulara göre daha geç gelişir.
- Süt dişleri altıncı ay ile onuncu ay arasında çıkmaya başlar. İki buçuk yaşında tamamlanır. 7-11 yaş süt dişleri dökülür ve 28 adet kalıcı diş ortaya çıkar.
- 4 aylıkken kucakta destekle oturur. 7 aylıkken desteksiz kendi oturur. 10 aylıkken emekler. 12 ay civarında da yürümeye başlar.
- Çocuk doğduğunda çoğu hareketleri refleksiftir. Daha doğrusu ilkel reflekslerdir. Bunların büyük bir kısmı ileride kaybolur. Bazıları ise kalıcıdır.

Bazı refleksler;

Galant (cenin) **refleksi**: Bebeğin yan yatırıldığında gövde bacaklarını karnına doğru çekmesidir.
Palmer refleksi: Bebeğin avuç içine dokunulduğunda parmakları ile kavramaya çalışmasıdır.

Babinski refleksi: Ayak tabanı uyarıldığında ayak parmakları dışa doğru açılır ve bükülür.

Planter refleksi: Bebeğin ayak parmaklarına bir cisimle uyarıldığında bebeğin ayak parmaklarını içe doğru büzmesidir.
Moro refleksi: Bebek ani ve beklenmedik durumlarda korkar ve sarılmaya çalışır. Sıçrama veya irkilme olarak da bilinir.
Tonik boyun refleksi: Yere sırtüstü yatırıldığında başını sağa sola döndürmesi.
Rotring refleksi: Bebeğin hangi yanağına dokunulursa ağzını açıp o yöne doğru memeyi aramasıdır.

Prof. Dr. Nevzat GÜNDÜZ

ÇOCUKLAR NELER YAPABİLİR?

BEBEKLİK DÖNEMİ

0 – 1 YAŞ
Desteksiz oturur, yerde sürünür ve yavaşça ilerler (emekleme), bir yere tutunarak ayağa kalkabilir.

1 – 2 YAŞ
Koşmaya başlar (yavaş).
Tutunarak merdiveni çıkabilir.
Tekerlekli oyuncakları itip çekebilir.
Sayfaları birer birer çevirebilir. (Büyük ve kalın kitap)

İLK ÇOCUKLUK DÖNEMİ (OYUN DÖNEMİ)
Çocuk bu dönemde büyük kaslarını yeterince kullanabilir. Ancak çocuk, bu dönemde küçük kasları kullanamaz. **Örnek:** Pedal çevirme, duvara çıkma. İlk çocukluk döneminde çocuğun gelişimi bebeklik dönemine göre yavaşlar.

2 – 3 YAŞ
3 Tekerlekli bisiklete binebilir.
Topa tekmeyle vurabilir. Topu iki eliyle tutabilir.
Tutunmadan merdivenleri inip çıkabilir, uzaktaki nesneye tek eliyle ulaşabilir.

3 – 4 YAŞ
Kollarına atılan büyük topu tutabilir.
Büyük düğmeleri ilikleyebilir.
Kalemi başparmak ile ilk iki parmak arasında tutabilir.
Merdivenleri kolayca inip çıkabilir.

4 – 5 YAŞ
Hızlı koşabilirler.
İpi iğneden geçiremez, boncuktan geçirir.
Alçak bir duvarın üstünde yürüyebilir.
Kendi kendine giyinebilir.
Makasla belli bir çizgi üzerinden kesebilir.

5 – 6 YAŞ
Tek ayağı üzerinde zıplar (denge oluşmuştur).
Yerde top zıplatabilir.
İki tekerlekli bisiklete binebilir.
Ayakkabı bağcıklarını bağlayabilir, paltonun fermuarını çekebilir.

SON ÇOCUKLUK DÖNEMİ (OKUL DÖNEMİ)
Çocuğun küçük kasları, son çocukluk döneminde gelişir. **Örnek:** Ayakkabı bağcığı bağlama, iğne deliğinden ip geçirme, makasla çizginin üzerinden giderek kesme.

❖ Kızların küçük kasları erkeğe göre daha hızlı gelişir ve daha iyidirler (erkeğin ise kalın kasları daha iyidir).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Erinlik (Puberte)

- Ergenliğin başına erinlik denir. Genellikle kızlar erkeklere göre erinliğe daha erken girerler. Ama erkekler de önce girebilir.
- Kızların erinliğe erken girmesi, kızları olumsuz etkiler (utanç duyarlar).Erkeklerin erinliğe erken girmesi, erkekler için övünçtür. Tam tersi durumda ise; kızların erinliğe geç girmesi övünç, erkeklerin erinliğe geç girmesi utançtır.
- Erinlik döneminde, birincil ve ikincil cinsiyet özelliklerinin ikisi de ortaya çıkar. Birincilden kastedilen doğrudan üreme ile ilgili, ikincil cinsiyetten kastedilen doğrudan üreme ile ilgili olmayandır (vücudun kıllanması, basenlerin ve omuzların genişlemesi).
- Genel olarak ikincil cinsiyet özellikleri birincil cinsiyet özelliklerinden daha önce görülmeye başlar. Tamamlanma bakımından da ikincil cinsiyet özellikleri daha önce tamamlanır.
- Pubertenin başlangıcında çevre en önemli faktör değildir. Bu tarz sorularda çok keskin ve iddialı şeyler genellikle yanlış çıkar. Erinliğe giriş, insanın dünyaya doğuştan getirdiği bir yetidir. Yani kalıtım daha ön plana çıkar. Her insan dünyaya erinliğe girecek şekilde gelir (Kalıtım). Ancak hangi yaşta gireceğini çevre belirler. Kalıtım ve çevre birlikte rol oynar.

NOT: Erinlikte kızlarda östrojen, erkeklerde testosteron hormonu salgılanmaya başlar. İnsan doğduğunda her iki hormonda düşük miktarda salgılanır. Bu dönemde ise artışa geçer. Hormonlar hem birincil cinsiyetle, hem ikincil cinsiyetle alakalıdır.

Ergenlik Dönemi (Adölesan)

- Kızların ergenliğe geçiş işareti regl dönemidir.
- Erkeklerin ergenliğe geçiş işareti sperm oluşumudur.
- İkincil cinsiyetle zihinsel gelişim arasında ilişki yoktur.
- Cinsel gelişimle zihinsel gelişim arasında ilişki vardır. Ters orantılıdır. Nöbetleşelik vardır.
- Boy ve kilo açısından erkekler kızlara göre yaşam boyunca öndedir. Ancak kızlar ergenliğin başında erkekleri geçer. Kızların boy uzaması 18 yaşına doğru durur. Erkeklerin ise 21 yaşına doğru durur.
- Boy uzamasının kızlarda en hızlı olduğu dönem 11-14 yaş, erkeklerde 13-16 arasıdır.
- Sakarlık ergenliğin başında daha çok olur, sona doğru vücut oturmaya başlar.
- Ergenlerde "Bana bir şey olmaz." düşüncesi yaygındır.
- Beden imajı önemli bir konu haline gelmiştir.
- Deri ergenliğe girişte incedir, çıkışa doğru kalınlaşır.
- Ergenliğe girişte seste çatallaşma ve kalınlaşma olur, çıkışta düzene girer.
- Erkeklerin boy uzaması daha geç biter.
- Erken olgunlaşan erkek ergenler daha çok ilgi görürler.
- Ergenlik dönemi boyunca bilgi işleme kapasitesi ve hızı artar. Çünkü bu dönem Piaget'e göre soyut işlemler dönemine denk gelmektedir.
- Ergenler başkalarının kendileri hakkındaki düşüncelerini yetişkinlere göre daha çok önemser.
- Erkeklerde daha çok kas, kızlarda ise daha çok yağ birikimi olur. Sizce neden kızlarda yağ oranı daha fazladır?.....
- Bir sorum daha var. Sivilce kimde daha fazladır?.....

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Soru: Ergenlik dönemi özellikleriyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
A) Ergenliğe erken giren kızların özgüvenleri yüksektir.
B) Erken olgunlaşan erkek ergenler daha çok ilgi görürler.
C) Ergenlerde "Bana bir şey olmaz." düşüncesi yaygındır.
D) Erkeklerde boy uzaması, kızlara göre daha ileri yaşlara kadar devam eder.
E) Kız ergenlerin bedenlerindeki yağ oranı daha fazladır.

Soru: Aşağıdakilerden hangisi 17 yaşındaki Soner'in içinde bulunduğu son ergenlik döneminin bir özelliği değildir?
A) Birincil cinsiyet özellikleri gerekli düzeye ulaşmıştır.
B) Ergenlik döneminin sonunda boyu, başlangıcına oranla kızlardan daha uzun olabilir.
C) Sesindeki çatallaşma ve kalınlaşmalar düzene girer.
D) El ve ayaklarındaki orantısızlık dikkat çekicidir.
E) Yumuşak ve ince olan deride kalınlaşma ve yağlanma görülür.

Cinsiyete göre değişen bu etkiler incelendiğinde,
- Erken olgunlaşan erkek ergenlerin, sosyal olarak akranları arasında daha popüler oldukları, erken gelişen fiziğinden dolayı lider olarak görüldükleri, yaşıtı kızlarla daha iyi anlaştıkları gözlenmektedir.
- Duygusal özellikler yönünden ise beden imgelerinin daha olumlu, kendine güven ve benlik saygılarının daha yüksek olduğu gözlenmiştir.
- Erken olgunlaşan kızların ise sosyal olarak yaşıtları ile anlaşmakta zorlandıkları kabul edilmektedir.

Ergenlik dönemine ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi doğrudur?

A) Kızlarda ilk adet kanaması, erinliğe geçişin de ilk işaretidir.

B) İkincil cinsiyet özelliklerinin geç ortaya çıkması, bilişsel gelişimi olumsuz yönde etkiler.

C) Ergenlik döneminde kızlarda östrojen, erkeklerde testosteron hormonlarının ilk kez salgılanmaya başlamasıyla, ikincil cinsiyet özellikleri kazanılır.

D) Erkek çocuklar arasında çevrelerindeki kız arkadaşlarından daha önce ergenlik dönemine girenler bulunabilir.

E) Geç olgunlaşma, ergenlik döneminde erkekleri olumlu, kızları ise olumsuz etkiler ancak bu etkinin yönü zaman içinde değişebilir.

Prof. Dr. Ali ÜNDÜZ

HAVIGHURST
(GELİŞİM ÖDEVİ/GÖREVİ**)**

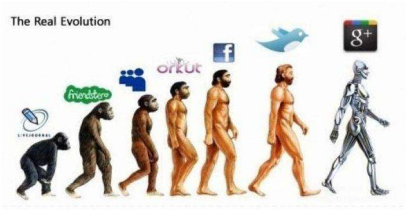

Çocuğun veya kişinin belli dönemlerde yerine getirmesi gereken gelişimsel olaylar vardır.

0 -2 yaş (bebeklik): Çocuk yürür ve konuşur. Katı yiyecekleri yer. Ebeveyn ve kardeşle sosyalleşir.

2 – 7 yaş (ilk çocukluk/ oyun dönemi): Öz bakım becerilerini kazanır. Tuvalet kontrolünü kazanır. Kız – erkek ayrımını yapar (cinsiyet farklılıklarını kavrar.). Dili etkili kullanır. Doğru ile yanlışı ayırt eder ve vicdan gelişimini sağlar (başlangıç düzeyinde). El-göz koordinasyonunu sağlama hafiften başlar.

7 – 12 yaş (son çocukluk/okul dönemi): Çocuğun küçük kasları gelişmiştir. Okuma – yazma ve hesap işlerini yapabilir. Okuldaki akranlarıyla sosyalleşir. Kişisel bağımsızlığa ulaşırlar. Vicdan ve ahlaki değerler sistemini geliştirir. Cinsiyet rollerini öğrenir. Yaşıtlarıyla olumlu ilişkiler geliştirir. Kendine karşı olumlu tutum geliştirir. Çocuklar bu dönemde hemcinsleriyle olmayı tercih ederler.

12 – 18 yaş (ergenlik dönemi)
Kimlik kazanma.
Erkeksi veya kadınsı sosyal role tam olarak erişme
Mesleğini seçme.
Duygusal bağımsızlığa ulaşma (karşı cinse ilgi).
Bedenini kabul etme.
Androjen kimliğe sahip olma (bayanın polis olması, vb.).
Her iki cinsle olumlu ilişkiler geliştirme.
Değerler ve ahlak sistemi geliştirme.
Toplumsal sorumluluk alma isteği duyma.
Evlilik ve aile hayatına hazırlanma

18-30 (Genç yetişkinlik): Eş seçme, işe girme, vatandaşlık sorumluluklarını yerine getirme, topluma uyumlu bir sosyal gruba katılma, kariyer geliştirme

30-60 (Orta yaş, yetişkinlik): Toplumsal sorumluluğa erişme, ekonomik standartlara ulaşma, çocukların iyi yetişkinler olmasına yardımcı olma, boş zamanlarını değerlendirme, bazı hobiler edinmeye başlama, sonraki kuşağa rehberlik etme

60- (Yaşlılık): Azalan fiziksel güce ve bozulan sağlığa uyum sağlama, emekliliğe ve azalan gelire uyum sağlama, eş kaybına uyum sağlama.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

AHLAK GELİŞİMİ

PİAGET

Piaget, ahlâk gelişimini bilişsel gelişime paralellik gösterecek derecede ilerlediğini ve hiyerarşik bir sıra izleyen dönemler içinde geliştiğini açıklamıştır. Piaget, ahlâk yargılarının başkalarına bağımlılık (heteronomi) aşamasından kendine bağımlılık (otonomi) aşamasına doğru geliştiğini öne sürer. Ahlâk gelişimi süreci içinde kuralların nasıl algılandığının yanında, yapılan hatanın öneminin nasıl algılandığı da değişmektedir.

0-5 (Ahlak Öncesi)
Ahlak duygusu olarak hiçbir şey yoktur.

5-10 (Dışa Bağlı, Heteronom, Ahlaki gerçekçilik)
Niyete bakılmaz, sonuç önemlidir.

Örnek: 2 çocuk ekmek çalmış. Biri ihtiyacı olduğu için 30 ekmek çalmış. Diğeri hırsızlık hastalığı olduğu için 5 ekmek çalmış (30 ekmek çalan daha suçludur. Çünkü suçun boyutu çalınan nesnenin miktarına göre artar ya da azalır.).

10- (Özerk Dönem, Otonom)
Başkalarının görüşlerinden etkilenmeyen, kendi ahlaki tutumunu oluşturmuş insan (Niyete bakılır). Çok ekmek çalan çok suçlu olmayabilir.

KOHLBERG

- Kohlberg'e göre ahlaki evreler düzenli bir sıra izlemektedir. Bir sonraki evreye ancak bir önceki evre sindirilince geçilebilir.
- Evreler arasında ardışıklık vardır ve asla geriye dönülemez!
- Her basamak bir sonraki basamağın ön koşuludur. Her birey farklı evrelerde sonlanabilir.
- Dolayısıyla toplumsal ahlak ikinci plandadır. Bireysel ahlak ön plandadır.
- Bilişsel gelişim, ahlaki gelişim için ön koşuldur fakat yetersizdir. Ahlaki gelişim için empati şarttır.
- Ahlaki gelişimde ve basamak atlamada cinsiyetler arası farklar gözlenebilir. Kohlberg'e göre kadınlar iyi çocuk eğiliminde kalır.
- En son basamak, bilişsel gelişimdeki en son basamağı gerektirir.
- Kohlberg, dönemlerin ve evrelerin evrensel bir sıra izlediğini savunur. Önemli olan bir üst evreye geçmektir.

Heinz İkilemi: Ahlaki açıdan iki arada bir derede kalmak, yani çatışma yaşama durumudur. Örneğin, erkeğin ekonomik durumu çok kötüdür. Eşi çok hasta ve ona ilaç alacak parası yoktur. Erkek eşi için hırsızlık yapmalı mı? yapmamalı mı?

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

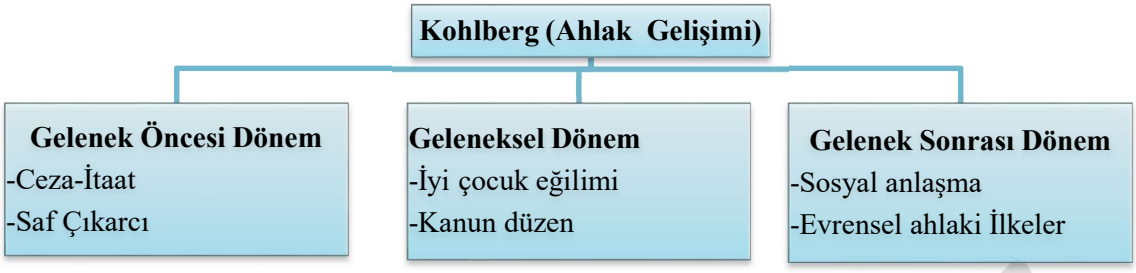

1.Gelenek Öncesi Dönem (4-9): Çocuk sadece kendini düşünür.

1.1.Ceza-İtaat:
Çocuk ceza almamak için itaat eder (Fırsatını buldu mu her şeyi yapabilir). **Örnek:** Öğretmen varken kopya çekmeyen, öğretmen yokken kopya çeken çocuğun davranışı. Ya da kırmızı ışıkta polis varken duran, yokken geçen kişinin davranışı.

1.2.Saf çıkarcı (Araçsal ilişki, Pazar ahlakı) :
Menfaat ve çıkara dayalı dönem. **Örnek:** Sen benim sırtımı kaşı, ben senin sırtını kaşıyayım. Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez.

2.Geleneksel Dönem (9-14): Çocuk yaşadığı toplumu (çevreyi) düşünür.

2.1.İyi Çocuk Eğilimi (Kişiler Arası Uyum): Birilerinin gözüne iyi görünme, yaranma, kahraman olma isteği. **Örnek:** Belediye başkanının yardım yapacağı zaman medyayı çağırması, Mahalleli bize ne der. İçki içen kişinin cuma namazına gitmesidir (Bana iyi desinler). Bir erkeğin eve geldiğinde dayak yediğini söylememesi

2.2.Kanun ve Düzen: Toplumun düzenini sağlayan kurallara uyulmalı, uymayana cezası verilmeli (Yaptırım vardır). Suçun karşılığında verilecek ceza bellidir. Kaçak elektrik kullanan kişiyi şikayet etmeliyiz. Bu durumu, Piaget'in dışa bağlı ahlak dönemine de benzetebiliriz.

3. Gelenek Sonrası Dönem (14-): Çocuk tüm insanlığı düşünür. Yaş olgunlaştıkça çocuk pişer (Önceleri sadece kendini düşünürken, sonraları çevre ve tüm insanlığı düşünmeye başlar.).

3.1.Sosyal Anlaşma (Kontrat**):** Mevcut kanun toplumun düzenini sağlamaya yetmiyorsa bu kanun değiştirilmeli, sorgulanmalı anlayışıdır. Örneğin, herkes benzer elektrik faturası ödememeli, herkesin gelirine göre yeniden düzenlenmelidir. Aynı zamanda görgü kuralları, adab-ı muaşeret de buna girer. **Örnek:** Büyüklerden önce sofraya oturulmamalı vb.

3.2.Evrensel Ahlak İlkeleri: Güzel düşünmek anlamına gelir. Olabildiğince hümanisttir. Çocuk ahlaki yönden olgunluğa ulaşmıştır. İnsan hayatı çok değerlidir. Karşılıksız yardım vardır. Savaş her halükarda kötüdür. İnsan her halükarda değerlidir. Eşitlik, adalet ve insan hakları önemli kavramlardır. Örneğin, komşusu kaçak elektrik kullanan kişiyi hemen şikayet etmeyip altında yatan nedeni araştırır.

NOT: Ahlak gelişimi ile zihin gelişimi de paraleldir (Nöbetleşelik yoktur). Bir insan ahlaki açıdan üst düzeydeyse zihinsel açıdan da kesin üst düzeydedir. Fakat zihinsel açıdan üst düzeyde olan biri ahlaki açıdan alt düzeylerde olabilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Soru: Kohlberg'in ahlak gelişimi kuramına göre, toplumsal sözleşme düzeyinde bir ahlak gelişimi için çocuğun Piaget'nin aşağıdaki bilişsel gelişim düzeylerinden hangisine ulaşmış olması gerekir?
A) Soyut işlemler
B) Somut işlemler
C) Sezgisel işlem
D) İşlem öncesi
E) Sembolik işlem

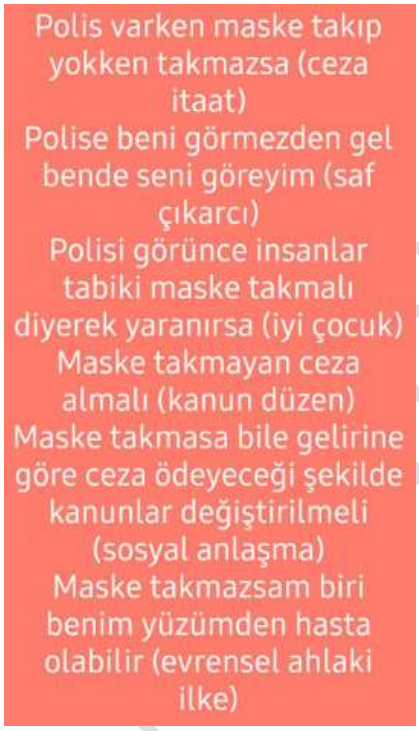

GİLLİGAN

- Erkeklerin ahlaki mantığında adil olma; kadınlarında ise duygusallık, merhamet ve koruma duygusu vardır.
- Kızlar bencillikten sosyalliğe daha önce geçer. Kohlberg'in sürekli erkek çocuklar üzerindeki araştırmasına karşıdır. Çünkü erkek çocuklar ile kız çocukların ahlaki gelişimleri farklı olabilir.
- **Cinsiyete göre ahlak değişebilir. Bu durum biyolojik değil cinsiyet rolü ile ilgilidir.**
- Kohlberg örnek olay üzerinden gitmiştir. Gilligan gerçek olay üzerinden gitmiştir.
- Önemli olan dönem değil önemli olan yetişkinlerin çocuklara model olarak ahlak sevgisini kazandırmasıdır. (Ahlak sevgisi = Gilligan)
- Kohlberg ahlakın evrensel olduğunu düşünürken, Gilligan kültüre göre değişebileceğini düşünür.

Dönemleri

1-**Bencillik (Gelenek öncesi evre):** Kendi çıkarlarına uymayan durumları reddederler. Bireyin yaşamını sürdürmesine yönelik uyum dönemidir. Burada bencillikten sorumluluğa geçiş vardır. Bu geçiş aşamasındaki temel çatışma, bireyin kendi ihtiyaçları ile başkalarına karşı yerine getirmesi gereken sorumluluklar arasında olmaktadır.

Prof. Dr. GÜNDÜZ

2-**Sosyal oluşum (İyilik için kendini feda etme – Geleneksel evre):** Fedakarlık dönemidir. Birey (kadın) bencillikten uzaklaşarak, diğer kişilerin beklentilerini karşılama eğilimini gösterir. İyilikten doğruluğa geçiş vardır. Artık başkalarının değerlendirmelerinden çok, yapılanların sonuçlarının, niyetin ve eylemin yöneltildiği durumun daha önemli olduğunu görmeye başlarlar.

3- **İlkeli ahlaksallık (Pasif direniş ahlakı – Gelenek sonrası evre):** Bireysel kararlar alınır ve bireysel sorumluluklar üstlenir. Pasif direniş dönemidir. Birey (kadın) olaylara gerçekçi bakar ve yaşam sorumluluğunu üstlenir. Herkes eşit haklara sahiptir. Kadınlar ahlaki ikilemlerinde, ikileme neden olan sorunu tüm boyutlarıyla, objektif bir bakış açısıyla değerlendirirler. Kadınlar başkalarının isteklerinin yanı sıra, kendi isteklerini de dikkate almaya başlamışlardır.

J.DEWEY

Eğitim seviyesi arttıkça ahlak seviyesi de artar. Pozitif korelâsyon vardır. Birey aldığı eğitimin düzeyine bağlı olarak bilişsel, duygusal ve psiko-sosyal alanlarda özgür bir şekilde kendi "değerler sistemini" oluşturmaktadır.

PSİKONALATİK KURAMA GÖRE AHLAK GELİŞİMİ (FREUD)

- Freud'a göre kişilerin doğduğu zaman ahlak kavramı yoktur, süper egonun gelişmesiyle oluşur, bu da 3-6 yaş (fallik dönem) arasına denk gelir.
- Freud, bu evrede çocuğun aynı cinsten olan ebeveyne karşı düşmanca duygular beslediğini iddia eder (Oedipus ve Elektra Kompleksleri). Düşmanca duygular bireyin aynı cins olan ebeveynden korkmasına neden olur ve bu korkuyu azaltmak için kişi onunla özdeşlemeye çalışarak ebeveyni temsil eden yasaklar ve değerleri alır, bu durum çocuğun süper egosunun gelişmesini sağlar. Yani kişi ahlaki değerlerini sadece aynı cins ebeveynden alır.
- Freud' e göre; suçluluk, utanç duyguları ve öz-eleştiri ahlaki gelişimin duygusal bileşenini oluşturmaktadır.
- Bu suçluluk duygusu, Freud'a göre vicdan gelişimin temelini oluşturmuştur. Çocuk bu suçluluk duygusundan kurtulmak için, anne ya da babasını taklit etmeye başlayacak; böylece erkek çocuklar babaları ile kız çocuklar anneleriyle özdeşleşmeye, kendi cinsiyetlerine uygun davranışları benimsemeye ve toplum tarafından belirlenmiş rol ve kurallara da uygun davranmaya başlayacaktır.
- Bu kurama göre 6 yaşına kadar ahlak gelişimi tamamlanmaktadır. Hatta Freud kız çocuklarının süper egolarının erkek çocuklarınınkine göre daha zayıf olduğunu iddia eder çünkü kızlarda hadım edilme (kastrasyon) korkusu yoktur bu yüzden anneyle özdeşim daha az olmaktadır.

ERİKSON'A GÖRE AHLAK GELİŞİMİ

- Ahlak gelişimi psikanalitik kurama göre açıklayan diğer kuramcı ERİKSON ise, ahlak gelişiminin yetişkinliğin ilk dönemlerine kadar sürdüğünü belirtmektedir.
- Frued'un görüşünden farklı olarak ahlak gelişim sürecinde anne ve babanın birlikte bir etkisi olduğu görüşünü savunur.
- Erikson suçluluk ve utanma duygularının yanı sıra gururu da düşüncesine eklemiştir. Çocuğun sadece suçluluk ve utanma duygularından kaçmadığını aynı zamanda kendisi ile gurur duyduğunu savunur.
- Ona göre çocuk, ailenin sevgisini kaybetmemek için ebeveynlerin otoritesine uygun bir şekilde davranmaya başlar. Yani Ahlak Gelişiminin temelinde seksüel çelişkiler değil, sosyal çelişkiler vardır. Sadece süper ego değil, ego da Ahlak Gelişiminde etkilidir.

- Erikson, kişilik kuramına paralel olarak ahlak gelişimini ele almıştır. Erikson'a göre, süperego gelişimi, dört-altı yaşları arasındaki "girişimciliğe karşı suçluluk" döneminde oluşmaktadır. Bu dönemde çocuk, davranışlarını ve düşüncelerini anne-babayı memnun edecek şekilde gösterir.
- Erikson ahlak gelişimini üç aşamada ele alır. Bunlar; çocuklukta belirli değerlerin kazanılması, ergenlikte ideolojik ilgiler ve yetişkinlikte etik sağlamlaştırmadır.
- Çocuk zaman içinde "kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası" döneminde farklı grupların düşüncelerini benimseyerek, yetişkin olarak "yakınlığa karşın yalnızlık" döneminde ise, toplumun gerçeklerine uyum sağlayarak kendine ahlaki bir bakış açısı oluşturur.

FREUD

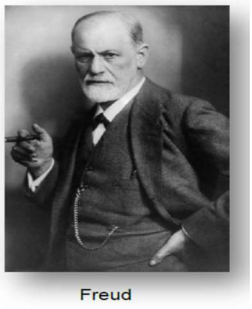
Freud

- O-6 yaş arası kişilik açısından kritik dönemdir.
- Dönemler kötü atlatılırsa ileride telafisi olmaz.
- Cinsellik ve saldırganlık temel dürtülerdir. İnsan bedeninin zihinden talepte bulunan içgüdüleri vardır.
- Birey kendi gelişimini şekillendirmede edilgendir. (Yani bizim kontrolümüzde değil)
- İnsan doğuştan kötü doğar.
- Önce id, sonra ego ve son olarak da süper ego ortaya çıkar.
- Ego ve süperego zamanla idden ayrılır
- Bastırılmış duygular ileride psikolojik sorunlara yol açar.
- Freud'a göre, kullanılmayan ruhsal enerji dolaysız bir anlatım yolu bulamazsa, enerjileri yön değiştirir ve anksiyeteye dönüşür (Psikoljik enerji yok olmayıp anksiyeteye dönüşür).
- Freud'a göre anksiyete, fiziksel ya da toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli uyumu sağlama ve yaşamı sürdürebilme işlevlerine katkı da bulunur.

Prof. Dr. Mahmut GÜNDÜZ

Yapısal Kuram

İd: Doğuştan gelir. Kötüye teşvik eder. İnsanı kötüye yönelten, **hep yap** diyen insanın hayvani yönü denilen yeridir. Haz ilkesine göre çalışır. Birincil süreçler (fizyolojik kökenli) önemlidir. Davranışlarımıza yön verir. Küçük bir çocuk gibi isteklerinin hemen yapılmasını ister.
Örnek**:** Evli bir kadına aşık olursak git al seviyorsan o senindir der (OHA)

Süper Ego: "Yapma" (ayıp-toplumsal baskı, günah-vicdan) der. Dörtlü yaşlarda ortaya çıkar. Altılı yaşla birlikte belirgin hale gelir.
Örnek: Evli bir kadına aşık olursak sen ne yapıyorsun ayıp günah der.

Ego: 6.ay ile 24.ay arasında ortaya çıkar. Neyi yapıp neyi yapmayacağına karar verir. Gerekirse kararı erteler. (Bir nevi denge mekanizmasıdır.) İdin ve süper egonun yarattığı baskıdan kurtulmak için savunma mekanizmalarını kullanır. Plan yapma ve erteleme gibi ikincil süreçleri kullanır.
Örnek: Evli bir kadına aşık olursak, bari boşanmasını bekle der.

Topografik Kuram

Bilinç: Yaptıklarının farkında olmadır. Örnek**:** Birisine kızarız niye? Dendiğinde "çünkü hak etti."

Bilinç Öncesi: O anda farkında değildir ama kendini zorlarsa bilinç düzeyine gelir.

Bilinç ötesi (dışı**):** Geçmişteki bir yaşantıyı hatırlamak için kendimizi ne kadar zorlarsak ta hatırlayamadığımız yaşantılarımızdır. Ancak bazı tekniklerle ortaya çıkabilir (hipnoz, serbest çağrışım gibi.

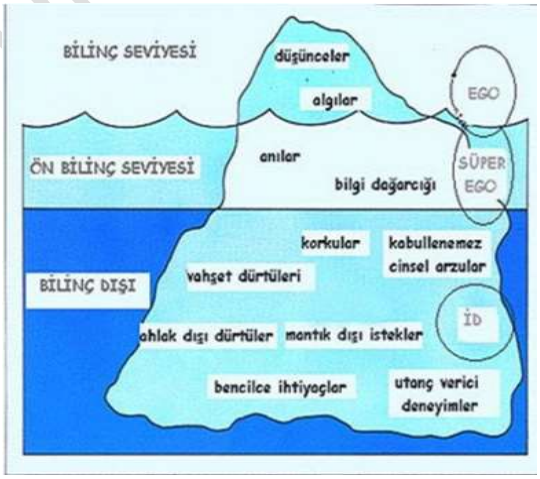

Engelleme: Bir şeyin bir şeye mani olması.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek**:** KPSS puanının düşüklüğünden atanamama, parası olmayan birinin sevgilisini görmeye gidememesidir.

Çatışma: İki arada bir derede kalmaktır. Üç türlü çatışma olur.

Yaklaşma-Yaklaşma: İki olumlu durumdan birini seçmeye çalışma.
Örnek**:** Bir kişinin aynı anda hem film izlemek istemesi hem de dışarıda dolaşmak istemesi gibi.

Yaklaşma-Kaçınma: Aynı duruma karşı iki zıt duygu besleme, aynı durumu hem isteme hem istememe (Biri olumlu, biri olumsuz olacak).
Örnek**:** Hem kilo almak istememek, hem tatlı yemeyi istemektir. Hem tatile gitmek istemek, hem para harcamak istememek gibidir.

Kaçınma-Kaçınma: İki olumsuz durumdan birini seçmek. "Yukarı tükürsem sakal, aşağı tükürsem bıyık". Örnek: Bir kişinin hem diş ağrısı çekmek istememesi hem de dişçiye gitmek istememesi. Ya bizimle misafirliğe gel, ya dedenle evde kal gibi.

SAVUNMA MEKANİZMALARI

İnsanın zor durumlarda kullandığı rahatlatıcı duygulara denir. Her insan ara ara savunma mekanizmaları kullanır. Çok kullanmak da iyi değil hiç kullanmamak da. Savunma mekanizmalarını **ego** yönetir.

1. Çarpıtma: İstediği gibi anlamaya çalışma, istediği yöne kaydırma.
Örnek: Her gün eve alkollü giden bir erkeğe eşinin seni bırakacağım demesi. Erkeğinde beni sevmiyorsun ondan bırakıyorsun demesi gibi.

2.Yer-yön değiştirme: Herhangi bir durum karşısında veremediğimiz tepkiyi başka şekilde vermektir. Küfür, dedi kodu etme, yer-yön değiştirmedir.
Örnek: Adamın eşine kızıp çocuğuna bağırması gibidir.

3.Polyanacılık (Tatlı limon): Aşırı iyimserliktir.
Örnek: KPSS'yi kazanamayan birisinin olsun seneye olur demesi, bir kolu olmayan kişinin "olsun bir tane daha var." demesi gibi.

4.Özgeçlik (Diğergamlık): Kendinden çok başkasını düşünmedir.
Örnek: Annenin kendisinin yemeyip, çocuğunu yedirmesi, kardeşinin evlenmesi için çalışmak gibidir.

Evli erkekler eşlerine sen dul kalma ben kalayım der. Çünkü çok özgeçtirler (diğergamlık)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

5.Gerileme: Geçmiş yaşantılara geri dönme. Bu durumda psikolojik faktörler önemlidir.
Örnek: Biberon emme, yaşı büyük birinin altını ıslatması, yaşlı bir kişinin çocuk gibi taklit yapmasıdır.

6.Yansıtma: Çamur atmadır. Hem suçlu hem güçlü olmasıdır.
Örnek: Sınavdan kötü not alan bir öğrencinin "öğretmen zor soru sordu" demesi, gol yiyen bir kalecinin defans oyuncusuna " bir adamı tutamadın " demesi. **Not:** Yansıtma ile bahane bulma arasındaki fark, yansıtma da birey suçu başkasına atarken neden bulmada çevresel faktörlere yöneltir.

7.Mantığa bürünme (Akla uydurma, neden bulma): Bahane bulma, rasyonelleştirmedir.
Örnek: Ödevini yapamayan birinin elektrik kesildi demesi, bir öğrencinin çalışmadığım yerden çıktı demesi, gol yiyen kalecinin zemin ıslaktı demesidir.

8.Bastırma (Güdülenmiş unutma): Bizi rahatsız eden düşüncelerin zihinden uzaklaştırılmasıdır.
Örnek: Dişçi randevusunu unutma, yaşlı birinin ölüm duygusunu unutmak için para biriktirmesi veya genç biriyle evlenmesidir. **Not**: Bastırma ile inkar arasındaki fark; bastırmada rahatsızlık veren yaşantı hatırlanmazken, inkar da hatırlanır ama kabul edilmez.

9.Telafi (ödünleme) : Bir alandaki eksikliği başka bir alanda ki başarıyla kapatma.
Örnek: Çok çirkin birinin işinde başarılı olması, kel adamın bıyık bırakmasıdır.

10.Yüceltme: Kılıfına uydurmadır. Toplum tarafından kabul görmeyen, istenmeyen davranışın kabul gören istenen bir hale gelmesidir.
Örnek: Bıçağı seven birinin kasap olması, şiddeti seven birinin boksör olması, normal soyunduğumuzda tepki görüyor ama sanat için soyunduğumuzda kabul görmesi gibi

11.Özdeşim Kurma (Özdeşleşme): Karşıdaki kişi gibi davranma, karşıdaki kişiyi model alma, başka bir kişiyle gurur duyma.
Örnek: Annesi gibi makyaj yapma, babası gibi tıraş olma.

12.Yadsıma (inkâr): Bir olayı kabullenmemedir.
Örnek: Hanımı ölen adamın sofraya tabak koyması gibidir.

13.Soyut kavramlara bürünme: Kişi olayı kabullenir, ama soyut bir olayla nitelendirir.
Örnek: Annesi ölen bir çocuğun bu durumu, o ölmedi melek oldu demesi gibi.

14.Hayal kurma (avuntu, düşlem, fantezi**) :** Bildiğimiz hayal kurmak.
Örnek: Gariban birinin kendini patron gibi hissetmesi, işte olan birinin kendini tatilde hissetmesidir.

15.Karşıt tepki geliştirme: İkiyüzlü olmak, yaşadığı duygunun tam tersi davranmak.
Örnek: Gece misafir geldiğinde içinden kızma ama misafirin yüzüne gülme.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

16.Saplantı (Fiksasyon): Bir olaya, döneme takılı kalmaktır. (Freud'u anlatır)
Örnek: Evlenemeyen erkeğin annesine ilgi duyduğu için Fallik döneme takılı kalması gibi.

17.Organlaştırma (Bedenselleştirme**) :**
Örnek: Birine kızdığında midenin ağrımasıdır.

18.Entelektüelleştirme (Düşünselleştirme**):** Olayları bilimsel, sosyolojik boyutuyla açıklama, havalı konuşma gibi.
Örnek: Köye giden birinin bir olay hakkında bilimsel kelimelerle konuşmasıdır.

19.Duygusal soyutlama: Elini eteğini çekmek, olayların kendinin olumsuz etkileyeceğini düşünme, izin vermeme, set çekme.
Örnek:" Kazanmazsam üzülürüm" diye sınava girmeme.

20.Dışsallaştırma: Olaylara kadermiş gibi bakma. Olayların kesin olarak değişemeyeceğini, kader olduğunu düşünme.
Örnek: Evlenemeyen birinin " bu benim kaderim" demesidir.

21.İlkel İdealleştirme: Aşırı övme ya da tamamıyla kötülemedir. Davranışı iyi ya da kötü yönde genelleme.
Örnek: İstediğimizi yaptığında kral diyoruz, yapmadığında çok kötüsün diyoruz.

22.Yapma-bozma: Önce bozmadır, sonra düzeltmeye çalışmadır.
Örnek: Günah işledikten sonra sadaka verme, birini dövdükten sonra gidip ondan özür dileme, karısının kalbini kıran adamın sonra onun gönlünü almaya çalışması.

23.Yalıtma (İzolasyon**) :** Kendi yaşadığı bir olayı başkası yaşamış gibi anlatmaya denir.
Örnek: Bir kızdan hoşlanıp teklif edeceğinde, sevgilisinin olup olmadığını bilmediği için benim bir arkadaş sizden hoşlanıyor gibi cümleler kurması.

24.Asetizm (Çilecilik-Zahitlik**):** Kendini belli hazlardan uzak tutup, bütün işlerden elini eteğini çekme, başta cinsellik olmak üzere kendine haz veren tüm duygulardan uzak durma.
Örnek: Manastıra kapanan rahipler gibi.

25.Bölünme: İnsanın kendisi veya çevresindekiler hakkında bazen iyi bazen kötü düşünmesi. Aynı anda iyi ve kötü yönlerini görememedir (Biz bazen birilerinden bahsederken sevdiğimiz yönleriyle iyi olmayan yönlerini ayırt ederiz. Bu savunma mekanizmasını kullanan kişiler bu ayrımı yapamazlar).

Not: Bölünme de aynı anda iyi ve kötü özelliklere sahip olunabileceği ayrımı yapılamamakta iken ilkel idealleştirmede ise iyilik ve kötülük abartılmaktadır.

26.Ketlenme: Şoka girme, bir olay karşısında donup kalma.
Örnek: KPSS'yi kazandın dediklerinde kişinin donup kalması gibi, yakınının kaza geçirdiğini öğrenen birinin şoka girmesi gibi.

27.Özleştirme (İçe alma**):** Bireyin başkalarının duygu ve düşüncelerini kendine mal etmesidir.
Örnek: Yanımızdaki insan sevgilisi tarafından aldatılınca sanki kendi sevgilimiz bizi aldatmış hissine kapılmak

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

28.Dışa vurma: Yaşadığı gerilimi tutamayarak abartılı biçimde dışa vurmadır.

29.Mizahlaştırma (Humor**):** Sıkıntılı durumlarda espri yapmadır.

DÖNEMLERİ

Oral Dönem (0-1,5 yaş):

- Freud, çocuğun annesini emmesinden cinsel haz aldığını düşünür. Ağız bölgesi cinsel odak noktasıdır.
- Bu dönem iyi atlatılmazsa ileride ağza dayalı rahatsızlıklar ortaya çıkabilir der (sigara içme, küfür, tırnak yeme, kıskançlık, hasetlik vs.) .

Oral Dönem

Oral Sadist (Ağız yoluyla başkasına zarar verme)

Başkasına küfür etme, başkasını ısırmadır.

Oral Mazoşist (Ağız yoluyla kendine zarar verme)

Kişinin kendini ısırmasıdır.

"aç değilsindir ama yemek yemek istersin çünkü ağzın yalnız kalmıştır"

Oral dönem Freud

Anal Dönem (1,5 - 3 yaş) :

- Tuvalet eğitiminin olduğu dönemdir.
- Anüs, cinsel odak noktasıdır. Bu dönemin iyi atlatılması gerekir.
- Çocuğu tuvalet eğitiminde çok serbest bırakırsak ileride bonkör, eli açık, dağınık olur.
- Çok üstüne gidersek ileride titizlik, cimrilik, inatçı vb. özellikler görülür.
- Katı kurallar, otoriter yapı, koleksiyon yapma gibi özellikler bu dönemin sıkıntılı atlatılmasından kaynaklanır.

Prof. Dr. Ü. GÜNDÜZ

Fallik Dönem (3 - 6 yaş) :

- Cinsel odak noktası cinsel organına dönüktür. Bu dönemde çocuğun dikkati, ilgisi ve haz duygusu cinsel organlara yönelmiş durumdadır.
- Bu dönemde çocuk çevreye ve sosyal olaylara daha fazla yönelmeyip daha çok kendine odaklıdır.
- Çocuk cinsiyet farklılıklarını anlar (kız-erkek ayrımını yapar). Bu dönemde **cinsel kimlik** kazanılır.
- Bu dönem kötü atlatılırsa ilerde ya evlenemez ya da anne babası gibi biriyle evlenmek ister.

Oedipus Karmaşası: Erkek çocuğun anneye cinsel ilgisi (Babasını öldürüp annesiyle evlenmesi).
Elektra Karmaşası: Kız çocuğun babasına ilgisi
İğdişlik (kastrasyon**):** İğdiş etmek, hadım etmek (Çocuğun cinsel organını kaybetme korkusu, sünnet korkusu.)

Gizil (Latent) Dönem (6-12 yaş) :

- Çocuğun cinsel olarak uykuda olduğu dönemdir (Fırtına öncesi sessizlik.).
- Çocuk cinsel enerjisini oyuna ve derse aktarır.
- Cinsel eğitimin verileceği en uygun dönemdir.
- Bu dönemde çocuk daha çok hemcinsiyle oynamak ister. **Cinsiyet rolü** bu dönemde kazanılır.
- İleride plaka, levha okuma gibi takıntılar varsa bu dönemde kendini ifade edemediğini gösterir.

Genital Dönem (12-18 yaş) :
Çocuğun cinsel olgunluğa eriştiği dönemdir. Kız çocuk anne, erkek çocuk baba olacak duruma gelir. Kızlar ergenliğe daha önce girer. Ama çevre faktöründen dolayı bazen erkekler daha önce girebilir.

BEM'İN CİNSİYET ROLLERİ

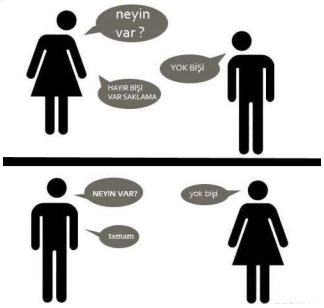

Cinsiyet rolleri	Erkeğe ait özellikler	Bayana ait özellikler
Erkeksi	+	-
Kadınsı	-	+
Androjen	+	+
Ayrışmamış (Belirsiz)	-	-

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Erkeksi özellikler: Lider, saldırgan, hırslı, yarışmacı, güçlü, kolay karar veren, özgüveni yüksek, risk alan
Kadınsı özellikler: Şefkatli, çocuksu, nazik, kolay kandırıla bilinir, sadık, kibar
Yansız özellikler: Uysal, mutlu, kıskanç, güvenilir, ağırbaşlı, neşeli

Toplumsal yaşamdaki mesleklerin de dişil ve eril olarak ayrışması **cinsiyet-rol stereotipi** olarak ifade edilir. Örnek verilecek olursa inşaat işi, yönetim işleri, mühendislik, imalat gibi işler erkek işi olarak anılırken; hemşirelik, sekreterlik, eğitim danışmanlığı gibi işler kadın işi olarak görülür.

FREUD – ADLER KARŞILAŞTIRMASI

- Freud'a göre, insan doğuştan kötü doğar. Adler'e göre insan doğuştan ezik doğar. Daha sonra insan mükemmellik arayışı içine girer ve insanların üzerinde baskı kurma çabası içine girer (hükmetme) (kölelikten krallığa).
- Freud, bilinçaltını (idi) çok önemser. Adler'e göre bilinçaltı önemli değildir. İnsan bilinçli doğar.
- Freud'a göre insan kendine odaklıdır (birey odaklı kendini düşünür). Adler'e göre toplumsallık daha önemlidir.
- Adler doğuştan getirilen eksiklik duygularının cinsiyet açısından bir farklılık göstermediğini yani kadında ve erkekte aynı olduğunu belirtmiştir. Ancak bir toplumda erkeğe ve erkek rolüne daha fazla önem ve öncelik verilmişse, kadın cinsiyetinin küçümsenmesi yoğun yaşanmışsa ileri yıllarda kadın, kadınsı özelliklerinden vazgeçerek erkeksi davranışlar sergileyebilir. Adler bu davranışı ise Erkeksi Protesto olarak tanımlanmıştır.
- Ayrıca erkeksi protesto, erkek rolünün beklentilerini yeterince karşılayamamış erkeklerde de gelişebilmektedir. Bu durumlarda ise kişi aşırı kabadayı ve saldırgan bir kimlik benimseyebilir ya da kadınsı davranışlar sergileyebilir.

NOT: Adler'e göre farklı kişilik özellikleri çocukların doğuş sırasından kaynaklanıyormuş.

İlk Çocuk (En Büyük Kardeş): İlk doğan çocuklar genellikle fazla ilgi görür ve tek çocuk olduğu sürece ilgi odağı olmaya devam eder ve ebeveynlerin deneyimsizliğinden dolayı şımartılır. Fakat ikinci çocuğun doğumu "tahtını" kaybetmesine neden olur. Bundan böyle anne ve babasının sevecenliğini kendisine rakip birisiyle (davetsiz misafir) paylaşmak zorundadır ve kendini eski ayrıcalıklı konumundan mahrum edilmiş bulabilir. Artık tek ya da özel değildir. Otorite konumunu korumak için çalışabilir.

Ortanca çocuk: Aile içerisinde genellikle öncelikli bir konumda olan ilk çocuk ile üzerine fazla düşülen küçük kardeş arasında kendisini aile dışına itilmiş gibi hissedebilir. Bu durum aynı zamanda ortanca çocukların ailelerinin dikkatini ve taktirlerini çekecek herhangi bir kişilik özelliğine sahip olmadıklarına ve dolayısıyla diğer kardeşlerinden daha önemsiz olduklarına düşünmelerine yol açabilir. Bu durum ortanca çocuğun, diğer kardeşleri kadar yetenekli olmadığı inancını geliştirmesine ve "zavallı ben" tutumu sergilemesine neden olabilir.

Prof. Dr. Meyliş GÜNDÜZ

En küçük çocuk: Her zaman ailenin bebeğidir ve genellikle ailenin en çok şımartılmış olanıdır. Çoğunlukla çevredekiler için küçük "prens" ya da "prenses" olarak görülürler. Genellikle diğer aile bireyleri tarafından ciddiye alınmazlar ve aile için her zaman çocuk kalırlar. Bu durum, en küçük çocuğun benmerkezci tutumlar geliştirmesine, kendisinden daha güçlü yetenekli gördüğü kardeşlerinin varlığından kaynak1anan yetersizlik duygusu yaşamasına yol açabilir. Diğer doğum sıraları ile karşılaştırıldığında, en son çocuklar kişiler arası ilişkilerde en itaatkâr olan kişilerdir.

Tek çocuk: İlk doğan çocuklar gibi aile içinde eşsiz bir konuma sahiptir, çünkü ebeveynler tarafından pohpohlanırlar. Tek çocuk her zaman ailesinin bütün ilgi ve sevgisini üzerinde toplamak ister, eğer bu konumu tehlikeye girerse büyük bir haksızlık gözüyle bakabilir. Paylaşmayı ve diğer çocuklarla işbirliği yapmayı öğrenmezler ama yetişkinlerle iyi geçinmeyi öğrenirler.

JUNG
(KOLLEKTİF BİLİNÇ DIŞI)

- Jung ekolünde kişiliğin kendisi **psişe** olarak geçmektedir. Latince kökenli olan bu sözcük ise "ruh" anlamına gelmektedir. Günümüzde ise daha çok "zihin" sözcüğü yerine kullanılmaktadır. Psişe bilinçli ve bilinçdışı tüm duygu, düşünce ve davranışları içermektedir ve birbirinden farklı biçimde çalışan, ancak birbiriyle etkileşim durumunda bulunan sistemlerden oluşur: Bilinç, Kişisel bilinçdışı; kolektif bilinçdışı.

Bilinç, kişinin doğrudan farkında olduğu ve tanıdığı bir zihin parçasıdır.

Kişisel bilinç dışı, bilincin altında yer alan ikinci katmandır. Burada, ya bilince hiç ulaşamamış ya da bilince ulaştıktan sonra çatışma yarattığı için bastırılmış ve geri gönderilmiş yaşantılar bulunur. Egonun geri çevirdiği yaşantılar psişenin içinde yok olmazlar. Çünkü yaşanmış olan hiçbir şey varlığını yitirmez.

Kolektif bilinçdışı, Jung'a göre kişisel bilinçdışı baskılanmış çocuksu isteklerden oluşmaktadır. Ancak Jung'a göre insanın düşüncesi ve beyni yalnızca kişisel bilinçdışının etkisi altında değildir. İnsanın düşüncesine ve beynine evrim etki etmiştir.

- Kolektif bilinçdışı tüm insanlar için ortaktır. Örneğin bir insanın yılandan ya da karanlıktan korkması için bir yılanla karşılaşmış olmasına gerek yoktur. Yılandan ya da karanlıktan korkma eğilimleri, atalarımızın kuşaklar boyu yaşantıları sonucunda bize aktarılmıştır. Yani kolektif bilinçdışı tüm insanlar için ortaktır ve kollektif bilinçdışının evrimi insanlık tarihinin evrimi ile özdeştir.

- **Kolektif bilinçdışı** duyguların kalıtımla geçmesi anlamına gelir. Ayrıca rüyaların bile kalıtımla geçtiğini söyler. Göreceğimiz rüyaların sınırını kalıtım belirler. Jung'a göre kişiliğimizdeki en etkili güç, tüm insanlık tarihinin deneyimlerini kapsayan kolektif bilinç dışımızdır. Kolektif bilinçdışı Jung'un psikolojiye en orijinal katkısı olmuştur.

Örnek: Yılanı ilk defa görüp korkmamız gibi. Ne bizi ısırmış ne de birini ısırırken görmüşüz. Ama ilk defa gördüğümüzde korkuyoruz ilginç. Dedemizin rüyasında ağaçtan düşerken daldan tutunması bizim de rüyamızda ağaçtan düşmememize neden oluyor
(Aman Allah'ım daha neler, duydunuz mu kafayı yecem bu ne ya)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Nevin, arkadaşlarıyla kafeye her gittiklerinde hiç düşünmeden duvar kenarındaki masalara yöneldiklerini fark etmiştir. Bu durum Nevin'e, mağarada yaşayan insanların kendilerini korumak için mağara duvarlarına yakın konumlandıklarını hatırlatmıştır.

Nevin'in bu çağrışımı, Jung'un analitik psikolojisinin aşağıdaki kavramlarından hangisiyle açıklanır?

A) Gölge B) Animus

C) Anima D) Ortak bilinçdışı

E) Erkeksi protesto

- ✓ Jung, kolektif bilinçdışındaki kalıtımsal eğilimleri arketipler (ilk örnekler) olarak adlandırır. Arketipler insanların benzer durumlarda benzer şekilde davranmasına neden olan zihinsel deneyimlerin önceden belirleyicileridir.
- ✓ Kalıtımla aktarılır ve ortak sembollerimizin, ortak rüyalarımızın ve efsanelerimizin kaynağıdır. Jung'un tanımladığı pek çok arketip olmakla birlikte dördü daha baskın olarak karşımıza çıkar:
- ✓ Arketipler bir kişiyi, benzer durumlarla karşılaşan ataları ile benzer şekilde davranmasına hazırlayan zihinsel deneyimlerin daha önceden var olan belirleyicileridir.

Persona arketipi (kişiliğin en dıştaki tarafı) gerçek kişiliği saklar. Persona başkalarıyla ilişkiye geçtiğimizde giydiğimiz bir maskedir ve bizi topluma görünmek istediğimiz şekilde sunar. Bu nedenle persona bizim gerçek kişiliğimize karşılık gelmeyebilir.

Anima ve animus arketipleri her bir cinsin hem erkeksi hem de kadınsı eğilimler gösterdiği görüşünü yansıtır. Anima erkeklerdeki dişilik özellikleriyle ilgilidir; animus kadınlardaki erkeklik özelliklerini gösterir.

Gölge (shadow) arketipi (karanlık kişiliğimiz) kişiliğimizin hayvana benzeyen yanıdır, hayatın daha alt şekillerinden bize kalan ırksal mirastır. Kişinin sahip olduğunu kabul etmekte zorlandığı kişilik özelliklerini içerir. Gölge çoğu zaman rüyalarda karanlık, çoğunlukla olumsuz bir figür olarak görünür.

Jung **"ben"i** (self) sistemindeki en önemli arketip olarak ele almıştır. Bilinçaltının tüm yönlerini dengeleyen ben, kişiliğin tüm yapısına birlik ve istikrar kazandırır. Kişinin tümünü temsil eden ben tam bir bütünleşmeye ulaşmaya çabalar.

"Cografya kaderdir." İbn Haldun "Tanrıyı kabul insanın kaderidir". JUNG

ERİKSON
(Psikososyal Gelişim)

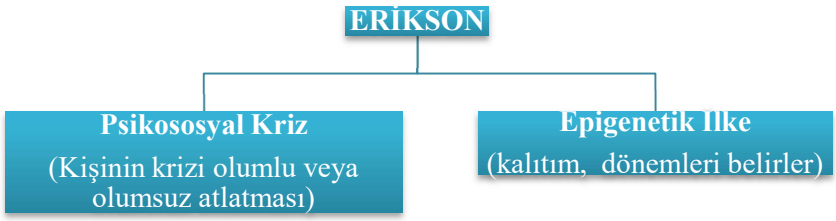

Bu kuram kişiliğin oluşumunda biyolojik etmenlerin yanı sıra toplumsal etmenlerin belirleyici rolünü vurgular. Erikson'a göre insan davranışlarını etkileyen temel güçler, biyolojik kökenli dürtüler değildir. İnsanın yaşamı boyunca sekiz gelişim döneminden geçtiğini ve her bir gelişim döneminde bireyin başa çıkması gereken yeni bir karmaşa ile yüz yüze geldiğini ileri sürmüştür.

YAŞ	OLUMLU	OLUMSUZ
0 –1,5	Temel güvene karşı	Güvensizlik (ben bana verilenim)
1.5 - 3	Özerkliğe karşı	Şüphe ve utanç (ben oluşturduğum şeyim)
3 - 6	Girişkenliğe karşı	Suçluluk (ben olacağımı hayal ettiğim şeyim)
6 - 12	Başarıya karşı	Aşağılık (öğrenebildiklerimin tümüyüm)
12 - 18	Kimlik kazanmaya karşı	Rol karmaşası (ben kimim)
18 - 30	Yakınlığa karşı	Yalıtılmışlık (sevebildiklerimizin tümüyüz)
30 - 60	Üretkenliğe karşı	Durgunluk (ürettiğim şeyim)
60 -	Benlik bütünlüğe karşı	Umutsuzluk (geride bırakabildiklerimim)

- ✓ Dönemler kalıtsal olarak belli bir sıra izler (Epigenetik ilke)
- ✓ Bir dönem kötü atlatılırsa ileride telafi edilebilir (Freud gibi değil)
- ✓ Her insan her dönemde kriz yaşar önemli olan bu krizi atlatmaktır.

1. **Temel güvene karşı güvensizlik:** Anne baba çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılarsa çocuğun güvenini kazanır. Temel gereksinimler anahtar kelimedir.

2. **Özerkliğe karşı şüphe ve utanç**

Yardım almadan bir işi yapma duygusu.
Aynı zamanda tuvalet eğitiminin kazandırıldığı dönemdir.

Örnek: Çocuğun merdivenleri kendi çıkmak istemesidir.

Birgül'ün annesi; bazen ona bir zarar gelir diye, bazen de yapamaz, beceremez diye Birgül'ün yapacağı birçok işi kendisi yapar ve onun yapmasına izin vermez.

Annenin bu aşırı koruyucu tutumu, Birgül'ün <u>öncelikle</u> hangi kişilik özelliğini kazanmasını engeller?

A) Yeterlilik B) Çalışkanlık

C) Özerklik D) Özsaygı

E) Verimlilik

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

3. **Girişkenliğe karşı suçluluk:** Merak duygusu ve öğrenme isteği, çevreyi keşfetme arzusu, çocuğun soru sorması, çocuğun sorduğu sorunun cevabını alamadığında kendini suçlu hissetmesidir. Merak duygusu sadece sözel sorularla sınırlı değildir. Bazen fiziksel de olabilir. Çocuk merakı nedeniyle başkalarının özel yaşantılarına izin almadan girebilir. Çekmeceleri karıştırabilir. Bu dönemde çocuğun sosyal yeteneklerini kullanmasını destekleyip cesaretlendirmeliyiz.

4. **Başarıya karşı aşağılık (Yeterlilik- yetersizlik):** Çocuğa başarı duygusunu tattırma. Yapabilirsin demek.

5. **Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası:** Ergenliğe giriş, bedensel olarak değişiklik ve bunu başta kabullenmek istememe. Ben kimim? Sorusunu sorma dönemidir. Ayna karşısında geçirilen zaman artar.

- ✓ Sakarlık artar –isyan artar.
- ✓ Erkek çocuğun eve geç gitmesi, arkadaş çevresi, farklı ortamlara girip çıkma.
- ✓ Model alma.
- ✓ Arkadaş etkisinin en fazla olduğu dönem
- ✓ Kötü alışkanlıkları edinme en fazla bu dönemdedir.
- ✓ Zihinsel gelişimle cinsel gelişim ters orantılıdır.
- ✓ Androjen kimlik vakaları fazladır.

Androjen kimlik: Bayanın erkek, erkeğin bayan rolüne girmesidir. **Örnek:** Erkeğin film izlerken ağlamasıdır.

Rol çatışması: İnsanın birden fazla rolü karşısında ne yapacağını bilememesidir.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

MARCİA'NIN KİMLİK STATÜLERİ

Başarılı kimlik: Kişi kararını kendi verir. Çocuğun anne –babayla çatışma yaşaması başarılı kimlik göstergesidir. Bende varım deme.

Örnek: Kişi "ben öğretmenlik okumak istiyorum" der ve bu doğrultuda kararını verir.

İpotekli kimlik: Karşıdaki kişinin kimliğine el koyma, bizim adımıza başkasının karar vermesidir. Onların istediği şeyi yapmaktır. Hatta bazen onlar bir şey demese bile onlardan etkilenerek onlar gibi olmaya çalışmak bile ipoteklidir. Örneğin anne- baba öğretmendirler. Çocuklarına hiçbir şey demeseler bile çocuğun öğretmen olması ipoteklidir. Yine anne babasının bulduğu kızla evlenmek gibi

Moratoryum kimlik (Ertelenmiş kimlik): Kararı bir süreliğine erteleme, bir müddet düşünme, erteleme, askıya alma. **Örnek:** Kişinin kendi istediği kızla da evlenmediği gibi annesinin istediği kızla da evlenmiyor. Bir süre kararı erteleyip askere gidiyor.

Üniversite sınavlarına hazırlanmaya başlaması gerektiğini düşünen, ancak seçeceği bölüm konusunda karar vermede zorluk çeken bir lise 2. sınıf öğrencisi bir süre bu konu üzerinde durmamaya karar verir.

Bu öğrencinin bölüm seçimi konusunda düşünmeyi erteleme kararı Erikson'un kuramında yer alan aşağıdaki kavramlardan hangisine örnek olabilir?

A) Olumsuz kimlik
B) Aşağılık duygusu
C) Durgunluk dönemi
D) Psikososyal moratoryum
E) Umutsuzluk dönemi

Dağınık (Kargaşalı) Kimlik: Karar veremez, verse bile sürekli kararını değiştirir. Alternatifleri keşfetmemiştir ve dışarıdan gelecek tepkilere açıktır.
Sürekli takım değiştirme, şampiyon olan takımı tutma, Her kızdan hoşlanma

Gölgeli kimlik: Kararı başkası verir ve baskı vardır.

Ters kimlik (negatif kimlik): Zıtlık vardır. "Âlimden zalim doğar."
"Başkalarının gözünde hiç olmaktansa kötü biri olurum (kendim olurum)."

Örnek: İmamın çocuğunun içki içmesi, profesör çocuğunun okumaması, polis çocuğunun hırsız olması, muhafazakâr birinin çocuğunun küpe takması.

Prof.Dr. GÜNDÜZ

	Olumlu		Olumsuz		
	Başarılı	Moratoryum	İpotekli	Dağınık	Ters
Kriz	Var	Var	Yok	Yok	Var
Çözüm	Var	Yok	Var	Yok	Var

6. **Yakınlığa karşı yalıtılmışlık (Uzaklık) :** İş ve eş dönemi olarak bilinir. Buna bağlı olarak sosyal çevre genişlerse yakınlık duygusu kazanır. Kendini soyutlarsa ve çevresi olmazsa yalıtılmışlık duygusu oluşur.

7. **Üretkenliğe karşı durgunluk :** Kalıcı iz bırakma ve iyi anılma dönemidir. **Örnek:** İyi bir çocuk yetiştirme, şarkı besteleme, kitap yazma, cami yaptırma gibi.

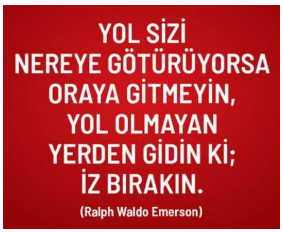

8. **Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk:** İnsanın kendini sorguya çekmesi, insanın kendiyle barışık olması benlik bütünlüğüdür. Ölüm korkusu (para biriktirip hayata tutunma, kişinin yaşlanınca namaz kılmaya başlaması.) Keşke kelimesi en çok bu dönemde kullanılır. Keşke yapmasaydım deme.

Freud ve Erikson'ın Düşüncelerinin Karşılaştırılması		
	FREUD	**ERİKSON**
1	Kişilik gelişimini 5 dönemde incelemiştir.	Kişilik gelişimini 8 dönemde incelemiştir.
2	Kişilik gelişiminde temel belirleyicinin 0-5 yaş arası olduğunu ve kişiliğin ergenlik yıllarıyla birlikte kazanıldığını savunmuştur.	Kişilik gelişiminde çocukluk yıllarının etkisini reddetmemiş ancak, kişilik gelişiminin yaşam boyu devam ettiğini savunmuştur.
3	Kuramında cinsellik öğesini ön plana çıkartmıştır.	Kuramında egonun yapısını ve işlevlerini ön plana çıkartmıştır. Egonun, Freud'un belirttiğinin aksine beden, ideal ve kimlik olmak üzere birbiriyle ilişkili üç bölümü olduğunu söylemiştir.
4	Bir dönemde başarılamayan özelliğin, o döneme saplantı oluşturduğunu belirtmiştir.	Saplantı düşüncesine inanmamıştır. Bir dönemde kazanılamayan özelliğin, ilerleyen zamanda uygun çevre şartlarının oluşması halinde olumsuz etkilerinden bireyin kurtulabileceğini belirtmiştir.
5	Gelişimde en kritik dönemin 3-5 yaş arasında (Fallik Dönem) olduğunu belirtmiştir.	Gelişimde en kritik dönemin 12 - 18 yaş arasında (Kimliğe Karşı Rol Karmaşası) olduğunu belirtmiştir.
6	Gelişimi büyük oranda biyolojik altyapı ile ele almıştır.	Biyolojik altyapıyı reddetmemiş ancak bunun tek başına yeterli olmadığını, sosyal çevrenin etkisini vurgulamıştır.

İLE GÜNDÜZ

HÜMANİSTİK KURAM
(İNSANCIL YAKLAŞIM**)**

Bir ilkokulda sınıf öğretmeni olarak görev yapan Okan Öğretmen, konuları işlerken öğrencilerinin ilgi, yetenek ve gelişim özelliklerini göz önünde bulundurmaktadır. Okan Öğretmen gerçekleştirdiği etkinliklerle öğrencilerinin potansiyellerini ortaya çıkarmayı ve kendi özelliklerinin farkına varmalarını amaçlamaktadır. Öğrenme ortamını öğrencilerinin en yüksek düzeyde faydalanabilecekleri şekilde düzenlemeye çalışmakta ise, **Bu öğretmen nasıl bir öğretmendir millet?**

- ✓ İnsana değer verir. İnsan özünde iyidir. İnsan doğuştan iyidir. İnsan biriciktir, tektir, saygı değerdir. İnsanın duygularını önemser.
- ✓ Koşulsuz kabul önemli (Mevlana anlayışı)

"Ne olursan ol gel"

- ✓ İnsanı olduğu gibi kabul etme.
- ✓ Her insanın doğuştan kendini gerçekleştirme gizil gücüyle dünyaya gelir (Kendini gerçekleştirme kavramını ilk kez Maslow kullanmıştır).

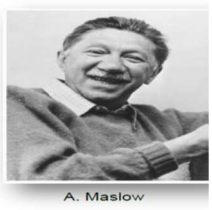

Kendini gerçekleştirme: İnsanın gizil güçlerini, potansiyelini fark etmesi ve bunu sonuna kadar kullanmasıdır.

Kendini Gerçekleştiren İnsan;
Bireysel hedefler ortaya koyabilir. Empati kurar. Mizah anlayışı kuvvetlidir. Doğaldır (spontane). Risk alabilir. Özeleştiri yapabilir. İnsanlara yardım etmekten hoşlanır. Kendi kendine yetebilir. Bir sürü arkadaşı vardır ama sağlam ilişkiler kurabileceği birkaç arkadaşı vardır. Hoşgörülü, kendini ve insanları sever.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

Kendini gerçekleştiren bireyin özellikleri

- Sorumluluk alır, Az dostu çok arkadaşı vardır, Mutsuz olduğu işi bırakıp başka işe geçer, Mutsuz olduğunda eşinden ayrılır, Planına uyar, Objektiftir, Kendi doğruları uğruna tüm toplumu karşısına alır, Yalnız kalıp kendi kendine yetebilir, Mizah anlayışı vardır, Demokratiktir, Duyarlıdır, Spontanedir, Yaratıcıdır, Özerktir, Kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul eder.

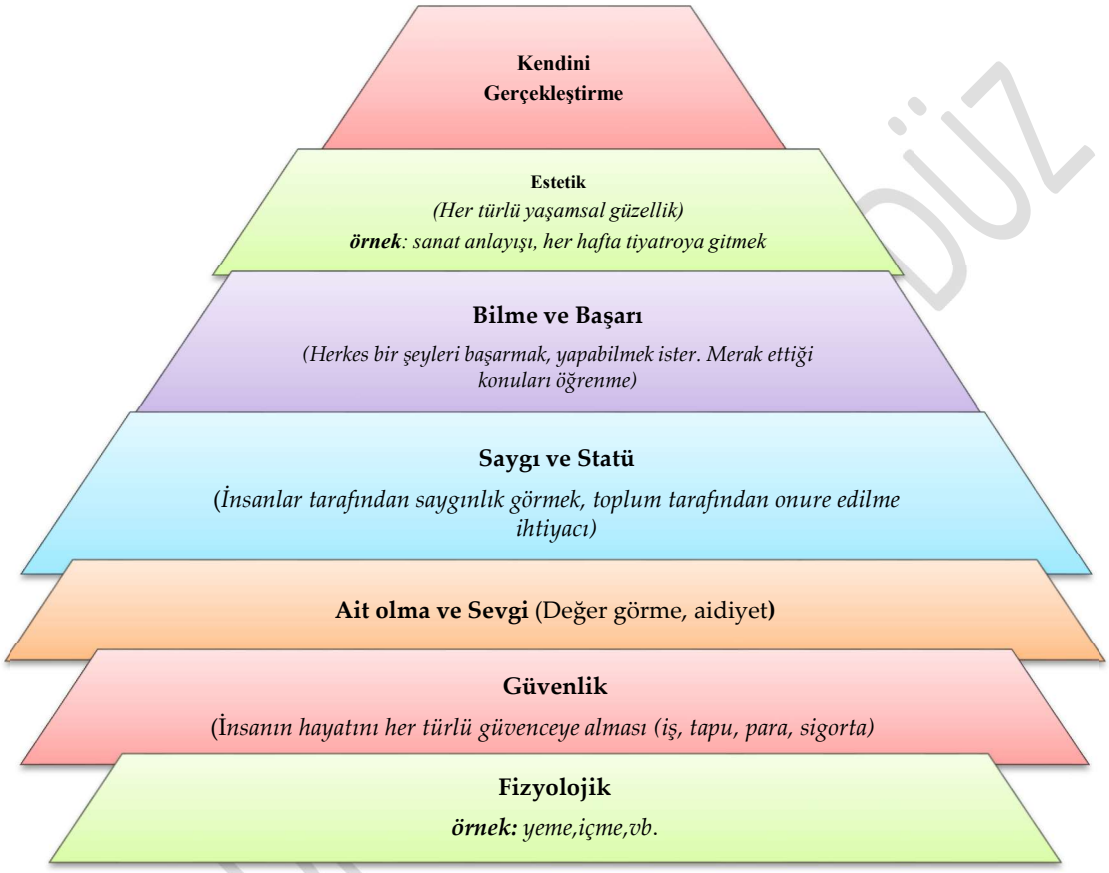

İhtiyaçlar Hiyerarşisi (Maslow)

- *Bir ihtiyaç karşılanmadan diğerine geçilmez.*

Prof. Dr. ÖZDÜZ

ROGERS
(Benlik Kavramı**)**

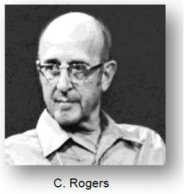
C. Rogers

Benlik: İnsanın kendini algılayış biçimi benliktir. Rogers 'a göre, öğretmen öğrencide *olumlu benlik* geliştirmeyi amaçlar.

Ayna teorisi: Toplum bizi nasıl görürse, bir müddet sonra biz de kendimizi öyle görmeye başlarız.
Olumlu Benlik: Kendimizi güzel görürsek, olumlu benliktir. "Yapabilirsin, başarabilirsin, yapabilirim" gibi düşünce veya söylemler olumlu benlikle ilgilidir.

Olumsuz Benlik: Kendimizi kötü görürsek olumsuz benlik sahibiyiz demektir. "Yapamazsın, başaramazsın, yapamam"

Özben: Şu anki benlik (ben şu an kötü bir insanım) demek.

İdeal Ben (benlik tasarımı): Gelecekte kişinin olmak istediği benlik. **Örnek**: Kişi sınava girmiş, 70 almış , " ben şu an bu kapasitedeyim" derse özben, ileride daha yüksek alacağım derse ideal ben olur.

Öz Ben

İdeal Ben

Bunların arasındaki fark fazlaysa özgüven ve özsaygı düşük; fark azsa özgüven ve özsaygı yüksektir.

Fenomolojik Yaklaşım:
- Bir insanın olaylara bakış açısı, öznel yaşam alanıdır.
- Bir insanın dış görünüşüne göre değil niyetine göre değerlendirmek gerekir.
- Bardağa dolu tarafından bakmaktır.

Aşağıdakilerden hangisi bireyin kendisini ve dış dünyayı kendisine göre algılayan öznel yaşantılarını inceleyen bir yaklaşımdır?

A) Psikanalitik
B) Fenomenolojik
C) Bilişsel
D) Davranışsal
E) Nöropsikolojik

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Güzelavrat otu

Güzelavrat otu, patlıcangiller familyasına ait çok yıllık otsu bir bitkidir. "Atropin" maddesi bu bitkinin halüsinojenik özellikleri olan oldukça zehirli yemişleri boyunca olan yapraklarından elde edilir.

(Vay arkadaş hiçbir şey göründüğü gibi değil Fenomolojik yaklaşım)

DUYGUSAL BAĞLANMA KURAMI (Etholojik kuram**)**
(BOWBLY-AİNSWORTH**)**

Bağlanma: Çocuk ve çocuğa bakan kişi arasında karşılıklı duygulanımı içeren fiziksel yakınlığı sürdürme isteğidir.

Gelişim psikolojisinde kullanıldığı anlamıyla "bağlanma" kavramı aşağıdakilerden hangisine işaret eder?

A) Belirli bir gelişim döneminin sağlıklı bir şekilde tamamlanamaması sonucu o dönemde takılı kalmaya

B) Çocuk ve bakım veren kişi arasında karşılıklı duygulanımı içeren fiziksel yakınlığı sürdürme isteğine

C) Ergenlik döneminde karşı cinsten özel biriyle tanışma isteğine

D) Çocuğun kendisi açısından önem taşıyan bir yetişkine yaşının gerektirdiğinden daha fazla bağımlı olmasına

E) Bir yetişkinin, birlikte olduğu kişiyle başkalarının ilgilenmesini istememesine

Ayrılık Kaygısı: Çocukların yaşamın ilk yıllarında bağlandıkları kişiden ayrılınca yaşadıkları huzursuzluk durumudur.

- ✓ Bir insanın birilerinin kendini bırakıp gideceğinden korku duymasıdır.
- ✓ Güvenli bağlanma → ayrılık kaygısı yaşamaz.
- ✓ Güvensiz çelişkili (ikircikli) ve güvensiz kaçınan ayrılık kaygısı yaşar.
- ✓ Geri geleceğini bildiği için güvenli bağlanan çocuklar, ayrılık kaygısı yaşamaz. Ebeveyn onu bırakıp gittiğinde az ağlar ama geri geldiğinde çok sevinir. Annesi ortamdayken onu güvenlik üssü olarak kullanıp ortamı araştırabilir.

Prof. Dr. Ömür GÜNDÜZ

1.Güvenli
2.Güvensiz
2.1.Güvensiz Çelişkili (İkircikli, kaygılı dirençli, KARARSIZ**):** Ebeveyn onu bıraktığında çok ağlar, geri geldiğinde bazen sevinir, bazen de kızar, iter, onu tekmeler.

2.2.Güvensiz Kaçınan: Dışarıdan bakıldığında özgüvenleri çok yüksek gibi görünen çocuklardır. Ebeveyn onu bıraktığında hiç ağlamaz, geri geldiğinde sevinmez, tepki vermez.

2.3 Örgütlenmemiş (Yönlendirilmemiş) : Kaçınan + Çelişkili

Bartholomew ve Horowitz bağlanma modeli (Yetişkinlerde**)**

	Kendine bakışı	**Başkasına bakışı**
Güvenli;	+	+
Saplantılı;	-	+
Kayıtsız;	+	-
Korkulu;	-	-

Kayıtsız ve korkulu bağlanma kaçınmalı bağlanma olarak nitelendirilir.

DİL GELİŞİMİ

- Dil gelişimi ile zihin gelişimi arasında nöbetleşelik yoktur, paraleldir.
- Dil gelişiminde kalıtımın etkili olduğu durumlar vardır (Hatta Chomsky'ye göre kalıtım daha etkilidir). Dil gelişiminde çevrede hangi dili öğreneceğini belirler.
- Çocuklar önce ismi kullanır, sonra fiili kullanır.
- Çocuklar önce "baba" der. (Nedeni sessizle başlayan hecelerin daha kolay söylenmesi ve tekrardan oluşmasıdır.)
- Dil gelişimi evrenseldir. Dünyadaki bütün çocuklar ilk aylarda benzer sesler çıkarır.
- Çocuklar doğuştan tüm dilleri konuşabilecek kapasiteye sahiptir.
- İnsanlar dil öğrenmeye yatkın bir mekanizmayla doğarlar
- Dil öğrenmenin temelinde olgunlaşma vardır.

KURAMLARI

Davranışçı Kuram (Watson)
- Pekiştireç vererek U-T (uyarıcı-tepki) bağı kurma.

Örnek**:** Baba diyen çocuğa şeker verme.

Sosyal Öğrenme (Bandura)
- Model alarak, gözleyerek öğrenmedir.
- Çocuk; anne ve babanın, çevrenin konuşmalarını taklit ederek dili öğrenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Psikolinguistik Kuram (Chomsky) (biyolojik temelli görüş, ÜRETME görüşü)

- Her insan doğuştan dil öğrenme kapasitesiyle doğar. (Kalıtımın önemi)
- Nasıl ki çocuk bir yaşında yürüyorsa, bir yaşında da konuşur.
- İnsanın nasıl konuşacağıyla ilgili kalıtım daha çok etkilidir. Ama çevre de etkilidir.
- Bütün insanların dil gelişim süreci evrensel bir sıra izler.
- Önce ismi sonra fiili öğrenirler.
- Çocuklar öncelikle cümleleri öğrenirler, sonra bu cümlelerden başka anlamlı cümleler çıkarabilirler.
- Çocuklar dili kazanırken kendi cümlelerini oluşturma yeteneği elde ederler.
- Çocuk dilin kurallarını, dili dinleyerek kendisi yapar.
- Konuşma dilinin gelişebilmesi için çocuğun onu konuşulurken duyması, dinlemesi gerekmektedir.

Soru: Aşağıdakilerden hangisi Noam Chomsky'nin dil gelişimi konusundaki görüşlerinden biri değildir?

A) Çocuklar anne babalarının çıkardıkları sesleri taklit ederek dili öğrenirler.
B) İnsanlar dil öğrenmeye yatkın bir mekanizmayla doğarlar.
C) Dil öğrenmenin temelinde olgunlaşma vardır.
D) Çocuklar doğuştan tüm dilleri konuşabilecek kapasiteye sahiptir.
E) Çocuk, çevresinde konuşulan dilin kurallarını anlar ve buna göre konuşmayı öğrenir

Soru: Chomsky'e göre, dil gelişimiyle ilgili aşağıdaki davranışlardan hangisi uygun değildir?

A) 6 aylık Dursun'un farklı bir ülkedeki akranıyla benzer sesleri çıkarması
B) 18 aylık Fadime'nin "anne gel" demesi
C) Hatice'nin 3 aylıkken "ba-ba, da-da" gibi sesler çıkarması
D) 5 yaşındaki Temel'in Karadeniz şivesiyle konuşması
E) 5 aylık İdris'in karnı acıktığında "mama" demesi

Nativist (Doğuşçuluk)

Tamamen genetik faktörler olduğunu savunur.

DÖNEMLERİ

0-12 AY (AGULAMA) : Kendi içinde üç döneme ayrılır.

0-2 ay (Ağlama, agulama**):** Bebek anlamsız sesler çıkarır. Sesler evrenseldir.

2- 6 ay (Babıldama, cıvıldama**):** Çocuk bir ünlüyle bir ünsüzü yan yana getirip tekrar eder. Sesler evrenseldir. Örnek**:** Ba- ba-ba , ma-ma-ma gibi.

6-12 ay (Çağıldama, heceleme**):** Çocuğun ba-ba , ma-ma şeklinde hecelemesi. Ana diline özgü sesler başlar.

12-18 AY (TEK SÖZCÜK /MORGEM): Kritik dönem bu dönemde çocuklar anlamasa bile sürekli onlarla konuşulmalıdır. Çocuk baba, mama diye konuşur. Tek kelimeyi bir çırpıda söyler. Bir kelimeyle çok şey anlatırlar. Buna Morgem denir. (Baba demesi baba beni gezdir anlamına gelebilir)

Örnek**:**

- "anne" dediğinde "altım ıslandı" vs. demek ister.
- Rın –rın → araba, nen-nen →(uyumak istemesi) tek sözcük (morgem) örnektir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

12 – 18 ay → Kavram Gelişimi
12 – 18 ay → Alıcı ve ifade edici dil

Kavram Gelişimi: Çocuğun öğrendiği bilgiyi anlama dönüştürmesi. Örnek**:** Yastığın anlamını bilmesidir.

Alıcı Dil: Çocuğun söyleneni anlaması. Örnek**:** "Kumanda nerede?" denildiğinde sehpayı göstermesidir. Ayrıca çocukların bir nesnenin ismini öğrendiklerinde benzer nesne ve durumlarında ismini sürekli sorular sorarak öğrenme isteklerine de alıcı dil denir.

İfade Edici Dil: Çocuğun söyleneni kendi cümleleriyle ifade edebilmesi, Alıcı dilden sonra çocuğun anladıklarını konuşarak ifade etmesidir

18–24 AY (TELGRAFİK KONUŞMA) : Çocuğun kısa konuşmasıdır. Çocuğun özne, yüklem, edat, bağlaç gibi yapılardan birkaçını çıkararak konuşmasıdır. Örnek**:** çocuğun "anne su" demesi , "dede rın rın" demesi

24-60 AY (İLK GRAMER, TÜM CÜMLE DÖNEMİ): Çocuğun bir yetişkin gibi dili kullanabilmesidir. Zaman kavramı burada oluşmaya başlar.

Örnek: Çocuğun "anne, bana su ver." demesi gibi.

24 – 60 ay → Aşırı kurallaştırma
24 – 60 ay → Eksik kurallaştırma

Aşırı kurallaştırma: Çocuk öğrendiği bir kuralı aktarır, geneller. Çocuk aynı eki (çü) gibi her kelimenin sonuna getirerek kullanır.
Örnek: Gözlükçü, manavcı, kasapçı…

Eksik kurallaştırma: Çocuk öğrendiğiyle kalır, genelleyemez (ayırt etme).
Örnek: Çocuğun sadece gözlükçü demesidir. "-çi çü" ekinin gelmesi gereken yerlere bu ekleri koyamaması. "Kitapçı" demek yerine "kitap satan adam" demesi gibi.

KAVRAMLAR

Fonem: Ses demektir. Her harf bir sese işaret eder.
Morfem: Sesleri sıraya koyma.
Örnek: "-ba" derken sesleri bir düzen içinde söyler.
Semantik: Bir kelimenin anlamını bilme.
Sentaks: Kelimeleri belli bir sıraya dizme. (Gramere uygun konuşma, kurallı cümle kurma)
Pragmatik (Kullanım Bilgisi**):** Dilin günlük kullanımının nasıl olduğunu bilme.
Ses bulaşması: Başka çocuk ağlarken onunda ağlamasıdır.
Toplumsallaşmış Dil: Çocuğun bir süre sonra çevresindekilere iletişim kurmaya başlaması, kızması, soru sorması.
Toplumsal referans: Bebeğin kendi tepkilerini belirlemek için kendisine bakan kişinin yüz ifadelerini kullanmasıdır. Bebek başkalarının yüzlerine bakarak onların duygularını algılar ve kendi tepkilerini buna göre ayarlar.
Ayna tepkiler (Ayna nöronlar): İnsanlar diğerlerinin davranışlarını aslında birçok kez fark etmeden taklit etmektedirler ve bu duruma da ayna tepkiler denir. Örneğin; karşınızda acı çeken bir çocuk gördüğünüzde ayna nöronlar devreye girer ve sanki siz acı çekiyormuşsunuz gibi hisseder ve hüzünlenirsiniz.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Tekrarlama: Çocuğun duyduğu bir şeyi aynen tekrar etmesidir.

Sözel Senkretizm: Bağdaştırılması olanaksız olan durum, ilke veya kavramları birbiriyle bir araya getirme girişimi (Kemal Sunal'ın atasözleri gibi)

Monolog: Tek kişilik konuşma. İletişim amacı gütmeksizin çocuğun yanında biri yokken kendi kendine aynı cümleleri tekrar etmesi. Örnek**:** Çocuğun kendi kendine "çiçeği severim, çiçek çizeceğim" diye konuşması.

Yansıtıcı Konuşma: Bir diyalog vardır. Bir kişi soru sorar, karşıdakinin duygularını ortaya çıkarır, dışa vurur.

Ben Merkezci Dil: Çocuğun kendi düşündüğünü veya kendi söyleyeceğinin başkası tarafından da düşünülüyor olduğunu zannetmesi, olayların merkezinde kendini düşünmesi, merkeze kendini koyması.

Eklektik Dil (Uzlaştırıcı): Farklı düşünceler arasında orta noktayı bulmak için izlenen iletişim

Sapir- Whorf: Dilin düşünceyi belirlediğini söyler. İnsan düşüncesinin yerel dillerden çok yoğun bir şekilde etkilendiğini göstermektir. Bir insanın kendi dilinde belirli bir düşünce yapısı oluşmuştur ve bu insan başka bir insanın dilini hiçbir zaman tam anlamıyla anlayamaz.

Bakış açısı alma becerisi: Bakış açısı alma bir başkasının bakış açısından bir durumu anlama, bir başkasının düşüncelerini, duygularını ve dünyaya ilişkin sözel ve görsel bakış açılarını eş zamanlı olarak kavrama yeteneği olarak tanımlanmıştır. Bireyin kendi bakış açısını bir kenara bırakarak başka insanların ne düşündüğünü, nasıl gördüğünü ve ne hissettiğini anlama becerisi olarak ifade edilebilir.

Özel Konuşma: Çocuk yüksek sesle ve kendi kendine konuşur. Çocuk bir problemle karşılaştığında özel konuşma sayesinde **kendine rehberlik eder** ve problemlerin çözümünü kolaylaştırır. Vygotsky benmerkezci konuşmanın ortadan kaybolmadığını savunur. Sadece içsel konuşmaya dönüşür ve üst düzey düşünme becerisini sağlar.

İçsel Konuşma: 7 yaşından itibaren ortadan kalkan benmerkezci konuşma yerini içsel konuşmaya bırakır. Çocuk içinden sessizce düşünür. İçsel konuşma Vygotsky'e göre konuşma gelişiminin en son evresidir. Fakat aslında çocuktaki benmerkezci düşünceyle aynı işleve sahiptir. Dışından konuşma, düşüncenin sözcüklere dönüşmesi, maddeleştirilmesi ve nesnelleştirilmesidir. İçinden konuşmada ise süreç tersine döner. Konuşma içsel düşünmeye döner.

Dilde daraltma, sözcüklerin yalnızca spesifik nesneler için kullanılması, anlamına gelir. Örneğin, bir çocuğun bardak sözcüğünü yalnızca belirli bir bardağa gönderme yaparak kullanmasıdır. **Dilde genişletme ise**; bir sözcüğün tüm nesne kategorisini gösterecek şekilde yanlış kullanımıdır. Örneğin, bir çocuğun kedicik sözcüğünü tüm hayvanlara gönderme yapacak şekilde kullanmasıdır.

Hızlı haritalama: Çocuklar duydukları yeni sözcüğün anlamı üzerine hızlı bir şekilde hipotez oluştururlar. Bu hipotez, çocuğun sözcükler ve sözcük kategorileri üzerine önceden bildiklerinde ve sözcüğün kullanıldığı bağlamdan çıkarılan bilgilere dayanır. Hızlı haritalama, çocukların belirli bir kelimenin ne anlama geldiğini öğrenmesinin bir yoludur.

Prof. Dr. Meyliş GÜNDÜZ

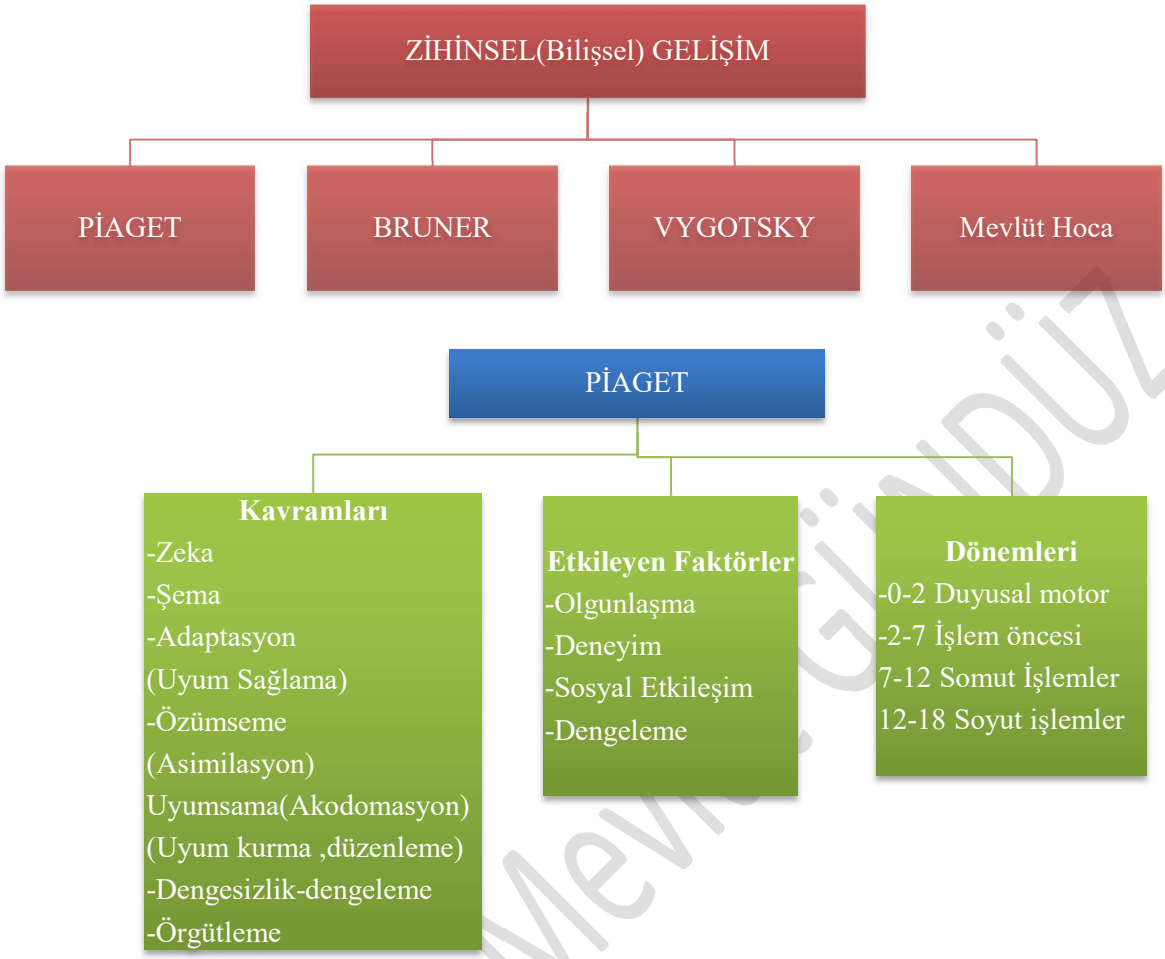

- ✓ Evreler değişmez bir şekilde belli bir sıra ile ortaya çıkar.
- ✓ Sonraki evre önceki evrelerin kazanımlarını da içerir.
- ✓ Aynı gelişim evresinde bulunsalar bile bireyler arasında farklılıklar görülür.
- ✓ Gelişimde kalıtım ve çevrenin etkileşimini vurgular.

KAVRAMLAR

- ❖ **Zekâ:** Çevreye uyum sağlayabilme gücüdür.
- ❖ **Şema (bilişsel yapı)**: Sınırları belirlenmiş anlamlı yapı taşlarıdır. Çocuğun bir nevi tanım yapmasıdır.

Örnek:
- Çocuğun uçan şeylere "kuş" demesi
- Çocuğun yüzen şeylere "balık" demesi
- Çocuğun uzun saçlılara "kız" demesi

Adaptasyon → **Özümseme** (asimilasyon)

Adaptasyon → **Uyumsama** (akadomasyon, uyma, uyum kurma, düzenleme)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

❖ **Özümseme:** Çocuk yeni öğrendiği bilgiyi mevcut şemanın içine aynen koyarsa özümsemedir. Genelleme vardır. Sonraki şıklarda aldatmak için hem genelleme hem özümseme verilir. Soru köküne dikkat edilmelidir. Soru kökünde Piaget derse cevap mutlaka özümsemedir. **Örnek:** Çocuk sayı sayarken 199 dan sonraki sayıyı 100,100 der. Bu da özümsemedir. Çünkü çocuk 100 şeması oluşturur. 200 demesi gerekirken onu 100 şemasına koyar.

Örnek: Kiviye patates demesi, kumandayı mikrofon gibi kullanması

Uyumsama (Düzenleme): Çocuk mevcut şemanın içerisine koymaz, yeni bir şema oluşturursa bu uyumsamadır. Bazen bu var olan şemayı genişletme ya da farklı bir şema oluşturma şeklinde de olabilir. Ayırt etme vardır. Yine sorularda soru köküne dikkat edilmelidir.

Örnek: Çocuğun artık kavuna karpuz dememesi, atla zebrayı ayırması, her uzun saçlı kişiyi kız zannetmemesi

❖ **Dengesizlik-dengeleme:** Çocuğun bilgiyi herhangi bir şemaya koymamış haline (afallama var) dengesizlik, çocuğun özümseme ve uyumsama yapması sonucunda bilgiyi herhangi bir şemaya koymasına ise dengeleme denir.

❖ **Örgütleme (**İlişkilendirme**):** Şemalar arasında kavram haritası yapmak, neyi nereye, koyacağına karar vermek, ilişkilendirmek. Köpek ile balık şeması birleştirip köpek balığı demesi, deve ile kuşu birleştirip deve kuşu demesi

NOT: Piaget'in değişmez işlevleri iki tanedir.
1. Adaptasyon
2. Örgütleme'dir.

Zihinsel Gelişimi Etkileyen Faktörler

1. Olgunlaşma: Biyolojik yeterliliktir. Çocuğun zihnen bir şey yapabilmesi için belli bir olgunluğa erişmiş olması gerekir.
2. Deneyim: Yaşantı çocuk ne kadar çok yaşantı geçirirse o kadar çok zihinsel gelişimi etkiler.
3. Sosyal Aktarım:(Sosyal geçiş, Kültürel aktarım) Çevremizdeki kişiler bize bilgiyi hazır da verebilir.
4. Dengeleme: Bilgiyi illaki şemaya koyma.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

DÖNEMLERİ

0–2 yaş (DUYUSAL –MOTOR –DUYUSAL HAREKET, SENSÖRİ)

Doğadan ayrışma: Bebeğin kendisinin dışında, kendisinden bağımsız bir dünyanın olduğunu fark etmesidir.

- ✓ Çocuğun ilk başlangıçta çoğu hareketi refleksiftir. Daha sonra amaçlı davranışlar yapmaya başlar.
- ✓ Deneme yanılma yoluyla öğrenme daha fazladır. Örnek**:** Sobaya dokunarak sıcak olduğunu öğrenme.

- ✓ Ses bulaşması bu dönemde olur (çocuğun kendi sesi ile başkasının sesini ayıramaması)
- ✓ Taklit yapar. Ertelenmiş taklit yapar. **Örnek:** Öğlen yemek yerken üzerine çorba dökülen adamı çocuğun akşam taklit etmesi ertelenmiş taklittir. (Çocuk o anda taklit etmiyor)
- ✓ Bu dönem çocukları durum ve nesnelere hızlı olarak alışırlar. Bebekler oyun, oyuncak, etkinliklerden çok sıkılırlar.
- ✓ Bu dönem çocuklarında **A değil B hatası** görülür. Bebek daha önce saklandığı noktada bulduğu bir nesnenin gözü önünde yeri değiştirilse bile, ilk bulunduğu yerde nesneyi aramasıdır.
- ✓ Bebek, nesnenin gözünün önünde olduğu son noktaya bir süre baka kalması **pasif beklenti** olarak adlandırılır. Bebeğin bir şey yapmaksızın nesnenin kaybolduğu noktaya uzun süre bakması
- ✓ Bu dönem çocuklarında **nesne kimliği** kazanılır. Çocuk oyuncak bebeğini diğer bebekler içerisinden tanıyabiliyorsa nesne kimliği kazanmıştır denir.
- ✓ Nesne devamlılığını kazanır (Zihnen bir nesneyi takip edebilme gücü.) Nesnelerin hiçbir şekilde görülemediği ve dokunulmadığı durumlarda dahi var olmaya devam ettiği anlayışıdır.
- ✓ Kişi sürekliliği kazanır. Kişinin, ortamdan çıktıktan sonra da bebeğin onu var olduğunu bilmesi durumudur. Nesne sürekliliği ile paralel olarak ilerler.
- ✓ Kişi değişmezliğini kazanır. Kişinin saçı, kıyafeti gibi görüntüsü değişse de bebek tarafından hala aynı kişi olduğunun algılanmasıdır.
- ✓ Döngüsel ve Devresel tepkiler vardır. Çocuğun bir şeyi ilkin tesadüfen yapıp, hoşuna gitmesi soncunda ikinci kez bilerek yapmasına döngüsel, abartmasına yani gına gelinceye kadar yapmasına devresel tepkiler denir. Daha sonra bu tepkiler çocukta alışmaya dönüşür. **Örnek:** Tesadüf eseri bir oyuncağın ses çıkardığını duyan çocuğun sonra bilerek birkaç kez oyuncağın üzerine oturması döngüsel tepki, bunu sürekli, bıkıncaya kadar yapması devresel tepkidir.

I. Döngüsel: Vücut- vücut (1-4 ay): Parmağını emiyor ve hoşuna gidince tekrar emiyor. İlk alışkanlıklar başlar.

II. Döngüsel: Vücut- nesne (4-8 ay): Dışa dönmeye başlar. Bedeni dışındaki olayların daha çok farkına varmaya başlar. Nesne yönelimi başladığı için bu dönem nesne kavramı anlayışının başlangıcı olarak kabul edilir. Kendine özgü deneme yanılma yöntemiyle ilginç ve hoşa giden sonuçları olan eylemleri tekrarlar. Çıngırağı yere atar, hoşuna gider tekrar atar. Nesneyi fark eder. Nesne uzattığımızda farkında ama nesne sürekliliğini henüz kazanmamıştır.

II. Döngüsel tepkilerin koordinasyonu: Beden, nesne nesne (8-12): İki tane döngüsel tepkiyi birleştirir. Neden sonuç ilişkisi kurar. Amaç ile aracı ayırt eder. Nesne devamlılığını kazanmaya başlar. İlk defa bilinçli davranışlar görülür. Çomakla oyuncağı çekebilir. Birinin elini tutar ve nesneye uzatır.

III. Döngüsel: Nesne-nesne (12-18 ay): Araştırıcı, yenilik, merak, yeni araçlar keşfedilir.

Prof. Dr. Nevit GÜNDÜZ

2-7 YAŞ (İŞLEM ÖNCESİ DÖNEM)

Özelden Özele Akıl Yürütme yapar: Çocuğun alakasız iki olay arasında bir ilişki kurup bundan sonra bütün olaylara bundan hareketle cevap vermesidir. **Örnek:** Çocuk her Pazar sinemaya gidiyor. Bir Pazar gitmiyor. " Bu hafta pazar olmadı." diyor. (Çocuk Pazar ile sinemayı eşleştirmiş.) Her kış mevsiminde kar yağıyor. Bir kış mevsiminde yağmadığı için çocuk kış olmadı diyor.(Kış-Kar)

Öğretmen, ilköğretim 1. sınıf öğrencisi Can'a bir sayfa "A" harfi yazmasını söyler. Bunun üzerine Can bir defter sayfasını kaplayacak büyüklükte bir "A" harfi yazar.

Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre, Can'ın kendisinden istenen ödevi doğru anlayamamasının nedeni aşağıdaki kavramlardan hangisiyle açıklanabilir?

A) Benmerkezci düşünme

B) Sezgisel düşünme

C) Özelden özele akıl yürütme

D) Harf korunumu

E) Canlandırmacılık (animizm)

Benmerkezci (Egosantrik, perspektif almada yetersizlik**) düşünür (**Kendine odaklanma**)** Çocuğun olayların odak noktası olarak kendini görmesidir. Kendi düşündüğünü veya gördüğünü başkalarının da düşüneceğini veya göreceğini zannetmesidir. Çocuğun babasına telefonda baba bak köpek çizdim demesi gibi.

Odaklanma (Tek boyutlu düşünme, merkezlenme**) var.** Olayın diğer boyutlarını ihmal edip belli bir boyutuna yoğunlaşmadır. **Örnek:** Eve misafir geliyor. Önce birkaç kişi kapıdan giriyor. En son çocuğun amcası giriyor. Baba çocuğa " kim geldi? " diye sorduğunda çocuk "amcam geldi" diyor. (Çocuk amcaya odaklanmış)

Monolog yapar: Çocuğun iletişim amacı gütmeksizin kendi kendine yaptığı tek kişilik konuşmaya denir. Çocuk anlamsız bir şekilde aynı şeyleri tekrar eder durur. Örneğin bir erkek çocuk bir eline bir araba alıp diğer eline de başka bir araba alıp onları yarıştırarak konuşmasıdır. **Toplu Monolog yapar:** Birbirini dinlemeden hep bir ağızdan konuşma.

Prof. Dr. [illegible] GÜNDÜZ

Paralel Oyun oynar: Çocukların dışarıdan baktığımızda hep birlikte oynuyormuş gibi görünüp, yanlarına yaklaştığımızda ayrı ayrı oynadıklarını görme.

Parten'e Göre Oyun Türleri

Uğraşsız davranış: Merdivenden iner, çıkar, kendi bedeniyle oynar.
Seyirci: Uğraşsız davranışta her şeyi izleyen çocuk bu oyun türünde belli bir grubu gözlemler.
Yalnız oyun: Çevresinden tamamen bağımsızdır.
Birlikte oyun: Diğer çocuklarla oynar, oyuncak alışverişi yapılır ama iş bölümü yoktur.
Tamamlayıcı oyun: Örgütlenmiş bir grup içinde yer alır. İş bölümü vardır.

Piaget'e Göre Oyun Türleri

Pratik/Alıştırma Oyun (0-2): Temel alışkanlıkları, işlevsel davranışları kapsayan ve birbiri ile bağlantısı olmayan davranış tekrarlarını içeren oyunlardır. Elindeki topu atarak tekrar almak sonra yeniden atmak şeklinde gerçekleşen döngüsel oyunlar, pratik oyunlara örnek olarak gösterilebilir.

Sembolik oyun (mış gibi) (2-6): Nesnelerin kendi işlevi dışında veya herhangi bir varlığın yerine kullanılması şeklindeki oyunlardır. Süpürge sapının at, tencere kapağının direksiyon, kaşığın uçak olarak kullanılması şeklindeki oyunlar sembolik oyunlara örnek olarak söylenebilir.

Kurallı oyun (6+): Kuralların belirlendiği ve uygulandığı oyunlardır. Bu oyunlar çocukların belirlediği kurallarla oynanabileceği gibi daha önceden oynana gelen kurallı oyunlarla da gerçekleştirilebilir. **10 yaşına kadar çocuklar daha çok kuralları başkalarının koyduğu oyunları oynamayı tercih eder**. Ebe figürünün bulunduğu veya rekabetin olduğu tüm oyunlardan kurallı oyun olarak söz edilebilir.

Piaget'nin "Bilişsel Gelişim Kuramı"na göre oyun aşamalarıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Alıştırmalı oyun, sıklıkla bilişsel gelişimin duyu motor döneminde görülür.

B) Çocuklar sembolik oyunda bir diğer kişinin rolüne girerler.

C) Kurallı oyun, sıklıkla bilişsel gelişimin işlem öncesi döneminde görülür.

D) Alıştırmalı oyun taklit ve hareketlerin tekrar edilmesi ile başlar.

E) Sembolik oyunda çocuk bir nesneyi başka bir nesne yerine koyar.

Animizm (Canlandırmacılık**) yapar:** Ölü bedene ruh yüklemedir. Cansız varlıklara canlıymış gibi davranma. Canlı cansız ayrımı yapamamadır. **Örnek:** Çocuğun bebeğiyle konuşması, ona mama yedirmesi, kuru dalı at yapıp onunla yürümesi.

5 yaşındaki Ayşe, oyuncak bebeğiyle oynarken bebeğinin kolunu kırmış ve ondan defalarca özür dilemiştir.

Ayşe'nin bu davranışı Piaget'nin bilişsel gelişim kuramında yer alan hangi bilişsel özelliğe bir örnektir?

A) Korunum
B) Yapaycılık
C) Canlandırmacılık
D) Gerçekçilik
E) Tersine çevrilebilirlik

Sembolik Oyunlar (mış gibi) oynar: Zihninde bir olayı ya da nesneyi başka bir şeyle ilişkilendirir.

dal → at → Animizm
at → Sembolik Oyun

kalem → sigara → Sembolik Oyun

(Çocuğun kalemi ağzına götürerek onu sigara yapması)

NOT: Bir çocuğun Uuuuu diye ses çıkarması da sanki filleri çağırıyor gibi bu da sembolik oyundur. Hayali arkadaşlar da bu kapsamda düşünülebilir.

Yapaycılık (Artifikasyon**) vardır:** Çocuğun, doğa olaylarını birileri tarafından yapıldığını zannetmesidir. **Örnek:** Yağmur yağdığında birinin yukarıdan su döktüğünü zannetmesidir.

Not: Yapaycılığın bir anlamı daha var çok İLGİNÇ AMA. Çocuğun gerçekte yaşanmayan olayları gerçekte yaşanıyormuş gibi algılamasıdır. Örneğin, televizyonda izlediği programı o anda gerçekte yaşanıyormuş gibi algılamak

Kalıp Yargılar vardır: Çocuğun öğrendiği bir şeyde ısrarcı olmasıdır. **Örnek:** Çocuk bir iki kere erkek polisi gördüğünde çocuğun kafasında "polisler erkektir" kavramının oluşması. Sonra kadın polis gördüğünde "kadın polis olmaz ki" demesi.

İşaretsel (Simgesel**) İşlev vardır:** İşleve işaret etmedir. Sembolleri kullanma yeteneğine denir. Çocuğun gördüğü işaret, sembol ve duyduğu kavramları zihninde anlama dönüştürmesi. **Örnek:** Hastane de "sus" işaretini gören çocuğun o işareti işlevselleştirmesi. Altına yapan çocuğa "kaka yapmışsın" dendiğinde "kaka" kelimesini algılaması.

Yanlış Bağdaştırmalar yapar: Tesadüfen arka arkaya gelen iki durum arasında neden-sonuç ilişkisi kurmadır. Tek seferde yapılan olayı genelleme. (Özelden özele akıl yürütmeye benzer). İlişkisi olmayan durumlar arasında bağ kurarak akıl yürütme. **Örnek:** Kadın hastaneye gider. Bebekle döner. Çocuk bir daha kadını gördüğünde yine bebekle döneceğini düşünür.

Prof. Dr. Meyla GÜNDÜZ

Korunumu kazanamaz: Korunum bir şeyin özünün değişmemesi yani aynı kalmasıdır**.** Bu dönemde çocuklar bu durumu anlayamaz yani korunumu kazanamaz (Miktar korunumu, hacim korunumu, alan korunumu vs). Korunum kazanamamasının sebebi ise odaktan uzaklaşamamadır.

Örnek:

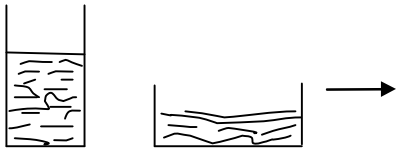

Miktar aynı olmasına rağmen çocuğa "Hangisi daha çok ?" diye sorulduğunda "uzun" olanı gösterir. Bu da çocuğun korunumu kazanamadığını gösterir.

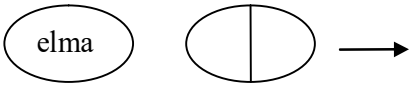

Çocuğa göre, ikiye bölünmüş elma daha çok görünür. Her zaman "çok fazladır" anlamına gelir.

Tersine çeviremez: Bu dönemde çocuk tersine çeviremez. Sebebi yine odaktan uzaklaşamamadır. **Örnek:** Çocuk gittiği yoldan aynen geri dönemez. Ali'nin kardeşi Hasan'dır. Hasan'ın kardeşi Ali diyerek tersine çevirme yapamaz.

Tek Yönlü Sınıflandırma yapar: Çocuğun tek bir değişkene göre ayırabilmesi. Sebebi yine odaktan uzaklaşamamadır. **Örnek:** Sadece gözlüklü, sadece kız diye ayırması.(Hem gözlüklü hem kız diye ayıramaz.)

Sezgisel düşünür: Olayları mantıklı düşünmeden kavramaya çalışmasıdır (saçmalaması). Torbada sarı elma olmadığı halde olabileceğini düşünmesi

Majik (Sihirli-büyülü**) düşünür (**doğaüstü düşünce**):** Gerçek-Hayal ayrımı yapamamadır. Çocuğun hayal kahramanlarını gerçek zannetmesidir.

7 – 12 YAŞ (SOMUT İŞLEMLER DÖNEMİ)

- ✓ Somutun kelime anlamı elle tutulur, gözle görülür demektir.
- ✓ İşlem öncesinin tam tersidir. Burada olan işlem öncesinde olmaz. İşlem öncesinde olan da bu dönemde olmaz.
- ✓ Mantıklı düşünme vardır.
- ✓ Benmerkezcilik yoktur.
- ✓ Odaklanma yoktur.
- ✓ Paralel oyun yoktur. Eşli oyun vardır.
- ✓ Tek yönlü sınıflama yoktur. Çok yönlü sınıflama vardır.
- ✓ Çocuk bu dönemde atasözü, mecaz, vb. kelimeleri anlayamaz.
  Örnek: "Dilimde tüy bitti." atasözünün ne olduğunu anlayamaz.
- ✓ Korunum kazanılmıştır.

Dönüşümlü Düşünme (İleri – geri düşünme**):** Kişinin geçmişle ve gelecekle ilişki kurabilmesidir. **Örnek:** 11 yaşındaki çocuğa "5 yıl önce neredeydin?" ya da "5 yıl sonra nerede olacaksın?" diye sorulduğunda mantıklı cevap verebilir.

Prof. Dr. Mevlüt Güneş

Dolaylı Gerçeği Kavrama (Çıkarsanmış Gerçeklik**):** Çocuğun gerçeği her durumda anlamasıdır. **Örnek:** Kırmızı bir arabanın üstüne yeşil branda örtüp 5 yaşındaki çocuğa "araba ne renk?" diye sorulduğunda brandanın rengini söyler ve "araba yeşil" der (yani uydurarak cevap verir). Fakat 11 yaşındaki çocuğa sorduğumuzda gerçek rengini söyler.

Geçişlilik özelliğini kazanır
A>B ise, B>C ise, o zaman A>C dir.

Tümevarımsal düşünme (parça- bütün ilişkisi**)** bu dönemde gelişmeye başlar, tam olarak ise soyut işlemler döneminde olur.

NOT: Korunum türlerinin hangi yaşta kazanıldığına dair bilgiler şu şekildedir:

Madde ve uzunluk korunumu, 6-7 yaş
Sayı ve alan 7 yaş
Ağırlık 9-12 yaş
Hacim 11-12 yaş aralığında kazanılır.

Yatay dekalaj: Bir korunum türünü başka korunum türüne aktaramamaktır.

- Piaget'ye göre korunumun kazanılabilmesi için özdeşlik, ödünleme ve dönüşümsel düşünebilme becerilerinin kazanılması gerekmektedir.
- **Özdeşlik (ayniyet),** maddeye herhangi bir şey eklenmemiş ya da çıkarılmamışsa maddenin aynı kaldığını bilmektir.
- **Ödünleme,** çocuğun nesnenin bir boyutundaki artmanın başka bir boyuttaki azalmaya neden olduğunu kavramasıdır.
- **Dönüşümsel düşünebilme** herhangi bir değişim işlemini zihninde geriye doğru götürebilmesi ve başlangıç noktasına vardırabilmesi ve böylece maddede bir değişim olmadığını bilebilmesidir. Daha önce yaşanmış bir olayı kafasında canlandırıp anlatabilmesidir.
- Korunumu kazanamamanın bir nedeni de algıda baskınlıktır. Algıda baskınlık, çocuğun o an gözlemlediği somut durumu algılayışının, başka işlem yapmasına engel olacak kadar baskın olması durumudur.

12 – 18 YAŞ (SOYUT İŞLEMLER DÖNEMİ)

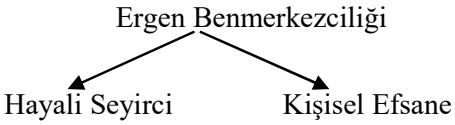

Ergen Benmerkezciliği
"Benim düşündüğüm en doğrudur." anlayışıdır. (bu dönemde benmerkezcilik ideolojiktir.) En iyi ben bilirim, en iyi ben severim, kimse beni anlamıyor düşüncesidir. Aynı zamanda birilerinin sürekli olarak onunla ilgilendiğini ve onu izlediğini düşünür.

Hayali Seyirci: Birilerinin kendini izlediğini zannetmesidir.

Kişisel Efsane: Kişinin kahraman olma isteğidir.
"Bana bir şey olmaz, kötülük bana bulaşmaz." düşüncesidir.
"Kimse benim kadar sevemez." anlayışıdır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek: Kızın, erkek çocuğa " Git, benim için soğuk suya atla." demesi, erkeğin de bunu yapması (erkek, kızın gözünde kahraman olmak istemiştir).

Psikolojik tepkisellik: Engellemenin neden olduğu saldırgan davranışlardır.

Omnipotent Düşünce: Yaşamı basite alma, her şeyin üstesinden geleceğine inanma. "Benim gücüm her şeye yeter" deyip hayatı hafife alma. **Örnek:** Baba, lise yıllarındaki gençlere kendi gençlik yıllarında yaşadığı zorlukları anlatırken, gençlere öğütte bulunurken çocuğun "bu kadar abartma baba" deyip boş vermesi.

NOT: "Benim gücüm her şeye yeter." olarak bilinir. Bu düşünce şekli ergenin yaşamı basite almasına neden olur.

Hipotetik (Varsayımsal**) Düşünce:** Olasılıklı düşünmedir. Bir olayı tüm yönleriyle tanımadır. **Örnek:** Çocuğa "Tut ki, Türkiye I. Dünya Savaşı'na girmedi, ne olurdu?" diye sorulması.

Göreceli (Göreli**) Düşünce:** Kişiye, yere ve zamana göre farklı düşünebilme. Bana göre, sana göre, ona göre, bugüne göre, yarına göre,… **Örnek:** Sana göre böyle ama bana göre böyle. Dün böyle düşünüyordum, bugün böyle düşünüyorum demesi.

Analojik Düşünce: (Andırma**):** Alakasız iki şey arasında benzetme veya ilişkilendirme yapma. **Örnek:** Kan dolaşımını anlatırken trafiğe benzetme, "beyin" i cevize benzetme, vs. Ancak şu örneğe dikkat edelim bu da analojidir. Japonya'nın denize kıyısı vardır. Balıkçılıkla geçinir. Türkiye'nin de denize kıyısı vardır. O zaman Türkiye'de balıkçılıkla geçinir.

Bütünleştirmeci (Kombinasyonel**):** Bir problemi alt problemlere ayırma ve birden fazla çözümü bir araya getirip çözme (birleştirme). **Örnek:** Isparta'daki trafik sorununu düşünüp alt problemlere ayırma ve daha sonra çözüm önerisi oluşturma.

Tümevarım (Endüksiyon**):** Özelden genele gitmedir. **Örnek:** Ben öleceğim, o ölecek, herkes ölecek.

Tümdengelim (Dedüksiyon**):** Genelden özele gitmedir. **Örnek:** Herkes ölecek, ben de öleceğim.

BRUNER'İN BİLİŞSEL GELİŞİMİ

DÖNEM KARŞILAŞTIRMASI		
PIAGET	YAŞ	BRUNER
Duyu – Hareket D.	0 -- 2	Eylemsel
İşlem Öncesi D.	2 – 7	İmgesel
Somut İşlem D.	7 – 12	
Soyut İşlem D.	12 – 18	Sembolik

Eylemsel: Eylem; iş, oluş hareketleridir. Dokunmak, deneme – yanılma, koklama, ağzına götürme, vb. bunların hepsi birer eylemdir. Çocuk bu şekilde öğrenir.

İmgesel: Çocuk bir şeyi nasıl algılıyorsa zihninde o şekilde canlandırır (Piaget'e göre, sembolik oyunun aynısı, sopayı at yapma). Görsel bellek gelişmiştir. **NOT**: Çocuk, bir şeyin, görmeden de resmini yapabilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Sembolik: Atasözü ve mecazı anlayabilir. Çocuk hayatında sembolleri kullanmaya başlar. Onları gördüğünde ne anlama geldiğini anlar. **Örnek:** pi sayısı, d, m, v, h, r gibi.

VYGOTSKY (SOSYO KÜLTÜREL KURAM)

"Tek başına çalışma, git başkasıyla çalış (kubaş). Etkileşim kur!"

Piaget, Bruner, Gagne zihinsel gelişimde katılımı daha çok önemserken; **Vygotsky** sosyal çevrenin çok önemli olduğunu düşünmektedir.

Yakınsal Gelişim Alanı: Kişinin kendi kendine öğrenmesiyle başkasından öğrenmesi arasındaki fark kişinin gelişmeye açık alanını oluşturur. İşbirlikçi (kubaşık) öğrenmeyi kasteder. Birinden yardım alarak bir şeyi daha iyi yapmak. Daha çok kişinin kendini geliştirmesi ile ilgilidir.

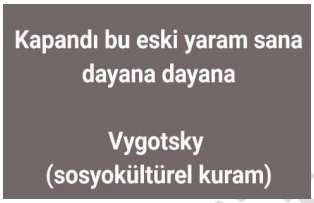

Dil: Dil, zihni geliştirir. Vygotsky dıştan içe doğru dil düşünce ilişkisini önemser.

İçsel Konuşma: Kendi kendine konuşmadır. Çocuk kendisiyle tartışıyormuş gibi, bir problemi çözmeye çalışıyormuş gibi, kendi sorup cevap veriyor gibi konuşursa bu içsel konuşmadır.

Sosyal Çevre: Öğrenci arkadaşlarıyla, öğretmeniyle, ebeveyniyle iletişime girmeli, etkileşime geçmelidir.

Kültür: Kültür de zihni geliştirir. Çünkü kültürel değerleri öğrenirken insanlarla etkileşime geçeriz ve sosyalleşiriz.

İskele Yöntemi (Yapı iskelesi): Çocukların yapması istenilen bir işte başta bir yetişkin desteği varken aşama aşama bu desteğin kesilmesi, bu sayede çocuk tek başına yapamayacağı işi daha sonra bir yetişkin desteği olmadan yapar hale gelmesini sağlamak için kullanılıyor. Daha çok karşıdaki kişinin desteği vurgulanır.

Vygotsky'nin Bilişsel Gelişim Dönemleri

a) İlkel Dönem (0-2 yaş): Bebek doğadaki hayvanlara benzer zihinsel süreçlere sahiptir. Bu süreçte bebeğin öğrenmeleri koşullanma yolu ile gerçekleşir.

Prof. Dr. Meviş GÜNDÜZ

b) Naif Psikoloji Dönemi (2-3 yaş): Dil gelişiminin başlaması ile ortaya çıkar. Çocuk iletişim kurabilmek için dil kullanmayı öğrenir ancak daha simgesel yapının farkında değildir.

c) Benmerkezci Konuşma Dönemi (3-6 yaş): Çocuğun simgesel işlevi anlamasıyla ortaya çıkar. Çocuk artık dili problem çözmeye bir araç olarak kullanabilir. Yani bir problemi çözerken kendi kendine nasıl yapacağını anlatır. Benmerkezci konuşma 6-7 'li yaşlara kadar tam olarak içselleşmektedir.

d) İçeriye Büyüme Dönemi (6-7 yaş): Bu dönemle birlikte benmerkezci konuşma yerini içsel konuşmaya bırakır. Düşünce sesten soyutlaşır ve çocuk kendi kendine düşünmeye başlar.

PİAGET VE VYGOTSKY KARŞILAŞTIRMASI

- Piaget' e göre zihin dili şekillendirir, Vygotsky' e göre ise dil zihni şekillendirir.
- Piaget, çocuğun kendi kendine konuşma davranışı ile ilgili olarak dil ve düşünce gelişiminde benmerkezciliğin ve olgunlaşmamışlığın göstergesi olarak düşünür. Vygotsky ise düşüncenin ve bilişsel gelişimin önemli bir parçası olup görevlerde çocuğa yardım etmesi amacıyla kullanıldığını savunur.
- Piaget içten dışa yönelimi, Vygotsky dıştan içe yönelimi savunur.
- Piaget' e göre dönemler çok önemliyken, Vygotsky dönemleri önemsemez.
- Piaget' e göre kalıtım yani olgunlaşma daha önemli iken, Vygotsky sosyal çevreyi önemser. Gelişim ve öğrenmenin sosyo – kültürel yönünü vurgular.
- Piaget daha çok bireyselliği, Vygotsky sosyalliği (iş birliği) savunur.
- **Ortak noktaları** ise yapılandırmacı eğitim anlayışını savunmaları ve öğretmenin yönlendirici değil rehber olması gerektiğine inanmalarıdır.

5 FAKTÖR KURAMI (Eğitimde şimdiye kadar hiç gelmedi ama gelebilir)

1) Dışadönüklük: İyimserliği ve coşkuyu daha sık yaşarlar. Artmış enerji düzeyleri, hareketten ve eğlenceden keyif almalarını sağlar. Diğer insanlara göre daha fazla pozitif olay beklentisine sahiptir. Diğer insanlarla enerji dolu iletişimiyle tanınsa da, içlerinde duydukları heyecan arama potansiyelleri ve değişikliklerden çok hoşlanmaları; öznel iyi oluşlarının sosyal çevreden bağımsız olmasına neden olur.

2) Özdenetim: Bireyin hedefe yönelik davranışlarındaki kontrol boyutudur. Sabır, motivasyon, bilinçlilik gözlemlenir. Başarıya ulaşmayı kendisi istediği için başarılı olur, çevredeki insanların onayını kazanmak için değil. Dış çevreye mümkün olduğu kadar az bağımlı, kendine yetebilen ve en önemlisi kendini gerçekleştirmeye yönelik duygulardan haberi olan bireylerdir.

3) Deneyime Açıklık: Çeşitliliği ve yeni yaşantıları tercih eder. Yeni şeyler öğrenmeye ve kendini geliştirmeye oldukça isteklidir. Entelektüel anlamda fazlasıyla meraklıdır. Deneyime açıklık, bireyin entelektüel kapasitesinin yansıması olarak düşünülebilir. Sahip oldukları yüksek hayal gücü, müthiş fikirler üretebilmelerini sağlar.

4) Uyumluluk: Bu boyutta, kişiler arası ilişkilerdeki sosyal denge gözlemlenir. Bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerini sürdürmekte ve korumakta kullandıkları dürtülerin ne olduğu ya da neden bu ilişkileri korumaya yönelik davranışlarda bulundukları anlamaya çalışılır.

5) Nevrotizm: Nevrotiklik, duygusal tutarsızlığı ifade eder. Sıradan durumlar bile onlar için tehdit edicidir. Küçük hayal kırıklıkları, onlar için üstesinden gelinemeyecek kadar büyüktür.

Savaş Gündüz

ÖĞRENME PSİKOLOJİSİ

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

TEMEL KAVRAMLAR

Uyarıcı: Bizim dikkatimizi çeken, bizi harekete geçiren her türlü çevresel *(dışsal)* faktördür.
Örnek**:** ışık, tahta, et,…

Tepki: Uyarıcı karşısında gösterilen davranıştır.
Örnek**:** Ete karşı salya salgılama

Davranış: Gözlenen veya gözlenemeyen, canlının her türlü hareketidir.

Davranışlar üçe ayrılır;

1. **Doğuştan gelen davranışlar (*refleks, içgüdü*)**

Refleks- İçgüdü Karşılaştırması
- İçgüdü türe özgüdür. Refleks türe özgü değildir.
- Refleks basit bir uyarıcı-tepki bağıdır. İçgüdü daha karmaşıktır.
- Refleksin uyarıcısı nettir; ama içgüdülerin net değildir.
- Bazı refleksler ertelenebilir; ama engellenemez. İçgüdüler ne ertelenebilir ne de engellenebilir.
- İkisi de doğuştan gelir. Yani öğrenilmez.

Refleks ve İçgüdü Örnekleri

Refleks
Diz kapağına vurulunca ayağı kaldırma, Korna sesinden irkilme, Soğan soyarken gözün yaşarması, Soğuktan titreme, Üşüyünce yüzün kızarması, Sıcaktan terleme

İçgüdü
- Ayıların kış uykusuna yatması,
- Arıların bal yapması,
- Karetta karettaların doğar doğmaz suya girmesi

2. **Geçici davranışlar (***kaza, alkol, hastalık, ilaç gibi durumların etkisiyle oluşur.*)

Örnek**:**
- Kaza geçiren çocuğun pedal çevirememesi.
- Çalar saati bozulan kişinin işe geç gitmesi.
- İçkiliyken nara atma
- Sayıklama

3. **Öğrenilmiş davranışlar**
   Yaşantılarımız sonucunda meydana gelen nispeten kalıcı izli davranış değişikliğidir.

Örnek**:**
- Kişiye adıyla hitap etme
- Karnı acıkan kişinin mutfağa gitmesi *(karnını mutfakta doyuracağını öğrenmiştir*).
- Limon görünce ağzın sulanması
- Suç işleyince yüzün kızarması öğrenmedir. Çünkü yaşantı vardır.
- Şeftali denilince küfretme öğrenmedir. Çünkü şeftali ile ilgili bir yaşantı vardır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Yaşantı (Deneyim): Çevre ile kurulan etkileşimdir. İnsanın elde ettiği deneyimlerdir.

Soru: Çocukluğunu köyde kuzularla, koyunlarla geçiren Hasan, liseden sonra veterinerlik fakültesinde öğrenim görmeye başlamıştır. Hasan bazı derslerde, diğer öğrencilerden daha çabuk ve daha iyi öğrenmektedir. Hasan'ın diğer öğrencilerden daha iyi öğrenmesine temel oluşturan etken aşağıdakilerden hangisidir?
A) İlgi B) Olgunlaşma C) Zekâ düzeyi D) Performans düzeyi E) Kültürel-çevresel etki

Karşılık: Organizmanın vermiş olduğu tepkiye, çevrenin vermiş olduğu davranıştır. **Örnek:** Bir öğretmen, öğrencisine soru sorar, öğrenci cevap verir, öğretmen de öğrenciye ödül verir. Bunun ceza şekli de olabilir.

Performans – öğrenme ilişkisi
Performans ölçülebilir, gözlenebilir; ama öğrenme doğrudan gözlenemeyebilir.
Performans insanın ne yaptığını, öğrenme ne yapacağını belirtir.

ÖĞRENMEYİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

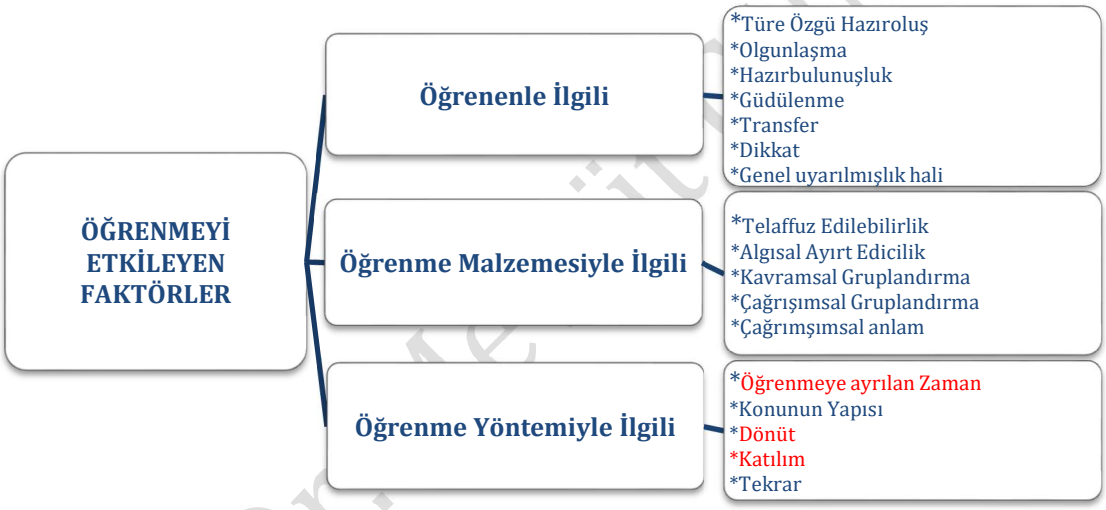

* Kaygı ve eski yaşantılar da öğrenenle ilgili faktörler arasındadır.
* Öğrenmeyi etkileyen çok sayıda faktör olmasına rağmen literatürde bu sınıflandırma kabul görmektedir. Tabloda olmadığı halde öğrenmeyi etkileyen bazı faktörler de aşağıda açıklanmıştır.

Olgunlaşma: İnsanın ancak belli bir yaşa geldiğinde fiziksel veya zihinsel olarak yapabildiği şeylerdir. Kısacası biyolojik yeterliliktir.

Örnek**:** 1 yaşındaki bir çocuğa ne kadar uğraşsak da iğneden iplik geçirmeyi öğretemeyiz. Çünkü el kasları gelişmemiş yani olgunlaşmamıştır. Öğrenmenin olabilmesi için olgunlaşma şarttır. Ama olgunlaşma, öğrenmeden bağımsızdır.

Prof. Dr. Ferit GÜNDÜZ

Hazırbulunuşluk: Öğrenme ortamına getirilen her şeydir. Olgunlaşma, ön bilgi, yaşantı, tutum, istek, gibi şeyleri içinde barındırır. Bilişsel + Duyuşsal + Psikomotor denilebilir. Hazırbulunuşluk ne kadar yüksek olursa öğrenme de o kadar iyi olur.

Örnek**:** Üslü sayıları çok iyi bilen bir çocuğun köklü sayıları çabuk öğrenmesi

Motivasyon (Güdülenme): İnsanı harekete geçiren enerjidir.

Birincil Güdü: Doğuştan gelen, öğrenilmeyen, herkesin üzerinde aynı etkiyi yapan, olmazsa olmaz fizyolojik ihtiyaçlardır (Uyku vb.)

İkincil Güdü: Birincil güdü dışında kalanlardır.

Güdülenme ikiye ayrılır:

İçten güdülenme (İçsel Motivasyon); Dışarıdan uyarıcı olmadan, kendiliğinden oluşandır.
Örnek**:** Çocuk çok çalışmış ve takdir almış

Dıştan güdülenme (Dışsal Motivasyon); Dışarıdan uyarıcı vardır.
Örnek**:** Babanın çocuğa: "Takdir alırsan sana bisiklet alacağım." dediğinde çocuğun çalışması

Genel Uyarılmışlık Hali: Bizi rahatsız eden şeylerin ortamdan çıkarılması ya da uygun hale getirilmesidir. Başka bir deyişle, bireyin dışarıdan gelen uyarıcıları alma derecesidir.

Örnek**:**
- Yatarak değil masada çalışma
- Çok sıcak- çok soğukta çalışmama
- Çok gürültülü ortamda çalışmama

Genel uyarılmışlık hali ile öğrenme arasında çan eğrisine benzer bir ilişki vardır. Bir yere kadar birlikte artarken bir yerden sonra, genel uyarılmışlık hali arttıkça öğrenme düşer. Aşağıdaki grafikte genel uyarılmışlık hali ile öğrenme arasındaki ilişki gösterilmiştir.

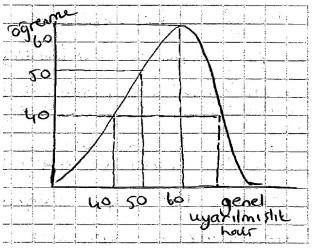

Kaygı: Genel Uyarılmışlık hali ile öğrenme arasındaki ilişkiye benzerdir. Az kaygı da çok kaygı da iyi değildir.

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

Türe Özgü Hazır Oluş: Sadece bir türün yapıp diğer türlerin yapmadığı durumlara denir.

Örnek**:** Kaz uçar, laz uçmaz (kazlar uçabilir, insanlar uçamaz). Papağan konuşur, diğer kuşlar konuşamaz.

Konunun Yapısı: En iyi öğrenmeler bütün-parça-bütündür.

Zaman
Toplu çalışma**;** kısa süreli hatırlamada etkilidir, ancak kalıcılıkta etkisi yoktur.
Aralıklı çalışma; tekrar imkânı olduğu için daha etkili ve kalıcıdır.

Dönüt (Geri Bildirim, sonuç hakkında bilgi edinme)- Düzeltme
Bir şeyin doğruluğu ya da yanlışlığı hakkında geribildirim verirsek dönüt; doğrusunu söylersek düzeltmedir. Dönüt, hem doğruya hem de yanlışa verilir. Dönüt, iletişim gibi iki boyutludur. Hem öğrenci hem de öğretmen birbirine dönüt verebilir.

Algısal Ayırt Edicilik: İnsanın ilk karşılaştığı bir durumda dikkatini daha çok çeken şeylerdir.
Örnek**:** Koyu, italik, renkli yazılar

Metafor ve Analoji: Birbirinden farklı iki şeyi ilişkilendirerek birbirine benzetmektir. Bazen de bilinen bir durumdan hareketle bilinmeyen durumlar hakkında ilişki kurmaya çalışmak da buna örnek verilebilir. Analoji daha çok somut, metafor ise daha çok soyut benzetmelerde kullanılır.

Örnek**:** Cevizi beyne benzetmek analoji, Ankara'yı beyne benzetmek ise metafordur.
Örnek: Çocuklara din kültürü dersinde Yahudilik ile ilgili bir şey öğretilirken anlayamadıkları durumları, Müslümanlıkta karşılığı şuna denk gelmektedir diye ilişkilendirmeye çalışmak da buna örnek verilebilir.

Akrostiş : Mısraların ilk harfinin yukarıdan aşağıya doğru okunmasıyla ortaya çıkan anlamlı kelimelerdir.
Sevda derler bu yakan aleve nar'a
El gibi uzak kalma ne olur ne olur bana
Lütuf gibi gülüşün elbet amma
İnan senden başkasına bakmayan bana
Nur gibi gelir o güzel rana.

Akrostişler, akronyumlarla benzerdir, fakat cümlelerden meydana gelirler. **Akronyumlar**, listelenen kelimelerin ilk harflerinin birleştirilmesiyle yeni kelimeler üretmektir. Çoğunlukla kullanılan örnek "HOMES" dur. Bu kelime Kuzey Amerika'daki 5 büyük gölün akronyumudur: H: Huron, O: Ontario, M: Michigan, E: Erie, S: Superior. Burada Homes ile büyük göller arasındaki ilişkinin hatırlanması çok önemlidir.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

Akronim: Sözcük dizisindeki her sözcüğün ilk harfi birleştirilerek ve gerekirse araya ünlü bir harf eklenerek akılda kalabilecek kısa bir sözcük oluşturmadır. Akronime, TBMM ve ABD örnek verilebilir. Yine, HAYTAP herkes tarafından bilinen bir hayvanları koruma derneğidir. Açılımı ise Hayvan Hakları Türkiye Aktif Güç Birliği Platformu şeklindedir.

Çağrışımsal Anlam (Anlamsal Çağrışım): Kişinin öğreneceği bilgileri, geçmiş yaşantıyla bağdaştırması, ilişkilendirmesidir. Hatırlamayı kolaylaştırmak için yapılan her türlü şifre, kodlama, anlamlandırma ve kelimenin kökünden yapılan hatırlatıcı ipuçlarıdır.

Örnek**:**
ZÜHTİ (Zeytin, Üzüm…)
Anası mezar dikecekmiş (sıfat fiiller)
Beni seven yedi kişi var (seven 7)
Bana kontur atsana (İngilizce de contribute katkıda bulunmak demektir.)

Dikkat: İnsanın çevresindeki uyarıcıya yoğunlaşmasıdır.
Odaklanmış: Dikkatimizi bir uyarıcıya odaklama kabiliyetimizle alakalıdır.
Sürdürülen: Bir uyarıcı ya da eylemle uzun süre ilgilenebilme kabiliyetidir.
Seçici: Belli bir uyarıcı ya da eylemle dikkati dağıtan uyarıcı olduğu halde ilgilenebilme kabiliyetidir.
Değişen: Dikkat odağını iki ya da daha fazla uyaran arasında değiştirebilme kabiliyeti.
Bölünmüş : Aynı anda farklı uyaran ya da eylemlerle ilgilenebilme kabiliyeti.

Telaffuz Edilebilirlik: Açık, anlaşılır konuşma (iletişim), Ibız gaveteleri tirkiye koydu (netti netti)

Katılım: Öğretmenin kullanacağı yöntem, öğrencinin katılımını artırırsa öğrenme daha kalıcı olur.

Kavramsal Gruplandırma: Konunun içinde geçen önemli kavramları anlamlarına göre gruplandırmadır. Kavramlar arasındaki ilişkileri göstermek için yönergeler vardır (örneği, nedeni, türü gibi)

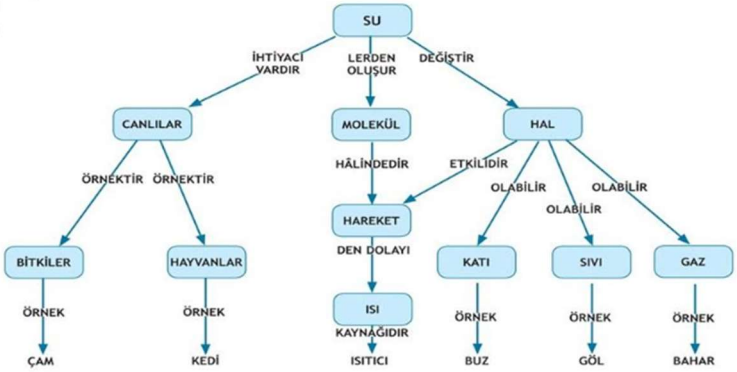

Prof.Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Çağrışımsal Gruplandırma: Bir konuyla ilgili zihindeki çağrışımların toplanarak harita yapılmasına denir. Aklımıza gelen her şeyi söyleyebiliriz. Özneldir. Yaratıcılık çoktur.

Pekiştireç: Verilen şeye pekiştireç, üzerinde yaptığı etkiye pekiştirme denir. İstenilen davranışın sıklığını artıran uyarıcıya pekiştireç denir (çikolata, gülümseme, aferin vb). Pekiştireç verilmezse davranış söner. "Arpa verilmeyen at kamçı zoru ile yürümez."

Örnek**:** Milli piyango bileti alan biri, tekrar tekrar oynamasına rağmen bir şey çıkmadığında, kişi en sonunda bilet almaktan vazgeçer, yani bilet alma davranışı söner.

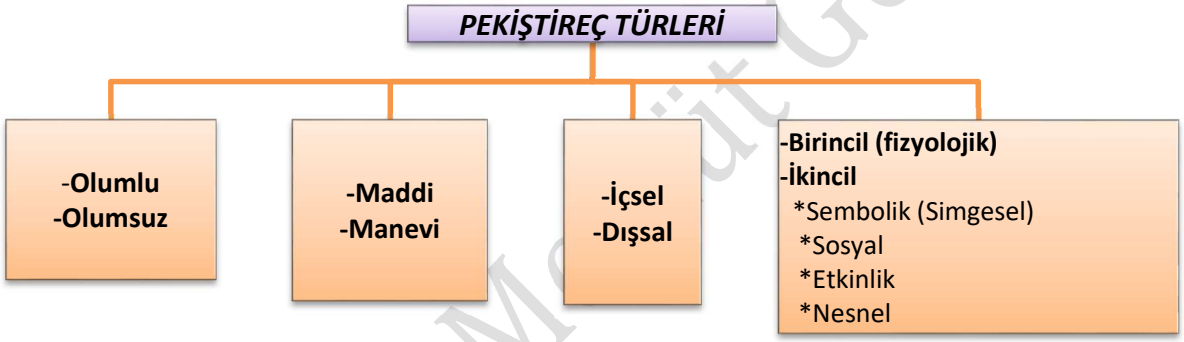

- **Olumlu Pekiştireç:** Ortama giren hoş uyarıcılardır.

Örnek**:** Çocuğa aferin deme, öğrencinin saçını okşama, çikolata verme vb.

- **Olumsuz Pekiştireç:** İnsanı rahatsız eden nahoş uyarıcılardır.

Örnek**:** Elektrik, soğuk, gürültü vb.

NOT: Olumlu pekiştireci ortama sokarsak olumlu pekiştirme yapmış oluruz. Olumsuz pekiştireci ortamdan çıkartırsak olumsuz pekiştirme yapmış oluruz (Bizi rahatsız eden şeyi çıkarıp rahatlamak)

Olumsuz pekiştirme örnekleri

- KPSS sınavını kaldırmak.
- Gürültüyü ortamdan çıkarmak (müzik sesini kapatma)
- Başı ağrıyan birinin bitki çayı içmesi
- Anne-babası evde kavga eden çocuğun kütüphanede ders çalışması
- Ayakkabısı sıkan birinin ayakkabısını çıkarması
- Çalışkan öğrencinin sınavdan muaf tutulması
- Ayağına diken batan köpeğin ayağını yere sürterek dikeni çıkarmaya çalışması
- Kişinin katarakt ameliyatı olması
- Kişinin güneş gözlüğü takması

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

Anne ve babası sık sık tartışan bir öğrenci, evdeki huzursuzluk ortamından kaçınmak için dersler bittikten sonra çeşitli bahaneler üreterek okulda kalma süresini uzatır.

Öğrencinin bu davranışı aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

A) Duyarlılaşma B) Psikolojik tepkisellik

C) Davranışta kontrast D) Öğrenilmiş çaresizlik

E) Olumsuz pekiştirme

Not: Kötü bir durumla karşılaşmamak için iyi bir şey yapma da olumsuz pekiştirmedir.

Örnek**:**

- Trafik polisi ceza yazmasın diye kırmızı ışıkta durma
- Burs kesilmesin diye çalışmaya devam etme

Sizi üzen insanları hayatınızdan çıkarın ki sizi seveceklere yer açılsın (Olumsuz pekistirme)

Maddi Pekiştireç: Yiyecek, içecek vb.
Manevi Pekiştireç: Kişinin iç dünyasına hitap eden pekiştireçler
Örnek**:** Teşekkür etme, vb.

İçsel Pekiştireç: Kişinin kendi yaptığını yine kendisinin pekiştirmesidir. Olumlu ya da olumsuz durum olabilir. Örnek**:** İyi çalıştığını düşünen birinin kendi kendine yemek ısmarlaması, hırsızın kendi kendine "Bugün işler iyi gitti." demesi, "İyi ki çocuğu dövdüm, hak etti" deme, vb.
Dışsal Pekiştireç: Başkası tarafından pekiştirilmedir.

Birincil Pekiştireç: Fizyolojik pekiştireçlerdir (muz, yiyecek, uyku, vb.). Doğuştandır. Öğrenilmemiş pekiştireçlerdir. **İkincil Pekiştireç:** Doğuştan gelmez. Sonradan öğrenilen pekiştireçlerdir.

Sembolik Pekiştireç: Değerseldir. Yıldız, deftere güneş çizme, takdir belgesi, kupa, madalya, jeton, marka, yüzük vb. Örnek**:** Öğrencisinin okumasını isteyen öğretmenin her okuduğu kitap için yıldız vermesi.

NOT: Eğer biriktirme şeklinde olursa simgesel ödülle pekiştirme olur. Örnek**:** Üç soruyu bilen öğrenciye bir yıldız, beş yıldız toplayana bir güneş ve üç güneş toplayana da kitap hediye etmek

Sosyal Pekiştireç: Karşılıklı etkileşimden ortaya çıkar. Gülümsemek, alkışlamak, teşekkür etmek, öğrencinin başını okşamak, öğrencinin yanına oturmak vb.

Etkinlik Pekiştireçleri: Faaliyete dayalıdır. Sinemaya gitmek, tatile götürmek, televizyon izletmek, bilgisayarla oynatmak vb.

Nesnel Pekiştireç: Kalem, kitap, çanta vb.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

PEKİŞTİRME TARİFELERİ

Sürekli Pekiştireç: Amaç davranışı kazandırmak olduğu için, işi yaptırana kadar her davranış pekiştirilir. Bir davranış ilk defa kazandırılırken sürekli pekiştirme kullanılır. Davranış kazandırıldıktan sonra diğer pekiştireçler kullanılır.

Örnek**:** Çocuğa ilk kez el yıkama davranışını kazandırmak istiyorsak her yaptığını pekiştirmemiz gerekir.

Kısmi Pekiştireç

Oranlı Pekiştireç (miktar önemlidir)

- **Sabit Oranlı Pekiştireç:** Miktar aynı tutularak verilir.

Örnek**:**
- Öğrencinin bildiği her beş soruya bir şeker vermek,
- Her 100TL lik alışverişe 10TL lik çekiliş kuponu vermek,
- Tarlada çalışan bir işçinin her beş sepette bir para alması

- **Değişken Oranlı Pekiştireç:** Miktar değiştirilerek verilir. Sönmeye karşı en dirençli pekiştireçtir.

Örnek**:**
- Bazen üç soruyu, bazen beş soruyu bildiğinde pekiyi verme
- Marketlerin her 100. Kişiye hediye vermesi,
- Kumar oyunları

Not: Değişken tarifeler belli bir kurala göre değil, tesadüfi olmalı yoksa sabite döner.

- **Artan Oranlı Pekiştireç:** Oran git gide belli bir düzen içinde artar.

Örnek: Bir öğretmen, öğrenciye bildiği her 10 soru için şeker verirse sabit oranlı; bazen 10 soru bildiğinde, bazen 7 soru bildiğinde şeker verirse değişken oranlı; ilk olarak 10 soru bildiğinde şeker, daha sonra 20 soru bildiğinde, sonra da 30 soru bildiğinde şeker verirse artan oranlı pekiştireç olur.

Aralıklı Pekiştireç (Zaman önemlidir.)

- **Sabit Aralıklı Pekiştireç:** Belirli zaman aralıklarıyla pekiştireç vermedir.

Örnek**:**
- Her pazar sevgiliyle buluşma,
- Her ayın on beşinde maaş alma,
- Her üç ayda bir işçilerin ikramiye alması,
- Her yıl doğum günü kutlama.

Not: Sabit aralıklı kabul edilmesi için pekiştirmenin illaki eş değer zaman aralıklarında yapılması gerekmez. Eğer kişi ne zaman pekiştireç alacağını biliyorsa yine olur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

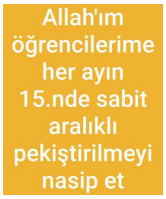

- **Değişken Aralıklı Pekiştireç:** Değişen zaman aralıklarıyla pekiştireç vermedir.

Örnek**:** Bazen ayın on beşinde, bazen ayın yirmisinde maaş alma.

- **Artan Aralıklı Pekiştireç:** Zamanın belli bir düzen içinde giderek artmasıdır.

Örnek**:** İlk gülü bir hafta sonra, ikinci gülü iki hafta sonra, üçüncü gülü üç hafta sonra almak gibidir (İyi ki böyle bir pekiştireç var yoksa batarız valla)

Etkililiğine göre pekiştireçlerin sırası;

1. Değişken oranlı
2. Değişken aralıklı
3. Sabit oranlı
4. Sabit aralıklı
5. Sürekli

UNUTMAYIN MİLLET!!!!!

Bütün pekiştireç sorularında ne verdiğin önemli değil neye verdiğin önemlidir.

Diğer Bazı Pekiştireç Türleri

Katışık (Birleşik) pekiştireç: Birden fazla tarifenin olmasıdır.
Örnek: Maaşını almak için hem on ürün satmalı hem de ayın sonunu beklemeli gibi,
Doğal (Planlanmamış): Tesadüfen pekiştirecin alınmasıdır**.**
Planlanmış: Ödül de belli, yapılacak davranış da bellidir.
Ayrımlı: İstenilen davranışı pekiştirme, istenilmeyen davranışı pekiştirmemedir.
Dolaylı: Başka birine verilen pekiştireci almak için bizim de o davranışı yapmamız gerekir.
Sınırlı bekletmeli aralıklı tarife: Pekiştireç sınırlı bir süre için bekletilir. Dolayısıyla, pekiştirecin alınabilmesi için tepkinin bu süre içerisinde yapılması gerekmektedir.
Eş Zamanlı Tarife: Organizmaya birden fazla tarife arasından seçim şansı tanınmasıdır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

İlgili Kavramlar

Crespi*:* Ödül ne kadar büyük olursa davranışın yapılma ihtimali o kadar çok artar.
"Ne kadar ekmek, o kadar köfte."

Örnek**:** Baba çocuğa "Çalışırsan sana 10 TL vereceğim." dediğinde çocuk çalışmayabilir. "Sana bisiklet alacağım." dediğinde çalışır (ödül büyüdü).

Plasebo Etkisi*:* Sahte pekiştirecin gerçek pekiştirecin yerini tutması (karşıdaki kişiyi kandırma).

Karşıt Pekiştirme: İstenmeyen davranışı artıran pekiştireçtir.

Örnek**:** Yaramaz çocuk sussun diye para veriyoruz, çocuk yaramazlık yapmaya devam ediyor.

Davranışta Kontrast (Zıtlık): Pekiştireç verilen davranışın git gide artması, pekiştireç verilmeyen davranışın git gide azalmasıdır(biri artarken diğeri azalır).

Örnek**:** Bir öğrenci evde yaramazlık yapıyor. Anne görmezlikten geliyor. Okulda yaramazlık yapıyor. Öğretmen kızıyor. Çocuk okulda yaramazlık yapmayı bırakırken, evde yapmaya devam ediyor.

Tepki Bedeli: Bireyin istendik davranışına pekiştireç verilmesi ve istenmeyen bir davranışı sonrasında verilen pekiştirecin bir bölümünün geri alınmasıdır.

Örnek**:** Siz söyleyin ……..

Premack İlkesi (Büyük Anne Kuralı): Yapmak istemediği davranışı yaptırmak için ödül koymaktır**.** Yapmak istemediği davranış önceden vurgulanır. Kuralı dışarıdan biri koyar. Daha çok kısa süreliğinedir.
İstenmeyen davranış + Ödül = İstenilen Davranış

Örnek**:**
- Ödevini yaparsan arkadaşlarınla oynayabilirsin.
- Ispanağı yersen televizyon izleyebilirsin.
- Fazla mesai yaparsan yarın erken çıkabilirsin.

Not: Yemeği yiyeceksen dışarı çıkabilirsin premack olmaz (Önce yecek sonra çıkcak öyle beleşten premack olmaz).

Aşağıdakilerden hangisi Premack ilkesinin uygulanmasına örnektir?

A) Çocuğun pek hoşlanmadığı sebze yemeğini bitirdikten sonra dondurma yemesine izin verme

B) Çocuğa, bilgisayarda oyun oynadıktan sonra ödevlerini yapmasını söyleme

C) Çocuğu, sınavlardan yüksek notlar aldığı için bisikletle ödüllendirme

D) Ödevini bitirmediği için çocuğun oyun oynamasını yasaklama

E) Çocuğa odasını toplamada yardım etme

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Koşullu Anlaşma: Katılık vardır. Kuralı kişi kendi de koyabilir. Daha çok uzun süreliğinedir. İstenilen davranış + Ödül şeklinde de olabilir. İstenmeyen davranış +Ödül şeklinde de olabilir.

Örnek**:**
- Benimle dedikodu yapmadan konuşursan seni dinlerim.
- Akşam 120 soru çözersen sinemaya gideriz (119 soru çözerse gidemeyecek).
- Babanın "KPSS'yi kazanırsan seni evlendireceğim" demesi.

Pekiştirecin İlkeleri

- ✓ Pekiştireç, ilgiye, yaşa göre değişebilir.
- ✓ Pekiştireç arada değiştirilmelidir.
- ✓ Pekiştireç davranıştan hemen sonra verilmeli.
- ✓ Birincil pekiştireçler, ikincil pekiştireçlere göre daha etkilidir (fizyolojik pekiştireçler yiyecek, uyku, vb.)
- ✓ Değişken oranlı pekiştireç, en etkili olanıdır. Sönmeye karşı en dirençli pekiştireçtir.
- ✓ Değişken pekiştireçler, sabit pekiştireçlere göre daha etkilidir.
- ✓ Davranış pekiştirilmezse söner.
- ✓ Bir davranış ilk defa kazandırılırken sürekli pekiştireç kullanılır. Davranış kazandırıldıktan sonra davranışın devam etmesi için kısmi pekiştireçler kullanılır.
- ✓ Bazı cezalar pekiştireç özelliği gösterebilir (öğrenciyi dışarı atma vb.)
- ✓ Kişi hangi davranıştan sonra pekiştireç alacağını bilmelidir.
- ✓ Yaşı küçük olanlara birincil pekiştireçler verilirken, yaş ilerledikçe ikincil pekiştireçler daha önemli olur.
- ✓ Doğru zamanda verilmelidir.

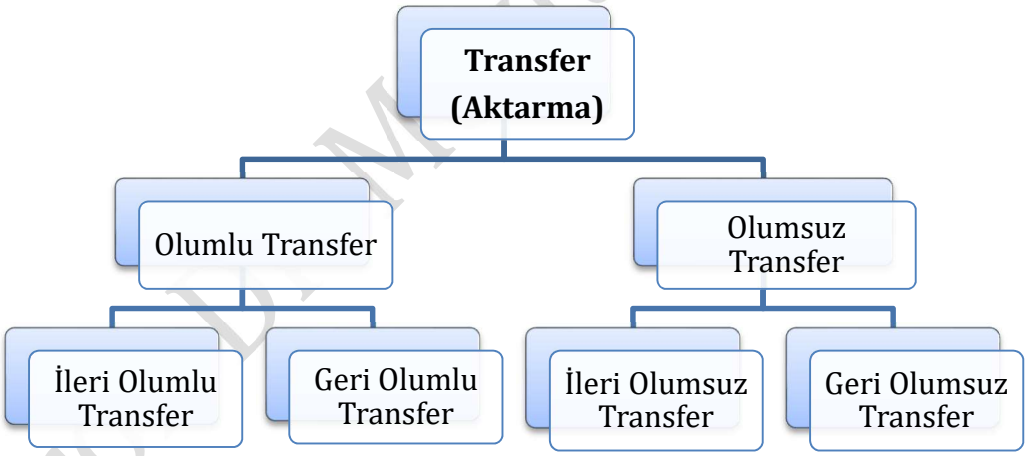

Olumlu Transfer (+ +)

İleri Olumlu Transfer: Önce öğrenilenlerin sonra öğrenilenleri kolaylaştırması

Örnek**:**
- Bisiklet kullanmayı bilen birinin motosikleti daha kolay kullanması.
- Daktilo kullanmayı bilen birinin bilgisayarı daha kolay kullanması.
- Masa tenisi oynayan kişinin kortta daha rahat hareket etmesi.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Geri Olumlu Transfer: Sonraki öğrenilenlerin önceki öğrenilenleri kolaylaştırması

Örnek**:**
- İngilizceyi çat pat öğrendik → Sonra Almanca'yı çok iyi öğrendik . → Sonra baktık ki İngilizce'yi de öğrenmişiz.

Olumsuz Transfer (+ -)

İleri Olumsuz Transfer: Önceki öğrenmelerin sonraki öğrenmeleri zorlaştırması

Örnek**:**
- F klavyede yazan kişinin Q klavyeyi kullanamaması.
- Normal(manüel) vitesli araba kullanan birinin otomatik vitesli arabayı kullanmada zorlanması
- Türkiye'de sol tarafta araba kullanan birinin Kıbrıs'ta sağ tarafta kullanamaması.

Geri Olumsuz Transfer: Sonraki öğrenmelerin önceki öğrenmeleri zorlaştırması

Örnek**:**
- Türkiye'de araba kullanan biri, Kıbrıs'ta araba kullanmada zorlanıyor ama öğreniyor. Sonra Türkiye'ye döndüğünde araba kullanırken yine zorlanıyor.

Ket vurma; Daha çok bilişseldir. Unutturma, hatırlayamama vardır.

Olumsuz aktarma; Daha çok psikomotordur. Zorlaştırma vardır.
- Kavanozun kapağını sola açacağına sağa açma olumsuz aktarma,
- Eşine eski sevgilisinin ismiyle hitap etme ket vurmadır.

Transferle Karışan Kavramlar

Sızan Kova Hipotezi: Yeni bilgiler öğrenildikçe eski bilgiler kendiliğinden unutulur.

Algısal Set oluşturma (ön yargı, algısal kurulum**)**. Üniversite öğrencisi bayan okula giderken her gün makyaj yapıyor (mutluluk=makyaj). Bir gün makyaj yapmıyor. "Neyin var senin?" diye soruyorlar. O da "Yok, canım sıkkın değil." diyor.

Öncelik Etkisi: Önceki öğrendiklerimizi daha çok hatırlamamızdır. Örneğin; "Bugün ne öğrendin?" diye sorulduğunda ilk öğrenilenlerin söylenmesi.

Sonralık İlkesi: Sonraki öğrendiklerimizi daha çok hatırlamamızdır. Bir filmin son sahnesinin hatırlanması gibi

Seri Pozisyon Etkisi: Bir şeyin içinde bulunduğu konuma göre hatırlanmasıdır. Başlangıç etkisi de olabilir, son zamanlık etkisi de olabilir. Kısacası her yeri hatırlayabiliriz.

Zeigarnik*:* Yarım kalan şeyler, tamamlanmış şeylerden daha çok hatırlanır (içinde uhde kalması).

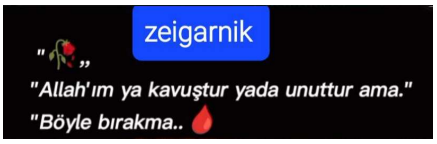

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

DAVRANIŞÇI KURAM

Davranışçıların Genel Özellikleri
"Aynası iştir kişinin lafına bakılmaz." (Sonuç önemlidir.)

1. Bir şeyin öğrenme olabilmesi için mutlaka gözlenebilir ve somut olması gerekir.

Mümin söze (hümanist)

münafık göze (davranışçı) bakar.

Soru: Aşağıdakilerden hangisi öğrenmenin gözlenen sonucunu vurgulayan özellikler arasında yer almaz?
A) Öğrenilenler "kalıcıdır".
B) Öğrenme bir tür "alışkanlık kazanma"dır.
C) Öğrenme bir "kavrama" durumudur.
D) Öğrenme "davranış" değişikliğidir.
E) Öğrenme bir "yapma" durumudur.

2. Ürün odaklıdır.
3. Öğrenme uyarıcı-tepki bağıdır (U-T bağı).
4. Kafanın içi önemli değildir. Zihin boş bir levhadır (J. Locke).
5. Pekiştireç şarttır.
6. %100 çevre etkilidir.
7. Öğrenenden bağımsızdır. Öğretene bağlıdır.
8. Öğrenme nesneldir. Herkesin öğrenmesi birbirine benzer (Hatta hayvanlarla insanların öğrenmeleri bile birbirine benzermiş. Aman Allahım daha neler. Bu yüzden organizma diye ifade kullanıyorlar).

Prof.Dr. Mehmet GÜNEŞ

9. Öğrenme basit ve mekaniksel bir süreçtir.

10. Bilişselcilerin unutma dediğine sönme, hatırlama dediğine kendiliğinden geri gelme, ket vurma dediğine olumsuz aktarma, ezber dediğine bitişiklik derler.

KLASİK (TEPKİSEL) KOŞULLANMA
(PAVLOV)

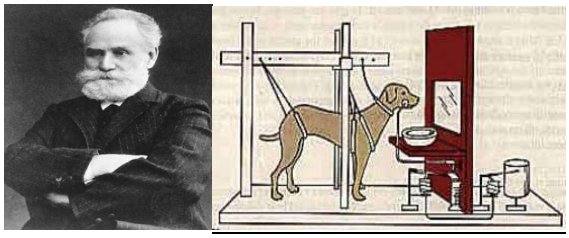

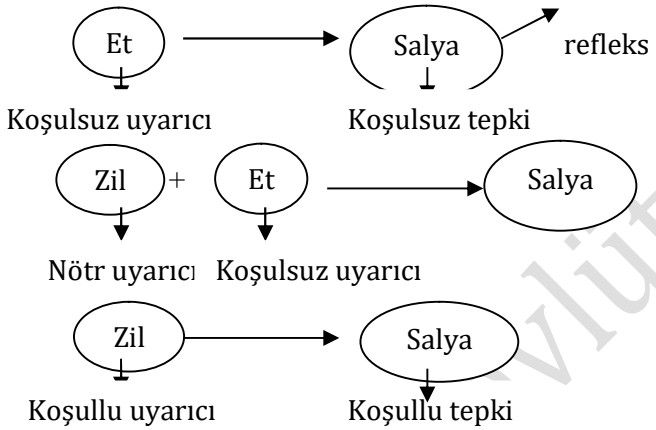

KLASİK KOŞULLANMA ÖRNEKLERİ

Kaza (=koşulsuz uyarıcı) — Korku (=koşulsuz tepki)
Fren sesi (=nötr uyarıcı) + kaza (=koşulsuz uyarıcı) — Korku
Fren sesi (=koşullu uyarıcı) — Korku (=koşullu tepki)

Manken (=koşulsuz uyarıcı) — Hoşlanma (=koşulsuz tepki)
Araba (=nötr uyarıcı) + Manken — Hoşlanma
Araba (=koşullu uyarıcı) — Hoşlanma (=koşullu tepki)

Prof. Dr. Nevlüt GÜNDÜZ

Aşağıdakilerden hangisi koşullu tepki örneğidir?

A) Soğuk suya dalınca titreme

B) Ani ve şiddetli bir gürültüde yerinden sıçrama

C) Sıcak bir nesneye değince elini geri çekme

D) Kar yağdığını görünce ürperme

E) Burna toz kaçınca hapşırma

Aşırı sıcakta terlemede (Aşırı sıcak koşulsuz uyarıcı terleme koşulsuz tepki)

Kıza teklif ederken terlemede (Kız koşullu uyarıcı terleme koşullu tepki)

Klasik Koşullanmanın İlkeleri

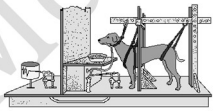

- ✓ Klasik koşullanma refleksif davranışların öğrenmeye dönüşmesidir. Klasik koşullanmanın başlaması için önce refleks olması gerekir.
- ✓ Başlangıçta bizim için anlam ifade etmeyen bir uyarıcıya (nötr uyarıcıya) daha sonra tepki verir hale gelmedir.
- ✓ Korkular ve fobiler klasik koşullanma yoluyla oluşur.
- ✓ Klasik koşullanmada tepkiler istemsizdir.
- ✓ Klasik koşullanma uyarıcı-tepki şeklindedir (önce uyarıcı sonra tepki).
- ✓ Klasik koşullanma duyuşsal özelliklerle yani duygularla ilgilidir.
- ✓ Nötr uyarıcı, koşullu uyarıcıya dönüşür.
- ✓ Koşulsuz tepki, koşullu tepkiye dönüşür.
- ✓ Klasik koşullanmada pekiştireç davranıştan önce verilir (Edimsel koşullanmada tam tersidir).
- ✓ Klasik koşullanmada öğrenen kişi pekiştireç alma sürecine katılmaz (öğrenci pasiftir).
- ✓ Bireysel farklılık yoktur.
- ✓ Uyarıcının mutlaka bilinmesi gerekir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Klasik Koşullanmanın Kavramları

Pekiştireç: Klasik koşullanmada, koşulsuz uyarıcı yani et pekiştireç görevi görür (birincil pekiştireç). Elektrik şoku da koşulsuz uyarıcı (pekiştireç) olabilir. Koşullu uyarıcı yani zil, ikincil pekiştireç görevi görür.

Alışma: Pekiştireç devam ettiği halde tepki giderek azalıyorsa alışma vardır.
Örnek**:** Güvercin, pencereye yem verildiği halde ara ara geliyorsa alışma olur.

NOT: Alışma ve duyarsızlaşma kavramları birbirine benzer. Çünkü ikisinde de tepkinin giderek azalması söz konusudur. Duygular yoluyla giderek azalma oluyorsa duyarsızlaşma, duyu organları yoluyla giderek azalma oluyorsa alışmadır.

Örnek**:** Balık kokusuna zamanla alışırız. Köpek korkusuna zamanla duyarsızlaşırız.

Sloganımız!!! Kokuya alış, korkuya duyarsızlaş

Duyarlılaşma: Tepkinin giderek artmasıdır (duyarlı hale gelme).

Örnek**:** Hamile bayanların kokuya karşı git gide daha duyarlı hale gelmesi (tepki arttı).

Alışkanlık: Davranışlarımızın sürekli (rutin) hale gelmesidir.

Örnek**:** Bir adam belirli bir yoldan arabasıyla gidiyormuş. Yolda yapım çalışması olmuş, adam yolunu değiştirmiş. Daha sonra yapım çalışması bittiği halde adam yine hep diğer yoldan gitmiş (alışmış).

Sönme (Deneysel çözülme): Pekiştireç ortamdan çekildikten sonra tepkinin azalması veya tamamen bitmesidir. Sönmenin gerçekleşmemesi için koşullu uyarıcının ardından arada bir de olsa koşulsuz uyarıcı verilmelidir.

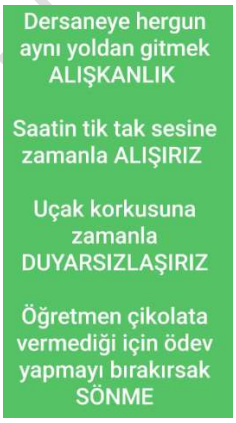

NOT: Bazı durumlarda sönme ile ceza birbirine karışır. Örneğin bir adamın ilk defa gittiği lokantada yemeğin tadını beğenmeyip bir daha o lokantaya gitmemesi sönme değildir. Çünkü sönmenin olabilmesi için davranışın ilk önce oluşması gerekir. Aynı durumda lokantaya birkaç defa gittikten sonra bir daha gidişinde yemeğin tadını beğenmeyip artık gitmemeye karar verseydi o zaman sönme olurdu. İlk defa gittiği lokantada yemeğin tadını beğenmeyip o lokantaya bir daha gitmemesi cezanın (I.Tip) sonucudur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Kendiliğinden Geri Gelme (Hortlama): Sönmüş bir davranışın yeniden ortaya çıkmasıdır.

Örnek**:** Sigara içen bir kişi sigarayı bırakmış, davranış sönmüş. Daha sonra tekrar sigara içmeye başlamış (kendiliğinden geri gelmiş).

Genelleme (Uyarıcı Genellemesi): Koşullu uyarıcıya benzeyen diğer uyarıcılara da aynı tepkiyi vermedir.

Örnek**:**
- Bir öğretmen çocuğu azarlamış (çocuk korkmuş). Çocuk sonra bütün öğretmenlerden korkmuş.
- Baba bıyıklı bir adamdır. Çocuğunu dövüyor ve çocuk korkuyor. Daha sonra çocuk bütün bıyıklı insanlardan korkuyor.
- Köpeğe çocuk 'kuçu kuçu' diyor. Koyuna da 'kuçu kuçu' diyor.

NOT: Bilerek (istemli) yapılan şeyler klasik koşullanma olmaz.

Örnek**:** Çocuğa babası para veriyor, çocuk ona 'canım babam' diyor. Çocuğun diğer erkeklere de (para almak için) 'canım babam' demesi (klasik koşullanmadaki uyarıcı genellemesi olmaz). Nolur o zaman gari siz söylen bakam?

Ayırt Etme: Sadece koşullu uyarıcıya tepki verip diğerlerine vermiyorsa buna ayırt etme denir.

"Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz."
"Arı bal yapacağı çiçeği iyi bilir."

Örnek**:**
- Köpek zil sesine benzeyen tüm seslere tepki veriyorsa genelleme, sadece zil sesine tepki veriyorsa ayırt etmedir.
- Tüm köpeklerden değil de sadece ısıran köpekten korkma.
- Bütün derslere geç gelirken sadece matematik dersine erken gelme.

Geçici Koşullanma (Temporary): Sadece koşulsuz uyarıcı kullanılır. Belli zaman aralıklarında kullanılır (bir saatte bir köpeğe et verme). Bir müddet sonra köpek için o saat aralıkları koşullu uyarıcı olur.

Duyusal Ön Koşullanma

Zil + Işık	⟶	Tepki yok
Et	⟶	Salya
Zil + Et	⟶	Salya
Zil	⟶	Salya
Işık	⟶	Salya

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Başlangıçta yaşantı geçirdiğimiz duruma daha sonra ortamda olmadığı halde tepki vermeye başlıyorsak bu ön koşullanmadır.

Örnek**:** Adam eşiyle yolda gidiyormuş ve aynı zamanda köpeklerini gezdiriyorlarmış. Eşi, güne gitmek için ayrılmış. Adam geri dönerken adamı köpek ısırmış, adam korkmuş. Adam daha sonra karısını görünce de köpek görmüş gibi korkmuş.

Üst Düzey Koşullanma (Dereceli Koşullanma, ikinci dereceden) : Birden fazla nötr uyarıcının kademeli olarak teker teker koşullu hale getirilmesidir.

Örnek**:**
- Kişi her hafta dershaneye geliyor, eğitim bilimleri dersini dinliyor. Eğitim bilimlerine olan ilgisi artmaya başlıyor. Bir müddet sonra yanında oturan arkadaşına olan ilgisi de artmaya başlıyor (ders ve arkadaş aynı anda ortamda)
- KPSS sınavına giren birinin daha sınava giderken yolda heyecanlanmaya başlaması

Et → Salya Zil + Et → Salya Zil → Salya	Köpek önce ete salya salgılıyor. Sonra zille ete salya salgılıyor. Sonra zili gördüğünde de salya salgılıyor.
Zil → Salya Işık + Zil → Salya Işık → Salya	Köpek zile salya salgılıyor. Sonra ışık ortama giriyor. Köpek ışıkla zile salya salgılıyor. Sonra ışığı gördüğünde de salya salgılıyor.
Işık → Salya Islık +Işık → Salya Islık → Salya	Köpek ışığa salya salgılıyor. Sonra ortama ıslık giriyor. Köpek ıslıkla ışığa salya salgılıyor. Sonra sadece ıslığı duyduğunda da salya salgılıyor.

Öğretmen öğrenciye kızdı. Öğrenci korktu. Sonra öğretmen eline telefon aldı, yine öğrenciye kızdı (telefon yeni bir nötr uyarıcı olarak ortama girmiş). Öğrenci yine korktu. Daha sonra öğrenci telefonu gördü yine korktu.

- Isırma → korku
- Köpek + ısırma → korku
- Köpek → korku
- Köpek → korku
- Sahibi +köpek → korku (Sahibi ile köpek bir arada olacak)
- Sahibi → korku

Gaynanasından nefret eden bir gelin eşini gaynanasının yanında görüp eşinden de nefret ederse ÜST DÜZEY KOSULLANMA (Dereceli, ikinci dereceden)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ÜST DÜZEY KOŞULLANMADA

Köpek ısırıyor	Korkuyoz
Köğeği sahibi ile görüyoz	Korkuyoz
Sadece sahibini görüyoz	Korkuyoz

(Dikkat edin köpek önden ısırıyor yani olayla başlıyor)

ÖN KOŞULLANMADA

Köpek ben ve sahibi beraberiz	Korku yok
Sahibi gidiyor ben tek kalıyom köpekle köpek beni ısırıyor	Korku var
Sonra sahibini görüyom (İlkin köpekle beraber gördüm ya)	Ondan da korkuyom

(Dikkat edin baştan olay yok sonradan olay oluyor)

Not: ÖSYM üst düzeyi sever. Daha ön koşullanmayı sormadı.

Birleşik (Birden fazla Uyarıcıya) Koşullanma

Et	⟶	Salya
Zil + Işık + Islık + Et	⟶	Salya
Zil	⟶	Salya
Işık	⟶	Salya
Islık	⟶	Salya

Örnek: Kız arkadaşımızın bizi arkadaşlarıyla tanıştırması sonucu, bir müddet sonra onların da bizim yanımızda durmasıyla onlara karşı da hoşlanmaya başlamak. **Not:** Üst düzey koşullanmadan farkı aynı anda en az iki nötr olması gerekir.

Öğrenilmiş Çaresizlik: Birkaç kez denedikten sonra "Yapamam, edemem" inancının oluşması, hipotez kurmadır.

Örnek**:** Kişi KPSS'ye girmiş girmiş kazanamamış. Sonra da ben yapamıyorum diyip askere gitmiş. Erkek kıza arkadaşlık teklif etmiş etmiş kız kabul etmemiş. Sonra erkek "Kızlar beni beğenmez." demiş.

Kendini Gerçekleştiren Kehanet (Pygmalion): İleri sürülen düşünce doğrulanır. Öğrenilmiş çaresizlik olduktan sonra da olabilir, olmadan da olabilir. Olumlu da olabilir, olumsuzda

Örnek**:** Erkek kıza arkadaşlık teklif etmiş etmiş kız kabul etmemiş. Sonra da erkek "Kızlar beni beğenmez." demiş. Bir müddet sonra kızlar erkeği gerçekten beğenmemiş (erkeğin hipotezi doğrulanmış.). Kişi matematiği yapamam demiş. Sonra sınava girmiş, gerçekten de yapamamış

Öğrenilmiş Çaresizlik	**Kendini Gerçekleştiren Kehanet**
"Yapamam, edemem" inancı oluşur. Hipotez kurar.	Hipotez doğrulanır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Fazla naz aşık usandırır
(öğrenilmiş çaresizlik)

Aklıma gelen başıma geldi
(Kendini gerçekleştiren kehanet)

Engelleme: Üst düzey koşullanma gerçekleştirilmeye çalışılırken, nötr uyarıcı önce verilmesi gerekirken sonra verilirse engelleme olur. Bu tanımı boşverin, örnekler daha kalıcı oluyor.

- Çocuk annesinin yaptığı keki çok sevdiği için ablasının yaptığı yeni keki hiç yememiş (annesinin keki, ablasının yaptığı keki engellemiş).

Gölgeleme: "Denize düşen, yılana sarılır." Üst düzey koşullanma gerçekleştirilmeye çalışılırken, İki nötr uyarıcıdan birinin baskın gelerek diğerini bastırmasıdır.

Örnek**:**
- Bir adam hem asansörden korkuyor, hem köpekten korkuyor. Köpekten kaçmak için asansöre biniyor. Köpek korkusu asansör korkusunu bastırıyor (aynı anda iki uyarıcı da ortamda olacak).
- Kişi hem polisten korkuyor hem de yüksekten korkuyor. Polisten kaçabilmek için yükseğe çıkıyor. Polis korkusu yükseklik korkusunu bastırıyor.

Güzeller içinden bir seni seçtim
derse GÖLGELEME

Ben sende tutuklu kaldım derse
ENGELLEME

Habercilik

Gözyaşının bile görevi varmış.
Ardından gelecek gülümseme
için temizlik yaparmış.
HABERCİLİK

Mevlüt GÜNDÜZ

Bitişiklik: Nötr uyarıcı (zil) ile koşulsuz uyarıcının (et) kısa zaman diliminde bir arada verilmesidir. Diğer bir deyişle iki uyarıcıyı kısa bir sürede olsa beraber görmek gerekiyor.

Et	Salya
Zil + Et	Salya
Zil	Salya

Garcia (Olumsuz Tat Koşullanması): Araya zaman girerek koşullanmanın gerçekleşmesidir. Bitişiklik yoktur. Yaşadığımız bir olaya o anda tepki vermeyip, aradan zaman geçmesine rağmen daha sonra her gördüğümüzde aynı tepkiyi veriyorsak buna Garcia *etkisi* denir.

Örnek**:** Çocuk öğlen yemeğinde mayonez yemiş, o anda tepki vermemiş. Akşam karnı ağrımış. Daha sonra ne zaman mayonez görse karnı ağrımış.

Ara ara garnım ağrıyor. Yani öğlen yemek yedim akşam garnım ağrıdı. Bir daha o yediğim şeyi görünce garnım ağrıyor (Garcia)

Genellemenin Gına Halini de garcia olarak düşünebiliriz: Ortamda olmadığı halde çağrışım yaptıran her şeye tepki veriyorsak (bu çok muallak bir bilgi ösym hiç sormadı)

Örnek**:**
- Adamı köpek ısırıyor, adam korkuyor. Adam, markete gidiyor, köpek maması görüyor. Adam, köpek mamasından da korkuyor(köpek maması köpeği çağrıştırıyor).
- Adam eşiyle kavga ediyor, korkuyor. Sonra, adam eşinin annesini babasını görüyor. Adam, eşinin annesinden babasından da korkuyor.

Not: Garcia, Pavlov'u iki açıdan eleştirmiştir:

1. Bitişiklik olmadan da koşullanma olur.
2. Her nötr koşullu hale getirilemez. (Ata et, ite ot verilmez)

KLASİK KOŞULLANMAYI YOK ETME METOTLARI

Sistematik Duyarsızlaştırma: Bir korku ya da olumsuz durumu yavaş yavaş ortadan kaldırmadır.
"Korku öğrenilmişse, korkmama da öğrenilir." (WATSON)

Örnek**:**
- Çocuk köpekten korkar. Çocuğa belgesel izletiriz. Çocuğu hayvanat bahçesine götürürüz. Hayvanlarla ilgili dergiler alırız. Sonra eve köpek alırız.
- Çocuk anneden nefret ediyor. Çocuğa annenin fotoğrafları gösterilir. Telefonda konuşturulur.

Karşıt Koşullanma: Daha çok sevilen bir uyarıcı sayesinde, sevilmeyen durumu ortamdan kaldırmadır. Bazen sevilenin yanında sevilmeyen şeklinde de olabilir.

"Gülü seven, dikenine katlanır."

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek**:** Köpekten korkan çocuğun yanında, köpeği kucağımıza alıp sevmemiz. Doktoru sevdiği için iğne olma. Matematik dersinden nefret eden çocuk, öğretmenini seviyor böylelikle matematik dersini de seviyor.

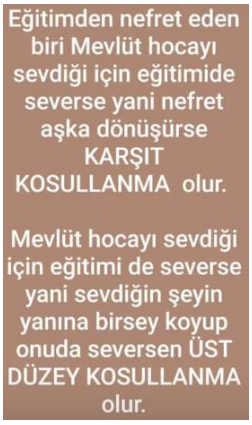

Karşı Karşıya Getirme (taşırma): Kişi, neyden çekiniyorsa, korkuyorsa onunla yüzleşmesidir. Korkuyla yüzleşmedir.

Örnek**:** Çocuk köpekten korkuyor, eve köpek alıyoruz. Çocuk, karanlıktan korkuyor, ışıkları kapatıyoruz.

Sönmesini Bekleme: Davranışın, kendiliğinden yok olmasını beklemedir.

Örnek**:** Öğretmen bağırır, çocuk titrer. Öğretmen bağırmazsa çocuk titremez(titreme davranışı söner).

İtici Uyarıcıyla Koşullama: Kişinin severek yaptığı bir şeyi, farkında olmadan bir başka maddeyle eşleştirerek, sevdiği şeyi nefrete dönüştürmedir.

Örnek**:**
- 5 yaşında emzik emen çocuğa, emziği bıraktırmak için emziğin ucuna acı biber sürmek.
- Tırnaklarını yiyen çocuğun, tırnağına acı oje sürmek.
- Çok yemek yiyen birinin tabağına hafif elektrik vererek yemeklerden uzak durmasının sağlanması

EDİMSEL (OPERANT) KOŞULLANMA
(SKINNER)

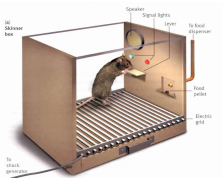

Edimsel Davranış: İnsanın yaşadığı olaya göre hareket etmesi, sonuca bakmasıdır. İlkin tesadüfen yapılan bir davranışın sonradan bilinçli yapılmasına **edimsel koşullanma** denir. Sonuç iyiyse davranış devam eder, sonuç iyi değilse devam etmez. Etse de etmese de bilerek olur.

Örnek**:**
- Yaşlı kadına yer verdik. Kadın teşekkür etti. Daha sonra tüm yaşlı kadınlara yer verdik.
- Yaşlı kadına yer verdik. Kadın ters davrandı. Daha sonra tüm yaşlı kadınlara yer vermedik.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Aşağıdakilerden hangisi edimsel koşullama için uygun bir örnektir?

A) Okul kurallarına uymayan öğrenciye, kurallara uymanın önemini anlatma

B) Çekingen bir öğrenciye okulda düzenlenen etkinliklerde sorumluluk verme

C) Ders başarısı için öğrencinin velisiyle görüşerek ders çalışma programını bir bütün hâlinde yürütme

D) Derslere aktif katılım gösteren öğrenciyi çabasından dolayı ödüllendirme

E) Teneffüslerde kantin kullanımında adil davranmaya yönelik düzenlemeler yapma

Mevlüt hocayı görünce nefret etme
klasik (tepkisel) koşullanma

Mevlüt hocayı görünce yolunu değiştirme
edimsel koşullanma

Kötü biri olduğunu duyup daha tanımadan ondan nefret etme
sosyal (dolaylı) öğrenme

Edimsel Koşullanmanın İlkeleri

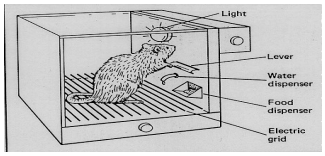

- ✓ Tepkiler istemlidir (bilerek yapılır veya bilerek yapılmaz).
- ✓ Davranış, ilkin tesadüfen yapılır.
- ✓ Sonuç çok önemlidir(ödül verilirse davranış devam eder).
- ✓ Hobiler ve tercihler edimsel koşullanma yoluyla oluşur.
- ✓ Edimsel koşullanma, tepki-uyarıcı (T-U) bağıdır.
- ✓ Pekiştireç davranıştan sonra verilir.
- ✓ Öğrenen kişi pekiştireç alma sürecine aktif olarak katılır.
- ✓ Becerilerle ilgilidir.(psikomotor)
- ✓ Bireysel farklılık vardır.
- ✓ Uyarıcısı her zaman net değildir.

Prof. Dr. [illegible] GÜNDÜZ

Klasik koşullanma, duygularla ilgilidir.
Edimsel koşullanma, becerilerle ilgilidir.

Edimsel Koşullanmanın Kavramları

Uyarıcı Genellemesi; benzer uyarıcılara verilen aynı tepkilere denir.

Örnek**:** Yaşlı kadını karşıdan karşıya geçirdik, bize para verdi. Daha sonra tüm yaşlı kadınları karşıdan karşıya geçirdik.

Tepki Genellemesi; aynı uyarıcıya benzer tepkiler verilmesine denir.

Örnek**:**
- Çocuk ödevini yapıyor, öğretmen "Aferin" diyor. Çocuk, bundan sonra derse zamanında geliyor, yerine oturup çiçek oluyor, parmak kaldırarak konuşuyor.
- Çocuk, yemeğini yiyor, annesi "Aferin" diyor. Çocuk, daha sonra odasını düzeltiyor, erken yatıyor.
- Çocuk, öğretmene başbakanları sayıyor, öğretmen "Aferin" diyor. Çocuk, "Ben, cumhurbaşkanlarını da biliyorum, sayayım mı?" diyor.

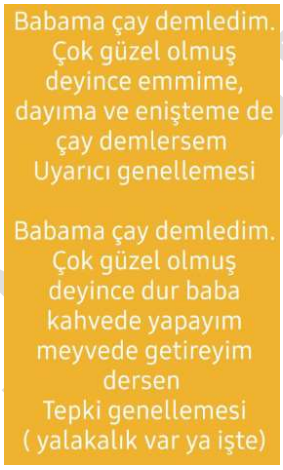

Sönme Patlaması: Bir davranış sönmeden önce şiddetinde ve çeşitliliğinde bir artış gözlenir (sönme patlaması). Sönme patlaması pekiştirecin ilk kesilişinde değil birkaç kez verilmediğinde olur.

Davranışın topoğrafyası: Sönme sürecinde (sönme patlaması da dahil) davranışın çeşitlilik göstermesi, farklılaşması, yapısının bozulmaya başlamasıdır.

Uyarıcı kontrolü (Ayırt edici uyarıcı): Ayırt etme sürecinde davranış gerçekleşme olasılığının çevrede bulunan bir uyarıcının kontrolü altında olmasıdır.

Örnek**:**
- Sevgilisiyle sadece Salı günleri buluşma, Ne zaman fotoğraf çektirecek olsa saçını düzeltmesi

Prof. Dr. [illegible] GÜNDÜZ

NOT: Peki şu olur mu sizce? (Tiyatrodan ziyade sinemaya gitmeyi tercih ederim.)

Kademeli Yaklaşma (Biçimlendirme, Şekil Verme): Olumlu bir davranış kazandırmak için her aşamadan sonra pekiştireç verilir ve davranış yavaş yavaş kazandırılır. Hedef olarak belirlenen davranışa her seferinde biraz daha benzer davranışları; en sonunda da sadece hedef davranışı pekiştirmedir.

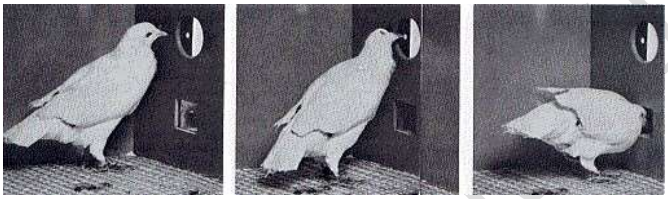

Örnek**:**
- Çocuğa topluluk önünde şiir okuma davranışı kazandıracağız. Çocuk şiir okumak istiyor ama utanıyor. Önce evde okutuyoruz, "Aferin" diyoruz. Sonra arkadaşlarına okutuyoruz, şeker veriyoruz. Sonra da topluluk önünde okutuyoruz, alkışlanıyor.
- Hayvan ateş çemberinin içinden atladı, muz verdik. Bir daha atladı, tekrar muz verdik. Tekrar atladı, yine muz verdik.
- Çocuğa el yıkama alışkanlığı kazandıracağız. Çocuk banyoya giriyor, öpüyoruz. Çocuk sabunu alıyor, aferin diyoruz. Çocuk elini yıkıyor, çikolata veriyoruz.

Zincirleme : Kişinin yapmış olduğu her davranışın atlanmadan yani sırayla yapılmasını sağlamak için pekiştireç verilerek davranışın kazandırılmasıdır. Kademeli yaklaşmaya benzer. Zincirlemede, kesinlikle sıra atlanmaz, kurallıdır ve katıdır. Bir de kademeliden farkı ödül sondadır.

Örnek**:**
- Okuma-yazmayı öğreteceğiz. Önce harf, sonra hece, sonra kelime, sonra cümle ve sonra metin sıralaması takip ederek öğretiriz.
- Pasta tarifi öğretme
- Bankamatikten para çekme

Tersine Zincir: Biçimlendirmenin değişik bir formudur. Bazı öğrenme konuları baştan sona değil sondan başa doğru zincirleme yapılarak öğretilir. Örneğin, paragraf yazma konusunda önce sonuç cümlesi eksik bırakılan bir paragraf verilerek uygun cümle bulması istenir. Sonra eksik bir paragraf daha verilerek destekleyici cümle ve sonuç cümlesi yazarak tamamlaması istenir. En son olarak başlık verilerek destekleyici cümleler ve sonuç cümlesi yazması istenir.

Batıl Davranış: Olayın gerçek sebebini alakasız bir duruma bağlamadır.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek**:**
- "Bu yıl, yapraklar erken döküldü, kesin ülkenin başına bir şey gelecek."
- Bir öğrenci final sınavına girerken otobüste yaşlı bir kadına yer vermiş. Sınavı iyi geçmiş. Bir sonraki sınavda da yaşlı kadına zorla yer vermiş.
- Maça kolye takarak çıkmış, maçı kazanmış. Sonra hep maça çıkarken kolye takmış.

NOT: Batıl inanç klasik, batıl davranış edimseldir. İnanç düşünce boyutunda, davranış eylem boyutundadır.

Kaçma (Klasik) **ve Kaçınma** (Edimsel) **Koşullanması**
Kaçma; Çocuğun elini sobaya değdirmesi ve çekmesidir. Kaçınma için önce kaçmak gerekir.
Kaçınma; İlkin tesadüfen yapılan davranıştan, daha sonra bilerek uzak durmadır.
"İt ile dolaşmaktansa çalıya dolaşmak iyidir."
Örnek**:** Elini tesadüfen sobaya değdiren çocuğun, bir daha sobaya yaklaşmaması, sobayı görünce yolunu değiştirmesi gibi,

Örnek**:** Bir bayana karanlık bir sokaktan geçerken laf atmışlar, bayan daha sonra o yoldan gitmemiş, farklı bir yoldan gitmiş.
*Kaçınma koşullanmasının içinde ayırt etme ve olumsuz pekiştirme vardır.

Ceza: İstenmeyen davranışın sıklığını azaltan uyarıcıya denir.

Pekiştirme	Ceza
Ortama hoş bir uyarıcı girerse olumlu pekiştirme	Ortama nahoş bir uyarıcı girerse I. tip cezadır.
Ortamdan nahoş bir uyarıcı çıkarılırsa olumsuz pekiştirme	Ortamdan hoş bir uyarıcı çıkarılırsa II. Tip cezadır.

NOT: Cezadan sonra hep olumsuz pekiştirme gelir. Yani bir nevi neden-sonuç şeklinde diyebiliriz.

I. Tip Ceza*:* Kişiyi sevmediği durumla karşı karşıya getirmedir. Bizi rahatsız eden (nahoş) bir uyarıcı ortama girer.

Örnekler**:**
- Dayak, yuhalama, alay etme, hakaret etme, diline biber sürme vb.
- Hakemin kırmızı kart *(=rahatsız eden uyarıcı)* göstermesi
- Adam kırmızı ışıkta geçti, polis ceza *(=rahatsız eden uyarıcı)* yazdı.
- Çocuk matematikten zayıf aldı. Ailesi, çocuk istemediği halde özel matematik hocası *(=rahatsız eden uyarıcı)* tuttu.

II. Tip Ceza*:* Kişiyi sevdiği şeyden mahrum bırakmadır.

Örnekler**:**
- Yaramazlık yapan çocuğun elinden harçlığını alma,
- Çocuğun babasına "öp beni" dediği halde öpmemesi.
- Ödevini yapmayan çocuğun bilgisayar oynama hakkının iki saatten bir saate düşürülmesi.
- Öğrenci kopya çektiği için öğretmenin onunla ilgilenmemesi

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

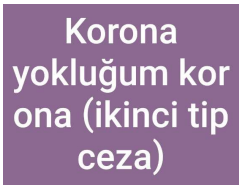

- Sevmediği bir şeye maruz bırakma I.Tip cezadır. Sevdiği şeyden mahrum bırakma ise II. Tip cezadır.

Ceza Verilirken Dikkat Edilmesi Gerekenler

1. Ceza hemen verilmeli, kişi yaptığı yanlışı hissetmelidir.
2. Ceza verirken karşıdaki kişiye niçin ceza verildiği söylenmelidir.
3. Ceza verilecekse II. Tip ceza daha çok tercih edilmelidir.
4. Fiziksel ceza değil, eğitsel ceza verilmelidir.
5. Ödev ve not ceza olarak kullanılmamalıdır. Çünkü bunlar normalde yapılması istenen bir şeylerdir. Ceza olarak verilirse kişiyi soğutabilir.
6. Ceza verilirken tutarlı olunmalıdır.
7. Ceza verilirken, kişinin kişiliğine değil, yanlış davranışa verilmelidir.
8. Ceza davranışı söndürmez, bastırır.
9. Ceza bazen pekiştireç özelliği taşıyabilir. Ceza verilirken pekiştireç özelliği taşıyıp taşıyamadığına dikkat edilmeli.
10. Ceza vermek yerine doğru davranışı göstermek daha etkilidir (Guthrie). Duyguları tahrik eden cezalar, istenmeyen davranışların yerleşmesine yol açar. Daima cezalandırılan davranışı meydana getiren uyarıcının bulunduğu durumlarda uygulanmalı. İstenmeyen davranışın tersi yeni bir davranış oluşturulmalı. Uyarıcıyla istenmeyen tepki arasındaki bitişikliği yok ederek aynı uyarıcıyla istenen tepki bitişikliği sağlanmalı
11. Verilen ceza davranışa uygun olmalıdır.
12. Ceza bazı durumlarda davranış üzerinde genellenmiş bir etki yapabilir.

NOT: Eğitimde cezanın mümkün mertebe kullanılmaması tavsiye edilir. Çünkü ceza, hangi davranışın yapılması gerektiğini değil, hangi davranışın yapılmaması gerektiğini öğretir.

Cezaya Alternatif Durumlar

Görmezden Gelme: Çocuk yaramazlık yapıyor, görmezden geliyoruz, davranış sönüyor. Bazı durumlarda, görmezden gelme yapamayabiliriz. Çocuk arkadaşına ders sırasında tokat atsa, sürekli saçını çekse görmezden gelinmez.

Bıktırma (Yorma): İstenilmeyen davranışı usanıncaya kadar yaptırma.

Örnek**:** Çocuk çamurla oynuyor, bıkıncaya kadar çamurla oynamasına izin veriyoruz.

Sorumluluk Verme: Yaramaz çocuğu sınıf başkanı yapma

İçinde Bulunduğu Gelişim Dönemini Atlatmasını Bekleme: Lise öğrencisi, mikroskobu taşırken kırıyor (vücudu orantısız geliştiği için). Biz çocuğun bu dönemi (ergenlik) atlatmasını bekliyoruz.

Ortamı Değiştirme: Kişiye uygun ortam yaratmadır. Baba ile oğlu evde futbol oynuyor. Anne, sehpadaki vazoyu kaldırıyor.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Olumsuz Pekiştirme kullanma: Kötü bir durumla karşılaşmamak için iyi bir şey yapmadır. Bulaşık yıkamamak için ders çalışmak

Ara Verme (Time Out): Kişinin yaptığı hatayı fark etmesini sağlamak amacıyla 5-10 dakikalığına onu rahatsız etmeyen bir ortama göndermedir (boş oda tercih edilmeli ve kişi gözlenmeli). Çocuk yemekte mızmızlık yapıyor. Çocuğu 5-10 dakikalığına yan odaya gönderiyoruz.

İstediğiniz biriyle evlenirseniz olumlu pekiştirme

İstemediğiniz biriyle evlenirseniz birinci tip ceza

İstediğiniz biriyle evlendirmezseler ikinci tip ceza

İstemediğiniz biriyle evlendirmekten vazgeçerlerse olumsuz pekistirme

BİTİŞİKLİK KURAMI

WATSON

*%100 çevre etkilidir.

* "İnsan doğuştan hiç bir şey getirmez. insanın kişiliğiyle istediğim gibi oynarım."

*Davranışçılığın babasıdır.

*Sistematik duyarsızlaştırmayı bulmuştur. Korku öğrenilirse, korkmama da öğrenilir.

*Watson, pekiştireç önemli değil der.

***En son ve en sık ilkesi:** En son yaptığımız bir sonraki yapacağımızın belirleyicisidir.

Örnek:

-Bir bayan evlenmeden önce ütü yapıyor, gömleği yakıyor. Evlenince eşi "Hadi ütü yap." diyor. Bayan "Ben gömleği yaktım" diyor.

-Bir adama "Seni çok seviyorum ama geri zekalısın." dendiğinde adamın aklında en son söylenen kısmı (yani gerizekalısın) akılda kalır.

GUTHRIE

*Öğrenmenin tek yasası bitişikliktir.

*U-T bitişikliğinden bahseder (Et-Salya)

*Öğrenme tek denemede oluşur.

*Tekrara gerek yoktur. tekrar önemli değildir.

*Aslında yaşadığımız şeyler öğrenilmiş şeylerdir(her yaşadığımız şeyi tekrar etmeden öğreniriz.).

*Pekiştirece gerek yoktur.

****Sonunculuk ilkesi:*** Watson'un en son ilkesinin aynısıdır (en son yaptığımız bir sonraki yapacağımızın belirleyicisidir.).

****Alışkanlıkları Yok Etme Metotları***

Bıktırma (Yorma)

Eşik (Alıştırma)

Zıt Tepki

Mevlüt GÜNDÜZ

ALIŞKANLIKLARI YOK ETME METOTLARI (GUTHRİE)

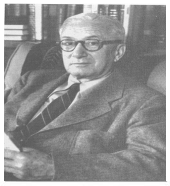

Bıktırma: Bir davranışı usanıncaya kadar yaptırmadır.

Örnek**:** Çocuk 10 tane çikolata yiyor. Çocuğun çikolata yemesini istemiyoruz. 30 çikolatayı bir anda yedirirsek bıktırmış oluruz.

Soru: Guthrie'ye göre, sınıfta sürekli yazı tahtasını karalayan bir öğrenciyi bu davranışından vazgeçirmek için aşağıdakilerden hangisinin yapılması uygundur?

A) Yüksek sesle uyarmak
B) Uzun bir süre ara vermeden tahtaya yazı yazdırmak
C) Hoşlandığı etkinlikleri yapmaktan mahrum bırakmak
D) Teneffüste dışarı çıkmamasını istemek
E) Okul idaresine göndermek

Eşik (Alıştırma): Bir alışkanlığı yavaş yavaş kazandırmaktır. Alışkanlık kazandırılabilir ya da alışkanlık terk ettirilebilir. Olumlu da olabilir, olumsuz da olabilir. Eşik, kademeli yaklaştırmaya benzer. Ancak eşikte pekiştirme yoktur.

Örnek**:** Bayan eşine mobilya aldıracak. Eşine, "Komşu koltukları yenilemiş, annem de koltukları yenilemiş." diyerek onu alıştırır.

- Çocuk yumurtayı sevmiyor, önce böreğin içinde sonra omlet yaparak daha sonra başka bir şey yaparak çocuk yumurtaya alıştırılır.
- Atlara eyer takma olayı

- Bir korku veya olumsuz durum yavaş yavaş yok ettiriliyorsa sistematik duyarsızlaştırma olur. Ancak soru kökünde Guthrie diyorsa yine cevap eşik (alıştırma) olur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜRBÜZ

Öğrencilerin dikkat sürelerinin kısa olmasından dolayı eğitimde birçok etkinlik 30-40 dakikayı geçmeyecek şekilde düzenlenir. Buna rağmen, ilköğretime yeni başlayan öğrencilerin ilk haftalarda dikkat süreleri daha kısadır ve hızlı bir şekilde düşer. Bu durumu bilen Aylin Öğretmen, yılın başında yapılan etkinliklerin sürelerini 15-20 dakika ile sınırlarken, daha sonraki haftalarda çalışma sürelerini kademeli olarak artırmıştır.

Aylin Öğretmen'in öğrencilerin dikkat sürelerini artırmak için uyguladığı bu yöntem aşağıdakilerden hangisiyle <u>en iyi</u> açıklanabilir?

A) Kendini ayarlama
B) Eşik yöntemi
C) Isındırma yöntemi
D) Zihinsel disiplin
E) Zaman yönetimi

Bir korku yada nefreti yani olumsuz duyguları yavaş yavaş yok edersek(köpek korkusunu giderme) Sistematik duyarsizlastirma

Olumlu bir davranışı her aşamada pekiştireç vere vere yavaş yavaş kazandırırsak Kademeli yaklaşma

Bir alışkanlığı yavaş yavaş kazandırırsak pekiştireç yok ama korku nefret de yok (yavaş yavaş yumurta yedirme) Eşik

Zıt Tepki: Karşıt koşullanmaya benzer (sevilen bir şey sayesinde sevilmeyen bir uyarıcının ortamdan kaldırılması). Bunda ise alışkanlık vardır. Sevilen bir şey sayesinde sevilmeyen bir alışkanlık yok edilir ve kazandırılır.

Örnek**:**
- Çocuk ıspanağı yemiyor. Annesi yediği için yiyor.
- Adam kız arkadaşının parfümüne alışmamış ama kız arkadaşını sevdiği için parfüme alışıyor.

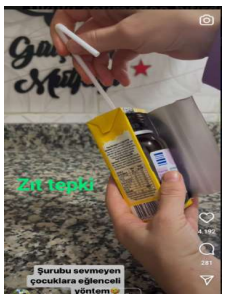

Prof.Dr. GÜNDÜZ

BAĞLAŞIMCILIK (ÇAĞRIŞIM, ARAÇLI KOŞULLANMA)
(THORNDİKE)

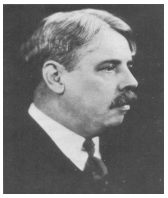

Öğrenme, belirli bir duruma ve olaya verilen tepkidir. Bu tepki amaca ulaştırıyorsa ve haz veriyorsa uyarıcı tepki arasındaki bağ güçlenirken, amaca ulaştırmıyorsa bu bağ zayıflar. Aynı zamanda öğrenme, uyarıcı tepki arasındaki sinirsel bağın kurulmasıdır.

Deneme – Yanılma Yoluyla Öğrenme (Seçme – Bağlanma). Sonuca tesadüfen ulaşmadır. Dikkat edelim sonuca bir şekilde ulaşacaz. Ulaşamaz biraz bekler aklımıza bir şey gelirse olmaz.

Örnek**:**
- Televizyon bozulduğunda kumandanın düğmesine tek tek basarak açmaya çalışma
- Çamaşır makinesi bozulduğunda düğmelerine rastgele basarak çalıştırmaya çalışma
- Bir ressamın tuvaldeki renkleri karıştırarak yeni renkler elde etmesi

Örnek Soru: Bir erkek, hanımına 1000 dolar verse, hanımı da parayı bir kitabın arasına koysa ve koyduğu yeri unutmuş olsa. Para en iyi hangi yolla bulunur? **Cevap:** Deneme- yanılma yoluyla

Araçlı Koşullanma: Deneme-yanılma yaptıktan sonra sonucun bulunması, artık bilerek yapılmasıdır.

Örnek**:** Sınıfları tek tek dolaşarak derse gireceği sınıfı arayan kişi, sınıfını bulduktan sonra bir sonraki hafta bilerek o sınıfa girer.

Tepki Çeşitliliği: Ne kadar çok tepki verilirse bir şeyi öğrenme şansı o kadar artar. Kısacası derse katılmak için her şeyi yapmaktır. Bir problemle karşılaşan organizma problemi çözebilmek için çeşitli tepkilerde bulunur. Vermiş olduğu bir tepki çözüm oluşturmuyorsa başka bir tepki verir. Sürekli çözüm bulmayı dener yani.

Tepki Analojisi (transferde benzer öğeler): Benzerlik ne kadar fazla olursa tepkinin ortaya çıkma ihtimali o kadar çok olur. Tatbikat veya prova gibi de düşünebiliriz.

Örnek**:**
- İki çocuğu gözlemişler. Biri masada çalışmış. Diğeri yerde yatarak çalışmış. Ertesi gün sınavda masada çalışan çocuk başarılı olmuş (masa ile sınava girilen sıranın benzetilmesi).
- Kemal Sunal'ın filminde at yarışını tutturduğu sahneyi örnek verebiliriz.

Ait Olma: Birbirine ait olan şeyler daha çok çağrışım yapar. Thorndike'a göre uyarıcı bir durumda yer alan iki ögenin birbirine ait olması, bu ikisi arasında çağrışımsal geçişi mümkün kılmaktadır; ancak bitişik olarak yanyana bulunan iki ögenin herhangi bir aitliği yoksa bunun sonucunda çağrışım oluşmamaktadır.

Örnek**:**
- "Watson" dendiğinde "Guthrie" demek.
- Evli birine "Nasılsın, eşin nasıl?" diye sormak (eşini çağrıştırmış).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Çağrışımsal Zıtlık: A B C Ç.. dediğimizde arkasından D deriz. A'dan Z'ye doğru saymak kolaydır. Çünkü birbirini çağrıştırır. Tam tersi (Z'den A'ya saymak) zordur. Çünkü terse doğru çağrışım zordur. Çok saçma bence. Gosgoca Thorndike amcamın uğraştığı şeye bak

Çağrışımsal Geçiş: Pavlov'un klasik koşullanma dediğine Thorndike çağrışımsal geçiş der.

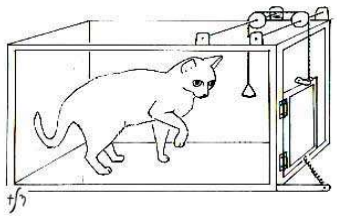

Örnek:

Bir kediye balık göstermiş	kedi ayağa kalkmış
Ayağa kalk diye komut vererek balık vermiş	kedi ayağa kalkmış
Ayağa kalk diye komut vermişler	kedi ayağa kalkmış

"Ayağa kalk" komutu balığın geleceğini çağrıştırmış.

Öğelerin Gücü (dikkat çeken uyarıcılar): Algısal ayırt edicilik, Thorndike'a göre öğelerin gücüdür. Öğelerin gücü, güçlü olana yönelmedir.

Örnek**:**

- Bir kafesin içine birkaç tane renkli düğme koyup fareyi kafesin içine koymuşlar. Fare kırmızı düğmeye yönelmiş.
- Kırtasiyeye girince belli bir kitaba yönelme.

Etkinin Yayılması: Bizim asıl pekiştirdiğimiz davranışın öncesinde ve sonrasında yapılan davranışlar da pekişir. İyi bir şeyi elde etmek için kötü bir şeyi de beraberinde yapmadır.

" Zafere giden her yol mübahtır."

Örnek**:**

- Bir öğrenci kopya çekse, 100 alsa, öğretmen de öğreniciye pekiştireç verse, 100 almanın yanında kopya çekme de pekiştirilmiş olur. Öğrenci 100 almak için tekrar kopya çekebilir.
- Bir kız çocuğu, odasını toplamak için eşyalarını dolaba tıkar. Anne odaya geldiğinde çocuğa "Aferin" der. Çocuk, "Aferin" almak için odasını toplarken, eşyalarını yine dolaba tıkar.

Öğrenici özellikleri: Organizmanın verdiği tepkiler, tutumlarından etkilenir. Öğrenenin öğrenme durumuna getirdiği özelliklerdir. Kalıtım, bireyin geçmiş yaşantıları, duyguları vb.

Öğrenme küçük adımlardan oluşur. Öğrenme, bütün halinde değil de yavaş yavaş parçalar halinde gerçekleşir (Gestalt kuramına karşıdır).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Öğrenmenin 3 temel kanunu vardır: Hazırbulunuşluk, etki ve tekrar

Hazırbulunuşluk*:* Öğrenmeye hazır olmadır. Bir kişi etkinlik göstermeye hazır ise, etkinliği yapması mutluluk verir. Kişi etkinliği göstermeye hazır fakat etkinliği yapmasına izin verilmiyorsa bu durum bireyde kızgınlık yaratır. Kişi etkinliği göstermeye hazır değil ancak yine de etkinliği yapmaya zorlanıyorsa durum bireyde kızgınlık yaratır.

ETKİ*:* Thorndike Etki Kanunuyla, Skinner'in Edimsel Koşullamasının temelini atmıştır. Etki kanunu ödül ver, ceza verme demektir. Ceza hiç etkili değil ya da dolaylı etkilidir. Ama ödül doğrudan etkilidir.

Örnek**:** X firmasından alış veriş yapıyoruz, beğeniyoruz. Artık hep X firmasından alış veriş yapıyoruz. Thorndike, 1930'a kadar pekiştirecin önemli olduğunu (bir davranışın yapılma ihtimalini artırdığını), cezanın ise bir davranışın yapılma sıklığını azalttığını söylemiş. 1930'dan sonra kafasına taş düşmüş herhalde "Pekiştireç, davranışı devam ettirir, ceza ise hiçbir işe yaramaz, hiçbir etki yapmaz." demiş.

Örnek**:** Bir öğretmen, öğrenci soruyu bildiğinde ödül, bilmediğinde ceza veriyorsa Thorndike'ın etki kanunu bilmiyor demektir (Thorndike'a göre ceza hiçbir işe yaramıyor).

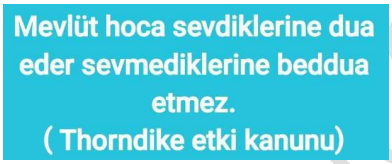

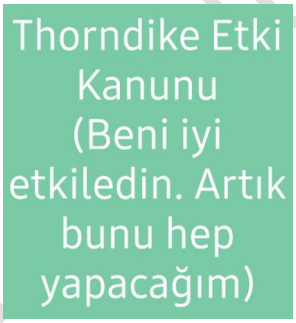

Tekrar: Thorndike, 1930'a kadar "Tekrar çok önemlidir." demiş. 1930'dan sonra "Tekrar önemli değildir." demiş. (Eeeeeee)

Thorndike tekrar yasasını iki bölümden oluşturur. İlkinde uyarıcı ve tepki arasındaki bağ kullanıldıkça güçlendiğini söyler. Bu duruma kullanma yasası demiştir. İkincisi ise uyarıcı ve tepki arasındaki bağın kullanılmadıkça zayıfladığını söyler. Bu duruma da kullanılmama yasası demiştir.

1930'dan sonra Thorndike tekrar yasasını tamamen değiştirmiştir. Sadece tekrar etme ile kurulan bağın güçlenmediği gibi, tekrar etmemek de bağın gücünü yok etmez. Yeni çalışmasına göre tekrar, sadece bağı çok az güçlendirir veya çok az zayıflatır. Tekrar ederken kuru kuru değil de dönüt alarak (geri bildirim vererek) tekrar etmeliyiz.

Prof. Dr. Ali GÜNDÜZ

SİSTEMATİK DAVRANIŞ KURAMI (HULL) (ÖSYM hiç sormadı bunu**)**

(Çok bilmeniz gereken bir adam değil, crespiyi ve salınımı bilin yeter)

Hull' a göre, dürtüde azalmanın meydana gelmesi organizma için ödül niteliği taşır.

- Crespi: Ödül ne kadar büyük olursa, davranışın yapılma ihtimali de o kadar artar.
- Tepkisel engelleme: Yorgunluk öğrenmeyi etkiler.
- İhtiyaç: İnsan, ihtiyaç duyduğu şeyi öğrenir.
- Alışkanlık: Öğrenmede alışkanlık çok önemlidir.
- Matematik: Öğrenmeyi, matematiksel formüllere benzetmiştir.
- İnsanın hangi uyarıcıya, hangi tepkiyi vereceği belli değildir. Birçok uyarıcının etkileşimine bağlı olarak tepki veririz (köpeğin neye salya salgıladığı belli değildir diyor).
- Salınım Etkisi: Öğrenilmiş tepkinin ortaya çıkmasını engelleyen faktörler bir durumdan diğerine değişir. Bu engellemeye salınım etkisi denir. Bazı ortamlarda, öğrendiğimizi daha kolay ortaya koyarken, bazı öğrendiklerimizi kolay ortaya koyamayız.
- Bildiğimiz uyarıcı genellemesine, genellenmiş alışkanlık gücü diyor.

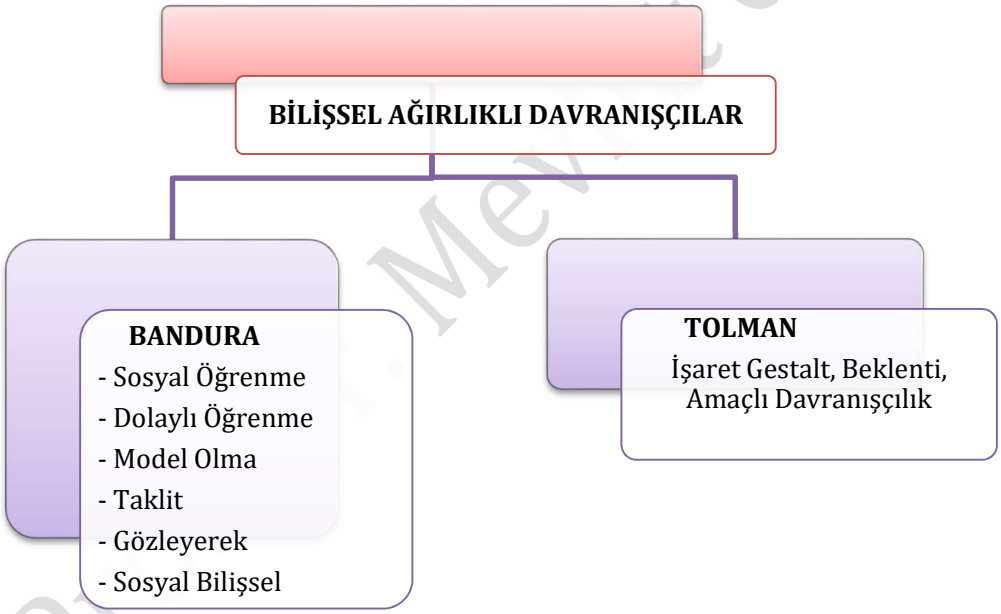

Prof. Mevlüt GÜNDÜZ

SOSYAL ÖĞRENME
(BANDURA)
"duyduğunu aynen söyle, gördüğünü aynen yap"

"Kır atın yanında duran, ya huyundan ya suyundan"
"Üzüm, üzüme baka baka kararır."
"Anasına bak, kızını al."

- Sosyal öğrenme; doğrudan yaşantı geçirmediğimiz halde başkalarını gözlemleyerek yaptığımız öğrenmelerdir. Sosyal öğrenmenin en önemli özelliği, birilerinden etkilenmedir.

Örnek**:**
Bir çocuğun annesi gibi kek yapması, Ümit Davala gibi saç kestirme, Çocuğun babası gibi araba sürmesi, Biri kırmızı ışıkta geçer biz de geçeriz, Televizyondan bir şeyi izleyerek öğrenme (küçük çocuğun çizgi film kahramanları ile özdeşim kurması)

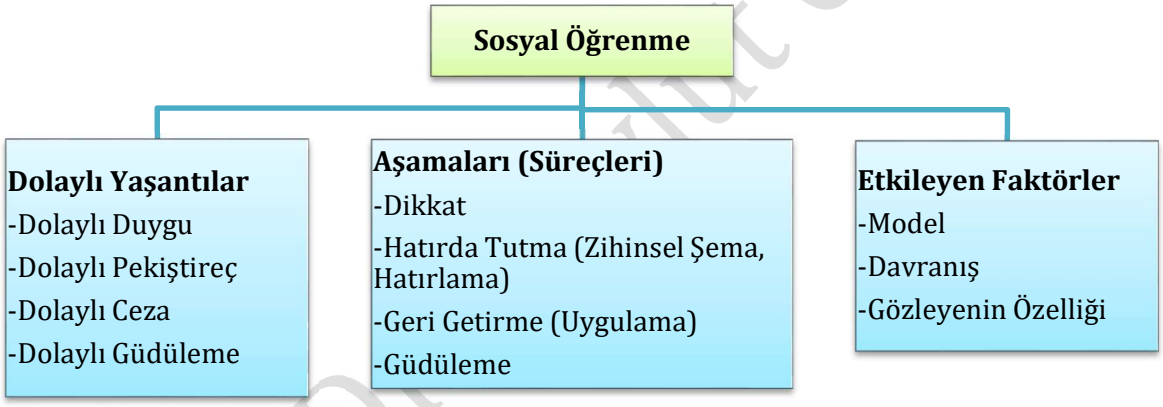

Dolaylı Yaşantılar

Dolaylı Duygu: Başkalarının olaylara verdiği tepkileri, duyguları biz de görüp, yapmaya başlıyorsak dolaylı duygudur. Arkadaşı bir film sahnesinde ağlıyor, onu gören kişi de o sahnede ağlanması gerektiğini öğreniyor.

Dolaylı Pekiştireç: Ali, bir gün derse gelirken kırmızı bere takmış. Arkadaşları onunla ilgilenmiş. Diğer çocukta ertesi gün kırmızı bere takarak gelmiş (Sınıf kıpkırmızı olmuş valla)

Dolaylı Ceza: Kırmızı ışıkta geçen sürücüye polis ceza yazıyor. Bunu gören diğer bir sürücü, kırmızı ışıkta geçmiyor. Kopya çeken çocuğu öğretmen sınıftan atıyor, diğer çocuk bunu görüyor ve kopya çekmiyor.

Dolaylı Güdüleme: Bir kişinin bir çaba sarf edip başarıya ulaştığını görünce biz de aynı çabayı sarf ederiz. Dolaylı pekiştirece göre daha içsel ve daha uzun sürelidir. İki arkadaştan biri AGS'ye harıl harıl çalışıyor, diğeri de onu görüp ders çalışıyor.

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

Engelleyici (Çekinme) ve Destekleyici (Çekinmeme) Etki: Dolaylı pekiştireç, destekleyici etki yapar. Dolaylı ceza ise engelleyici etki yapar.

Tepkiyi Kolaylaştırıcı Etki (sürü psikolojisi): Bir konferansta bir kişi konuşmacıyı alkışladığında diğerleri de alkışlamaya başlar.

Çevreye İlgiyi Artırıcı Etki: Modelin kullandığı nesneyi taklit etmedir. Bihter kolyesi, Hürrem yüzüğü

Duygu Yoğunlaştırıcı Etki: Model aldığımız kişinin duygularının bizim duygularımızı da harekete geçirmesidir.

Genellenmiş Taklit: Taklit eden ve bunun sonucunda pekiştirilen birey, artık modelin sadece o davranışını değil başka davranışlarını da taklit eder.

Süreçleri

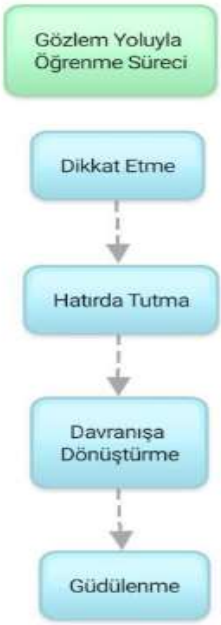

1. **Dikkat:** İlk aşamadır. Sadece gözlem yapar. Çocuk annesi yemek yaparken önce onu izler.

2. **Hatırda Tutma (Zihinsel Şema, Hatırlama):** Yapılanı akılda tutmadır. Gördüklerini zihninde anlamlı bir şekilde yerleştirir. Çocuk, annesinin yaptıklarını hafızaya alır.

3. **Davranışı Ortaya Koyma (Uygulama, Geri Getirme, Yeniden Üretme):** Öğrenilen davranış, kendisi tarafından yapılır. Sosyal öğrenme kuramına göre birey, modelden öğrendiğini hemen davranışa dönüştürmeyebilir. Çocuğun arkadaşları eve gelir, çocuk öğrendiği yemeği arkadaşlarına yapar.

4. **Güdüleme:** İnsanın bir şeyi bir daha yapma isteği duymasıdır. Güdülenme olması için, pekiştireç gerekir. Arkadaşlarının çocuğa "Ooo, çok güzel!" demesi.

Prof. Dr. GÜNDÜZ

Sosyal Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler

- **Model:** Model alacağımız kişinin yaşı, cinsiyeti, statüsü vs. bizi etkiler.
  Modelin statüsü yüksekse sonucu bilmesek de taklit ederiz.
  Modelin statüsü eşitse sonucu bekleriz.
  Modelin statüsü düşükse sonuç olumlu bile olsa taklit etmeyiz.

- **Davranış:** Basit olması, pratik olması ve sonunun güzel veya kötü olması bizi etkiler. Abisinin sigara içerek kanser olduğunu gören kişinin sigara içmemesidir.

- **Gözleyenin Özelliği**

- Karşılıklı belirleyicilik
- Sembolleştirme kapasitesi
- Öngörü kapasitesi
- Dolaylı öğrenme kapasitesi
- Öz düzenleme kapasitesi
- Öz yargılama ve öz yeterlilik

Karşılıklı Belirleyicilik: Kişilerin birbirini gözlemleyip etkileme ve etkilenme derecesidir. Birey - çevre - davranış üçgeni (Ya etkiler ya etkilenirsin)

Sembolleştirme Kapasitesi: Gördüklerimizin zihnimizde anlama dönüşmesidir. Bandura'ya göre, insanlar dünyada gördüklerini zihinlerinde sembolleştirirler. Semboller insanların zihninde dünyadaki gördüklerinin temsilcileridir. Süreçlerden hatırda tutma aşaması, sembolleştirme kapasitesi ile ilgilidir. İnsanlar sembolleştirme kapasiteleri sayesinde geçmişi zihinlerinde taşıyıp yaşayabilir, geleceği ise test edip yordayabilir.

Örnek**:** Bir erkeğin ayrılmış olduğu sevgilisini yolda görünce geçmişte yaşadığı anları hatırlaması ve devam etseydik ilerde şöyle olabilirdik tarzı düşünceler üretmesi ve anlamlar çıkarması gibi.

Öngörü Kapasitesi (Önceden Görmek): Gözlemlediğimiz olayın nasıl olacağını tahmin etmedir.

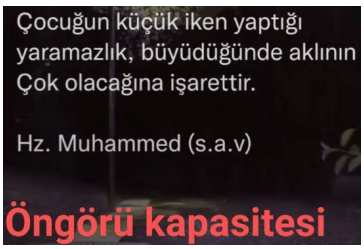

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Dolaylı Öğrenme Kapasitesi: Bazı insanlar, başkalarından daha iyi öğrenir. Bakmakla görmek arasında ince bir çizgi var diyorlar ya işte bu o anlama geliyor.

Öz Düzenleme Kapasitesi: Neyi, ne zaman, nerede, nasıl yapacağını ayarlamadır. İnsanın davranışlarını kontrol etmesidir. Otokontrol denilebilinir. Başkalarını gözlemledikten sonra, kendimizi düzene sokmadır.

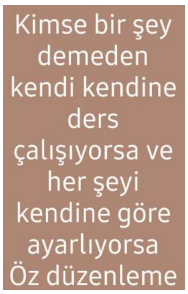

Örnek**:** Biyoloji dersinde kullanılan bir kavramı, arkadaşlarının anlayıp kendisinin anlamadığını fark eden 9. sınıf öğrencisi Esra, ders çıkışı kütüphaneye gider ve bu kavramın anlamını araştırarak öğrenir.

Öz Yargılama: İnsanın kendini yargılaması, yeterli olup olmadığını düşünmesidir. İyi ve kötü taraflarını bilmesidir.

Öz Yeterlilik (inanç, azim): Kişinin, bir şeyi yapabileceğine dair inancı, algısı, kendinde ışık görmesidir. Bir kişinin öz yeterlilik duygusu yüksekse dağı devirir.

Öz Yeterlik Kaynakları: Kişinin kendi öz yeterlik algısı dört temel kaynaktan elde edilen bilgilerle oluşmaktadır. Bunlar: geçmişteki başarılı performanslar, dolaylı yaşantılar, sözel ikna ve fizyolojik ve duygusal durumlardır.

1. Geçmişteki Başarılı Performanslar: Kişi bir görevde başarılı olduğunda öz yeterliği artacak ve edindiği bilgi ve deneyimleri benzer görevlere aktarabilecektir.

2. Dolaylı Yaşantılar: Kişi kendine benzer bir rol model bulduğunda karşı tarafın başarılı olduğu deneyimleri gördükçe kendi öz yeterliği de artacaktır. Modelin başarısız olduğu durumlarda da daha düşük öz yeterlik algısına sahip olacaktır.

3. Sözel İkna: Kişinin hayatındaki önemli insanlar, kişinin başarılı olmak için gerekenlere sahip olma ihtiyacını destekleyebilir.

4. Fizyolojik ve Duygusal Durumlar: Öz yeterlik algısı kişinin içinde bulunduğu duruma göre de değişebilmektedir. Kalp çarpıntısı, aşırı terleme vb. gibi fizyolojik semptomlar ve endişe, korku vb. gibi olumsuz duygular kişinin düşük öz yeterlik hissetmesine sebep olmaktadır. Eğer zorlu durumlarda kaygıyı yönetmeyi ve ruh hallerini kontrol etmeyi öğrenirlerse yüksek öz yeterliğe sahip olma algıları artacaktır.

Ümit GÜNDÜZ

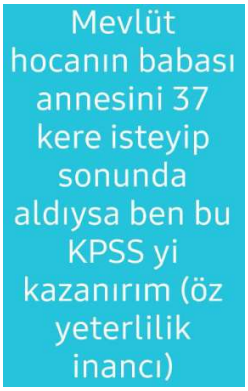

Soru: Öğrenme kuramlarına göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) Davranışçı kuramlar; öğrenmeyi uyarıcı ile davranış arasında bağ kurma olarak tanımlarlar.
B) Klasik koşullanmada, koşullu uyarıcının koşulsuz uyarıcıdan hemen önce verilerek iki uyarıcının birleştirilmesi gerekir.
C) Sosyal öğrenme kuramına göre birey, modelden öğrendiğini hemen davranışa dönüştürür.
D) Bilgiyi işleme kuramına göre, duyusal kayıtta bilgi kısa bir süre kalır.
E) İnsancıl kurama göre, bireyin benlik kavramı öğrenme yaşantılarına yön verir.

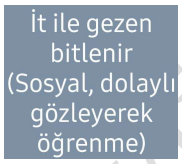

Özetle;

- İnsanların bireysel özellikleri, davranışları ile çevresel unsurlar arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur.
- İnsanlar, başkalarının yaşantılarını ve yaşantı sonuçlarını gözlemleyerek kendi davranış örüntülerini oluşturur.
- İnsanlar; sembolleştirme kapasiteleri sayesinde geçmişi zihinlerinde taşıyıp yaşayabilir, geleceği ise test edip yordayabilir.
- Sembolleştirme kapasitesi ileri düzeyde olan kişiler gözlem yoluyla öğrenme sürecinden daha çok yararlanır.
- İnsanlar; öz düzenleme kapasiteleri sayesinde davranışlarını, kendi içsel standartlarına ve güdülenmelerine dayalı olarak kontrol edebilir.
- Öğretmenler, aileler ve diğer yetişkinler istenmedik davranışları yapmayarak öğrencilerin olumlu davranışlarını artırabilir.
- Öğrencilerin sınıfta ve okulda kendilerinden istenen görevleri başaracaklarına inanmaları sağlanabilir.
- Öğrencilerin potansiyelini ortaya çıkarmak için kapasitelerine uygun hedefler belirlenebilir.
- Davranışların olası sonuçları belirtilerek öğrencilerin istendik davranışları artırılabilir.
- Öğrenciler, yalnızca sınıftaki arkadaşlarını gözlemleyerek de etkili bir öğrenme gerçekleştirebilir.
- Gözlemcilerin öğrendiklerini davranışa dönüştürmesinde öz yeterlik inançları önemli bir yere sahiptir.
- Gözlem yoluyla öğrenme, bireyin modele dikkat etmesi süreciyle başlar. Daha sonra hatırda tutma, davranışı ortaya çıkarma ve güdülenme aşamaları vardır.
- Öğrenme, davranışta herhangi bir değişiklik olmadan gerçekleşebilir.
- Kişi, modelden öğrendiğini hemen davranışa dönüştürmeyebilir.
- Model alınan etkinliklerin basit olması, etkinliği birey açısından daha dikkat çekici hâle getirir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

(İŞARET GESTALT, BEKLENTİ, AMAÇLI DAVRANIŞÇILIK)
(TOLMAN)

Tolman'a göre öğrenme*:* Çevreyi keşfetme ve anlamlandırma sürecidir.

Örnek**:** İlk defa gittiğimiz bir yerde sağa sola bakıp krokisini kafamızda çizip, bir daha geldiğimizde zorlanmamak.

İşaret öğrenme: Her bir uyarıcı, başka bir uyarıcının geleceğine işarettir.

Örnek**:**
- Bir çocuk için, saat 10 yatma saatine işarettir.
- Hava karardı, yağmura işarettir.

Not: Tolman basit U-T bağını reddeder. Ona göre U-T arasında bazı ara değişkenler vardır. Bu ara değişkenler organizmanın amacını, isteğini, beklentilerini içerir.

Amaçlı Davranışçılık: Her yaptığımız davranışın bir amacı vardır.

Örnek**:**
- Karnımızı doyurmak için mutfağa gitmek
- Sınavı kazanmak için kursa gitmek.

Tolman'a göre insan, zihinsel deneme yanılma yapar. Thorndike göre deneme yanılma psikomotor olur.

En Az Çaba İlkesi: Amaca ulaşacağımız davranışın en az çaba ile yapılması, en kısa yolun seçilmesidir.

Beklenti: İnsanın en son karşılaştığı uyarıcıyla bir daha karşılaşacağı hissidir. Şimşek çaktığında yağmur yağacağını bekleme.

Bilişsel Harita (Yer Öğrenme): Tolman'a göre organizma bilişsel haritaları sayesinde yer öğrenmelerini gerçekleştirir. Kafamızda bir yeri resmetmedir. Çevrenin zihinde canlandırılmasıdır. Bilişsel haritaların çoğu farkında olmadan (gizil) olur. Az da olsa farkında olarak da bilişsel haritalar oluştururuz.

Gizil (Örtük) Öğrenme: Farkında olmadan yaptığımız öğrenmelere gizil öğrenme denir. Dikkat etmediği halde öğrendiğimiz durumlardır. Sonradan kendimiz bile şaşırırız. Örneğin biri bize adres sorduğunda, adresi söyleriz ama onu nasıl ve nerden öğrendiğimize kendimiz bile şaşırırız. O yoldan gide gele fark etmeden öğrenme kendiliğinden gerçekleşmiştir.

Farkında olmadan öğrenirsek gizil (örtük),

Birinden görerek veya duyarak öğrenirsek sosyal (dolaylı),

Sonuca tesadüfen ulaşırsak deneme yanılma,

Aklımıza birden gelirse içgörüsel (kavrayarak) öğrenme olur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek**:**
- Dikkat etmediğimiz halde, şarkıyı mırıldanma
- Sözlükte bir şeye bakarken alttaki ve üstteki kelimeleri de öğrenme.
- Anne yemek yaparken çocuk onun yanında klasik koşullanmaya çalışıyormuş, anne Pavlov'u öğrenmiş.

Örtük Sönme: Tolman'a göre organizma yapmış olduğu bir tepkinin ardından artık bir pekiştirecin gelmediğini anlayınca artık tepki vermekten vazgeçer. Bu duruma Örtük Sönme denir.

Bilişsel Senaryo (Kurgu): Hiç yaşamamış olsak bile ilk defa bir yere giderken bir şey yapacakken önceden kafamızda kurgu yaparız.

Kateksis: Belli dürtü durumlarıyla belli nesneleri ilişkilendirme eğiliminin öğrenilmesine işaret etmektir. Örneğin, belli bir ülkedeki bireyler açlık dürtüsünü belli yiyeceklerle giderebilirler. Mesela, Adana da yaşayan bir birey genellikle açlığını kebap yiyerek giderme eğiliminde olabilir. "Nesi meşhur?" deriz ya onu andırıyor.

Örnek**:** İstanbul deyince Kız Kulesi, Isparta deyince gül, İtalya deyince makarna, pizza, Bursa deyince kestane şekerinin akla gelmesi. Karadeniz'de acıkan birinin aklına hamsi gelmesi

Olumsuz Kateksis*:* Bir şeyden uzak durmadır. Müslümanların domuz etinden, Avusturalyalıların maymundan uzak durması.

Eşdeğer inançlar: Alt amaç, esas amaçla aynı etkiye sahip olduğunda, alt amaç eşdeğer inanç oluşturmaktadır. Örneğin yüksek not alma algısı, öğrencinin bir müddet sevgi ve kabul edilme ihtiyacını tatmin edecektir.

Alan Beklentileri: Burada organizma neyin neye götüreceğini öğrenir. Yani bir işareti gördüğünde bir sonrakinin onu izleyeceğini öğrenir.

Alan biliş yolları: Bir problem çözme stratejisi ya da yaklaşımdır. Belli durumlarda algısal alanı düzenleme eğilimidir. Meta biliş aklınıza geldi mi?

Dürtü ayrımları: Organizmanın kendi dürtü durumunu belirlemesini ve buna uygun tepkide bulunmasını kapsamaktadır. Ör: Sevgiye ihtiyaç duyan birisinin davranışı, yiyeceğe ihtiyaç duyan birisinin davranışından farklı olacaktır.

Hareket biçimleri: Tolman kuramlarında esas olarak fikirlerin ilişkilendirilmesiyle ilgilenmiştir. Bu nedenle hareket biçimini öğrenme, bir eksiği gidermeye dönüktür.

Prof.Dr. Mevlüt Güneş

BİLİŞSEL KURAMCILAR

Özellikleri

- ✓ Gözlenemeyen şeyler de öğrenilmiştir.
- ✓ Zihin çok önemlidir.
- ✓ Davranışçılarda U-T bağı vardı. Bilişselciler de dikkat, kodlama, hafıza, depolama, motivasyon, geri getirme, algı gibi kavramlar önemlidir.
- ✓ Hem süreç hem de sonuç önemlidir.
- ✓ Pekiştireç şart değildir.
- ✓ Çevre + kalıtım önemlidir.
- ✓ Kişinin öğrenme ortamına getirdikleri ön bilgiler önemlidir.
- ✓ Davranışçılar, nesnel ve öğrenenden bağımsız hareket ederler; Bilişselciler ise nesnel ve öğrenenin ön bilgilerini dikkate alır.

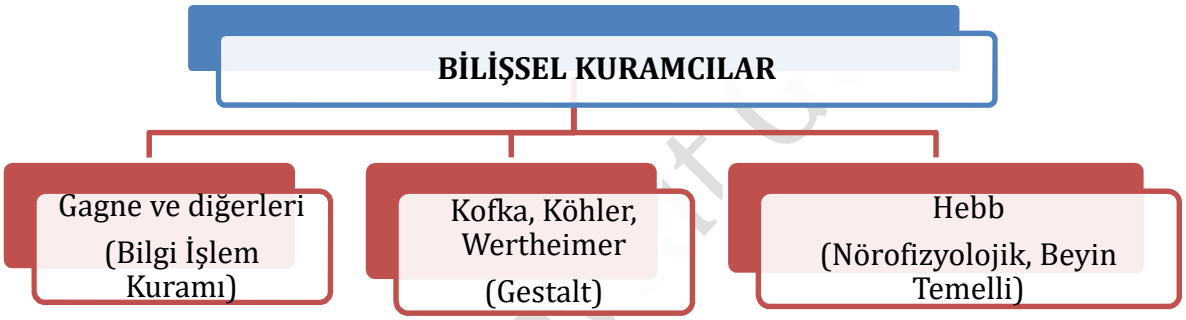

BİLGİYİ İŞLEME KURAMI
(GAGNE)

Bilgiyi işleme kuramı temel olarak şu dört soruyu cevaplamaya çalışmaktadır:

1- Yeni bilgi dışardan nasıl alınmaktadır?
2- Alınan yeni bilgi nasıl işlenmektedir?
3- Bilgi uzun süreli olarak nasıl depolanmaktadır?
4- Depolanan bilgi nasıl geriye getirilip hatırlanmaktadır?

Gagne, "Bilgimizi kafamıza öylesine atarsak, sonra hatırlayamayabiliriz." der. İnsan hiçbir şeyi unutmaz. Bilgiyi doğru kodlarsak geri getirmede çok kolay olur. **Bilgiyi İşleme Kuramı,** bilginin alınıp, işlenip, depolanıp, istenildiği vakit geri getirilmesidir.

Aşamaları

Dikkat **Kodlama** Depolama **Geri Getirme**

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Yürütücü Kontrol (Farkındalıkla ilgili**):** Bir insanın, öğrenmesini etkileyen tüm faktörlerin farkında olmasıdır (çevre, ortam, vs.)

Yürütücü Biliş (Üst Biliş, Metabiliş**) :** İnsanın öğrenmesini etkileyen bilişsel faktörlerin farkında olmasıdır (insanın nasıl öğrendiğinin veya nasıl öğrenmediğinin farkında olması). Ben şu şekilde öğrenirim, şöyle yaparsam daha kalıcı olur şeklinde

Bilgi Türleri

Olgusal bilgi (Deklaratif): Öğrencilerin bir ders kapsamında öğrendikleri en temel bilgidir. Olgusal bilgi bir disipline ait terimleri ve öğelerin ne olduğunu bilmeyle ilgilidir. Öğrencilerin bir disiplini tanımak ya da o disiplinle ilgili sorunları çözmek için bilmeleri gereken temel öğeleri içerir. **Mesela;** Algı nedir, koşullanma yoluyla öğrenme nedir, duyarsızlaşma nedir gibi sorulara cevap verebilen öğrenci bu temel bilgileri öğrenmiştir demektir.

Kavramsal bilgi: Öğrenciler belirli bir derse ait kuramlar, kanunlar, bağıntılar vb. kapsamındaki bilgileri kendi içindeki bütünlüğü ve ilişkiyi bilmeleriyle ilgili bilgi türüdür. Yani sınıflamalar, ilke ve genellemeler, kuram ve modeller bu bilgi kapsamında yer alır. **Mesela;** Einstein'ın izafiyet ve görelik kanunu, Gestalt ilkeleri

İşlemsel (Prosedürel) bilgi: Problemlerin çözümünde kullanılacak işlemlerin nasıl yapıldığıyla ilgili bilgi türüdür. Konuya özel beceri, teknik, yöntemlerin bilgisi, uygun işlemlerin ne zaman, nasıl kullanılacağıyla ilgili ölçütlerin bilgisi bu bilgi kapsamındadır.
Mesela; psikolojide görüşme teknikleri, bilimsel yöntem.

Üst bilişsel bilgi: Bireyin kendi bilişinin farkında olması ve genel bilişi (yürütücü biliş) hakkındaki bilgisidir. Var olan bilgilerini en iyi hangi yolla edindiklerini bilen bireylerin üst bilişsel bilgiye sahip oldukları söylenebilir.

NOT: ÖSYM en çok bunu sorar hatta sürekli sorar. Yani üst bilişi (meta biliş, biliş bilgisi, bilişi yönetme, bilişsel strateji, alan biliş yolu vs.) çok iyi bilelim.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

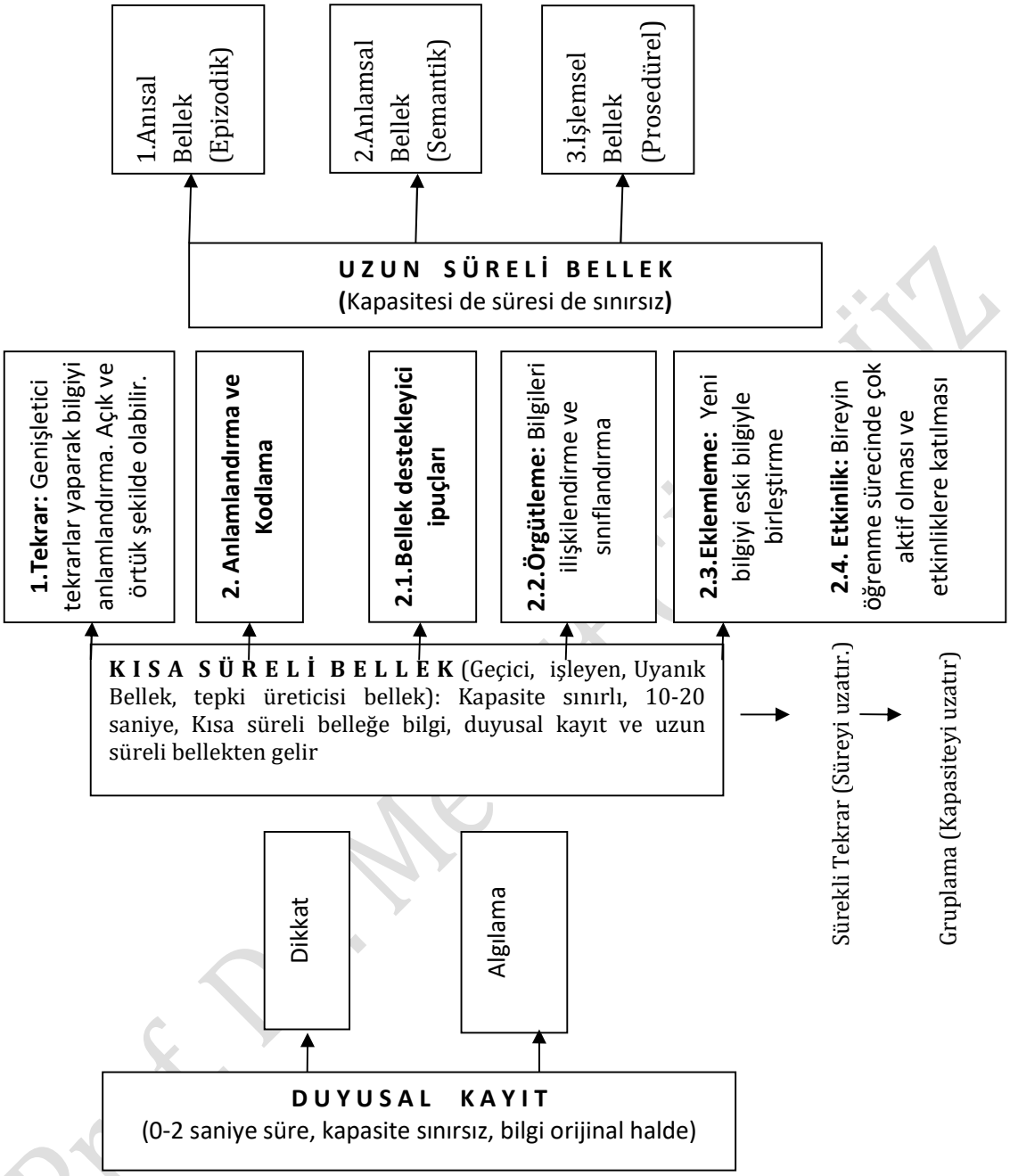

Dikkat: Birçok uyarıcıdan sadece dikkat ettiklerimizi kısa süreli belleğe aktarırız. Öğrenmenin başlangıcı dikkattir. Dikkati arttırmak için ilgi çekmek, öğrencilerin beş duyu organını işin içine katmak gerekir.

Algılama: anlamlandırma ve yorumlama sürecidir. Duyusal kayıttaki bilginin algılanmasıyla kısa süreli belleğe gönderilmesidir. Kısa süreli bellekteki bilgi objektif değil, algılanan gerçektir.

Kısa süreli belleğin öğrenme sürecindeki işlevlerini şöyle sıralamaktadırlar:

1. Duyusal kayda gelen yeni bilgi ile uzun süreli bellekte depolu bulunan eski bilgileri karşılaştırma ve eşleştirme.
2. Uzun süreli bellekteki örgütlenmiş bilgilerle, yeni gelen bilgileri bütünleştirme.
3. Yeni gelen bilgilerin tekrar yoluyla kısa süreli bellekte kalmasını sağlama.
4. Uzun süreli bellekteki bilgileri etkin hale getirerek örgütleme ve davranış haline dönüştürme.

Not: Bilgiyi hatırladığımız anda bilgi kısa süreli belleğe geri gelir uzunda olsa bile kısaya çağırmışızdır.

HAFIZA DESTEKLEYİCİLER

Loci Yöntemi (yerleşim): Bu yöntemde bazı maddeleri doğru sırasında hatırlayabilmek için çevrenin fiziksel özellikleri ve hayal etme birlikte kullanılır. **Örneğin:** Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanlarını doğru sırayla hatırlayabilmek için bir evin tüm odaları sırayla hatırlanarak, cumhurbaşkanları ile eşleştirilir. Bu yöntem sırayla hatırlanması gereken tüm listeler için kullanılabilir.

Trigonometri formüllerini öğrenmede zorlanan Ercan, formülleri farklı renklerdeki kâğıtlara yazarak evin giriş kapısından odasına doğru yapıştırmıştır. Sınavda hatırlaması gerektiğinde yürüdüğü güzergâhı göz önüne getirmekte ve ilerleme sırası ile formülleri hatırlamaktadır.

Ercan, aşağıda verilen bellek destekleme yöntemlerinden hangisini kullanmıştır?

A) Çengel B) Zincirleme

C) Yerleşim D) Askı sözcük

E) Anahtar sözcük

Kanca Yöntemi (askı): Bu yöntemi kullanabilmek için öncelikle sayılarla ses benzerliği olan sözcüklerden bir isim listesi oluşturulur. Bu liste gerek duyulduğu her zaman kullanılabilir. Örneğin**:** Bir-kir, iki-tilki, üç-güç, dört-sert vb… daha sonra saptanan sözcüklerle hatırlanması istenen sözcükler eşleştirilir ve bunlarla ilgili görsel imgeler oluşturulur.

1)İstanbul----------> Denizi **kir**li İstanbul
2)Manisa---------->Manisa'da çoktur **tilki**
3)Ağrı---------->Çıkması çok **güç** Ağrı Dağına
4)Afyon---------->Çok **sert**tir Afyon mermeri

Bağ Yöntemi (zincirleme): Bu yöntem, hatırlanacak sözcükler ile peş peşe gelen görsel imgeler oluşturulması biçiminde uygulanır. Bu imgelerin alışılmamış ve acayip olması hatırlamayı kolaylaştırır.

Örneğin**:** Halı, televizyon, bayrak, tank, karınca ve kuş kelimelerinin sırayla hatırlanması gereksin. Bunun için ilk kelimeyle görsel imge arasında acayip bir ilişki kurulabilir. Okula bu gün uçan bir halıyla geldiğimizi, halının üzerinde televizyon seyrettiğimizi hayal edebiliriz. Televizyonda da bir marş okunuyor ve bayrak görünüyor. Bayrak direkte olması gerekirken tankın üzerinde duruyor. Tank karınca yuvalarını ezerek ilerliyor ve büyük bir kuş tankı yutuyor…

İlk Harf Yöntemi: Bu yöntem genellikle dizileri hatırlamada kullanılır. Dizideki her kelimenin ilk harfleri kullanılarak anlamlı bir bütün oluşturulmaya çalışılır.

Prof.Dr.Mehmet GÜNDÜZ

Örneğin: güneş sistemindeki gezegenleri sırasıyla hatırlamak için gezegenlerin ilk harflerinden oluşturulmuş bir cümle kurulabilir. Meraklı Veli Dün Mahallede Jiletle Saldırdığı Uğur'u Neredeyse Parçalıyormuş. Görüldüğü gibi hafıza destekleyicileri hatırlamayı kolaylaştırmada kullanılarak, bilgilerin uzun süreli hafızaya yerleşmesinde etkili rol oynamaktadır.

Anahtar Sözcük yöntemi: Daha çok yabancı dil öğretiminde kullanılır. Seven 7, beni seven 7 kişi var diyoruz.

Ritim (kafiye oluşturma) yöntemi: Hatırlanması gereken kavramların o kavramlarla kafiye oluşturan veya ses benzerliği olan sözcüklerle ritimli bir şekilde eşleştirilmesidir.

Mersinde yetişir limon
Kışın vurmamalı don

BELLEK TÜRLERİ

Anısal Bellek (Epizodik): Geçmişe ait önemli olayları (doğum günü, evlilik yıldönümü, vb.) hatırladığımız bellektir. Çok detayı hatırlarsak da flaş bellek olur.

Örnek: Sevgilimizin elinden ilk ne zaman tuttuk (Çok da önemli sanki)

Not: Bir de flaş bellek vardır. En ince ayrıntısına kadar çok detaylı hatırlamaktır.

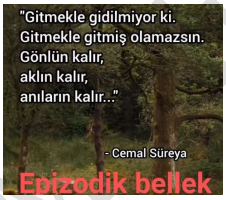

Anlamsal Bellek (Semantik): Okulda öğrendiklerimizi hatırlamamızdır. Birde beden dili ilgili durumlar buna giriyor.

Örnek**:** Sıfat nedir?, Türkiye'nin komşuları kimlerdir?

İşlemsel Bellek (Prosedürel): Bir işin yapılış sırasını, psikomotor becerileri hatırladığımız bellektir.

Örnek: Araba kullanmayı, yazı yazmayı, pastanın yapılış sırasını, vb. hatırlamamız.

Prof. Dr. Murat GÜNDÜZ

Unutmanın sebepleri:

Bellek izlerinin bozulması: Öğrendiğimiz her şey beynimizde fiziksel bir iz bırakır. Unutmaya neden olan şey zamanla fizyolojik sebeplerle bu izlerin bozulmasıdır. Örneğin**,** ilkokul arkadaşımızın fotoğrafına uzun yıllar bakmaya bakmaya kim olduğunu bir türlü çıkaramamız gibi

Bozucu etkiler: Ket vurma durumları buna örnek verilebilinir.

Güdüsel unutma (Bastırma:) Unutma diye bir şey yoktur. Ancak hatırlamama söz konusudur. Eğer bir şey hatırlanmıyorsa sebebi silinmesi değil, kişiyi rahatsız ettiği için bilinçaltına itilmesidir. Örneğin dişçiden korktuğu için randevuyu unutması

Karışma: Kısa süreli belleğe yeni gelen bilgi, zihinsel olarak yeterince tekrar edilmeden hemen arkasından başka bilgi geldiğinde karışma olur. İsim öğrenmelerinde Ender'e Önder dememiz gibi.

Yanlış Yerleştirme: Bilginin yanlış bir şemaya yerleştirilmesi yüzünden hatırlanamaması durumudur. İlk öğrendiğimizde yanlış bir yere koyup daha sonra onu hep o şekilde kullanmaya çalışmak

Ayla Öğretmen okullarında yeni göreve başlayan Esma Öğretmen'e ilk tanışmadan sonraki her karşılaşmasında "Sema" diyerek hitap etmiştir. Ayla Öğretmen'i kırmamak adına durumu çok fazla önemsemeyen Esma Öğretmen bir gün dayanamayarak "Ayla Öğretmen'im bana sürekli Sema diyorsunuz ama benim adım Esma" diyerek hatırlatmada bulunur. Kendisinden özür dileyen Ayla Öğretmen o günden sonra Esma Öğretmen'e hitap ederken daha dikkatli olmaya çalışmıştır.

Ayla Öğretmen'in Esma Öğretmen'in ismini yanlış söylemesi aşağıdaki kavramlardan hangisiyle açıklanır?

A) Bozulma
B) Geriye ket vurma
C) Yanlış yerleştirme
D) Bilgiyi değiştirme
E) Olumsuz transfer

Bilgiyi değiştirme: Uzun süreli bellekteki bir bilginin yeni bir bilgiyle değiştirilmesine bağlı olarak hatırlanamaması durumudur. Başlangıçta her iki bilgi de bellekte tutulur. Daha sonra yeni bilgi kullanıldıkça eski bilgi unutulur ve yeni bilgi eski bilginin yerine geçer. Örneğin, yabancı dilde bir kelimenin telaffuzunu yanlış öğrenmiş bir kimse, bir süre o kelimeyi kullanması gerektiğinde her iki şeklini de hatırlar. Fakat yeni öğrendiği doğru telaffuzu daha sık kullandığı için eski halini unutur.

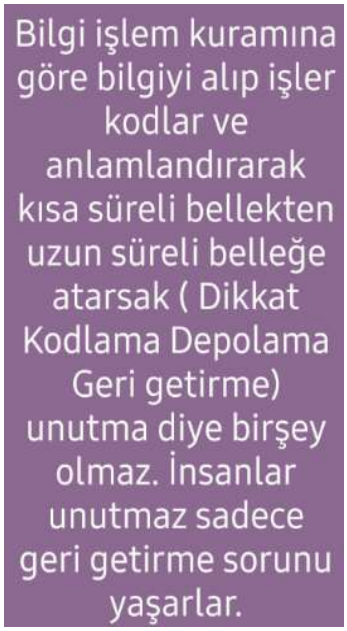

Bilgiyi İşleme Kuramının Eğitime Yansıması

- Öğretmen öğrenciyi dersin hedeflerinden haberdar etmeli
- Önemli yerler vurgulanarak, önemli ile önemsizi ayırt edebilmeli
- Dikkat çekici sorular sorulmalı
- Konuya ve öğrenci yaşına uygun strateji seçilmeli
- Etkili not alma öğretilmeli
- Şekil, grafik, tablo gibi yollarla bilgiyi farklı şekillerde örgütlemeli, öğrencilere model olmalı
- Öğrencilerin konuyla ilgili bilgileri yoklanarak, yeni bilgilerle ilişkilendirmesi sağlanmalı

Soru: Bilgiyi işleme kuramını temel alarak ders anlatmak isteyen bir öğretmenin, aşağıdakilerden hangisini yapması en az beklenir?
A) Öğrencinin, öğrendiklerini anlamlı hâle getirmesine yardımcı olacak örnekler vermesi
B) Öğrenciye, öğrendiklerini hatırlaması için ipuçları vermesi
C) Yeni bilgiyi, bilinen bilgilerle ilişkilendirerek anlatması
D) Bilgiyi öğrenciye aktarırken ayrıntılara yer vermesi
E) Öğrencileri derse istekli hâle getirmesi

Not: Bilgi işlem kuramı daha çok zihinsel süreçlerle ilgilenir. O yüzden kalple ilgili şeyleri bu kuramda fazla aramayacağız. Dikkat edin canınızı acıtabilir. **ÖNEMLİ!!!!!!!!!!!!!!**

Soru: Ayşe Öğretmen ders anlatırken konunun önemli noktalarını vurgulamak için sesini yükseltmekte, tahtadaki bazı kelimelerin altını çizmektedir. Bu davranışının, öğrencilerin temel bilgiye odaklanmasına yardımcı olacağını düşünmektedir. Ayşe Öğretmen'in bu uygulaması, aşağıdakilerden hangisiyle en iyi açıklanabilir?

A) Sosyal öğrenme B) Bitişiklik C) Sistematik davranış D) Duyuşsal öğrenme E) Bilgiyi işleme

NOT: Meta bilişi en çok bu kuramın içinde arayacağız. İnsanın öğrenme farkındalığını artırmaya dayalı şeyler meta bilişle ilgilidir. Meta biliş eşittir bilgi işlem kuramı

Prof.Dr. M

Soru: Bilişsel ve davranışçı öğrenme kuramları karşılaştırıldığında aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
A) Bilişsel kuramlar kavrama ve algılamaya, davranışçı kuramlar ise şartlanmaya ağırlık verir.
B) Bilişsel kuramlar gözlenemeyen süreçlere, davranışçı kuramlar ise gözlenebilen davranışlara ağırlık verir.
C) Bilişsel kuramlarda bireyler öğrenme sürecine, davranışçı kuramlardakine kıyasla daha aktif katılır.
D) Bilişsel kuramlar zihinsel olaylara, davranışçı kuramlar ise tepkilere odaklanır.
E) Bilişsel kuramlarda unutma, yeni bilgilerin öğrenilmesiyle eski bilgilerin silinmesi olarak açıklanırken davranışçı kuramlarda sönme ile açıklanır.

NOT
Bilgi işleme kuramına göre; bir uyaranın duyular tarafından alınıp fark edilmesi GİRDİ
Bu uyaranın anlamlandırılıp bir karar verilmesi İŞLEME
Bu kararın uygulanması, uyarana tepki verilmesi ÇIKTI
Bu uygulamanın sonucu veya yarattığı etki GERİBİLDİRİM

GESTALT (BÜTÜN)

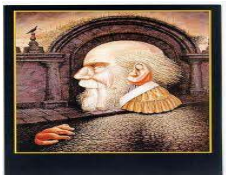

Köhler (Kavrayarak, Ani Kavrayış, Seziş, İçgörüsel)
Wertheimer (Üretici Düşünce)
Koffka (İz Kuramı)

Unutmayı, "hatırlamaya yardımcı olacak yeterli ipuçlarının olmaması" şeklinde açıklayan öğrenme kuramıdır. Gestaltçılar, daha çok algı üzerinde çalışmışlardır. Gestaltçılar, bütünü çok önemser. Anlamlı parçaların bir araya gelmesinden oluşan yapıya bütün denir. Zihnimiz bütünü daha çabuk görür, kavrar, anlar.

Örnek**:**
- İlköğretimin ilk üç sınıfında Hayat Bilgisi dersinde Gestalt'ın etkileri vardır.
- Okuma-yazma öğretiminde kullanılan cümle yönteminde, önce cümle, sonra kelime, hece, ses öğretilir.

NOT: Gestaltçılar; bütünsel, molar, öznel, doğuştancı, bilişçidir. Davranışçılar ise atomcu, moleküler, nesnel, çevrecidir.

Kavramlar

Phi Fenomen: Hareket etmeyen bir şeyi hareket ediyormuş gibi algılamadır.

Örnek**:** Yanımızdaki arabanın hareket ettiğini görünce sanki biz gidiyor gibi algılarız. İnternette bazı iç içe şekiller hareket etmese de biz onları oynuyor gibi, hareket ediyor gibi algılarız.

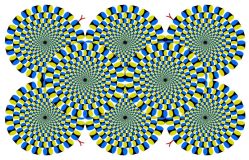

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Algıda Seçicilik: Çok sayıda uyarıcının var olduğu bir ortamda bireyler geçmiş yaşantıların etkisiyle farklı noktalara dikkat edebilir.

Örnek**:** Kitapçıda KPSS kitabına dikkat etme.

Von Restorff Etkisi: Öğrenilecek materyal içerisinde önemli olanlar eğer diğerlerinden farklı bir yazı, şekil, renk vs ile diğerlerinden ayrılırsa daha kolay hatırlanacaktır. Örneğin, önemli kelimelerin altının çizilmesi, daha büyük yazılması, farklı renklerde yazılması ya da fosforlu kalemle işaretlenmesi gibi teknikler hatırlamayı kolaylaştıracaktır. Bu duruma Von Restorff Etkisi ya da tecrit etkisi denilmektedir. Bu etki şekil-zemin ilişkisine oldukça benzemektedir.

Örneğin : "metin, ağaç, insan, YAZI, kalem, kitap" bu kelimelerden "yazı" kelimesi diğerlerinden daha koyu, daha büyük ve değişik olarak yazıldığı için diğerlerine oranla daha kolay hatırlanacaktır

Algıda Değişmezlik: Şekli, görüntüsü, boyutu değişse bile onun aynı algılanmasıdır.

Örnek**:** Saçı uzunken de kısayken de kişi bizim arkadaşımızdır.
- Bir adam, yakınımızda iken de adam, uzakta iken de aynı adamdır.
- Eşeğe altın semer……..

Sinemada bir filmi en arka köşeden izlerken görüntünün, oturma açısı nedeniyle bozulmuş olmasına rağmen herhangi bir karışıklık yaşamadan izlenenlerle ilgili görsel bilginin gerçek yaşama uygun şekilde alınması, aşağıdaki kavramlardan hangisiyle açıklanır?

A) Algı yanılması B) Algı değişmezliği

C) Seçici dikkat D) Nispi büyüklük

E) Algısal gelişim

İllüzyon (Yanılsama): Var olan bir şeyi farklı algılamaktır. Göz aldatmasıdır.

Örnek**:** Aynı uzunlukta olmasına rağmen, birini diğerinden uzun algılamamız, suya kalemi soktuğumuzda kalemin kırık gibi algılanmasıdır.

Halüsinasyon (Sanrı): Olmayan bir şeyi varmış gibi algılamadır.

Örnek**:**
- Çölde serap görmek
- Gece biri takip ediyormuş gibi algılamak.

İz Kuramı: Yaşadığımız olayların bizde bıraktığı etkiye göre algılamamız değişir. Algıyı yaşadığımız olaylar etkiler. Eyvah yoksa yeni sevgilimizi eski sevgilimizin iziyle mi seviyoz. Öyleyse vah vah!!

Örnek**:**
- Önce ağır valizi taşırız. Sonra boşken de ağırmış gibi algılarız.
- Sıcak köz, elimize sıçrasa, elimiz yansa, sonra soğuk köz sıçradığında da elimizin yine yandığını algılarız.
- Soğuk hava deposu çalışmadığı halde, adamın soğuk olarak algılayıp donması gibi

Alan Kuramı (Kurt Lewin**):** Bir olayı değerlendirirken, o olayın arkasındaki tüm faktörleri (tüm yaşam alanını) göz önünde bulundurmaktır.

Örnek**:** Öğretmen, öğrenciye soru soruyor. Çocuk soruyu bilemiyor. Öğretmen çocuğa geri zekalı diyor. Halbuki çocuğun soruyu bilememesinde bir çok faktör vardır. Çocuğun karnı aç olabilir. Öğretmenin durumu bütün olarak dikkate alması gerekir.

Pragnaz: Kişilerin bir şeyi basit, anlamlı ve bütün olarak algılamak isteyişidir.

Algı Yasaları

1) Şekil – zemin
2) Tamamlama ilkesi
3) Yakınlık
4) Benzerlik
5) Süreklilik
6) Basitlik

Şekil –Zemin: Bütün algılarda bir zemin ve bu zeminden önce göze çarpan bir şekil bulunmaktadır. Algılamalarımızda zemin üzerinde dikkatimizi çeken şekli görür ve onu algılarız. Zemin-şekil yer değiştirebilir ve dikkat ettiğimiz nesne şekil olurken diğer uyarıcılar zemini oluşturmaktadır. Zemin-şekil algısında şeklin algılanmasına neden olan daha çok dikkat çekici olmasıdır.

Örnek**:**
- Denize baktığımızda ilk vapuru görürsek şekil, denizin yüzeyi zemin olur.
- Sınıfta hoca şekil, sınıfın bütünü zemin olur.

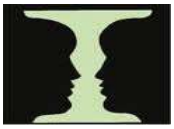

Tamamlama İlkesi: Tamamı görülmeyen ya da daha tamamlanmamış nesneler bütün olarak algılanır. Tamamlama yasası nesneleri tamamlama olduğu gibi olayları da tamamlama eğiliminde olmamıza neden olur. Tamamını görmediğimiz nesneleri organizma tamamlarken, tamamını bilmediğimiz olayları da zihinde tamamlama yoluna gideriz.

Örnek**:** Cmylmz, Bzaıisna (bunu hızlı okuduğumuzda "bazı insanlar" gibi algılarız).

Prof. Dr. Murat GÜNDÜZ

Yakınlık: Organizma bir alan içinde bulunan nesnelerin birbirine yakınlıklarına göre gruplayarak algılama eğilimindedir. Yakınlık, zamanda ve mekanda yakınlık olarak iki grupta ele alınabilir. Zamanda yakınlık için verilebilecek en iyi örnek, müziktir. Müzikteki notalar zamanda yakınlık algısına göre düzenlenmiştir.

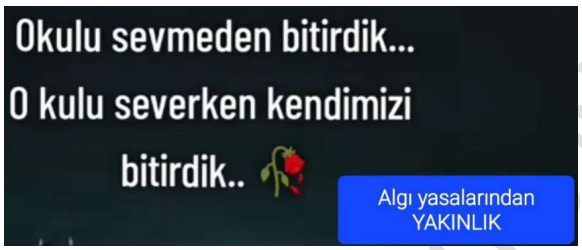

Örnek**:**

- Sınıfta öğrencileri gruplara ayıracağımızda birbirine yakın oturan öğrencileri aynı gruba koyma
- Saltanat denilince cumhuriyetin akla gelmesi de olur (Olay yakınlığı)
- Şimdibucümleyiok uman ızzorlaşacak.

Benzerlik: Organizma birbirine benzeyen uyarıcıları gruplayarak algılama eğilimindedir. Mutlaka bir açıdan sınıflamamız gerekir.

Örnek**:** Benzerlik yasasında hem görsel hem de işitsel uyarıcıların algılanması da önemli görülmektedir. Örneğin birçoğumuz çekik göz yapısına sahip insanları gruplayarak algılama eğilimindeyizdir. Çoğu kişiye göre tüm çekik gözlüler ilk başta Japon olarak algılanır. Şarkıcıları düşündüğümüzde de birbirine benzeyen ses yapısına sahip şarkıcıları gruplayarak algılama eğilimindeyizdir.

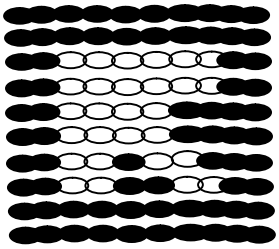

Prof. Dr. Nihat GÜNDÜZ

Mevlüt gündüz isminde
M harfi ilk dikkatinizi
çekiyorsa
ŞEKİL ZEMİN
mvltgndz yi mevlüt
gündüz olarak okursanız
TAMAMLAMA
mevlüt gündüz isminde
mevlüt kısmını bir kelime
diğer kısmı bir kelime
olarak algılarsanız
YAKINLIK
mevlüt gündüz ismindeki
harfleri ünsüz ünlü diye
ayırırsanız
BENZERLİK

Süreklilik- Devamlılık: Organizma ani, birdenbire olan değişikliklerden daha çok düz giden sürekliliği algılama eğilimindedir. Aynı yönde giden birimler, çizgiler birbiri ile ilişkili olarak algılanmaktadır.

Örnek**:** Akış halinde olan bir trafikte uzun süre araç kullanan bir sürücü aniden meydana gelen bir duruma hemen tepki gösteremez.

Basitlik: Organizma, karmaşık, zor olaylar yerine daha basit ve düzenli olanı algılama eğilimindedir. Basit, düzenli bir şekilde organize edilmiş şekiller karmaşık olanlardan daha kolay algılanır. Oldukça karmaşık bir yapıya sahip bir problemin daha kolay ve tek boyutlu probleme göre algılanması daha zordur.

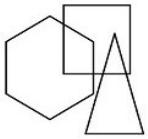

KAVRAYARAK, ANİ KAVRAYIŞ, SEZİŞ, İÇ GÖRÜSEL ÖĞRENME

Köhler, deneyinde şempanzeyi kafese koymuş. Yukarıya muz, aşağıya çubuklar koymuş. Şempanze uğraşmış, uğraşmış muzu alamamış. Sonra çubukları birleştirerek muza ulaşmıştır.

Örnek**:**

- Newton'un başına elma düştüğünde yer çekimi kanununu bulması.
- Öğretmen, öğrenciye soru sormuş. Öğrenci o anda bilememiş. Sonra birden aklına gelmiş.
- Çocuğun topu karyolanın altına kaçmış, uğraşmış, alamamış. Sonra aklına bir şey gelmiş. Bir sopayla topu çıkarmış.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Tanımı: Eğer uyarıcılar karşılaştırılır, incelenir, aralarında ilişki kurulur ve doğrudan çözüme ulaşılırsa kavrayarak öğrenme olur.

Anahtar Kelimeler
- Aniden, Ansızın
- Birden bire
- Aha (duruyorsa, düşünüyorsa aklına gelecek)
- Baktı- karşılaştırdı- aklına geldi (tek seferlik yapmalar)

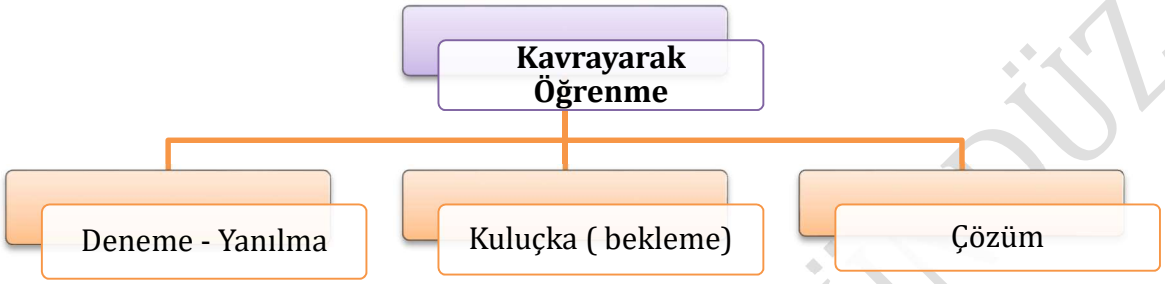

- Deneme yaparız, bulamayız, bekleriz (kuluçka). Bekledikten sonra aklımıza birden gelir (çözüm).

NOT*:* Kavrayarak öğrenme ile iç görüsel öğrenme genelde aynı anlamda kullanılır.

Ancak şıklarda ikisi de varsa şu ayrıma gidebiliriz:
Birkaç denemeden sonra aklımıza birden geliyorsa İçgörüsel öğrenme, deneme yapmadan, karşılaştırma yaparak, tek seferde sonuca ulaşıyorsak kavrayarak öğrenmedir.

İçgörüsel öğrenmenin temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Ön çözümden çözüme geçiş, ani ve kesin bir şekilde gerçekleşir.
2. İçgörü yoluyla edinilen çözüme dayalı performans, genellikle net ve hatasızdır.
3. İçgörü yoluyla kazanılan problem çözümü, uzun süre hatırlanır.
4. İçgörü yoluyla kazanılan bir ilke, diğer problemlerin çözümüne kolaylıkla uygulanabilir.
5. Zeki olanlar İçgörüsel çözüme daha kısa sürede ulaşırlar.

İç görü Kazanma*:* Rehberlikle ilgili bir kavramdır. Kişinin kendi (yaşadığı) sorununun farkında olmasına denir.

Örnek**:** Öğrenci, rehber öğretmene "Kız arkadaşımdan ayrıldığım için ders çalışamıyorum." der.

Soru: Aşağıdakilerden hangisi Gestalt kuramında ele alınan içgörüye dayalı öğrenmeyi niteleyen özelliklerden biri değildir?
A) Çözüm aniden kavranır.
B) Çözüm rahat ve hatasız bir biçimde uygulanır.
C) Çözüm uzun süre unutulmaz.
D) Çözüm kolaylıkla benzer problemlere uygulanabilir.
E) Çözüm için problemin bir bölümünün görülmesi yeterlidir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜRBÜZ

- Çözüm öncesinde çözüme geçiş ani ve tamdır.
- Kazanılan problem çözümü uzun süre hatırlanır.
- Kazanılan bir ilke, diğer problemlerin çözümüne kolayca uygulanır.

Hangi öğrenme türünde yukarıda verilen öğrenme özelliklerinin tümü görülür?

A) Gizil B) Tam

C) Kodlayarak D) İçgörüsel

E) Sosyal

WERTHEİMER (ÜRETİCİ DÜŞÜNCE)

A Tip Düşünce: Orijinal, özgün, içgörüseldir (kişi kendi üreterek bulur). Hiç formül kullanmadan kişinin kendinin bulmasıdır.
B Tip Düşünce: Ezber olandır. Kişi hiçbir şey üretmez. Aynen alınır, daha sonra da unutulur.

Örnek: Çemberin çevresini nasıl buluruz?
Formülle yapıldığında bir şey üretilmemiş olur. Bu, B Tip düşüncedir. Kişi bir şeyler üreterek cevabı bulursa bu da A Tipi düşüncedir.

HEBB (NÖROFİZYOLOJİK, BEYİN TEMELLİ ÖĞRENME)

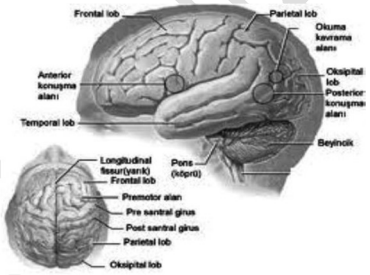

Beyin hücrelerinin arasındaki sinaptik bağların kurulmasına öğrenme denir. Beyinde bazı hassas noktalar var. Öğrenme beyinde olur. Hebb, beynin iki bölümden oluştuğunu söyler. Sol taraf sayısal, sağ taraf sözeldir. Bayanların sağı (hayal, sezgi), erkeklerin solu (matematik) daha çok gelişmiştir. Önemli olan iki yarım küreyi de etkili kullanabilmektir.

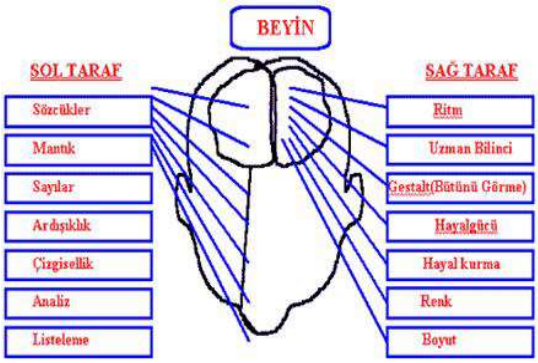

Prof.Dr. Yücel GÜNDÜZ

- Ben matematiği öğrenemiyorum diyen birine Hebb, "küçükken annen ve baban, beynin her iki tarafına hitap eden aktiviteler yaptırsaydı gelişirdi." der.
- Hebb'e göre, çocukluktan itibaren beslenme çok önemlidir (ceviz, üzüm, balık vs) .

- Bildiğimiz yetenek kalıtsaldır. Ancak Hebb'e göre yetenek, kalıtımla geçmez, yaşantıyla oluşur.

Faz Ardışıklığı: Her yeni şey öğrenildiğinde yeni bir hücre oluşur. Hücreler birleşir, bağ oluşturur. Zihnimizde yer alan tüm hücre kümeleri birbiriyle ilişkilidir. Hücre kümeleri birbiri ardına gelen olayların gerçekleşmesi halinde birbirine bağlanır.

Örnek**:** Yolda giderken parfüm kokusu duyarız. Sevdiğimiz kişi aklımıza gelir.

Beyin Temelli Öğrenmenin İlkeleri

1. Her beyin tektir.
2. Beyin paralel işlemci gibidir (birden fazla işi aynı anda yapabilir. Buna otomatikleşme denir. Örneğin hem araba sürme hem sakız çiğneme).
3. Öğrenme fizyolojiktir. Öğrenme beslenme, stres, ilaç kullanma, uyku vb. den etkilenir.
4. Beyin, parçayla bütünü aynı anda işler. Beynin sol bölümünün bütüncü olduğu ve sözel, mantıksal, ayrıntıcı, matematiksel tarzda çalıştığı saptanmıştır. Sağ tarafın ise parçacı olduğu ve görsel uzlamsal, yaratıcı, hayalci, sezgisel alanlarda faaliyet gösterdiği kabul edilir. Sağ ve sol bölüm birlikte çalışır. Daha çok duyuya hitap eden öğretim yöntemleri kullanılarak öğrenme seviyesinin yükseltilebilir olduğu üzerinde durur.
5. Öğrenme, bilinçli ve bilinç dışı süreçler içerir. Farkına varmadan öğrenilen bilgiler gecikmeli olarak ortaya çıksalar bile karar belirleyicidirler.
6. Öğrenme teşvikle artar, tehditle azalır.
7. İki tür bellek vardır. Uzamsal ve ezberleyerek. Uzamsal Bellek: Kodlamaların, örgütlemelerin, örüntülerin oluşturulduğu yerdir. Mekanik Bellek: Genellikle ezber öğrenmelerin oluşturulduğu yer kabul edilir.
8. Anlam arayışı doğuştan gelir. Birey kendine gelen uyaranlara sürekli anlam yükleme arayışına girer. Bu sayede çevre ile uyum kurabilir.
9. Örüntülemede duyguların payı büyüktür. Beklentiler, ilgiler, tutumlar kadar duyguların da önemli bir yeri vardır. Duygular sayesinde olumlu duygusal ortam yaratılabilir. Böylece pozitif etki yaratarak öğrenmenin kalıcılığına katkı sağlar. Diğer bir deyişle örüntülemenin büyük oranda duyguların desteği ile sağlandığını savunur ve örüntülerin de öznelliğine vurgu yapar.
10. Öğrenme hem odaklanmış dikkati hem de çevresel algıyı içerir. Buna göre öğrenme için sunulan bilgi yanında içinde bulunan ortamda öğrenmeyi etkiler.
11. Dikkate alınan uyarıcılarla birlikte dikkate alınmayanalar da beyine yansıtılır. Yani gizil olarak da öğrenme gerçekleşir.

Prof. Dr. Meylüt GÜNDÜZ

ÖĞRENME STRATEJİLERİ

DİKKAT STRATEJİLERİ: Dikkati yöneltmede kullanılan stratejilerden biri, metinde **yazıların altını çizmedir**. Anahtar sözcüklerin ve temel düşüncelerin altının çizilmesi, öğrenciler tarafından yaygınlıkla kullanılmaktadır.

Dikkati çekmede kullanılan bir başka strateji de, metnin kenarına not almadır. Metin kenarına not alma, öğrencinin tekrar etmesine, yeni bilgiye hazır olmasına ve kodlamasına yardımcı olur. Dikkatin odaklaşmasında metindeki başlıklar, alt başlıklar, şekil, grafik, şema ve benzerleri etkili rol oynar.

TEKRAR STRATEJİLERİ: Tekrar stratejileri, öğrenilen bir listeyi yinelemek ya da bir metni aynen tekrar etmek gibi bilginin uzun süreli belleğe daha uygun işlenmesine yardım eder. Ayrıca tekrar stratejileri ezberleme için de kullanılır. Bilginin, olduğu gibi tekrarlandığı basit tekrar, bilginin kısa süreli bellekte daha uzun süre kalmasını sağlar. Basit tekrarın bu işlevi dışında kullanılması yararlı değildir. Bazen, bir şiiri ezberlemek gibi, kullanılabilir.

Bilginin uzun süreli bellekte depolanmasını sağlamak için, bilginin anlamlı kılınması, tekrar ile olanaklıdır. Tekrar stratejisini kullanırken öğrenen kişi, olguları zihinsel ya da sesli yinelemeli, bir metni aynen kopya etmeli ya da önemli tümceleri tekrarlamalıdır.

ANLAMLANDIRMAYI ARTIRAN STRATEJİLER: Yeni gelen bilgiye anlam verilebilmesi için öğrencinin, konu ile ilgili önbilgileri olmalı ve yeni bilgiyi varolan bilgilerle ilişkilendirebilmesi gereklidir.

- açıklama ve soru sorma,
- eklemleme – ilişkilendirme,
- benzeştirme,
- karşılaştırma,
- gruplama, sıralama
- öğrenilen konuyu şekil, grafik ve imgelerle yazıya dökme,
- kendi kendine soru sorma,
- bir başkasına anlatma, öğretme,

Eklemleme stratejisi, varolan bilgi ile yeni bilgiler arasında ilişkiler kurulmasını sağlar. Örneğin; bir telefon numarasını anlamlı bir tarihle, birisinin yaş günü ile ilişkilendirmek, telefon numarasını anlamlı hale getirecek ve uzun süreli bellekte kalma olasılığı artacaktır.

YÜRÜTÜCÜ BİLİŞ STRATEJİLERİ: Yürütücü biliş, öğrenenlerin benimsedikleri belli öğrenme stratejilerini kullanma yetenekleri ve kendi düşünmelerine ilişkin bilinç düzeylerini anlatır. Öğrenen kişinin, belirli bir öğrenme durumunda kullandığı çeşitli öğrenme stratejileri ve kendi öğrenme sürecine ilişkin anlayışa sahip olmasıdır.

DUYUŞSAL STRATEJİLER: Öğrenmede duygusal ya da güdüsel etmenlerden oluşan engelleri ortadan kaldırmak için kullanılan stratejiler duyuşsal stratejiler olarak adlandırılmaktadır. Duyuşsal alanda, dikkati toplama, yoğunlaşmayı sürdürmeyi, başarı kaygısı, güdülenme, stresle başa çıkma, zamanı etkili olarak kullanma konuları yer alır.

Öğrenciler, öğrenmelerini en iyi destekleyen çevresel özellikleri belirleyip, düzenleyerek ruhsal yapılarını öğrenme için en uygun duruma getirebilirler. Örneğin; kütüphanede sessiz bir yer bulurlar, çalışma masasını düzenlerler. En çok karşılaşılan sorunlar dikkatin başka yöne kayması, güdülenme eksikliği, kaygı ve öz güven eksikliğidir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

İlginç notlar:

- Alışma öğrenme değildir. Ama duyarsızlaşma öğrenmedir.
- Alışkanlıklar da öğrenmedir.
- Sönme de öğrenmedir.
- Büyüme ve olgunlaşmaya bağlı davranışlar, fizyolojik güdüler (dürtüler), homeostatik denge, duyum ve duyusal uyum öğrenilmiş davranış değildir.

Duyum: Uyarıcıların duyu organları aracılığı ile elektrik akımına dönüşüp beyne ulaştırılmasıdır. Görme, işitme gibi

Algı: Beyne ulaşan duyumların organize edilerek tanıma, anlama ve anlamlandırma işlemi. Yani duyumların yorumlanmasıdır. Duyumda öğrenmenin etkisi yokken algıda vardır.

Duyusal uyum: Duyu organlarının çevreye uyum sağlama yeteneğidir. Öğrenmeye bağlı değildir. Mesela, ışıklı bir yerden karanlık bir yere girildiğinde önce çok az görülüp bir müddet sonra ise görmenin artması.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ÖĞRETİM İLKELERİ

Hedefe (Amaca, Kazanıma) Uygunluk İlkesi: Öğretim ilkeleri içerisinde en önemli olanıdır. Bütün uygulamalar hedef davranışlara uygun olmalıdır.

Yaşama Yakınlık (Hayatilik): Çocuğun okulda öğrendiğini hayata aktarması ve hayatta bir yerlerde kullanmasıdır. Okulun yaşamın ta kendisi olmasıdır. Böylelikle her öğrendiğini hayata kolayca aktarır.
Örnek: Çocuğa okulda toplama-çıkarma öğretiriz. Çocuk bakkalda bunu kullanır (hayatilik).

Somuttan Soyuta: Çocuğun göreceği, dokunacağı etkinlikler yapmaktır. Amaç çok sayıda duyu organına hitap etmektir. Özellikle çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemine vurgu yapar. (İlkokul dönemindeki çocuğa gibi)

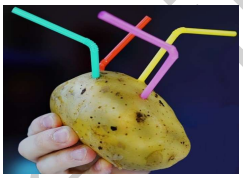

Örnek: Çocuğa hava ısınır, yükselir, yoğunlaşır, yağmur oluşur dersek çocuk bunu anlamayabilir. Ancak çaydanlıkla deneysel olarak gösterirsek somut olacağı için daha kolay anlar.

Basitten Karmaşığa (Kolaydan Zora**):** Öğrencinin yapmakta zorluk çekmediği konulardan başlanır.

Bilinenden Bilinmeyene: Çocuğun bildiğinden hareketle bilmediğini anlatmaya, öğretmeye çalışmaktır. Ön koşul öğrenmeleri kasteder.

Örnek: Üslü sayıları öğrenmeden köklü sayıları öğrenemez.
Örnek: Çocuğa cevizi gösteririz. Ceviz beyine benzer. Bundan yola çıkarak çocuğa beyni anlatırız.

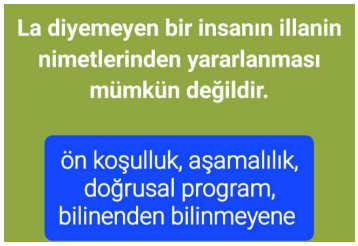

Yakından Uzağa: Zaman anlamında, bugünden geçmişe doğru gitmektir. Çocuk geçen yıl yaşanmış olayı, geçmiş zamandan daha çabuk anlar. Mekân anlamında, yaşadığı mekândan başlayarak anlatmadır. Çocuk köyde yaşıyorsa, köyden ile doğru gidilerek anlatmak gerekir.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Ayanilik (Açıklık, Anlaşılırlık): Ayaniliğin öncelikle anlamı iletişimin açık seçik olmasıdır. Söylenilenlerin herkes tarafından anlaşılır olması gerekir. Çok sayıda duyu organına hitap etme de konuyu açık, anlaşılır hale getirir. İki boyutu var: Açık, anlaşılır ifadeler cümleler kullanma, olabildiğince fazla duyu organına hitap etme

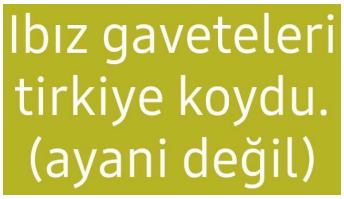

Örnek: Öğretmenim ben yaz boyu gölde çimdim diyen bir çocuğa diğer çocuklar öğretmenim çimmek ne demek derse bu durum ayanilikle ilgili olur.

Not I : Sadece duyu organlarından bahseden bir soru ile karşılaşırsanız, ilk önce aklınıza somuttan soyuta ilkesi gelsin. O yoksa o zaman ayanilik işaretleyelim.

Not II: Bazı sorularda somuttan soyuta ve açıklık ilkesi karışabilmektedir. Böyle durumlarda şu ayrıma gidelim: Çocuğun içinde bulunduğu döneme vurgu yapıyorsa (örneğin, ilkokuldaki çocuğa toplama öğretmeye çalışmak gibi) somuttan soyutadır, materyal kullanımına vurgu yapıyorsa ayaniliktir.

Bir sınıf öğretmeni, ilkokula yeni başlayan öğrencilerinin, zihinlerinde sayı kavramını oluşturmalarına yardım etmek için fasulye taneleri ile oluşturduğu kümelerle rakamları eşleştirmiştir. Buna göre, öğretmen aşağıdaki öğretim ilkelerinden hangisini kullanmıştır?

A) Açıklık B) Bilimsellik C) Bilinenden bilinmeyene
D) Somuttan soyuta E) Ekonomiklik

Güncellik (Aktüalitelik**):** Yaşamdan örnek vermedir. Konuyla ilgili gündemdeki konuyu örnek vermektir. Biyoloji dersinde virüs konusunu işlerken gündemde şu anda en çok konuşulan KORONAVİRÜS ile ilgili örneklerden bahsetmek gibi. Türkçe dersinde sıfatlar konusuna da Korona virüs ile başlanmaz **YANİ**

Ekonomiklik: Bir taşla iki kuş vurmadır. Zaman, emek, maliyet açısından uygunluğu ifade eder. Düz anlatım yöntemi zaman açısından çok ekonomiktir.

Bütünlük: Derslerin birbiriyle ilişkilendirilmesidir (disiplinler arası yaklaşım). Hayat bilgisi dersinde Cumhuriyet konusunu işliyoruz. Türkçede cumhuriyet ile ilgili kompozisyon, şiir yazdıracağız. Resim dersinde Cumhuriyetle ilgili resim yaptıracağız. Müzik dersinde Cumhuriyetle ilgili şarkı söyleteceğiz.

- Gelişim alanlarının etkileşimi de bütünlüktür.

Genelden Özele (Tümdengelim): Bütünden parçaya gitmektir. Sonrada özelden genele gidilebilir.

Yaparak yaşayarak öğrenme (İş – Aktivite İlkesi, Aktiflik): Yaparak yaşayarak öğrenmedir. En iyi öğrenmeler insanın kendisinin yaptığı, uygulayarak gördüğü öğrenmelerdir. Öğrenci katılımı vardır (Bir musibet, bin nasihatten iyidir.).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Çocuğa Görelik: Öğrenci merkezdedir. Yapacağımız her şeyi çocuğa göre yapmalıyız. Bunu yaparken ilgi, ihtiyaç, hazırbulunuşluk, gelişim seviyesi, yetenek, bireysel farklılık dikkate alınmalıdır. Çocuk neden hoşlanırsa neye ilgi duyarsa ona göre ders anlatmaktır. Yani öğrenciye göre ayarla her şeyi.

NOT: Ne kadar iyi öğretmen olursan ol öğrencinin özelliklerini, ilgilerini dikkate almazsan sen bir HİÇSİN

Sosyallik (otoriteye itaat ve özgürlük) ilkesi: Eğitimin en temel görevlerinden biri, çocukları dengeli olarak sosyalleştirmektir. Bu sosyalleşme sürecinde kurallara uymayı öğrenme de vardır. Birey bu kurallara uyarken, bireye kendi kararlarını verebilme, kendi kendini yönetme sorumluluğunu ve mutluluğunu da kazandırmak gereklidir.

DÜŞÜNME BECERİLERİ

- Yaratıcı
- Yansıtıcı
- Eleştirel
- Meta biliş (üst biliş, yürütücü biliş, biliş bilgisi, bilişi yönetme)
- Analitik
- Yakınsak
- Iraksak
- Global: Bütünü bir arada görebilme
- Lateral (yanal): Çok boyutlu, değişik açılardan düşünmek.
- Empatik: İnsanın kendini başkasının yerine koymasıdır.
- Bilimsel: Hipotez kurarak, veri toplayarak, problemi çözerek düşünme

- **Yaratıcı Düşünce**

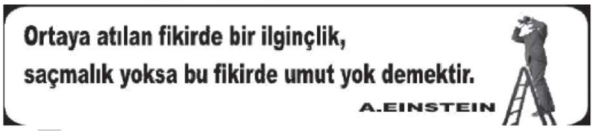

Yaratıcılığın en fazla olduğu yöntem ve teknikler
Beyin fırtınası, Proje, Yaratıcı drama, Altı şapka (yeşil; yaratıcı)

- ✓ Farklı düşünme
- ✓ Yeni, farklı, orijinal bir çözüm üretme

Öğretmen, öğrencilerle yaratıcı düşünceyi geliştirmek için neler yapmalıdır?
- o Öğrencilerin deneme – yanılma yapmalarına fırsat verilmelidir.
- o Öğrencilere müdahale etmemelidir.
- o Yönlendirme yapmamalıdır.
- o Güdümlü tartışmayı fazla yaptırmamalıdır.
- o Yaratıcılığı engelleyen tek tartışma tekniği; güdümlü tartışmadır.
- o İzin verici bir tutum takınmalıdır.
- o Öğrencilerin hayal güçlerini kullandırmayı özendirici ortam hazırlamalıdır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Yaratıcılığı engelleyen faktörler;

Duygusal engeller
Algısal engeller
Kültürel engeller "DAKİG" olma, Yaratıcı ol!
İşleve takılma
Geçmiş yaşantılar

Duygusal engeller: Öğrenilmiş çaresizlik (yapamam, edemem) yaratıcılığı engeller.
Algısal engeller: Öğrencinin anlayamaması, ne yapacağını bilmeme.
Kültürel engeller: Kültür, toplum baskısı
İşleve takılma: Bir şeyi sadece kendi göreviyle düşünme.

Örnek:
- Tokayla kapı açma.
- Bıçakla kutuyu açıyoruz. Biri yanımıza geliyor " Bıçakla ekmek kesilir." diyor. Bu kişi işleve takılmıştır.
- Öğrenci masaya oturmuş. Öğretmen "Kalk, orası kitap koyma yeri." demiş. Öğretmen işleve takılmıştır.

Geçmiş yaşantılar: Alışkanlıklarımızdır. Belli bir kalıpta ilerlememizi sağlar. Bizi kabuğumuzun dışına çıkartmaz.

Yaratıcılığın Aşamaları: Hazırlık, kuluçka (bekleme, etkinliğe biraz ara verme), aydınlanma, gerçekleşme (doğrulama), değerlendirme

1-Hazırlık: Bu aşamada problemi tanımlamak, problem hakkında araştırma yapmak, bilgi toplamak ve zihinsel olarak konuya odaklanmak önemlidir. Hazırlık aşamasında, çeşitli kaynaklardan ilham alınır ve sorunun derinlemesine anlaşılması için gerekli bilgiler toplanır. Beyin fırtınası yaparak zihnimizin dolaşmasına izin verip ya da farklı düşünmeyi teşvik etmek için günlük tutabiliriz. Beynimiz, özgün fikirler üretmek amacıyla bilgi ve geçmiş deneyimlerden yararlanmak için hafıza bankasını kullanır.

2-KULUÇKA: Hazırlık aşamasının ardından, zihinsel bir mola verme veya problem üzerinde doğrudan çalışmama dönemi gelir. Problemden farklı olarak zihinsel ve rahatlatıcı etkinliklere yoğunlaşılır yönelir. Bu evre genellikle "bilinçli düşünmeye ara verilen" bir dönem olarak bilinir. Bu evrede bilinçdışımız bilgiyi alarak kontrolümüz dışında bazı işlemlere tabi tutar, oluşan fikirleri birbirleriyle düzgün veya sıra dışı bağlantılar yaparak birbirlerine bağlar, değişik şekillerde karıştırır, aralarından seçim yapar, hayalimize aktarır. Kuluçka aşamasında aslında düşünmeye ara vermeyiz, sadece bilinç üstünün yapamayacağı bağlantıları yapabilmesi için bir anlamda bilinçdışımıza fırsat tanırız.

3-Aydınlanma: Bazen içgörü aşaması olarak adlandırılan aydınlatma, "İşte bu!" anının gerçekleştiği zamandır. Bu an, yaratıcılık sürecinin en belirgin ve heyecan verici anıdır. Bu üçüncü aşamada, yaratıcı arayışınızın cevabını bulabilirsiniz. Bu aşamada problem çözülür, hayal kurulur, zihinde canlandırılır, düşünülür ve çözüm birden gelir.

4-Gerçekleşme-Doğrulama: Aydınlanma aşamasında ortaya çıkan fikir, daha sonra test edilir ve geliştirilir. Birden bire ortaya çıkan yeni düşünce problem durumuna uygulanır. Bazen uymayabilir ve süreç tekrar başlayabilir. Bazen de bazı durumlarda bulunan yeni düşünce küçük değişikliklere uğratılarak çözüme ulaşılır.

5-Değerlendirme aşaması: Bu aşamada fikrinizin geçerliliğini düşünür ve alternatif seçenekler ile karşılaştırırsınız. Bu durum aynı zamanda çözümünüzün ilk görüşünüz ile uyuşup uyuşmadığını görmek için ilk konseptinize veya probleminize geri baktığınız bir düşünme sürecidir.

Mevlüt GÜNDÜZ

❖ Yansıtıcı Düşünce

- ✓ Yaşama yakınlık ilkesini sever.
- ✓ Çocuğun okulda öğrendiklerini yaşama (hayata) aktarmasıdır.
- ✓ Öğretmen açısından, geçmiş yaşantıları, deneyimleri geleceğe aktarmadır.
- ✓ Kişinin yeni edindiği bir bilgiyi, beceriyi, davranışı öz eleştiri yaparak hayatına aktarması, onu kullanmasıdır (özeleştiri; hatasını görüp tekrar yapmamak için).
- ✓ Mikro öğretimde yansıtıcı düşünce vardır.

Yansıtıcı düşünen bireyin özellikleri

- o Özeleştiri yapar.
- o Değişime açıktır (yeni şeyler öğrenmeye açıktır).
- o Yaptığı seçimlerin sorumluluğunu üstlenir (verdiği kararların arkasındadır).
- o Geçmiş deneyimlerini sorgular.
- o İleri görüşlüdür.
- o Her konuda soru sorar.
- o Bireysel ve bağımsızdır.
- o Düşüncelerini organize eder.

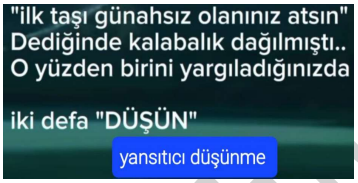

❖ Eleştirel Düşünce

- ✓ Kabullenmeme
- ✓ Eleştiri iyi de olabilir, kötü de olabilir.
- ✓ Sorgulama, ısrarcı olmama (körü körüne aynı şeyi savunmama).
- ✓ Artı ve eksi yönlerini dikkate alma, bir ölçüte göre yargılama (değerlendirme)
- ✓ Ölçütü kullanarak değerlendirme ve karar verme.

❖ Meta biliş (Üst biliş, yürütücü biliş, biliş bilgisi, bilişi yöneltme vs)

- ✓ Farkındalık
- ✓ Kişinin düşüncelerinin, yaptıklarının, öğrendiklerinin farkında olması ve davranışlarını kontrol etmesi, ne yaptığını bilmesidir.
- ✓ Öğrenme sorumluluğunu almasıdır.
- ✓ Kendine ne yapıyorum? , neden yapıyorum? , daha iyi nasıl yapabilirim? , naal etsem? Gibi saçma sapan sorular sorar.
- ✓ Nerde gördün biliş orada var METABİLİŞ

❖ Analitik Düşünce

Analiz, ayırmak anlamına gelir. Bir olayı alt başlıklarına ayırmaktır. Derinlemesine incelemek ve ilişkileri saptamaktır.

Örnek: Osmanlı Devletini dönemlerine ayırarak incelememiz

Çoğu öğretim yöntemlerinde vardır. Bunlardan bazıları: Balık kılçığı, Altı şapka, Örnek olay

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

❖ **Yakınsak Düşünce**

Farklı düşüncelerden ortak düşünceye ulaşma.
Yaratıcılık yoktur (sonunda hepimiz aynı şeye varıyoruz).
Güdümlü tartışmayı örnek verebiliriz.

❖ **Iraksak Düşünce**

Ortak düşüncelerden farklı düşüncelere ulaşmadır, yaratıcılık vardır.

❖ **Global Düşünce**

Bütün düşünebilmektir. Kavram haritası ve zihin haritası yaparak düşünme buna örnektir.

❖ **Lateral (Yanal, Etraflı) Düşünme**

Bir olaya diğer yanlarından da bakabilme, tüm yönleriyle düşünme. Altı şapka örnek verilebilir.

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

SUNUŞ (Alış) YOLUYLA ÖĞRETİM STRATEJİSİ (AUSUBEL)

- ✓ Öğretmen aktiftir.
- ✓ Öğrenci pasiftir.
- ✓ Kavram, ilke ve genellemeleri öğretmen öğrenciye hazır olarak verir.
- ✓ Alt düzey (ezber) düşünme becerileri vardır.

Bilgi
Kavrama
Uygulama
Analiz
Sentez
Değerlendirme

↑ Alt

↓ Üst

- ✓ Tümdengelim yaklaşımı kullanılır.
- ✓ Bilişsel alanın bilgi basamağını kapsar (ezber).
- ✓ Daha çok dersin başında kullanılır.
- ✓ Öğrencinin hazırbulunuşluğu eksikse, konu zor ve soyutsa, sınıf kalabalıksa bu idealdir
- ✓ Anlamlı öğrenme Ausubel'indir

Anlamlı öğrenme: Ezberlemeden öğrenmektir (Ausubel'e göre; çocuk bir şeyi öğrenebilme sorumluluğuna sahip olmadığı için, öğretmen kalıcılığı sağlamak için anlamlı öğretmeli). Sonraki öğrendiklerimizle önceki öğrendiklerimizi birleştirmektir.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

Soru: Sunuş yoluyla öğretimi, ezbere dayandırmamak için, anlamlı öğrenmeleri sağlamak için neler yapılmalı?

- Kavram haritası kullanılmalı, Görsel materyaller kullanabiliriz, Güncel yaşamdan örnekler verebiliriz, Öğretmen öğrencilere soru sorabilir (soru-cevap)

AŞAMALARI

1- **Ön organize edicileri (ön örgütleyicileri) kullanma:** (sözel açıklamalar, şekiller, şemalar, modeller, grafikler, kavram haritaları, soru sorma, dikkat çekme, güdüleme, hedeften haberdar etme vs.)

Dikkat çekme: soru sorma, anı, fıkra, örnek olay, şarkı, şekil tablo, resim, grafik, beden dili vs.

Hedeften haberdar etme (gözden geçirme): Öğrencileri; neler öğreneceği, hangi davranışları kazanıp, neleri yapabilir hale gelecekleri konusunda bilgilendirmedir. Hedeften haberdar etme, öğrencilerin dersin önemli noktalarına odaklanmalarını sağlamak ve onlarda beklenti oluşturmak amacıyla gerçekleştirilir.

Not: ÖSYM bu iki kavramı genellikle aynı anlamda soruyor. Ancak eğer ikisi şıkta olursa aralarında şöyle bir fark var: Hedeften haberdar etmede sadece kazanımlardan bahsediliyor yani dersin sonunda ulaşılacak noktadan söz ediliyor. Gözden geçirmede ise içerikten, öğrenme öğretme süreçlerinden (öğrenme yaşantılarından, eğitim durumlarından) ve diğer şeylerden bahsediliyor. Yani daha geniş şekilde ele alınıyor.

Güdülenme (Motivasyon): Öğrenileceklerin nerede ne işe yarayacağını açıklama, hayatta ne işe yarayacağını söyleme (işlevsellik). Boşuna öğrenmiyoruz yani

Ön koşul öğrenmelerin hatırlanması: Bilinenden bilinmeyene ilkesidir. Yeni öğrenileceklerle daha önce öğrenilmiş olanları ilişkilendirmedir. Yeni bir konuya başlamadan, önceki konu ile ilgili eksiklikleri gidermektir.

NOT: Sunuş yoluyla öğretim stratejisine göre, dersin başında öğrencilere "ön organize edici bilgiler" verilmesinin en önemli gerekçesi; **yeni bilgiye temel oluşturmadır.**

2- Konunun tümdengelimle sunulması
3- Zihinsel organizasyonu güçlendirme (Öğrenci burada artık nihayet örnek verip derse katılıyor artık**)**

NOT: Sunuş, davranışçı değil bilişselcidir, ezberi reddeder anlamlı öğrenmeyi savunur, buluş gibi ön bilgileri önemser.

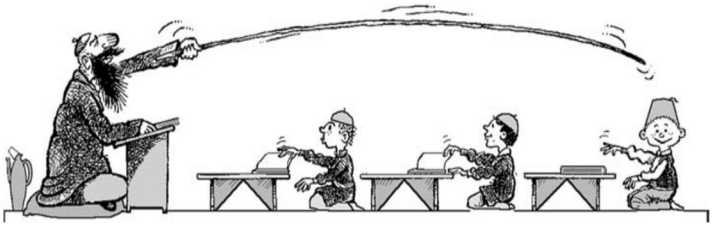

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Aşamaları

- Öğretmen ilke(kural) genellemelerini açıklar. Yani temel kavramları açıklar.
- Öğretmen kavramları tanımlar. Yani alt kavramları açıklar.
- Öğretmen konuyla ilgili örnek verir.
- Öğretmen konuyla ilgili olmayan zıt örnek verir.
- Öğrenciler kendi örneklerini verir.
- Öğretmen konuyu özetler.
- Öğretmen dersi değerlendirir.

NOT: Sunuş stratejisinde öğretmen öğrenci etkileşimi yoğundur. Neden acaba?
Çok basit abi. Sunuşta öğrenciye anlamlı öğrenmeler oluşturabilmek için onu derse çok katmamız ve onun eski bilgileri ile yeni bilgilerini birleştirmemiz lazım. Yoksa öğretmen anlatsın öğrenci dinlesin böyle nasıl anlamlı öğrenme oluşacak ki

BULUŞ (Keşfetme, Merak yoluyla, Seziş) YOLUYLA ÖĞRETİM STRATEJİSİ
(BRUNER**)**

- ✓ Öğrenci aktiftir.
- ✓ Öğretmen rehberdir.
- ✓ Kavram, ilke ve genellemelere öğrenci kendisi ulaşır.
- ✓ Ön bilgileri öğretmen verir. Öğrenci kavram ve genellemelere kendi ulaşır.
- ✓ Tartışma, örnek olay
- ✓ Var olan her şey buldurulur.
- ✓ Üst düzey (yaratıcı, yansıtıcı, eleştirel) düşünme becerilerini geliştirir.
- ✓ Tümevarım kullanılır (bilgi öğrenciye buldurulur.).
- ✓ Bilişsel alanın kavrama ve üstü (sentez hariç) basamaklarını kapsar (sentezde yeni bir ürün ortaya konulur. Buluşta var olan keşfedilir).
- ✓ Daha çok dersin ortasında kullanılır.
- ✓ İki türlü buluş çeşidi vardır:

Yapılandırılmamış Buluş: Planlanmamış, doğal bir ortamda kavramları, ilkeleri, bir problemin çözümünü bireyin kendi kendine bulmasıdır.

Yapılandırılmış Buluş: Öğretmen, kazanılacak hedef ve davranışları belirler. Bulunması gereken ilke, kavram ya da çözümle ilgili verileri, örnekleri organize eder. Sorular sorarak öğrencilerin ellerindeki verileri analiz etmelerine ve sonuca ulaşmalarına yardım eder.

Aşamaları

1) Öğretmen örnek verir (kırmızı kalem, siyah top, vs.).
2) Öğrenci örneği açıklar.
3) Öğretmen ek örnek verir.
4) Öğrenci ek örneği açıklar.
5) Öğretmen örnek olan ve olmayan durumları bir arada verir.
6) Öğrenci bunları karşılaştırır.
7) Öğretmen gerekli açıklamaları yapar ve ilişkilendirir.
8) Öğrenci kavramı tanımlar (ismi niteleyene sıfat denir, vs.).
9) Öğrenci örnek verir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Soru: Buluş yoluyla öğretimi kullanarak dersinde karışımları işlemek isteyen öğretmen, öncelikle karışımlara örnekler verir. Öğrenciler örnekleri betimledikten sonra öğretmen ek örnekler verir ve öğrencilerin bu örnekleri betimleyerek önceki örneklerle karşılaştırmalarını sağlar. **Buna göre, ders aşağıdaki aşamalardan hangisiyle devam etmelidir?**

A) Öğrencilerin zıt örnekler vermesi
B) Öğretmenin, örnek olmayan durumlar vermesi
C) Öğrencilerin ek örnekler vermesi
D) Öğrencilerin, zıt örnekleri öğretmenin örnekleriyle karşılaştırması
E) Öğrencilerin örneklerden kurala ulaşması

ARAŞTIRMA İNCELEME YOLUYLA ÖĞRETİM STRATEJİSİ
(J. DEWEY**)**

- ✓ Öğrenci aktiftir.
- ✓ Öğretmen rehberdir.
- ✓ Öğretmen ön bilgileri vermez, öğrenci tüm bilgilere kendi ulaşır.
- ✓ Öğrenci bilimsel bakış açısıyla problem çözmeyi öğrenir.
- ✓ Problem çözme, proje
- ✓ Tümevarım ve tümdengelim yaklaşımları kullanılır (hipotetik dedüktif).
- ✓ Bilişsel alanın uygulama ve üstü basamaklarını kapsar (proje, vb.).
- ✓ En kalıcı, en üst düzey öğrenmeler bundadır.
- ✓ Daha çok dersin sonunda kullanılır.

Aşamaları

1) Problemi hissetme.
2) Problemi tanımlama ve sınırlama.
3) Bilgi toplama ve kaynak tarama.
4) Hipotez (denence) kurma.
5) Uygun aracı hazırlama, veri toplama ve verileri analiz etme.
6) Hipotezi test etme (iddia edilen doğru çıkmazsa hipotez kısmına geri dönülür).
7) Sonuç, çözüme ulaşma ve rapor.

YÖNTEM VE TEKNİKLER

YÖNTEM SEÇİMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

1) Kazanımlar (En önemlisi)
2) Öğrencinin gelişim seviyesi, hazır bulunuşluğu
3) Sınıf mevcudu
4) Ortam (fiziki mekân)
5) Konunun yapısı
6) Maliyet (okulun imkânları,vb.)
7) Öğretmenin yeterliliği, yönteme yatkınlığı
8) Süre

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

➢ **DÜZ ANLATIM (**SUNU, TAKRİR, PEYGAMBER TEKNİĞİ**)**

- ✓ Sunuş yoluyla öğretim stratejisinin bir yöntemidir.
- ✓ Öğretmen merkezlidir. Öğrenci pasiftir. Sıkıcıdır.
- ✓ Ezbere dayalıdır.
- ✓ Ekonomiktir.
- ✓ Öğrenci katılımının en az olduğu öğretim yöntemidir.
- ✓ En geleneksel yöntemdir.
- ✓ Bütün öğretim yöntemleriyle birlikte kullanılır.
- ✓ Kalabalık sınıflarda idealdir. Konuların kısa bir sürede sistematik olarak aktarılmasını sağlar. Soyut veya zor konuların öğretiminde öğrencinin hazır bulunuşluğu yoksa (düşükse) bu öğretim yönteminin kullanılması doğrudur.

Konferans: Herhangi bir konuda, alanında uzman biri tarafından dinleyicilere bilgi vermek için yapılan uzun, bilgilendirici konuşma türüdür. Bilimseldir. Herkes dinlemeye gelebilir. Bir konu veya konular hakkında bilgi aktarımının yapıldığı, genellikle uzmanların ve konunun yetkin kişilerinin katılımcılara sunum yaptığı, büyük veya küçük gruplardan oluşan bir topluluk önünde gerçekleşen resmi bir etkinliktir.

Nutuk (Söylev): Duygusal yönü baskın olan dinleyiciyi coşturmak için yapılan konuşmalardır.

Demeç: Yetkili makam ve kişilerin basın yayın organlarına verdikleri kısa açıklamalardır.

Brifing: Bilgilendirici net açıklama demektir. Farklı konularda bir üst kurula veya yöneticiye kısa, net ve öz bilgiler vermek için kurulan sözel iletişimdir. Astın, üste bilgi vermesidir.

➢ **TARTIŞMA**

Birden fazla kişinin görüşlerini rahatça dile getirebildiği bir öğretim yöntemidir.

Amacı

- ✓ Düşündüğünü savundurmak,
- ✓ Öğrenilen konuları pekiştirmek,
- ✓ Öğrenme eksikliklerini belirlemektir.

Özellikleri

- ✓ İletişim becerilerini geliştirir.
- ✓ Özgüven geliştirir.
- ✓ Demokratik ortam oluşturur (saygı, sevgi, hoşgörü, vb.).
- ✓ Üst düzey düşünme becerileri geliştirir (yaratıcı, yansıtıcı, eleştirel).
- ✓ Farklı düşünceler ortaya çıkar.
- ✓ Öğrenci aktiftir. Öğrencinin katılımını sağlar.
- ✓ Öğrencinin ilgi alanını ortaya çıkarır.
- ✓ Liderlik becerilerini geliştirir.

Prof. Dr. Mahmut GÜNDÜZ

Sınırlılıkları

- ✓ Kontrol edilmezse amacından uzaklaşır.
- ✓ En önemli sınırlılığı somut yaşantı sağlamada yetersizdir.
- ✓ Zaman alıcıdır (kalabalık sınıflarda uygulanması zordur.).
- ✓ En önemli sınırlılıklarından biri; somut deneyim kazandırmada yetersizdir.

Tartışmanın Alt Teknikleri

Münazara

- o 3 – 4 kişilik iki grup olmalıdır.
- o Zıt bir konu olmalıdır (tez – antitez). Örnek**:** Aşk mı? Para mı?
- o Amaç; karşı tarafı ikna etmektir.
- o Kazanan bir grup vardır.
- o Kazanan grubu jüri belirler.
- o Jürinin olduğu tek tekniktir.
- o İstemediği fikri savunmak zorunda da kalabilir.
- o Sonuna kadar görüşünü değiştirmez.

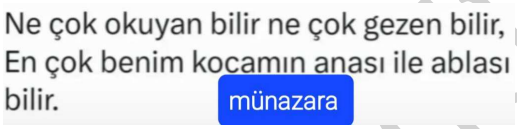

Aşamaları:

- o Tartışma konusunu belirleme
- o Konuyla ilgili zıt görüşleri savunacak dörder veya beşer kişilik iki grup oluşturma
- o Jüriyi belirleme
- o Hazırlık yapabilmeleri için münazaradan iki hafta önce öğrencilerle konuyu paylaşma
- o Grupların belirlenen sürede görüşlerini sırayla savunmalarını sağlama
- o Jürinin belirlenen kriterler doğrultusunda kazananı açıklamasını sağlama

Görüş Geliştirme: Farklı görüşlerin (katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum vs) yazıldığı kartonların tahtaya asılmasıdır. Tahtaya bir konu yazılır. Herkes istediği görüşün yazılı olduğu kartonun önünde durur ve görüşünü gerekçesiyle açıklar.

Örnek:

Konu**:** Türkiye'ye nükleer santral kurulmalı mıdır?

Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
X X	X X	X XX X X	X X

- o Görüşünü gerekçesiyle açıklama vardır.
- o Görüşünü isterse değiştirebilir.
- o Birbirlerinin görüşlerine saygı duyma vardır.
- o Bütün sınıfın katılımıyla olur.
- o Zıt fikirler arasında farklı görüşler vardır.
- o Münazara da olduğu gibi kazanan ve kaybeden yoktur.
- o Görüş geliştirme de ortaya yeni bir çözüm önerisi sunmadığı için yaratıcılık yoktur. Çünkü sadece tahtaya yazılan konuyla ilgili fikirlere katılıp katılmama durumları açıklanır.

Erc. Ass. Mevlüt GÜNDÜZ

Panel

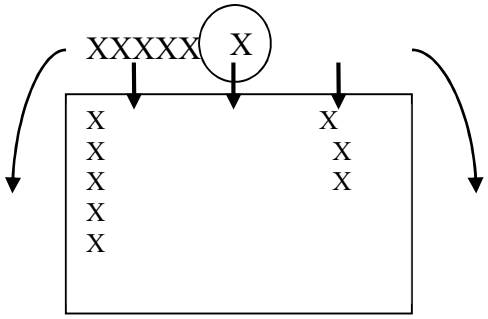

- 3 – 5 tane uzman vardır.
- Aynı alandan aynı konuyla ilgili kişiler vardır.

Örnek: Türkiye'de futbol konusu için Tanju Çolak, Rıdvan Dilmen vs.

- İnsanlar bilgilendirilir.
- Dinleyiciler tartışma esnasında, ancak belli yerlerde soru sorabilirler.

- Samimi bir havada gerçekleşir.
- Bir konu ve konunun alt başlıkları halinde açıklanmasıdır. Herkes konuyu bir yönüyle ele alır.
- Gerçeği bulmaktan ziyade kendi görüşlerini de katarak derinlemesine aydınlatmaktır.
- Uzman, donanımlı olmalıdır.

Forum

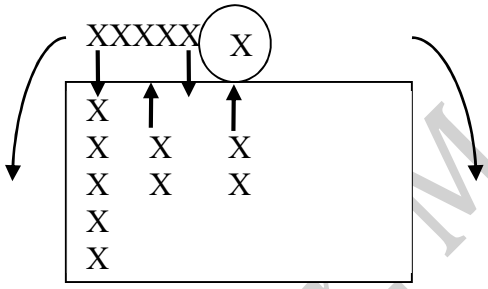

Forumun panelden tek farkı, dinleyicilerin tartışma esnasında soru sorabilmeleridir. Süreç soru cevap şeklinde ilerler.

Örnek**:** Abbas Güçlü'nün Genç Bakış programı gibi.

Zıt Panel

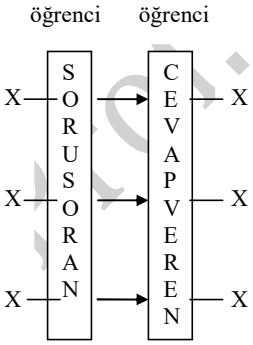

- İki grup vardır (iki grup da öğrenci)
- Zıt panelde sınıf ikiye bölünür. Bir taraf soru soran, diğer taraf cevap veren gruptur.
- Daha sonra soru soran grup, cevap veren grup olabilir (yer değiştirebilirler).
- Bir konu yarım kalmış veya tam anlaşılmamışsa o konuların öğretiminde kullanılır.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Kollegyum

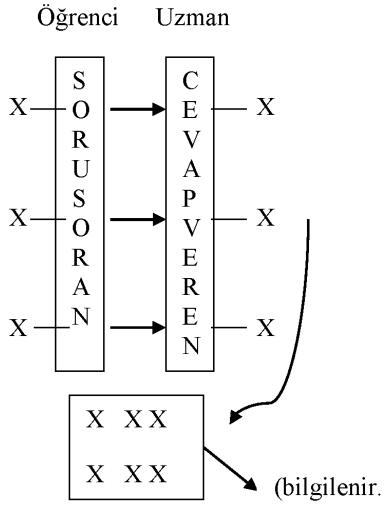

- İki grup vardır.
- Kollegyumun zıt panelden farkı; cevap veren grubun uzman olması ve dinleyici grubunun olmasıdır.
- Sonradan dinleyiciler de soru sorabilir.
- Soruda iki gruptan bahsediyorsa cevap ya zıt panel ya kollegyumdur.
- Burada uzman grup öğrencilerden de oluşabilir gerçekten sınıf dışından o konuyla ilgili alan uzmanları da olabilir.

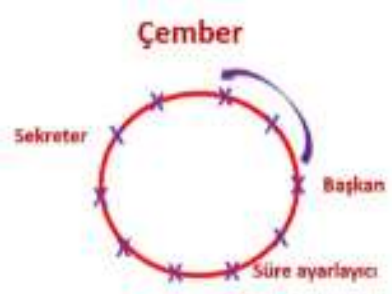

- Öğrencilerden 8-10 tanesi sınıfta halka oluşturacak şekilde otururlar.
- Öğrencilerden bir başkan ve sekreter seçilir.
- Başkan sorularla tartışmayı yönlendirir.
- Sekreter önemli yerleri kaydeder.
- Öğrenciler sırayla fikrini söyler.

Akvaryum

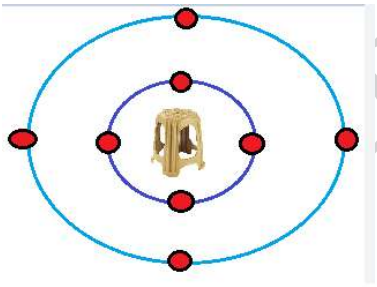

- İç içe iki çember oluşturulur.
- İç çemberdekiler sırayla sandalyeye oturarak fikrini belirtir. Bu şekilde iç çemberdeki tüm öğrenciler tartıştıktan sonra iç çemberdekiler dışa, dış çemberdekiler içe yer değiştirir.
- Dış çemberdekiler her zaman izleyici konumundadır (Bazen soru sorabilir).
- Öğrencilerin ilgi duyduğu ya da üzerinde anlaşmaya varamadığı konuların öğretiminde daha çok kullanılır.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Rulman (Top Taşıma)

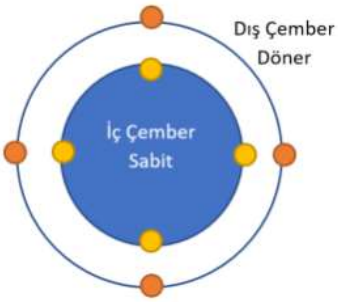

- Öğrenciler iç içe iki çember oluşturacak şekilde otururlar.
- İç çemberdekiler dışa, dış çemberdekiler içe bakar. Bu şekilde karşısındaki kişiyle tartıştıktan sonra sandalyeden kalkarak yan tarafa oturur.
- Yer değiştirme şarttır (öğrenci mutlaka başka biriyle yüz yüze gelecek).
- İçerideki öğrenci sayısı, dışarıdaki öğrenci sayısına eşittir.

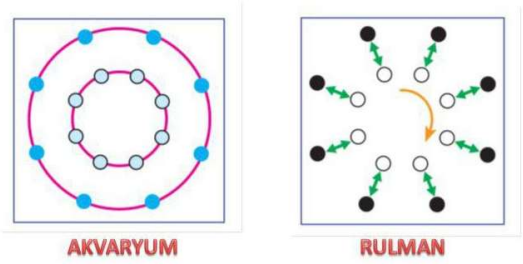

Büyük Grup Tartışması: Sınıf mevcudu bölünemeyecek kadar azsa, sınıfın tamamı ile tartışma yapılır.

Özellikleri:
- Tartışmayı, öğrencileri gruplara ayırmadan başlatması
- Sunulan problemin ardından tartışmaya, gönüllü öğrencilerden başlaması
- Daha önceden konuyu araştırma görevi verdiği öğrenciyi lider olarak seçmesi
- Planlama yaparak öğrencilerin tartışılacak konu hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlaması

Küçük Grup Tartışması: Sınıf mevcudu fazlaysa öğrenciler gruplara ayrılır. Büyük grup tartışmasında öğretmen hazırladığı soruları öğrencilere sorar, küçük grup tartışmasında ise grupları belirlenen konuda tartışmaya yönlendirir.

Güdümlü Tartışma
- Yaratıcılığı engelleyen tek tartışma tekniğidir.
- Öğretmenin güdümündedir. Öğretmen tartışmayı yönlendirir. Tartışmanın sonunda varılacak hedef önceden bellidir. Öğretmen konuyu, soracağı soruları hazırlayıp gelir. Tartışmayı başlatır.

Vızıltı Grupları (Buzz)
- Vızıltı 22, vızıltı 44 ve vızıltı 66 (Philips 66 en önemlisidir).
- Buzz gruplarına bazen fikir çürütme grupları da deniliyor.
- Vızıltı 66: Birinci 6, kişi sayısını; ikinci 6 süreyi gösterir.
- Gruptaki kişilerin birbirleriyle istişaresi, etkileşimidir.
- Sınıf altışarlı gruplara ayrılır. Gruptakiler 6 dk boyunca bir konu hakkında fikirlerini söylerler, konuşurlar (Herkese 1 dakika düşer).
- Daha sonra tüm gruplar görüşlerini açıklar.
  Amaç; bütün sınıfın katılımını sağlamak, kısa sürede çok sayıda fikir üretmektir.

Not: Bazı durumlarda philips 66 ile vızıltı 66'yı şöyle ayırmak zorunda kalıyoruz. Mantıkları aynı olmasına rağmen eğer söylenenleri yazan bir yazman ya da sekreter varsa philips olur.

Prof. Dr. Mevlüt ÜNDÜZ

Argümantasyon (Dayanaklandırma)***:*** Bir kişinin bir konu hakkında fikrini söylerken söylediklerini kanıt göstererek sunmasıdır. İddia varsa, ispat edeceksin ya da çürüteceksin.

Açık Oturum
- Farklı alanlardaki uzman, deneyimli kişilerin (yazar, siyasetçi, sanatçı, bilim adamı vb.) belli bir konuda kendi görüşlerini katarak tartışmasıdır. Herkes konuya kendi penceresinden bakar.
- Konuşmacılar başkandan söz alarak sırayla konuşurlar (panelde konuşmacılar aralarında tartışıyordu). Daha çok güncel konularda olur. Örnek: Ali Kırca'nın Siyaset Meydanı

Sempozyum (Bilgi Şöleni)
- Bilimseldir.
- 2 – 3 gün oturumlar halinde sürer. Eş zamanlı oturumlar düzenlenir. Yani farklı salonlarda aynı anda bir çok sunum yapılır.
- Sonunda bildiri kitapçığı yayınlanır.
- İlgili kişiler katılır.
- Kişi yapmış olduğu çalışmayı tebliğ ya da bildiri şeklinde sunar.
- Bir konunun çeşitli yönleriyle küçük bir grup tarafından sunulması için yapılan seri halde konuşmalardır. Sempozyumda konuşma en az üç, en fazla altı kişiyi geçmemelidir. Her bir konuşmaya beş veya yirmi dakika arasında süre verilir.
- Sempozyumda bölünen konuların hem bağımsız, hem de diğer görüşleri tamamlayacak nitelikte olması gerekir.
- Konuşmalar bittikten sonra sempozyum üyeleri önce kendi aralarında, sonra da dinleyicilerle birlikte söz konusu konuyu, problemi tartışırlar.

Seminer
- Bir konuda bilgi sahibi olmak ve o bilgiyi karşı tarafa aktarmak anlamına gelir.
- Lisansüstü eğitimde daha çok kullanılır.
- Bir kişinin ya da grubun araştırma yaparak elde ettiği bilgileri, bir gruba ya da komisyona sunması ve birlikte tartışmalarıdır.
- Öğrencilere araştırma görevi verilir. Öğrenciler araştırmaları teze dönüştürür ve uzman kişilerin önünde tezini sunar.
- Seminer, bilimsel bir değer taşımalıdır.
- Konferans, bilimsel bir alanda konunun uzmanı tarafından yapılan konuşmalardır. Seminer ise bir veya birden fazla yetkilinin araştırdıkları konuyla ilgili olarak bilgi verdiği ve tartıştığı konuşmalardır.

Komite Görüşmesi
- Alanında uzman, deneyimli kişilerin bir araya gelip, yaptıkları çalışmaları görüşmesi, üst kurula rapor sunmasıdır.
- Brifingin çoğul halidir. Örnek**:** Zümre öğretmenlerinin müdüre bilgi vermesi

Sokrat Semineri
- Üst düzey, ağır, zor bir metnin sınıf ortamına getirilip tartışılmasıdır.
- Küçük yaş grubuna hitap etmez. Örnek**:** Bir siyasi partinin seçim beyannamesi, Avrupa Birliği'ne girme koşulları, vb.

Sokratik Tartışma
- İki aşaması vardır; ironi aşaması (alaysı) ve doğurtmaca.
- Sokrat'a göre; kişi doğuştan her şeyi bilerek doğar. Yeter ki ona soru sorarak bildiğini ortaya çıkartalım.
- Sokratik tartışma; "Bildiğim tek şey, hiçbir şey bilmediğimdir." düşüncesinden hareketle oluşturulmuş bir tekniktir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- **İroni Aşaması (**Alaysı**):** Öğrencinin bildiği bir konuyla ilgili ona sorular sorarak o bildiği şeye güvenmemesi gerektiği durumu yaratılır. Bir nevi insanın içine kurt düşürerek şüphe uyandırılır. Bildiği şeyden emin olup olmadığı sorgulattırılır. Öğrencinin çıkarımına yönelik şüphe duymasına yol açacak sorular sorulur.
- **Doğurtmaca Aşaması**: Öğrenciye soru sorarak ve ipucu vererek doğru çıkarımlar yapması sağlanır.

Workshop ***(***Çalıştay, Düşünce Atölyesi***)***
- 6 – 8 tane alanında uzman ve deneyimli kişi vardır.
- Ortaya somut bir ürün ya da çözüm önerisi koyarlar.
- Süre çok fazla olmamalıdır.
- Uygulama becerilerini geliştirir.
- Küçük öğrenci gruplarıyla olur.
- Uygulama ile kuram arasında bağ kurma fırsatı verir.

Örnek**:** Zümre öğretmenlerinin bir araya gelerek ortak plan yapması, mahallenin hamarat kadınlarının bir araya gelerek sarma yapması gibi.

➢ BEYİN FIRTINASI

- ✓ Kısa sürede çok sayıda ilginç fikir üretmektir.
- ✓ Yaratıcı düşünceyi geliştiren en önemli tekniklerden biridir (öğretmen sık sık beyin fırtınası yaptırmalıdır.).
- ✓ Öğretmen müdahale etmez, yönlendirmez, doğru – yanlış ayrımı yapmaz.
- ✓ Nitelikten ziyade nicelik önemlidir.
- ✓ Bütün sınıfın katılımını sağlar.
- ✓ Bir konuyla ilgili akıllara gelen ilk düşüncelerdir.
- ✓ Öğretmen kendi fikirlerini de katarak sonucu açıklayamaz.
- ✓ Bir konuyla ilgili zihindeki ilk çağrışımların toplanması, ortaya çıkan fikirlerin tahtaya yazılması ve değerlendirilmesidir.
- ✓ Zihin haritasını sever.

Sınırlılığı
- Her konuda beyin fırtınası yaptıramayız. Amacına ulaşamayabilir, konuyla ilgili çağrışımlar ortaya atılmayabilir.
- Süre
- Sınıfın kalabalık olması

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

BEYİN FIRTINASININ ALT TEKNİKLERİ

Benzerinden yararlanma: Bir kedinin pençesini çitten geçirip bir civcivi nasıl kavradığını görerek" geliştirmiştir.
Fikir bağlantısı kurma: Tropik yağmur ormanından geçerken elbisesinin dikenlere takılması üzerine, astronotlara, iç içe giren ve dikene benzeyen ipliklerden yapılmış bir elbise dikilmesi fikri geliştirilmesi
Zarardan kar çıkarma: Bayat ekmeklerin köfteye katılması
Ters Beyin Fırtınası: İstenilmeyen duruma dikkat çekmek için ters durum verilir. Toplumun ahlakını bozmak için neler yaparız?

Soru: Aşağıdaki konuların hangisinde beyin fırtınası yöntem veya tekniğinin kullanılması uygun değildir?

A) Kuraklığın önlenmesi
B) Su kaynaklarının verimli kullanılması
C) Atık sulardan faydalanılması
D) Su tüketiminin azaltılması
E) Tuzlu suyun kaynatılarak damıtılması

SCAMPER: Yaratıcı düşünmenin geliştirilmesinde kullanılan uygulanması kolay, eğlenceli bir beyin fırtınası yöntemidir.

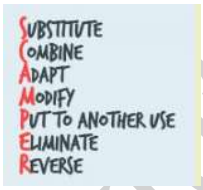

Substitude (yer değiştirme): Scamper tekniğinin bu aşamasında teknik için kullanılan nesne ile aynı görevi yerine getirecek başka bir nesne bulunmaya çalışılarak öğrenciye bu durum ile ilgili soru sorulur. Örneğin: Çantanın yerine ne kullanabilirsin?

Combine (Birleştirme): Scamperin ikinci aşaması olan bu aşamada kullanılan nesnenin başka hangi nesneler ile beraber kullanılabileceği ve başka nelerle bir araya getirilebileceği sorusunun cevabı aranmaktadır. Örneğin: Çantanı başka hangi nesneler ile birleştirebilirsin?

Adapt (Uyarlama): Bu aşamada eğer kullanılan nesne yok ise böyle bir durumda ne yapılabileceği üzerine düşünme gerçekleştirilmektedir. Örneğin: Çanta hiç icat edilmeseydi yerine ne kullanabilirdin?

Modify, magnify, minify (Değiştirme, büyütme, küçültme): Scamper tekniğinin dördüncü aşamasında ise kullanılan nesnenin başka türlü olma ihtimali araştırılmaktadır. Örneğin: Çanta daha büyük ve ağır ya da daha küçük ve hafif olsaydı neler olurdu?

Put the other uses (Başka amaçlarla kullanma): Bu aşamada nesnenin başka hangi amaçlar için kullanılabileceğinin araştırılması yapılmaktadır. Örneğin: Çantayı eşyalarını taşımak dışında kullansaydın başka hangi amaçlar için kullanırdın?

Eliminate (Yok etme, çıkarma): Scamper tekniğinde bu aşamada fikirde bozulmalar yapılmaya çalışılmaktadır. Bu aşamaya gelen öğrenci detayları keşfederek farklı düşünceler geliştirebilmektedir. Örneğin: Çantanın hangi parçasını çıkartırsın?

Reverse, Rearrange (Ters düz etme, yeniden düzenleme): Tekniğin son aşamasında öğrenciye nesneyi nasıl tasarlayacağı sorulmaktadır. Örneğin: Çantayı sen tasarlasaydın nasıl bir çanta yapardın?

Doç. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

➢ **İSTASYON**

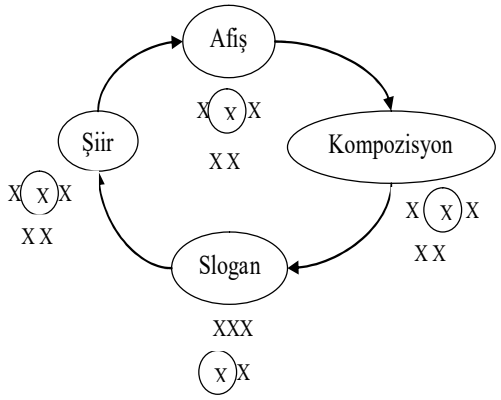

- ✓ Yarım bırakılmış işe katkı getirme ve o işi biraz ileri götürmedir.
- ✓ Heterojen grup vardır.
- ✓ Çok fazla istasyon olmamalıdır (3 – 5 tane)
- ✓ En önemli yararı; düşünme becerilerini ve yaratıcılıklarını geliştirmektir.
- ✓ Eş zamanlı öğrenme merkezleri (herkes aynı anda farklı bir işle meşgul) vardır.

- ✓ Özel yetenekleri ortaya çıkarma vardır.
- ✓ Katılımdan keyif alma vardır.
- ✓ İşbirlikçi öğrenme vardır.
- ✓ Kurallara uyma vardır.
- ✓ Çekingen öğrencileri cesaretlendirir.
- ✓ Her grubun şefi vardır.
- ✓ Sınıfın aktif katılımı fazladır.
- ✓ Sosyalleşme, iletişim becerileri vardır.
- ✓ Çoklu zekâya hizmet eder (en çok hizmet eden tekniklerden biridir).
- ✓ Olumsuz tarafı; sınıfta yer kalmazsa diğer sınıflarda kullanılacağından kontrol sıkıntısı olabilir. Süre, mekân sıkıntısı, vs. olur.

➢ **BALIK KILÇIĞI**

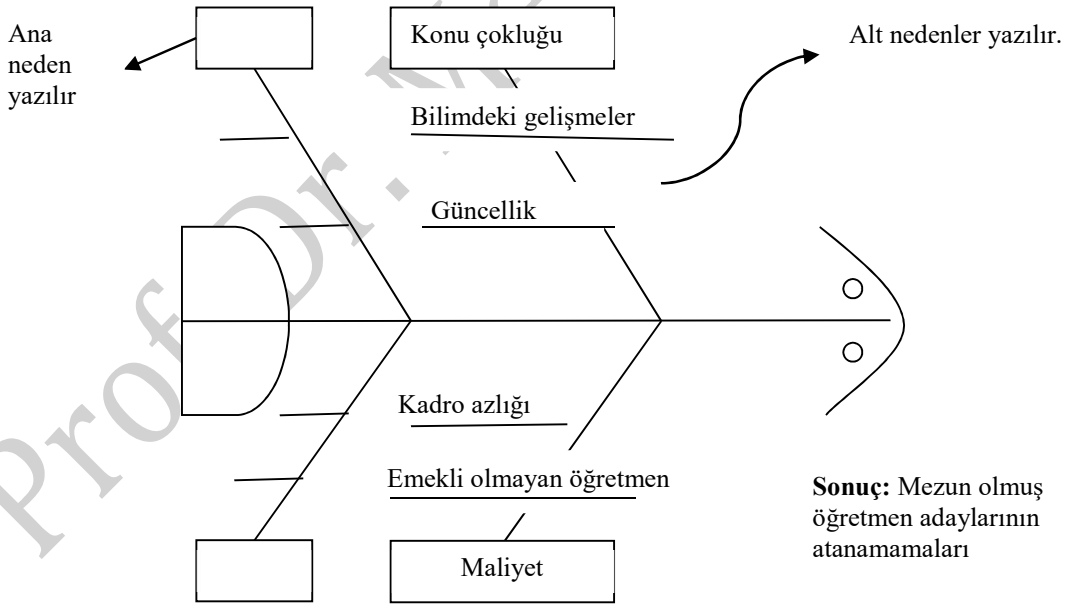

- ✓ Ayrıntılı neden – sonuç ve alt neden ilişkisidir.
- ✓ Analitik düşünceyi geliştirir (analiz etme vardır).
- ✓ Probleme çok fazla çözüm üretilmez, daha çok problem analiz edilmeye çalışılır.
- ✓ Öğrenci aktiftir. Öğrenciyi güdüler.
- ✓ Konuya odaklanmalarını sağlar.

Prof.Dr. Nevlüt GÜNDÜZ

➢ ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNCE

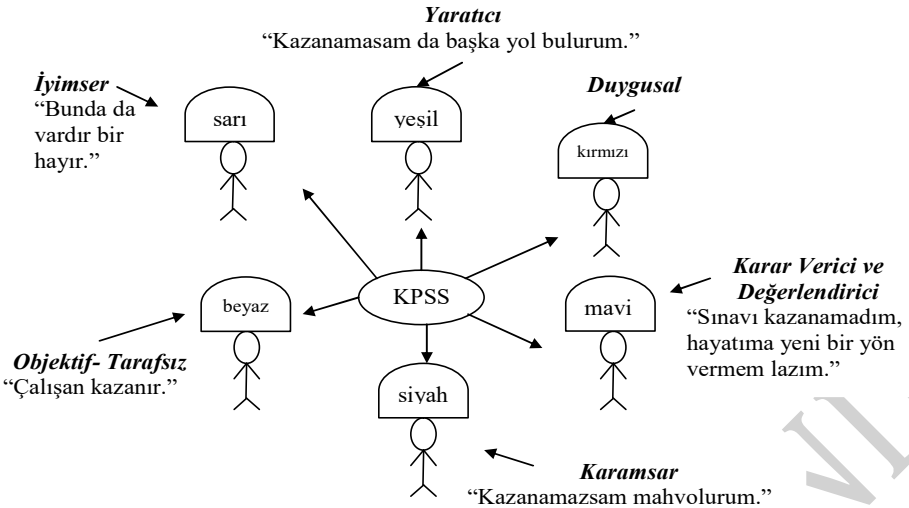

- ✓ Farklı ve çok yönlü düşünmeyi gerektirir.
- ✓ Bir kişi bütün şapkaları takarak, bütün açılardan olaylara bakmayı öğrenir.
- ✓ Bize nasıl öğreteceğimizi, nasıl düşüneceğimizi öğreten tekniktir.
- ✓ Yaratıcı düşünce vardır.
- ✓ Eleştirel düşünce vardır.
- ✓ Sistematik düşünce vardır.
- ✓ Analitik düşünce vardır.
- ✓ Empati vardır.
- ✓ Lateral düşünce vardır. Letaral (yanal) düşünce, bir konuya bütün yanlarıyla bakmadır.

Sınırlılığı

- Sınıfın kalabalık olması
- Her konuya uygulanamayabilir (konu tek boyutlu olursa uygulanamaz. Farklı düşünceler üretilebilecek konular olmalı.).
- Zaman sıkıntısı olabilir.

➢ KONUŞMA HALKASI

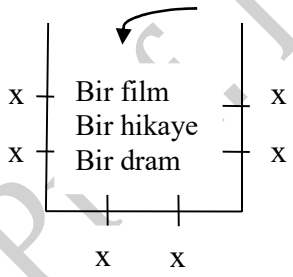

- ✓ Duyguyla düşünceyi ayırt etmedir.
- ✓ Empati geliştirme çok önemlidir.
- ✓ Öğrencilerin görüş farklılıklarını görmeye ve farklı görüşlere saygı gösterme davranışlarını geliştirmeyi hedefler.
- ✓ Öğrencilere bir film izlettirilir, bir hikâye anlatılır veya bir drama gösterilir. Daha sonra "Sizce o ne yapmak istemiştir?" (empati) "Siz olsaydınız ne yapardınız? (kendi düşüncesi) şeklinde sorular sorulur.
- ✓ Elden ele kimin konuşacağına dair nesne dolaşır. O anda konuşmak istemeyen "pas" diyebilir.
- ✓ Konuşma halkasında yer alan öğrenciler sırayla görüşlerini belirtirler. Konuşmak isteyen öğrencilere söz hakkı verme şeklinde değil de herkes sırayla konuşur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ Yaratıcı düşünce vardır.
- ✓ Birbirlerinin görüşlerine saygı vardır.
- ✓ Güven atmosferi vardır.
- ✓ İletişim becerilerini geliştirir.
- ✓ Aktif katılımı sağlar.
- ✓ Öğrenciyi güdüler.
- ✓ Gönüllü 8-10 tane öğrenci seçilir. Öğrenciler birbirlerini görecek şekilde oturur. Diğer öğrenciler dinleyicidir, tartışmaya katılmaz.

Aşamaları:
1- Öğrencilerin halka şeklinde oturmaları sağlanır
2- Tekniğin uygulanmasında uyulması gereken kurallar tahtaya yazılır
3- Konu ile ilgili bir öykü anlatılır
4- Öğrencilerden kendilerini öyküdeki karakterin yerine koymalarını ve sırası gelen öğrenciden bu karakterin yaşananlardan sonra ne hissetmiş olabileceği sorulur
5- Konuşmalar özetlenir.

- ➢ **MİKROÖĞRETİM**

- ✓ Kayıt, video
- ✓ Öğret – yeniden öğret
- ✓ Öğretmen adaylarının hizmet öncesi eğitiminde kullanılır.
- ✓ Öğretmene deneyim ve beceri kazandırır.
- ✓ Eleştirel düşünceyi geliştirir.
- ✓ Yansıtıcı düşünceyi geliştirir (aktarma varsa yansıtıcı düşünme vardır).
- ✓ Kısa sürede dönüt verir (kişinin hatalarını söyleriz).
- ✓ 10 – 15 dakikada öğrenci kaydedilir.

Sınırlılığı
- Maliyet,
- Zaman,
- Kalabalık sınıf,
- Heyecan sıkıntısı,
- Eleştiri dozunu aşabilir.

Aşamaları
1. Plan yapılır.
2. Sunum yapılır ve kameraya çekilir.
3. İzlenip hatalar tespit edilir.
4. Hatalar düzeltilir, tekrar sunu yapılır, tekrar kaydedilir.
5. Değerlendirme yapılır.

- ➢ **BENZETİM (SİMÜLASYON) (**Yapay ortam**)**

Dört durumda yapay ortam oluşturulur;
1. Materyal sınıfa getirilmeyecek kadar büyükse,
2. Pahalıysa,
3. Uzaksa,
4. Tehlikeliyse,

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Üç türlü benzetim yapabiliriz;

1. Ortamı benzetebiliriz.
2. Model – numune – maket benzetimi,
3. Bilgisayar simülasyonu yapabiliriz.

Örnek: Kadavra üzerinde asistanların çalışması, insan modelini sınıfa getirme, deprem tatbikatı, pilotların uçuş simülasyonu, sınıfı ilköğretimmiş gibi hazırlama (sen çiftçisin, sınıf tarla, vb.), yağmurun oluşumunu bilgisayar simülasyonu ile anlatma.

Özellikleri

- Somut yaşantılar sağlar.
- Aktif katılım vardır.
- Yaparak-yaşayarak öğrenme vardır.
- Güdülenme vardır.
- Deneyim vardır.
- Psikomotor becerileri geliştirir.
- Kısa sürede dönüt verir.
- Tekrar tekrar öğrenme imkânı vardır.
- Öğrenciler öğrendiklerini hayata aktarır. Yansıtma vardır.

Sınırlılığı

- Yapay hiçbir zaman gerçeğinin yerini tutmaz.
- Her ders için uygun değildir.
- Amacından uzaklaşıp eğlenceye dönüşebilir.
- Zaman, maliyet, kalabalık sınıf sıkıntısı vardır.

➢ ÖRNEK OLAY

✓ Yaşanmış ya da yaşanması muhtemel bir olayın sınıf ortamına getirilerek analiz edilmesi ve probleme çözüm üretilmesidir.
✓ Sınıfa getireceğimiz problemde bulunması gereken en önemli özellik, ilgi çekici ve farklı çözüm yolları önerebilecek türden bir problem olmasıdır.
✓ Diğer önemli özelliği ise, gerçek yaşamla ilgili olmasıdır.
✓ Öğrenciler problemi analiz ettiği için analitik düşünce vardır.
✓ Yaratıcı düşünce vardır.
✓ Karar verme ve problem çözme becerisi kazandırır.

Karar verme süreci, bir durumu analiz edip sahip olunan bilgiler doğrultusunda, diğer alternatifleri de değerlendirerek en iyi sonuca ulaşma sürecidir.

✓ Eleştirel düşünce vardır.
✓ Empati vardır.
✓ Öğrencilerin duyuşsal yönünü geliştirir (duyarlılık kazandırma).
✓ Olaylara objektif bakma becerisi vardır.
✓ Yansıtıcı düşünce vardır (öğrendiklerini gerçek hayata aktarma düşüncesi).
✓ Öğrenciler tarafından üretilen alternatif çözüm önerileri dikkate alınarak örnek olayın yine öğrenciler tarafından yeniden yazılmasını sağlar.

Sınırlılığı

- En sınırlı tarafı, böyle bir problem bulmanın her zaman mümkün olmayacağıdır.
- Belli bir hazırbulunuşluk gerektirir.
- Kalabalık sınıf sıkıntısı vardır.
- Zaman sıkıntısı vardır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Aşamaları
1-Örnek olayın hazırlanması ve açıklanması
2-Örnek olayla ilgili verilerin toplanması
3-Örnek olay için olası çözüm önerilerinin alınması
4-Örnek olayın çözümlenmesi ve ortak kararın alınması
5-Örnek olayın öğrenciler tarafından yeniden yazılması
6-Değerlendirmenin yapılması

- **DRAMA**

✓ Doğaçlama (içinden geldiği gibi, spontane)
✓ Canlandırma
✓ Kendi hayal dünyasını oluşturma (serbest, içinden geldiği gibi)
✓ İkiye ayrılır;

1. Formatif (biçimsel) (Rol Oynama)
2. Yaratıcı Drama

Yaratıcı Drama
✓ Doğaçlama vardır.
✓ Senaryo, kurgu yoktur.

Öğrenciye ne katar?
- Yaratıcı düşünceyi geliştirir.
- Empati, özgüven, sorumluluk, sosyalleşmeyi sağlar.
- İşbirlikçi öğrenme vardır. İletişim becerilerini geliştirir.
- Yaparak – yaşayarak öğrenme vardır.
- Somut yaşantılar sağlar.
- Öğrencinin duyuşsal yönünü geliştirir. (Empati)
- Demokratik ortam oluşturur (saygı).
- Beden dili kullanılır (jest, mimik).

Sınırlılığı
- Çekingen öğrenciler canlandırmak istemeyebilir.
- Yetenekli öğrencilerin gövde gösterisine dönüşebilir.
- Kalabalık sınıflarda zordur.
- Zaman, maliyet (kostüm vb.) sıkıntısı olabilir.

"Başkası olma, (rol oynama) **kendin ol."** (drama)

Aşamaları

Hazırlık/Isınma Çalışmaları: Çeşitli yöntemlerle beş duyuyu kullanarak, gözlem yetisini geliştiren, bedensel ve dokunsal alıştırmaların yapılarak, tanışma, etkileşim kurma, güven ve uyum özelliklerini üyelere kazandıran ve oldukça kesin kurallarla belirlenen, grup liderinin yönlendiriciliğinde yapılan çalışmalardır.

Canlandırma: Konunun süreç içinde biçimlenip ortaya çıktığı, belirlendiği, biçimlendirildiği tüm oluşum çalışmalarının yapıldığı aşamadır. Bu aşamada yaratıcılık ve imgelem boyutları işin içine girmektedir. Belirlenmiş kurallar çerçevesinde özgür bir şekilde oyunlar kurulur ve bu oyunlar geliştirilir.

Değerlendirme-Tartışma: Yaratıcı drama çalışmalarında elde edilen sonuçların değerlendirildiği başka bir deyişle sürecin özünün, öneminin, niteliğinin ve niceliğinin belirlendiği aşamadır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Dramanın Alt Türleri

Dedikodu Halkası: Drama uygulamalarında oluşturulan karakterlerin davranışları grup tarafından oluşturulan bir halka içinde dedikodu yapılarak eleştirilir. Grup içinde dedikodunun şiddeti abartılarak büyütülür, çarpıklaştırılır. Bu tekniğin amacı, canlandırılan durumun içindeki gerginlik, çatışma ve çelişkileri arttırmaktır. Katılımcılar oynadıkları karakterlerle fısıltı şeklinde dedikodu yaparlar ve dedikoduların tüm gruba yayılması sağlanır. Amaç gerginlik oluşturmaktır. Bir casus yapılan dedikoduları gruptaki tüm üyelere iletir.

Bilinç Koridoru: Bir karakterin yaşamındaki bir ikilem olduğunda ya da bir seçim yapması gerektiğinde kullanılabilen bir tekniktir. Önce öğrenciler, birer duvar gibi karşılıklı dizilerek bir koridor oluştururlar. Karakter öğrencilerin oluşturduğu koridorda yavaş yavaş ilerlerken, öğrencilerin her biri farklı düşünce ve duyguları yansıtan birer cümle söyleyerek karakterin vicdanının sesi olurlar. Burada, her öğrencinin farklı öneriler sunma olasılığı vardır. Karakter koridorda ilerlerken, seslerin şiddeti artar hatta giderek yükselir. Bu süreçte, koridor boyunca önerilen düşünceler ve duygusal uyarımlar karakterin bir karara varmasına yardımcı olmaktadır

Donuk İmge: Grup üyelerinin bireysel ya da küçük gruplarla kendi bedenleri ile hareketsiz, sessiz, sözsüz görüntüler oluşturma ve yansıtma biçimidir. Bir başka deyişle, donuk imge, zihinde canlandırılan olayın ve duygunun donarak anlatılmasıdır. Olay bitmiş, yaşanmış olabileceği gibi, yaşanmamış ve donuk imgeden sonra canlandırılacak bir olay da olabilir. Yaşanan tüm olay, bir heykel, bir fotoğraf ya da dondurulmuş bir video görüntüsü biçiminde sunulur.

Sıcak Sandalye: "Karakter öğrencilerin karşısına bir sandalyeye yüzü dönük olarak oturtulur. Karaktere, gruptaki üyeler tarafından, onun değer yargıları, güdüleri, ilişkileri ve davranışları konusunda sorular sorulur. Sorulan sorular ve verilen yanıtlar yoluyla karekterin pek çok yönünü bulmasına olanak sağlamada oldukça etkili bir tekniktir. Ayrıca soru soran kişiler "şehitler, tarihçiler, sosyal hizmet uzmanları, yöneticiler, kimyagerler" gibi roller de alabilirler. Eğer karakter stres anında veya yaşadığı bir dönüm noktasında sorgulanırsa, gerilim de oluşabilir

Pandomim (Mim)
- ✓ Sessiz sinema
- ✓ Kişinin söz kullanmadan beden diliyle, jest ve mimikleriyle hareket etmesidir.

Düşünce Takibi: "Bu teknik, karakterlerin düşüncelerinin dışavurumunu sağlayan teknik olarak nitelendirilebilir. Donuk imge ya da fotoğraf karesinde bulunan katılımcılar bu teknikle ne hissettiklerini ve ne düşündüklerini ifade ederken sınıf yönetimi de kolay olmakta, ayrıca çalışma estetik biçimde ilerleyebilmektedir. Örneğin, öğretmen bu tekniği kullanırken şu yönergeleri kullanabilir. Omzuna dokunduğumda, patronun kararı hakkında ne düşündüğünü söyleyeceksin. Fotoğraf karesinde yer alırken, üzerine spot ışık verildiğinde kraliçenin emri ile ilgili ne düşündüğünüzü birer birer söyleyeceksiniz. "Belli bir anda dramanın içindeki karakterlerin aklından geçeni söylemesi" olarak tanımlarlar.

Monolog: Bir oyunda, kişilerden birinin kendi kendine yaptığı konuşmadır. Dinleyicilere bir kişinin anlattığı, genellikle güldüren olaydır. Dinleyicilere bir kişinin daha önce kayıt altına almış olduğu bir olayı vs. canlandırarak anlatmasıdır.

- ➢ **ROL OYNAMA**

- ✓ Başka birinin kimliğine bürünmedir (dizi ve filmlerdeki gibi).
- ✓ Dramanın biçimsel olanı rol oynamadır.
- ✓ Rol oynamada dramada olduğu kadar yaratıcılık yoktur.
- ✓ Konuşma halkasıyla rol oynamanın öğrenciye kazandıracağı ortak beceri, yaratıcılıktan ziyade empatidir.
- ✓ Rol oynamanın yaratıcı dramadan en önemli farkı; senaryonun, kurgunun baştan belli olmasıdır.
- ✓ Rol oynama dramanın formatif (biçimsel) biçimiyle aynı kabul edilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

➢ GÖSTERİ (DEMONSTRASYON)

- ✓ Gösteri ile gösterip yaptırmanın ortak özelliği; ikisinin de beceri öğretiminde kullanılmasıdır (ikisi de Psikomotor uygulamaya dayalıdır.).
- ✓ Bir işin nasıl yapılacağını veya bir aletin nasıl çalışacağını öğretmenin yapıp öğrencilerin bakmasına denir (öğrenci sadece izleyecek).
- ✓ Öğretmen merkezlidir. Sunuşun bir yöntemidir.
- ✓ Düz anlatıma göre biraz daha kalıcı öğrenmeler sağlar. Sebebi, duyu organlarının sayısının artmasıdır (öğrenci hem duyar hem görür).
- ✓ Öğrenciyi güdüler.

- Projeksiyon, afiş, harita, yer gösterme vs. gösteri değil, görsel materyaldir. Soruda bunları düz anlatımı etkin kılmak için görsel materyallerle desteklemek olarak yorumlayalım. Ancak düz anlatım yoksa o zaman gösteri kabul edebiliriz.

Sınırlılığı

- o Kalabalık sınıflarda tüm öğrenciler göremeyebilir (bütün öğrencilerin göreceği şekilde olmalı). Disiplin sorunları ortaya çıkar.
- o Maliyet sıkıntısı vardır.
- o Öğrencilerin katılımı yoktur.
- o Üst düzey düşünme becerileri kazandırmaz.
- o Öğrencileri sosyalleştirmez.
- o Öğretmen konunun anlaşılıp anlaşılmadığını teyit etmek için birkaç öğrenciye uygulama yaptırabilir.
- o Bazen tehlikeli olabilir (deney).
- o Her ders ve konu için uygun değildir.

- Her deney bir gösteridir ama her gösteri bir deney değildir.

➢ GÖSTERİP YAPTIRMA

- ✓ Öğretmen yaptıktan sonra bütün öğrenciler yaparsa gösterip yaptırma olur. Bilişsel alanın uygulama basamağını kapsar.
- ✓ Duyu organı sayısı artar (duyu organı sayısı en az 3'tür).
- ✓ Daha kalıcıdır. Aktif katılım vardır. Güdülenme vardır.
- ✓ Yaparak – yaşayarak öğrenme vardır.
- ✓ Uygulama becerisi kazandırır (öğrenci öğrendiği bilgiyi uygulamaya geçirir).
- ✓ Tekrar tekrar öğrenme fırsatı sağlar. Anında dönüt vardır.

Sınırlılığı

- o Sınıf kontrolü zordur.
- o Zaman alıcı ve masraflıdır.
- o Kalabalık sınıflarda kontrolü zorlaşabilir.
- o Sosyalleşme çok fazla yoktur.
- o Üst düzey düşünme fazla yoktur.
- o Her ders ve konu için uygun değildir. (Tarih dersinde neyi göstercen)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

➢ **SORU – CEVAP (**KATEHETİK, SOKRAT YÖNTEMİ**)**

Derste soru-cevap yöntem veya tekniğinin kullanılmasında uyulması gereken en temel kural; kazandırılacak niteliklerle tutarlı sorular sormaktır.

- ✓ Öğrenciye soru sormanın en önemli amacı; öğrenciyi düşündürerek, önemli yerlere dikkat çekerek, gerekli ipuçlarını vererek doğru cevabı kendisine buldurtmaktır.
- ✓ Öğrenciyi derse katmak, öğrencinin dikkatini çekmek için,
- ✓ Öğrencinin hazırbulunuşluğunu ölçmek için,
- ✓ Öğrenilenleri pekiştirmek için,
- ✓ Dersi özetlemek için,
- ✓ Dersin her aşamasında kullanılır.
- ✓ Daha çok sunuşta kullanılır.
- ✓ Düz anlatıma göre biraz daha sıkıcılıktan kurtarır. Öğrencinin katılımını sağlar.
- ✓ Soru – cevap yöntemi diğer bütün yöntemlerle birlikte kullanılır.
- ✓ Öğretmen merkezlidir (Daha çok)
- ✓ Öğrencinin hayal gücünü geliştirir (Buluş da olabileceği gibi)

Uygulanmasında dikkat edilmesi gerekenler

- o Soru bütün sınıfa sorulmalıdır.
- o Gönüllü olanlara öncelik verilmelidir.
- o Sorular önceden hazırlanmalıdır.
- o Her soru bir davranışı yoklamalıdır.
- o Öğrenciye soru sorulduğunda biraz süre verilmeli, bilemezse ipucu verilmeli, yine bilemezse cevaplayabileceği daha basit bir soru sorulmalıdır (amaç, öğrencide olumlu benlik geliştirmektir).
- o Aynı soru başka bir öğrenciye sorulmamalıdır.
- o Cevabı evet – hayır olan sorular sorulmamalıdır.
- o Numara sırasına veya oturma sırasına göre soru sorulmamalıdır. Her öğrenci "bana da sıra gelebilir." şeklinde beklenti içinde olmalıdır.
- o Bütün sınıf soruyu bilemezse öğretmen sunuş yöntemi ya da başka bir yöntemle devam etmelidir (konuyu tekrar anlatmalıdır).

➢ **PROBLEM ÇÖZME VEYA PROBLEME DAYALI ÖĞRENME**

- ✓ Öğrencilerin yeni, karmaşık, gerçek bir hayat problemini çözmek için bilimsel yöntemin ilkelerini kullanarak çalışması ve kendi öğrenmelerini gerçekleştirmesidir.
- ✓ Araştırma – inceleme stratejisinin bir yöntemidir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Bir problemde bulunması gereken özellikler
- Problem ilgi çekici ve merak uyandırıcı olmalıdır
- Gerçek yaşamla ilgili olmalıdır.
- Farklı çözüm yolları olmalıdır.
- Önceki öğrenmelerle alakalı olmalıdır.
- Öğrencinin gelişim seviyesine uygun olmalıdır.

Özellikleri
- Öğrenciye üst düzey düşünme becerileri katar.
- Özgüven ve sorumluluk duygusu katar.
- Yaparak – yaşayarak öğrenme vardır.
- Aktif katılım vardır.
- Güdülenme vardır.
- Duyarlılık kazandırır.

Sınırlılığı
- Zaman alıcı veya uzun bir hazırlık gerektirir.
- Takibi zordur.
- Değerlendirmesi zordur.
- Pahalıdır (veri toplanacak, analiz edilecek vs.).
- Her zaman uygun bir problem bulamayabiliriz.
- Bütün derslerde kullanılmaz.

Problem çözmede kullanılan yöntemler
5 N 1K(Nerede? Ne zaman? Nasıl? Niçin? Ne? Kim?)
DUPE modeli (Definition: belirleme, tanılama. Understand: anlama. Planing: planlama. Evaluation: değerlendirme)
Argümantasyon, delilli konuşmadır.

Örnek olay	**Problem çözme**
Bilimsel değil	Bilimsel
Kısa	Uzun
Sınıfın içinde	Sınıfın dışında
Öznel	Nesnel
Buluş stratejisi	Araştırma İnceleme stratejisi
Daha az zahmetli	Çok zahmetli

- **PROJE TEMELLİ**

- ✓ Ortaya yeni bir ürün konulur (projeyi, problem çözmeden ayıran en önemli özelliktir).
- ✓ Ürünü meydana getirirken ki süreç önemlidir. Ortaya konulan ürünün veya raporun sunulmasıdır.
- ✓ Disiplinler arası yaklaşım vardır (örneğin; fende bir şey yaparken matematikten ve diğer derslerden de yararlanırız).
- ✓ Keşfedilen bilgilerin düzenlenmesi söz konusudur (ortaya koyduğumuz bilgiyi, projeyi düzenleyeceğiz).
- ✓ Araştırma – inceleme stratejisinin bir yöntemidir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ Gerçek yaşam durumlarıyla ilgili bilimsel süreç becerilerini geliştirmeye dönük araştırma, keşfetme, sorgulama, yaratıcılık ve problem çözme becerilerini geliştirir.
- ✓ Üst düzey düşünce kazandırır (yaratıcı, yansıtıcı, eleştirel).
- ✓ Deneyim kazandırır. Farklı kaynaklardan araştırma yapmaya yönlendirir.
- ✓ Yaparak – yaşayarak öğrenme vardır. Aktif katılım vardır. Kalıcı öğrenme vardır.
- ✓ Hem zihinsel hem fizikseldir (hem düşüneceğiz hem düşündüğümüzü yapacağız).
- ✓ Bireysel de olabilir, grupla da olabilir. Sınıf içinde de olabilir, sınıf dışında da olabilir.
- ✓ Amacı*;* öğrenciye bir işin nasıl yapılacağını birinci elden deneme fırsatı vermektedir.
- ✓ Öğretmen yardımcı ve yönlendiricidir; öğrenci özerk ve kurgulayıcıdır. Proje birlikte belirlenir.
- ✓ Belirlenecek projede birden fazla çözüm yolu olmalıdır.
- ✓ Sergi tekniğiyle birlikte çalışır (ürünü sunar).

Sınırlılıkları: Zaman alıcıdır. Pahalıdır. Öğrenci projeyi kendisi yapmayabilir. Tamamlanamayabilir. Değerlendirmesi zordur.

- ➢ **DENEY (LABORATUAR)**

Deney, gözlemin denetimli şeklidir. Örnek: Yağmurun yağışını izlemek, gözlemdir. Yağmurun yağışını laboratuarda yapmak, deneydir. Bilimsel bir gerçeği ispatlamak için oluşturulmuş, kontrollü şartlarda öğrencinin bilimsel düşünmesini sağlayan yöntemdir.

Deney yapmak öğrenciye
- o Yaparak – yaşayarak öğrenmeyi,
- o Kalıcı öğrenmeyi,
- o Bilimsel düşünme becerisini,
- o Gözlem becerisini,
- o Daha çok uygulama ve bazen de üstü becerileri kapsar.

En önemli sınırlılığı, dikkat edilmesi gereken güvenlik önlemleridir. Kalabalık sınıf, Zaman, Maliyet

AKTİF ÖĞRENME TEKNİKLERİ

AKTİF ÖĞRENME
- ✓ Öğrencinin, öğretim sürecinin her aşamasında etkin rol oynaması (her şeyden öğrenci sorumlu).
- ✓ Kararı öğrenci kendisi alır.
- ✓ Ezbere karşıdır.
- ✓ Öz düzenleme yapar (kendi bilgilerini organize etme).
- ✓ Öğrenci öğretim yöntemini kendi seçer.
- ✓ Yaparak – yaşayarak öğrenir.
- ✓ Bilgi kaynaklarına kendi ulaşır.
- ✓ Girişimcidir.

Girişimci bireylerin özellikleri

•Yaratıcı ve yenilikçi olma,
• Yüksek düzeyde çalışma arzusu,
• Cesaret, tutku, kararlılık ve ısrarcı olma,
• İnsanlarla üst düzeyde iletişim kurabilme yeteneği,
• Risk alma/risk yönetimi,
• Bağımsızlığa düşkünlük (Özerk)
• Belirsizliğe tahammül,
• Analitik düşünce yeteneği,
• Özgüven,
• Başarma ihtiyacı,

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

• Hızlı karar verebilme,
• Demokratik davranışlar sergileme,
• Güçlü sezgi ve öngörü sahibi olma,
• İyimserlik ve olumlu yaklaşım,
• Tükenmez bir enerji sahibi olma,
• Dürüstlük ve güvenilirlik,
• İnisiyatif ve sorumluluk alma,
• Fırsat ve amaca odaklanma,
• Zamanı etkin kullanma,
• Hayal gücü,
• Empati kurma,
• Plan yapma ve planlı hareket etme

- ✓ Üst düzey zihinsel beceriler kullanır.
- ✓ Meta bilişsel düşünceyi fazla kullanır.
- ✓ Öğrenci, bilişsel süreçlerini kendi yönetir.
- ✓ Öğrenci düşünür, yazar, soru sorar, tartışır, problem çözer, araştırma yapar.

Aktif öğrenmede; güven, enerji, özdenetim, gruba ait olma, farkındalık vs çok önemlidir.

- **İŞ BAŞINDA EĞİTİM**

Daha çok meslek liselerinde kullanılır. Öğrenci bizzat işin yapıldığı ortamda eğitilir. Örnek**:** Staj

- **KARTOPU**

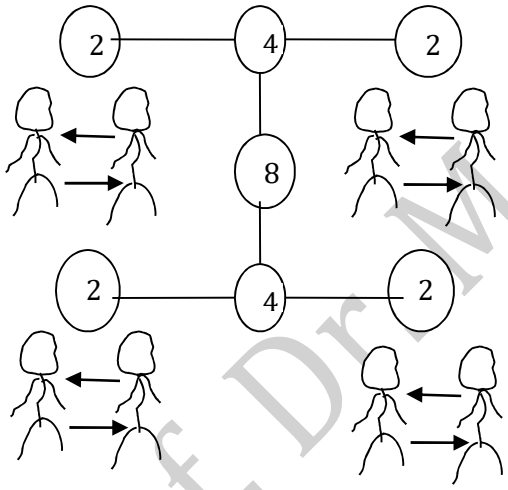

- ✓ Görüşlerin katlanarak çoğalmasıdır.
- ✓ İki kişi konuşur, tartışır, iki fikir ortaya çıkar. O iki kişi başka iki kişiyle (4 fikir) konuşur. Bu şekilde görüşler çoğalır.
- ✓ Bütün sınıfın katılımı vardır.
- ✓ Çok sayıda fikir vardır.

- **DEDİKODU**

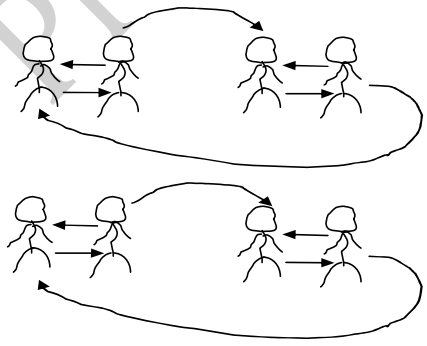

- ✓ Sınıf ikişerli gruplara ayrılır. Herhangi bir konuda karşılıklı görüştükten sonra gruplar dağılır. Tekrar ikişerli yeni gruplar oluşur. İlk gruptaki arkadaşının söylediğini 2. gruptaki eşine sanki onun dedikodusunu yapıyormuş gibi aktarır.
- ✓ Öğrencinin (bütün sınıfın) katılımı vardır.
- ✓ Çok sayıda fikir vardır.
- ✓ Sosyalleşme vardır.
- ✓ İletişim vardır.
- ✓ Güdülenme vardır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- **DÜŞÜN – EŞLEŞ – PAYLAŞ**

✓ Öğretmen, öğrencilere herhangi bir konuyla ilgili soru sorar (düşün).
✓ Daha sonra öğrenciler ikişerli gruplar oluştururlar (eşleş).
✓ En sonunda da her gruptan bir kişinin fikirlerini bütün sınıfa anlatmalarını ister (paylaş).

- **EĞİTSEL OYUN**

✓ Öğrencinin öğrendiklerini pekiştirmesi ve daha rahat bir ortamda tekrar etmesidir. **Örnek:** Sayı saymayı öğreten bir öğretmenin sonunda "BOM" oyunu oynatmasıdır.
✓ Öğrencinin bilişsel, duyuşsal, psikomotor becerilerini geliştirir.
✓ Fiziksel ve zihinsel yeteneklerini ortaya çıkarır.
✓ Yaratıcılık vardır.
✓ Eğlence vardır.
✓ Sosyalleşme vardır.
✓ İşbirliği vardır.
✓ Aktif katılım vardır.

NOT: Her oyun eğitsel değildir. Eğitsel olabilmesi için konuyla ilgili olması gerekir.

Eğitsel oyunun dramadan farkı;
- Kurallı olması (belli bir kalıp ve kural)
- Kazanan – kaybeden olmasıdır.

- **BİLİŞSEL ÇIRAKLIK**

Öğrencinin ilk önce bir uzmanı izlemesi ve daha sonra azalan desteği ile sonunda öğrencinin kendi yapmasıdır.

6 aşaması vardır:

Model Olma: Uzmanın, öğrenilecek işi öğrencilerin gözleyebileceği biçimde yapması
Çalıştırma (Koçluk yapma): Uzmanın gözetiminde öğrencinin beceriyi sergilemesi
Destekleme: Uzmanın öğrenciye yardım etmesi (İpucu verme, araç önerme, yapamadığı kısımları yapma)
İfade Etme: Öğrencilerin yaptıkları etkinliğin, akıl yürütmenin ya da çözdüğü problemin aşamalarını anlatması
Yansıtma: Öğrencinin sergilediği beceriyi uzmanın ya da diğer öğrencilerin sergiledikleri ile karşılaştırması
Öteleme: Gitgide azalan desteğin kalkması. Öğrencinin beceriyi kendine özgü şekilde sergilemesidir. Kimseye ihtiyacı kalmaz.

Not: Bazı durumlarda öğrencinin bir şeyi bir anda yapması veya öğrenmesi zor olabilir. O yüzden desteğimizi yavaş yavaş çekersek öğrenci de zorlanmaz ve daha kolay yapar. Öğrencinin kendine olan inancı da artar.

- **BİL İSTE ÖĞREN (KWL)**

"Ne biliyorum? Ne öğrenmek istiyorum? Ne öğrendim?" aşamalarından oluşan, öğrencilerin ön bilgilerini, giriş davranışlarını ve yeni bir konu hakkındaki görüşlerini somut olarak görmeye olanak tanıyan bir stratejidir. (Yani neydim ne oldum tekniği ya da umduğunu bulup bulamama tekniği)

- **DİJİTAL ÖYKÜLEME**

Dijital öyküleme, grafik, seslendirme, video, metin ve müzik gibi ögelerin bir araya getirilerek tarihi olaylar, kişisel öyküler gibi belli konularda bilginin aktarılmasında ve bu konularda öğretim yapmak amacıyla kullanılan birkaç dakikalık öyküler olarak tanımlamaktadır. Dijital öyküleme; insan yaratıcılığı ile teknolojiyi bütünleştiren, öğretme ve öğrenmeye yönelik yenilikçi bir yaklaşım olarak öğrenci merkezli ve teknolojik açıdan zengin, etkileşimli öğretme ve öğrenme ortamlarının oluşturulmasına imkân sağlamaktadır.

Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

➢ **SANDVİÇ**

- ✓ Öğrenciler ilk önce bireysel olarak çalışırlar. Daha sonra grup olarak bir araya gelerek somut bir ürün ortaya koyarlar.
- ✓ Çeşitli ürünlerin katlamalı olarak bir araya getirilmesidir. **Örnek:** Öğrencilerin bir araya gelerek afiş veya poster hazırlamaları.

➢ **TEREYAĞ – EKMEK**

Öğrenciler ilk önce bireysel olarak bir konu hakkında düşünür, düşüncelerini bir yere kaydederler. Daha sonra grup olarak bir araya gelip tekrar tekrar konu hakkında konuşma fırsatı bulurlar. Tekrar tekrar konuşma fırsatı verilmesi ve öğrencinin önceki görüşü ile sonraki görüşü arasında ilişkilendirme yapmasından dolayı bu isim verilmiştir (öğrenci "ben önce şöyle düşünmüştüm, şimdi böyle düşünüyorum" şeklinde önceki düşündüğüyle sonraki düşündüğü arasında bağlantı kurar).

➢ **ALTI UYGULAMA AYAKKABISI**

- ✓ Altı şapka daha çok düşünce boyutuyla ilgiliyken, ayakkabı daha çok uygulama boyutuyla ilgilidir.
- ✓ İnsan aynı anda bir şapka takabilir ancak iki ayakkabı giyebilir. (bir düşün, iki yap gibi)
- ✓ **Lacivert Resmî Ayakkabı;** Resmiyet, prosedür, rutin işler.
- ✓ **Gri Spor Ayakkabı;** bilgi, veri, delil toplama.

- ✓ **Kahverengi Yürüyüş Ayakkabısı;** rahatlık, esneklik, inisiyatif.
- ✓ **Turuncu Lastik Çizme;** tehlikeyi azalt, güvenliği sağla.
- ✓ **Pembe Ev Terliği;** sıcaklık, samimiyet
- ✓ **Mor Binici Çizmesi;** asalet, otorite, liderlik

➢ **SİNEKTİK TEKNİĞİ**

Alakasız iki şeyi ilişkilendirmedir (metafor ve analojiye benzer). **Örnek**: İstanbul aşka benzer. İkisi de karmaşık ve heyecanlıdır.

➢ **BUZKIRAN**

Gruba yeni katılan öğrencilere ait olma duygusu kazandırmak için eski öğrencilerle yeni öğrencilerin eşleştirilmesidir.

➢ **ARKASI YARIN**

- ✓ En heyecanlı yerinde kesmek
- ✓ Öğrencilere bir film izletilirken veya bir hikâye anlatılırken en heyecanlı yerinde kesilir. Öğrencilerden devamını tahmin etmeleri istenir. Daha sonra kesilen yer gösterilerek karşılaştırma yapılır. Bu şekilde bir çok periyot devam eder.

➢ **ÖYKÜ OLUŞTURMA**

- ✓ Ortak yazma becerisi kazandırma
- ✓ Yaratıcılık, işbirlikçi öğrenme (dayanışma), aktif katılım
- ✓ Öğrencilere bir hikâye, resim, drama gösterilerek yarıda bırakılır. Daha sonra öğrencilerden yazarak tamamlamaları istenir.

Prof. Dr. Mevlut GÜNDÜZ

➢ ÖĞRENME GALERİSİ

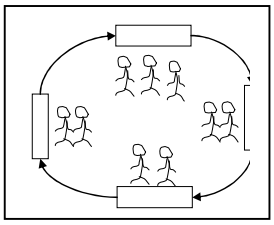

- ✓ Öğrenciler gruplara ayrılır. Her grup yaptığı çalışmayı panoya asar. Daha sonra diğer grupların çalışmalarını gezerler ve altına ekleme yapabilirler (şunu şöyle yapsaydınız daha iyi olurdu).
- ✓ Her grup kendi panosuna geri döndüğünde isterse onu dikkate alabilir.

➢ SICAK SANDALYE

- ✓ Tamamen öğretimsel amaçla kullanılan bir tekniktir.
- ✓ Uzmana bilgi edinmek için, öğrenciye ise tanımak için soru sorarlar.

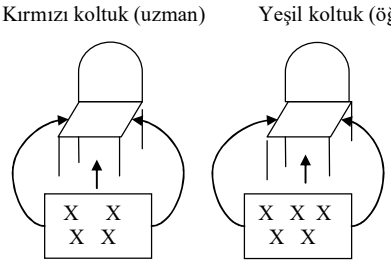

Öğrenciye

- Soru sorma becerisi,
- İletişim becerisi,
- Aktif katılım,
- Yaratıcılık, özgüven kazandırır.

➢ PAZAR YERİ

- ✓ Sınıf ortamını pazar yerine benzetme (benzetim tekniğiyle).
- ✓ Öğrenciler bir konuyla ilgili düşüncelerini kartonlara yazıp boyunlarına asarlar. Daha sonra sınıfın içinde sanki pazarda dolaşıyormuş gibi dolaşırlar. Beğenilen kartonlar (fikirler) değiştirilir. Bu şekilde devam eder.

➢ BEYİN ESERİ (ÜRÜNÜ)

Sınıfın tamamı katılır. 6 – 7 kişilik gruplar oluşturulur. Her öğrenciye bir konunun farklı yönleriyle ilgili 3 kart verilir. Öğrenciler bu kartla ilgili düşüncelerini yazar. Kartlar masanın üzerine konulur. Ardından her öğrenci sırayla kart çeker, sesli şekilde kartta yazanı okur. Benzer fikirler gruplandırılır. Tüm gruplar görüşlerini oluşturduktan sonra tahtaya yazılır.

➢ GÜÇ ALANI ANALİZİ

- ✓ Durumu lehine çevirmek
- ✓ Bir olayı destekleyen ve engelleyen faktörler belirlenir.
- ✓ Amaç**;** destekleyenleri iyice artırmak, engelleyenleri iyice azaltmaktır.

➢ SWOT ANALİZİ

Bir olayı güçlü, zayıf, fırsatlar ve tehditler açısından incelemektir.

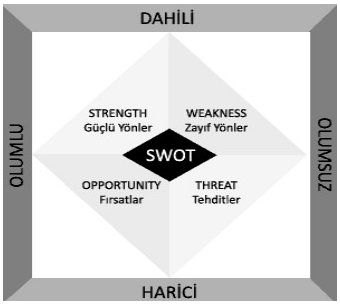

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

➢ **FİKİR TARAMASI**

Derse canlılık katmak için uygulanır. Öğrencilerin derste sıkıldığını görünce derse canlılık getirmek için konu ile ilgili veya başka bir konuda öğrencilerin gruplar halinde fikir üretmeleridir (konu ders dışı da olabilir).

➢ **TARİHSEL EMPATİ**

Öteki empati daha çok duyuşsal iken bu empati daha çok bilişseldir (empati*:* kendimizi birinin yerine koyarak onu anlamaya çalışma). Öğrencinin geçmişteki olayları, kişileri araştırarak onların yerine kendini koyması ve onu anlamaya çalışmasıdır.

➢ **SÖZLÜ TARİH**

Tarihi yazılı belgelere ek olarak yaşayan bireylerin belleğe dayalı anlatıları aracılığıyla yazma ve sıradan insanları, gündelik yaşamı ve öznelliği tarihin araştırma alanına dahil etme dürtüsüyle şekillenen ve ses kaydetme teknolojilerinin gelişmesiyle de desteklenen disiplinlerarası bir çalışma alanı ve araştırma yöntemidir.

➢ **KONUŞMA BİLETLERİ**

Öğrencilerin eşit konuşma süresine sahip olması için uygulanır. Her öğrenciye üç bilet verilir ve süre bitene kadar konuşurlar.

➢ **KÖŞELEME**

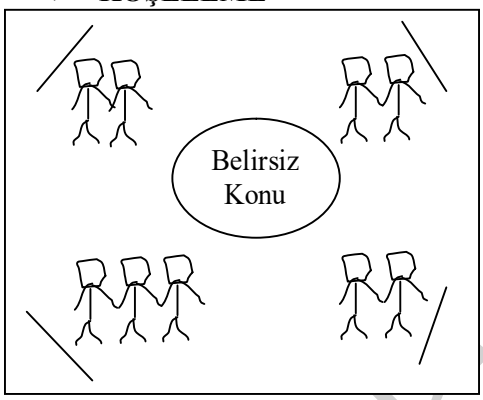

- ✓ Aktif öğrenme tekniğidir.
- ✓ Cevabı net olan, tek çözümlü, sıradan bir konu olmayacak (ucu açık, farklı çözüm yolları).
- ✓ Belli bir yanıtı olmayan sorunlarda kullanılır.
- ✓ Öğrencilere yönetilen bir sorun karşısında çok kısa çözümler üretilir. Daha sonra her çözüm kartonlara yazılarak köşeler oluşturulur. Aynı çözümü savunan öğrenciler köşede toplanır ve kendi içlerinde konuyu tartışır.
- ✓ Görüş geliştirmeden farkı; öğrenciler köşelemede görüşlerini değiştirmezler.

➢ **HİKÂYE HARİTASI**

Okunan bir hikayedeki durumlar ve bunlar arası ilişkilerin grafikleştirilmesidir. Örnek: Hikayenin adı, ana karakterler, olayın nerede geçtiği, kişiler arası ilişkiler vs. bir bilgi haritası gibi grafiğe dökülür.

➢ **SORU TURU**

Öğrencilerin soru yazma becerisini geliştirmek için kullanılır. Öğrencinin birinin boş bir kâğıda bir kavram ya da soru yazmasıyla başlar. Öğrenci daha sonra kâğıdı yanındaki öğrenciye verir. Kâğıda yazdığı soruyu, o da yeni bir soru yazarak diğer öğrenciye verir. Bu şekilde sınıfı turlar.

➢ **HIZLI TUR**

- ✓ Soru turunun sözlü halidir.
- ✓ Öğrencilere bir konu verilir. Biri başlangıç yapar ve düşüncelerini açıklar. Ardından diğer öğrenci devam eder.
- ✓ Aynı şeyi söylemek yoktur. “Geç” deme hakkı vardır.

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

- **KART GÖSTERME**

✓ Görüş geliştirmenin bir uygulama biçimidir (aynısıdır).
✓ Sadece renkli kartlar vardır.
✓ Öğrenilenlerin gözden geçirilmesi, değerlendirilmesi ve karar verme becerisini geliştirme gibi amaçlar için kullanılır.
✓ Farklı renklerde 5 kart dağıtılır.

(**kırmızı**: katılıyorum, **mavi**: tamamen katılıyorum, **sarı**: katılmıyorum, vs.). Her rengin bir anlamı vardır (bu, derecelendirmelerden birisidir). Öğrenci seçenekleri düşünür, ona göre kartını kaldırır. Neden onu seçtiğini gerekçesiyle açıklar.

- **NESİ VAR?**

Sınıftaki öğrencilerden biri sınıfın dışına çıkarılır. Bir kavram ya da olay belirlenir. Hangi ipuçları verileceği kararlaştırılır. Daha sonra "Nesi var?" sorusu sorularak öğrenciye buldurulur.

- **EKİPLE ÖĞRETİM**

Öğrenciye bir konuyu daha iyi öğretebilmek için uzmanların bir araya gelmesi (bir konuyla ilgili sınıfa uzmanlar gelecek. Mesela sağlıkla ilgili doktor, hemşire, vs. gelmesi gibi.).

- **DİZGELİ ÖĞRETİM**

En iyi öğretimi sağlamak için uygun yöntem, teknik, kuram ve stratejiden yararlanıp bir öğretim dizgisi oluşturulur.

- **PARETO DİYAGRAMI**

Bir problemin önemli sebeplerini daha az öneme sahip olan sebeplerden ayırt etmekte kullanılan bir çubuk diyagramıdır. Problemlerin büyük bir kısmının genellikle birbiri ile bağlantılı az sayıdaki ancak baskın (dominant) nedenden kaynaklandığını ifade eder. "80/20 kuralı" olarak da adlandırılan bu kalite aracı, "problemin %80'lik kısmına %20'lik aktivitenin neden olması ve bu önemli %20'lik payın üzerinde yoğunlaşılması" anlamına gelmektedir. Amacı, bir problemin önemli yönlerini önemsizlerden ayırmaktır.

- **PUKO DÖNGÜSÜ**

(Planla – Uygula – Kontrol Et – Önlem Al): PUKO adım - adım plan yaparak sonuca ulaşmakta kullanılan sistematik bir yaklaşımdır.

- **BÜTÜNLEŞTİRİCİ ÖĞRENME (Wittrock)**

❖ Ausubel'den etkilenmiş
❖ Öğrenmenin en önemli faktörü, öğrencinin mevcut bilgi birikimidir.
❖ Zihne parça parça gelen verilerin orada bütünleştirildiğini öne sürer.
❖ Bilgi zihinde yapılandırılır.

- **ARAMA KONFERANSI**

Arama Konferansı ortak akıl yaratmayı amaçlayan katılımlı bir planlama metodolojisidir. Klasik olmayan konferans düzeni içinde, ortak akıl aramak üzere 40 dolayında "iddia sahibini" 2-3 gün süre ile bir araya getirir. İddia sahipleri, konu ile ilgili, o konuda çalışıp bir tecrübe kazanmış karar vericiler ve bilgi birikimi olan kişiler diye tanımlanır.

- **TOMBALA**

Anlatılanların oyunla öğrenilmesini sağlar. Merak uyandırdığı için dikkat toplayan bir tekniktir. İşlenen konuyla ilgili ana kavram ve düşünceler çıkarılır ve bunlar tombala kartlarına dağınık olarak yazılır. Kartlar öğrencilere dağıtılır. Öğretmen konudan bahsederken öğrenciler bahsedilen kavramın üstünü kapatır. Yatay-dikey veya çapraz üç kutu kapatan tombala diye bağırır

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- **DÖNÜŞÜMLÜ ÖĞRETME**

Öğrencilerin öğrendiklerini birbirleriyle paylaşmalarını sağlar. Sınıf ikiye ayrılır. Gruplardan biri konuyu okuyarak öğrenmek için başka yere geçer. Öğretmen kalanlara konuyu anlatır. Gruplar yer değiştirir (okuyanlar öğretmenden dinler-dinleyenler okur). Gruplar tekrar bir araya gelip diğer gruptan bir öğrenciyle eşleşir. Öğrenciler öğrendiklerini karşılaştırır.

- **KESE KÂĞIDI**

Ön bilgilerin yeni öğrenilenlerle ilişkilendirilmesini sağlar. Öğrencilerin her birine kese kâğıdı verilmesi, işlenecek konunun anahtar isim, olay ya da kavramların çıkarılmasıdır. Öğrenciler, listedeki maddelerin her biriyle ilgili bildiği bir şeyi kese kâğıdının üzerine yazar, yazacak bir şey yoksa boş bırakır. Sınıfta 2-4 kişilik grupların oluşturulması ve grup üyelerinin yazdıklarını birbirleriyle paylaşmalarıdır. Öğrencilere küçük kartların ya da kâğıtların dağıtılması, öğrencilerin bu kartlara anahtar maddelerle ilgili yeni öğrendiklerini yazmaları ve kese kâğıdına koymalarıdır. Kese kâğıdının içindeki bilgilerin küçük gruplarla paylaşılmasıdır.

- **KUM SAATİ**

Genellikle ön öğrenmelerin hatırlanması ve yeni öğrenilenlerle bağ kurulması için kullanılır. Tahta ya da kâğıtlara boş kum saatleri çizilir. Neyin öğrenileceği kum saatinin ortasına yazılır. Ön bilgiler kum saatinin üstüne yazılır. Konu işlenir. Öğrenme malzemesinin ana temaların kum saatinin alt kısmına yazılması ve oluşturulan kum saatlerinin açıklanması şeklindedir.

- **ÖYKÜ TEMELLİ ÖĞRENME**

Özellikle ilköğretimde kullanılır. Farklı konularla bağlantılı bir ortam oluşturmak amaçlanır. Etkinliğe dayalı sınıf ortamını bir öykü sahnesine çevirir. Çocuklar öyküdeki karakterlerin yerine geçip öyle davranır. Öğrenciler bir dersten çıkıp diğer derse girmek yerine ders ayırımı gözetmeksizin bütün kazanımlara ulaşır.

- **ÖĞRENME HALKASI (3E MODELİ)**

Öğrenme halkası, temelini Piaget'in zihinsel gelişim ve yapılandırmacılıktan alan aktif bir öğretim yaklaşımıdır. Öğrenme halkasında temel prensip; öğrencilerin kavramları kendi kendilerine oluşturmaları, kendi öğrenim yaşantılarından yararlanarak problemleri çözmeleridir.

Aşamaları:

- **Kavramı keşif:** Bu aşamada öğrencilerin gözlem yapabilecekleri, araştırabilecekleri, bilgiyi keşfedebilecekleri bir durum hazırlanır. Öğrenciler birbirleriyle etkileşim içinde durumu var olan bilgileriyle ve gözlemleriyle açıklamaya çalışırlar.
- **Kavramın tanımına ulaşma:** Bu aşamada öğrencinin birinci aşamada keşfettiği kavram veya ilkelerin tanımı yapılır ve bu tanımlar üzerinde tartışılır. Öğrenci bu kavram ve ilkeleri kullanarak deneyimlerini paylaşır.
- **Kavramı uygulama**: Bu basamakta öğrenci yeni kavramlarla ilgili deneyim yaşamalıdır, öğrencinin yeni kavramları farklı durumlarda kullanması sağlanmalıdır. Yeni etkinliklerle öğrenciler kavramları genişletirler.

SINIF DIŞI ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

1) Gezi
2) Gözlem
3) Sergi
4) Görüşme
5) Ev ödevi
6) Müze Eğitimi: Eğitim sürecinde geçmiş ve gelecek arasında bağın kurulması amacıyla yapılır.

Prof. Dr. GÜNDÜZ

GEZİ

- ✓ İlk elden somut yaşantılar sağlar.
- ✓ İlginç ama gezide öğrenci katılımını gönüllülük esasına dayandırma önemli değilmiş.
- ✓ Gezi gibi sürece dayalı şeylerde değerlendirme süreç esnasında mutlaka yapılmalıdır.
- ✓ Okul çevre ilişkisini güçlendirir.
- ✓ Gerçek yaşam deneyimleri sağlar.
- ✓ Yaparak – yaşayarak öğrenme vardır.
- ✓ İşbirliği vardır.
- ✓ Sosyalleşme vardır.
- ✓ Aktif katılım vardır.
- ✓ Planlı bir etkinliktir. Plan önceden yapılır. Geziye gitmeden önce ne zaman, ne ile gidilecek, ne zaman dönülecek?
- ✓ İzin alınması zorunludur. Gezi düzenlenirken ilk olarak ilgili kurum ve kişilerden gerekli izinler alınmalıdır.

Örnek: Coğrafya dersinde "Göller" konusunu işledik. Tektonik göllere örnek vermek amacıyla öğrencileri Eğirdir'e götürebiliriz.

Sınırlılığı; en önemli sınırlılığı, yasal zorunluluktur. Disiplin sorunları yaşanabilir. Pahalıdır.

GÖZLEM

- ✓ Araştırma, inceleme, bilimsel düşünme becerisi
- ✓ Doğrudan bilgi edinme
- ✓ Çok sayıda duyu organı
- ✓ Güdülenme vardır.
- ✓ Aktif katılım vardır.

Örnek**:** Ay tutulmasını öğrencilere izletme, vs.

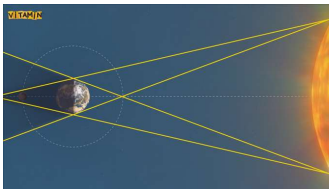

Sınırlılıkları

- o Pahalıdır.
- o Değerlendirmesi zordur.
- o Zaman alıcıdır.
- o Her ders için uygun değildir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

SERGİ

- ✓ Proje yöntemiyle kankadır.
- ✓ Ürünlerin paylaşımı
- ✓ Yaparak – yaşayarak öğrenme vardır.
- ✓ İşbirliği vardır.
- ✓ Motivasyon vardır.

Sınırlılıkları
- o Uzun zaman sürdüğü için onu saklamak zordur.
- o Hazırlık süreci uzundur.
- o Her ders için uygun değildir.
- o Bazı öğrenciler çalışmalarını bitirip sergileyemeyebilir.

GÖRÜŞME

- ✓ Uzman bir kişi ya sınıfa getirilir ya da uzman kişiye gidilir.
- ✓ Konunun uzmanından bilgi edinilir (birincil veri kaynağı).

Örnek: Konu: muhtarın görevleri, ya muhtarı sınıfa getiririz ya da biz muhtara gideriz. Muhtar birincil veri kaynağıdır.

- ✓ Motivasyon vardır.
- ✓ Güdülenme vardır.
- ✓ Özgüven vardır.
- ✓ İşbirliği vardır.
- ✓ İletişim becerisi vardır.

Sınırlılıkları
- o Uzmana ulaşmak zor olabilir.
- o Randevu almak zor olabilir.
- o Gelen kişi öğrencilerin seviyesine inemeyebilir.

EV ÖDEVİ

Öğrencilere ödev verilirken nelere dikkat edilmelidir?
- o Eğitsel değer taşımalıdır. Ceza olarak verilmemelidir. Düzeye uygun olmalıdır. Düzeye uygun olmazsa, öğrencinin ilgisi ve başarı algısı zayıflar. Öğrenci olumsuz benlik geliştirir. Daha çok işlenen konuyla ilgili olmalıdır.

NOT: Üç tane ödev vardır: Ev ödevi kısadır, performans ödevi biraz daha ev ödevine göre uzun, en uzun ise proje ödevidir.

Ödev, hangi amaçlar için verilir?
- o Bağımsız çalışabilme becerisi kazandırmak için, Öğrenilenleri pekiştirmek için, Bir sonraki konuya hazırlık yaptırmak için, Planlı çalışma alışkanlığı kazandırmak için, Okul dışı kalan zamanını etkili kullanmak için verilir(boş zaman, ödevle alakalı değildir. Ödev boş zamanı doldurmak için verilmez.).
- o Kısaca biz; tekrar, pekiştirme, tamamlama, genişletme, değerlendirme ve derse hazırlık amacıyla ödev veririz.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

BİREYSEL ÖĞRETİM TEKNİKLERİ

1. TUTOR DESTEKLİ ÖĞRETİM

- ✓ Özel öğretici, özel ders
- ✓ Öğrencinin anlamakta güçlük çektiği konularda ya öğretmenin kendisi ya da üst sınıftan bir öğrencinin bireysel destek sağlamasıdır (özel takviye).
- ✓ En önemli sınırlılığı, pahalıdır.

Akran öğretimi yapılırken
Benzer bilişsel özelliklere sahip akranların birlikte daha iyi öğrenmesi
Öğrencilere daha fazla dikkat ve duygusal destek sunması
Öğrenenle birlikte öğreticilerin de öğrenmesi
Öğrencilere kendi öğrenme stillerine uygun yaşantılar sağlaması amaçlanır.

Not: Öğrencilerin rekabet ederek daha iyi öğrenmelerine olanak sağlaması veya sırf öğretmenin işi kolaylaşsın gibi amaçla yapılmaz.

2. BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRETİM PROGRAMI (KELLER PLANI)

"Keller bir tarafa, körler bir tarafa."

- ✓ Üçerli ve dörderli homojen gruplar oluşturmak.
- ✓ Konuların ünitelere bölünmesine dayanır.
- ✓ Öğrenciler üniteleri sırasıyla başarmak zorundadır (bir üniteyi başarmadan diğerine geçemez).
- ✓ Her gruba farklı öğretim yapılır.
- ✓ Öğrenci katılır. Aktif katılımı sağlar.
- ✓ Öğrencilere anında dönüt verilir.
- ✓ Öğrenciler istedikleri zaman sınav olur.
- ✓ Öğrenciyi güdüler.
- ✓ Sınıfa göre eğitim yapıldığında her öğrenci katılmak istemez. Ama gruplar oluşturulduğu için öğrenci kendi öğrenme hızına göre imkân bulur (bireysel hız vardır).
- ✓ Bireysel farklılıkları dikkate alır.
- ✓ Öğrenci, öğrenmenin sorumluluğunu üstlenir (öğrencinin seviyesine göre anlatmazsak ondan bir şey beklememiz doğru olmaz. Ancak onun seviyesine indiğimizde ondan başarılı olmasını bekleriz. Öğrenci öğrenmek zorundadır)

Sınırlılıkları

- o Sosyalleşme yoktur.
- o Seviye grupları oluşturduğumuzu öğrencilere hissettirmemeliyiz.
- o Seviyeler aynı olduğu için bireyselleştirilmiş öğretimdir ama grup oluşturulur.
- o Zaman alıcıdır. Yorucudur.
- o Ekonomik değildir (araç- gereç gereklidir).
- o Homojen grup oluşturmak zordur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

KELLER PLANINDAKİ ALT ÇALIŞMA ŞEKİLLERİ

Dönüşümlü günlük çalışmalar (sınıf gruplar halinde çalışır, grubun başında iyi bilen lider öğrenci bulunur, değişik etkinlikler üzerinde çalışma yapılır.)
Beceri geliştirme çalışmaları (öğrenciler arasında beş grup oluşturulur bir grup öğrencileri yönlendirmek amaçlıdır, diğer dört grup etkinliklerde bulunur, bir öğrenci farklı kümelerde bulunarak kendini geliştirebilir.)
Planlı grup çalışmaları (Öğrencilerin bir yarıyılda kazanması gereken beceriler planlı bir şekilde gruplar üzerinde gerçekleştirilir.)
Düzey geliştirme çalışmaları (Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerine uygun yönetim etkinlikleri gerçekleştirilir.)

3. PROGRAMLI ÖĞRETİM (SKINNER)

- ✓ Davranışçı kuramdan esinlenmiştir.
- ✓ Pekiştirmeyi önemser.
- ✓ İlkeleri (KEBAB)

K üçük Adımlar

E tkin Katılım

B ireysel Hız

A nında Dönüt

B aşarı

Başarı: Öğrenciye pekiştireç vererek onu güdüleme ve öğrenme isteği oluşturmayla ilgilidir. Diğer ilkeler ismiyle aynı anlamı taşıyor.

- ✓ **Programlı öğretimin en önemli faydası**; anında dönüttür.
- ✓ Programlı öğretim hangi araç – gereçlerle olur? Bilgisayarla da olur, yazılı döküman şeklinde de olur.

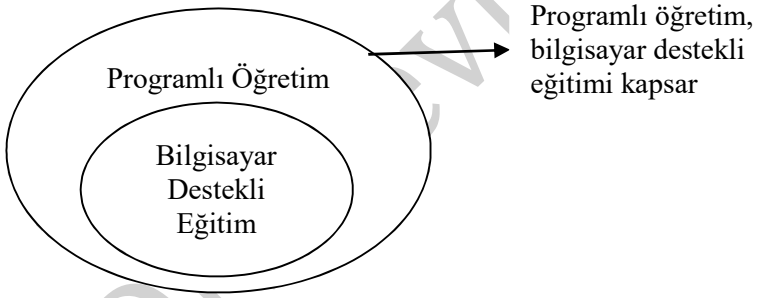

- ✓ Bilgisayar destekli öğretimin temelini atmıştır.
- ✓ Okulda da olabilir, okul dışında da olabilir (açık öğretim gibi).
- ✓ Tekrar tekrar öğrenme fırsatı sağlar.
- ✓ Bir konu öğrenilmeden diğerine geçilmez.
- ✓ Kendi hızına göre öğrenme imkânı sağlar.

Sınırlılıkları

- o Sosyalleşme yoktur.
- o Zaman alıcıdır.
- o Uzmanlık gerektirir.
- o Her ders için uygun değildir.
- o Alt düzey öğrenmeleri sağlar (bilgi, sürekli ezbere dayalı, yorum yoktur).
- o Konuları çok küçük parçalara ayırdığımız için öğrenci o konuları birleştiremeyebilir (sentezleme yeteneği zorlaşır).

Prof.Dr. Cevdet GÜNÜZ

Soru: "Öğrenciden soruları cevapladıktan sonra bir sonraki sayfada verilen cevaplara bakması, doğru ve yanlışlarını belirlemesi istenir. Ardından öğrenci bir sonraki öğrenme adımına geçer." sizce bu cümle programlı öğretim açısından neden yanlıştır?

4. BİLGİSAYAR DESTEKLİ ÖĞRETİM (BDÖ)

- ✓ İnternet yoktur.
- ✓ Yazılı donanım vardır (örneğin; ilkokul çocuğu bilgisayarın başına oturur, bildikçe ilerler).
- ✓ Başkasıyla iletişim yoktur.
- ✓ Programlı öğretimin bilgisayardaki halidir.
- ✓ Öğrenciyi güdüler.
- ✓ Aktif katılım vardır.
- ✓ Kendi hızına göre öğrenir.
- ✓ Konuların sistematik bir şekilde öğretilmesini sağlar.
- ✓ Öğretim etkinliklerini zenginleştirir.
- ✓ Öğrenci imkânsız deneyleri yapabilir (simülasyon gibi).
- ✓ Zaman ve mekân konusunda bağımsızlık sağlar.
- ✓ Öğrenciyi değerlendirmek kolaydır (her şey kayıt altında olduğu için).

Kısaca; BDÖ öğrenme hızı, katılım, öğretim etkinliklerini çeşitlendirme, performansı izleme, zaman ve ortamdan bağımsızlık açısından faydalar sağlar.

Sınırlılıkları

- o Sosyalleşme yoktur.
- o Öğretmenlerin yeni yazılım ve donanımları takip etmeleri zordur.
- o Asla öğretmenin yerini tutmaz, tamamlayıcıdır (amaç değil araçtır).
- o Öğreticiler yeterli bilgiye sahip olmayabilir (yeni yazılımları öğrenciye aktarmak zordur).

Bilgisayar hangi amaçlar için kullanılır?

- o **Benzetim**: Gerçek hayata hazırlama ve yaparak öğrenme sağlar. Özellikle öğrencilerin kavramakta güçlük çektikleri konuların öğretilmesinde simülasyon yazılımları kullanılmalıdır. Örneğin, laboratuvarda yapılamayan tehlikeli deneylerin, simülasyon yazılımlarıyla gerçekleştirilebilir.
- o **Birebir öğretim:** Kendi hızına göre çalışma
- o **Problem çözme:** Gerçek hayatta karşılaşabilecekleri problemleri çözmeyi öğrenme ve deneyim kazanma
- o **Alıştırma ve tekrar:** İşlenmiş konuların tekrarını yaparak kalıcılığı sağlama, öğrencinin öğrenemediği bilgi ve becerileri kazandırma
- o **Sınama durumları:** Ürün ve sürece yönelik düzeyleriyle ilgili geri bildirim verme
- o **Öğretici rolünde olabilir mi? (OLABİLİR):** Öğretici programlar, öğretilecek konunun içeriğini sunan, içeriğin öğrenilmesi için alıştırma imkanı sağlayan, dönüt veren, öğrencilerin performansını değerlendiren, öğrencileri yönlendiren kısaca öğretmenini rolünü üstlenerek aktif bir öğrenme ortamı sağlayan yazılımlardır.
- o **Peki özel ders görevi görebilir mi? (GÖREBİLİR)**

Not: Bilgisayar sevgili rolü bile görebilir (Bu ne ya her görevi üstleniyor)

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

5.İnternet Tabanlı Öğrenme (Web Tabanlı, Sanal Öğrenme)

- ✓ Bireysel öğretim tekniğidir (öğrenci bilgisayarın başına oturur, internetin başına geçer, internete girer, öğrenir).
- ✓ İnternet vardır.
- ✓ Zaman ve mekân sınırlılığı yoktur (istenilen kişiyle, istenilen saatte irtibata, iletişime geçilir).
- ✓ Zengin öğrenme fırsatları sağlar. Yaşam boyu öğrenmeyi sağlar.
- ✓ Tekrar ve dönüt imkânı vardır. Daha çok kitleye ulaşma imkânı vardır.
- ✓ Keşfetmeye olanak sağlar (öğrencinin yaratıcılığına müsaittir). İstenilen bilgiye ulaşılabilir.

Senkron: Eş zamanlı etkileşimdir.
Asenkron: Eş zamanlı olmayan anlamına gelir.

NOT: Bilgisayar destekli öğretimde internet yoktu. İnternet tabanlı öğrenmede internet vardır. Ancak sınıftaki etkileşim gibi değildir. İnternet tabanlı öğrenme, yüz yüze etkileşim sağlamasa da çok fazla sosyalleşmese de diğer öğrencilerle iletişim ve işbirliği imkânı sağlar.

6. Uzaktan Eğitim

Hangi araçlarla olur?
Mektup, Kitap, Bilgisayar, Radyo, Posta, hatta güvercin bile olur. Bütün iletişim araçları ile olur.

- ✓ Uzaktan eğitim**;** öğretenlerle öğrenenlerin aynı ortamda bulunmamasıdır.
- ✓ Bireysellik vardır.
- ✓ Sınıf ortamında baskı vardır (televizyonun karşısında çocuk bir şeyi bilmese de bir şey olmaz.).
- ✓ Bireysel öğrenmeden dolayı grup baskısını ortadan kaldırır.
- ✓ Tek kaynaktan çok kaynağa ulaşma imkânı vardır.
- ✓ Etkileşim özel olarak hazırlanmış araç – gereçler yoluyla belli bir merkezden sağlanır (açık öğretim, vb.).

Sınırlılığı; soru soramazsın, sosyalleşemezsin, anında dönüt alamazsın

7. Harmanlanmış eğitim (HİBRİT)
Uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitiminin birleştirilmiş halidir. Farklı öğrenme tür ve öğelerinin bir arada kullanılmasıdır. Her türlü teknolojinin kullanılabildiği, geleneksel ve uzaktan eğitimin farklı modellerinin bir araya getirilerek düzenlendiği eğitimdir.

8.Dalton Plânı
Öğrencilerin ilgi ve yetenekleri birbirinden farklı olduğu için, bunları bir "sınıf"a doldurarak ortak ders yapmak doğru değildir. Öğrenci, kendi kendine çalışmayı öğrenmelidir. Dalton Plânında okulun öğretim ortamları (sınıflar) her ders için ayrı ayrı düzenlenmiş ve oraya, o ders ile ilgili kitap ve diğer malzemeler konmuştur. Her dersin 10 ay boyunca öğretilecek konuları önceden hazırdır ve öğrenci bu konuları alır, o dersin "laboratuvarında" kendi öğrenme hızı ile öğrenir. Her laboratuvarda bir rehber öğretmen oturur ve çocuklara yardım eder.

Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

9. Ters Yüz Öğrenme

- Ters-Yüz sınıf sistemi, geleneksel öğrenim-öğretimin aksine öğrenciye teorik bilgiyi evde kendi başına öğrenip, öğrendiklerini okulda uygulama fırsatı sunan bir metot olarak tanımlanmaktadır.
- Ters-Yüz sınıf sistemi uygulamasında geleneksel öğretim yönteminden farklı olarak, öğrenciler dersin teorik bölümünü çevrimiçi videolar, sunular, öğrenme yönetim sistemleri gibi çoklu-ortam araçları ile evde öğrenmektedirler.
- Ayrıca, konuyla ilgili öğretmenin verdiği temel ders materyallerine ek olarak, içerikle ilgili gerekli araştırmaları yaparak bireysel öğrenme sorumluluğunu elde etmektedirler.
- Sınıf ortamında ise öğrenciler, konu ile ilgili hazırlanan uygulamalar ve öğrendiklerini paylaşmaya yönelik sunulan tartışma ortamları gibi, öğretmenin yardımcı olmak için aktif şekilde rol aldığı çalışmalarla edindikleri bilgileri paylaşma ve pekiştirme imkanı bulmaktadırlar.

10.Farklılaştırılmış Öğretim

- Farklılaştırılmış öğretim, bireyin öğrenmelerini sağlamak amacıyla öğretim sürecinin boyutlarının her öğrencinin kendi düzeyine uygun öğrenmeye sahip olmasını sağlayacak şekilde düzenlendiği öğretim yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır.
- Heterojen sınıf ortamında öğrencilerin öğrendiklerini göstermek için seçimler yapabildikleri bir öğrenme yaklaşımı olarak bilinir.
- Farklı yeteneklere sahip öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak amacıyla içerik, süreç ve ürünün öğrencilerin çeşitli ilgi ve hazırbulunuşluk düzeylerine uyarlanması biçiminde tanımlamıştır.
- Bireylerin kendilerinden beklenilen üst düzey becerileri kazanmaları için kendi potansiyellerinin farkında olmalarını sağlama, öğrenme ortamlarından kendi ilgi, yetenek ve beklentilerine uygun bir şekilde yararlanma fırsatı verme şeklinde tanımlanabilir.

11. Katlı Öğretim (SÜRPRİZ OLARAK GELEBİLİR**)**

- Katlı öğretim, öğrencilerin hazırbulunuşluk, öğrenme hızları, ilgileri, bilişsel yetenekleri, öğrenme stillerindeki gibi bireysel farklılaşmanın öğretim ortamında meydana getireceği olumsuzluğu gidermek amacıyla kullanılmaktadır.
- Bu şekilde bir tasarımla, ön öğrenmesi düşük, orta ve yüksek olan öğrencilerin aynı konuları, kendilerine uygun zorluk seviyesinde öğrenmeleri sağlanmaktadır. Ön öğrenmeye göre farklılaştırmalarda öğretmen öğrencilerin seviyelerini belirlemekte ve buna göre öğretim sürecini düzenlemektedir.
- Katlı Öğretim, öğrenciler farklı öğrenme ihtiyaçlarına sahip olduklarında ve tüm öğrencilerin aynı konu üzerinde fakat farklı karmaşıklık ve soyutluk düzeyinde çalışmalarını sağlar. Odak aynı olmasına rağmen odak noktasına farklı zorluk seviyelerindeki yollardan ulaşılır. Böylece her öğrencinin gerekli noktaları öğrenmesi ve yeterli zorluk seviyesinde çalışması sağlanır.

ÖĞRENME KURAM VE MODELLERİ

1. KUANTUM ÖĞRENME

- ✓ Olasılık
- ✓ Belirsizlik vardır.
- ✓ İnsanın bütün halinde kendini gerçekleştirmesini hedefler.
- ✓ Sınıf ortamında her şey konuşulur.
- ✓ Öğrenme için risk gerekir.
- ✓ Uygulaması genellikle kişisel gelişim seminerleri ve süper kamplar yoluyla gerçekleştirilir. Öğrencilere akademik, sosyal, günlük yaşam becerileri kazandırılmak amaçlanır.
- ✓ NLP, beyin temelli öğrenme, öğrenme stilleri, gestalt, çoklu zekâ gibi birçok şeyi kapsar.
- ✓ Hata kaçınılmazdır. İnsan hata yaptıkça başarıya ulaşır.
- ✓ Not alma, aktif öğrenme, öğrenmeyi tekrar öğrenme, hafıza geliştirme, yaratıcı düşünme ve etkin okuma tekniklerini önemser.

1- Öğrenmeyi tekrar etme,

2- Aktif Öğrenme,

3- Not Alma Teknikleri,

4- Uygun Yazma Teknikleri,

5- Hafıza Geliştirme Stratejileri,

6- Mantıklı / Yaratıcı düşünme

2. NUNLEY'İN BASAMAKLI ÖĞRETİM MODELİ

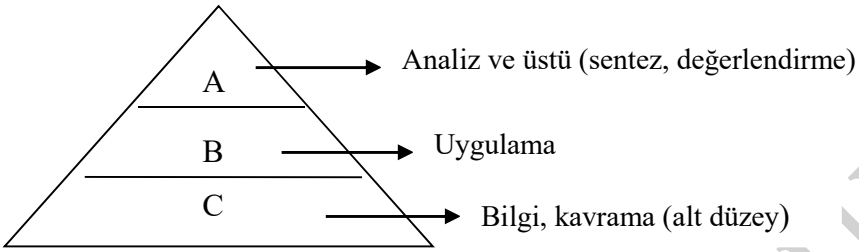

- ✓ Öğrenci merkezlidir.
- ✓ Basamaklı öğretim modeli, etkinlik temellidir. Yani yaparak-yaşayarak öğrenme temellidir.
- ✓ Bu öğretim modeli, öğrencilere basitten karmaşığa doğru giden, aşamalılık ilişkisi gösteren ve seçme hakkı tanınan etkinlikler (görevler) sunmaktadır.
- ✓ Öğrenci, her basamakta kendi seçtiği etkinlikleri (görevleri) uygular, değerlendirir yani öğrenmeden kendi sorumludur.
- ✓ Öğrenci kendi seviyesine göre istediği etkinliği seçebilir.
- ✓ Bireysel farklılıklara göre öğrenme yaşantılarının düzenlenmesini esas alır.
- ✓ Yapılandırmacı eğitim sistemine uygundur.
- ✓ Bloom'un Taksonomisinden yararlanılmıştır.
- ✓ Öğrencinin bilgiyi almasından yeniden üretmesine kadar hiyerarşik bir sıra izler (öğrenci, bilgiden değerlendirmeye doğru atlayarak gidecek).

Aşamaları

1-Öğrencilere o derste veya ünitede kazanacakları hedef davranışlar sunulur ve bunların içinden istediklerini seçmeleri istenir.
2-Öğretim programı A, B, C düzeylerine ayrılır. C düzeyinde bilgi edinilir.
3-B düzeyinde uygulama yapılır
4-A düzeyinde edinilen bilgi analiz edilir ve yeni bilgi edinme süreci gerçekleşir.
5-Öğrencinin ortaya koyduğu ürünler dikkate alınır ve değerlendirilir. Derinlemesine bir görüşme yapılır.

3. ÇOKLU ZEKA (GARDNER)

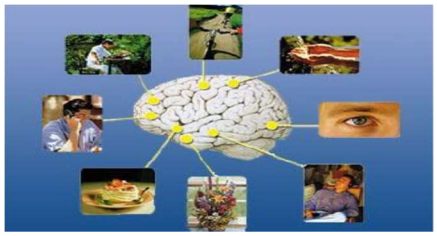

- ✓ Gardner'a göre; sadece sayısalı ve sözeli iyi olan insan zeki değildir. Başka zekâ alanları da vardır (iyi resim yapan da, iyi futbol oynayan da zekidir).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ 8 zekâ alanı vardır. Ama bunlar daha da artabilir. Varoluşçu zekâ geldi diyor bazıları, ne kadar doğru bilmem valla.
- ✓ Zekâ hesaplanamaz.
- ✓ Zekâ çok yönlüdür ama kendi içinde bütündür.
- ✓ İnsan doğduğunda bütün zekâ alanlarına sahiptir. Ama bir tanesi baskındır. Diğerlerini de belli oranlarda geliştirebiliriz.
- ✓ Hepsini aynı seviyeye getiremeyiz ama biraz ilerletebiliriz.
- ✓ Çoklu zekâya hizmet eden en önemli yöntemlerden biri istasyondur**.**
- ✓ Çoklu zekâyı çok benimseyen öğretmen;
    - Sınıfta farklı etkinlikler yapar (farklı yöntem – teknik kullanır.).
    - Sadece bir yönteme bağlı kalmaz.

- Sözel zekâ
- Matematiksel zekâ
- Görsel – uzamsal zekâ
- Kinestetik – bedensel zekâ
- Öze dönük (içsel) zekâ
- Sosyal (kişiler arası) zekâ
- Müziksel – ritmik zekâ
- Doğacı zekâ
- Varoluşçu zekâ (metafiziksel, yani insanın kendi varlığını sorgulaması)

Sözel Zekâ
- ✓ Okuduklarını anlarlar.
- ✓ Kelime dağarcıkları fazladır.
- ✓ Dili etkili kullandıkları için karşı tarafı da ikna edebilirler (ikna kabiliyetleri fazladır).
- ✓ Dili süslemeyi severler (söz sanatları, kafiye, mecaz – ı mürsel, vb.).
- ✓ Okuma – yazma, dinleme, tartışma, şiir, hikâye gibi şeyleri severler.
- ✓ **Meslekler**; yazarlar, şairler, hukukçular, gazeteciler, edebiyatçılar.

Matematiksel – Mantıksal Zekâ
- ✓ Sayılarla oynamayı severler.
- ✓ Matematiği hayatlarında kullanmak için fırsat ararlar.
- ✓ Akıl yürütmeyi severler. Neden – sonuç ilişkisi kurarlar.
- ✓ Problem çözmeyi severler.
- ✓ Satranç, dama gibi oyunları severler.
- ✓ Bulmaca çözerler
- ✓ **Meslekler*;*** matematikçiler, bilgisayarcılar, istatistikçiler, mühendisler.

Görsel – Uzamsal Zekâ
- ✓ Görmeden bir şeyi zihinlerinde canlandırabilirler.
- ✓ Şekilleri, renkleri, grafikleri, çizgileri, görsel sembolleri, desenleri severler.
- ✓ Ayrıntıları çabuk fark ederler.
- ✓ Yönleri çabuk bulurlar (adres, vb.).
- ✓ **Meslekler*;*** pilotlar, denizciler, ressam, mimar, heykeltıraş.

Prof. Dr. Mevlüt GÜRBÜZ

Kinestetik – Bedensel Zekâ
- ✓ Dokunmadan öğrenemezler.
- ✓ Yaptıklarını daha çok hatırlarlar.
- ✓ Hareketlidirler. Yerlerinde duramazlar.
- ✓ Taklit yetenekleri fazladır.
- ✓ Benzetim yönteminle çalışmayı severler.
- ✓ Beden dilini etkili kullanırlar.
- ✓ Motor becerileri gelişmiştir.
- ✓ **Meslekler*;*** tiyatrocular, dansçılar, sporcular, doktorlar

Öze Dönük (İçsel) Zekâ
- ✓ Başkalarıyla işbirlikçi öğrenmeyi sevmezler.
- ✓ Kendi kendilerine yetebilirler.
- ✓ Öz güvenleri yüksektir.
- ✓ Yalnız ders çalışmayı severler.
- ✓ İçten denetimlidirler.
- ✓ Bireysel hedefler koyabilirler. Kendi duygu ve düşüncelerinin farkındadırlar (meta bilişsel düşünceyi çok kullanırlar).
- ✓ **Meslekler**: Filozof, bilim adamı.

Sosyal (Kişiler arası) Zekâ
- ✓ İşbirlikçi öğrenmeyi severler.
- ✓ Tek başına kalamazlar.
- ✓ İletişim becerileri yüksektir.
- ✓ Girişkendirler.
- ✓ Çabuk, samimi ilişki kurabilirler.
- ✓ Başkalarının duygu ve düşüncelerini dikkate alırlar (empati yaparlar).
- ✓ **Meslekler*;*** öğretmen, psikolog, danışman, lider, politikacı, pazarlamacı.

Müziksel – Ritmik Zekâ
- ✓ Ders çalışırken vücudunun herhangi bir yeriyle ritim tutmayı severler.
- ✓ Müziği bir araç olarak kullanırlar.
- ✓ Seslere karşı duyarlıdırlar, seslerle oynarlar.
- ✓ Birçok müzik aleti çalarlar.
- ✓ Şarkı sözlerini çabuk hatırlarlar.
- ✓ Sürekli mırıldanırlar.
- ✓ **Meslekler*;*** müzisyenler, besteci, şarkıcı.

Doğacı Zekâ
- ✓ Doğaya duyarlıdırlar.
- ✓ Çevre temizliğine dikkat ederler.
- ✓ Hava durumunu takip ederler.
- ✓ Geziyi severler.
- ✓ Belgesel izlemeyi severler.
- ✓ Hayvan besler, çiçek yetiştirirler.
- ✓ **Meslekler*;*** zoolog, botanikçiler, biyolog, izciler.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

4. YAPILANDIRMACILIK (OLUŞTURMACILIK – CONSTRUCTIVIZM) (PIAGET, VYGOTSKY, GLASERFELD)

✓ Kişinin, bilgiyi kendisinin oluşturması, yapmasıdır.

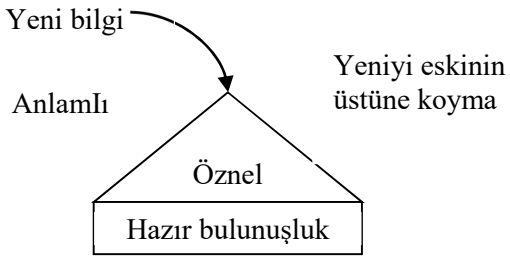

- ✓ Öğrenci bilgiyi kendi oluşturur.
- ✓ Bilgiyi temelden kurmaya dayanır (hazır bulunuşluğun üstüne kurması).
- ✓ Piaget'in bilişsel gelişim kuramına dayanır.
- ✓ Bireyin ne öğrendiğinden çok nasıl öğrendiği önemlidir.
- ✓ Öğrenmeyi öğrenme vardır.
- ✓ Öğretmene ve ders kitabına karşıdır. Çünkü bunlar ikincil veri kaynağıdır.
- ✓ Birincil veri kaynakları; deney, gözlem, gezi
- ✓ Öğrenci aktiftir.
- ✓ Problem çözme odaklıdır.
- ✓ Yapılandırmacılık, ilerlemeci eğitim felsefesine uygundur.
- ✓ Sarmal içerik biçimine uygundur (gittikçe genişliyor, tekrar, önceki öğrendiğimizin üstüne sonrakileri koyma).
- ✓ Öğretmen, öğrenciyle birlikte öğrenir.
- ✓ Öğrenci araştırmaya teşvik edilir.
- ✓ Hedefleri öğretmen ve öğrenciler birlikte belirler.
- ✓ Hedefte sınırlama yoktur. Her geçen gün yeni teknikler ortaya çıkar. Öğretmen de öğrenerek kendini geliştirir.
- ✓ Etkinlik temellidir (yaparak – yaşayarak, uygulama).
- ✓ Öğrenme sosyaldir.
- ✓ İşbirlikçiliğe karşı değildir (kendi bilgimizi öznel bir şekilde öncekinin üstüne koyarız).
- ✓ Gelişimseldir.
- ✓ Süreklidir.
- ✓ Öğrenci merkezlidir.

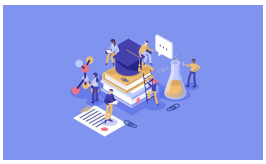

NOT: Yapılandırmacılık da tümdengelimsel yaklaşım kullanılabilir. Tümdengelimi görünce sadece aklımıza sunuş stratejisi gelmesin. Eğer tümdengelimi öğretmen kullanırsa sunuş olur ve eski eğitim anlayışı ortaya çıkar. Ancak öğrenci kendi kullanırsa gayet güzel olur. Neticede tümdengelimsel düşünmede üst düzey bir düşünme şeklidir.

NOT: Öğretmen, öğrenmeyi temel kavramlar etrafında yapılandırır (Sarmallık ilkesini kastediyor. Bu cümleyi görürseniz şıklarda kötü bir şey değildir. Belli öğrenme alanları ve konular her yıl genişleyerek devam ediyor).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Radikal yapılandırmacılığa göre; bilgi, gerçek, doğru gibi köklü kavramların radikal değişimler geçirmesi gerekir.

5. 5E MODELİ

Yapılandırmacı eğitim sisteminden hareketle oluşturulmuştur. Yapılandırmacı eğitime göre; öğrenciye bilgiyi kazandırırken beş aşamadan geçiririz. Bu aşamalar;

Giriş

- Derse ilgi ve merak uyandırır. Ön bilgileri düzenler.
- Dikkat çeker. Hazırbulunuşluğu ortaya çıkarır.
- Öğrencileri güdüler.
- Öğretmen kavramları, ilkeleri kesinlikle hazır olarak vermez. Sorduğu sorularla öğrencilere hatırlatmaya çalışır.

Keşfetme

- Öğrencinin en aktif olduğu bölümdür. Öğrenci bir problem durumuyla karşılaştırılır ve bu problemi çözmesi beklenir. Soruna çözümler üretilir.

Açıklama

- Öğretmenin en aktif olduğu bölümdür.
- Öğrencinin eksik kalan yönlerini açıklama.
- Öğretmen öğrencinin yetersiz kaldığı yerde gerekli desteği sağlar.
- Öğrenci olası çözümleri diğer arkadaşlarına açıklar.
- Arkadaşlarının açıklamalarını da eleştirel biçimde dinler.

Derinleştirme

- Transfer etme. Keşfettiği bir olayı başka bir durumda kullanma.
- Öğrencinin bilgiyi yeniden düzenlemesi ve yeni problem durumlarına uyarlaması, uygulaması (transfer – yansıtıcı)

Değerlendirme

- Öğrencinin kendi bilgisini ve gelişimini değerlendirmesi, öğrencinin bilgiyi nasıl yapılandırdığını sergilemesi., açık uçlu sorulara cevap vermesi, başlangıçta belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşmadığı tespit edilir. Öğrencilerin öğrendikleri kavramları kullanarak kavram haritaları oluşturmaları da değerlendirme basamağında kabul edilir.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Soru: Dersinde maddelerin ısı iletkenliği ve yalıtım konusunu işleyen öğretmen, öğrencilere evde kaynayan çorbayı karıştırırken elin yanmaması için metal veya tahta kaşıktan hangisinin tercih edilmesi gerektiğini sorar ve nedenlerini grup arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlar. Bu etkinlik, yapılandırmacı öğrenmenin 5E modelinin hangi aşamasını en iyi ifade eder?
A) Keşfetme B) Derinleştirme C) **Girme** D) Açıklama E) Değerlendirme

NOT*:* Bir de 7E Modeli var (Bu işin suyu çıktı artık, bir an önce kazanın yoksa ikişer artarak gidiyor valla.) 5 E modelinden farklı olarak sıra şu şekildedir: Merak uyandırmak (teşvik etme), keşfetme, açıklama, genişletme (derinleştirme), ilişkilendirme (kapsamına alma), paylaşma (fikir alış verişi, değiştirme) ve değerlendirme (inceleme)

6. TAM ÖĞRENME MODELİ (BLOOM)

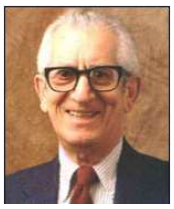

"Uygun şartlar sağlandığında herkes öğrenir." (Carroll). Bunu Carrol diyor; ama Bloom da öğrencisi olduğu için aynen savunuyor. **Öğrenemeyen öğrenci yoktur, öğretemeyen öğretmen vardır.**

- ✓ Programlı öğretimde;

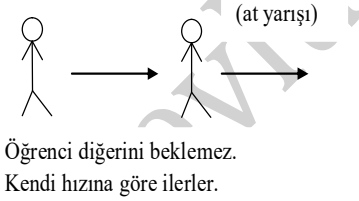

- ✓ Tam öğrenmede;

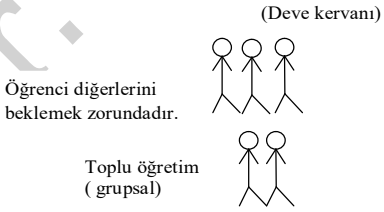

- ✓ Tam öğrenme grupsaldır (Toplu öğretim).
- ✓ Herkes en az % 70 hedefe ulaşır (Bazen %90 – 95'i bile bulur.)
- ✓ Tam öğrenmenin uygulandığı bir sınıfta başarı grafiği sola çarpıktır.
- ✓ Sistem yaklaşımına dayalı bir modeldir.
- ✓ Girdi iyi olmazsa çıktı da iyi olmaz.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

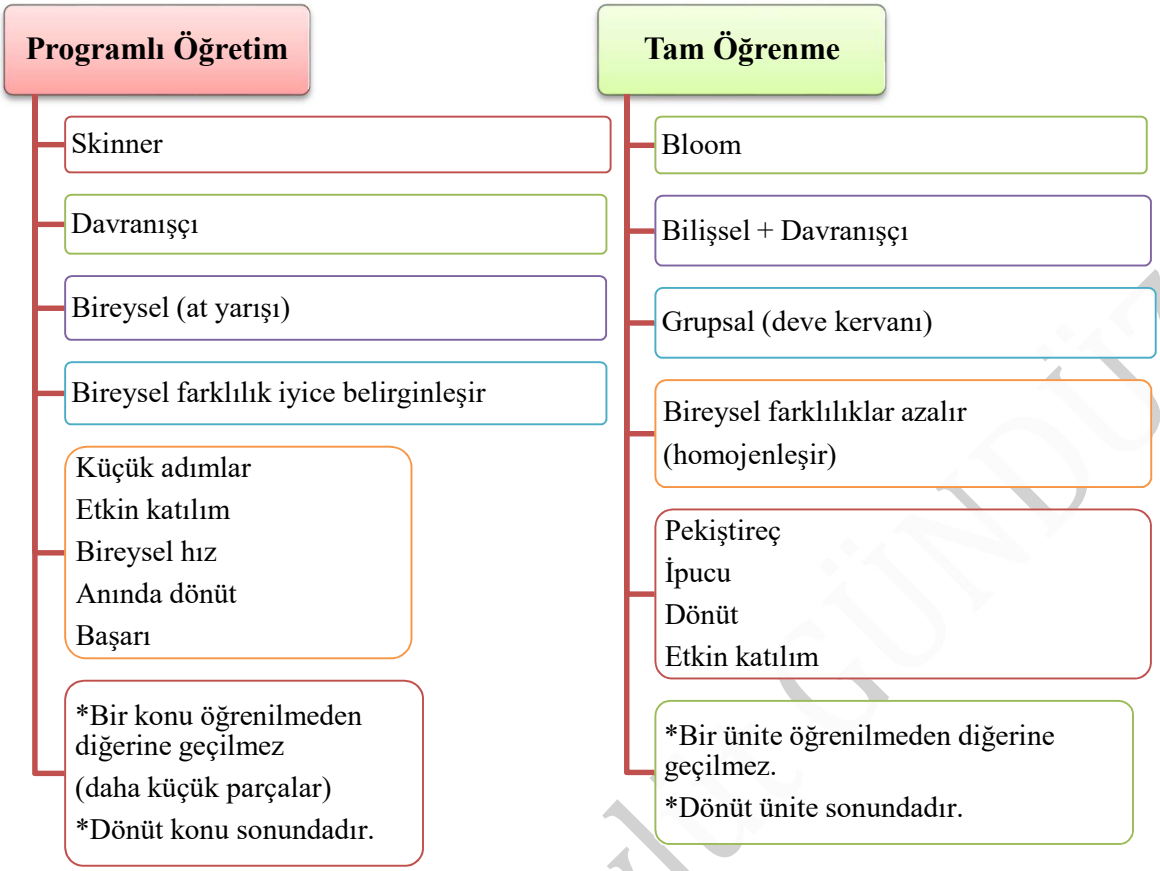

İkisinin de ortak yönü; *dönüt* ve *etkin* katılımdır.
İkisinde de bir konu(ünite) öğrenilmeden diğerine geçilmez.

Bilişsel giriş davranışları öğrenme üzerinde % 50, duyuşsal giriş özellikleri ise % 25 etkilidir.

Adımları (Süreci**):**

1) Hedefler belirlenir (öğrenciye hangi hedefleri kazandıracağız).
2) Standartlar belirlenir (her ölçüde en az % 70 hedefe ulaşacak).
3) Bilişsel ve duyuşsal hazır bulunuşluk belirlenir.
4) Hazır bulunuşluk istenilen düzeye getirilir (düşüklerinki yükseltilir, hepsi eşitlenir)
5) Derse geçilir.
Pekiştireç
İpucu
Dönüt
Etkin katılım
6) İzleme testi uygulanarak öğrenme etkinliklerinin işe yarayıp yaramadığına bakılır.
7) İzleme testi sonuçlarına göre tam öğrenme ölçütüne ulaşamayan öğrenciler için ek öğrenme etkinlikleri, (BDÖ, programlı öğretim, ödev, bireysel eğitim, farklı yöntemler dersi tekrar anlatma, eğitsel oyun, küçük gruplarla öğretim, kaynak ve yardımcı kitaplarla öğretim) ulaşan öğrenciler için zenginleştirilmiş etkinlikler…
8) İzleme testine paralel bir test uygulanarak tamamlama etkinliklerinin işe yarayıp yaramadığına bakılır (etkinlik işe yaradı mı, yaramadı mı?).
9) Her iki grup öğrencide tam öğrenme ölçütüne ulaştıysa diğer üniteye geçilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Faydaları
- Herkes öğrenir.
- Öğrencileri motive eder (öğretmen dersi anlatır. Öğrenci anlamadan öğretmen derse devam edemeyeceği için öğrenciyi motive eder).
- Ders planlı ilerler.
- Kalıcı öğrenmeler oluşur.
- Süreç öğrenme düzeylerine göre ayarlanır (öğretmen öğrenciye bağlı, öğretmen öğrenciyi bekler).

Sınırlılıkları
- Bazı öğrenciler, diğer öğrencileri beklemek zorunda kalır.
- Zaman alıcıdır.
- Yorucudur.
- Maliyet yüksektir.
- Kalabalık sınıflar için sıkıntılıdır.
- Bireysel farklılıklar göz ardı edilir (hızlı öğrenenler).

Tam öğrenme modelinde değiştirilemeyen bazı faktörler vardır: Olgunlaşma seviyesi, genel yetenek, doğuştan gelen kişilik özellikleri, sosyo-ekonomik düzey, zekâ vs.

NOT: Tam öğrenmede önemli iki bağımsız değişken; öğretim hiz. nitelikleri ve öğrenci giriş davranışlarıdır.

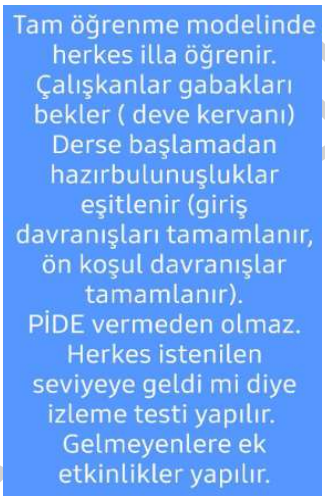

7. **İŞBİRLİKÇİ ÖĞRENME (**KUBAŞIK, KOLLEKTİF, KOOPERATİF**)**
   (VYGOTSKY, JOHNSON, DEWEY, SLAVİN**)**
   "Bir elin nesi var, iki elin sesi var."
   "Yalnız taş, duvar olmaz."
   "Birlikten kuvvet doğar."
   "Hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için."
   "Hepimiz tek kanatlı melekleriz, ancak kanat çırpmadan uçamayız."

Öğrencilerin küçük gruplar halinde (en fazla 6 – 7 öğrenci, heterojen) bir araya getirilerek bir görevi yerine getirmek üzere ortak bir amaç doğrultusunda birlikte çalışmalarıdır.

Öğrencilere neden işbirlikçi öğrenme yaptırırız?
Olumlu bağlılık duygusu (kenetlenme) (grup bilinci) oluşturmak için.

İşbirlikçi öğrenmede öğrencileri nasıl oturtacağız?
Küme biçiminde oturtacağız.

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

İşbirlikçi öğrenmenin özellikleri (yararları)

- Rekabet yoktur (geleneksel öğrenmenin tersi).
- Demokratik ortam vardır.
- Başarı ya da başarısızlık grubun tamamına aittir.
- Sürecin değerlendirilmesi önemlidir.
- Eşit başarı fırsatı vardır (herkes katkı sağlayacak).
- Bireysel değerlendirilebilirlik vardır.
- Olumlu bağlılık duygusu geliştirir (en önemli yararı). Bireysel sorumluluk duygusu geliştirir.
- Yüz yüze etkileşim vardır. Sosyal beceriler gelişir.
- Grup kendini değerlendirir. Grup içinde rekabet yok ama gruplar arasında olabilir.
- İletişim becerisini geliştirir.
- Bireysel enerji grup sinerjisine dönüşür.
- Lider yoktur(herkes liderdir, liderlik paylaşılmıştır).
- Heterojen grup vardır.
- Ortak ürün vardır.

Sınırlılıkları

- Bazı öğrenciler çok çalışır, bazıları az çalışır. Bazılarının üstüne kalabilir.
- Zaman alır, disiplin zordur.
- Kontrol zordur.
- Amacından uzaklaşabilir (çalışkanlar diğerlerinin üzerinde baskı oluşturabilirler).

İşbirlikçi Öğrenme Teknikleri

- ❖ Ayrılıp birleşme (Jigsaw)
- ❖ Karşılıklı sorgulama
- ❖ Takım – oyun – turnuva
- ❖ Öğrenci takımları, başarı grupları
- ❖ Takım destekli bireyselleştirme
- ❖ Küçük gruplarla öğretim
- ❖ Grup araştırması
- ❖ Birlikte öğrenme

Ayrılıp Birleşme (Jigsaw)

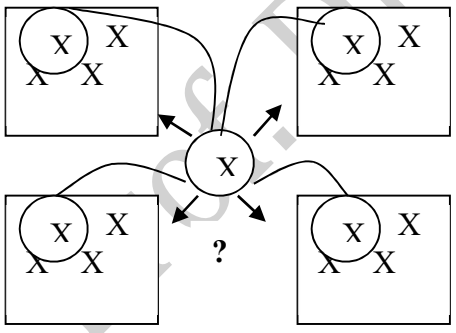

- ✓ Önce birleş, sonra ayrıl.
- ✓ Heterojen gruplar oluşturulur.
- ✓ İşlenen konu bölümlere ayrılır. Herkes bir bölümün uzmanı olarak görevlendirilir.
- ✓ Aynı bölüm uzanmaları bir araya gelir ve birlikte çalışır (gelenler aynı konuyu alanlar). Daha sonra herkes kendi grubuna dönerek arkadaşlarına kendi bölümlerini öğretir.
- ✓ ***Amacı***; öğrencilere birbirlerinden sorumlu oldukları bilincini kazandırmaktır. Rekabetin en az olduğu tekniktir.
- ✓ Gruplar tüm konulardan sınav olur.
- ✓ Bir de birleşme 2 VAR, 1'den farkı ayrılmadan önce diğer arkadaşlarının konusuna bakıp öyle ayrılıyor. Diğer bir fark ise, 1.sinde öğretmen konuyu seçer öğrenci alır. 2.sinde öğrenci konuyu kendi seçer.

Doç. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

❖ **Karşılıklı Sorgulama**

- ✓ Öğretmen konuyu sunduktan sonra öğrenciler gruplara ayrılır.
- ✓ Gruplar kendi içinde veya birbirine soru sorar (düşündürmeye yönelik sorular, tartışma tekniğine benzer). **Amacı,** Eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmektir.

NOT: Öğretmen öğrencilere nasıl soru sorulması gerektiği konusunda ipuçları verir.

❖ **Takım – Oyun – Turnuva**

- ✓ Öğrenciler heterojen gruplara ayrılır.
- ✓ Her takım turnuva için üyelerini hazırlar.
- ✓ Rekabetin en çok olduğu tekniktir.
- ✓ Haftalık turnuva yapılır ve takımlar yarışır (grubu temsilen 1 kişi turnuvada olur).
- ✓ Amacı; Okul içi ve dışındaki kaynaklardan yararlanmalarını sağlamaktır.
- ✓ Her turnuvaya farklı öğrenciler katılır. Her öğrencinin puanı toplam takım puanına ilave edilir (bireysel değerlendirilebilirlik).

❖ **Öğrenci Takımları, Başarı Grupları (Öğrenci timleri)**

- ✓ Sıralama vardır.
- ✓ Öğrenciler heterojen gruplara ayrılır.
- ✓ Öğrenciler kendi takımlarında öğrenmeleri gereken konuyu çalıştıktan sonra sınav olurlar.
- ✓ Öğrencilere puanlar verilir ve başarı sıralamasına konulur.
- ✓ Başarı sıralamasına göre takımlara puan verilir.
- ✓ Amacı; gruplar arası yarışmaya özendirmektir.
- ✓ Rekabet önemli bir unsurdur.

❖ **Takım Destekli Bireyselleştirme**

- ✓ Hem işbirlikçi hem de bireysel tekniktir.
- ✓ Amacı; Öğrencilere karar verme ve seçme becerisi kazandırmaktır.
- ✓ Ekip üyeleri farklı konular üzerinde çalışırlar.
- ✓ Birbirlerinin cevap kâğıtlarını kontrol ederek eksikliklerini tamamlayarak sınava hazırlanırlar (Bir öğrenci başka bir öğrenciden sorumludur)
- ✓ Sınavdan alınan bireysel puanlar takım puanına dönüştürülür.
- ✓ Takım destekli bireyselleştirmenin öğrenci takımları başarı gruplarından farkı; sıralamanın olmamasıdır.
- ✓ Matematik dersi için en uygundur.

❖ **Küçük Gruplarla Öğretim**

- ✓ Öğretmenin seçtiği genel bir konu içinde alt konuları öğrenciler seçer.
- ✓ Gruplar veri toplar ve tartışılır.
- ✓ Öğrenciler konuyu alt bölümler halinde paylaşarak sınıfa sunar

❖ **Grup Araştırması**

- ✓ Öğrencilerin bir plan dâhilinde bilgi toplamasını ve bir problemin çözümünde bilgilerin kullanılmasını gerektirir.
- ✓ Bilgilerin sentezlenmesi ve çalışmaların birleştirilmesiyle araştırma yapılır (projeye benzer).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

❖ **Birlikte Öğrenme**

Her grup üyesinin ilgi duyduğu konu üzerinde çalışması ve grup üyelerinin güçlü yönlerinin üst düzeye çıkarılması amaçlanır.

❖ **Akademik Çelişki Tekniği**

Akademik çelişki stratejisi en "güçlü, dinamik, heyecan verici, katılım sağlayıcı," ancak en az kullanılan öğrenme stratejilerinden biridir. Bunun nedenleri (a) çelişkinin bir öğretim stratejisi olarak nasıl kullanılacağının tanımlanmamış olması, (b) öğretmenin akademik çelişkiyi nasıl uygulayacağı konusunda yetiştirilmemiş olması (c) genel olarak insanların çelişkiden çatışmadan korkmalarıdır.

❖ **Birlikte Soralım, Birlikte Öğrenelim Tekniği**

Gruplar 3-4 kişiden oluşur. Her öğrenci konuyla ilgili parçayı ya da bölümü sessizce okur. Öğrenciler konu ile ilgili soru hazırlarlar. Grup üyeleri bir araya gelerek grup sorularını oluştururlar. Öğrenciler arasında gerçek anlamda işbirliği bu aşamada sağlanır. Bir öğrenciye postacı rolü verilir, grup olarak oluşturulan sorular bir karta yazılarak bu postacı öğrenci aracılığı ile diğer gruplara gönderilir. Her grup, grup içi işbirliği ile soruları yanıtlar ve grup sözcüsü aracılığı ile cevaplar sınıfa duyurulur.

❖ **İkili Denetim Tekniği**

Bu teknikte öğrenciler, dörder kişilik kümelerde, önce ikişerli olarak ve birbirlerini denetleyerek çalışma yapraklarındaki soruları yanıtlamaktadırlar. Çalışma yapraklarındaki sorular yanıtlandıktan sonra, karşılıklı ikişer alt kümeler birbirlerinin yanıtlarını karşılaştırmaktadırlar. Öğrenciler hem ikişerli çalışırken, hem de ikişerli alt kümeler birbirlerinin yanıtlarını karşılaştırırken ikili denetim söz konusu olmaktadır.

8. YAŞAM BOYU ÖĞRENME

- ✓ Her yerde olur.
- ✓ İsteyerek (planlı, istemlidir, tesadüfi değil).
- ✓ Herkese yöneliktir (sadece yetişkinlere yönelik değil).
- ✓ Her şeyi öğrenmeye yöneliktir (sadece mesleki beceri değil).
- ✓ Yaşamın tüm dönemlerini kapsar.

Yaşam boyu öğrenme; süreklilik, değişim, kendi kendine öğrenme, sınıf dışında öğrenme gibi kavramlar etrafında şekillenir.

9. GAGNE'NİN ÖĞRETİM DURUMLARI MODELİ

(önce davranışçı, sonra bilişselci olmuş. İyi halt etmiş.)

- ✓ Öğrenmede sadece dış faktörler (davranışçılık) değil, iç faktörler (bilişselcilik) de etkilidir. Gagne'ye göre beş tür öğrenme vardır.

1.**Zihinsel beceriler (entelektüel beceriler):** Öğrencinin nasıl öğrenecekleri ile ilgilidir. Diğer bir deyişle nasıl sorusunun cevabıdır. Beceriyi açık olarak gösterme, bilgiyi kullanma ve uygulamadır. Kavrama, uygulama veya analiz düzeyinde davranış sergileme (örneğin, yorumlama, hesaplama, ayırt etme)
2.**Sözel bilgiler:** Kuru ve olgusal bilgilerdir. Nedir sorusunun cevabıdır, tanımlar, bilgi düzeyinde davranış sergileme (örneğin, bir tanımın yapılması)

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

3.**Tutumlar:** Kalp ile ilgili, daha çok içten gelen duygulardır. Bireyin olay, durum ya da nesneye ilişkin olumlu – olumsuz tavrıdır.
4.**Psikomotor beceriler:** El ile ilgili, devinişsel boyutta zihin – kas koordinasyonu sonucunda ortaya çıkan öğrenmelerdir.
5.**Bilişsel stratejiler:** Kişinin kendine yönelik öğrenme farkındalığı ve kendine özgü öğrenme şeklidir. Bireyin kendi düşünme ve öğrenme sürecini kontrol etmek için değişik yollar kullanmasıdır.

1.Zihinsel Beceriler

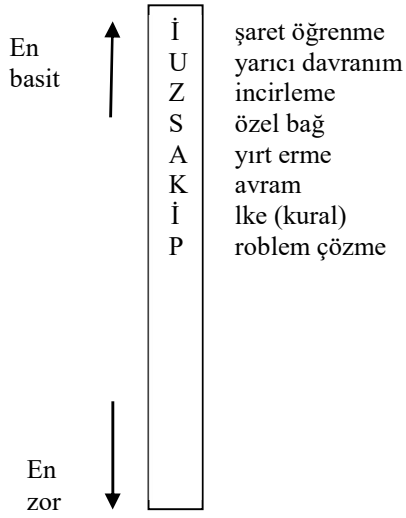

- Çocuk için en arzu edilen, en zor olan problem çözmedir. İlk dördü davranışçı son dördü de bilişselci kavramlardır.

- **İşaret Öğrenme:** Klasik koşullanmayı kasteder. Çocuk en basit klasik koşullanmayı öğrenir. Örnek: Mevlüt hoca ismini duyunca nefret etme
- **Uyarıcı Davranım:** Edimsel koşullanmayı (pekiştirme) kasteder. Örnek: Mevlüt hocayı görünce yolunu değiştirme
- **Zincirleme:** Sıra atlanmadan yapılması gereken öğrenmelerden oluşur. Örnek**:** Çocuğa okumayı öğretirken önce ses, sonra sırasıyla hece, kelime, cümle öğretme (burada sıra atlanmaz), bankamatikten para çekerken izlediğimiz sıra gibi.
- **Sözel Bağ:** Dil becerilerinin ve konuşmanın öğrenilmesi, birbirinden bağımsız sözcükleri birleştirip anlamlı cümlelere dönüştürme, şiir ezberleme, konuşma, yazma, gibi ilgili kavram ve anlamları bütünleştirerek öğrenmedir.
- **Ayırt Etme:** Kavramlar arasındaki farkları ayırt etme. Örnek**:** Kare ile dikdörtgeni ayırt etme.
- **Kavram:** Olgu ve nesneleri benzerlik ve aykırılıklarına göre sınıflayarak kategorik genellemelere ve ayırt etmeye ilişkin öğrenme türüdür (Devlet, okul, eğitim, öğretim, pekiştireç gibi kavramların anlamlarını bilme gibi). Örnek**:** "Madde" dendiğinde akla hacim, kütle, vb. çağrışımların gelmesi.
- **İlke (Kural):** Kavramlar arasındaki ilişkileri, neden-sonuç, öncelik-sonralık bağlarını kişi bu basamakta öğrenir. Örnek**:** Yükseklere çıkıldıkça sıcaklık düşer.
- **Problem Çözme:** Çocuğun bildiğini, öğrendiğini başka bir durumda kullanabilmesidir (transfer – uygulama). Öğrenilenlerin kullanılıp sorunun giderilmesi işidir. Örnek**:** Tahta kaşığın ısıyı iletmediğini sadece çorba yaparken değil başka problem durumlarında da kullanması

Mevlüt GÜNEŞ

GAGNE'YE GÖRE DERS NASIL İŞLENMELİDİR?

Dikkat çekme: İlginç soru sorma, ilginç materyalle derse girme, fıkra veya anı anlatma. Öğrencinin dikkatini çekmek için öğrenci düzeyine uygun olacak şekilde model, fıkra, olgu, anı, olay, hikâye, soru sorma, şiir, şarkı, resim, şekil, espri, grafik vb. dikkat çekici unsurlara yer verilebilir.

Hedeften haberdar etme: Amaç, yetiştirmek istediğimiz bireylerde bulunması uygun görülen ve eğitim yoluyla kazandırılabilir mahiyetteki özellikleridir. Öğrencilere, ders öncesinde ve dersin giriş aşamasında, ilgili dersin hangi hedefleri (kazanımları) kazandıracağı, dersin genel ve özel amaçlarının neler olduğu, ders bitiminde öğrencilerin kendilerinde hangi davranış değişikliği yaşamaları gerektiği açık ve net olarak izah edilmelidir.

Ön bilgileri yoklama (hatırlatma) (hazır bulunuşluk): Bir öğrenme konusunun (biriminin) öğrenilebilmesi için gerekli olan önceki öğrenmeye önkoşul öğrenme denir. Bu durumda yeni öğrenilecek bilgilerle ilgili olan daha önce öğrenilmiş bilgi ve becerilerin hatırlanması ve kullanılması öğrencinin öğrenme sürecine daha aktif katılmasını ve öğrenmeyi sürdürmesini sağlamaktadır.

Uyarıcı materyalleri sunma (içeriği sunma): Bu aşamada, ilgili dersin içeriğinin diğer bir deyişle o gün ilgili dersin amacına ulaştıracak materyalin, girdinin ve içeriğin farklı öğretim yöntem ve teknikleri aracılığıyla öğrencilere sunulmasıdır.

Öğrencilere rehberlik etme: Öğretmenin rehberliği veya öğrenciye yol göstericiliği, esasında diğer öğretim aşamalarını da ilgilendirmektedir. Doğru kaynaklara ulaşma, neyi nereden çalışma, öğrenme sırasında nelere dikkat etme, uzun süreli belleğe anlamlı kodlama yapma vb. rehberlik aşamasının temel görevleri arasında yer almaktadır.

Davranışı (Performans) ortaya çıkarma: Öğrencinin yeni bilgi veya beceriyi ne oranda ve hangi doğrulukta öğrendiğinin belirlenebilmesi için öğrenci tarafından gösterilmesini içermektedir.

Dönüt: Öğretme ve öğrenme sürecinde öğrencilerin ortaya koyduğu davranışların hemen ardından öğrenilen davranışın doğruluk ya da yanlışlık derecesi hakkında bilgi vererek öğrencinin neleri öğrendiği ve öğrenmesi gerektiğini bildirmektedir.

Performans değerlendirme: : Hedeflenen öğrenmenin gerçekleşip gerçekleşmediğinin, bir anlamda öğrenme ürününün değerlendirilmesidir. Bu bağlamda her bir öğrencinin istendik davranışı ne derecede kazandığının öğretme durumunun sonunda ortaya konulması gerekmektedir.

Kalıcılığı ve transferi sağlama (derste öğrendiklerini başka bir duruma aktarma): Öğrenilen bilgilerin transfer edilebilmesinde en iyi yol, öğrencinin öğrendiklerini kullanabileceği, öğrenme sırasında etkileşimde bulunduklarından farklı, yeni ve çeşitli örnekler ve durumlarla karşı karşıya gelmesidir

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

10. KOLB'UN YAŞANTI TEMELLİ ÖĞRENME MODELİ

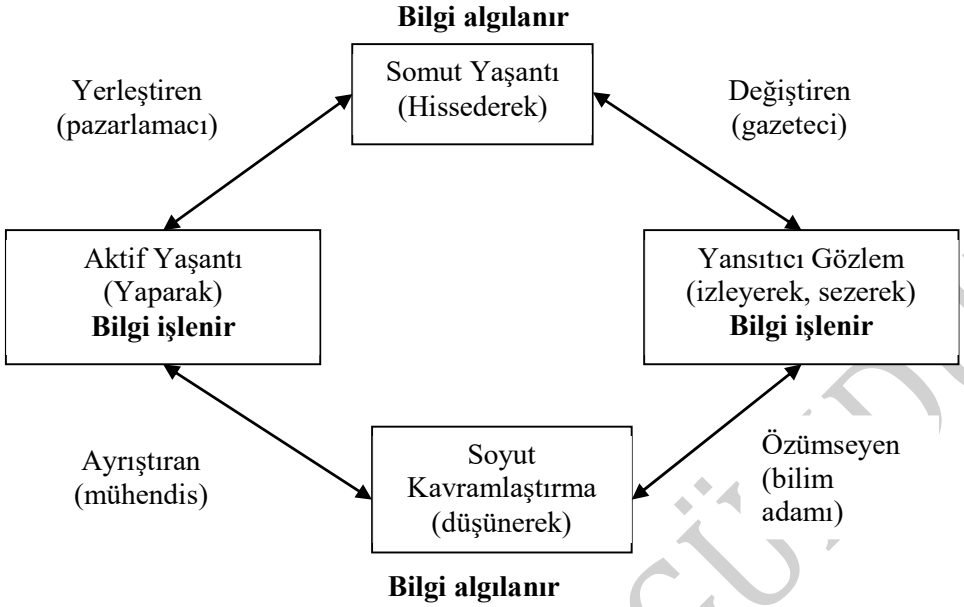

I. Somut Yaşantı
- Hissederek öğrenme (hissetmek için ilgi duymak, deneyim kazanmak lazım).
- Yaşantı ve problemler kişisel olarak ilgilenmek düşünmekten daha iyidir (düşünme, ilgi duy.).
- Bilimsel bir yaklaşım yerine sezgilere dayalı bir yaklaşım tercih edilir.
- Özel deneyimlerinden öğrenir.
- **İpuçlarına** ihtiyaç duyar

II. Aktif Yaşantı
- Yaparak – yaşayarak öğrenme
- Yaptıklarının sonucunu görmek ister.
- Pratik uygulamalar yapma ve yaparak öğrenme tercihleridir.
- Dışa dönüktürler.

III. Soyut Kavramsallaştırma
- Fikirlerinin mantıksal analizini yapar.
- Mantık, kavramlar, düşünceler duygulardan daha önemlidir (somut yaşantıya karşı çıkmış).

IV. Yansıtıcı Gözlem
- İzleyerek, sezerek, görerek iyi öğrenirler. Algılarıyla hareket ederler. Karar vermeden önce dikkatli gözlem yaparlar. İçe dönüktürler. Farklı bakış açılarıyla bilgi sağlamaya çalışırlar. Öğrendiklerinin özünü kavrayarak "ne" sorusundan çok "nasıl" ve "neden" sorularına yanıt ararlar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

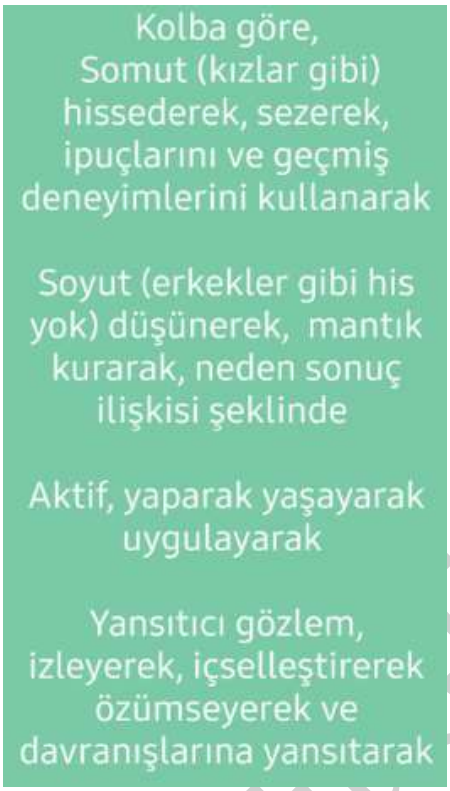

11.CARROL'UN OKULDA ÖĞRENME MODELİ

Carrol, Bloom, Slavin ve Keller'in hocasıdır. Bloom tam öğrenmesini ve Keller bireyselleştirilmiş öğretimini yaparken Carroll'un okulda öğrenme modelinden esinlenmiştir. Yavaş öğrenen ve hırslı öğrenen öğrenciler vardır. "Gerekli zaman verilir ve uygun şartlar sağlanırsa herkes öğrenir."

NOT*:* Carrol bütün öğelerini zaman kavramıyla açıklamıştır.

Öğeleri

- ✓ Yetenek (yetenekli kişi daha kısa sürede öğrenir. Kişinin öğrenmeye harcadığı zaman).
- ✓ Öğretimden yararlanma yeteneği (hazır bulunuşluğu iyi olan öğrenciler daha az zaman harcar.)
- ✓ Sebat (sabır – kişinin öğrenmeye gönüllü olarak harcadığı zaman)
- ✓ Fırsat (öğrenciye ekstra verilen zaman)
- ✓ Öğretimin niteliği (ek zaman gerektirmemesi, zamanında bitirilmesi)

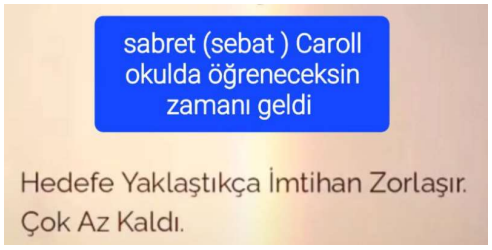

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

12.GLASER – TEMEL ÖĞRENME MODELİ

- Hedeflerin saptanması (öğrenciye kazandırılacak hedef)
- Giriş davranışlarının belirlenmesi (bireyin beceri ile ilgili olarak gelişmiş yada gelişmemiş yönleri, gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları, kültürel özgeçmişi, ilgileri ve yetenekleri anlaşılır)
- Öğretim İşlemleri (öğretim yöntem ve tekniklerinin, araç ve gereçlerinin öğretim uygulamalarının, öğretim yaşantılarının iyi düzenlenmesi gerekir)
- Değerlendirme (Öğretim süreçlerinin ne düzeyde gerçekleştiğinin belirlenmesidir)

Okul çocuğun 5 temel ihtiyacını karşılamalıdır:

Hayatta kalma (Fizyolojik): Hayatta kalma mücadelesi tüm canlıların gösterdiği bir davranıştır. Fizyolojik ihtiyaçların giderilmesi, hayatta kalma ihtiyacını karşılar. Yeme, içme, barınma vb. durumlar bu ihtiyaçlar içerisinde yer alır.

Sevgi ve ait olma: Sevgi ve ait olma ihtiyacı en önemli ihtiyaçtır. Sevme ve sevgiyi kabul edebilme ihtiyacı; aileyi, arkadaşları ve en yakınımızda samimi olduğumuz insanları kapsar. Sevgi ihtiyacı aynı zamanda karşılanması en zor ihtiyaçtır. Çünkü bu ihtiyacın karşılanabilmesi için diğer insanlara ihtiyaç duyarız.

Güç: Güç ihtiyacı bireyin sık sık çevresindeki insanlarla yarışma durumu içerisinde olması biçiminde kendini gösterir. Fakat güç ihtiyacı, sadece yarışma durumlarda ortaya çıkmaz. Bunun farklı yolları da vardır. Örneğin başkalarının iyiliği için bir şeyler yapmak, başkaları tarafından tanımak için uğraşmak, başkalarının bizi dinlemesini istemek bizim güç ihtiyacımızı karşılamamızdan kaynaklanır.

Özgürlük: Özgürlük ihtiyacı, için kendi hayatını nasıl yaşamak, kendini nasıl ifade etmek, kiminle ilişkin kurmak, nerelerde nasıl davranmak, nasıl bir ibadet etmek istediğini ve diğer insanlarla ilişkilerinde kendi içten gelen düşünceleri ile hareket etmesini ifade eder. Özgürlük ihtiyacımızı, ancak hayatımızın kontrolünün bizde olduğuna inandığımız zaman doyurabiliriz.

Eğlence: Eğlence ihtiyacı, en kolay karşılanabilen ihtiyaçtır. Çünkü bunu karşılayabilmenin birçok yolu vardır. Bütün başarılı ve uzun dönemli ilişkilerin temelinde yatan en önemli özelliklerden biri de bir arada olan bireylerin gülebilme özelliğidir. Bu süreç içerisinde bir arada olmak onlar için aynı zamanda bir eğlencedir.

13. SLAVIN – ETKİLİ ÖĞRENME MODELİ

Öğretimin niteliği (öğrenilecek şey kişi için ne kadar anlamlı olursa o kadar iyi olur).
Öğretim düzeyini uygun hale getirme (bireysel farklılıkları dikkate alma, farklı yöntemleri kullanma).
Güdülenme (teşvik): Teşvik de diyebileceğimiz güdülenme, öğrencilerin öğrenmeye ilişkin merak ve heyecanlarını uyandırmak amacıyla, öğretmenlerin başvurması gereken yöntemlerin başında gelmektedir.
Zaman: uygun zaman miktarının öğrenciye verilmesi gerektiğinden önemlidir.

14.ANLAMLI ÖĞRENME

Ausubel'in sunuş stratejisi bağlamında düşünüldüğünde;

- Öğretmen, öğrencinin eski bilgisi ile yeni bilgisini birleştirir.
- Ezbere karşıdır.
- Kavram haritası çok kullanılır.
- Öğretmen merkezlidir.
- Tümdengelim yöntemini sever.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

15.DUNN'IN ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Doğrudan öğrenmeyi tanımlama yerine, bilgiyi yönlendirmede bireyin iç dinamiklerine ve yeteneğine etki eden dış faktörleri tanımlamayı yeğlediği görülmektedir.

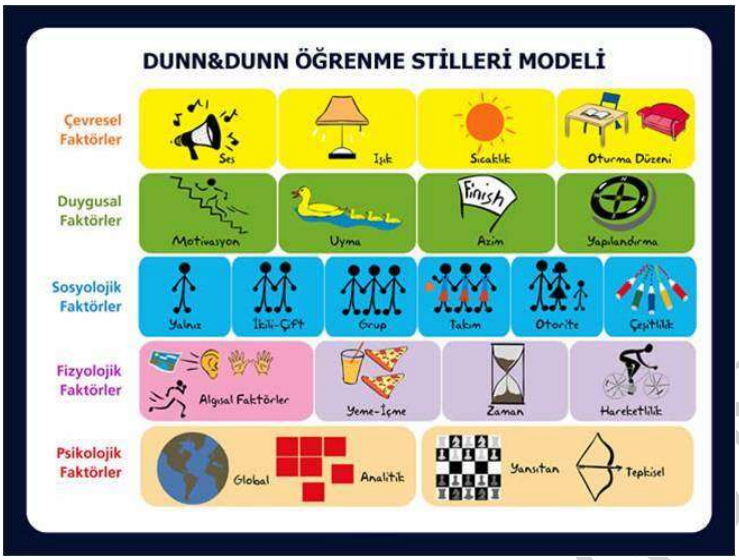

16.GREGORC'UN ÖĞRENME STİLİ MODELİ

Somut Ardışık öğrenme stiline sahip bireylerin özellikleri: Yaparak yaşayarak öğrenmeyi severler, bilgilerin kendilerine adım adım ve basitten karmaşığa doğru verilmesini isterler, yaptıkları çalışmaların parçalarından çok bütünü önem taşır, beş duyu organları son derece gelişmiştir. Somut materyallerle öğrenmeyi tercih ederler.

Soyut Ardışık öğrenme stiline sahip bireylerin özellikleri: Öncelikle öğrenecekleri konu ile ilgili olarak zihinlerinde boş bir çerçeve yapı oluştururlar. Kendilerine düzenli olarak verilen bilgilerden uygun olanları alırlar ve zihinlerinde oluşturdukları çerçevenin içine yerleştirerek konunun bütünü hakkında bir sonuca ulaşırlar. Bu kişiler için bir şekil/sembol yüzlerce kelimeden değerlidir.

Somut Random öğrenme stiline sahip bireylerin özellikleri: Problem çözme konusunda üstün yetenekleri vardır. Gerçek problemlerle ilgilenirler, yeni kavramlar ve bilgiler elde etmeye çalışan araştırmacı bir kişilikleri vardır. Problem çözerken bilgilerin sistematik bir düzen içinde verilmesine ihtiyaç duymazlar.

Soyut Random öğrenme stiline sahip bireylerin özellikleri: Olayları ve kavramları düzensiz karışık bir şekilde algılarlar, onlar için öğrenilecek bilgilerde bir düzenin olmasına gerek yoktur. Bu yüzden çoklu duyumsal deneyimlerin bulunduğu ortamlarda öğrenmeyi tercih etmektedirler. Duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmekte başarılıdırlar. Kuralcılıktan hoşlanmadıkları için elde ettikleri verileri istedikleri gibi organize etmeyi tercih ederler.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

17.OTANTİK ÖĞRENME

Otantik öğrenme; işbirliği, problem çözme, araştırma ve iletişim becerileri gerektiren durumlarda karmaşık yetenekleri öğrencilerin göstermesini ister ve öğrenme için gerçek yaşamın amacı ve şartlarını hazırlar. Otantik öğrenme, doğrudan bir konunun öğrenilmesinden çok yaşamın gerçek problemlerine çözümlerin üretilmesiyle gerçekleşmektedir. Öğrencilerin gerçek yaşam problemlerini çözerken daha iyi motive oldukları ve dinlemekten çok yapmayı tercih ettikleri belirlenmiştir. Bu tip öğrenme, gerçek yaşamın içinde kullanılan materyaller ve aktiviteler etrafında düzenlenir.

KAVRAM YANILGILARINI TESPİT ETME VE GİDERME TEKNİKLERİ

1) AÇT (Anlam Çözümleme Tablosu)

Özellikleri / Kavram	D	E	F	G
A	✓			
B	✓		✓	
C				✓

- ✓ Bir tarafta kavramlar, diğer tarafta ise özelliklerin bulunduğu (ilişkilendirildiği) 2 boyutlu tablodur.
- ✓ Her derste kullanılabilir.

2) Kavram Ağları (Semantik Ağ)

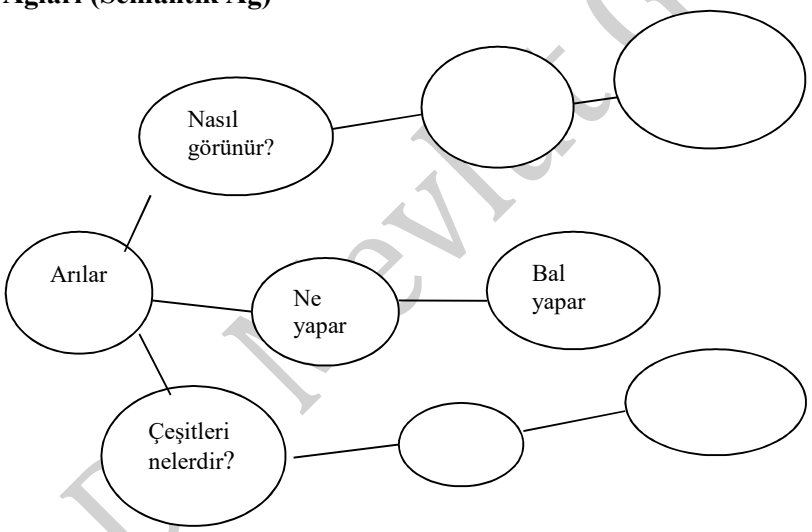

- ✓ Öğretmen derste işlenecek bir konuyla ilgili bir kavramı (anahtar kelime ya da cümleyi) tahtaya yazar.
- ✓ Kavramlar, ilgili sözcükler bulunmaya çalışılır ve tahtaya yazılır.
- ✓ Sözcükler anlamına ya da ilişkilerine göre gruplanır.
- ✓ Daha sonra her gruba bir isim bulunur.

Not: Ön bilgileri harekete geçirmede, kavramlar arası yeni ilişkiler kurmada, yeni kavramlar geliştirmede, kavramları yeniden düzenlemede etkilidir.

3) Kavram Haritası (Kavramsal Gruplandırma, Kavramsal Basamaklar Dizisi, Kavramsal benzerlikler)

- o Haritayı yaparken konunun içinde geçen kavramları anlamlarına göre gruplandırırız. Kavram haritasında detay, açıklama, tanım olmaz.
- o Bir insan kavram haritasına bakarak konuyu tüm yönleriyle öğrenemez.
- o Öğrencilerin hazırbulunuşluklarını tespit eder.
- o Dersin bütün aşamalarında kullanılabilir.
- o İlişkilendirme yapar, konuyu görselleştirir.
- o Kavram yanılgılarını hem tespit eder hem de giderir. Bir ölçme aracı olarak da kullanılabilir.

Prof. Dr. Nevin GÜNÜZ

- Yeni ünitelerin kapsamını tanıtır.
- İki boyutlu şemalardır*(yatay ve dikey).*
- Sınıflandırma yapar. Öğrencinin kavramları yapılandırmasını sağlar.
- Bütün öğretim kademelerinde kullanılır.
- En önemli faydası, anlamlı ve kalıcı öğrenme sağlamasıdır.
- Daha çok somut işlemler döneminde kullanılır.
- Nesneldir. Daha çok sunuş stratejisinde ön organize edici olarak kullanılır.
- Tümdengelim yöntemine göre genelden özele doğru aşamalı bir şekilde kavramlar sıralanır.

Kavram Haritasında Neler Bulunur:

- Ele alınan konuyla ilgili somut ve soyut kavramlar
- İlgili kavramı en iyi temsil eden örnekler
- İlgili kavramla ilişkili alt kavramlar
- Kavramlar arasındaki ilişkiyi gösteren oklar

Not: İlgili kavramı diğer kavramlardan ayıran örnekler bulunmaz.

Not: Kavram haritasında iki kavram arasındaki ilişkiyi göstermek üzere iki kutu bir çizgi ile bağlanır. İlişki bu çizginin üzerine birkaç kelimelik bir ibareyle yazılır. Bu ilişki haritadaki kavramlardan en az birini ilgilendiren bir önermedir. İlişkiler ve ilkeler kutulanmaz. Bazı hallerde ilişkinin yönü önemli olduğu için belirtilecek ilişki yönü ok ile gösterilir. Kısacası çizgilerin üzerine bağlantı sözcükleri yazılır. Ancak zihin haritasında böyle bir şey yoktur (Önemlidir, dikkat edin HAA).

Örümcek Ağı Kavram Haritası

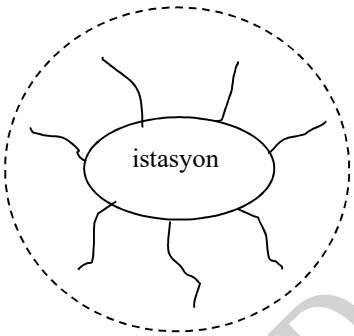

Balık Kılçığı Kavram Haritası

Ayrıntılı neden – sonuç ve alt neden ilişkisi

Zincirleme Kavram Haritası

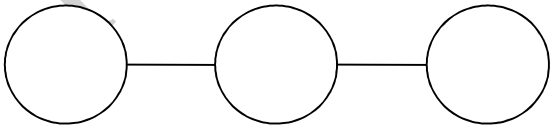

Sıralama ve ön koşul var

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Sınıflama (Hiyerarşik) Kavram Haritası

- ✓ Genelden özele
- ✓ Önce ana kavram, sonra alt başlıklar

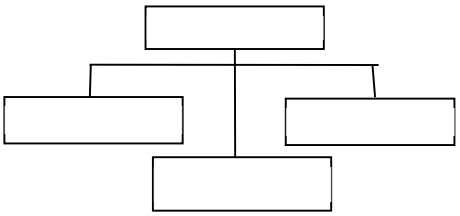

4) Kavramsal Karikatür

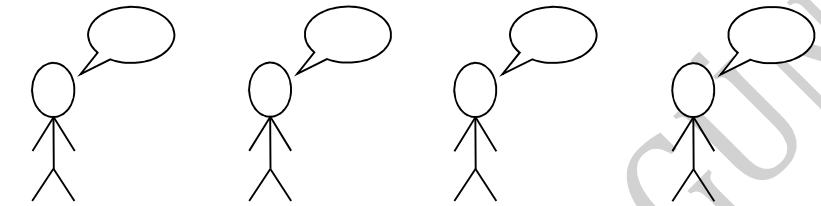

Furkan Türkan Gökhan Cankan

- ✓ Bir olay verilir.
- ✓ Eğlendirerek bilgilerini sorgulatmak amacıyla kullanılmaktadır.
- ✓ Bize yanılgıyı buldurmaya çalışır.
- ✓ Daha çok ilköğretimde çocukları eğlendirmek için kullanılır.
- ✓ Düşündürücü ve eğlendirici resimdir.
- ✓ Aynı zamanda bir ölçme aracıdır.
- ✓ Karakterlerden birinin yanlış ya da doğruyu söylediği, ardından doğru ya da yanlışı kimin söylediği üzerinden tartışılan etkinliktir.
- ✓ Kavram yanılgılarını ortaya çıkarır.
- ✓ Konuya odaklanmamızı sağlar.
- ✓ Tartışma ortamı yaratır.
- ✓ Kendi düşüncelerini sorgulamalarını sağlar.

NOT: Konuya ilişkin bilgileri doğrudan vermez. Sadece bir yönüne dikkat çeker. Karikatürler bireyleri güldürmek amacıyla kullanılırken, kavram karikatürleri öğrencileri eğlendirerek bilgilerini sorgulatmak amacıyla kullanılmaktadır. Kavram karikatürleri yapısal açıdan bilinen karikatürlerden farklı olup içerisinde mizahi ve abartılı unsurları barındırmamaktadır.

5) VEE Diyagramı

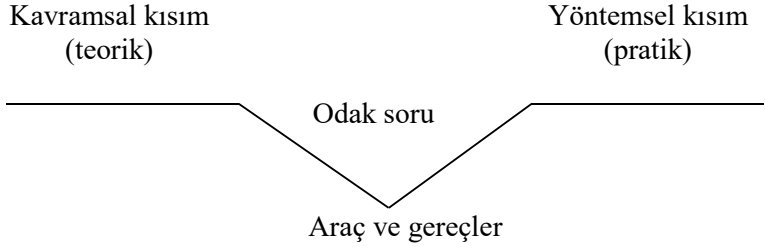

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

✓ Daha çok fen derslerinde kullanılır.
✓ Teorik ve pratik bir aradadır.
✓ Deney varsa bilgiyi ispat etme kesin vardır.
✓ 3 aşaması vardır: Planlama, Uygulama ve Değerlendirme
✓ Öğrencinin ilgisini konuya çeker. Üst düzey düşünme vardır.
✓ Anlamlı öğrenme vardır.
✓ Hem yöntemdir hem de ölçme değerlendirme aracıdır.

Aynı Zamanda Ölçme Aracı Olanlar
- Kavramsal haritası
- Kavramsal karikatür
- Vee diyagramı

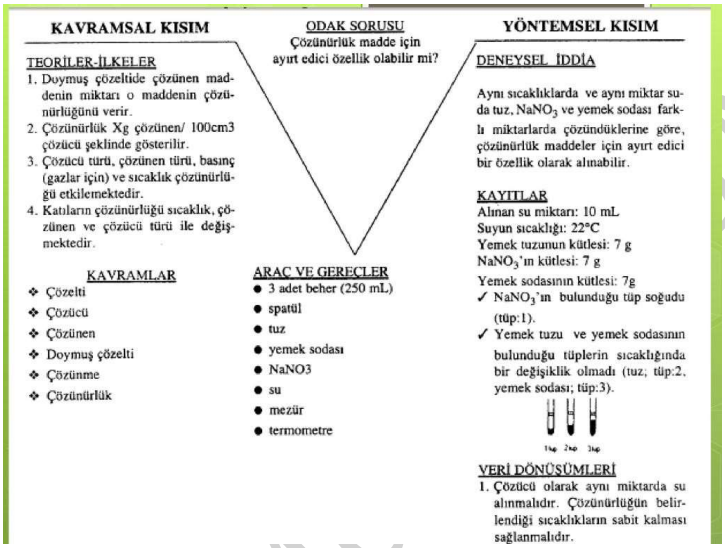

6) Kavramsal Değişim Metinleri
✓ Önce kavram yanılgısı belirtilir veya hissettirilir (ısı - sıcaklık gibi).
✓ Daha sonra yanlış olan açıklamalar (öğrencilerin yanlış açıklamaları) örneklerle ispat edilir.
✓ Öğrencinin kendi bilgisinin yetersizliğinin veya yanılgısının farkına varılması sağlanır (öğrenciye yanılgısını hissettiririz).
✓ Metnin sonuna doğru kavram yanılgısı düzeltilir.

7) Kavram Kargaşası Yaratma
✓ Çocuğun kafasını karıştırıp dengesizlik yaratmadır.
✓ Öğrenciye bir kavramla ilgili sorular sorularak bilişsel dengesizlik yaratılır.
✓ Öğrenci kavramı düzenlemek için arayış içerisine girer.
✓ Böylelikle öğrencinin kavram yanılgısı giderilmiş olur.

8) Bilgi Haritası: Bir metindeki önemli sözel bilgilerin çerçeve bağ çerçeve şeklinde gösterilmesidir. Tablo şeklinde de olabilir, Türkiye haritası şeklinde de olabilir, grafik şeklinde de olabilir. Kavram haritasına göre daha detaylıdır. Örnek vardır, tanım vardır, açıklama vardır.

Prof. Dr. M... DÜZ

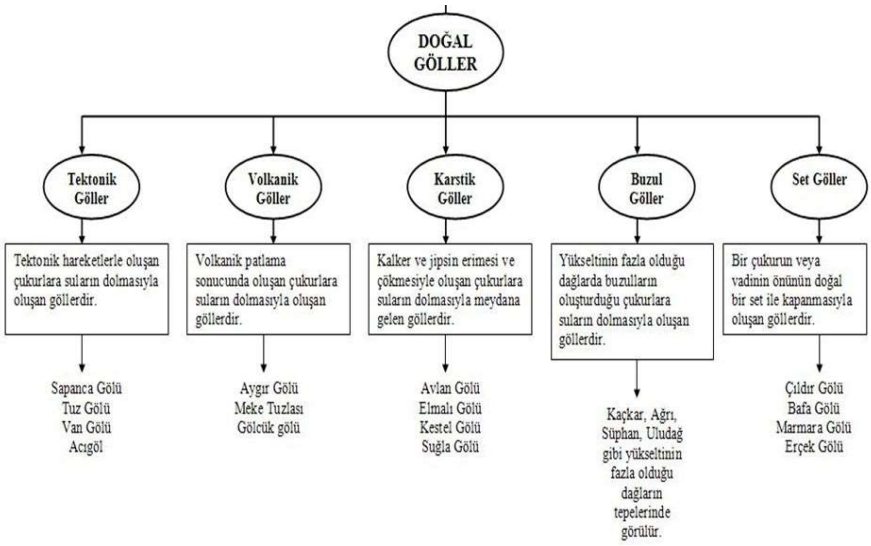

9) Teşhis Testleri: Öğrencilerdeki yanlış kavramları tespit etmek için kullanılır. Öğrencilere test verilir. Öğrencilere niçin bu seçimi yaptıklarını açıklamaları için boşluk bırakılır. Bu uygulama kavram yanılgılarını belirlemek için kullanılır.

10) TGA (Tahmin, Gözlem, Açıklama**):**İlk önce öğrenciye teorik olarak yapılan açıklama vardır. Daha sonra gerçekleşecek olayla ilgili **tahminde** bulunması istenir. Öğrenci tahminleri alındıktan sonra, öğrencinin gözü önünde gerçekleştirilir ve meydana gelen olayları ve değişimleri **gözlemlemesi** sağlanır. Gözlem işlemi bittikten sonra öğrenciden önceki tahmini ile gözlemleri arasındaki benzerliği ve farklılığı **açıklaması** istenir.

11) Tekzip (çürütme) Metinleri: Öğrencilerin sahip oldukları kavram hataları ile uyuşmayan, onların tersi deliller içeren metinler ile çalışmasını gerektirir.

12) Çalışma Yaprağı
(Çalışma yaprağının başında, konu detaylı anlatılmaz**)**

- Çalışma yaprağı, herhangi bir konunun öğretimi sürecinde öğrencilerin yapması gerekenlerin belirtildiği işlem basamaklarını içeren, bilgilerini kendi kendilerine yapılandırmalarına yardım eden ve aynı anda tüm sınıfın verilen etkinliğe katılımını sağlayan materyallerdendir.
- Bu doğrultuda çalışma yaprakları yapılandırmacı öğrenme ortamlarında öğrenci öğrenmelerine rehberlik eden araçlar olarak kullanılabilmektedir.
- Dikkat çekmek, ön öğrenmeleri kontrol etmek, yeni öğrenmelere hazırlık, konunun farklı boyutlarına yönlendirmek, öğrenmelerin gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmek, öğrenilenleri özetlemek amacıyla kullanılır.

Not: Çalışma yaprağında; konuya ilgi uyandıran resimler, konu hakkında kısa bilgiler, konuyla ilgili bulmacalar, yönerge vs. bulunabilir fakat değerlendirme sorularına ilişkin çözümler bulunmaz. (Bulunsa zaten saçma olur, öğrenci baka baka yapar)

Prof.Dr. Mevlüt GÜRBÜZ

ÇALIŞMA YAPRAĞI

A. Aşağıdaki tabloda yer alan hücrenin temel kısımları ve organellerinin hangi hücrede bulunduğunu (X) işareti koyarak gösteriniz.

Hücrenin Temel Kısımları ve Organelleri	Bitki hücresinde bulunur.	Hayvan hücresinde bulunur.	Her ikisinde de bulunur.
Hücre Zarı			
Sitoplazma			
Çekirdek			
Hücre Duvarı			
Mitokondri			
Koful			
Kloroplast			
Lizozom			

13) Zihin Haritası

- Bir konu hakkında akla gelen her şeyin resmedildiği haritadır.
- Sınırlama ve yönlendirme yoktur.
- Bütün çağrışımlar yazılır.
- Öğrenci özneldir.
- Beyin fırtınasının görüntülü hali denilebilir.
- Yaratıcılık çok fazladır.
- Kavram haritası düzenli ve derli topludur. Zihin haritası daha dağınık ve ağacın dalları gibi karışık görüntü verir.

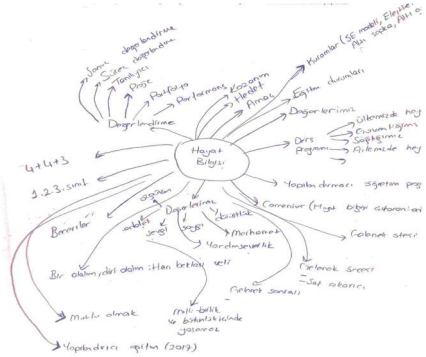

14) Talih Çizgileri: Kişinin bir olay hakkındaki duygularının çizgilerle ifade edilmesidir. Her çizginin bir anlamı vardır.

15) Mülakat: Öğrencinin bir kavram hakkındaki sahi olduğu yanılgıları ortaya çıkarmak için düzenlenen karşılıklı konuşmadır.

Prof. Dr. Mevlüt ÜZÜZ

16) Analoji (Metafor): Bir şeyin başka şeye benzetilmesidir. Örnek: Cevizin beyne, kan dolaşımın trafik akışına benzemesi gibi

17)Yapılandırılmış Grid (Izgara)

- ✓ Öğrencilerin bilgi seviyelerini, eksikliklerini ve kavram yanılgılarını ölçmek amacıyla yapılan, genellikle 9, 12 ya da 16 kutucuktan oluşan alternatif ölçme aracıdır.
- ✓ Bilimsel bilgi birbirine geçmiş halde bulunur. Öğrenci ise bu karışık bilgileri ayıklar.
- ✓ Her yeni konu mevcut bilgi ile ilişkilendirilir.
- ✓ Görsellik vardır. Kalıcılık olur (anlamlı kalıcı öğrenme).
- ✓ Kavram yanılgılarını ortaya çıkarır. Amaç; analitik düşünme becerisi kazandırmaktır.

Örnek**:**

Pamuk	İncir	Zeytin
Çay	Üzüm	Muz
Armut	Soya fasulyesi	Fındık

- Hangileri Ege Bölgesi'nde yetişir?.....
- Karadeniz'in birinci olduğu ürünler nelerdir?.....

18) Tanımlayıcı Dallanmış Ağaç

- ✓ Öğrenci öğrenme eksiklerini fark eder. Yanlışlarını görür. Öğrenci hatasını fark ettiğinde veya yanlış yaptığında geriye dönebilir.
- ✓ Sorular birbiriyle ilişkilidir.
- ✓ Yanlış olan bilgileri ortaya çıkarır.

Olumsuz bakarsak sınırlılıkları

- Şans başarısı vardır. Tahminle cevaplanabilir.
- Alt düzey (ezber) davranışları ölçer.

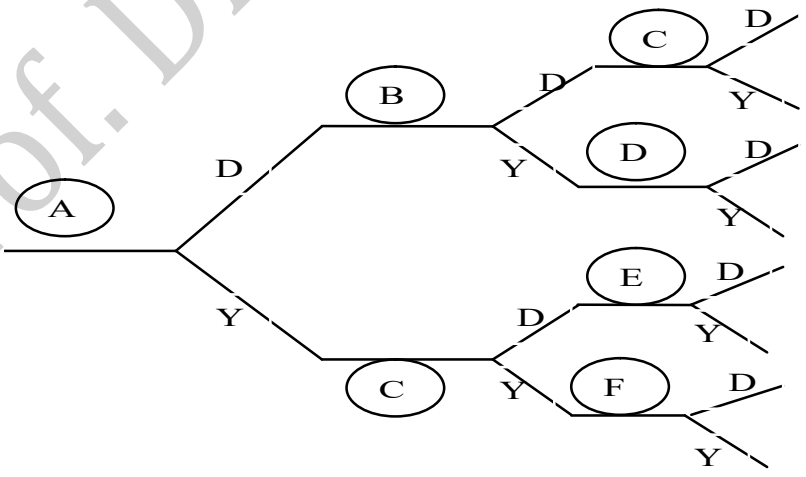

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

19)Kelime İlişkilendirme Testi (KİT**)**

- ✓ Öğrencinin ilk aklına gelen şeyleri toplamak
- ✓ Beyin fırtınasının bir kişi veya grup tarafından yazılı olarak yapılmasıdır.
- ✓ Çağrışımlar arasındaki bağlantının zayıf olması kavram yanılgısının fazla olduğunu gösterir.
- ✓ Yazılıdır.
- ✓ Süre kısadır (ilk akla gelen söylenir).

Amaç, öğrencinin bir kavramla ilgili bilişsel yapısındaki tüm çağrışımları toplamak amacıyla yapılır.

Örnek**:**

Kavram	
Cumhuriyet	…….
Cumhuriyet	…….
Cumhuriyet	…….
Cumhuriyet	…….
Cumhuriyet	…….

20) KWL (Bil iste öğren): Öğrenci derse başlamadan önce neler bildiğini söylüyor, sonra neler öğrenmek istediklerini belirtiyor ve en sonda da neler öğrendiğini söylüyor. Bir başka deyişle girdi ile çıktı arasındaki farka bakılmaktadır (ERİŞİ). **Neydim ne oldum tekniği diyebiliriz.**

Storyboard That kendi yaratın

Prof. Dr. [illegible] GÜNDÜZ

ÖLÇME
VE
DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

İSTATİSTİK

FREKANS

Bir puanın, kaç adet olduğunu veya kaç kez tekrar edildiğini gösteren değere denir.

Örnek: Önce puanları küçükten büyüğe doğru sıralarız: 10.10.10.20.25.30.30

Puan	Frekans
10 →	3
20 →	1
25 →	1
30 →	2

YIĞMALI FREKANS

Frekansları üst üste yığıp, toplayarak gitmektir.

Örnek:

Puan	Frekans	Yığ. Frk.
10 →	3 →	3 (1.2.3. öğrenciler)
20 →	1 →	4 (4. öğrenci)
25 →	1 →	5 (5. öğrenci)
30 →	+ 2 →	7 (6. ve 7. Öğrenci)
	7 Sınıf mevcudu	Sınıf mevcudu

- Yığılmalı frekansın sonundaki sayı, sınıf mevcudunu verir.

Örnek: Grafik verip de sınıf mevcudu istenirse,

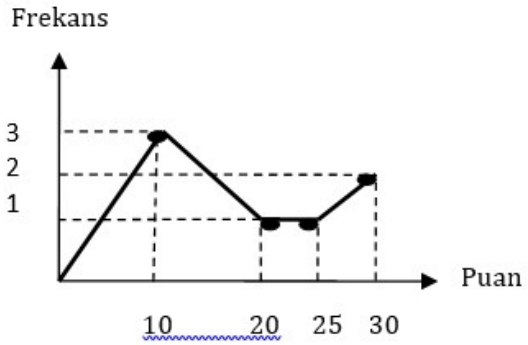

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

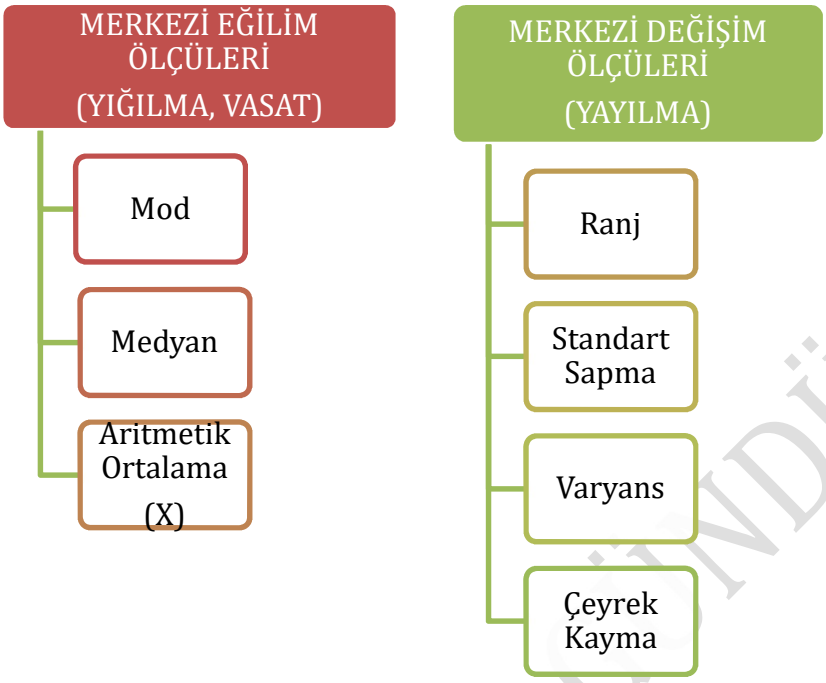

MOD (TEPE DEĞER)

En çok tekrar edilen puana **mod** denir. Modun olabilmesi için tepede bir değerin olması gerekir. Birden fazla mod olabilir (Nerde çokluk orda modluk).

Örnekler:

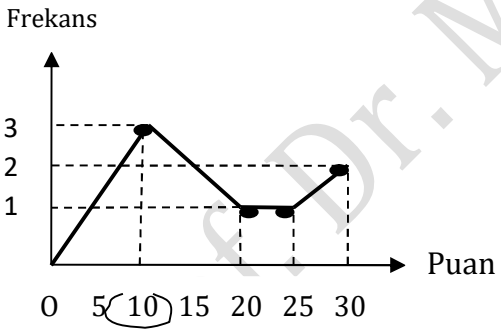

Bu grafikte en çok tekrar eden (**mod**) 10'dur

- 3 , 3 , 5 , 5 , 5 , 5 , 8 mod kaçtır?

Burada en çok tekrar eden 5 olduğu için mod 5'tir.

- 3 , 3 , 3 , 4 , 4 , 4 , 5 , 5 , 5 mod kaçtır?

Hepsi aynı sayıda olduğu için mod yoktur.

Pr. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek: 0 , 0 , 0 , 2 , 2 , 3 modu kaçtır? (Sıfırdır)

0 'dan 3 tane

2'den 2 tane

3'ten 1 tane

Mod Çeşitleri

1. 1 , 1 , 2 , 2 , 2 , 2 , 3 mod 2'dir.

2. 1 , 1 , 1 , 2 , 2 , 2 , 3 , 3 , 3 hepsi aynı sayıda olduğu için modu yoktur. Grafiği düz çizgilidir.

3. 0 , 0 , 0 , 3 , 3 , 2 , 2 mod 0'dır.

4. 1 , 2 , 2 , 2 , 3 , 3 , 3 , 4

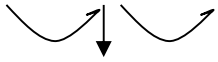

Araya sayı girmediği için mod $\frac{2+3}{2}$

5. 1 , 2 , 2 , 2 , 3 , 4 , 4 , 4 , 5

En çok tekrar edenlerin arasına sayı girmiş. Mod 2 ve 4 tür. Yani 2 modludur.

- Birden fazla modu olanlara **bimodal** denir.

Grafiği

6. 1 , 2 , 2 , 2 , 3 , 3 , 3 , 4 , 4 , 4 aralarda sayı olmadığı için mod $\frac{2+3+4}{3}$

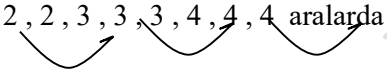

7. 1 , 2 , 2 , 2 , 3 , 4 , 4 , 4 , 5 , 6 , 6 , 6

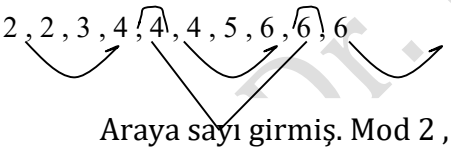

Araya sayı girmiş. Mod 2 , 4 , 6 dır. 3 modludur.

8. 1 , 2 , 2, , 3 , 3 , 4 , 5 , 5 mod $\frac{2+3}{2}$, 5

Nerde çokluk orda modluk

Örnek Soru: Öğretmen sınav yapmış. Herkes 50 puan almış. Öğretmen neyi hesaplayamaz? Öğretmen modu hesaplayamaz.

NOT: Mod, tek başına başarı hakkında ipucu vermez.

Prof. Dr. Mevlüt GÜLDÜZ

Örnek:

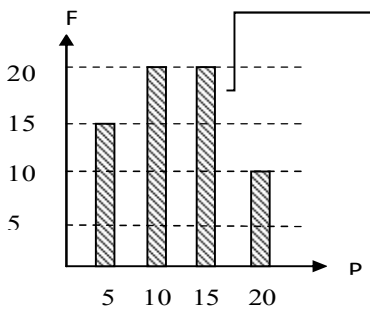

Araya sayı girmediği için tek modludur.

Bu soruya göre; sınıf geçmede mod ölçüt alınırsa kaç kişi sınıfı geçer? Kaç kişi sınıfta kalır? (**mod 12,5)**

	Puan	Frekans	
12,5 ve üstü puan alan sınıfı geçer,	5	15	35 kişi sınıfta kalacak.
	10	20	
Mod bu arada →	15	20	30 kişi sınıf geçecek.
	20	10	

MEDYAN (ORTANCA)

Ortadaki sayıdır. 2 durumu vardır.

I. 3 , 6 , 9 , 12 , 15 → Sınıf 5 kişi (tek sayı)

Medyan 9 dur.

II. 3 , 6 , 9 , 12 , 15 , 18 Sınıf 6 kişi (çift sayı) medyan $\frac{9+12}{2}$

- Tek sayılı sınıflarda, sınıf mevcuduna 1 eklenir, 2'ye bölünür. Çıkan sayıdaki kişinin puanı medyandır.

$\frac{5+1}{2}$=3 (3. Kişinin puanı medyandır, **medyan 3 değil aman haa dikkat !!!**)

Örnek: Sınıf 39 kişi ise $\frac{39+1}{2}=20$ (20. Kişinin puanı medyandır.)

- Çift sayılı sınıflarda sınıf mevcudu 2'ye bölünür. Bu kişinin puanı ile bundan sonraki kişinin puanı toplanır ve 2'ye bölünür.

Örnek: Sınıf 40 kişi olsun. 40'ı 2'ye böldük 20'dir. 20. kişinin puanı ile 21. kişinin puanını toplar, 2'ye böleriz.

Örnek:

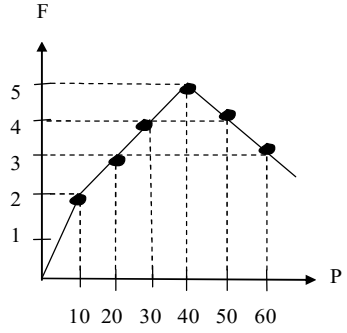

Medyan=?

Puan	Frekans	Yığ. Fr.	
10	2	2	(1 , 2)
20	3	5	(3 , 4 , 5)
30	4	9	(6 , 7 , 8 , 9)
40	5	14	(10 , 11 , 12 ...)
50	4	18	
60	3	21	(sınıf mevcudu)

En çok tekrar

Mod

Medyan

11. kişi medyan

Sınıf mevcudu 21 (sayı tek) $\frac{21+1}{2} = 11$ (11. kişinin puanı medyandır. 11. kişinin hangi aralıkta olduğuna bakılır) Medyan 40 'tır.

ARİTMETİK ORTALAMA (X)

(Ortalama öğrenme düzeyi)

$$X = \frac{Toplam\,Puan}{Sınıf\,Mevcudu}$$

Örnek:

Puan		Frekans	
1	x	1	= 1
2	x	2	= 4
3	x	3	= 9
4	x	4	= 16
5	x	5	= 25
	+	15	+ 55 (toplam puan)
		(Sınıf mevcudu)	

$$\overline{x} = \frac{55}{15}$$

Prof. Dr. Mevl GÜNDÜZ

- Başarı hakkında, tek başına ipucu veren sadece aritmetik ortalamadır.
- Aritmetik ortalaması en yüksek olan, en başarılıdır.
- Her değişimden etkilenir.

Aritmetik ortalama kız gibidir. Her değişimden çabuk etkilenir.

Soru: Bir öğretmen, bir sınıfa sınav yapıyor. Öğrencilerden bir tanesinin puanını yanlış hesaplıyor. Sonradan bu hatasını düzelttiğine göre aşağıdakilerden hangisi **kesinlikle** değişir?

A) mod B) medyan C) ranj D) ortalama E) yığılmalı frekans

NOT: Bir sınıfta aşırı uç puanlar varsa başarı yorumlanırken ortalama yerine ne kullansak daha doğru olur? (Tabiki MEDYAN)

RANJ (DİZİ GENİŞLİĞİ)

RANJ: En Büyük Puan – En Düşük Puan

Dizi çok mu genişlemiş, az mı genişlemiş buna bakılır (en büyük puandan en küçük puan çıkarılır).

İki sınıf düşünelim;

1) 10, 12, 15, 18, 20 20 – 10 = 10 (çıkan sayı küçük)

Bu sınıfta puanlar homojen, birbirine yakın, çeşitlilik az ve farklılaşma azdır.

2) 10, 30, 50, 70, 90 90 – 10 = 80 (çıkan sayı büyük)

Bu sınıf daha heterojen, puanlar birbirinden uzak, çeşitlilik fazla ve farklılaşma fazladır.

- Ranj, bize başarı hakkında fikir vermez. Puanların birbirine yakınlığı uzaklığı hakkında bilgi verir.

Örnek :

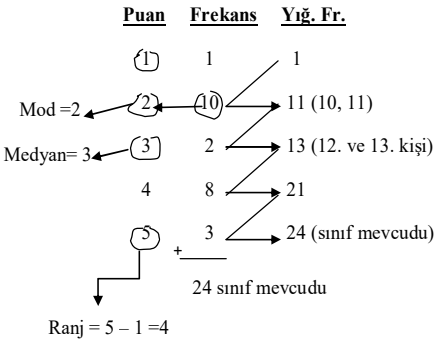

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek:

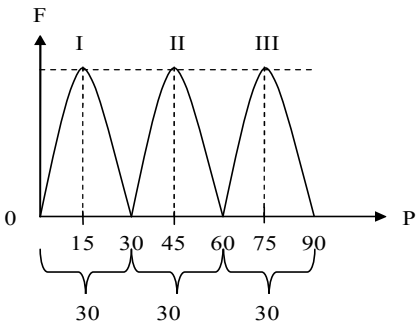

Ranjları eşit midir? Eşittir.

- 1. Sınıf 30 – 0 = 30
- 2. Sınıf 60 – 30 = 30
- 3. Sınıf 90 – 60 = 30

Modları eşit midir? Eşit değildir.

- 1. Sınıfın modu 15
- 2. Sınıfın modu 45
- 3. Sınıfın modu 75

Medyanları eşit midir? Eşit değildir.

- 1. Sınıfın medyanı 15.
- 2. Sınıfın medyanı 45.
- 3. Sınıfın medyanı 75.

Örnek:

		SORULAR										Puanlar
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
ÖĞRENCİLER	A	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	→ 9
	B	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1	→ 8
	C	1	1	1	0	0	0	1	1	1	1	→ 7
	D	1	0	1	1	0	0	1	1	1	1	→ 7
	E	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	→ 7
	F	1	0	0	1	0	1	1	1	1	1	→ 7
	G	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	→ 2
	H	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	→ 3
	I	1	1	0	1	0	1	0	0	0	0	→ 4
	J	1	0	1	0	0	0	1	0	1	0	→ 4

10 Kişilik bir öğrenci grubuna,
10 tane soru soruluyor.

Doğru cevaplara 1,

Yanlış cevaplara 0

Öğr. Mevlüt GÜNDÜZ

Puanları sıraya koyarsak;

2, 3, 4, 4, 7, 7, 7, 7, 8, 9

a) Mod kaçtır?

Mod 7'dir (en çok tekrar eden).

b) Medyan kaçtır?

2, 3, 4, 4, 7, 7, 7, 7, 8, 9 / medyan : $\frac{7+7}{2}=7$

c) Ranj kaçtır?

2, 3, 4, 4, 7, 7, 7, 7, 8, 9 ranj : $9-2=7$

d) Grafiği nasıldır?

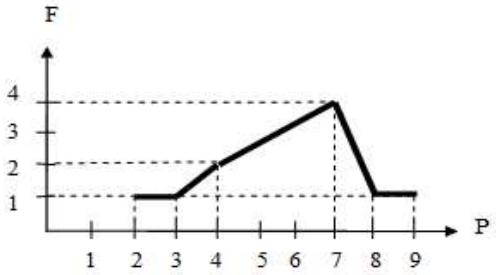

- **Hangi sorular öğrencilerin bireysel farklılıklarını ortaya çıkarmada etkili olmamıştır?**

Tabloda 1. ve 5. Soru bireysel farklılıkları ortaya çıkarmada etkili değildir. Sorunun tamamı 1, 5. Sorunun tamamı 0'dır.

NOT. Bir soruyu herkes yaparsa veya hiç kimse yapamadıysa ben o sorunun çarkına tükürürün.

BU SORUYU YAPAN TÖBELER OLSUN KAZANIR…..

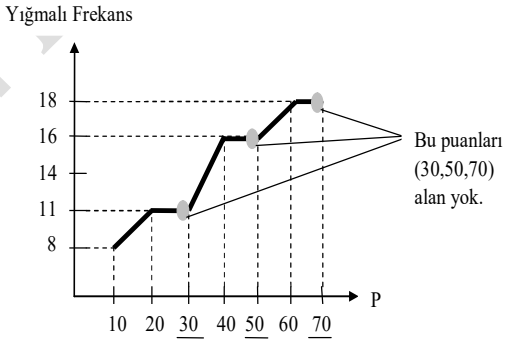

Mod, medyan, ranj, ortalama, sınıf mevcudu kaçtır?

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

STANDART SAPMA (KAYMA) (SS)

- ✓ Standart sapma (SS), puanların aritmetik ortalamaya uzaklığıdır.
- ✓ Puanlar birbirine yaklaştıkça, standart sapma küçük; puanlar birbirinden uzaklaştıkça standart sapma büyük çıkar.
- ✓ Standart sapmanın küçük çıkması, sınıfın homojen olduğunu gösterir. Sınıf heterojense, puanlar birbirinden uzaklaşmış, çeşitlilik çok, farklılaşma çok anlamına gelir.
- ✓ Sapma olması için, farklı puanların olması lazım.
- ✓ Herkes aynı puanı alırsa, standart sapma 0 (sıfır) olur.
- ✓ Herkes 3 alsa da standart sapma 0, Herkes 100 alsa da standart sapma 0'dır.

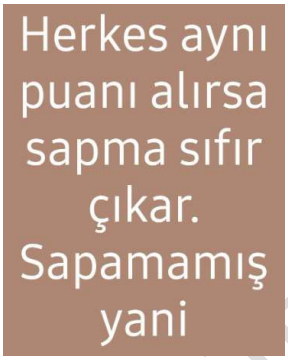

	Sapma küçükse	**Sapma büyükse**
1	Güvenirlik düşüktür.	Güvenirlik yüksektir.
2	Ayırt edicilik düşüktür.	Ayırt edicilik yüksektir.
3	Grup homojendir.	Grup heterojendir.
4	Farklılaşma, çeşitlilik azdır.	Farklılaşma, çeşitlilik fazladır.
5	Öğrencilerin öğrenme düzeyi birbirine yakındır.	Öğrencilerin öğrenme düzeyi birbirinden uzaktır.

VARYANS

Standart sapmanın karesidir. Yorumları sapma ile aynıdır.
Örnek: Standart sapma 3 ise, Varyans $3^2 = 9$'dur.

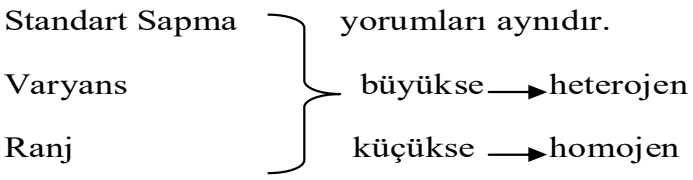

Pr. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

Örnek:

	Sınıf	$\overline{X}$	SS
A	1	49	1
B	2	72	2
C	3	53	3
D	4	61	4
E	5	67	5

Tabloya göre;

1) Hangi sınıf en başarılıdır? (Aritmetik ortalaması en yüksek olan en başarılıdır.) Cevap: B
2) Çeşitliliğin en fazla olduğu sınıf hangisidir? (Standart sapma büyükse çeşitlilik de fazla olur) Cevap: E
3) Ranjı en küçük olan sınıf hangisidir? Standart sapma, varyans, ranj yorumları aynıydı. Tabloda standart sapmanın en küçük olduğu kısma bakarız. Cevap: A
4) Bir öğretmen aynı konuyu, bu 5 sınıftan hangisine daha zor öğretir? (Standart sapma büyük, sınıf heterojen, çeşitlilik çok olduğu için bu sınıfta zorlanır) Cevap: E
5) Aritmetik ortalamalar eşit olduğunda, hangi sınıfın daha başarılı olduğuna nasıl karar verilir? Aritmetik ortalama eşit olduğunda, standart sapmadan yardım alınır. Standart sapması küçük olan daha başarılıdır.

Örnek: Bir öğretmen, sınav yapmıştır. Öğrencilerden bir tanesinin puanını yanlış hesaplamıştır. Daha sonra bunu düzelttiğine göre, aşağıdakilerden hangisi değişmeyebilir?

I. Ranj
II. Varyans
III. Mod
IV. Standart sapma
V. Medyan
VI. Ortalama

→ Değişmeyebilir

Kesin değişenler;

- Ortalama
- Standart sapma
- Varyans

Örnek

a) Sınıf mevcudu=?
b) Aritmetik ortalama=?
c) Mod=?
d) Medyan=?
e) Ranj=?
f) Medyanın üstündekilere istediği öğrenciyle oturma hakkı verilirse, kaç tane öğrenci istediği arkadaşıyla oturabilir?

10
8
6
4
2

Devlet GÜNDÜZ

a) Sınıf mevcudu = 36
b) Aritmetik ortalama (X)= 480/36
c) Mod= 5
d) Medyan (ortanca)= sınıf mevcudu çift sayı olduğu için 36/2=18
18. ve 19. kişilerin puanların toplamının yarısıdır. (10+15)/2
e) Ranj= En büyük puan- En küçük puan= 25-5=20
f) Medyan 12,5 olduğuna göre, onun üstündekiler 6+8+4=18 öğrenci istediği arkadaşıyla oturabilir.

Örnek: Bir öğretmen, bütün öğrencilere +10 puan ekliyor. Buna göre aşağıdakilerden hangileri değişir?

I. Medyan
II. Ranj
III. Ortalama
IV. Standart sapma
V. Varyans

Ranj değişmez. Standart sapma değişmez. Standart sapma değişmediği için varyans da değişmez. Ortalama ve medyan değişir.

NOT: Sınıfta bir iki kişinin puanı değiştirilirse, aritmetik ortalama değişir. Buna bağlı olarak standart sapma da değişir. Fakat bütün sınıfa aynı oranda ekleme ve çıkarma yapılırsa aritmetik ortalamaya olan uzaklık değişmeyeceği için standart sapma da değişmez.

ÇEYREK KAYMA

100 kişilik bir sınıf olsun. Çeyrekler 25. ve 75. kişilerdir.

Çeyrek Kayma = $\dfrac{\%75\,puanı - \%25\,puanı}{2}$

Örnek:

%25'lik dilimdeki kişinin puanı 20;%75'lik dilimdeki kişinin puanı 80 olsun.

$$\frac{80-20}{2} = \frac{60}{2} = 30$$

- Herkes aynı puanı alsa (herkes 60 alsa) çeyrek kayma 0 (sıfır), standart sapma 0(sıfır) olur.
  - **Dört şeyin yorumu aynıdır:** Standart sapma, Varyans, Ranj, Çeyrek kayma

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Küçükse	*Büyükse*
Sınıf homojen, Puanlar birbirine yakın, Çeşitlilik az, Farklılasma az.	Sınıf heterojen, Puanlar birbirinden uzak, Çeşitlilik fazla, Farklılasma fazla olur.

Ranj, standart sapma ve varyansın yorumu aynıdır.

Küçükse homojen (puanlar birbirine yakın yani çeşitlilik az) büyükse heterojendir.

Küçükse İç Anadoludaki evler gibi birbirine yakın, uzaksa Karadenizdeki evler gibi birbirinden uzaktır.

GRUPLANDIRILMIŞ VERİLER

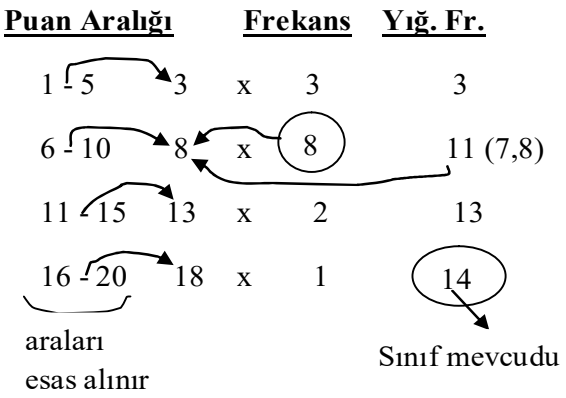

a) Mod =?

En çok tekrar eden 8'dir.

b) Medyan (ortanca)=?

Sınıf mevcudu çift sayı. $\frac{14}{2} = 7.$ ve 8. kişilerin olduğu aralık yani 6 – 10 arası medyandır.

c) Ranj =?

En büyük- en küçük = 18-3 = 15

Prof. Davut GÜNDÜZ

d) Aritmetik ortalama (X)=?

$$\overline{X}= \frac{ToplamPuan}{SınıfMevc\ \ du}$$

Toplam puanı bulurken puan ile frekansı çarpıyorduk.

1 – 5	3	x 3	=	9
6 – 10	8	x 8	=	64
11 – 15	13	x 2	=	26
16 – 20	18	x 1	=	+ 18
				117

$$\overline{X}= \frac{117}{14} = 8,..$$

NOT: Gruplandırılmış verilerde işlem yaparken ara değer alınır.

Örnek:

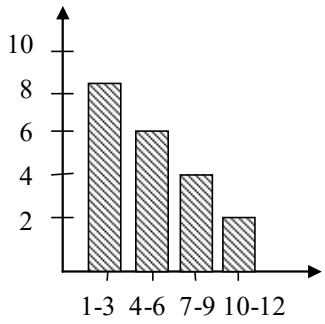

a) Mod =?
b) Medyan=?
c) Ranj=?
d) X (Art. Ort.)=?

Puan Aralığı	Frekans	Yığmalı Frekans
1 – 3	2 x 8	8
4 – 6	5 x 6	14 (10. ve 11. Kişiler)
7 – 9	8 x 4	18
10 – 12	11 x 2	20 (sınıf mevcudu)

a) Mod = 2

b) Medyan $\frac{20}{2} = 10$. ve 11. kişilerin olduğu aralık yani 4 – 6 arası medyandır.

c) Ranj= 11 – 2 = 9

d) Aritmetik Ort. (X) =5

Prof. Dr. Mahmut GÜNDÜZ

- **Aralık Katsayısı:**

5 ← 1 – 5

5 ← 6 – 10

5 ← 11 – 15

5 ← 16 – 20

Aralık katsayısı

Bu örnekte aralık katsayısı 5'tir. Örneğin 1-5 puan aralığında 1, 2, 3, 4, 5 puanları yer almaktadır.

ORTALAMA GÜÇLÜK

$$\text{Ortalama Güçlük} = \frac{\text{Aritmetik Ortalama (X)}}{\text{Alınabilecek En Yüksek Puan (Soru Sayısı)}}$$

	X	SS	Soru Sayısı → Madde sayısı	
1	40	1	80	$\frac{40}{80} = 0{,}5$
2	70	2	100	$\frac{70}{100} = 0{,}7$
3	50	3	75	$\frac{50}{75} = 0{,}68$
4	60	4	90	$\frac{60}{90} = 0{,}66$
5	30	5	40	$\frac{30}{40} = 0{,}75$ → Daha başarılı (1'e yakın)

- Soru sayısı olmasaydı, aritmetik ortalaması büyük olan sınıf başarılı olacaktı (başarı için).
- Ancak soru sayısı varsa, aritmetik ortalama soru sayısına bölünür.
- Ortalama güçlük en düşük 0,
- Ortalama güçlük en yüksek 1 olur.
- 1'e en yakın olan sınıf daha başarılıdır.
  1'e yaklaştıkça başarı artar.
  0'a yaklaştıkça başarı azalır.
- Aritmetik ortalama ile soru sayısı aynı ise standart sapması küçük olan sınıf daha başarılıdır.
- Aritmetik ortalama, standart sapma ve soru sayısı verilirse; mutlak başarı düzeyi en fazla hangisi derse her zaman aritmetik ortalama soru sayısına bölünür.

BAĞIL DEĞİŞKENLİK KATSAYISI

	$\overline{X}$	S.S	Soru Sayısı
1	40	1	80
2	70	2	100
3	50	3	75
4	60	4	90
5	30	5	40

$\frac{S.S}{X}.100 \longrightarrow$ Küçük olan daha homojendir.

Bize çeşitlilik soruyorsa ne yapmamız gerekir?

- Böyle durumlarda normalde standart sapmaya bakıyorduk ama bu her zaman yeterli olmuyor. İçimizin rahat etmesi için bağıl değişkenlik katsayısı formülü kullanalım:

$$\frac{S.S}{X}.100$$

- Küçük olan daha homojendir.

ÖZEL GRAFİKLER

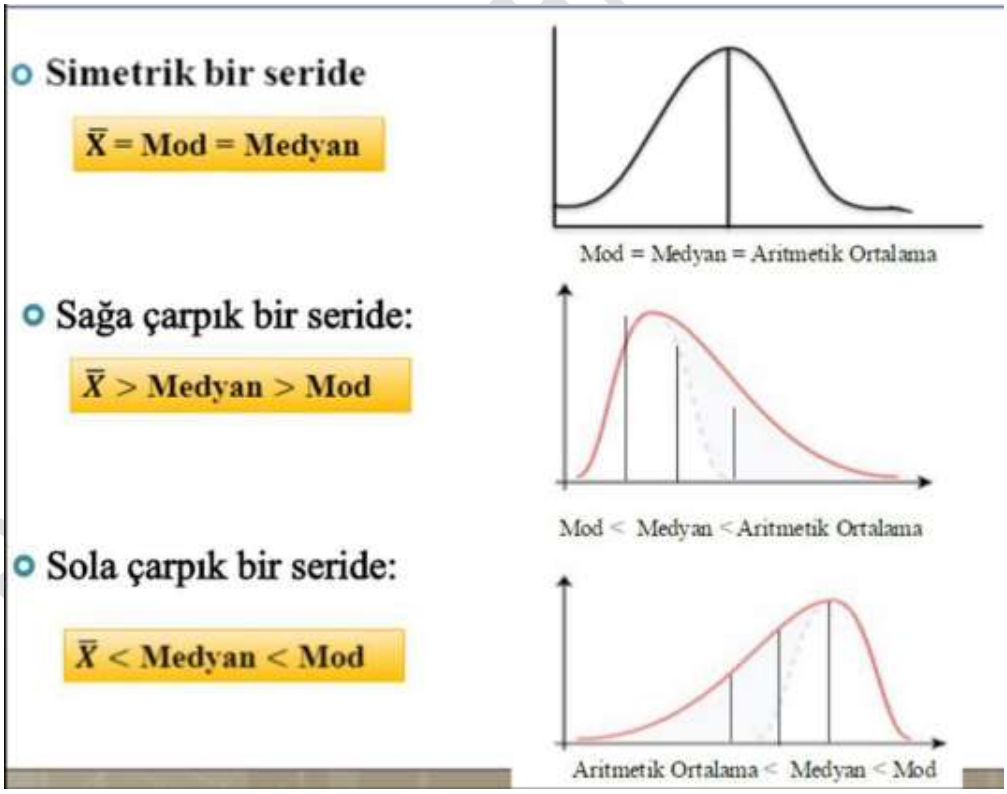

Dr. Öğr. Üyesi Ümit GÜNDÜZ

Sola çarpık grafik
başarılı sınıf demektir.

Modu medyandan,
medyanda
ortalamadan büyüktür.

Şöyle aklımızda
tutabiliriz. İnek hacim
olarak koyundan
büyük ve ikisi de ot yer.

Mö inek (Mod)
Me koyun (Medyan)
Ort ot (Ortalama)

Prof. Dr. Ali GÜNDÜZ

- **İki tane sola çarpık çıksa, başarılı olup olmadığına nasıl karar veririz?**

NOT: İki tane sola çarpık olduğunda hangisinin daha başarılı olduğunu anlamak için çarpıklık katsayısı formülü uygulanır. Daha (-) yönde olan daha başarılıdır. Ancak -1 ile +1 arası normal kabul edilir. Bunun dışındakileri yorumlayacağız.

NOT: Kısa bir yol söyleyeyim: Eğer -1 ile +1 dışında çarpıklık olduğu durumlarda medyanı büyük olan daha başarılı diyebilirsiniz.

Örnek:

	S.S	Mod	X	Medyan
1	2	80	60	70
2	3	60	60	60
3	1	50	60	55
4	5	60	60	75
5	4	50	60	60

1) Ortalama öğrenme düzeyi en yüksek olan hangisidir? (X)
2) Grup olarak en başarılı sınıf hangisidir?
3) Simetrik olan sınıf hangisidir?
4) Pozitif kayışlı olan hangisidir?
5) Öğretmen aynı konuyu hangi sınıfa daha kolay öğretir?
6) Farklılaşmanın en fazla olduğu sınıf hangisidir?
7) Çeyrek kayması en küçük olan sınıf hangisi olabilir?
8) Ranjı en büyük olan sınıf hangisi olabilir?

Cevaplar

1) Aritmetik ortalamalara bakılır. Aritmetik ortalamalar eşit ise standart sapması küçük olana bakılır. Cevap 3'tür.
2) En başarılı olan sola çarpık olandır (X<medyan<mod). Cevap 1'dir.
3) Simetrik (normal dağılımlı) olan 2'dir (X=mod=medyan).
4) Pozitif kayışlı yani başarısız sınıf 3'tür. Sağa çarpık olandır (mod<medyan<X).
5) Öğretmenin aynı konuyu daha kolay öğreteceği sınıf standart sapmanın en küçük olduğu sınıftır. Cevap 3'tür.
6) Farklılaşma standart sapmanın en büyük olduğu sınıfta fazladır. Buna göre cevap 4'tür.
7) Standart sapması küçük olanın çeyrek kayması da küçüktür. Cevap 3'tür.
8) Ranjı en büyük olan sınıf 4'tür.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

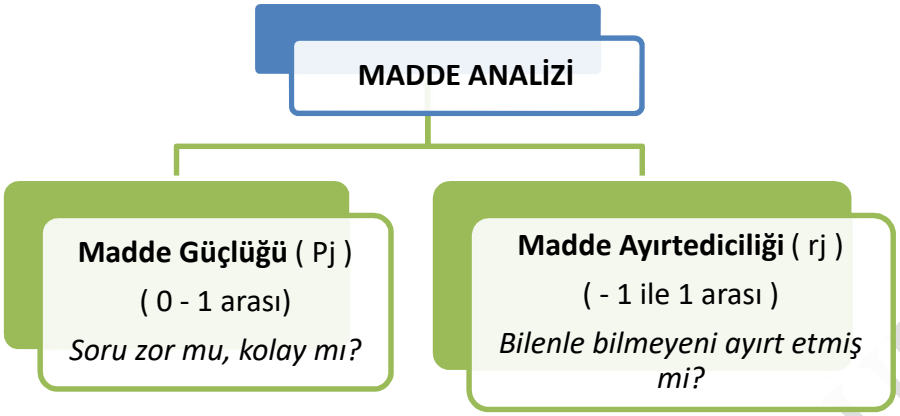

MADDE GÜÇLÜĞÜ

"Soru zor mu, kolay mı?"

Madde güçlük indeksi, bir maddeyi doğru cevaplama yüzdesidir.

Bir testte 10 soru varsa, madde güçlüğüne 10 soru üzerinden bakılmaz. 1 soru üzerinden bakılır. 1 soruyu herkes doğru yaparsa soru kolay, kimse yapamazsa soru zordur.

Örnek:

- Sınıf 50 kişi olsun. 10 kişi D (doğru) yapsa;

$\frac{10}{50} = 0,2$ (az kişi yaptığı için zordur)

- Sınıf 50 kişi olsun. 40 kişi D (doğru) yapsa;

$\frac{40}{50} = 0,8$ (çoğu yaptığı için kolaydır)

NOT: Madde güçlüğünü bulmak için, soruyu doğru cevaplayanları tüm sınıfa böleriz.

- Soruyu herkes yapsaydı;

$\frac{50}{50} = 1$ (kolay)

ÖNEMLİ: Madde güçlüğü 0 ile 1 arasındadır. 0'a doğru gittikçe zorlaşır. 1'e doğru gittikçe kolaylaşır. Bizim için en güzel olanı ortasıdır. (0,5)

Örnek:

	Soruya Verilen Cevap Sayısı					
3. Soru	**A**	**B**	**C**	**D**	**E**	**N**
Üst Grup	30	40	-	15	15	100
Alt Grup	5	15	50	25	5	100

Doğru cevap B ise, sorunun madde güçlüğü kaçtır?

NOT: Bu tür sorularda, üst gruptan soruyu doğru cevaplayanlarla, alt gruptan soruyu doğru cevaplayanları toplar, 2N 'e (toplam kişi sayısına) böleriz. Sorunun madde güçlüğünü bulmuş oluruz.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Madde Güçlüğü = $\frac{\ddot{U}stGrup + AltGrup}{2N}$

Yukarıdaki soruda;

$\frac{40+15}{2N} = \frac{40+15}{200} = \frac{55}{200} = 0{,}27$ (0'a yakın olduğu için zor)

NOT: Madde güçlüğü bulunurken sınıftaki tüm öğrencileri dikkate almıyoruz. En çalışkan (Üst grup %27) ve en tembel (Alt grup %27) olanlardan örneklem alınır. Aradaki dilim atılır. Bu sizin için çok önemli değildir. Çünkü sorularda o zaten hesaplanarak verilir.

NOT: Madde güçlüğü ile ilgili verilen sorularda çıkan sonuç şuna göre yorumlanır:

0,00 – 0,20 ⟶ Çok Zor
0,20 – 0,40 ⟶ Zor
0,40 – 0,60 ⟶ Normal, Orta
0, 60 – 0,80 ⟶ Kolay
0,80 – 1,00 ⟶ Çok Kolay

NOT: Madde güçlüğünün 0,50 civarında (orta güçlükte) olması; o sorunun güvenirliği açısından, idealliği açısından, ayırt ediciliği açısından çok iyi olduğunu gösterir. Bu tarz sorularda, soruyu anlayamadığında şıklardan 0,50'yi işaretle veya en yakınını **SALLA !!!**

	Madde Güçlük İndeksleri				
Testler	**Madde 1**	**Madde 2**	**Madde 3**	**Madde 4**	**Madde 5**
I	0,4	0,5	0,6	0,5	0,6
II	0,4	0,8	0,9	0,7	0,3
III	0,3	0,4	0,5	0,2	0,9
IV	0,8	0,7	0,6	0,5	0,9
V	0,2	0,4	0,3	0,1	0,5

Sorular

1) III. Testte yer alan en zor madde hangisidir?
2) V. Testte en iyi ayırt edici olan madde hangisidir?
3) Testler içinde en kolay olan hangisidir?

Cevaplar

1) III. Testte en zor madde 0'a en yakın olandır. Cevap 4'tür (0,2).
2) V. Testte madde ayırt edicilik indeksi; madde güçlüğünden madde ayırt ediciliğine bakılabilir (0,50) cevap 5'tir.

NOT: Ayırt ediciliği en yüksek olan orta güçlükte olandır (yarısı soruyu yapmış, yarısı yapmamıştır).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

3) Testler içinde en kolay olanı bulmak için 1'e en yakın olanların hangi testte daha çok olduğuna bakılır. 1'e en yakın olanlar, hangi şıkta en çoksa o kolaydır. 1'e en yakın olanlar 4. Testte en çoktur. Cevap 4'tür.

Her testteki sonuçlar toplanarak da bulunabilir:

I.test 0,4 +0,5+0,6+0,5+0,6=…….
II.test 0,4 +0,8+0,9+0,7+0,3=…….
III.test 0,3 +0,4+0,5+0,2+0,9=…….
IV.test 0,8 +0,7+0,6+0,5+0,9=…….
V.test 0,2 +0,4+0,3+0,1+0,5=……. Sonuçlar içinden en büyük çıkan en kolaydır.

NOT: Madde güçlüğünün 0,00 ve 1,00 olduğu durumlarda madde ayırt ediciliği her zaman 0,00 olur. **Nasıl?**

Örnek:

		Sorular					
		1.	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	→ Öğrenci sayısı 5, soru sayısı
ÖĞRENCİLER	**A**	1	1	1	1	1	→ 5
	B	0	1	1	0	0	→ 2
	C	1	1	1	0	0	→ 3
	D	0	1	0	0	0	→ 1
	E	1	0	1	1	0	→ +3

Öğrenci puanları

14(toplam puan)

$\frac{3}{5} = 0,6$ $\frac{4}{5} = 0,8$ $\frac{4}{5} = 0,8$ $\frac{2}{5} = 0,4$ $\frac{1}{5} = 0,2$

Madde Güçlüğü= Doğru Cevaplayan / Tüm Sınıf

X = Toplam Puan / Öğrenci Sayısı

X= $\frac{14}{5} = 2,8$ ← eşit

Madde Güçlükleri

0,6
0,8
0,8
0,4
+ 0,2
2,8

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

NOT:

- Bir testteki soruların madde güçlüklerinin toplamı aritmetik ortalamayı verir (ÇOK ÖNEMLİ BİLGİDİR, HABERİNİZ OLSUN HOCA DEMEDİ DEMEYİN).
- Aritmetik ortalamayı soru sayısına bölersek testin ortalama güçlüğü buluruz.

MADDE VARYANSI

Madde Varyansı = (Madde Güçlüğü) . (1- Madde Güçlüğü)

Örnek: 50 kişilik bir sınıfta 15 kişi soruyu doğru cevaplarsa madde varyansı kaç olur?

Madde Güçlüğü = Doğru Cevaplayan / Tüm Sınıf $= \frac{15}{50} = 0,3$

Madde Varyansı = 0,3 . (1 – 0,3) = 0,3 . 0,7 = 0,21

Madde Varyansı

0,1 x 0,9 = 0,09
0,2 x 0,8 = 0,16
0,3 x 0,7 = 0,21
0,4 x 0,6 = 0,24
0,5 x 0,5 = 0,25

} Madde varyansı en fazla 0,25 olabilir.

- Madde varyansının 0,25 olması; o testin güvenilir ve bireysel farklılıkları ortaya çıkarmada en iyi ve ideal olduğunu gösterir.

Soru: Madde varyansının 0 (sıfır) çıkması ne anlama gelir?
Soruyu ya herkes yapmış ya da hiç kimse yapamamış anlamına gelir. Başka ne anlama gelecek.

MADDENİN STANDART SAPMASI

Bir maddenin standart sapması, o maddenin varyansının karekökünе eşittir.

Örnek: Madde güçlüğü 0,2 olan bir sorunun madde standart sapması kaçtır?

1 – 0,2 = 0,8 0,2 x 0,8 = 0,16 $\sqrt{0,16} = 0,4$

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

MADDE AYIRT EDİCİLİĞİ

Bilenle bilmeyeni ayırt etmiş mi? Soru kullanılmalı mı, atılmalı mı?

- ✓ Bilenle bilmeyenin ayırt edilmesidir.
- ✓ Herkes soruyu yapsa ya da hiç kimse soruyu yapamasa ayırt edicilik olmaz.
- ✓ Soru kolay olduğu halde ayırt edici olabilir.
- ✓ Madde puanları ile test puanları arasında hesaplanan korelasyon katsayısı madde ayırıcılık indeksini verir.

Amaç; üst grubun çok iyi yapması, alt grubun kötü yapmasıdır.

$$\textit{Madde Ayırt Ediciliği} = \frac{\textit{Üst Grup} - \textit{Alt Grup}}{N}$$

Örnek:

Doğru cevap B olsun.

3.Soru	**A**	**B***	**C**	**D**	**E**	**N**
Üst Grup	30	40	-	15	15	100
Alt Grup	5	15	50	25	5	100

Yukarıdaki soruda; $\frac{40-15}{100} = \frac{25}{100} = 0{,}25$ düzeltilerek kullanılmalıdır.

ÖNEMLİ: Madde ayırt ediciliği, -1 ile 1 arası değişir.
(-) ye doğru gittikçe kötü ayırt edici,
(+) ya doğru gittikçe iyi ayırt edicidir.

(- 1) – (0,00) → Çok kötü ayırt edici (ilk atılması gereken)

(0,00) – (0,19) → Yine atılacak

(0,20) – (0,29) → Düzelt ve kullan

(0,30) – (0,39) → İyi

(0,40) – (1, 00) → Çok iyi ayırt edici

Ayırt edici

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek:

	Madde Güçlüğü	Madde Ayırt ediciliği
1	0,12	0,70
2	0,90	0,50
3	0,45	0,55
4	0,50	0,24
5	0,80	-0,12
6	0,20	0,21

Sorular

1)Hem kolay, hem ayırt edici olan hangisidir?
2)Başvuran sayısı çok, alınacak kişi sayısı azsa (üst düzey yeterliliğe sahip öğrencileri seçmek istiyorsak) hangisini kullanmalıyız?
3)Güvenirliğe katkısı en çok olan hangisidir?
4)İlk atılması gereken hangisidir?
5)Düzeltilip kullanılacak olan hangileridir?

Cevaplar

1) Kolay olması için madde güçlüğü 1'e yakın olmalı. Ayırt edici olması için, madde ayırt ediciliği 0,30 üstü olmalı. İkisine de baktığımızda cevap 2'dir.
2) Üst düzey yeterliliğe sahip öğrencileri seçmek istiyorsak, sorular zor ve ayırt edici olmalı; madde güçlüğüne baktığımızda 0'a en yakın olan doğru cevaptır. Cevap 1'dir.
3) Güvenirliğe katkısı en çok olan sorulduğunda, hem orta güçlükte (0,50) olacak, hem de ayırt edici olacak. 3'te madde güçlüğü 0,45 (orta güçlük), madde ayırt ediciliği 0,55 (ayırt edici)tir. Cevap 3'tür.
4) İlk atılması gerekeni bulmak için, madde ayırt ediciliğine bakarız. (-1 ile 0,00 arası ilk atılması gerekendir). Cevap 5'tir (-0,12).
5) Düzeltilip kullanılacak olan madde ayırt ediciliğinde (0,20 – 0,29) arasında olandır. Cevap 4 ile 6'dır.

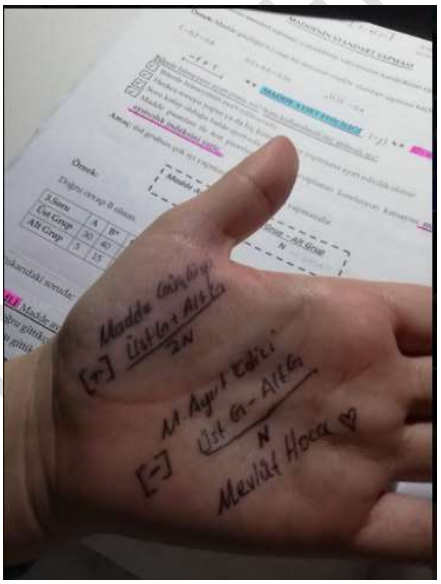

Örnek:

	A	B	C	D	E	Boş	N
Üst Grup	8	32	38	5	5	12	100
Alt Grup	12	6	4	45	25	8	100

NOT: Boş verildiğinde toplam sayıdan çıkarmıyoruz, ancak erişilemeyen verilirse çıkarırız.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Not: Doğru şıkkın dışındaki şıklara çeldirici denir. Çeldiricinin görevi bilmeyeni çeldirmektir. Yani alt grup fazla yanılmalıdır. En güçlü çeldirici derse çeldiricideki üst ve alt gruptan yanlış yapanları toplayalım. Büyük olan daha güçlüdür. Ama alt grup fazla olmak şartıyla tabi. Zaten üst grup fazla olursa görevini iyi yapmamış olur. En iyi çeldirici derse, alt gruptan üst grubu çıkaralım. Fark ne kadar fazla ise o kadar iyi çeldiricidir.

Sorular

1) C şıkkı doğru cevap olursa, madde hakkında ne söylenebilir? (güçlük ve ayırt edicilik açısından)
2) Üst ve alt gruptan aynı sayıda kişi mi soruyu cevaplamıştır?
3) Doğru cevap B olursa, C çeldiricisi iyi çalışmış mıdır?
4) Doğru cevap B olursa, en iyi çeldirici hangisidir?

Cevaplar

1) Madde Güçlüğü = $\frac{\ddot{U}stGrup + AltGrup}{2N} = \frac{38+4}{200} = \frac{42}{200} = 0{,}21$ (zor)

   Madde Ayırt ediciliği = $\frac{\ddot{U}stGrup - AltGrup}{N} = \frac{38-4}{100} = 0{,}34$ (iyi ayırt edici)

NOT: Üst grup ne kadar çok, alt grup ne kadar az olursa o kadar iyi ayırt edici olur.

2) Üst grupta 12 boş var (toplam 88 kişi soruyu cevaplamış)
   Alt grupta 8 boş var (toplam 92 kişi soruyu cevaplamış)
3) Doğru cevap B olursa C çeldiricisi iyi çalışmamıştır (çalışkanlar çok yanlış yapmış). Üst grup 38, alt grup 4
4) Doğru cevap B olursa, en güçlü çeldirici D olur. (en güçlü çeldiricide toplama bakılır, toplamı en yüksek çıkandır)

NOT:

- Boşlar eşit değilse, üst ve alt gruptan aynı sayıda kişi soruyu cevaplamamış olur.
- Doğru cevapta üst grubun büyük, alt grubun küçük olması iyidir. Çeldiricide ise alt grubun daha fazla olması gerekir. Testte bilen yanlış yapmaz. Amaç bilmeyeni çeldirmektir.
- En güçlü çeldirici hangisidir? Sorusunda üst ve alt grubu toplarız. En yüksek çıkan en güçlü çeldiricidir (toplamda kaç kişi yanıtlamış).
- İkisi de eşit çıksaydı, alt grup fazla çıkan en güçlü çeldirici olurdu.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

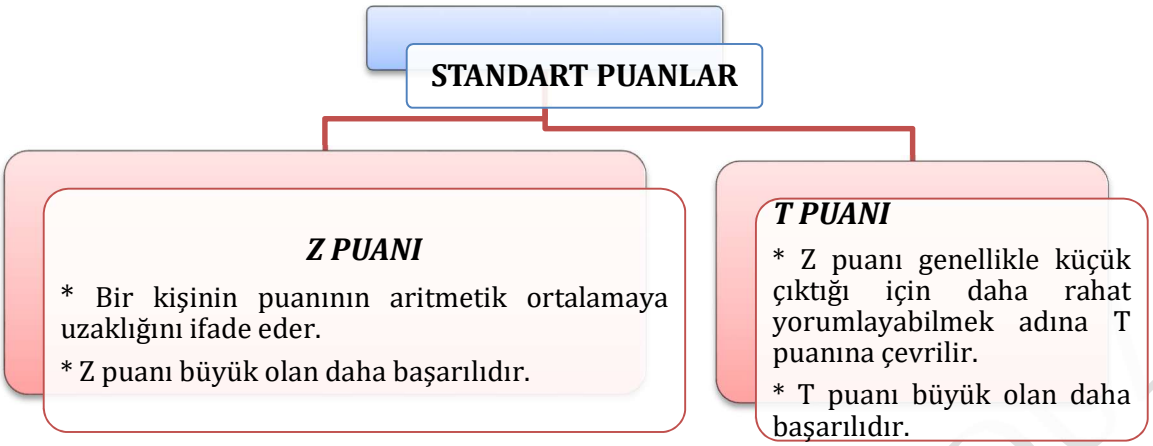

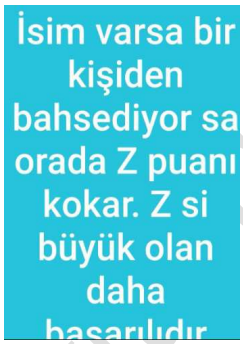

Z PUANI

- ✓ Bir kişinin aritmetik ortalamaya uzaklığı Z puanıdır. Z puanı, negatif (-) çıkabilir.
- ✓ Z puanı büyük olan daha başarılıdır (Kişi ortalamadan ne kadar yüksek puan aldıysa o kadar başarılıdır, negatif çıkarsa o kadar başarısızdır).
- ✓ Sorularda kişi adı varsa (bir kişi, Ali, vs.) Z puanı ile ilgilidir.

$$Z = \frac{\text{Kişi Puanı- } X}{SS}$$

Örnek: Ali'nin;
1.sınıfta -----Aritmetik ortalama: 45 Ali'nin Puanı: 60
2. sınıfta-----Aritmetik ortalama: 80 Ali'nin Puanı: 75

Ali, 1. sınıfta ortalamanın üstünde olduğu için daha başarılıdır. Ama şunu da unutmayalım: Ali'nin **mutlak** başarı düzeyi 2.sınıfta daha iyidir. Çünkü mutlak başarı kişinin kendi başarısını ifade eder.

T PUANI
Z puanı büyük olanın T puanı daha büyük olur. T puanı büyük olan daha başarılıdır.

$$T = 10Z + 50$$

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- Z puanı arttıkça T puanı da artar. Z puanı sıfır olan kişi aritmetik ortalama ile aynı puana sahiptir. Z puanı sıfırın üstünde olan kişi ortalamanın üstünde puan alacağı için sınıfın yarısından daha başarılıdır.
- T puanına göre yapılan sıralama ile Z puanına göre yapılan sıralama aynıdır. Biri diğerinden daha güvenilir diyemeyiz.

Sınıf	X	S.S	Ayşe'nin Puanı
1	20	2	22
2	30	4	38
3	45	3	42
4	60	6	42
5	50	1	50

Ayşe hangi sınıfta en başarılı, hangi sınıfta en başarısızdır?

$$Z = \frac{\text{Kişi Puanı} - X}{S.S}$$

Z puanı formülünden;

1. Sınıf $\frac{22-20}{2} = 1$
2. Sınıf $\frac{38-30}{4} = 2$ (en büyük olan en başarılı)
3. Sınıf $\frac{42-45}{3} = -1$
4. Sınıf $\frac{42-60}{6} = -3$ (en küçük olan en başarısız)
5. Sınıf $\frac{50-50}{1} = 0$

Örnek:

Sınıf	X	S.S	Ali'nin Puanı	Ayşe'nin Puanı
I.	50	1	56	?
II.	53	2	?	52

I. Ali'nin 1. sınavdaki başarısı Ayşe'nin 2. sınavdaki başarısından daha yüksektir.
II. Ali 2. sınavdan da 56 alırsa 1. sınavda daha başarılı olur.
III. Ayşe 1.sınavdan da 52 alırsa 2. sınavda daha başarılı olur.

Yukarıdaki öncülerden hangileri doğrudur?

I. Doğru:

- Ali'nin 1. sınavdaki başarısı $\frac{56-50}{1} = 6$ (Ali yüksek)
- Ayşe'nin 2. sınavdaki başarısı $\frac{52-53}{2} = -\frac{1}{2}$

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

II. Doğru:

- Ali 2. sınavdan da 56 alırsa başarısı $\frac{56-53}{2}=\frac{3}{2}$
- Ali 1. sınavda daha başarılıydı. (6)

III. Yanlış:

- Ayşe 1. sınavdan da 52 alırsa, başarısı $\frac{52-50}{1}=2$
- Ayşe'nin 2. sınavdaki başarısı $-\frac{1}{2}$
- Ayşe 1. sınavda daha başarılı. Bu öncül yanlıştır.

Örnek: Ali'nin T puanı 70'dir. Sınıf aritmetik ortalaması 48, standart sapması 12 ise Ali kaç puan almıştır?

T = 10Z + 50 Z puanı formülünden; $\frac{Ali-48}{12}=2$

70 = 10Z + 50 Ali = 72

Z = 2

NORMAL DAĞILIM EĞRİSİNİN YORUMLANMASI

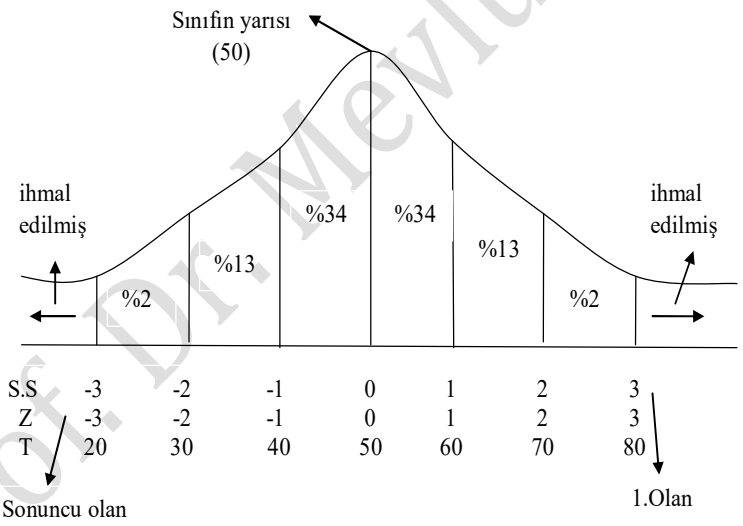

NOT: Örneğin Z puanı 2 olan kişinin puanı, ortalamanın 2 standart sapma üstünde kabul edilir. Z puanı 3 ise 3 standart sapma üstünde kabul edilir.

Örnek: Ali 48 almış. X=42, SS=3 ise Ali sınıfın % kaçını geride bırakmıştır? (geçmiştir?)

$Z = \frac{\text{Kişi Puanı} - X}{SS} = \frac{48-42}{3} = 2$

50 + 34 + 13 = 97

Ali % 97'sini geride bırakmış.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

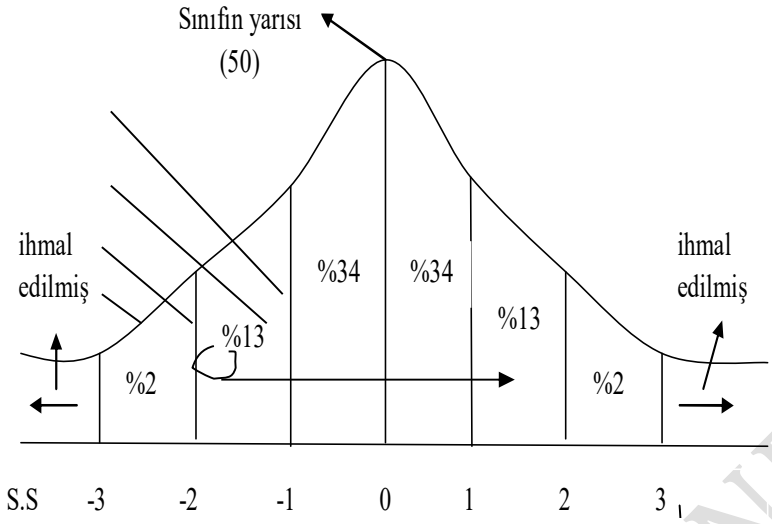

Örnek: X=50, SS= 10, Ayşe 40 aldıysa normal dağılım eğrisine göre Ayşe sınıfın % kaçının gerisinde kalmıştır?

$$Z = \frac{\text{Kişi Puanı} - X}{SS} = \frac{40 - 50}{10} = -1$$

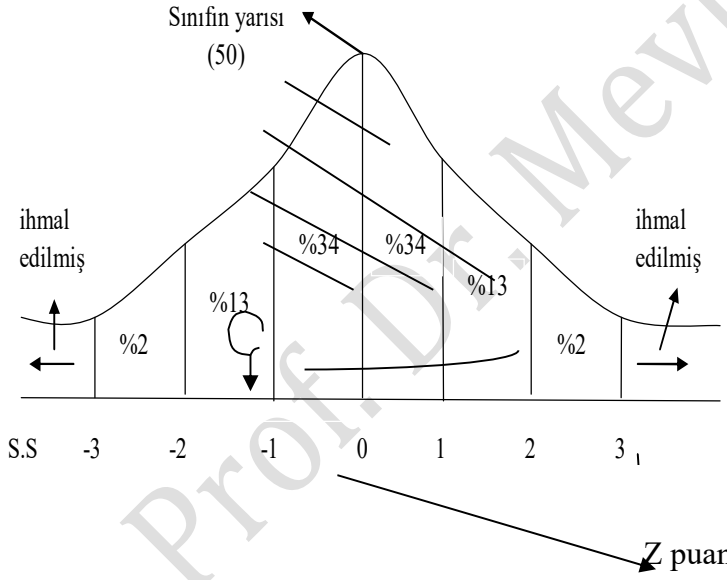

50 + 34 = 84

%84'ünün gerisinde kalmıştır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Z puanı 1 olan kişi sınıfın % 84 ünü, z puanı 2 olan kişi sınıfın % 97 sini, z puanı 3 olan kişi sınıfın % 99 unu geçmiştir.

Benim Z puanım sıfır olsa seninki 1 olsa sen benden daha başarılı olsan aramızda % 34 lük dilim olsa nolur sen insan olmadıktan sonra gülüm

Örnek: Normal dağılım eğrisine göre, 200 kişilik bir sınıfta Z puanı +2 olanla Z puanı -1 olan kişi arasında kaç kişi vardır?

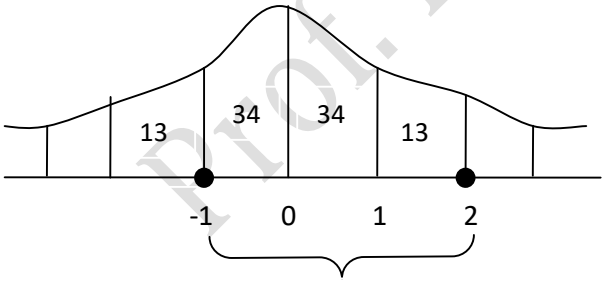

34+34+13=81 kişi

Sınıf 100 kişi iken 81 kişi, soruda 200 kişi diyordu. Öyleyse 81x2=162

Prof. Dr. Ali GÜNDÜZ

Örnek: Ali normal dağılım eğrisine sahip bir sınıfta 1. olmuştur. Sınıfın aritmetik ortalaması (X) 42, standart sapması (SS) 8 ise Ali kaç almıştır?

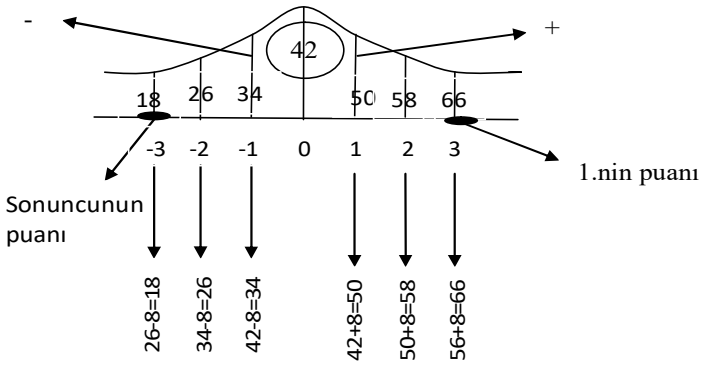

SS = 8 ise her birinde 8 puanlık kayma olmuş.

- Aritmetik ortalamayı ortaya yazarız. Sağa gidildikçe standart sapma kadar toplarız, sola gidildikçe standart sapma kadar çıkarırız.

İşlem yapacak olursak; $\frac{Ali - 42}{8} = 3$ Ali = 66

ÖSYM'NİN YENİ TARZ SORDUĞU SORU: Her bir madde için doğru cevapların 1, diğerlerinin 0 olarak puanlandığı 60 maddelik bir testten alınan puanların ortalaması 32, standart sapması 6'dır. Bu testle ilgili olarak aşağıdaki sonuçlardan hangisi diğerlerinden daha yüksek başarıya karşılık gelir?

A) Arzu +2 z puanı almıştır.
B) Sibel 65 T puanı almıştır.
C) Ahmet 46 soruyu doğru cevaplamıştır.
D) Mehmet soruların % 60'ını doğru cevaplamıştır.
E) Zehra, ortalamanın 1 standart sapma üzerinde puan almıştır

Çözüm: Her bir öğrencinin aldığı puanı z puanına çevirdiğimizde en yüksek z puanı Ahmet'in olmaktadır. Ahmet 46 doğru yaptığı için 46 puan almıştır. Ahmet'in puanından ortalamayı çıkarıp sapmaya bölersek z puanı 2'nin üstüne denk geldiği için en başarılı Ahmet olmuştur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

DİĞER GRAFİKLER

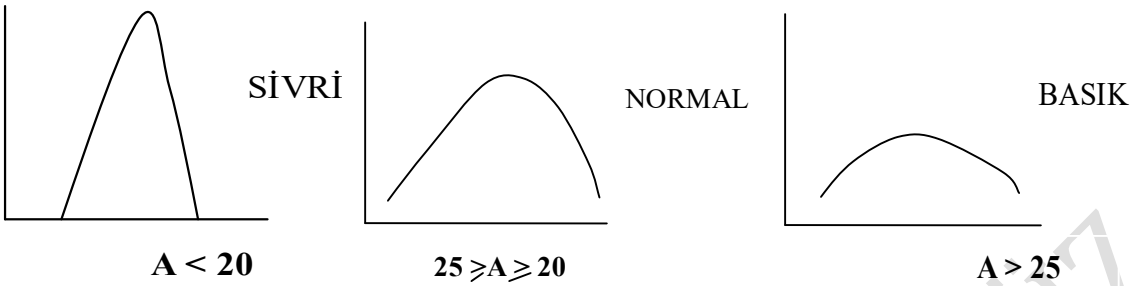

A < 20 **25 ⩾A⩾ 20** **A > 25**

Sivri grafikler, basık grafiklere göre daha homojendir (standart sapma ve ranjı daha düşüktür).

Bağıl Değişkenlik Katsayısı = $\frac{SS}{X} . 100$

(A olsun)

- Eğer sonuç 20'den küçük çıkarsa A<20, sivri grafik
- 25≥A≥20 ise normal grafik
- 25<A ise basık grafik

KORELASYON (İLİŞKİ)

Değişken: Değişen şeye değişken denir (boy, kilo, vs).
Korelasyon: İki değişken arasındaki ilişkiye denir. Korelasyon sorularında sadece ilişki yorumlanır.

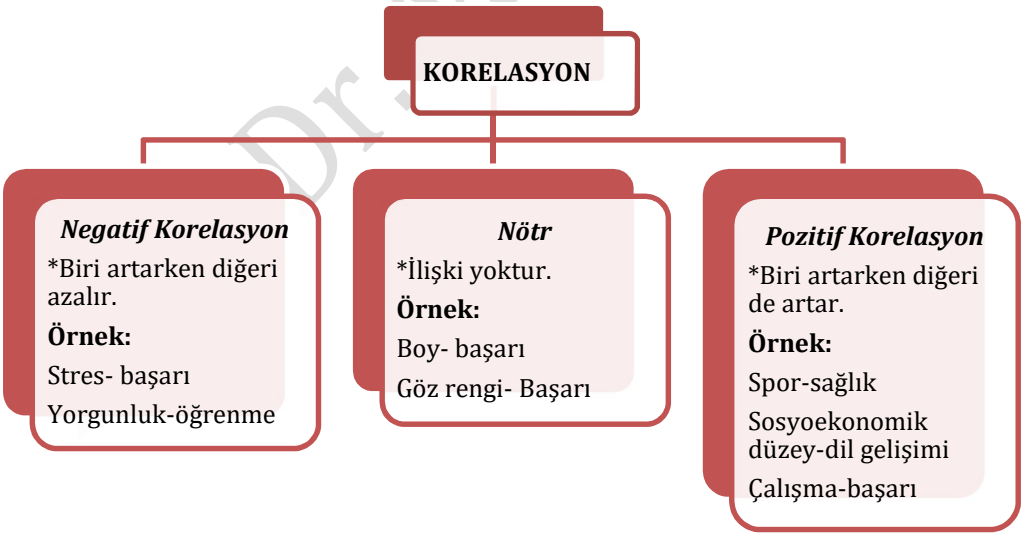

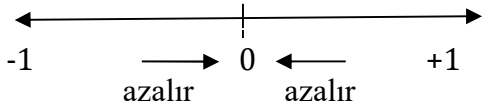

Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ +1'e doğru gittikçe korelasyon katsayısı artar. -1'e doğru gittikçe de korelasyon katsayısı artar.
- ✓ 0'a gittikçe korelasyon katsayısı azalır.

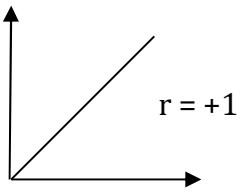

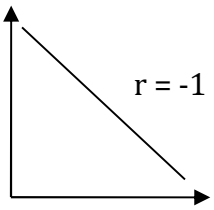

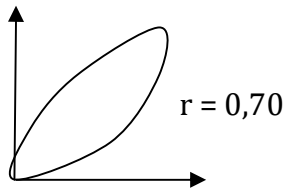

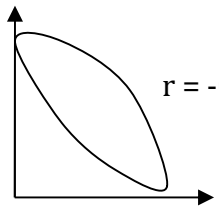

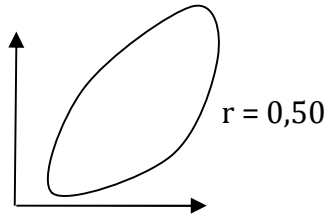

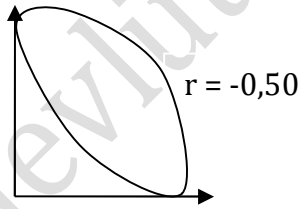

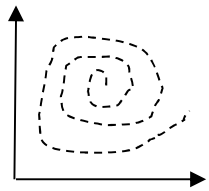

Nötr (ilişki yok)

Örnek:
Yorgunlukla başarı arasındaki korelasyon katsayısı kaç olabilir?
İlişki iyidir. Ters yönde ama iyi bir ilişki vardır (-1'e yakın).

Örnek:

A) 0,71
B) -0,72
C) 0,50
D) 0,02
E) 1,12

Sorular

1) Hangi şık iyi ilişkiyi gösterir?
2) En kötü ilişki hangisidir?
3) Hangisi korelasyon katsayısı olamaz?

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Cevaplar

1) +1'e ve -1'e en yakın olan alınır (değersel olarak + veya – diye bir şey söylememiş) Cevap B'dir.
2) En kötü ilişki 0'a en yakın olandır. Cevap D'dir.
3) 1,00'i geçtiği için E şıkkı korelasyon katsayısı olamaz.

Örnek:

Dersler	Tarih	Coğrafya	Felsefe	İngilizce
Tarih	1	0,73	-0,46	0,65
Coğrafya	0,73	1	0,12	-0,33
Felsefe	-0,46	0,12	1	0,07
İngilizce	0,65	-0,33	0,07	1

1) Hangi iki ders arasındaki ilişki en yüksektir?
2) Hangi iki ders arasındaki ilişki en düşüktür?
3) Öğrenciler tarih de başarılıysa coğrafyada da başarılı denile bilinir mi? (denilir)
4) Öğrenciler tarih de başarılı oldukları için coğrafyada da başarılı olmuşlardır denile bilinir mi? (denilemez)

Cevaplar:

1) 1'e en yakın olanlardaki ilişki en yüksektir. Yani Tarih ve Coğrafya
2) 0'a en yakın olanlardaki ilişki en düşüktür. Yani İngilizce ve Felsefe

BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Hipotez (Denence) : İddia edilen bilgidir. **Örnek:** Kısa boylular, uzun boylulardan daha zekidir (bu bir hipotezdir). Hipotez test edilir. Araştırma yaptığımızda bu şekilde çıkarsa hipotez doğrulanmış olur.

- Hipotezle varsayım aynı değildir.

Varsayım: Bir şeyin doğru olduğunu veya öyle yapıldığını varsaymaktır. **Örnek:** Kızlar erkeklerden daha zekidir (hipotez). Yaptığım testte, herkes doğru cevabı içtenlikle vermektedir (varsayım).

Evren- Örneklem: Örneklem evreni temsil etmelidir. **Örnek:** SDÜ evren, her fakülteden 20'şer kişi almak örneklemdir.

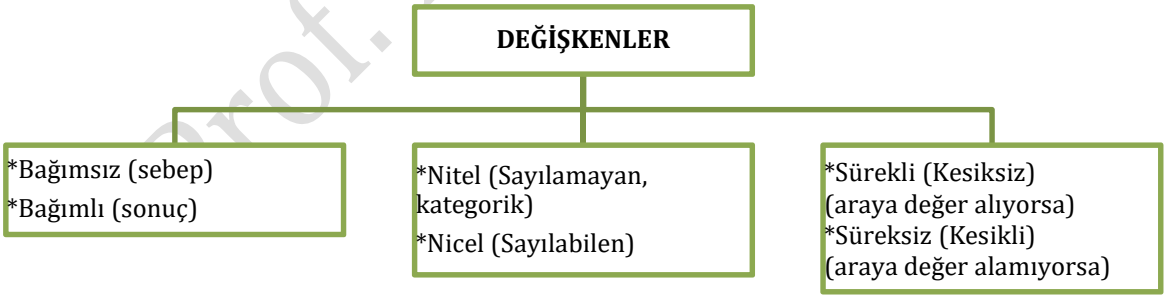

Bağımsız Değişken: Sebeptir. Örneğin, sigara.
Bağımlı Değişken: Sonuçtur. Örneğin, kanser (sigara içtikçe kanser riski artar. Kanser sigaraya bağlıdır)
Ara değişken (Karıştırıcı): Farkında olmadığımız halde araştırma sonucunu etkileyen değişkendir.
Kontrol değişkeni: Sabit tutulan, araştırmaya etkisi katılmayan değişkendir. Bilerek araştırmaya etkisini katmıyoruz.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek:
- Öğretim yönteminin başarıya etkisi. ----Bağımsız değişken yöntem, bağımlı değişken başarı.
- Flörtün mutluluğa etkisi. ----Bağımsız değişken flört, bağımlı değişken mutluluktur.

Nitel Değişken: Sayılamayandır. **Örnek:** Medeni durum, cinsiyet, öğrenim durumu,vb.
Nicel Değişken: Sayılabilendir. **Örnek:** Boy, kilo, arkadaş sayısı, sınıftaki öğrenciler.
Sürekli (Kesiksiz) Değişken: Araya değer alabiliyorsa sürekli değişkendir. **Örnek:** Boy, yaş, kilo (60.2 kilo gibi).
Süreksiz (Kesikli) Değişken: Araya değer alamıyorsa süreksiz değişkendir. **Örnek:** Cinsiyet (ya kızdır ya erkek), medeni durum (ya evlidir ya bekar), öğrenim durumu, kardeş sayısı, vb.

ARAŞTIRMA TÜRLERİ

- **Deneysel çalışma:** Neden- sonuç şeklinde sürece dayalı çalışmadır. Deney ve kontrol grubu üzerinde araştırma yapılır.
  Deney grubu: Üzerinde çalışma yapılan gruptur.
  Kontrol grubu: Sabit tutulan gruptur.
  Örnek: Öğretmen iki sınıfa aynı konuyu anlatıyor. Sınıfın birinde düz anlatım yapıyor (kontrol grubu). Diğer sınıfta istasyon kullanılıyor (deney grubu).
- **Survey (Tarama, anket):** O anki durumu tespit etmek için yapılan betimsel çalışmalardır. Anlıktır. Deneysel çalışma gibi uzun sürmez.

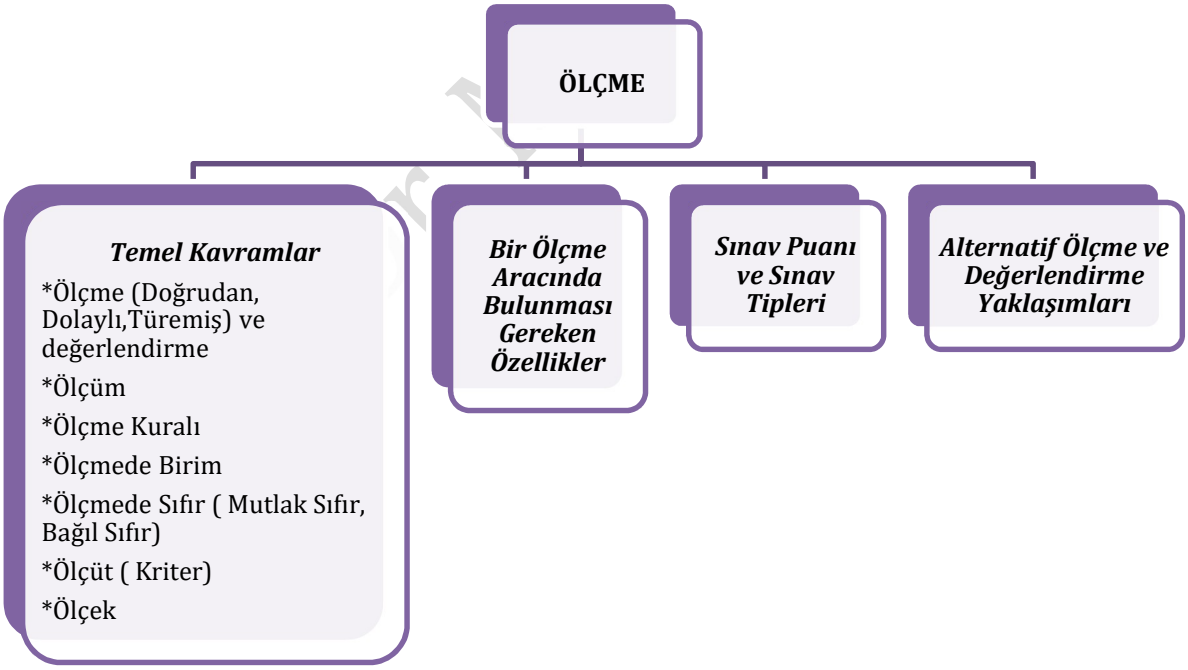

Dr. Aylut GÜNDÜZ

ÖLÇME

Gözlemlerimiz sonucunda yaptığımız işlemleri sayı ve sembolle ifade etmedir. Ayrıca, gözlem yaparak yaptığımız betimleme işlemleri de ölçmedir.

Örnek:

- Sınıfı saydık, 16 kişi çıktı.
- 2 kg domates tarttık.
- Isparta'nın plaka kodu 32'dir.
- Hüseyin sınavda 1. oldu.
- Ali'nin boyu 1.70 cm'dir. Ayşe'nin kilosu 80 kg'dır.
- Ali bir erkektir (betimleme yapılmış, ölçmedir).
- Elma ekşidir (betimleme yapılmış, ölçmedir).
- Kalemin rengi beyazdır (betimleme yapılmış, ölçmedir).
- Hüseyin sınavda 1. oldu (ölçme), Hüseyin 1. olduğu için burs kazandı (değerlendirme)

ÖLÇÜM

Ölçme, yapılan işlemin tamamı iken; ölçüm, sonundaki ifadedir (bulunan değerdir)

Örnek: Sıranın boyu 55 cm'dir. Metreyi eline alma, sıranın üzerine koyma, ölçme (işlemin tamamı), Ölçüm 55'tir.

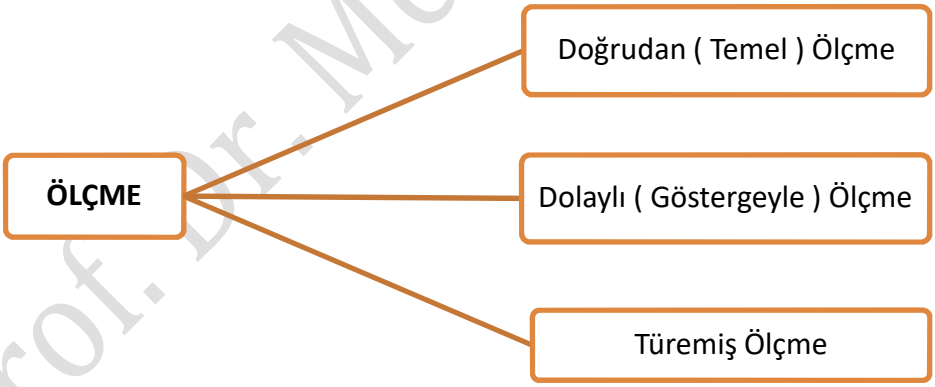

❖ **Doğrudan (Temel, İzomorf) Ölçme**

Gerçek katların ve gerçek sıfırın (0) olduğu ölçmeye denir. Gerçek sıfır, gerçekten yok olan sıfırdır. Ölçülecek özellikle ölçme aracının bire bir karşılaştırılmasına dayanan, araya başka değişken girmeden yapılan ölçmedir. (ağırlığı ağırlıkla, uzunluğu uzunlukla)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek:
- Sınıf mevcudu
- İnsanın boyu
- Ankara-Isparta arası mesafe
- Masanın yerden yüksekliği
- Psikomotor davranışların ölçülmesi
- Sıcaklığı Kelvin olarak verirse doğrudan ölçmedir. Normal sıcaklıktan bahsederse (derece) **dolaylıdır**.
- Bir işin yapılması için geçen sürenin hesaplanması doğrudandır. Örneğin ben bir işi 4 saate yaptım Ali 2 saatte yaptı.

❖ **Dolaylı Ölçme (Göstergeyle, Homomarf)**

Gerçek katın ve gerçek sıfırın olmadığı ölçmedir. Yalancı sıfır vardır. Eğitimsel ölçmeler dolaylı ölçmedir. Puanlar, sıcaklık, takvim, rakım, zeka dolaylı ölçme ile ölçülür.

Örnek:
- Ali, sınavdan sıfır almış. (buradaki sıfır Ali'nin hiçbir şey bilmediğini göstermez)
- Ali 25, Mehmet 50 puan almış. (Mehmet Ali'den iki kat zeki demek değildir)
- Takvim (Hz. İsa'nın doğumunu sıfır kabul etmişiz)
- Ağacın boyu (çünkü ağacın kökü de vardır, ölçerken kökünü ölçemeyiz.)
- Binanın yüksekliği (çünkü binanın temeli vardır)
- Dağın uzunluğu
- Sıcaklık (40 derece, 20 derecenin gerçek 2 katı değildir)
- Ağırlık ölçerken istisnai bir durum vardır. Ağırlığı doğrudan ölçeriz. Ancak kefeli terazide doğrudan ölçme kullanılırken, yaylı terazide dolaylı ölçme kullanılır. Çünkü uzama miktarı vardır.

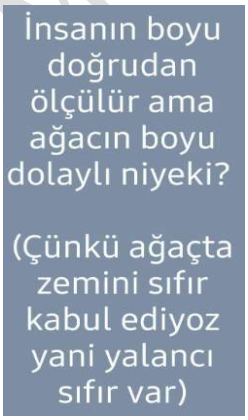

❖ **Türemiş Ölçme**

En az 2 değişkeni kullanarak ölçme yapmadır. Formül varsa türemiş ölçmedir.
Örnek: Yol = Hız x Zaman, Üçgenin alanını bulma, Net sayısını hesaplama

ÖLÇME KURALI

Ölçme yapılmadan önce yapılacakların planlanmasıdır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek:
- Süre ne kadar olacak?
- 4 yanlış 1 doğruyu götürecek mi?
- Düzeltme formülü kullanılacak mı?
- Her soru 10 puan mı?

NOT: Ölçme işlemi yapılırken şu sıraya göre yapılır. Mutlaka şu sırayı bilelim arkadaşlar:

Ölçme kuralı – Ölçme – Ölçüt - Değerlendirme

ÖLÇMEDE BİRİM

Birim: Küçük aralıklardır. Ölçme aracının en küçük parçasına birim denir. İki tür birim vardır.
Doğal Birim: Kendi varlığı 1 anlamına geliyorsa doğal birimdir. **Örnek:** Sınıftaki öğrenci sayısı, bir evin oda sayısı, parktaki arabaların sayısı, kardeş sayısı…

Tanımlanmış (Yapay) Birim: Uzmanlar tarafından belirlenmişse yapay birimdir (metre, saat, kg vb.) **Örnek:** 700 m yapay birimdir. Çünkü ne kadar uzunluğa metre denileceği uzmanlar tarafından belirlenir. 5 saat yapay birimdir. Çünkü ne kadar süreye 1 saat denileceği yine uzmanlar tarafından belirlenmiş, 40 derece, 40 kilo…

Birimde Bulunması Gereken Özellikler

Eşitlik: Birimler arası mesafenin aynı olması. **Örnek:** Metrenin aralarının eşit olması

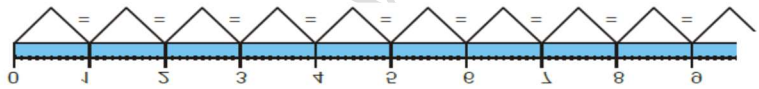

Genellik: Evrensel (aynı anlamda) olmasıdır. **Örnek:** Ben 100 kiloyum demek (kilo her yerde aynıdır)

Kullanışlık: Uygun olanı kullanmadır. **Örnek:** Ben 8600gr'ım demiyoruz, 86 kiloyum diyoruz.

ÖLÇMEDE SIFIR (0)

Mutlak Sıfır (Gerçek Sıfır): Yokluğu gerçekten yoksa mutlak sıfırdır. Örneğin sınıfta kimse yok. Gerçekten kimse yoktur.

Bağıl Sıfır (Tanımlanmış, Keyfi, İtibari, İzafi, Göreli): Gerçek olmayan, yalancı sıfırdır. Belli bir yerden başlatılmışsa bağıl sıfırdır. Örneğin Hz. İsa'nın doğum tarihini sıfır kabul ediyoruz. Öncesi yok mu var ama orayı almıyoruz. Sıcaklık, rakım, takvim, puan gibi durumlarda yalancı sıfır vardır.

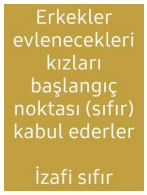

Prof. Dr. Yücel GÜNDÜZ

Aşağıdaki örneklerin hangisinde sözü edilen ölçme işleminde bağıl (keyfi, itibari) sıfır söz konusu değildir?

A) Ankara ili Çankaya ilçesinin deniz seviyesinden yüksekliği 870 metredir.

B) Öğrencilerin felsefe dersine karşı tutum puanları ortalaması 207 dir.

C) Tarih sorularından en az dört tanesine doğru cevap veremeyenler sıfır puan almıştır.

D) Bugün hava sıcaklığı 15 °C dir.

E) Bu kitabın ilk 4 sayfasında kitabın kapsamı tanıtılmaktadır.

Cevap E'dir. Çünkü E şıkkında gerçek sıfır vardır.

ÖLÇÜT (KRİTER, KESME PUANI)

Ölçüt iki türlüdür. Mutlak ve bağıl ölçüttür.

1. **Mutlak Ölçüt:** Bizi ilgilendirir. Başkasına bağlı değildir. Önceden belirlenir. Mutlak ölçütte bir **hedef** vardır, o hedefe ulaşmak yeterlidir.

Örnek:
- 50 alan geçer.
- Diploma notu 4 üzerinden 3 olan geçer.
- Boyu 1.75 üzerinde olanlar askeriyeye girebilir.

2. **Bağıl Ölçüt:** Herkesi ilgilendirir. Başkasına bağlıdır. Sonradan belirlenir. Ortalama, sapma, Z ve T puanı, ilk ona girme, sonuncu olma, yüzdelik dilime girme, öğrenci yeteneği, başarı sırası, normlar bağıl ölçütle alakalıdır.

Örnek:
- İlk 10'a girenlere ödül verilecek.
- Sonuncu olan elenecek.
- Ortalamanın üstünde olanlar sınıfı geçecek.

Aşağıdakilerden hangisi bağıl değerlendirmede kullanılan bir ölçüt değildir?

A) Sınıftaki diğer öğrencilerin başarısı

B) İzlenen programın hedefleri

C) Öğrencinin yeteneği

D) Ülke çapındaki normlar

E) Öğrencinin sınıf içindeki başarı sırası

Cevap B'dir. Çünkü hedefler mutlak ölçütle ilgilidir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ÖLÇEK: Ölçme aracına ölçek denir. Ölçmeyle ölçütün aynı birimle ifade edilmesi doğru karar verebilmek adına önemlidir.

Örnek:

- Ali 50 aldı (ölçme), 60 alan geçer (ölçüt)
- Birinin boyunu ölçmek, ölçek metredir.
- Yapılan testler ölçektir.

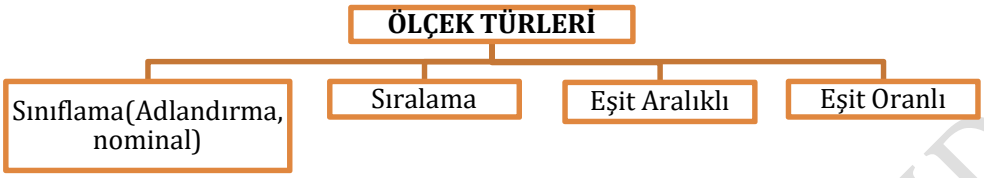

Sınıflama Ölçeği:

- ✓ Benzerlik ve farklılıklarına göre gruplama yapmaktır.
- ✓ Sıfır yoktur. Dört işlem yoktur. En adi ölçek türüdür. Frekans, mod hesaplanır.

Örnek: Erkek – kız, gözlüklüler – gözlüksüzler, soyadının ilk harfi A ile başlayanlar, isminin içinde E olanlar, telefon kodu, illerin plaka kodları vb.

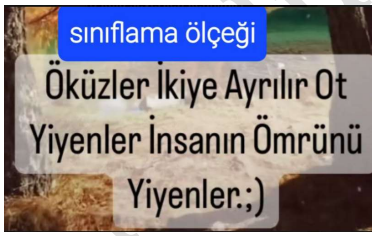

Sıralama Ölçeği:

- ✓ Azlık – çokluk, büyüklük – küçüklük açısından sıraya koymak, dizmektir.
- ✓ Çok önemli; sadece sıraları gösteren sayılar oldukları için özellikler arasındaki farkın miktarını yansıtmaz.
- ✓ Sıfır yoktur. Dört işlem yoktur. Frekans, medyan hesaplanır.

Örnek:

- Ali 1. oldu. (puana göre sıralanmış)
- Trabzonspor 1. oldu. (puana göre sıralanmış)
- Boylara göre oturtma.
- 6.katta oturuyoz
- Boyu 170 cm den yukarı olanlara (UZUN), aşağı olanlara (KISA) denmesi

NOT: Sayısal değer vermeden sıralattıracak. Verirse başka ölçek olur. Amaç ben senden biraz uzunum, ama ne kadar uzun olduğum önemli değil.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Eşit Aralıklı Ölçek:
- ✓ Eşit aralıklı ölçekle dolaylı ölçmeler yapılır.
- ✓ Gerçek sıfır yoktur, izafi sıfır vardır.
- ✓ Toplama ve çıkarma vardır.
- ✓ Aritmetik ortalama ve standart sapma bulunabilir.
- ✓ Ölçme işlemi eşit birimlerle yapılır. Dolayısıyla sayılar arasındaki fark anlamlıdır.

Örnek:
- Ali'nin puanını ölçme, sıcaklığı ölçme.

Eşit Oranlı Ölçek:
- ✓ Doğrudan ölçmeler yapılır.
- ✓ Gerçek sıfır vardır.
- ✓ Tüm kaliteli istatistiki işlemler vardır.
- ✓ En kaliteli ölçek türüdür.

Örnek: Benim 40 tane bilyem var, diğerinin ise 20 tane. Süre, insanın boyu vs.

Soru: Aşağıdaki değişkenlerden hangisi oran ölçeği düzeyinde ölçülebilir?

A) Problem çözme becerisi
B) Eleştirel düşünme gücü
C) Derse yönelik motivasyon
D) İnternet kullanım süresi
E) Hazırbulunuşluk düzeyi

DEĞERLENDİRME

Değerlendirme olması için ölçütün olması şarttır. Bir ölçüte bakarak yorum yapmak veya karar vermeye değerlendirme denir (karşılaştırma).

Örnek:
Ali 50 aldı ---ölçme
60 alan geçer---ölçüt (mutlak)
Ali kaldı---değerlendirme

- Değerlendirme ifadeleri; kazandı-kazanamadı, seçildi-seçilemedi, geçti-kaldı, başvurabilir-başvuramaz, vb.
- Ölçme kuralı ölçme sürecinde; ölçüt ise değerlendirme sürecinde yer alır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

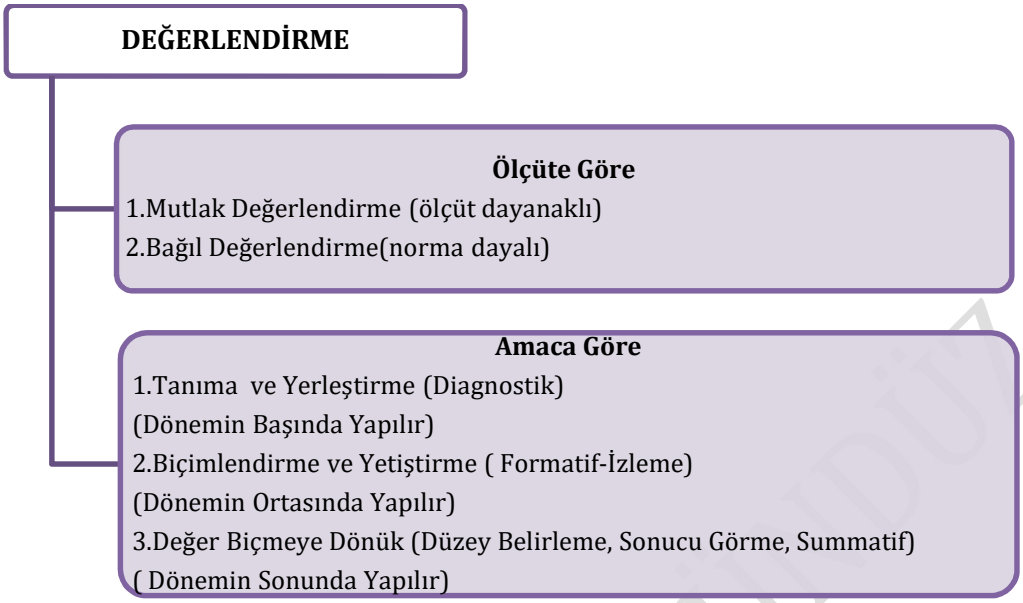

ÖLÇÜTE GÖRE DEĞERLENDİRME

1) Mutlak Değerlendirme

"Her koyun kendi bacağından asılır."

- ✓ Kişinin kendisini ifade eder.
- ✓ Kişinin başarısı başkasına bağlı değildir.
- ✓ "Hedef" kelimesi anahtar kelimedir.

Örnek:

50 alan geçer---mutlak ölçüt
50 alan sınıfı geçti---mutlak değerlendirme

Not ortalaması 3 olanlar yüksek lisansa başvurabilir---ölçüt
Not ortalaması 3 olanlar yüksek lisansa alındı---değerlendirme

2) Bağıl Değerlendirme (Norma Dayalı)

- ✓ Kişinin başarısı başkasına bağlıysa bağıl değerlendirmedir.
- ✓ Tek başına kişinin değil grubun başarısı önemlidir.
- ✓ Anahtar kelimeler; ilk 10'a girme, ortalama, standart sapma, Z ve T puanı, çan eğrisi, norm, öğrenci yeteneği, ön testle son test arasındaki fark.

Örnek:

- A sınıfında 80 alırsan geçersin. B sınıfında 80 alırsan kalırsın.
- İlk 3'e girenler başarılı oldu.
- Sonuncu olan elendi.
- %10'luk dilime giren 1. öğretim parası ödedi.
- Ortalamanın üstündekiler geçti.

Prof.Dr.Mevlüt GÜRDÜZ

AMACA GÖRE DEĞERLENDİRME

1) Tanıma ve Yerleştirme (Diagnostik)

- ✓ Öğretim sürecinin başında olur.
- ✓ Öğrencilerin hazırbulunuşluğuna bakmak için yapılır.
- ✓ Hazırbulunuşluğa mutlak değerlendirme uygulanır.
- ✓ STS, ÖSS, yetenek sınavları, kişiyi bir dersten muaf tutmak için yaptığımız sınavlar.
- ✓ Yerleştirirken bağıl değerlendirme de olabilir, mutlak değerlendirme de olabilir.

2) Biçimlendirme ve Yetiştirme (Formatif- İzleme)

- ✓ Öğretim sürecinin ortasında yapılır (bir ünite ya da birkaç konu sonra).
- ✓ Not verilmez.
- ✓ Öğrenme eksikliklerini belirlemek ve gidermek için yapılır.
- ✓ İzleme testleri uygulanır.
- ✓ Kişinin konuyu öğrenip öğrenmemesi başkasına bağlı değildir.
- ✓ İzleme testine veya öğrenme testine bakarken kesinlikle mutlak değerlendirme yapılır.

3) Değer Biçmeye Dönük (Düzey Belirleme, Sonucu Görme, Summatif)

- ✓ Öğretim sürecinin sonunda yapılır.
- ✓ Başta belirlediğimiz hedeflere ulaşılıp ulaşılamadığını belirlemek için yapılır.
- ✓ Not verilir.
- ✓ Vize, final sınavları.

BİR ÖLÇME ARACINDA BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

GÜVENİRLİK: Güvenirlik, bir ölçme aracının ölçmek istediğimiz özelliği ne derece hatasız ölçtüğüdür.

Hata: Gerçek değer ile ölçülen puan arasındaki fark olarak tanımlanabilir.

- ✓ Bir kişi hata yapmazsa biz o kişiye güveniriz. Ölçmede de ne kadar az hata olursa o kadar güvenilirdir.
- ✓ Güvenilirlik, tesadüfi hatalardan arınık olmadır.

Rıfat Bayburt GÜNDÜZ

HATA TÜRLERİ

Sabit Hata:

- Herkesi aynı oranda etkileyen hatadır.
- Hatanın kaynağı bellidir. Düzeltilebilir.
- Güvenirliği etkilemez. Geçerliği etkiler.

Örnek:

- Herkese +5 puan ekleme, herkesten 10 puan düşürme, 17. Soruyu süre yetmediği için kimsenin cevaplayamaması.
- 100gr'lık bir şeyi ölçtük, 90 gr geldi. 500 gr' lık bir şeyi ölçtük, 490gr geldi. Buna göre her ölçtüğümüz şeyi 10 gr eksik tartıyorsa sabit hatadır.
- Ortalamanın %10'u kadar puan verme (herkese aynı oranda puan verilecek).
- 100gr'lık bir nesnede 10 gr eksik, 200 gr' lık bir nesnede 10gr eksik, 300gr'lık nesnede 10gr eksik tartma.

Sistematik Hata:

- Herkesi aynı oranda etkilemeyen hatadır.
- Hatanın kaynağı bellidir, düzeltilebilir.
- Güvenirliği etkilemez. Geçerliği etkiler.

Örnek:

- Siyasi görüşe göre puan verme.
- Yazısı güzel olanlara +10 puan verme, olmayanlara vermeme.
- Erkeklere +10 puan verme, kızlara vermeme.
- Herkese aldığı puanın %10'u kadar puan verme
- 100gr'lık nesnede 10gr, 200gr'lık nesnede 20gr,300gr'lık nesnede 30gr eksik tartma.
- Ucu kırık cetvelle ölçme.
- Katlamalı ölçümlerde oluşan hatalar.
- En düşük puan alan 10 puan almış, en yüksek puan alan 90 puan almış, bu sınavda her öğrenciye 15 puan verilecek. Burada en düşük alana 15 puan verdiğimizde puanı 25 olur. En yüksek alana 15 puan verdiğimizde 105 puan olur. Eğitim sistemimizde 105 puan yoktur. Bu sistematik hatadır. 105 puan yapamayacağımız için en düşük alana 15 puan, en yüksek olana 10 puan eklemek zorunda kalırız.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Bir sınavda her öğrenciye 5 puan fazla verilmesi ---- hataya örnektir. Öğrencilerin puanlarını, aldıkları puanların yüzde 10'u kadar artırmak ise ---- hataya örnek olabilir.

Bu parçadaki boşluklara, aşağıdakilerin hangisindeki sözcükler sırasıyla getirilmelidir?

A) rastgele - sabit

B) rastgele - sistematik

C) sabit - sistematik

D) sabit - rastgele

E) sistematik - sabit

Cevap C'dir. Çünkü herkese 5 puan vermek sabit hatadır. Ancak aldığı puanın yüzde 10'u kadar eklemek, herkesi aynı oranda etkilemediği için sistematik hatadır.

Tesadüfi Hata (Random, seçkisiz**)**
- Kaynağı ve yönü belli olmayan hatadır.
- Tesadüfi hata doğrudan güvenirliği dolaylı olarak geçerliği düşürür.

Örnek:
- Puanları yanlış toplama
- Kaydırma yapma
- Şıklarda görmeme
- Şans başarısı
- 100gr'lık bir nesnede 10gr eksik, 200gr'lık nesnede 30gr fazla,300gr'lık nesnede 20gr fazla tartılıyor. Bir eksik bir fazla tartılıyor ve kaynak belli değildir.

Standart Hata: Üç aşağı beş yukarı demektir. Kişinin gerçek puan aralığını saptamaktır. Öğrenci sınavdan 57 puan almışsa bu gerçekten 57 olmayabilir. 60 da olabilir, 54 de olabilir. Belli aralıkta düşünmek daha güvenilirdir. Marketten süt alıyoruz. Üzerinde ∓ 10 yazıyor. (fazla da olabilir, az da olabilir)

$$\textbf{\textit{Standart Hata}} = SS.\sqrt{1 - Güvenirlik Kat.}$$

ÖNEMLİ:

- Güvenirlik katsayısı fazlaysa hata düşüktür (hata fazlaysa güvenirlik düşer).
- Güvenirlik katsayısı 0 – 1 arasında değişir. 1'e doğru gittikçe güvenirlik artar.
- Standart sapma arttıkça standart hata artar.
- Standart hata güvenirlikle ters orantılı, standart sapma ile doğru orantılıdır.

Örnek: SS= 8, Güvenirlik Katsayısı=0,64 ise standart hata kaçtır?

$S.H = S.S\ \sqrt{1 - güv.kat.} = 8\sqrt{1 - 0{,}64} = 8.\sqrt{0{,}36} = 8.\ 0{,}6 = 4{,}8$

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

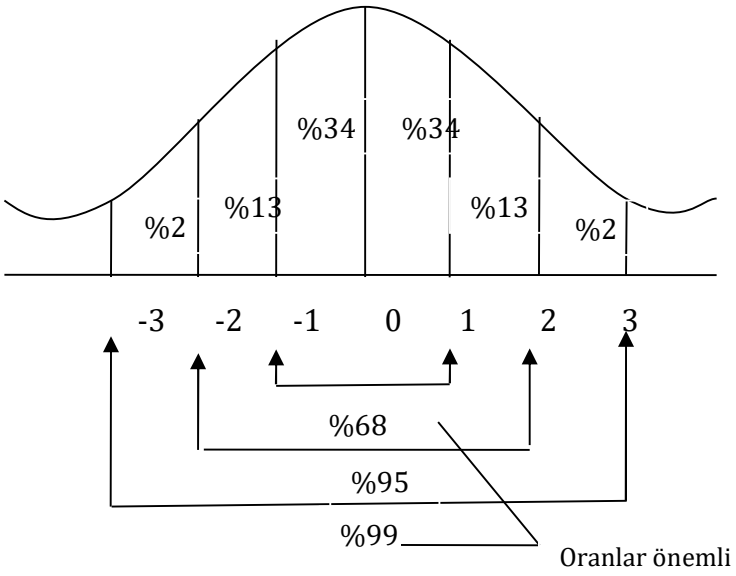

Oranlar önemli

Örnek: Ali 65 almış, SS=10, Güv. Kats. =0,75 ise Ali'nin %68, %95, %99 olasılıkla gerçek puan aralığı kaçtır?

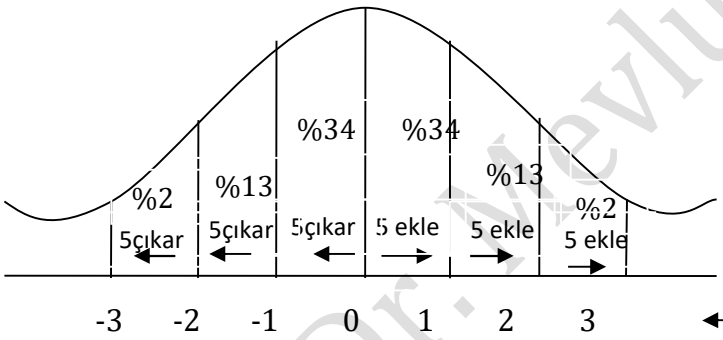

SH = SS. $\sqrt{1-güv.kats.}$

SH= 10. $\sqrt{1-0,75.}$

SH= 10. $\sqrt{0,25.}$ = 10.0,5 = 5

%68 olasılıkla ±5 (5 ekle 5 çıkar) ----65 – 5 = 60, 65 + 5 = 70 (60 – 70 aralığı)
%95 olasılıkla ±10 (10 ekle 10 çıkar) ----65 – 10 = 55, 65 + 10 = 75 (55 – 75 aralığı)
%99 olasılıkla ±15 (15 ekle 15 çıkar) ----65 – 15 = 50, 65 +1 5 = 80 (50 – 80 aralığı)

Örnek: Ali 44 almış. Standart hata 7,5 ise Ali'nin %95 ihtimalle üst puan sınırı kaçtır?
Üst sınır olduğu için 15 ekleriz. 7,5 + 7,5 = 15 44 +15 = 59 (üst sınır)
Alt sınır olsaydı 15'i çıkarırdık.

Örnek: %99 olasılıkla Ali'nin gerçek puan aralığı 21 – 63 ise Ali kaç almıştır? SH=?

Ali'nin aldığı puan ; $\frac{63+21}{2}=42$

SH için; I. yol 3 birim---21, 1 birim---7
II.yol 42:6 = 7

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

HATA KAYNAKLARI

1. Ölçme yapan kişiden kaynaklanan hata: Puanları yanlış toplama.

2. Ölçme yapılan kişiden kaynaklanan hata: Kaydırma yapma.

3. Ölçme yapılan ortamdan kaynaklanan hata: Isı, ışık, gürültü, ses vb.

4. Ölçme aracından kaynaklanan hata: Baskı hatası, yazının silik olması, okunaklı olmaması, aynı şıktan birden fazla olması vb.

GÜVENİRLİĞİN KAVRAMLARI

I. Duyarlılık: Hassaslıkla alakalıdır. Ölçme aracının birimi küçüldükçe hassasiyet artar, duyarlılığı artar. Soru sayısı arttıkça güvenirlik artar. Çünkü testin duyarlılığı artar.

II. Objektiflik: Nesnel, tarafsız olmaktır. Objektifliği sağlamak için; kişinin adını kapatmak, farklı puanlayıcıların olması, cevap anahtarı hazırlamak gibi şeyler yapılabilir.

III. Kararlılık: Araya belli bir zaman (en az 3 – 4 hafta) girdikten sonra ölçme sonuçlarının yakın sonuçlar vermesidir. Kişiye soru soruyoruz, yalan söylüyor. Bir ay sonra tekrar aynı soruyu soruyoruz, yine aynı yalanı söylüyor (bu kişi kararlıdır).

Örnek: Sınava giriyoruz, 100 net çıkarıyoruz. 1 ay sonra yine sınava giriyoruz, yine 100 net civarında yapıyoruz (sonuçlar çok yakın çıktığı için kararlıdır yani güvenilir bir ölçme yapılmıştır).

IV. Tutarlılık: Araya fazla zaman girmeden (3 – 4 haftadan önce veya yakın zamanda, aynı gün içinde de olabilir) ölçme aracının yakın sonuçlar vermesidir.

Örnek: Sabah sınav olduk, 100 aldık. Öğleden sonra sınav olduk, 100 aldık. 1 hafta sonra sınav olduk 100 aldık.

NOT: Kararlılıkla tutarlılığın tek farkı zamandır. Zaman azsa tutarlılık, zaman fazlaysa kararlılık vardır.

V. İç Tutarlılık: Soruların birbiriyle uyumlu, ilişkili ve homojen yapıda olmasıdır.
- "Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu"
- Kendi içinde tutarlılıktır. Uyumdur, homojenliktir.
- Parça – bütün uyumu (yapı geçerliliği, homojen olması).

Örnek:
- Soruların kendi içinde uyumlu olması iç tutarlılıktır.
- Ölçme sorularının içinde matematik sorusu olması iç tutarlılığı düşürür.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

GÜVENİRLİK BELİRLEME YÖNTEMLERİ

- **Test – Tekrar Test Yöntemi**

- Aynı soruları, aynı gruba farklı zamanlarda (en az 3 – 4 hafta) uygulamaktır.
- Kararlılığı ölçer. Süre biraz az olursa tutarlılığı ölçer.
- İki uygulamalıdır (2 kere uygulanır).
- Güvenirlik katsayısı testler arasında geçen zamanın uzunluğuna göre değişir. Her iki test arasında geçen zaman ne kadar uzun tutulursa güvenirlik katsayısı o derecede düşük olacaktır. Çünkü ölçülen özellikte bazı değişmeler meydana gelmesi neticesinde iki ölçme için aynı koşulların sağlanmasını olanaksızlaştırabileceğinden güvenirlik katsayısı düşük çıkacaktır.
- Test tekrar test yöntemi kişilik özellikleri, zeka, tutum gibi daha durağan özelliklerin ölçümünde kullanılabilir.
- Eğer ikinci test çok erken tekrarlanırsa cevapların hatırlanması kolaylaşacağından yapay olarak yüksek bir güvenirlik ölçütü ortaya çıkacaktır.
- Cevap veren kişi testin amacını ve prosedürünü bilecek veya daha az gergin olabilecektir.

- **Eş Değer Formlar (Paralel Test Yöntemi)**

- Aynı gruba, benzer soruların yakın bir zamanda (3 – 4 haftadan daha az, aynı gün içinde bile olabilir) uygulanmasıdır.
- Tutarlılığı ölçer.
- İki uygulamalıdır (2 kere uygulanır).

- **Eş Değer Yarılama Yöntemi**

- Bir testi ikiye bölüp (tek çift şeklinde de olabilir, ilk 20 soru son 20 soru da olabilir) ikisi arasındaki uyuma bakılır. İç tutarlılığı ölçer. Tek seferde yapılır.

Örnek: 50 soruluk bir test var. Soruları ikiye bölelim. İlk 25 soru, son 25 soru şeklinde ya da tek sayılı sorular, çift sayılı sorular şeklinde. Öğrenci ilk 25 soruyu yapsa, son 25 soruyu hiç yapmasa. Öğrencilerin 1. tarafa verdikleri cevaplarla, 2. tarafa verdikleri cevapların korelasyonu düşük çıkar.

Örnek: Bir testin yarısına ait güvenirlik katsayısı X ise tümüne ait güvenirlik kaçtır?

Bir testin yarısına ait güvenirlik kat sayısı X ise tümüne ait güvenirlik katsayısı $\frac{2X}{X+1}$ dir.

- **KR 20 ve KR 21**

- KR20 VE KR21 test maddelerine verilen cevapların birbiriyle ve testin bütünüyle olan tutarlılığına bakılmasına dayanır.
- Başarı testinde veya doğru yanlış tipi sınavlarda kullanılır (**yazılı sınavda kullanılmaz**).
- Testte doğru cevaplara 1, yanlış cevaplara 0 verilir. Yani cevabı sıfır – bir şeklinde kodlanan testlerde kullanır.
- Tek seferde uygulanır.
- İç tutarlılığı ölçer. Yüksek çıkarsa sorular birbiriyle uyumludur (yani aynı şeyi ölçüyordur).

Ortak Yorum (KR 20 ve KR 21, Alfa) : Yüksek çıktı. (0,70'den yukarı) Ne anlama gelir?

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

1. Güvenilirdir.
2. Testin tek boyutlu olduğunu gösterir (Bunu kesin söylüyoruz, diğerlerini dolaylı olarak).
3. İç tutarlılık fazladır.
4. Yapı geçerliliği yüksektir.
5. Kapsam geçerliliği dardır (hep aynı yerleri sormuş)
6. Grup heterojendir.
7. Yeterli sayıda soru sorulmuştur.

KR 20 ve KR 21'in Farkı

- Genellikle KR 20, KR 21 den büyük çıkar.
- KR 21 güvenirliğin alt sınırıdır.
- Madde farklı güçlüklerdeyse KR20, madde aynı güçlüklerdeyse KR21 dir.

KR 20 ve KR 21 ne zaman eşit çıkar?

Güçlük düzeyleri aynı olduğu zaman eşit çıkar (madde güçlüklerinin aynı olduğu durumlarda).

- **Cronbach Alfa**

- Anket vari şeylerde, tutum ölçeklerinde, ilgi envanterlerinde kullanılır. Yani sıfır bir şeklinde değil de ara değer alan durumlar olmalıdır. Genellikle de duyuşsal testlerde kullanılır. ANCAK yazılı ve kompozisyon gibi sınavlarda ara değerler oluşturulursa çok iyi – iyi- orta – kötü şeklinde onlarda da kullanılabilir.
- Tek seferde uygulanır.
- İç tutarlılığı ölçer.

- **Puanlayıcı güvenirliği**

Farklı puanlayıcıların birbirine yakın puanlar vermesidir. Ya da aynı kişinin iki farklı zamanda iki kere puanlayıp birbirine yakın sonuçlar vermesidir (Buna puanlama güvenirliği de denir). Objektifliği ölçer.

Örnek: Yapılan sınavı birine okutuyoruz, 50 veriyor. Başka birine okutuyoruz 48 veriyor.

GÜVENİRLİK ARTIRMA YOLLARI

1) Soru sayısını artırmak güvenirliği artırır. Homojen soru daha çok arttırır (bir Türkçe sorusuna bir Türkçe sorusu daha eklemek gibi)
2) Madde güçlüğünün 0,5 olması güvenirliği artırır. Soruyu herkes yaparsa ya da hiç kimse yapamazsa bu güvenirliği artırmaz.
3) Şans başarısı azaldıkça güvenirlik artar.
4) Şık sayısı arttıkça güvenirlik artar.
5) Öğrencinin motivasyonu (olumlu tutumu) güvenirliği arttırır.
6) Çevre güvenirliği etkiler. Ortamın uygun olması güvenirliği attırır.
7) Kopya çekilmesi güvenirliği azaltır (birkaç kişinin çekmesi tesadüfi hata olur). Herkes kopya çekerse sabit ya da sistematik hata olur. Bu geçerliliği azaltır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

8) Herkes 50 alırsa standart sapma sıfır çıkar (herkes aynı puanı almış demek). Standart sapma arttıkça güvenirlik artar.

SS

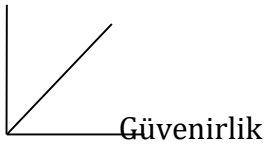

9) Soruların açık, net, anlaşılır olması güvenirliği arttırır. (en önemlisi)
10) Test başına yönerge konulması güvenirliği arttırır(bilgilendirdiği için).
11) Sürenin yeterli olması güvenirliği arttırır.
12) Soruların kolaydan zora doğru gitmesi güvenirliği arttırır.
13) Kişi sayısı arttıkça güvenirlik artar. 30 kişiye sınav yapmaktansa 300 kişiye sınav yapmak daha iyidir.
14) Tesadüfi hataların azaltılmaya çalışılması güvenirliği arttırır.

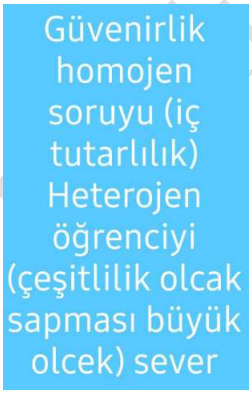

GEÇERLİK: Ölçmek istediğimiz şeyi gerçekten ölçmektir (amaca hizmet etme). Bilenle bilmeyeni ayırt etmektir (sapla samanı ayırmak). Ölçmek istediğimiz değişkeni başka değişkenleri karıştırmadan ölçmedir.

Örnek: Amacımız matematik bilgisi fazla olanları seçmek olsun. Matematikçi olanlar zaten soruları yapar. Matematikçi olmayan biri fazla soru yapsa bu, tuhaf olur. Sorular bilenle bilmeyeni ayıracak şekilde olmalıdır.

Örnek: Öğrenciye karekökü soruyoruz. Yazısı bozuk diye puan kırıyoruz. Bu geçerliği düşürür. X'i ölçeceksek sadece X'e bakmalıyız. Y'yi ölçeceksek sadece Y'ye bakmalıyız.

Prof. Dr. Murat GÜNDÜZ

GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK İLİŞKİSİ

1) Geçerlik her türlü hatadan (doğrudan etkilendiği sabit ve sistematik hatadır) etkilenmesine rağmen, güvenirlik yalnızca tesadüfî hatadan etkilenir.
2) Güvenirlik, geçerliğin ön koşuludur. Ancak yeterli değildir. Güvenilir olan bir şey geçerli olmayabilir (geçerlik daha kapsamlı). Geçerli olan bir şey ise genellikle güvenilirdir.

- Güvenirlik, geçerlik için bir ön şarttır. Bir ölçme aracının geçerli olabilmesi için güvenilir olması şarttır (Test güvenilir değilse, geçerliğine bakılamaz).
- Geçerlik, güvenirliği de kapsayan daha geniş bir kavramdır. Eğer test geçerli ise genellikle güvenilirdir, ama her güvenilir test geçerli değildir.
- Geçerliğin yüksek olabilmesi için güvenilir olması gerekir. Fakat güvenirliği yüksek olan bir testin geçerliği düşük olabilir.

Örnek:
- Elimizde bir tartı var. 100gr'lık nesneyi 90gr tarttı. Aradan zaman geçti, yine 90gr tarttı. (bu tartı güvenilirdir ama geçerli değildir. Gerçek olanı vermediği için)
- Bir erkek iki kere aynı yalanı söylese kararlıdır (güvenilirdir). Ama geçerli değildir (gerçeği yansıtmadığı için)

3) Güvenirlik, 0 – 1 arasında değişir. Geçerlik, -1 ile 1 arasında değişir. 1'e doğru gittikçe güvenirlik ve geçerlik artar.
4) Geçerlik, güvenirliğin en fazla karekökü olabilir.

Örnek: Güvenirlik 0,81 ise geçerlik en fazla kaç olur?
$\sqrt{0,81}=0,9$ (sorularda hiçbir şey bilmiyorsan karekökünü al ya da çarp)

GEÇERLİK TÜRLERİ

KAPSAM GEÇERLİĞİ (TEMSİL DÜZEYİ)
- Konuların sorulara dengeli dağılımıdır (gördüğümüz her konuyu yoklamak için çok soru sormamız gerekir.)
- Önemli yerlerden (kapsamı geniş olan) daha fazla soru sormak (yoklamak istediğimiz davranışa göre).
- Soru sayısı arttıkça, kapsam geçerliliği artar (heterojen soru- farklı konulardan).
- Çoktan seçmeli testin kapsam geçerliliği daha fazladır.

Homojen soru ----güvenirlik
Heterojen soru---geçerlik

- En önemli geçerlik türü, kapsam geçerliğidir.
- Kapsam geçerliliğini meclisteki illerin nüfusuna göre milletvekili dağılımlarına benzetebilir miyiz?

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Kapsam Geçerliği Belirleme Yöntemleri

a) Belirtke Tablosu Oluşturma (Hedef-İçerik Tablosu)

- Ölçme – değerlendirmeyi kolaylaştırır.
- Nitel ve nicel veri sağlar.
- Kapsam geçerliliğini artırır.
- Soru sayısını belirler.
- Soru tipini belirlemeye yarar.
- Eğitim durumlarına yön verir.
- Konuların önem derecesini gösterir.
- Öğretmene yol gösterir.
- Teste yer alan maddelerle kazanımların uyumlu olmasını sağlar.
- İşlenen konular dışındaki kazanımlara ait maddelerin testten çıkarılmasını sağlar.
- Test maddelerin ölçtüğü bilişsel düzeylerin, kazanımların bilişsel düzeyleriyle uyumlu olmasını sağlar.

1. Sınıf Türkçe Dersi Belirtke Tablosu Örneği

ALANLAR / AMAÇLAR / KONULAR	BİLİŞSEL ALAN					PSİKO-MOTOR ALAN							DUY. ALAN	
	BİLGİ			KAVRAMA	UYGULAMA	BECERİ HALİNE GETİRME							DEĞ.VER.	TEP.BUL.
	Yazı yazarken sırada otururken dikkat edilecek kurallar bilgisine sahip olma	Yazı dersinde kullanılan belli başlı araç-gereçleri tanıma	Harfleri oluşturan temel çizgilerin anlam bilgisine sahip olma	Harfleri oluşturan temel çizgileri kavrama	Harfleri oluşturan temel çizgileri çizme	Yazı yazarken kurallarına uygun bir şekilde sırada oturma	El ve parmak kaslarını çalıştırıcı hareketleri yapma	Verilen cümleyi istenilen biçimde yazma	Rakamları kurallına uygun yazma	Nokta, soru ve kesme işaretlerini kurallına uygun yapma	Matematik işaretlerini kurallına uygun biçimde yapma	Yazı araç-gereçlerini kullanma becerisine sahip olma	Yazı araç-gereçlerini temiz ve düzenli kullanmaya özen gösterme	Güzel yazı yazmaya istekli olma
Sırada Oturma Kuralları	X					X								
Yazı Araç-Gereçleri		X										X	X	
El ve Parmak Kas Çal. Har.							X							
Harfleri oluşturan Çizgiler			X	X	X									
Güzel Yazı Yazma Çalışmaları								X						
Rakamlar														
Noktalama İşaretleri														
Matematik İşaretleri														

b) Uzmana Danışmak (tecrübeli birinden bilgi almak)

c) Kapsam Geçerliği Kanıtlanmış Başka bir Testle Karşılaştırmak

ÖLÇÜT GEÇERLİĞİ

Yordama ve uygunluk (uyum) olmak üzere iki çeşittir.

Yordama ve Uygunluk (uyum) Geçerliği: Ölçüt, araştırmak istediğimiz sınavdan sonraysa yordama, önceyse veya yakın (eş zamanlı) bir süredeyse uygunluk geçerliğidir.

Prof. Dr. Ali DÜZ

Olcak oğlak leblebisinden (b..k) belli olur

(yordama geçerliliği)

Örnek:

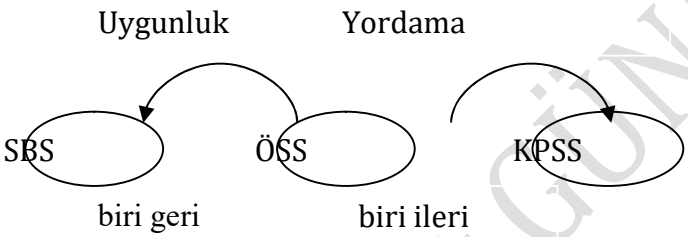

Amacımız ÖSS'nin geçerliğini araştırmak, ölçütümüz bundan sonraki bir sınavsa (KPSS) (ileri doğruysa) bu yordama geçerliğidir. Önceki bir sınavsa (SBS) (geriye doğruysa) bu uygunluk geçerliğidir. Ayrıca eş zamanlı ölçütleri de uyum geçerliliği olarak alabiliriz.

Örnek:

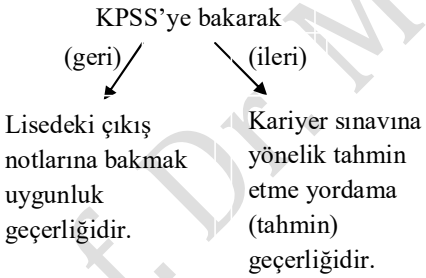

YAPI GEÇERLİĞİ

"Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu"

"Bir çürük domatesin bir kasa domatesi bozmasıdır"

- ✓ Yapı, testin oluşumudur. Testin oluşumu amaca hizmet ediyorsa, o test yapı geçerliği bakımından amaca uygundur. Testin ölçmek istediği özelliği ölçüyor olmasıyla ilgilidir. Başarıyı ölçüyor isek, o test ilk sorudan son soruya kadar tüm sorular başarıyı ölçmeye göre yapılandırılmış olması gerekmektedir.
- ✓ İlgi, yetenek, zekâ, kişilik vb. gibi özelliklerin ölçülmesiyle ilgilidir. Yapı geçerliği yüksek olan bir test bu özellikleri daha iyi ölçebilir yorumu yapılabilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ Yapı geçerliği, ölçme aracındaki sorular arasındaki ilişkileri ifade eder. Ölçme aracında yer alan her bir maddenin, tüm maddeler ile bütünlük içinde olması gerekir. Yani testte yer alan her madde, testin bütünü ile ilişkili olmalıdır.
- ✓ Yapı geçerliği ideal test ile sizin hazırladığınız testin arasındaki farkı gösterir. Yapı geçerliği, testi eleştirme durumudur. Testin eksiklikleri, fazlalıkları bunlardır demektir. Oysa kapsam geçerliği, testin iç niteliğinden ziyade dış niteliğini ön plana çıkarır.
- ✓ Bir testin başında testle ilgili açıklama yoksa o testin yapı geçerliği düşüktür. Sorular küçük ve birbirine bitiştirilmişse yapı geçerliğinde sorun vardır. Aynı zamanda 2. sayfanın ok işaretiyle gösterilmesi gerekir. Ayrıca testin cevaplarının o test üstünde yer alması yapı geçerliğine aykırıdır.

Örnek:
Bir coğrafya sınavına girdik. Soruyu okuduğumuzda içinde matematik bilgisi var (amaç coğrafya bilgisini ölçmekse içinde matematik ile ilgili bir şey olmayacak).

Eğitim sorusunu çözerken biyoloji bilgisi gerekiyorsa ve biz o soruyu çözemiyorsak yapısı bozuktur.

NOT: Geçerliliğin tanımları en çok yapı geçerliliği ile ilgilidir. Soruyu anlamaz da atacak olursanız, yapı diye atın, kesin tutar (Kimseye söylemeyin ha).

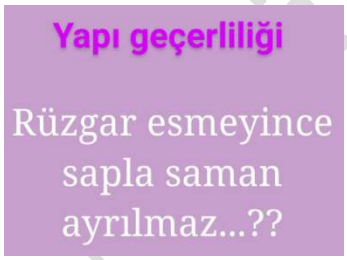

Yapı geçerliliğini belirleme yolları

1. Testteki maddelerin uzman kişiler tarafından incelenmesi
2. Faktör analizinin yapılması
3. Testteki soruların birbirleriyle olan ilişkilerinin (korelasyonun) belirlenmesi
4. Testi cevaplayan bireylerle soruları nasıl cevapladıkları hakkında görüşülmesi
5. Aynı özelliği ölçen geçerliği önceden saptanmış başka bir ölçme aracı ile karşılaştırma
6. Testin çok uzun zaman aralığı ile aynı gruba uygulanması ve test puanlarının kararlılığının belirlenmesi
7. Testle ölçülen özelliklere sahip bir grup ile bu özelliklere sahip olmayan iki farklı gruba testin uygulanması ve iki grubun test puanlarının karşılaştırılması

Prof. Dr. Ömür GÜNDÜZ

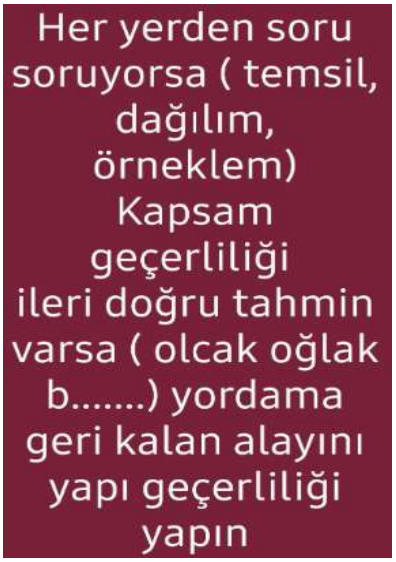

GÖRÜNÜŞ GEÇERLİĞİ

Bir teste baktığımızda onun ne olduğunu anlayabiliyorsak bu görünüş geçerliğidir (ilk baktığımızda ne olduğunu anlamak). Bir ölçme aracının, ölçmek istediği değişkeni ne derece ölçebilir göründüğü ile ilgilidir.

Testin bütünü için gerekli olan görünüş geçerliği her bir soru için de geçerlidir. Görünüş geçerliği bir testin gerçekten ne ölçtüğüyle değil, onun ne ölçüyor göründüğü ile ilgilidir. Bir testin görünüş geçerliği o testin ölçmek istediği şeyi ölçüyor görünmesidir. Görünüş geçerliği olan bir test kapağında ne yazılıysa onu ölçüyor görünür.

Örneğin; kapağında ölçme ve değerlendirme testi yazılı olan bir testin içinde ölçme ve değerlendirme ile ilgili sorular varsa testin görünüş geçerliği vardır.

SONUÇSAL GEÇERLİK

Öğrencinin öğrenme ve öğretme sürecine etkin katılımını, kendi öğrenme düzeyini sorgulayarak yönetebilmesini, ayrıca öğrenme ile değerlendirme etkinliklerinin iç içe kullanılmasını gerekli kılan alternatif değerlendirme yaklaşımları ile ilgili bir kavramdır.

GEÇERLİĞİ ARTIRAN FAKTÖRLER

1) Güvenirliği etkileyen her şey geçerliği de etkiler.
2) Sabit ve sistematik hatalar azaltılırsa geçerlilik artar.
3) Soru sayısını arttırmak geçerliği (kapsam geçerliğini) arttırır (heterojen sorular).
4) İstenmeyen değişkenlerin ölçümlere karışmasını engellemek geçerliği arttırır. **Örnek:** Matematik bilgisini ölçeceksek yazı güzelliğine bakmamalıyız.
5) Yeterli süre geçerliği arttırır. Süre az olursa öğrenci soruları çözemez. Tüm ölçmek istediği şeyi ölçemez (kapsam daraldığı için). Az süre önce geçerliği düşürür. Fazla süre önce güvenirliği düşürür.
6) Hedeflerin sorulara dengeli dağılımı geçerliği arttırır (kapsam geçerliği).

Prof.Dr.Mevlüt GÜNDÜZ

7) Soruların tahminle cevaplanması geçerliği düşürür. Çünkü bilenle bilmeyeni ayırt etmez. **Örnek:** Mehmet çalışmış doğru yapıyor. Ali çalışmamış, atmış doğru yapıyor. Bilmeyen tahmin etmemeliydi. Bu geçerliği düşürür.
8) İpucu kullanılması geçerliği düşürür.
9) Kopya çekilmesi geçerliği düşürür.
10) Her sınavda aynı soruların sorulması geçerliği düşürür (bilenle bilmeyeni ayırt etme).
11) Art arda aynı şıkların olması geçerliği düşürür.
12) Sınavdan önce soruların verilmesi geçerliliği düşürür.

KULLANIŞLILIK

Hazırlanış, uygulanış, çoğaltılış, puanlanış, emek, zaman ve maliyet açısından uygun olmayı ifade eder (hepsi birlikte olacak). Her açıdan pratik olmalıdır.

1- Öğrenci, öğretmen ve gelecek açısından ekonomik olmalıdır (fazla masraf gerektirmemelidir.).
2- Hazırlanması, uygulanması ve puanlanmasının kolay olması gerekir.
3- Puanlarının yorumlanmasının kolay olması gerekir.
4- Uygulama süresinin çok kısa ya da çok uzun olmaması gerekir.
5- Uygun bir yönergesinin olması gerekir.
6- Ölçme işlemini yapan kişiden istenen becerinin az olması gerekir.

SINAV PLANI VE SINAV TİPLERİ

1. Testin amacının (önce amaç) ve kapsamının belirlenmesi (kapsam daha sonra)
2. Testle ölçülecek davranışların belirlenmesi
3. Belirtke tablosunun hazırlanması
4. Kullanılacak soru türünün ve sayısının belirlenmesi
5. Soruların yazılması
6. Soruların (maddelerin) gözden geçirilmesi (redaksiyonu) ve seçilmesi
7. Soruların çoğaltmaya hazırlanması
8. Uygulama
9. Puanlama

Prof. Dr. [illegible] GÜNDÜZ

Öğretmen Yapımı Sınavlar

Öğretmenin hazırladığı sınavlardır. Güvenirliği ve geçerliği düşüktür (bir kişi hazırladığı için).

Standart Sınavlar

Uzmanların hazırladığı sınavlardır. Güvenirliği ve geçerliği yüksektir. **Örnek:** KPSS

Hız Sınavları

Süreyle ölçülen sınavlardır. Sorular kolay ama süre azdır. **Örnek:** ALES

Güç Sınavları

Sorular zor, süre fazladır.

Kağıt – Kalem Sınavları

Öğretmenin hazırladığı, öğrencinin kendisinin yazdığı sınavlardır. Yazılı sınavlardır.

Seçmeli Sınavlar

Testler (doğru cevap içinde)

Objektif Sınavlar

Doğru – yanlış sınavlar yazılı – sözlü sınavlara göre daha objektiftir. Test, doğru – yanlış, boşluk doldurma…

Subjektif Sınavlar

Yazılı ve sözlü sınavlar

Not: Bazı kaynaklarda bir de tipik ve maksimum performans testleri diye bir sınıflama da yapılıyor.

a. Tipik Performans Testleri: Bireylerin zamana bağlı olmaksızın ortaya koydukları davranışları ölçmek için yapılan testlerdir. Örn; kişilik testleri

b. Maksimum Performans Testleri: Bireylerin belirli bir zaman aralığında ortaya koydukları performansı ölçmek amacıyla yapılan testlerdir. Örn; Akademik başarı testleri, zeka testleri, performans testleri

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

GELENEKSEL SINAV TİPLERİ

YAZILI SINAVLAR (Açık uçlu, esse, klasik)

Özellikleri

- Hazırlanması kolaydır.
- İyi bilinen bir sınavdır.
- Öğrencilerin problemleri formüle etme, organize etme, bazı fikirleri değerlendirme, bilgilerini değişik durumlara uygulama olanağı sağlama, orijinal görüş veya ürünler ortaya koyabilme davranışlarını ölçmede uygundur.
- Öğrenciler sorulara serbest olarak cevap verebilirler.
- Objektif testlerle ölçülemeyen davranışlar ölçülebilir.
- Öğrencilerin cevabı şans yoluyla bulma olasılıkları çok zayıftır.
- Cevabın öğrencilerin kelimeleri ve el yazısıyla vermesi nedeniyle puanlamaya etkili yazma becerisi, el yazısının kalitesi gibi özellikler de karışabilir.
- Az sayıda soru sorulabilir.
- Cevaplar farklı doğruluk derecesindedir. Farklı puanlayıcılar farklı puanlar verebilirler.
- Soru hazırlamak kolaydır.
- Bilgi düzeyinde sorular sorulmadığında öğrencilerin kopya çekme ihtimalleri zayıftır.
- Sınav kağıtlarını okumak uzun zaman alır.
- Çok fazla puanlama hatası yapılabilir.
- Basım ve çoğaltma işlemleri kolaydır.

Prof.Dr. M GÜNDÜZ

Yazılı Yoklamaların Etkin Kullanımı İçin Öneriler

1- Objektif testlerde iyi bir şekilde ölçülemeyecek davranışları ölçmek için kullanılmalıdır.
2- Öğrenci sayısı çok fazla ise pek tercih edilmemelidir.
3- Sorular çok açık olmalıdır.
4- Dersin hedef davranışlarını temsil gücü yüksek olmalıdır.
5- "Ne düşünüyorsunuz?", "Fikriniz ne?", "Tüm bildiğinizi yazınız" gibi ifadelerden kaçınılmalıdır.
6- Mümkün oldukça kısa ve çok sayıda soru sorulmalıdır.
7- Sınav süresi, öğrencinin soruyu düşünmesi, cevabı nasıl organize edebileceğini tasarlayabilmesi, cevabı yazabilmesi için yeterli olmalıdır.
8- Hem objektif testler hem de yazılı yoklama birlikte kullanılmamalıdır.
9- Seçmeli soru olmamalıdır (**Olursa ne olur?)**
10- Objektif yöntemlerle puanlanmalıdır:

a) Her bir detaya verilecek puan önceden belirlenmelidir.
b) Puanlama anahtarı önceden hazırlanmalı. Orijinal cevaplara göre tekrar gözden geçirilmelidir.
c) Kağıtlar soru bazında okunmalıdır.
d) Kağıtlar mümkün olduğunca aynı tutumla okunmalıdır.
e) İmkan varsa farklı puanlayıcılar kullanılmalı, elde edilen puanların ortalaması alınmalıdır.
f) Ölçülmesi amaçlanmayan faktörlerin puanlamayı etkilemesine izin verilmemelidir.

YAZILI SINAVLARDA PUANLAMA YÖNTEMLERİ

1. Genel izlenimle
2. Sınıflama
3. Sıralama
4. Anahtarlama

↓ Gidildikçe güvenirlik

1) Genel İzlenimle: Öğretmen öğrencinin kağıdına bakar. Genel olarak puan verir. Yüzeyseldir. Puanlama anahtarı yoktur. Güvenilir değildir.
2) Sınıflama: İyi – kötü şeklinde kâğıtları ayırmadır. Puanlama anahtarı yoktur. Az da olsa objektifliği sağlamak için kâğıtları okuduktan sonra iyi – kötü diye ayırırız.
3) Sıralama: Kâğıtları iyi olana göre sıralamadır (birbiri ile kıyaslamak) (iyi olan öne, kötü olan arkaya şeklinde) Puanlama anahtarı yoktur.
4) Anahtarlama: En objektif olandır. Daha çok bu kullanılmalıdır. Hangi soru kaç puan önceden bellidir.

NOT: Yazılı sınavlar, objektif olmadığı için okunurken ilk öğrenci okunduktan sonra 2. öğrenciye geçilmemelidir. Önce bütün öğrencilerin ilk soruları okunmalıdır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

SÖZLÜ SINAVLAR

Özellikleri

- Sözlü ifade yeteneği, konuşmanın etkililiği gibi etkenler puana karışır.
- Öğrenci-öğretmen arasında sınavın niteliklerini etkileyebilecek devamlı bir etkileşim vardır. Öğretmenin öğrenciye yaklaşımı öğrencinin performansını etkileyebilir.
- Uygulama çok zaman alır.
- Çok az soru sorulabilir.
- Farklı soruları bulma zorunluğu vardır.
- Puanlama genel izlenimle yapıldığından objektifliği düşüktür.
- Öğrencinin kişilik özellikleri puanı etkiler.

Sözlü Sınavların Etkin Kullanımı İçin Öneriler

1- Sorular önceden hazırlanmalı ve cevabı çok uzun olmamalı.
2- Sorular açık ve anlaşılır olmalı.
3- Önceden puanlama anahtarı hazırlanmalı.
4- Öğrenciye sınav davranışlarının neler olacağı söylenmeli.
5- Öğretmen soru sormadan önce öğrenciyi rahatlatmalı.

ÇOKTAN SEÇMELİ SINAVLAR (TEST)

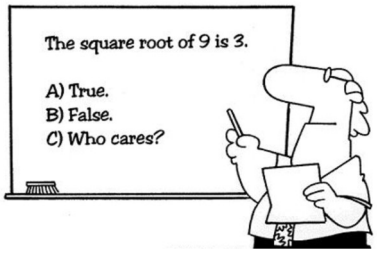

Özellikleri

1- Sorunun doğru cevabı kendi içinde verilmiştir.
2- Test süresinin çoğu, maddeleri okumaya ve doğru cevabı bulmaya harcanır.
3- Çok fazla soru sorulabilir. Dolayısıyla geçerliliği ve güvenirliği arttırır.
4- Puanlanması objektiftir.
5- Şans başarısı vardır.(Şık sayısına göre değişir)
6- Madde istatistikleri hesaplanmış bir soru bankası oluşturulabilir.
7- Yazımı uzmanlık ve tecrübe gerektirir.
8- Hazırlanması çok zaman alır.
9- Puanlanması az zaman alır

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

HAZIRLANIRKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN İLKELER

1. Sorularla şıklar aynı sayfada olmalıdır.
2. Yaş büyüdükçe şık sayısı da artar.(İlköğretimde 3 şık, vs.)
3. **Çeldiriciler bilmeyeni yanıltmalıdır.**
4. Sorular açık, anlaşılır olmalıdır.
5. **Sorular (paragraf) ile şıklar tutarlı olmalıdır.**
6. Şıklar birbirinin zıddı olmamalıdır.
7. **Bir soru diğer soru hakkında ipucu vermemelidir.**
8. Doğru şıklar dengeli dağılmalıdır.
9. **Aynı şık arka arkaya fazla denk gelmemelidir.**
10. Matematiksel sonuçlar belli bir sıraya göre dizilmelidir.
11. **Çok fazla olumsuz ifade kullanılmamalıdır.**
12. En az, en çok, değildir, vs. ifadelerin altları çizilmelidir.
13. **Hepsi, hiçbiri, vb. ifadeler fazla kullanılmamalıdır.**
14. Çeldiriciler dengeli çalışmalıdır.
15. **Düzeltme formülü kullanılmalıdır. (4 yanlış 1 doğruyu götürmesi gibi)**
16. Şıklar eşit uzunlukta olmalıdır.
17. **Şıklar eşit sayıda olmalıdır.**
18. Çeldiricilerin doğru şıkka anlamca yaklaştırılması en çok neyi etkiler?
    Çeldiriciler anlamca doğru şıkka yaklaştırılırsa soru zorlaşır. Çeldiricilerin anlamca doğru cevaba yaklaştırılması öncelikle güçlüğü etkiler.
19. **Bir paragrafa bağlı olarak en fazla 3 soru sorulması tavsiye edilir. Çünkü soruların birbirinden bağımsız cevaplanabilme kuralı bozulabilir.**
20. Her madde kökü sadece bir davranışı yoklamalıdır.
21. **Seçeneklerde tekrardan kaçınılmalıdır.**
22. Madde kökü gereksiz açıklamalarla doldurulmamalıdır.

NOT: Çoktan seçmeli testler, sentez hariç bilişsel alanın en fazla yoklanabileceği sınavdır.

ÇOKTAN SEÇMELİ MADDE TİPLERİ

1-Bileşik Cevap Gerektiren Maddeler: Birden fazla cevabı bulunan soruların yoklanmasında en çok başvurulan ve çok kullanışlı olanıdır. Seçenek bulmada kolaylık sağlar.

Örnek: Bir bireye ait nüfus cüzdanında, o bireyin kimliğine ilişkin hangi bilgi ya da bilgilere ulaşılır?

I. Cinsiyet
II. Eğitim durumu
III. Kan grubu
IV. Mesleği

A) I –II B) Yalnız II C) I-III D) Yalnız III

2-Ortak Köke Dayalı Maddeler: Aynı paragrafa veya tabloya yönelik birden fazla soru sorulur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

DOĞRU – YANLIŞ SINAVLARI

Özellikleri
- Cevaplama işlemi çok kolaydır ve fazla zaman almaz.
- Puanlanması kolay ve objektiftir.
- Şans başarısı yüksektir (%50).

Doğru-Yanlış Testlerini Etkin Kullanmak İçin Öneriler
1- Maddeler doğru-yanlış sınıflandırmasına şüphe getirmeyecek bir şekilde yapılmalıdır.
2- Özel belirleyicilere dikkat edilmelidir: "Tüm, asla, daima, hiçbir" gibi kelimeleri içeren cümlelerin yanlış olma ihtimali yüksektir. "Genellikle, bazen" gibi kelimeleri içeren cümlelerin doğru olma olasılıkları yüksektir.
3- Herkesçe aynı miktarı ifade etmeyen sözcüklerin kullanımına dikkat edilmelidir: Sık sık, çoğunlukla, önemli bir derecede, birçok durumda
4- Özellikle çift negatif cümleler kullanılmamalıdır.
5- Birden çok fikri içeren uzun ve kompleks cümleler kullanmamaya dikkat edilmelidir.
6- Doğru cevabın önemsiz ya da aldatıcı bir noktada olmamasına dikkat edilmelidir.
7- Maddeyi uzatarak doğru cevaba ipucu vermekten kaçınılmalıdır.
8- Şans başarısı giderilmelidir.(Düzeltme formülüyle)
9- Doğru ve yanlış sayısının eşit olmasına dikkat edilmelidir.

KISA CEVAPLI SINAVLAR (BOŞLUK DOLDURMALI)

Özellikleri
- Hazırlanması kolaydır.
- Yazılı yoklamaya göre daha çok soru sorulabilir.
- Cevaplayıcılar istedikleri cevabı verebilirler. Şansla doğru cevabı bulma ihtimalleri düşüktür.
- Puanlama zorlukları vardır.
  a) Kısmen doğru cevapların puanlanması sorun yaratır
  b) Öğrencinin ne yazdığını okuyamama sorun yaratabilir.

Kısa Cevaplı Testleri Etkin Kullanımı İçin Öneriler
- Madde çok açık ve net olarak anlaşılmalıdır. Cevap kısa ve belirgin olmalıdır. Tek bir cevabı olacak şekilde yazılmalıdır.
- Her madde önemli bir bilgiyi yoklamalıdır. Önemsiz ayrıntılar yoklanmamalıdır
- Doldurmalı madde formatı kullanıldığında aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir.
  a) Bir cümlede doldurulmak üzere aşırı sayıda boşluk bırakılmamalıdır
  b) Boşluk cümle başında pek kullanılmamalıdır.
  c) Bir cümlede boş bırakılan yerin uzunluğu ipucu vermemelidir.
- Puanlama anahtarı hazırlanmalıdır.
- Madde analizine kolaylık sağlaması için mümkünse 0-1 puanlama yöntemiyle puanlama yapılmalıdır.
- Her madde kesin cevabı olacak şekilde açık ve net olmalıdır.

Prof. Dr. Mevlut GÜNDÜZ

EŞLEŞTİRMELİ SINAVLAR

Özellikleri

- Çoktan seçmeli testlerin bir çeşididir. Birden çok madde kökü, bazı seçeneklerle eşleştirilir
- Kısa sürede çok fazla davranış ölçmek mümkündür.
- Hazırlanması uzmanlık gerektirir.
- Genelde bilgi düzeyindeki davranışları ölçmek için kullanılır.

Eşleştirmeli Testlerin Etkin Kullanılması İçin Öneriler

1- Cevap seçenekleri soru sayısından çok olmalıdır.
2- Bir madde setini oluşturan sorular homojen bir yapıda olmalıdır.
3- Sorular ve seçenekler iki kolonda sunulmalıdır.
4- Madde köklerin, seçeneklerin uzunlukları benzer ve gramer bakımından eşdeğer olmalıdır.
5- Seçenekler belli bir sıraya veya düzene göre verilmelidir.
6- Öğrencilerden madde köklerinden bir ok çıkartarak cevaplamalarına izin verilmemelidir.

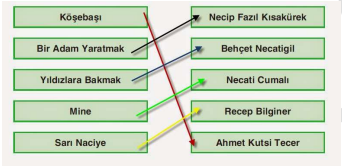

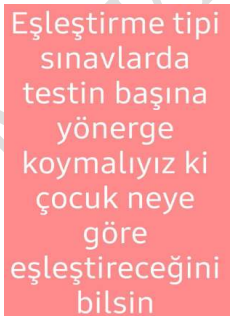

ŞÖYLE BİR TABLO YAPSAK DOĞRU OLUR MU?

Sınav Tipleri	Kapsam Geçerliği	Şans Başarısı	Bilişsel Alan Basamağı	Hazırlanması	Puanlaması	Değerlendirilmesi
Yazılı	düşük	yok	üst	kolay	subjektif	zor
Sözlü	düşük	yok	üst	zor	subjektif	zor
Kısa Cevaplı	yüksek	yok	alt	kolay	objektif	kolay
Doğru-Yanlış	yüksek	%50 var	alt	kolay	objektif	kolay
Çoktan Seçmeli	yüksek	%20 var	alt	çok zor	objektif	kolay
Eşleştirmeli	yüksek	var	alt	kolay	objektif	kolay

- Şans başarısı en yüksek olan sınav: **Doğru – yanlış**
- En objektif, en güvenilir sınav: **Çoktan Seçmeli**

Prof. Dr. Murat GÜNDÜZ

ALTERNATİF (TAMAMLAYICI, ÇAĞDAŞ, OTANTİK) ÖLÇME-DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMLARI

- Eskiden sadece sonuca bakardık, şimdi süreç ve sonuca bakıyoruz.
- Eskiden bilişsel ve psikomotor alanı değerlendirirdik, şimdi duyuşşal alanı da değerlendiriyoz.
- Eskiden sadece öğretmen bizi değerlendirirdi, şimdi öğrenci kendini ve akranını da değerlendiriyor.
- Eskiden ezbere dayalı bir anlayış vardı, şimdi anlamlı öğrenmeye dayalı.
- Eskiden yazılı, sözlü gibi araçlar kullanılırdı, şimdi ise protfolyo, performans, rubrik vs.

1. Portfolyo (Tümel Değerlendirme, Öğrenci Gelişim Dosyası, Ürün Dosyası, Koleksiyon, Öğrenci Çeyizi)
2. Performans Değerlendirme
3. Öz ve Akran Değerlendirme
4. İlgi ve Tutum Ölçeği
5. Kontrol Listesi
6. Derecelendirme Ölçeği (Likert)
7. Rubrik (Dereceli Puanlama Anahtarı – cevap Anahtarı)
8. Çeteleme Ölçeği
9. Poster
10. Vee Diyagramı
11. Yapılandırılmış Grid (Izgara)
12. Tanımlayıcı Dallanmış Ağaç
13. Kelime İlişkilendirme Testi (KİT)
14. Gözlem Formu

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

1. PORTFOLYO (TÜMEL DEĞERLENDİRME, ÖĞRENCİ GELİŞİM DOSYASI)

Öğrenci + öğretmen + veli = portfolyo

- ✓ Öğrencinin dönem boyunca yapmış olduğu tüm çalışmaları bir dosyada toplamasıdır.
- ✓ Portfolyonun **amacı**; öğrencinin **süreç içindeki gelişimini izlemek** (takip etmek) ve **kendi gelişiminden haberdar** etmektir.
- ✓ Öğrenci hazırlar.
- ✓ Öğretmen öğrenciyi değerlendirebilir, öğrenci kendini değerlendirebilir.
- ✓ Ürünlerin hangi ölçütlere göre nasıl değerlendirileceği öğrenci ile birlikte hazırlanmalıdır.
- ✓ Öğrenci dosyaya sesini, günlüğünü, vs. koyabilir. Öğrenciyi tanımamıza, onu süreç boyunca izlememize yarayacak her şey konulabilir. (Bitmemiş, yarım kalan çalışmalar da olabilir)

Dosyaya Neler Konulur?

- ❖ Ses ve görüntü kasetleri, Çekilen fotoğraflar, Proje ve performans ödevleri, Otobiyografi, Okuduğu kitap listesi, Veli görüşleri, Öz ve akran değerlendirme formları, Günlük

Faydaları

- ✓ Yetenekli öğrenciler fark edilebilir.
- ✓ Öğrenciye özgüven kazandırır.
- ✓ Öğrenciye sorumluluk verir.
- ✓ Bilişsel, duyuşsal, psikomotor becerileri birlikte geliştirmek için yapılır.
- ✓ Öğretim programını değerlendirmek amacıyla kullanılır.
- ✓ Mesleki, eğitsel, rehberlik yönlendirme yapılabilir.
- ✓ Özel programlara öğrenci seçmek için kullanılır.
- ✓ Velilerin öğrencilerle birlikte öğrenmesini desteklemek için kullanılır.

- 2005 yılında yapılandırmacı eğitime geçildi. Bu sistemde çocuk her şeyin içinde vardır.

Portfolyonun Sınırlılıkları

- ✓ Velilerin hazırlama ihtimali vardır.
- ✓ Öğrenciler çalışmalarını birbirlerinden fotokopi çektirerek dosyaya koyabilirler.
- ✓ Objektif değildir. Değerlendirmesi zordur.
- ✓ Zaman alıcıdır.
- ✓ Çalışmaları muhafaza etmek zordur.
- ✓ Öğrenciler farklı çalışmalar koyacağı için ortak hedef konulamaz. Bu yüzden bireysel değerlendirme yapmak zorunda kalınır.

Portfolyo Türleri:

- Derleme portfolyo öğrencinin ürettiği bütün çalışmaları içerir.
- Vitrin portfolyo öğrencinin en iyi çalışmalarına odaklanır.
- Değerlendirme portfolyo belli bir eğitimsel amaç doğrultusunda öğrencinin gelişimini gösterir ve puan verme amacı taşır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

2. PERFORMANS DEĞERLENDİRME (PERFORMANS GÖREVİ, ÖDEVİ)

Performans, bireyin bir işi yaparken gösterdiği çaba olarak tanımlanmaktadır. Performans değerlendirme, sürecin değerlendirilmesinden oluşabileceği gibi, sadece ürünün ya da hem süreç hem ürünün değerlendirilmesini kapsayabilir **(EKLEKTİK YAKLAŞIM)**

- ✓ Performans değerlendirme, gerçek yaşama yakın yaşantılar sağlar. Bu yüzden otantiktir.
- ✓ Anında dönüt verilir. Öğrenci kendi eksiğini, güçlü ve zayıf yönlerini görebilir.
- ✓ Performans görevleri ile öğrencinin ne bildiğinden ziyade ne yapabileceği ile ilgilenilir.
- ✓ Performans görevlerini başarılı bir şekilde, olabildiğince objektif puanlayabilmek için iyi tanımlanmış bir *dereceli puanlama anahtarı* (*rubrik*) kullanılmalıdır.

Neler Performans Ödevi Örnekleri Olabilir?

- ■ Bir gazeteye makale yazma,
- ■ Bir oyun düzenleme / planlama
- ■ Bir tiyatro oyununa eleştiri yazma,
- ■ Bir ev planı çizme,
- ■ Bir müzik parçası çalma,
- ■ Bir dans sergileme,
- ■ Mahallenin bir haritasını, krokisini çizme vb.

Performans değerlendirmede şu noktalara dikkat edilmelidir:

1. Performans değerlendirmede, öğrencilere ödevi tamamlamaları için verilen süre ödevin niteliğine göre ayarlanmalıdır.
2. Ödev, birçok beceriyi kapsamalıdır.
3. Ödevlerin bazıları bireysel ödevler, bazıları ise grup ödevleri şeklinde verilmelidir.
4. Ödev hem ürüne hem de sürece odaklanmalıdır.

Avantajları

1. Bu değerlendirme yaklaşımı kullanılarak öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimleri ölçülebilir.
2. Değerlendirme sürecine öğrencinin de katılımını sağlayabilir.
3. Çok sayıda davranış ölçülüp değerlendirilebilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

4. Öğrencinin çok yönlü değerlendirilmesini sağlar.
5. Sınav kaygısı yoktur.
6. Yazılı sınavların ölçemediği becerileri ölçebilir.
7. Öğrencilerin yaratıcı düşünmelerini sağlar.
8. Öğrencilerin bilgi ve becerilerini kullanarak kendilerine verilen görevleri yerine getirmeleri sağlanır.

Sınırlılıkları

1. Kalabalık sınıflarda uygulamak zor ve zaman alıcıdır.
2. Okul, öğrenci ve velilere maddi yük getirebilir.
3. Performans görevini öğrencinin kendisinin yapıp yapmadığı konusunda şüpheye düşülebilir. Bu da geçerliliği düşürür.
4. Puanlamada güvenirlik düşüktür. Çünkü nesnel sonuçlara ulaşmak zordur.

PERFORMANS TESTLERİ

Performans testleri, psikomotor davranışları ölçmek için kullanılan testlerdir.

Örneğin; beden eğitimi, görsel sanatlar dersinde, meslek lisesindeki meslek derslerinde sıklıkla performans testleri kullanılır.

Genel Özellikleri

1.Psikomotor becerilerin doğrudan ölçülmesinde en etkili olan ölçme araçlarındandır.
2. Öğrencinin güçlü ve zayıf yanlarını görmesine imkân tanır.
3. Öğrenme eksiklerin tespitine ve düzeltilmesine imkân verir.
4. Uygulanması fazla zaman aldığından çok kullanışlı değildir.
5. Hazırlanması güç ve zaman alıcı olduğundan kullanışlılığı düşüktür.
6. Psikomotor becerilerin ölçülmesinde diğer ölçme araçlarına göre daha objektif, güvenilir ve geçerli sonuçlar verir.

3. ÖZ VE AKRAN DEĞERLENDİRME

- ✓ Önceden belirlenmiş ölçütlere göre öğrencinin kendisini değerlendirmesine öz değerlendirme, arkadaşını değerlendirmesine akran değerlendirme denir.
- ✓ Sadece öğrencinin öz değerlendirmesine bakarak güvenmemeliyiz.
  (Öğrenci kendi portfolyosunu hazırladı, kendini değerlendirdi. Sonra onu arkadaşı değerlendirdi. Sonra öğretmeni değerlendirdi. Objektiflik arttı.)
- ✓ Öz ve akran değerlendirmenin en önemli amacı; öğrencilere özgüven ve sorumluluk duygusu kazandırmaktır. Bunun dışında;
  - o Karar verme becerisi kazandırır.
  - o Öğrencinin kendisine nesnel bakmasını hazırlar (bu, objektifliği artırıcıdır).
  - o Öğrenciyi güdüler ve aktif kılar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Sınırlılıkları: Yanlılık oluşabilir (çocuk sevmediği birini değerlendirirken düşük puan verebilir), amacından uzaklaşabilir.

ÖZ DEĞERLENDİRME ÖRNEK FORMU

ÖLÇÜTLER	Evet	Hayır
Yönergeyi okudum		
Konumu zamanında belirledim.		
Çalışma takvimimi oluşturdum.		
Görevlerimi zamanında belirledim.		
Çeşitli kaynaklardan bilgi topladım.		
Çalışmamı yazılı rapor haline getirdim.		
Raporumda yazım ve noktalama kurallarına uydum.		
Türkçe'yi doğru ve etkili kullandım.		
Raporumu zamanında teslim ettim.		

4. İLGİ VE TUTUM ÖLÇEĞİ

İlgi Ölçeği: Öğrencinin bir olay veya karşısındakini sevip sevmeme, hoşlanıp hoşlanmama durumunu belirtir. Merak da ilgi ölçeğinin içindedir.
Örnek: Matematik dersinden büyük keyif alıyorum. Yeni cep telefonuna gidip bakma.

Tutum Ölçeği: Öğrencinin bir olay veya durum karşısındaki bakış açısını, düşüncesini ortaya koyar. Tutum olumlu da olumsuz da olabilir.
Örnek: Matematik dersinin gereksiz bir ders olduğunu düşünüyorum. KPSS'nin yanlış bir sınav olduğunu düşünüyorum.

NOT: İlgi ve tutum, her ikisi de duyuşsal alana yöneliktir (duygularla ilgili).

5. KONTROL LİSTESİ

- ✓ Davranışın yapılıp yapılmadığını gösterir. Kontrol listeleri gözlemler sonucu oluşturulmaktadır. Eğer davranış gözlemlenirse evet gözlemlenmezse hayır diye kaydedilir. Öğretmenler bu şekilde davranışların yokluk ve varlığı konusunda bilgi sahibi olur.
- ✓ Nelerin hangi sırayla, nasıl yapılacağını gösterir. Toplamda kaç davranışı gösterip göstermediği tespit edilebilir.
- ✓ Belli bir sıra vardır.
- ✓ Kontrol listeleri kullanırken bazı olumsuzluklar da ortaya çıkabilir. Bunlardan biri, öğretmene davranış ile ilgili gözlemlendiği ya da gözlemlenmediği seklinde iki ölçüt sunmasıdır. Kontrol listelerinin başka bir dezavantajı da, öğrencinin performansının belli bir puanlama sistemine göre değerlendirilmesidir. Her ne kadar öğrencilerin güçlü ve zayıf öğrenme davranışlarını belirlemeye yarasa da, öğretmen performansı belli bir puan ile değerlendirmek zorunda kalır ve performans sürecini kaydedemez.

Prof. Dr. Mevlüt GÜRBÜZ

Gözlemlenen Özellikler	EVET	HAYIR
Öğrencinin yapmış olduğu projeler dosya içerisinde bulunmaktadır.		
Dosya içerisinde öğrencinin öz değerlendirmesini içeren yorumlar bulunmaktadır.		
Dosya içerisinde bulunacak çalışmaların neler olduğunu içeren bilgiler dosya kapağında bulunmaktadır.		
Dosyanın tertip ve düzen içinde hazırlandığı görülmektedir.		
Öğrenci ödevleri eksiksiz bir şekilde dosya içerisinde bulunmaktadır.		

6. DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ (LİKERT)

Grafik Derecelendirme Olçeği Orneği

Dil Gelişim Alanı Grafik Derecelendirme Ölçeği
Günlük deneyimlerini anlatır.
Çok İyi İyi Orta Zayıf Çok Zayıf
Birbirini izleyen üç emir tümcesinde, istenileni sırası ile yerine getirir.
Çok İyi İyi Orta Zayıf Çok Zayıf
Tekil ve çoğul ifadeleri birbirine dönüştürerek kullanır.
Çok İyi İyi Orta Zayıf Çok Zayıf
Bazı sözcüklerin eş ve karşıt anlamlarını bilir.
Çok İyi İyi Orta Zayıf Çok Zayıf
"Ne zaman, neden, nasıl?" gibi soru sözcüklerini içeren soruları yanıtlar.
Çok İyi İyi Orta Zayıf Çok Zayıf
Yer bildiren sözcükleri doğru ve yerinde kullanır.
Çok İyi İyi Orta Zayıf Çok Zayıf
Basit şakalar yapar.
Çok İyi İyi Orta Zayıf Çok Zayıf

Kontrol listesinden en önemli farkı;

- Kontrol listesinde bir davranışın varlığı/yokluğu ölçülürken, değerlendirme ölçeğinde ne kadar olduğu ölçülür.
- Kontrol listesi daha çok sürece dönüktür.
- Derecelendirme ölçeği daha çok ürüne dönüktür.

Prof. [illegible]NDÜZ

7. RUBRİK (DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI – CEVAP ANAHTARI)

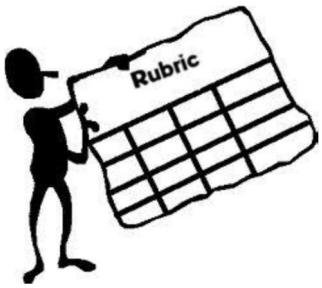

- ✓ Neyin, kaç puan olduğunu önceden belirlenmiş ölçütlere göre hazırladığımız puanlama anahtarıdır.
- ✓ Dereceli puanlama anahtarının en önemli farkı, öğrencilerin aldıkları puanın tam olarak neye karşılık geldiğini ve ondan beklenenin ne kadarını yapabildiğini görmelerini sağlamasıdır.
- ✓ Öğrenci ile birlikte önceden hazırlanır.
- ✓ Çocuk bizim ondan ne beklediğimizi bilir.

Rubrik sayesinde;

- ❖ Kural önceden belli olacağı için ölçmenin güvenirliğini yani objektifliğini artırabiliriz.
- ❖ İşi rastgelelikten kurtarmış oluruz.
- ❖ Çocuğa kendisi hakkında bilgi vererek eksiğini ortaya çıkarırız.
- ❖ Öğrencinin kompozisyonunu, deneyini (çalışmalarını) değerlendirebiliriz. Bilişsel + duyuşsal + psikomotor
- ❖ Öğrenci rubrik sayesinde öz ve akran değerlendirmesi yapabilir.
- ❖ Rubrik öğrenciyi güdüler.
- ❖ Öğrenci aktiftir.
- ❖ Öğrenci eksik yönlerini görür.
- ❖ Öğrenci öğretmenin kendisinden ne beklediğini bilir.

- **Rubrik, kontrol listesi, derecelendirme ölçeği birer araçtır. Portfolyo ve performans değerlendirmeyi bu araçlarla yaparız.**

Avantajları

1.Rubrikler, öğretmenlerin herhangi bir etkinlikte neleri yapıp, neleri yapmamaları gerektiği konusunda onlara fikir vererek gerekli planlamalar yapmalarını sağlar.
2. Rubrikler, öğrencilere kendi performanslarını nasıl değerlendirebileceklerini gösterir.
3. Rubrikler, öğretmenlerin doğru, objektif ve tutarlı puanlama yapmalarına yardımcı olur.
4. Öğretmenlerin puanlama için harcadıkları zamanın azalmasına yardımcı olur.
5. Öğretmenlerin öğrenci çalışmalarını değerlendirmelerini kolaylaştırır.
6. Veliler çocuklarının çalışmalarından haberdar edilerek, velilerin çocuklarına yardımcı olmaları sağlanır.
7.Öğrencilerin eksik taraflarını görmelerini ve kendilerini başkalarıyla kıyaslayabilmelerini sağlar.
8.Öğrenciye performansı ile ilgili dönüt verilmesi sağlanır.
9. Değerlendirme süreç ve sonuca yayılır.
10. Öğrencilerin performansın önemli noktalarında dikkatlerinin toplanmasına yardımcı olur.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

11. Her bir öğrencinin gelişim düzeyini izlemede yardımcı olur.
12. Hedeflere uygun çalışma, proje ve aktiviteler hazırlanmasına rehberlik eder.
13. Rubriklerin yapımı, kullanımı ve sonuçlarının yorumlanması kolaydır.

Sınırlılıkları

- Her ders ve alan için ayrı form hazırlanması gerekir. Tek tip olmaz. **Örnek:** Kompozisyon için kullandığımız formu deney için kullanamayız.
- Tecrübe, uzmanlık gerektirir (hazırlaması zordur).
- Öğrenci yanımızda olmalıdır.

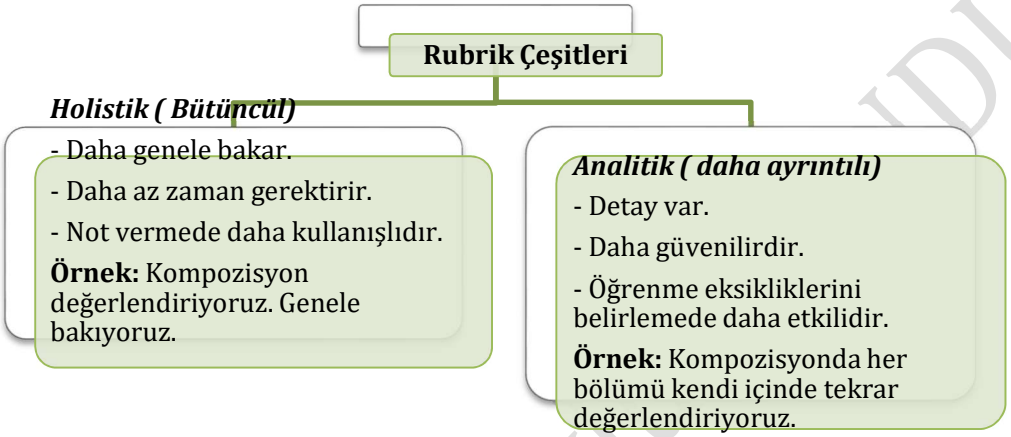

Bütüncül rubrik

	SUNUM YAPARKEN
5	Konuyu öğrencilerin anlayacağı şekilde sunarsa, ses tonu iyi ayarlarsa, kullanılan materyalleri yerinde kullanıyorsa, sınıf hakimiyetini sağlarsa zamanı iyi kullanırsa
4	Konuyu öğrencilerin anlayacağı şekilde sunarsa, ses tonu iyi ayarlarsa, kullanılan materyalleri yerinde kullanıyorsa, zamanı iyi kullanırsa
3	Konuyu öğrencilerin anlayacağı şekilde sunarsa, ses tonu iyi ayarlarsa, zamanı iyi kullanırsa
2	Konuyu öğrencilerin anlayacağı şekilde sunarsa, zamanı iyi kullanırsa
1	Konuyu öğrencilerin anlayacağı şekilde sunarsa
0	Konuyu öğrencilerin anlayacağı şekilde sunamazsa

Prof. Dr. Mevlüt DÜZ

Harita İçin Analitik Dereceli Puanlama Anahtarı

PUAN	İÇERİK
4	Haritadaki bütün işaretler doğru ve dikkatli bir şekilde yerleştirilmiştir. Sınır çizgileri doğru ve özenle çizilmiştir.
3	Bütün işaretler haritada var. Bunların çoğu da haritaya doğru yerleştirilmiş.
2	İşaretlerden bir kaçı haritada yok. Haritada olanların da bir kaçı doğru yerleştirilmemiş.
1	İşaretlerin çoğu haritada yok. Haritada olanların da çoğu doğru yerleştirilmemiş.
PUAN	**GÖRÜNÜŞ**
4	Haritanın görüntüsü temiz ve çok renkli. Haritadaki işaretler çok kolay okunuyor.
3	Haritada birkaç renk var. Bazı işaretler kolay okunmuyor.
2	Sınırlı sayıda renk kullanılmıştır. İşaretlerin ne olduğu haritadan zor okunuyor.
1	Renkler ya hiç yok ya da çok az kullanılmış. İşaretler çok az kullanılmış.
PUAN	**HARİTA ELEMANLARI**
4	Haritanın başlığı, yön oku, ölçeği, anahtar bölümü (lejant), kaynağı, enlem ve boylamları haritada bulunmaktadır.
3	Standart bir haritada olması gerekenlerin çoğu var. Bunların çoğu da doğru ve kolay anlaşılmaktadır.
2	Standart bir haritada olması gerekenlerin yarısı yok.
1	Standart bir haritada olması gerekenlerin çoğu yok.

Seher Ulutaş 32

8. ÇETELEME ÖLÇEĞİ

Bir davranışın kaç kez yapıldığını gösterir (frekansını gösterir).

Örnek:

- Hüseyin arkadaşına 5 kez vurmuş.
- Seda arkadaşının saçını 2 kez çekmiş.

Favorite Pets		
Pet	**Tally Marks**	**Number**
	𝍸 𝍸	10
	𝍸	4
	𝍸 I	6

Prof. Dr. Mev

9.POSTER

- ✓ Öğrencilerin bir konu ile ilgili bilgileri derinlemesine öğrenmesi, literatür taraması yapması, ilgili kaynaklara ulaşılması bakımından kullanılan yöntemlerden biridir.
- ✓ Resim eşliğinde yazılı metnin sunulmasıdır.

Örnek:

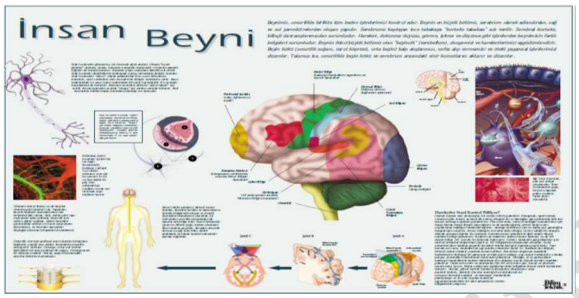

Amaç

- Görsellik
- Kalıcılık (anlamlı ve kalıcı öğrenmeler oluşur)
- Özgüven
- Sorumluluk
- Güdülenme (öğrencinin yaptığı çalışmayı sınıftaki panoya asmak)
- Aktiflik

10.VEE DİYAGRAMI

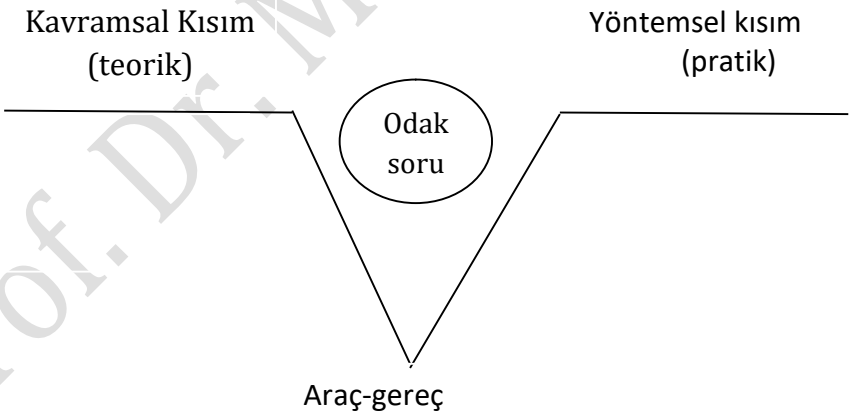

- ✓ Öğrenme- öğretme sürecinin başında, süreç esnasında ve süreç sonunda, bazı kritik soruları cevaplandırarak, bilişsel düzeyde, daha anlamlı, derin ve kalıcı öğrenmenin gerçekleşeceği varsayımına dayanan bir tekniktir.
- ✓ V – diyagramı, kendi başına bir etkinlik olmayıp sınıf içi veya sınıf dışı bir etkinliğin daha iyi özümsenmesi ve anlamlandırılması için yardımcı bir araç gibi düşünülmelidir.
- ✓ Daha çok fen derslerinde kullanılır.
- ✓ Teorik ve pratik bir aradadır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ Deney varsa bilgiyi ispat etme kesin vardır.
- ✓ 3 aşaması vardır: Planlama – Uygulama - Değerlendirme
- ✓ Öğrencinin ilgisini konuya çeker.
- ✓ Üst düzey düşünme vardır.
- ✓ Zaman kazandırır.
- ✓ Anlamlı öğrenme vardır.
- ✓ Hem yöntemdir hem de ölçme değerlendirme aracıdır.

Avantajları

- ✓ Vee diyagramı bilginin nasıl öğrenileceğini ve nasıl yapılandırılacağını gösterir.
- ✓ Öğrencilerin yaptıkları işin sorumluluğunu almalarını sağlar.
- ✓ Zaman tasarrufu sağlayabilir.
- ✓ Öğrenme öğretme sürecini değerlendirmede kullanılabilir.
- ✓ Bilginin nasıl öğrenildiğinin yanında nasıl özümsendiğini gösterir.

Dezavantajları

- ✓ Eksik ve yanlış kullanıldığında sıkıcı ve etkisiz olabilir.
- ✓ Küçük sınıflardaki öğrenciler için sıkıcı ve zor gelebilir.

11.YAPILANDIRILMIŞ GRİD (IZGARA)

- ✓ Öğrencilerin bilgi seviyelerini, eksikliklerini ve kavram yanılgılarını ölçmek amacıyla yapılan, genellikle 9, 12 ya da 16 kutucuktan oluşan alternatif ölçme aracıdır.
- ✓ Bilimsel bilgi birbirine geçmiş halde bulunur. Öğrenci ise bu karışık bilgileri ayıklar.
- ✓ Her yeni konu mevcut bilgi ile ilişkilendirilir.
- ✓ Görsellik vardır. Kalıcılık olur (anlamlı kalıcı öğrenme).
- ✓ Kavram yanılgılarını ortaya çıkarır. Amaç; analitik düşünme becerisi kazandırmaktır.

1 KARE	2 DİKDÖRTGEN	3 EŞKENAR DÖRTGEN	4 PARALELKENAR
5 EŞ KENAR ÜÇGEN	6 DÜZGÜN BEŞGEN	7 DÜZGÜN ALTIGEN	8 KÜP
9 ÇEMBER	10 DAİRE	11 KONİ	12 SİLİNDİR

1) Hangilerinin dört kenarı ve köşesi vardır? (1-2-3-4)
2) Hangilerinin yarıçapı vardır? (9-10-11-12)
3) Hangilerinin iç açları eşittir? (1–2-5-6-7)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Avantajları

- ✓ Bu teknikte kutucuklar içerisine farklı ifadelerin (sayılar, formüller, yazılar, resimler) yerleştirilebilmesi öğrencilerin hem görsel hem de sözel düşünebilme yeteneklerini geliştirebilmektedir.
- ✓ Yapılandırılmış grid tekniğinde öğrencilerin konuyu bilmeden şansa bağlı olarak soruları cevaplamaları hemen hemen imkânsızdır.
- ✓ Öğrencilerin konu ile ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Öğrencilerin seçmiş oldukları kutucuklar konuyla ilgili yanlış veya eksik bilgileri de ortaya çıkarmaktadır.
- ✓ Çoktan seçmeli testlerde sadece doğru sonuçlar puanlandırılırken, yapılandırılmış gridde öğrencilerin yanlışlarıyla birlikte olan doğru cevapları da değerlendirmeye dahil edilmektedir.
- ✓ Yapılandırılmış grid tekniği öğrenciler tarafından kısa bir süre içinde uygulanabilmektedir.
- ✓ Öğrenci eksik yaptığında da puan alır (Eyi len valla, çağdaş eğitim diye, aktif öğrenme diye öğrenciye kıyak geçiyorlar).

Dezavantajları

- ✓ Tekniğin hazırlanması ve değerlendirilmesi aşamalarında öğretmenler için ekstra uğraş gerektirmektedir.

Formülü şu şekildedir:

DEĞERLENDİRME

Seçilen doğru kutucuk sayısı (C1)
Toplam doğru kutucuk sayısı (C2)
Seçilen yanlış kutucuk sayısı (C3)
Toplam yanlış kutucuk sayısı (C4)

$$\left[\left(\frac{C1}{C2} - \frac{C3}{C4}\right) + 1\right] \times 5$$

Soru kaç puanlıksa o puanın yarısı yazılı. Sorum 10 puanlık

12.TANIMLAYICI DALLANMIŞ AĞAÇ

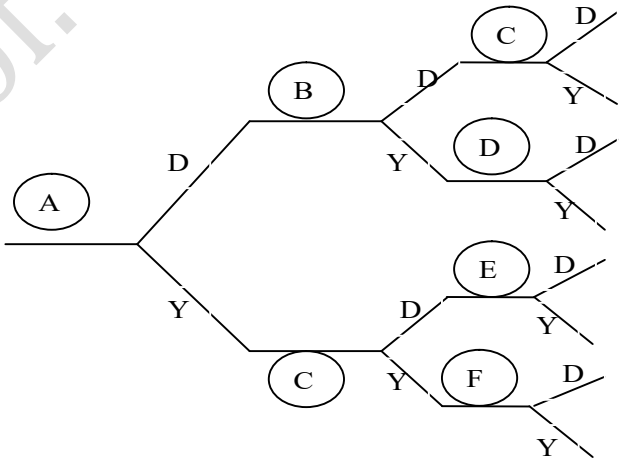

Prof. Dr. ... GÜNDÜZ

Avantajları

- ✓ Bu teknik ile birlikte öğrencilerin hangi ifadelerde yanlışlıklar yaptığı belirlenir
- ✓ Öğrencilerde var olan kavram yanılgıları ortaya çıkartılabilir
- ✓ Öğrencilerin eksik olduğu ya da yanlış öğrendiği konular belirlenir
- ✓ Öğrencilerin ön bilgileri belirlenir
- ✓ Bu teknik bilgisayar ortamında da geliştirilebilir
- ✓ Öğrenci yanlış bir karar verdiğinde ve bunun farkına vardığında geri dönebilir.
- ✓ Böylece soruyu tekrar cevaplayabilir

Tanılayıcı dallanmış ağaç tekniğinin sınırlılıkları nelerdir?

- ✓ Hazırlanması tecrübe ister ve zaman alıcıdır.
- ✓ Öğrencilerin tahminle doğru cevap verme olasılığı vardır.
- ✓ Bu teknik ile üst düzey düşünme becerilerinin ölçülmesinde zayıf kalabilir**.**

13.KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ (KİT)

Amaç; öğrencinin bir kavramla ilgili bilişsel yapısındaki tüm çağrışımları toplamak amacıyla yapılır.

- ✓ Öğrencinin ilk aklına gelen şeyleri toplamaktır.
- ✓ Beyin fırtınasının bir kişi veya grup tarafından yazılı olarak yapılmasıdır.
- ✓ Çağrışımlar arasındaki bağlantının zayıf olması kavram yanılgısının fazla olduğunu gösterir.
- ✓ Yazılıdır.
- ✓ Süre kısadır (ilk akla gelen söylenir).
- ✓ Kelimeleri ilişkilendirme testlerinin en büyük avantajı hazırlanışının ve uygulanışının kolay olmasıdır. Bunlar bireysel olarak uygulanabildiği gibi çok sayıda öğrenciye de kolaylıkla uygulanabilir.
- ✓ Değerlendirmenin uzun sürmesi tekniğin dezavantajıdır.

Örnek:

Kavram	
KPSS	……
KPSS	……
KPSS	……
KPSS	……
KPSS	……

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

REHBERLİK

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

REHBERLİK

Geleneksel

- Öğretim
- Yönetim

Çağdaş Eğitim

- Öğretim
- Yönetim
- Öğrenci Kişilik Hizmetleri

Öğrenci Kişilik Hizmetlerinin Amaçları Nelerdir?

1. Öğrencinin öğretim faaliyetlerinden en etkili biçimde yararlanmalarını sağlamaktır.
2. Kendilerini her yönüyle geliştirmeleri için uygun ortam sağlamaktır.
3. Bireyin bütün kapasitesini kendisi ve toplum için en iyi düzeyde geliştirmektir.

Öğrenci Kişilik Hizmetleri Neleri Kapsar?

Sağlık: Aşı, göz taraması, sağlık hakkında bilgilendirmeler, hijyen

Sosyal Yardım: Burs, yurt, kredi, ulaşım (sosyal devlet anlayışı gibi)

Sosyo Kültürel: Boş zamanları değerlendirme, spor, sanat, kültürel aktiviteler

Özel Eğitim: Kaynaştırma, Özel Eğitim Sınıfı, Özel Eğitim Okulu

Özel Yetiştirme: Özel yetenekleri geliştirme, başarısızlık nedeniyle açılan yetiştirme kursları

Rehberlik: Psikolojik danışma, bireyi tanıma ve ihtiyacına göre yardımcı olma

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

REHBERLİK

Rehberlikte; **İlk adım**; bireyin kendini tanımasıdır. **İkinci adım;** bireyin çevreyi tanımasıdır. **Üçüncü adım**; kendini gerçekleştirmedir.

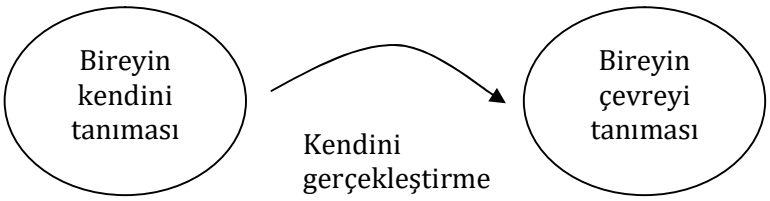

Rehberlik; bireyin kendini anlaması, çevredeki olanakları tanıması ve doğru kararlar vererek kendini gerçekleştirmesi için yapılan sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir.

Rehberliğin Nihai Amacı; bireyin kendini tanımasına ve anlamasına yardımcı olarak bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir.

Rehberlik Hizmetlerinin Okullarda Verilmesini Gerektiren Nedenler Nelerdir?

- İnsana değer verilmesi
- Öğrenci merkezli eğitim anlayışı
- Bireysel farklar

- Bireyin benlik gelişimi ve duygusal gelişimi
- Demokratik yaşam tarzı
- Mesleki tercihlerin zorlaşması
- Kişiliğin gelişiminde ilk yılların önemi
- İş yaşamındaki değişiklikler
- Topluma ve kültüre yabancılaşma
- Bireyin bütüncül gelişiminin önemsenmesi
- Toplumlar arası kültürel alışverişin artması
- Kuşaklar arası çatışmalar bu nedenlerden bazılarıdır.

Rehberliği Ortaya Çıkaran Faktörleri Şöyle Gruplandırabiliriz?

1) Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Etmenler

a. Hızlı Değişim Sonucu Topluma Uyumun Güçleşmesi

- Kültürel alışverişin hızlanması.
- İnanç ve değerlerdeki değişmeler.
- Bilim ve teknolojideki değişmeler.
- Nüfus artışı ve güçler.
- Kuşak çatışmaları.
- Ruhsal bozukluklar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

b. Aile Yapısı ve Fonksiyonunun Değişmesi

- Geleneksel aileden çekirdek aileye geçilmesi.
- Kadının çalışma hayatına girmesi.
- Ailenin görevlerinden bazılarının okula kayması.

c. Toplumun Nitelikli İnsan Gücü İhtiyacının Artması

- İş hayatındaki gelişmeler.
- Mesleklerin çeşitlenmesi.

2) Felsefi ve Psikolojik Etmenler

a. Demokrasi Düşüncesinin Gelişmesi

- İnsana verilen değerin artmaya başlaması.
- Bireylere tanınan seçme özgürlüğünün artması.
- Karar vermede alternatiflerin çoğalması.

b. Psikolojik Etmenler

- Psikolojinin bulgularının genişlemesi.
- Deneysel yöntemlerin artması.

REHBERLİK KISACA NE DEĞİLDİR?

✓ Öğüt vermek değildir.
✓ Yol gösterme değildir (Rehberlik **yollar** göstermedir).

✓ Rehberlik sihirli bir değnek değildir.
✓ Yargılama değildir.
✓ Akademik bir ders değildir.
✓ Kullanılan bütün yöntem ve teknikler amaç değildir.
✓ Belli yaş grubundaki bireylere yönelik bir hizmet değildir.
✓ Yalnızca problemli bireylere yapılan bir hizmet değildir.
✓ Sadece duyuşsal değildir.
✓ Bireye acımak, onu kayırmak, korumak, germek değildir.
✓ Bireye tek yönlü olarak, doğrudan doğruya yapılan bir yardım değildir.

Doç. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

REHBERLİĞİN İLKELERİ

- ✓ Rehberliğin temelinde insancıl bir anlayış vardır.
- ✓ Demokratiktir (herkese eşittir ve herkesin görüşüne saygılıdır).
- ✓ Öğrenci merkezlidir.
- ✓ Özerkliği sağlamak esastır (balık verme, balık tutmayı öğret, yani kendi yapacak).
- ✓ Bireyin her yönüyle gelişimini sağlamayı amaçlar.
- ✓ Rehberlik işbirliği gerektirir.
- ✓ Rehberlik uygulamaları her okulun ihtiyaç ve amacına uygun olmalıdır.
- ✓ Hangi eğitim kademelerinde olursa olsun rehberliğin **genel amaç ve temel ilkeleri** değişmez (program ve etkinlik, kullanılan yöntem ve teknikler, hedef davranışlar değişir ama ilke asla değişmez)
- ✓ Öğretim faaliyetleri ve rehberlik hizmetleri birbirini tamamlar niteliktedir (tamamlayıcı rehberlik).
- ✓ Profesyonellik gerektirir.
- ✓ Planlıdır.
- ✓ Bireysel farklara saygı esastır.
- ✓ Süreklilik gerektirir.
- ✓ Gönüllülük esastır.
- ✓ Gizlilik esastır (Hayati tehlike arz eden ve suç unsuru olan durumlarda gizlilik aranmaz ve ilgili kurumlarla paylaşılması gereklidir. Öğrenciyi bilgilendirerek ilgili kişilerle paylaşılabilir. Bu durumda gizlilik ihlal edilmiş olmaz).
- ✓ Rehberlik hem kişiye hem de topluma karşı sorumludur.
- ✓ Bireye karşı sempati kurmak, empati kurmayı engeller.

REHBERLİĞİN TARİHÇESİ

1908 yılında Parsons "Mesleki Rehberlik" ile ilgili ilk çalışmalarla rehberliğin temelini atmıştır ve modelin genel süreci şu şekildedir:

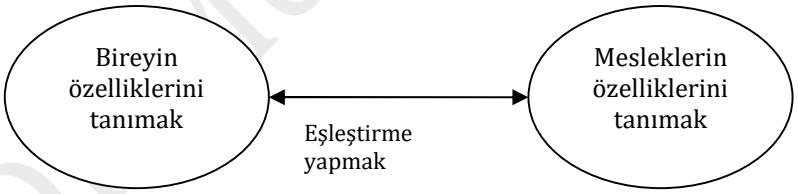

Rehberlik, Türkiye'de 1950'li yıllarda Türk – Amerikan işbirliği kapsamında Amerika'dan gelen uzmanların eğitim sistemimizi incelemeleriyle başlamıştır. 1953 – 1954 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Rehberlik ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE REHBERLİK YAKLAŞIMI

1) Parsons'un Özellik – Faktör Kuramı
2) Rehberliğin Eğitim Süreci ile Kaynaştırılması
3) Klinik Yaklaşım
4) Karar Vermeye Yardımcı Yaklaşım
5) Gelişimsel Yaklaşım
6) Kapsamlı PDR Programı

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

PARSONS'UN ÖZELLİK – FAKTÖR KURAMI

- Mesleki rehberlik üzerine ortaya çıkan ilk yaklaşımdır.
- Bireyin özellikleri (nitelikleri) ile mesleklerin özelliklerinin eşleştirilmesi üzerine yaklaşım sergiler.
- Özellik-faktör kuramında meslek seçiminin duygusal boyutu ön plana çıkmaz.
- Bireylerin farklı özelliklere sahip olduğu ve bunların ölçülebildiği, bu özelliklerin mesleklerin gerektirdiği farklı niteliklerle eşleştirilebileceği temel varsayımına dayanır.
- Güvenirliği ve geçerliliği yüksek ölçme araçları kullanılması gerekmektedir.
- Anlık sunulur. Bireyin adına karar verilir. Süreç yoktur. Danışman yönlendiricidir.

REHBERLİĞİN EĞİTİM SÜRECİ İLE KAYNAŞTIRILMASI

- ✓ Bu yaklaşım, rehberlik hizmetlerinin tıpkı konu alanlarının öğretilmesi gibi sınıf içinde verilebilecek hizmet olduğunu savunur.
- ✓ Rehberlik eğitimin bir parçasıdır.
- ✓ Okullardaki rehberlik saati uygulaması bu yaklaşımın kapsamındadır.
- ✓ Brewer, eğitim ve rehberlik kavramlarının özdeş kavramlar olduğunu belirtmiştir.
- ✓ Brewer rehberlik çalışmalarını eğitime taşımıştır.
- ✓ Eğitimde rehberlik uygulamalarına yer veren ilk modeldir.

KLİNİK YAKLAŞIM

- ✓ Bireysel ihtiyaçların karşılanması amacına dayalıdır.
- ✓ Bireylerin ayrıntılı olarak incelenmesine ağırlık verir.
- ✓ Test, gözlem gibi dışsal teknikleri kullanır.
- ✓ Klinik modele göre rehberlik hizmetlerinde bireyin sorununun nedenini ortaya çıkarmak, o sorunun çözülmesi için yapılan en önemli iştir.
- ✓ Toplu dosya sisteminin oluşturulmasına katkı sağlar.
- ✓ Toplu dosyada 4 tür gizlilik derecesine sahip bilgi vardır:

Birinci Düzey: Herkese açık olgusal bilgilerdir. Öğrencinin adı, yaşı, cinsiyeti, boyu, açık beden kusurları vs.dir. Bu bilgileri isteyen bir kişiye verilmesi tamamen yöneticinin insiyatifindedir.

İkinci Düzey: Ancak sorumlu kişilere verilecek bilgiler yer alır. Aile durumu (Boşanmış, üvey vs.), gelir durumu, akademik özgeçmiş, hobileri, planları vs. Bazen gizlilik şerhi düşülmesi gereken durumlar olabilir. Örneğin aile çocuğun üvey olduğunun bilinmesini istemeyebilir. Profesyonel bireyler (sosyal yardım uzmanları - araştırmacılar) tarafından incelenir.

Üçüncü Düzey: Sınıf içindeki başarı düzeyi, öğretmenler ve uzmanların öğrenciye tavsiyeleri, standart test sonuçları vs. bulunur. Bu bilgiler öğrencinin ve velinin onayı alınmadan verilmez.

Dördüncü Düzey: Psikolojik inceleme, psikiyatrik muayene sonuçları, sosyal hizmet raporları, tıbbi ve yasal inceleme sonuçları vb. bilgilerdir. Bu tür bilgilerin toplu dosyada yer almaması, başka yerde saklanması gereklidir. Bu bilgiler gizlidir, ne öğrenciye ne de veliye verilir.

KARAR VERMEYE YARDIMCI YAKLAŞIM

- ✓ Rehberlik, bireye bir hedef seçme ve hedefe götürecek araçları belirlemede yardım eden bir hizmettir. Karar vermeye yardım edilen bir bireyin değerlerinin yakından incelenmesi gerekir.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

GELİŞİMSEL REHBERLİK

- ✓ Bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemine göre yardım edilmelidir.
- ✓ Öğrencilerin tüm yönleri ile gelişimini sağlar.
- ✓ Rehberliği gelişim sürecine yardım olarak gören bu yaklaşım, bireyi sürekli olarak bir sonraki gelişim basamağına hazırlayıcı bir değişim süreci olarak kabul eden görüşlerden kaynaklanmaktadır.
- ✓ Kendisinden önceki modellerin eksikliklerini kapatmıştır. Günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır.
- ✓ Gelişimsel rehberlik diğer rehberlik anlayışlarından farklı olarak gelişimin temel ilkelerini referans almaktadır.

Geleneksel	**Gelişimsel**
Kriz odaklıdır	Gelişim odaklıdır
Bilgi verme eksenlidir	Tüm gelişim alanlarına yönelik yeterlilik
Uzman odaklıdır (merkezileşmiş)	Öğretmen odaklıdır (merkezileşmemiş)
Problemli bireylere yöneliktir	Tüm öğrencilere yöneliktir
Tepkiseldir	Öngörüseldir
Öğretimden ayrıştırılmıştır.	Öğretimle kaynaştırılmıştır.
Görev yönelimlidir	Hedef yönelimlidir
Zaman çizelgesi ile sınırlıdır	Program bütünlüğü içindedir
Var olanı korur	Var olanı geliştirir
Kendini gerçekleştirme amaçlanır	Yaşam bilinci ve kariyer planlama amaçlanır
Eğitsel, mesleki ve kişisel alanlardadır	Eğitsel, kariyer ve kişisel alanlardadır
Yoğunluk ortaöğretimdedir	Tüm öğretim kademelerindedir
Tüm kurumlarda uygulanır	Sadece eğitim kurumlarında uygulanır

Not: Gelişimsel rehberlik modeli; öğrenci düzeylerine dayalı olarak ardışıktır, esnek bir yapıdadır ve eğitimsel bir temeli vardır. Ayrıca terapötik unsurlara dayalı değildir (terapötik kelimesi geleneksel olarak tedavi etmek anlamına geldiği için gelişimsel değildir).

Soru: Gelişimsel rehberlik yaklaşımıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?
A) İhtiyaçlara yöneliktir. B) Kriz odaklıdır. C) Amaç yönelimlidir.
D) Yaratıcı ve esnektir. E) Öğretimle kaynaştırılmıştır.

KAPSAMLI PDR PROGRAMI

- ✓ Gelişimsel rehberlik modeline dayanır.
- ✓ Okuldaki tüm öğrencilere ulaşılmaya çalışılır.
- ✓ Okuldaki öğretim programlarından ayrıştırılmış değildir.
- ✓ Takım çalışması esastır (işbirliği).
- ✓ Hazırlanmasında öncelikle öğrencilerin ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.
- ✓ Esnek bir yapısı vardır.
- ✓ Psikolojik danışmanın rolü ve görevinden çok programın içeriği üzerinde durulmaktadır.
- ✓ İçeriğindeki sınıf etkinliklerinin yürütülmesinde öncelikle sınıf rehber öğretmenleri sorumludur.
- ✓ Okul rehber öğretmenleri ancak özel bilgi ve deneyim gerektiren durumlarda devreye girer.
- ✓ Uygulamalar programda yer alan açıklamalarla sınırlıdır.
- ✓ Kapsamlı, psikolojik danışma ve rehberlik programı okul rehberlik ve psikolojik danışma programı değil, sadece onun bir parçasıdır.
- ✓ Yaşamın her dönemine yönelik değildir. Lise sonuna kadardır.
- ✓ Uygulanan etkinlik sayısı sınıf düzeyine bağlı olarak artmaz.
- ✓ Mesleki, klinik ve gelişimsel rehberlik yaklaşımlarının bütünleşmesi sonucu oluşur.

Prof. Dr. Mevlüt Güneş

Kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarını geliştirmede izlenecek sıra;
1- Öğrenci ihtiyaçlarını belirleme
2- Amaç ve hedefler belirleme
3- Amaçlara ulaşmayı sağlayacak yöntemleri seçme
4- Yürütmeye ilişkin kararları verme
5- Uygulama ve değerlendirme ölçütlerini geliştirme

KAPSAMLI REHBERLİK PROGRAMI ÖĞELERİ

1. Rehberlik Müfredatı: Rehberlik içeriğinin bütün öğrencilere sistematik bir biçimde sunulmasıdır. Soruda etkinliklerden bahsediyorsa rehberlik müfredatı arayabiliriz. Sınıf içi etkinlikler ve okul kapsamlı etkinlikler bu bağlamda düşünülebilir.
Amaç: İhtiyaçların farkında olma, beceri geliştirme ve bu becerilerin günlük yaşama uygulanmasıdır.

2. Danışma Hizmetleri (Müdahale): Öğrencilerin acil ilgi, kaygı ve meraklarına cevap verilmesidir.
Amaç: önlem alma, müdahale etme

3. Bireysel Plânlama: Öğrencilere kendi gelişimlerini takip ve anlamada yardım edilmesi. Öğrencinin değerlendirilmesi, yerleştirme ve izleme çalışmaları bu kapsamdadır.
Amaç: Öğrenci plânlaması ve amaç belirleme

4. Sistem Desteği: Program, personel destek faaliyetleri ve hizmetlerini içerir. Araştırma ve geliştirme, okul – toplum ilişkisi, program yönetimi, personelin profesyonel gelişimi, danışma kurulları bu kapsamdadır.
Amaç: Programın uygulanması ve desteklenmesi

REHBERLİK TÜRLERİ

İşlevlerine Göre Rehberlik Türleri

Uyum Sağlayıcı
- ✓ Köyden kente göç eden çocukta, evlenen insanda, okul değiştiren çocukta uyum problemi görülür.
- ✓ Öğrencilerin yeni bir durum ya da ortama adapte olmalarını kolaylaştırmak için yapılan yardımdır.
- ✓ İnsanın içinde bulunduğu duruma veya kabullenmek istemediği bir olaya alıştırmak da bu işleve girer.

Yöneltici Rehberlik
- ✓ Okula yöneltme, Eğitsel kollara yöneltme, Mesleğe yöneltme, Öğrencilere ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerine göre en uygun olan, okul, program eğitsel kol ve mesleği seçmeleri için bireyi tanıma tekniklerinden elde edilen bilgilerden yararlanarak yardımda bulunmaktır.

Ayarlayıcı Rehberlik
- ✓ Öğrencilerin en iyi şekilde yetişmesini sağlamak ve ihtiyaçlarını gidermek için onların ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına uygun hizmetlerin programda yer almasıdır.
- ✓ Programı öğrenciye göre ayarlamaktır.
- ✓ Daha çok EYLÜL ayında yapılan problem tarama listesine göre plan ve program yapılır.

Geliştirici Rehberlik
- ✓ Öğrencilerin içinde bulundukları gelişim dönemlerini dikkate alarak rehberlik hizmetinin sunulmasıdır.
- ✓ Çocuğun yaşı burada temel belirleyici özelliktir.

Prof.Dr.Mevlüt GÜNDÜZ

Tamamlayıcı Rehberlik
- ✓ Rehberlik hizmetleri ile öğretim hizmetlerinin birlikte verilmesine dayalı rehberliktir.
- ✓ Öğrencilere uygun öğrenme ortamı oluşturma ve bu süreçleri yürütürken rehberlik faaliyetlerini de kullanma durumları tamamlayıcı rehberlik kapsamındadır.
- ✓ Öğretmenlerin rehberlik bilgilerini arttırmaya dönük çabalar bunun kapsamına girer.
- ✓ Sınıf rehber öğretmenlerinin veya normal öğretmenlerin psikolojik danışmandan yardım alarak öğrencilere yardımcı olmaya çalışması da bu kapsamdadır.
- ✓ Hiperaktif bir öğrencisi olan bir öğretmenin psikolojik danışmandan yardım istemesi gibi.

Önleyici Rehberlik
- ✓ Sorun ortaya çıkmadan önce yapılan rehberliktir.
- ✓ Ergenlik dönemine girmeden önce ailelere verilen rehberlik gibi.
- ✓ Gelecek zamanla ilgilidir.

Temel önleme; oluşacak sorunlara yönelik tedbirler almak, İkincil önleme; henüz gerçekleşen olayların sayısını azaltmak, Üçüncül önleme; daha çok rehabilitasyon çalışmalarını kapsamaktadır. İkincil ve üçüncül önleme daha çok iyileştirici yönü ile dikkat çekmektedir.

İyileştirici – Çare Bulucu
- ✓ Sorun ortaya çıktıktan sonra bireyin istenmeyen davranışını yok etmeye yönelik rehberliktir.
- ✓ Okul korkusu yaşayan çocuğa yapılan yardım gibi.
- ✓ Geçmiş zamanla ilgilidir.

Krize Müdahale Edici Rehberlik
- ✓ İnsanın hayatını alt – üst eden olaylardan sonra yapılan rehberliktir (yangın, deprem, boşanma, tecavüz vs.)
- ✓ Şimdiki zamanla ilgilidir.

Not: Yukarıdaki bahsedilen olaylardan hemen sonra olursa **kriz**, aradan zaman geçerse **iyileştirici** olur.

Problem Alanlarına Göre Rehberlik Türleri

➢ EĞİTSEL REHBERLİK
- ✓ Öğrencilerin akademik başarılarını arttırmaya yönelik çabaların tümüne eğitsel rehberlik denir. Daha çok bilgi vermeye dönüktür. Normal öğretmen de yapabilir.
- ✓ Sınav kaygısıyla baş etmelerine yardımcı olma.
- ✓ Verimli ders çalışma yöntemlerini sağlama. Çalışma güdüsünü artırma.
- ✓ Eğitsel yönlendirme ve alan seçimi, ders seçimi
- ✓ Oryantasyon çalışmaları da buna girer.
- ✓ Öğrenmeyi öğrenmelerine yardımcı olma.
- ✓ Üst eğitim kurumlarını tanımalarına yardımcı olma.
- ✓ Üstün yetenekli öğrencileri belirleme ve ilgi alanlarına yönlendirme.
- ✓ Öğrenme güçlüğü olan öğrencileri belirleme ve yardımcı olma.
- ✓ Yeteneklerin altında ve üstünde başarı gösteren öğrencileri belirleme.
- ✓ Eğitsel kol etkinliklerine katılımını sağlama.
- ✓ Sınıf kurallarını oluşturma
- ✓ Eğitsel rehberlik en yoğun olarak ilköğretimde yapılır.
- ✓ Korku, kaygı vs. normalde kişisel rehberliğin çalışma alanıdır. Ancak başına eğitimle ilgili bir şey gelirse eğitsel rehberlik olur. (Çok önemli diyom size, ona göre)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örnek:

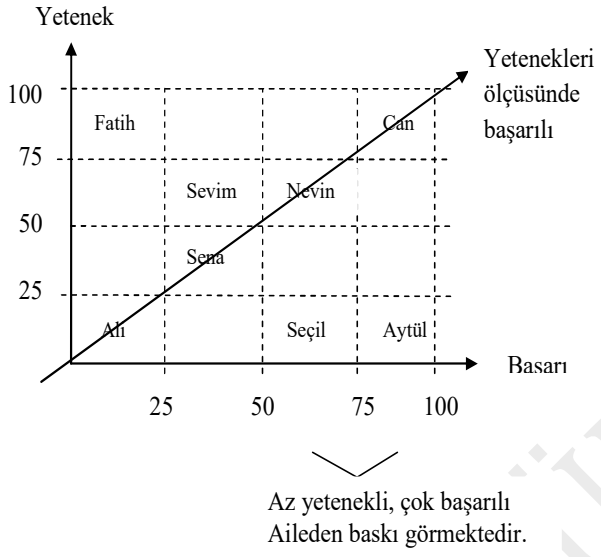

-Hangi öğrenciler yetenekleri ölçüsünde başarılıdır? (Ali, Sena, Nevin, Can)
-Hangi öğrenciler baskı görmektedir? (Seçil ve Aytül)
-Hangi öğrencilere eğitsel rehberlik yapılmalıdır? (Fatih ve Sevim)
-Hangi öğrencilere kişisel rehberlik yapılmalıdır? (Seçil ve Aytül)

Yeteneğinin altında başarı gösteriyorsa nedenleri şunlar olabilir:

- Temel becerilerinin eksik olması
- Duyu organlarında sıkıntı olması
- İşte çalışıyor olabilir
- Aileye yardım ediyor olabilir
- Derse olan ilgisizlik
- Ders çalışmayı bilmiyor olabilir (meta bilişinin farkında değildir)
- Olumsuz benlik algısı

Yeteneğinin üstünde başarı gösteriyorsa nedeni şunlar olabilir:

- Aşırı baskı ve zorlama
- Aşırı başarısızlık durumu
- Çalışma alışkanlığının çok iyi olması (sürekli ders çalışma)
- Hiçbir sosyal etkinliğe katılmama
- Çok fazla güdülenme

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

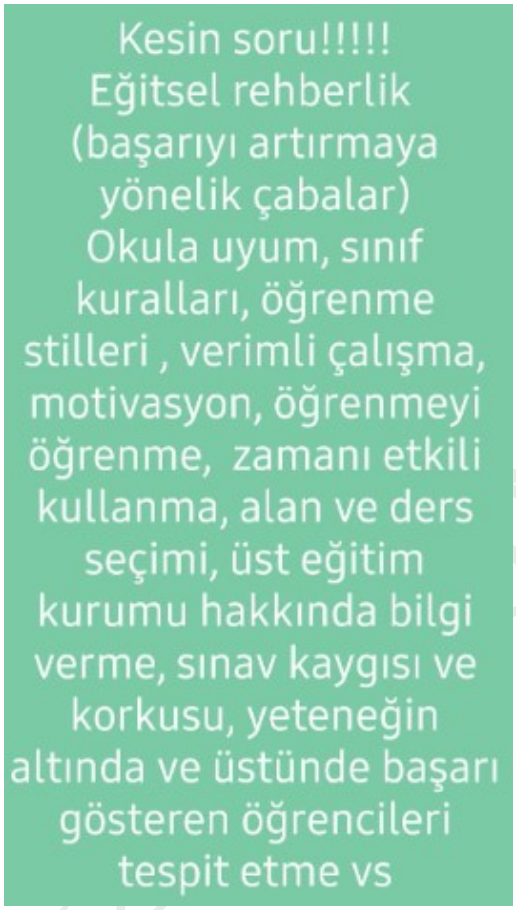

Verimli ders çalışmak için napın biliyo musunuz?

- Planlama yap (günlük, haftalık, aylık)
- Kaynak kitapları belirle
- Konsantre olmaya çalış, İşleri önem sırasına koy
- Çalışma ortamını düzenle, 50- 60 dakika çalış, 10-15 dakika mola ver
- Birbirine benzemeyen dersleri sıraya koy (Tarih ve vatandaşlık arka arkaya olursa yorar)
- Toplu çalışma yerine aralıklı çalış, bütün parça bütün şeklinde çalış
- Kısa kısa önemli yerleri not al (Her yeri yazma yani)
- Belli aralıklarla tekrar yap
- Belleğini tanı, Metabilişini tanı
- Dengeli beslen
- Zamanı etkili kullan
- Spor yap, ders çalışırken müzik dinleme, derse yoğunlaş, gevşeme egzersizleri yap
- Yanlış inanç ve düşünceleri değiştir, batıl davranışları bırak artık (yok pirinçmiş, şekermiş, üfürüyormuş, uçuruyormuş, uğurlu kalemmiş vs.)
- En önemlisi de özgüven, öz yeterlilik, özdenetim, öz düzenleme, öz benlik, öz saygı vs. (bunlar adamda fazla olacak)

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

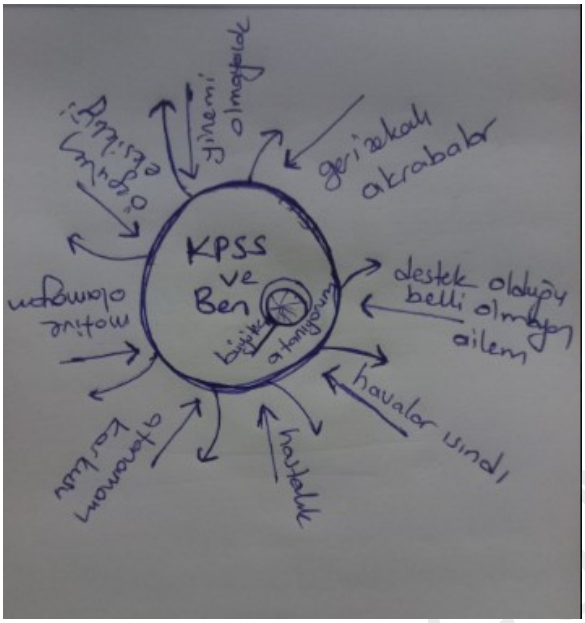

NOT: MEB'in 2020 yılında yayınladığı yönetmeliğe göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri şu şekildedir:

a) Sosyal duygusal gelişim alanı (kişisel rehberlik); bireyin kendini tanıması, var olan yönleriyle kendini kabul etmesi ve geliştirmesi, duygularını fark etmesi, düzenlemesi ve yönetebilmesi, başkalarını anlaması ve kabul etmesi, kişiler arası sağlıklı ilişkiler geliştirmesi için gerekli bilgi, tutum ve davranışları edinebilmesi, karar vermesi, hedefler oluşturabilmesi ve hedeflerine ulaşmak için çaba göstermesi, kişisel güvenliğini sağlayabilmesi, aile ve toplumsal değerler ile doğaya karşı duyarlılık kazanmasını içeren gelişim alanıdır.

b) Akademik gelişim alanı (eğitsel rehberlik); bireyin öğrenim gördüğü okula ve okulun çevresine uyum sağlaması, okul ve sınıf kurallarını benimsemesi, okula aidiyet duygusu geliştirmesi, akademik çalışmalarında devamlılık, kararlılık ve çaba göstermesi, sorumluluk alabilmesi, çalışmalarına değer vermesi ve hayat boyu öğrenmeye yönelik uygun akademik anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirmesi, akademik gelişimi ve başarısı için gereken bilgi, beceri ve tutumu kazanmasını içeren gelişim alanıdır.

c) Kariyer gelişim alanı (mesleki rehberlik) ; bireyin ilgi, yetenek, değer ve kişilik özeliklerini tanıması, mesleki seçenekleri fark etmesi, mesleklerin gerektirdiği nitelikler ile kişisel özellikleri arasında bağ kurması, mesleklere yönelik olumlu tutum geliştirmesi, kariyer farkındalığı kazanması, iş yaşamı ile eğitim arasındaki ilişkiyi ve yaşam boyu öğrenmenin kariyer gelişimi açısından önemini fark etmesini içeren gelişim alanıdır.

- **KİŞİSEL - SOSYAL REHBERLİK**

- ✓ Çocuğun mutlu olmasına yardımcı olma,
- ✓ Duyuşsal özellikler ön plandadır. Örnek**:** Arkadaşları dışlamış, sosyal uyum problemi varsa.
- ✓ Bireyin duygu ve düşüncelerinden, sosyal ilişkilerinden ve davranışlarından doğan problemlere yönelik yapılan yardımdır.
- ✓ Sosyal beceri geliştirme

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ Atılganlık becerisi
- ✓ Ortaöğretimde başlar, yükseköğretimde yoğun olarak yapılır.
- ✓ Olumlu benlik geliştirme gibi.
- ✓ İletişim becerileri geliştirme gibi.
- ✓ Sorun çözme becerileri geliştirme gibi.
- ✓ Öz saygı geliştirme, sorumluluk duygusu geliştirme gibi.

Not: Yeteneğinin altında başarı gösteren öğrencilere eğitsel, yeteneğinin üstünde başarı gösteren öğrencilere kişisel-sosyal rehberlik yapılır.

➢ MESLEKİ REHBERLİK

- ✓ Bireyin çeşitli meslekleri tanıması, kendi özelliklerine uygun meslekleri seçmesi, seçtiği mesleğe hazırlanması ve mesleki yönden gelişebilmesi için yapılan yardımdır.
- ✓ En yoğun ortaöğretimde yapılır. Çünkü meslek seçimi ortaöğretimde başlıyor.

Mesleki Rehberlik ile İlgili Yanlış Anlayışlar
- o Meslek, erken yaşta belirlenmelidir. (yanlış) Meslek erken yaşta belirlenemez, çünkü duygular geçicidir. Ancak mesleki rehberlik, erken yaşta başlar.
- o Öğrenci ileride kolaylıkla iş bulabileceği ekonomik olanakları iyi ve sosyal statüsü yüksek mesleklere yönlendirilmeli. Bu ifade yanlıştır. Herkes kendi ilgi ve yeteneğine göre meslek seçmelidir.
- o Öğrenci, sosyal cinsiyet rollerine göre yönlendirilmelidir.
- o Yalnızca mesleki karar aşamasındaki bireylere yöneliktir.
- o Öğrenciler anne – babaların ve öğretmenlerin yönelteceği mesleğe yönlendirilmelidir.

- o Birey eğer çaba gösterirse her mesleği yapabilir.
- o Herkesin iyi olduğu tek bir meslek bile olmayabilir.
- o Mesleki gelişim her bireyde benzer biçimde ilerler.

İsaacson Mesleki Gelişim Sürecinin Aşamaları

Uyanış ve Farkına Varma (5 – 12 Yaş)
- Oyun oynatarak meslekler tanıtılmalıdır.
- Sınıf öğretmenine önemli görev düşer.
- Tüm mesleklere karşı olumlu tutum geliştirmesine yardımcı olunmalıdır.
- Mesleğin belli bir eğitimle kazanıldığının farkına vardırılmalıdır.
- Mesleklerin her iki cinsiyet için de uygun olabileceği kavratılmalıdır.
- Öğretmen olumlu tutumlarla model olmalıdır.

Prof.Dr. Mustafa GÜNDÜZ

Araştırma ve Keşfetme (12 – 15 Yaş)
- Meslekleri keşfetmelerine yardımcı olunmalı,
- Meslek seçme sorumluluğu kazandırılmalı,
- Karar verme becerisi kazandırılmalı,
- İşyerlerine geziler düzenlenmeli,
- Meslek üyeleri sınıfa getirilmeli,
- Öğrencilerden meslekler hakkında bilgi toplayıp sınıfta sunmaları istenmelidir.

Karar Verme (15 – 18 Yaş)
- Mesleki rehberliğin en yoğun olduğu dönemdir.
- Kariyer planlama becerilerini geliştirmeye yardımcı olunmalıdır.
- Mesleki kararda kişisel özelliklerin önemini kavramasına yardımcı olunmalıdır.
- Sağlıklı karar vermeyi engelleyen koşullar hakkında bilinçlendirilmelidir.
- Yaptığı seçimlerin sorumluluğunu almalıdır.
- Liseden sonra iş hayatına atılacaksa iş olanaklarını araştırmasına yardımcı olunmalıdır.

Hazırlık (18 – 23 Yaş)
Üniversite dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde birey, karar verdiği, seçtiği mesleğe yönelik hazırlıklar yapmaya başlar.

İşe Yerleşme (23 Yaş ve sonrası)
Bireyin iş dünyasında yerini alarak çalışmaya başladığı dönemdir.

Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

1) Yetenek (Doğuştan gelir ve daha çok kalıtımsal faktörlerdir)
2) İlgi (yapılan işten alınan doyum, keyif, hazdır**)**

- Ergenlikten sonra daha kararlı ve tutarlı hâle gelir.
- Bir alandaki başarının temel belirleyicisi değildir.
- Çevre koşullarına göre ortaya çıkabilen bir özelliktir.
- Öğrencilerin yönlendirilmesinde dikkate alınmalıdır.
- Bireyin yaşantı ve deneyimlerine bağlı olarak değişebilir.

3) Değer (işin yapıldığı ortamdan ve getirdiği toplumsal ödüllerden sağlanan doyumdur**.)**
4) Kariyer
5) Yetkinlik beklentisi (kişinin belli bir iş yapabileceğine dair kendinde duyduğu güven)
6) Psikolojik gereksinimler
7) Sosyo – ekonomik düzey
8) Cinsiyet

NOT*:* Meslek seçiminde öncelikli yetenek, sonra ilgi, üçüncü sırada ise değer dikkate alınır. Yetenekler ilgilerden daha önce ayrışır (netleşir). Çünkü kalıtsal ağırlıklıdır. İlgi ise çevresel ağırlıklıdır. Çok değişken bir yapısı vardır.

Mesleki olgunluk: Kişinin içinde bulunduğu mesleki gelişim sürecini istenilen şekilde yerine getirebilmesidir.

Prof. Dr. Mevlüt ÜNDÜZ

MESLEKİ KURAMLAR

GINZBERG'İN GELİŞİM KURAMI

- Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramı ve Super'ın benlik kuramı meslek seçimini gelişimsel süreçte ele alır.
- Meslek seçimi aniden gerçekleşen bir durum değil, yıllar içinde oluşur.
- Ginzberg ve arkadaşlarının geliştirmiş olduğu bu kuramda üç öğe bulunmaktadır:

1. Meslek seçimi bir süreçtir
2. Bu süreç büyük oranda geri dönülmezdir.
3. Seçim süreci daima bir "uzlaşmayı içerir" (Seçim süreci, daima bireyin istekleri ile ona sağlanan olanaklar arasındaki uzlaşmayı içerir).

Dönemleri

1.Fantezi (Hayal) Dönemi (5–11): Çocuğun meslek yönelimlerini hayali olarak oluşturması sürecidir. Özdeşim kurdukları dönemdir.

2.Geçici Seçim Dönemi(11–17):
İlgi aşaması (11-12): İlgilerini keşfeder.
Yetenek aşaması (13-14): bu mesleklerin gerekliliklerini kendinde denetler.
Değer aşaması (15-16): Kendi değerlerini ve ilgi duyduğu mesleğin değerlerini karşılaştırır.
Geçiş aşaması (17): Bir mesleğe karar verip mesleğin eğitimini alırken mesleğin inceliklerini keşfeder.

3.Gerçekçi Dönem(18–24):
Keşfetme (18-19): Birey mesleğin eğitimini alırken keşfetme gerçekleşir.
Billurlaşma (20-21): Birey kendi ilgilerini ve mesleğin gerekliliklerini algılar.
Belirleme (22-24): Her şey net bir şekilde ortaya çıkar.

SUPER'İN BENLİK KURAMI

- Bireyin kendini nasıl gördüğü meslek seçimini etkiler. Ben.....…yım. Benden olsa olsa……olur.
- Benlik tasarımı bir kimsenin kendisini nasıl gördüğüdür.
- Benlik meslek seçimini etkiler çünkü meslek seçimi, bireyin kendi hakkındaki tasarımını oldukça açık bir biçimde ifade etmeyi istediği bir yaşam noktasıdır
- İnsanın kendine yönelik benlik algısının meslek seçiminde önemli olduğunu savunur.
- Meslek seçiminin belli bir gelişim dönemi içinde birey ile çevrenin etkileşimi sonucu oluşan benlik tasarımının sonucu olduğunu ileri sürmüştür.
- Birey meslek tercihini ifade ederken "Ben şu ya da bu biçimde bir insanım" demektedir.
- Dönemleri; büyüme, araştırma, yerleşme, koruma, çöküş

1) Büyüme Evresi (0-14 yaş): Bu aşamada çocuğun mesleki benlik kavramı çevresindekilerle etkileşimle gelişmeye başlar. Bireyin çevresindekilerle özdeşim kurması mesleki benliğin gelişmesinde önemli etkiye sahiptir. Bu aşamanın başlangıcında fantezi ihtiyaçlar önemli olmakla beraber, ilgiler ve yetenekler giderek daha önemli rol oynamaya başlar. Bu evre üç alt basamaktan oluşmaktadır.
Hayal (4-10)
İlgi (11-12)
Yetenek (13-14)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

2) Araştırma Evresi (14-24 yaşlar) :Araştırma basamağı ergenlikten ilk yetişkinliğe kadar sürer. Bireyler bu aşamada kendilerini başkalarının mesleki rollerini ve iş dünyasını keşfetmektedirler. Başkalarıyla ilişkiler, etkinlikler ve geçirilen yaşantılar birlikte ev okul, yarı zamanlı işlerde alınan roller mesleki benlik kavramı için veri kaynaklarını oluşturmaktadırlar. İlk mesleki seçimler geçicidir ve fantezilerle başkalarıyla, yapılan tartışmalarla ve rol denemeleriyle sınanır. Bu evre üç alt basamaktan oluşmaktadır. Bunlar;
a) Deneme basamağı (14-17 yaşlar)
b) Geçiş basamağı (18-21 yaşlar)
c) Sınama ve izleme basamağı (22-24 yaşlar)

3) Yerleşme Evresi (25-44 yaş) : Birey mesleki bağlamda bir uzlaşma sağlamaya ve işinde yerleşmeye başlar. Birey sosyal yaşamını mesleğine göre ayarlar. İşe bağlanma vardır. Bu dönemde genç yetişkin güvenli bir mesleki benlik oluşturmaya çalışırken bazı bunalımlar geçirebilir. Mesleki benlik kavramı kararlılık kazandıkça, iş dünyasında ilerlemek ve bir yer edinmek için daha çok çaba harcanır. Birey meslekte çıkabilecek en üst düzeye erişir. Bu evre iki alt basamaktan oluşmaktadır. Bunlar.
a) Sınama evresi (25-30 yaşlar)
b) Sağlamlaştırma basamağı (31-44 yaşlar)

4) Koruma Evresi (45-64 yaşlar) : Bu evrede birey var olan mesleki benlik kavramını korumaya çalışmaktadır. Bireyin doyuma ulaşması gerçekleşir.

5) Çöküş Evresi (65 yaş ve sonrası): Bu evre fiziksel ve zihinsel süreçlerin yavaşlaması enerjinin azalması ile belirginleşir çöküş aşamasında birey daha az yük ve sorumluluk alabilir. Daha çok geçmiş deneyimlerinden ve bilgisinden yararlanma yolunu seçer.

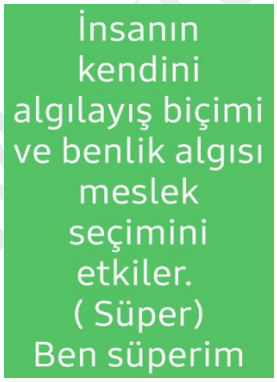

HOLLAND'IN KİŞİLİK KURAMI (TİPOLOJİ)

- Super, Holland ve Roe'nun kuramları kişilik temelli yaklaşımlardır.
- Meslek seçimi, kişiliğin iç dünyasında ifade bulan bir yansımasıdır.
- Bireyin içinde bulunduğu çevrenin tipi yani özellikleri, o kişinin kişilik tipini yani meslek seçimini etkiler.
- Birçok insan, benzerlikler dikkate alındığında, altı kişilik tipinden birine yerleştirilebilir.
- İnsanın altı kişilik tipinden birine sahip olduğunu ve ona uygun meslek seçtiğini söyler. Kısacası, bana mesleğini söyle sana karakterini söyleyeyim.

Gerçekçi tip: Pratik becerilere sahiptir. İnsanlar yerine makine veya araçlarla çalışmayı tercih eder. Açık havada çalışmaktan hoşlanan, nesneler, eşyalar, makineler ve hayvanlarla ilgili etkinliklerle ilgilenen kişilerdir. Fayanscı, boyacı, elektrikçi, çiftçi, marangoz

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

Araştırıcı tip: Analitik düşünce yapısına sahip, meraklı, rasyonel, eleştirel, titiz, sabırlı, bilimsel faaliyetlerden hoşlanan kişilerdir. Biyolog, kimyager, bilim adamı

Artistik tip: Yaratıcı yeteneğe sahiptirler. Hayal gücü ve sezgilerini kullanırlar. Estetik faaliyetlere ilgi duyar. Sezgileri güçlüdür. Sanatçı, ressam, yazar

Sosyal tip: Üst düzey sosyal becerilere sahiptirler. Grup halinde çalışmaktan, insanlarla iletişim kurmaktan keyif alırlar. Empati yetenekleri gelişmiştir. Başkalarına yardım etmeye istekli kişilerdir. Öğretmen, psikolog, halkla ilişkiler uzmanı

Girişimci tip: Konuşma ve pazarlık etme yeteneği iyidir. Liderlik özelliklerine sahiptir. Amaçlarını gerçekleştirmek için insanları yönlendirmekten hoşlanırlar. Dışa dönük, enerjik, kendine güvenen, atılgan, ikna yeteneği yüksek, konuşkan kişilerdir. Avukat, pazarlamacı, reklamcı

Geleneksel tip: Dikkatli, titiz, esnek olmayan, düzenli, öz denetimli, kurallara bağlı, sistematik çalışmaktan hoşlanan kişilerdir. Planları iyi takip ederler. Postacı, veznedar, kütüphaneci

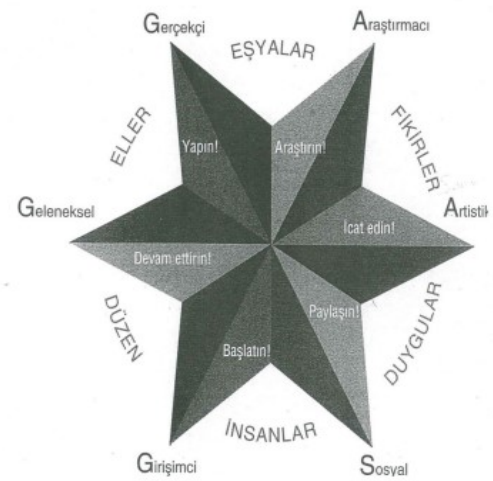

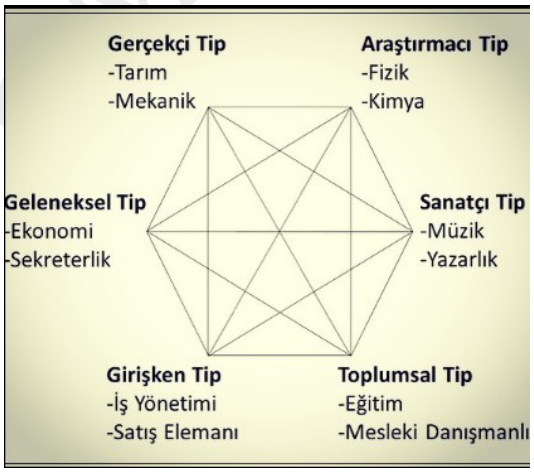

Not: Yakın köşe ve köşegenler arasında benzer özellikler varken, uzak köşe ve köşegenler arasında zıt özellikler vardır.

Prof. Dr. M. ÜND

ROE'NİN İHTİYAÇ KURAMI

- Roe'nun kuramı, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine dayanmaktadır. Roe'nin teorisinin temelini Murphy'nin ve Maslow'un yaklaşımları oluşturmuştur.
- Meslekler psikolojik ihtiyaçları karşılamak üzere seçilir.
- Meslek seçiminde daha çok anne – baba tutumlarının veya öğretmenlerin etkisi olduğunu savunur.
- Bu görüşe göre; hayatın ilk yıllarındaki yaşantılar, hangi ihtiyacın öncelik kazanacağını veya hangisinin diğerine göre daha güçlü olacağını belirler.
- Roe'ye göre erken çocukluk yaşantıları ve daha sonraki kariyer davranışı arasındaki ilişkiye "çocuklukta yaşanan hayal kırıklıkları ve doyumların örüntüsüne bağlı olarak gelişen psikolojik ihtiyaçların yapısı" aracılık etmektedir. Özgül olarak bu bileşke sonucu ortaya çıkan ihtiyaç yapısı, bireyleri ya insanlara doğru ya da insanlardan uzak olmaya doğru yönlendirmektedir.
- Anne Roe meslek seçimi konusunda yapmış olduğu araştırmalar sonucunda meslek seçimini etkileyen gerçek gücün, insanın çocukluğundaki tecrübelerden kaynaklandığı görüşü içindedir.
- Anne-baba çocuk arasındaki ilişki, ilgi, ihtiyaç ve tutumları, bunlar da meslek seçimini belirler. Koruyucu olan ailelerin çocukları ödül ve geri bildirim sağlayan mesleklere yönelirler. İhmal edilen çocuklar, insanlardan uzak, nesnelere yönelik meslekleri seçerler. Kabul edilen çocuklar, ilgilerini dengeleyebilecekleri mesleklere yönelirler.
- Çocukluktaki aile ortamı yetişkinlikte ilgi ve tutumları etkiler. Aile ortamının etkilerine göre insanlara yönelik ya da insanlara yönelik olmayan meslekler seçilir.

İnsanlara yönelik meslekler: Hizmet, iş bağlantısı, örgütler, genel kültür, sanat ve eğlence.

İnsanlara yönelik olmayan meslekler: Teknoloji, açık hava, bilim.

SOSYAL BİLİŞSEL KARİYER KURAMI

- Sosyal bilişsel kuramlar, yaşam boyu kariyer süreci ve kariyer seçimlerini etkileyen geniş bir değişken grubu üzerine odaklanır; sosyal koşullar, sosyal durum ve yaşam olaylarının kariyer seçimleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu savunurlar.
- Bu kuramın temelinde Bandura'nın sosyal öğrenme kuramı vardır.
- Kendini yetkin görme beklentileri, Sonuç beklentileri ve Kişisel hedefler üzerinde durur.

Özyetkinlik Beklentileri

- Bireyin belirli konularda kendisini yetkin görme inancıdır.
- Yetkinlik inançları belirli durumlarda kazandırılabilir bu anlamda değişime açıktır.
- Farklı performans alanlarına göre bireyin kendisini yetkin görme inancı değişebilir.

Sonuç Beklentileri

- Belirli davranışları yaptıktan sonra ortaya çıkan durum ya da sonuçla ilgili kişisel inançlardır. Düşük yetkinlik beklentisi fakat yüksek sonuç beklentisi bireye hayal kırıklığı yaşatabilir. Tersi durumda yani yetkinlik beklentisinin yüksek ancak sonuç beklentisinin düşük olduğu durumda birey gereken adımları atmayabilir.

Kişisel Hedefler

- Seçim hedefleri bireyin ulaşmak istediği hedef. Performans hedefleri ise bireyin erişmeyi istediği performans düzeyidir.

GOTTFREDSON'UN DARALTMA VE UZLAŞTIRMA MODELİ

- Farklı sosyal sınıflar ve etnik gruplara mensup kadın ve erkeklerin birbirlerinden çok farklı tercih yapmaları ve bu ayrımlaşmanın çocukluğun oldukça erken yaşlarında başlaması Gottfredson'un ilgisini çekmiş ve meslek seçiminde sosyal faktörlerin etkisini vurgulayan görüşlerini geliştirmiştir
- Herkes saygın mesleklere girmeye çalışmakta ama bazı insanlar diğerlerinden çok daha fazla sosyal ve ekonomik engellerle karşılaşmaktadır.
- Benlik kavramı cinsiyet, dış görünüş, yetenekler, değerler vb. öğelerden oluşur. Bu öğelerden bazıları bazı kişiler için diğerlerinden daha önemli olabilir.
- İnsanlar, meslekler, meslek üyelerinin özellikleri, çalışma ortamı, kazanç vb konular hakkında bazı kavramlar oluşturmaktadır. Bunlar toplumda yaygın olarak benimsenen bir takım kalıplar ve imajlar olabilir. Bu yargılar veya imajlar birkaç boyuta göre gruplandırılmaktadır. Gottfredson bunlara "Mesleklerin Bilişsel Haritası″ adını vermektedir.
- Daraltma süreci istenmedik seçeneklerin listeden çıkarılması, uzlaştırma süreci ise en çok istenen seçeneklerle dış gerçeklerin uygunluğunun sağlanmasıdır.

NOT: Cinsiyetin meslek seçimini etkilediğini savunur.

HOPPOCK VE MESLEKİ GELİSİM KURAMI

- Bireyler bilinçli ya da bilinçsiz oldukları bazı duygusal ihtiyaçlarını ve değerlerini doyurmak amacı için bir meslek seçerler. Seçilen meslek bireyin kendi ihtiyaçlarını en iyi karşılayacağını düşündüğü bir meslektir. İster belirgin olsun ister bireyin yöneldiği davranışlara bakılarak sadece hissedilebilir düzeyde olsun, bireyin bütün ihtiyaçları onun meslek seçimini etkiler.
- Bireyin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların doyurulma düzeyi sürekli değişiklik gösterdikçe ve birey ihtiyaçlarını daha iyi karşılayacak yeni meslekler hakkında bilgi edindikçe bireyin meslek seçimi de sürekli değişiklik gösterir.

GELATT'IN KARAR MODELİ

Diğer kuramlar meslek seçimini akılcı değil, duygusal etmenlere dayalı açıklarken, bu kurama akılcı karar vermenin belli stratejileri vardır. Karar verme duygusal değil **bilişsel bir süreçtir ve bu nedenle öğrenilir.**

NOT: Psikanalitik kuram meslek seçimini yüceltme mekanizmasıyla açıklar.

KİŞİ SAYISINA GÖRE REHBERLİK

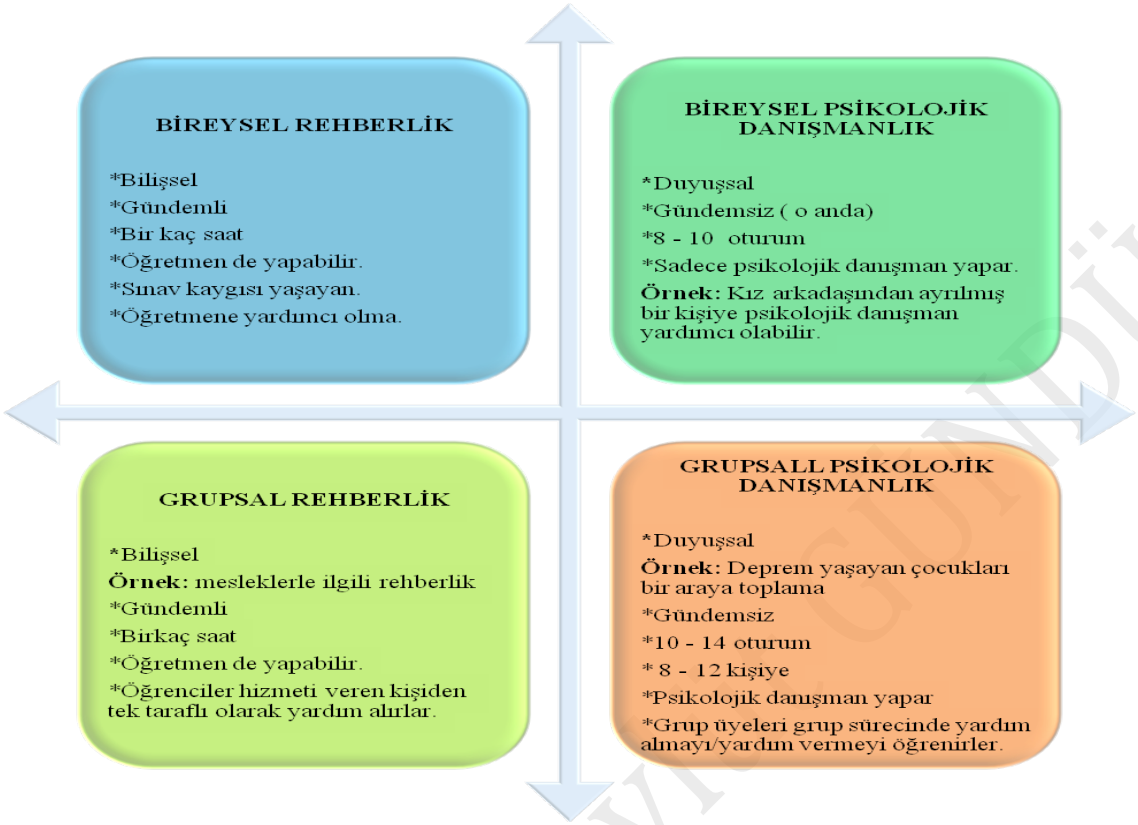

NOT: Rehberlik hizmetleri bütün öğretim kademelerinde yapılırken, psikolojik danışmanlık daha çok ortaöğretim ve yükseköğretim (küçük çocuklar kendini yetişkinler gibi ifade edemezler) de yapılır.

ÖĞRETİM KADEMELERİNE GÖRE REHBERLİK

❖ OKUL ÖNCESİ (0 – 6)

- ✓ Öz bakım becerileri, bedenini kullanmalarına yardımcı olma
- ✓ Oyun oynatarak onları gözlemleme
- ✓ Merak ihtiyacını giderme, Hayal ve isteklerini açığa çıkarma
- ✓ Bağımsızlığını kazanmalarına yardımcı olma
- ✓ Çocuğun kendini kabul etmesine yardımcı olma
- ✓ Özgüvenini geliştirme, Benlik kavramı oluşturma
- ✓ Sosyalleşmesini sağlama
- ✓ Okula uyum ve ilköğretime hazır olmalarına yardımcı olma

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

❖ İLKÖĞRETİM (6 – 12)

- ✓ Eğitsel rehberliğin en yoğun olduğu dönem
- ✓ Okul öncesi dönemde verilen rehberlik hizmetlerinin birçoğu devam eder.
- ✓ Sınıf öğretmeni merkezli olarak yürütülür.
- ✓ Bu dönemde sunulan rehberlik hizmetleri hem öğrencilerin gelişimini sağlıklı biçimde tamamlamak hem de üst öğretim kademelerinde sunulacak plan, rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırmak açısından önemlidir.
- ✓ I. kademe ile II. kademeye aynı rehberlik yapılmaz. Öğrencilerin gelişimsel özellikleri göz önüne alınarak I. kademe ile II. kademe hizmetleri farklılaşmaktadır.
- ✓ II. kademede özellikle ergenlik döneminin sorunlarına yoğunlaşır. Ayrıca eğitsel ve mesleki anlamda ilk ciddi yönlendirme hizmetleri bu dönemin sonuna doğru yapılır.

❖ ORTAÖĞRETİM (12 – 18)

- ✓ Mesleki rehberliğin en yoğun olduğu dönemdir.
- ✓ Ergenlik döneminin özellikleri rehberlik hizmetin içeriğini oluşturur.
- ✓ Arkadaş etkisinin fazla olması nedeniyle akran danışmanlığı önemlidir.
- ✓ Dönemin gelişimsel özelliklerine bağlı olarak bireysel etkinlikler daha fazla önem kazanır.
- ✓ Daha çok bireysel psikolojik danışmanlık yapılır.

❖ YÜKSEKÖĞRETİM (+18)

- ✓ Kişisel rehberliğin en yoğun olduğu dönemdir.
- ✓ Barınma, beslenme, başarı, kız – erkek ilişkileri, aile kurma, mali destek, sağlık gibi birçok sorunu çözmeye yardımcı olmak.
- ✓ Kişilik bütünlüğü ve kimlik kazanma kendi seçtiği bir mesleğe hazırlanma, kariyer planlama gibi sorunlarla mücadele etmeye yardımcı olmadır.

İLETİŞİM

İletişimi Ne Engeller?

- ✓ Emir,
- ✓ Yargılama,
- ✓ Eleştirme,
- ✓ Mantık yoluyla inandırmaya çalışmak,
- ✓ Tahlil – teşhis etme,
- ✓ İnceleme, soruşturma tarzındaki cümleler,
- ✓ Dikkat dağıtıcı konuşmalar,
- ✓ Ahlak dersi verme,
- ✓ Lakap takma,
- ✓ Öğüt,
- ✓ Teselli

(Eyi hiç konuşmayalım hacı, her şey iletişimi enlelleyo)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

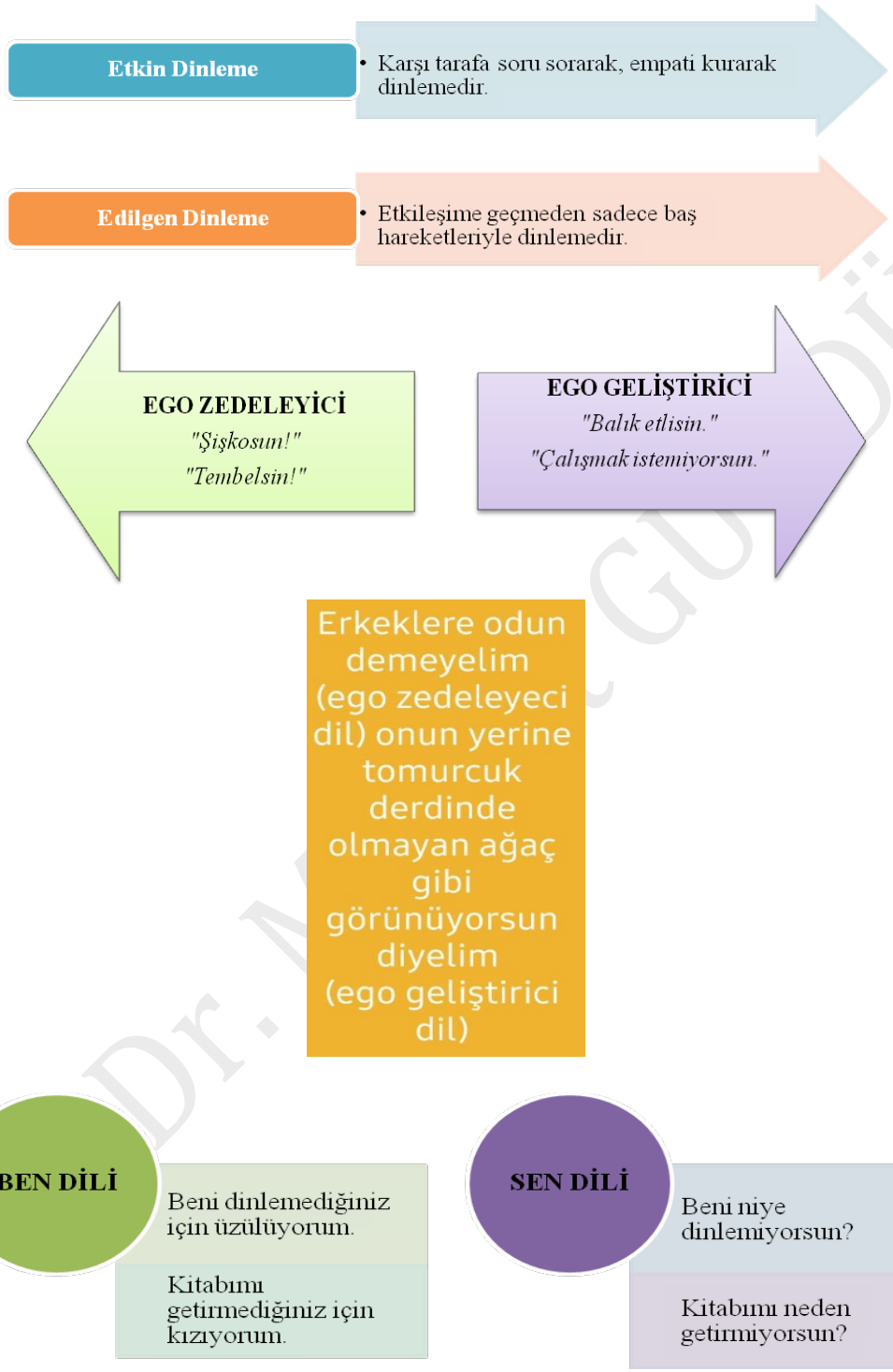

Ben dili kurarken karşı taraf suçlanmadan kişi cümleyi kendine dönük olarak ifade eder. Sen dili ise direk karşı tarafa yönelik olduğu için biraz suçlayıcı bir görüntü verir.

Pr. Dr. M. GÜNDÜZ

❖ **KOŞULSUZ KABUL**

"Ne olursan ol, gel", "Hatasız kul olmaz, hatamla sev beni"
Kişiyi olduğu gibi kabul etmektir.
Kendini olduğu gibi kabul ederse ne olur? Siz söyleyin

❖ **KENDİNİ AÇMA**

Danışmanın kendinden örnek vermesidir. Danışman, danışana geçmiş yaşantılarından örnek verir.
Örnek**:** "Ben de sınavı kazanamadığımda çok üzülmüştüm."

❖ **SAYDAMLIK (İÇTENLİK, DÜRÜSTLÜK, TUTARLILIK, BAĞDAŞIM İÇİNDE OLMA)**

"Özü, sözü bir olmak"
Kişilik anlamında dürüst olmak
Danışmanın hissettiği duyguları, karşı tarafa olduğu gibi yansıtmasıdır.
Örnek**:** "Okulda böyle olaylar olduğunu bilmiyordum, bu duruma şaşırdım."

❖ **KAPI ARALAYICI TEPKİ (KONUŞMAYA AÇIK DAVET)**

"Ağzından laf alma." diyebiliriz.
Karşı tarafı konuşturmaya cesaretlendirmedir.
" Bugün nelerden bahsetmek istersin?"

❖ **ASGARİ DÜZEYDE TEŞVİK**

Dinleyicinin müdahalesini en alt düzeyde tutarak karşıdaki kişinin uzun cümleler kurmasını sağlamaktır.
" Evet, hı hı gibi kısa cümleler veya baş sallama gibi"

❖ **EMPATİ**

Kişinin kendini başkasının yerine koyarak gerçekçi bir şekilde onu anlamaya çalışmasıdır.
"Annenle baban boşandığı için üzgünsün, üzülüyorsun, üzgün olmalısın"

❖ **SEMPATİ "DUYGUDAŞ OLMA"**

Danışmanın geçmişte yaşadığı olayların etkisiyle yanlı olarak danışana cevaplar vermesidir.
"Öğretmenine çok kızmışsın."----Empati
"Öğretmenine ben de kızıyorum."---Sempati

❖ **ÖZDEŞİM KURMA**

Danışmanın da öğrenci gibi hareket etmesidir, onun gibi davranmasıdır.
"Ben de olsam yüzüne senin gibi tükürürdüm"

Prof.Dr.Mevlüt GÜNDÜZ

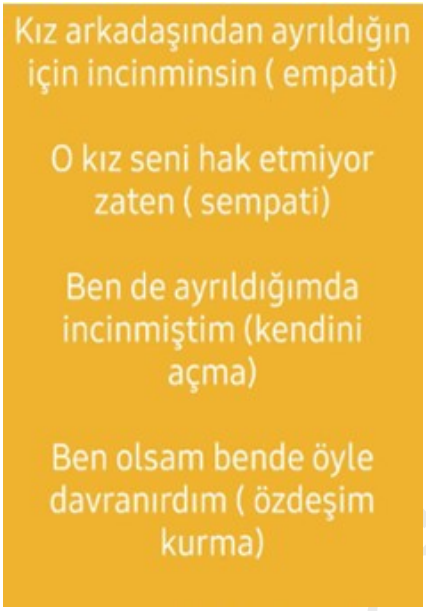

❖ **KENDİNİ KATMA**

Dinleyicinin veya danışmanın karşısındakinin davranışı ve tutumu ile ilgili kişisel olarak verdiği tepkidir. Sıklıkla "Yaptıklarından seninle ilgili …… hissediyorum." şeklinde kurulan cümlelerdir.

Örnek**:** Yeni işe başlaman, yüzündeki mutluluğu artırmış. Senin adına seviniyorum.
Örnek: Evlenmene senin adına çok sevindim (yalan, sen gibi birini kim aldıysa haline acırım, ben seni evde kalır hatta ve hatta fallik dönemine takılırsın zannediyordum diyemedim ya len…)

❖ **RAPPORT KURMA**

Kişinin karşısındaki kişiyle sıcak, samimi, içten bir şekilde konuşmasıdır.

❖ **İÇTEPİSEL KARAR VERME**

Alternatif seçenekleri düşünmeden, bilgi toplamadan, karşılaştırma yapmadan bir seçeneğe yönelmektir. (Düşünmeden karar verme)

❖ **VAROLUŞÇU BİÇİMDE YAŞAMA**

Anı yaşamaktır (carpediem), dün dünde kaldı, yarına Allah kerim, o zaman bugünü iyi değerlendircen.

❖ **SPONTAN, OTANTİK OLMA**

Doğal olmaktır, içinden geldiği gibi yaşamaktır.

❖ **YAŞANTILARA AÇIK OLMA**

Dıştan gelen uyarıcıları aynen kabul etmektir, çarpıtmamaktır, olayları kabullenmektir.

❖ **ORGANİZMAYA DAHA FAZLA GÜVENME**

Bireyin organizmasından gelen uyarıcılara önem vermesi ve en iyi davranışa götürecek bir yol olarak organizmasına güvenmesidir.

❖ **DAHA TAM OLARAK FONKSİYONDA BULUNMA**

Duyu organlarını mümkün olduğu kadar zengin duyum almak için tümüyle işe koşar. Yani tam kapasite ile çalışır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

❖ Çatışma hayvanları

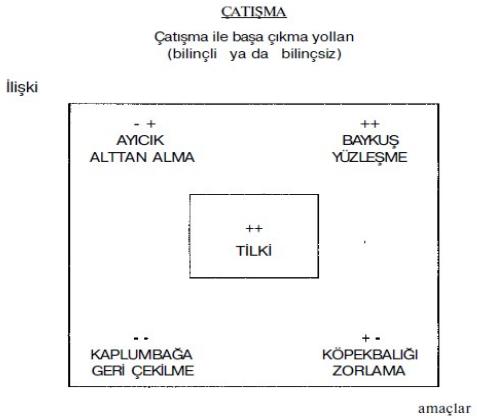

Ayıcık: Altan alma **Köpekbalığı**: Zorlama **Kaplumbağa**: Geri çekilme
Tiki: Uzlaşma **Baykuş**: Yüzleşme

JOHARİ PENCERESİ

	Kendinin bildiği	**Kendinin bilmediği**
Başkasının bildiği	Açık	Kör
Başkasının bilmediği	Gizli	Bilinmeyen

Açık alan gittikçe genişlerse ne olur? (İyi olur): Danışanın kendini açtığını anlarız.
Kör alan gittikçe genişlerse ne olur? (Kötü olur, psikolojik danışma yapılmalıdır): Kişi kendini tanımıyor olarak yorumlayabiliriz.

REHBERLİK HİZMET ALANLARI

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA ARASINDAKİ İLİŞKİ

- ✓ Psikolojik danışma rehberlik kapsamında en fazla uzmanlık gerektiren alt alandır.
- ✓ Rehberlik daha çok bilişsel özelliklere yönelikken, psikolojik danışma daha çok duyuşsal özelliklere yöneliktir.
- ✓ Öğretmen rehberlik yapar ama psikolojik danışmanlık yapmaz.

1. Oryantasyon

- ✓ Yeni bir duruma uyum ve alıştırma söz konusudur.
- ✓ Hem uyum sağlayıcı hem de önleyici işlevi vardır.
- ✓ Daha çok öğretim yılının başında, öğrencilere okulu ve okulda bulunan imkanları tanıtmak için yapılır.
- ✓ Okulun fiziki yapısı, tarihçesi, kuralları, eğitim programı, vs. tanıtılır.
- ✓ Asıl amaç başarıyı artırmak değil çocuğun okula uyumunu kolaylaştırmaktır.

Akran Danışmanlığı: Ortaöğretimde üst sınıftaki öğrencilere belli bir eğitim verildikten sonra alt sınıftaki öğrencilere yardımcı olmalarını sağlamaktır.

2. Bireyi Tanıma

Bireyin ihtiyaçlarını, ilgi ve yeteneklerini, kişilik özelliklerini, ailesel özelliklerini tanımak ve bu durumu bireye tanıtmak için verilen hizmettir. Bireyi her açıdan tanımak gerekiyor.

3. Yöneltme Ve Yerleştirme

Öğrencinin kendi ilgi – yetenek ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli programlara, seçmeli derslere okullara ve meslek alanlarına yönelmeleri amacıyla yapılan yardımdır.

4. İzleme ve Değerlendirme

- ✓ Özellikle yöneltme ve yerleştirme hizmetleri sonunda öğrencilerin yerleştirildikleri programlar, üst okullar meslek alanlarındaki başarı durumları ve yaşadıkları uyum güçlüklerinin incelenmesidir.
- ✓ Dönüt niteliği taşır.
- ✓ Sunulan rehberlik hizmetinin etkililiği değerlendirilir.

5. Bilgi Toplama Ve Yayma

- ✓ Öğrencileri olanaklardan haberdar etmektir.
- ✓ Öğrencilerin ihtiyaç duyabilecekleri her türlü bilgiyi toplayarak bunları öğrencilerle paylaşmaktır.
- ✓ Fiş asmak, yönlendirici bilgiler, seminerler, okul gezileri düzenleme gibi

6. Sevk (Refere)

Kendi yeterlilik alanının dışına çıktığı durumlarda, öğrenciyi gerekli mercilere yönlendirmektir.

Not: Bazen sevk ile yöneltme aynı anlamda kullanılmaktadır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

7. Psikolojik Danışma

Normal öğretmenler yapamaz. Uzmanlık gerektirir. Daha çok duyuşsal alana dönüktür.
Rehberliğin en önemli alt alanıdır. Özel ortamlarda özel teknikler kullanılarak yapılır.

8. Rehberlik Programı Hazırlama

- ✓ Okulun rehberlik programı hazırlanırken kurumun özellikleri, amaçları, öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri, öğrenci özellikleri dikkate alınmak zorundadır.
- ✓ Bu nedenle tek tip okul rehberlik programı olmaz.

9. Konsültasyon (Müşavirlik)

- ✓ Okuldaki yönetici ve öğretmenlerin rehberlik konusunda daha yeterli bir hale gelmesini ve ortak bir rehberlik anlayışı oluşturmayı sağlar.
- ✓ Diğer bir boyutu da anne babalara rehberlik hizmeti verilmesidir.
- ✓ Sadece psikolojik danışman yapabilir.

10. Çevre ve veliyle ilişkiler

- ✓ Okul, içinde bulunduğu çevreyi etkileyen ve çevreden de etkilenen bir kurumdur. Bu nedenle okul yöneticisi, psikolojik danışman ve okulda görevli diğer öğretmenlerce okulun çevresel özelliklerinin bilinmesi ve çevreyle ilişkilerin sürdürülmesi gerekir.
- ✓ Okulun yakın veya uzak çevresinde öğrencilerin yararlanabileceği birtakım olanakların yanında, öğrenciler için zararlı olabilecek bazı durumlar, kişi veya kurumlar da olabilir. Bu konularda öğrencilerin bilgilendirilmesi ve öğrencilerin yararlanabileceği şekilde çevredeki kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapılması gerekir.
- ✓ Sınıf rehber öğretmeni de yapar.

11. Araştırma ve değerlendirme

Okullardaki PDR hizmetleri bilimsel ve profesyonel düzeyde yürütülen hizmetlerdir. Bu nedenle yapılacak çalışmaların gerçekçi olarak belirlenmesi ve yapılan çalışmaların da **etkililiğinin** değerlendirilmesi araştırma ve değerlendirme hizmetlerini zorunlu hale getirir.

Prof. Dr. Murat GÜNDÜZ

PSİKOLOJİK DANIŞMA İLKELERİ

1) **ONAYLAMA:** Danışanın söylediklerinin anlaşıldığını ifade etmek için geri bildirim vermedir.

2) **YANSITMA**: Danışanın ifade ettiği duyguları anladığımızı ona hissettirmemizdir. İçeriği de yansıtabiliriz duyguyu da.

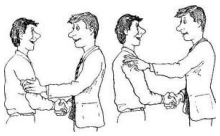

3) **YÜZLEŞME**: Danışanın sözlerindeki tutarsızlıklara dikkat çekmek, kendisiyle yüzleştirmektir.

4) **YORUMLAMA**: Danışanın ifade ettiği duygu, düşünce ve yaşantılar arasında bağlantı kurmaktır.

5) **DESTEKLEME**: Danışanın duygu ve düşüncelerini inceleme, kendini tanıma ve güçlü yönlerini keşfetme konusunda yardımcı olmadır. "Sen yapabilirsin!" diye destek vermektir.

6) **BİLGİ VERME (AÇIKLAMA):** Danışmanın süreçte gerekli gördüğü durumlarda danışanın durumu ile ilgili bilgi vermesidir.

7) **ŞİMDİ VE BURADA:** Danışana, yaşadıkları danışanın sorunları ile ilgili o andaki duygu ve düşüncelerini üzerine konuşma tekniğidir.

BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ

Bireyi Tanırken Nelere Dikkat Edilmelidir?

- ✓ Bireyi tanımanın amacı, onun kendisini tanımasına, kendi sorununun farkına varmasına yardım etmektir. İçgörü kazanma: Bireyin kendi sorununun farkında olmasıdır.
- ✓ Gerekli olduğunda uygulanmalıdır.
- ✓ Uygulanan tekniklerin sonuçları öğrenci ile paylaşılmalıdır.
- ✓ Sonuçları hemen iletmek yerine hazır olmalarını beklemek gerekir.
- ✓ Bazı tekniklerin sonuçları paylaşılırken gizlilik ilkesine uyulmalıdır.
- ✓ Öğrenciyi daha iyi tanımak için birden fazla teknik kullanılmalıdır.
- ✓ Sonuçlar, gerekli olduğunda öğrenciye zarar vermeyecek şekilde ilgili kişilerle paylaşılmalıdır.
- ✓ Sonuçları kullanılmayacak testler uygulanmamalıdır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ Bireyi tanımada kullanılan teknikler amaç değil araçtır. Sonuçları kilitli dolaplarda bekleyen ve uygulamaya konmayan tekniklerin değeri yoktur.
- ✓ Bireyi tanıma hizmetleri sürekli olmalıdır.
- ✓ Bireyi tanımak amacı ile kullanılan araçlar, amaç, durum ve koşullara göre seçilmelidir. Tek ve en iyi bireyi tanıma tekniği yoktur.
- ✓ Bireyi tanıma tekniklerinin kullanılması, işbirliği gerektirir.
- ✓ Bireyi tanıma teknikleri sadece sorunlu öğrencilere yönelik değildir, tüm öğrencileri kapsayacak biçimde yürütülmelidir.
- ✓ Bireyi tanımada elde edilen bilgiler geçerli ve güvenilir olmalıdır.
- ✓ Okulda öğrencilerle ilgili olarak toplanan özel olmayan bilgilerden, öğretmen, okul yönetimi ve ailelerin de yararlanması sağlanmalıdır.
- ✓ Testler, danışma sürecinin vazgeçilmez bir parçası DEĞİLDİR.
- ✓ Bazı testlerin kullanılması için eğitim alınması gerekmektedir. Uzmanlık gerektirir.
- ✓ Testler uygulanacak bireylerin kültürüne uygun olmalıdır.
- ✓ Testin geliştirildiği yaş aralığı dikkate alınmalıdır.
- ✓ Sonuçlar bireyin anlayacağı şekilde açıklanmalıdır.

NOT: Psikolojik testler üzerinde değişiklik yapılmaz. Yani madde ekleme çıkarma yapılmaz. Ancak kültüre uygun şekilde testi geliştiren kişiden izin alınarak uyarlama yapılabilir.

TEST TEKNİKLERİ

BAŞARI TESTİ: Öğrencilerin kazandıkları akademik bilgileri ölçmek amacıyla yapılır. Şuanki öğrenme eksikliklerinin saptanmasında başarı testi kullanılır.

YETENEK TESTİ

Genel Yetenek Testi: Bireyin değişik düzeyde akademik ve zihinsel özelliklerinin tespit edilmesidir. Zeka testleri gibi

Özel Yetenek Testi : Bireylerin belli bir alandaki akademik zihinsel veya fiziksel yeteneklerinin tespit edilmesidir. Özel yetenek testleri gibi. Yetenek testleri daha çok eğitsel ve mesleki alanda kullanılır.

NOT:Kişinin gelecekteki başarısı yordanırken yetenek testleri kullanır.

İLGİ ENVANTERİ: Bir kişinin zorlama olmaksızın bir şeyden hoşlanma derecesidir. Sevip – sevmeme, hoşlanıp – hoşlanmama. "Matematik dersine katılmaktan hoşlanıyorum."

TUTUM ÖLÇEĞİ: Bireyin sahip olduğu duygu, düşünce, inanç ve değerlerin toplamıdır. "Bakış açısı", "Anayasanın gereksiz bir ders olduğunu düşünüyorum."
Düşünce ---Tutum, Hoşlanma---İlgi

KİŞİLİK TESTLERİ: Bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı kendine özgü özelliklerin toplamıdır. Kişiliğin iki boyutu vardır.
Mizaç (huy)----kalıtım, Karakter----Çevre

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Projektif Testler: Bireye belirsiz uyarıcılar verilerek bireyin bu uyarıcılara istediği şekilde tepki verdiği testlerdir.

Hangi durumlarda kişilik testi uygulanabilir?
Saldırganlık, kendini yalnız hissetme, sürekli yalan söyleme, hayattan keyif almama gibi

- Sınıf rehber öğretmeni hangisini uygular, hangisini yorumlar, hangisini ne uygular ne de yorumlar?

> ➢ **Kişilik testleri** hem uygulama hem de yorumlama aşamasında uzmanlık gerektirir.
> ➢ **İlgi ve yetenek testleri** uygulama aşamasında uzmanlık gerektirmezken yorumlamada uzmanlık gerektirir.
> ➢ **Tutum testleri** ise sınıf rehber öğretmenlerince uygulanıp yorumlanabilir.

Test Teknikleri

Maksimum Performans Testleri	Tipik Davranış Testleri
–Yetenek Testleri	–Kişilik Testleri
–Başarı Testleri	–İlgi Envanterleri
	–Tutum Ölçekleri

Maksimum Performans Testleri: Ölçülen nitelik açık seçiktir. Testin doğru cevap anahtarı vardır. Bu cevap anahtarı dış ölçütlere göre belirlenmiştir. Testten alınabilecek bir maksimum puan vardır.

Tipik Davranış Testleri: Ölçülen nitelik açık seçik değildir. Testin doğru cevap anahtarı yoktur. Testi alan kişi, kendi bireysel özelliklerine göre soruları cevaplandırır. Testten alınabilecek bir maksimum puan yoktur.

TEST DIŞI TEKNİKLER

GÖZLEME DAYALI TEKNİKLER

GÖZLEM
- Tesadüfi = Plansız
- Sistematik = Planlı

a. Gözlem Listesi
b. Derecelendirme Çizelgesi
c. Özellik – Kayıt Çizelgesi
d. Vaka(Olay) Kaydı

Prof. Dr. Mevlüt ÜNDÜZ

Gözlem yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar:

- Amaca uygun olarak yeterli bir süre boyunca devam edilmelidir.
- Elde edilen veriler diğer tekniklerin sonuçları ile bütünleştirilerek kullanılmalıdır.
- Nesnel gözlemler ile kişisel yargılar birbirine karıştırılmamalıdır.
- Sonuçlar, gözlem bittikten hemen sonra kaydedilmelidir.
- Neyi gözlemleyeceğine dair ölçütler gözlem yapılmadan önce belirlenmelidir.
- Aynı anda birden fazla özellik gözlemlenmemelidir.
- Gözlenen kişi gözlem yapıldığının farkında olmamalıdır.

GÖZLEM LİSTESİ (EVET – HAYIR)

Özellik	Evet	Hayır
……	✓	
……		✓
……..		✓
…….	✓	

Gözlenecek özellik ve davranışların evet – hayır şeklinde kaydedilmesidir.

DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ (LİKERT**)**

Davranışlar	Gelişme derecesi
1.Başkalarını konuşurken dinler.	1 2 **3** 4 5
2…….	1 2 3 **4** 5
3……	1 2 **3** 4 5

Gözlenen davranışların yapılma sıklığını LİKERT (derecelendirme) tipi ölçek kullanarak kaydedilmesidir. Bu teknik gözlem sonuçlarının sayısal verilere dönüştürülmesini sağlar.

Nelere Dikkat Edilmelidir?

1. Gözlenen özelliklerin sayısı sınırlı tutulmalıdır.
2. Aynı davranış birden fazla gözlenmelidir.
3. Aynı davranış birden fazla kişi tarafından gözlemlenmelidir.
4. Aynı davranış birden farklı ortamda gözlemlenmelidir.

Derecelendirme Ölçeğine Karışan Hata Türleri

Genelleme (Hale etkisi) : Gözlemcinin birey hakkındaki görüşünün özel ve farklı diğer bir niteliğine de genellenmesidir. Dürüst olan birinin başarılı olacağını da düşünmek gibi

Bir okul psikolojik danışmanı, geçen yıl okul birincisi olan Hasan'ı sosyal becerileri açısından değerlendirmek amacıyla ona bir ölçek uygulamıştır. Okul psikolojik danışmanı, bu değerlendirmeyi "Okul birincisinin sosyal becerileri de iyi olur." anlayışıyla yapmıştır.

Okul psikolojik danışmanının uyguladığı bu ölçeğe aşağıdaki hata türlerinden hangisi karışmıştır?

A) Kişisel yanlılık B) Sabit hata

C) Hale etkisi D) Anlam hatası

E) Cömertlik hatası

Prof. Dr. Mevlüt GÜRBÜZ

Kişisel yanlılık
Bonkörlük: Hep yüksek puanlar vermek
Cimrilik: Hep düşük puanlar vermek
Merkeze yığma**:** Hep orta puanlar vermek

Mantık: Benzer nitelikleri ayıramamak. Zeki mi çalışkan mı? Mantık hatasında benzer özellikler arasında bağ kurulur. Genelleme hatasında farklı özellikler arasında bağ kurulur.

Gözlem yetersizliği: Yeterince gözlem yapamamak, gözlem yapamadığı içinde davranışın nedenlerini yordamaktır.

Anlam Hatası: İyi anlaşılamaması ya da yanlış anlaşılmasından kaynaklanır. Birkaç anlama gelen ve yorum farklılığı doğurabilecek ifadeler bu hataya neden olur.

ÖZELLİK KAYIT ÇİZELGESİ

Müzik Yeteneği Olan Öğrencilerin Özellikleri			
1. 2. 3.			
Öğrencinin Adı-Soyadı	Gözlenen Davranış Numarası	Toplam	Düşünceler
Fatih	1,3,5,6	4	……
Akif	1,2,4	3	…….
Ufuk	1,2,4,6,7	5	……

Öğrencilerin farklı alanlardaki özellikleri sıralanarak bu özelliklerin hangilerinin öğrencide olup olmadığının belirlenmesidir.

NOT: Bir yere öğrenci seçileceğinde ve yönlendirileceğinde bunu kullanmak daha isabetli olur.

VAK'A KAYDI (OLAY KAYDI, ANEKDOT)
Bir olayın ya da bir davranışın, yorum katılmadan ayrıntılı olarak yazılmasıdır. Burnunu karıştırıyorsa karıştırıyor diye aynen yazacan yani. Yorum yapılacaksa da ayrı olarak yazılır.

KENDİNİ ANLATMA TEKNİKLERİ

OTOBİYOGRAFİ
Bireyin serbest olarak ya da önceden hazırlamış format çerçevesinde kendisini anlatmasıdır. Yorumlanırken aşağıdaki durumlar bize ipucu vermektedir:

- ❖ Yazıdan edinilen genel izlenim
- ❖ Yazının genel havası
- ❖ Anlatım düzeyi
- ❖ Anlatımdaki özen ve tutum
- ❖ Öyküde yer verilmeyen önemli kişiler
- ❖ Yazını düzeni
- ❖ Yazının uzunluğu veya kısalığı

Not: Yazının serbest veya planlı oluşu, noktalama ve yazım yanlışı, yazı güzelliği fazla ipucu vermez.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Sosyal kabul hatası: Sosyal istenirlik de denir. Başkalarının hoşuna gidecek cevaplar vermektir. Yani herkes vitrine güzel şeyler koymak ister.

ANKET

- Herhangi bir konuda bilgi toplamak amacıyla bireylerin görüşlerinin sorulduğu ve cevapların yazılı olarak alındığı tekniktir. Tamamen katılıyon, az katılıyon, kararsızın, hiç katılmoyon diye oluyo ya o işte.
- Kısa sürede çok kişiye uygulanabilir.
- Çok güvenilir olmayabilir (Okumadan doldurabilir)

PROBLEM TARAMA LİSTESİ

- Öğrencileri genel olarak üzen, sıkıntıya düşüren problemleri ve onların ihtiyaç alanlarını belirlemek amacıyla oluşturulan listedir. Her konuda soru sorulabilir.
- Herkese yapılır.
- Dönem başında yapılır.
- Buna göre plan yapılır.
- Öğrencinin rehberlik servisinden beklentilerini yansıtır.
- Sağlık, ders çalışma, ev ve aile yaşamı, arkadaş ilişkileri, karşı cinsle ilgili sorular, meslekle, kişilikle ilgili problemleri kapsayan genel bir listedir.
- Okulun risk haritasını belirleme konusunda ipucu verir.

(X) 1.Okulda düşük notlar alıyorum.

( ) 2.Sık sık başım ağrıyor.

( ) 3.Arkadaşlarımla iyi geçinemiyorum.

(X) 4.Evde ders çalışırken çok sıkılıyorum.

Okula yeni atanan bir psikolojik danışmanın; okuldaki tüm öğrencilerin ailevi, sağlık, okul, arkadaşlık sorunlarını toplu hâlde belirleyebilmesi için aşağıdaki bireyi tanıma tekniklerinden hangisini uygulaması uygundur?

A) Sosyal uzaklık ölçeği

B) Sosyometri

C) Problem tarama envanteri

D) Görüşme

E) Kısa semptom envanteri

GÖRÜŞME

Bireye ilişkin bilginin, bireyin kendisinden veya onunla ilişkili kişilerden sözel olan veya olmayan biçimlerde elde edilmesidir. Görüşmenin amacı, bireyin kendisine içgörü kazandırmak, problemi kendi ifadesiyle ortaya koymasını sağlamak, gerekli bilgileri öğrenciye vermektir

Görüşme raporu yazılırken ortaya çıkabilecek bazı hatalar şunlardır:

1) Tanıma hatası: Görüşülen kişilerde ortak olan olayların ve işaretlerin tanınmaması, dikkat edilmemesi veya küçümsenmesidir.
2) İhmal hatası: Bazı olayların, ifadelerin önemsenmeyerek ihmal edilmesi
3) Derleme hatası: Görüşülen kimsenin cevapları hatırlanırken bunların abartılmasıdır
4) Yerini değiştirme hatası: Görüşmecinin olayların sırasını hatırlayamamasıdır.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

ARZU LİSTESİ

- Daha çok okul öncesi ve ilköğretimde uygulanır.
- Öğrencilerin umutlarını, beklentilerini, doyurulmamış ihtiyaçlarını ve açığa vuramadığı duygularını ortaya çıkarmaktır.
- Genellikle "olmayacak şey olsaydı" diye sorulur.

Elimde sihirli bir değnek olsa……yapardım.
Bir hayvan olsam……olmak isterdim. Çünkü……

KİME GÖRE BEN NEYİM TEKNİĞİ

Bilimsel İfadeler	Anne – Babama Göre	Arkadaşıma Göre	Öğretmenime Göre	Bana Göre
Titiz			X	X
Neşeli		X	X	
Sabırsız	X	X		
Güleryüzlü	X		X	X

- ✓ Öğrenci kendisi doldurur.
- ✓ Birey, başkaları tarafından nasıl biri olarak algılandığını kendisi değerlendirir.

SOSYAL ATOM ÖLÇEĞİ

Ölçeğin uygulamasında bireylere en iç halkada "ben" sözcüğünün yazdığı, birbirini İzleyen 7 çember üzerine "kendileri için önemli kişileri, yakınlık duygularına göre yerleştirmeleri" istenir. Puanlaması için sosyal atomun en dışındaki daireye yerleştirilen kişilere 1'er puan, en içtekine 7'şer puan verilir.

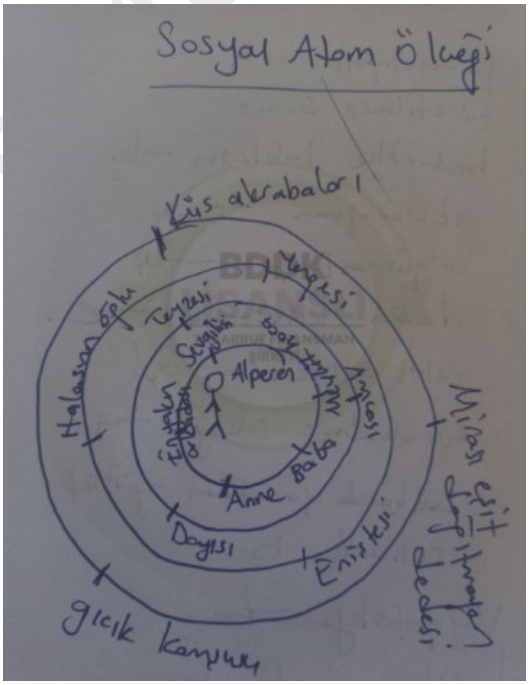

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ZAMAN CETVELİ

Zamanı iyi değerlendiremediğini düşünen bir öğrenciden zamanı nasıl kullandığı konusunda onu tanımak için zaman çizelgesi doldurması istenir. Böylelikle onu tanıyarak yardımcı olunur.

BAŞKALARININ GÖRÜŞLERİNE DAYALI TEKNİKLER

SOSYOMETRİ

- ✓ Amacı, bireylerin birbirleriyle olan etkileşim biçimleri ve ilişkilerini belirlemektir. (sınıfın sosyal dokusu veya röntgeni çekilir)
- ✓ Bireyin, üyesi bulunduğu grup içindeki sosyal statüsü ve durumunu saptar.
- ✓ Gruptaki sosyal ilişki örüntüsünü belirleme olanağı sağlar.
- ✓ "Pikniğe gideceğin ilk üç arkadaşın kim?", "Aynı sırada oturmak istediğin arkadaşın kimdir?" gibi sorular sorulur.
- ✓ Sosyometriye bakarak tercih edilip edilmeme sebebi bilinmez.
- ✓ Veriler uygulanan zaman için geçerlidir (genelleme yapılmaz).
- ✓ Uygulama, öğrencilerin sosyalleşmelerine katkıda bulunabilir (Öğretmen sonuçlara göre sosyal ortamlar oluşturabilir).
- ✓ Grup üyeleri birbirini yeterince tanıdıktan sonra uygulanmalıdır.
- ✓ Çok kalabalık sınıflarda uygulanmamalıdır.
- ✓ Uygulamayı yapacak olan öğretmenin, sınıfta belli bir kabul görmesi gerekir.
- ✓ Öğrencilerin gönüllü olmasına dikkat edilmelidir.
- ✓ Sonuçlar sınıfta paylaşılmamalıdır. Bireysel olarak ve uygun bir dille paylaşılmalıdır.
- ✓ Sonuçlar, grafiğe dönüştürülebilir (sosyogram).
- ✓ Sosyometri yapıldıktan sonra, eğer kopukluklar varsa sınıftaki öğrencilerin sosyalleşebileceği etkinlikler yapılmalıdır.
- ✓ Sosyometride genellikle;

    - sınıfta bir bütünlük olup olmadığı,
    - kaç grup olduğu,
    - çok az istenen veya çok istenen,
    - arkadaşlarıyla bağı olup olmadığı,
    - kız erkek gruplaşmaları olup olmadığı,
    - liderin olup olmadığı,
    - reddedilen,
    - terkedilen,
    - karşılıklı çekenenin olup olmadığı,
    - klik var mı yok mu,
    - tek yönlü ilişki var mı yok mu şeklinde tüm durumlara cevap aranır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

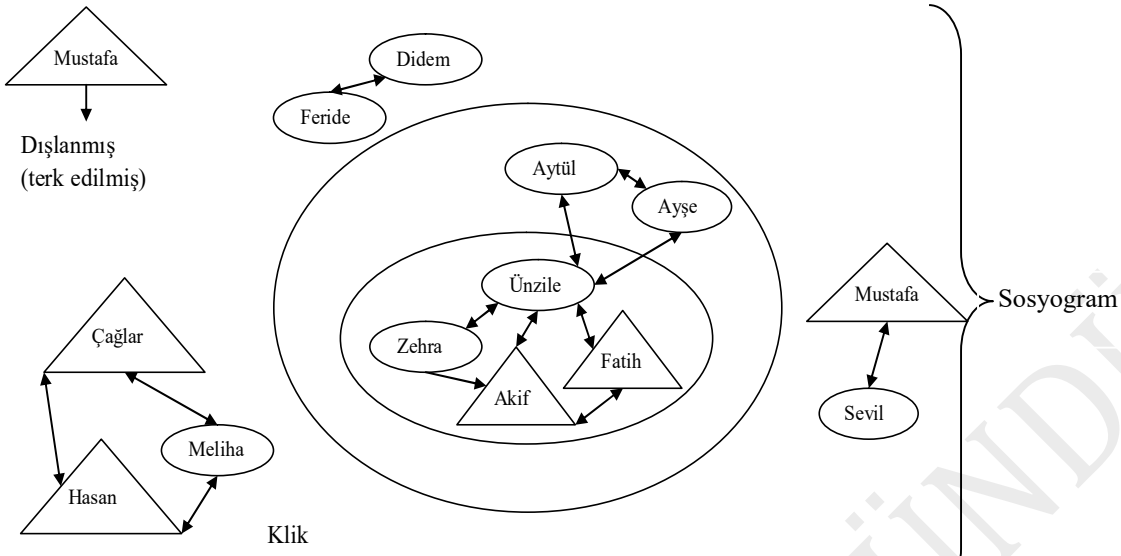

NOT: Cinsiyete bağlı gruplaşma olabilmesi için sınıfın tamamında kızlar kızları, erkekler erkekleri seçmelidir.

KİMDİR BU?

- ✓ Sınıfın enlerini belirlemek için yapılır. (Musalla taşı gibi nasıl bilirsiniz?)
- ✓ Öğrencilerin hangi özellikleriyle bilindiğini ortaya çıkarmak için yapılır.
- ✓ Sosyometriye göre daha çok bilgi verir. Yani nedenlerini anlamamıza yardımcı olur.
- ✓ Kendini de yazabilir.
- ✓ Kendisini nasıl gördüğü ile başkasının onu nasıl gördüğü bir biriyle uyuşuyorsa bağdaşım düzeyi yüksek denir.

En çok sevilen kimdir……..
Hiç sevilmeyen……..
En çalışkan……
En tembel…….

Nasıl bilirsiniz nasıl algılarsanız ey cemaat (Kimdir bu)

SOSYAL UZAKLIK ÖLÇEĞİ

Öğrencilerin her bir arkadaşı hakkında ne düşündüğünün betimsel ifadelerin altını işaretleyerek dile getirmesidir. Kendine yakın mı uzak mı gördüğünü ortaya çıkarır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ROL DAĞITIM TEKNİĞİ: (Kimdir bu tekniğinin hikayeli halidir**)**
Öğrencilerin belirgin özelliklerini dolaylı yolla ortaya çıkarmaya yarayan bir başka tekniktir. Bunun için; belli tiplerin tanınmasına yol açacak bir oyun seçilir. Oyun öğrencilere okunur. Rolü temsil eden adın önündeki boş yere rolleri en iyi yapabilecek öğrencilerin adının yazılması istenir. Kral, kraliçe, iyilik perisi vs.

ETKİLEŞİME DAYALI TEKNİKLER

Psikodrama (ruhsal oyun)
Bireyin iç dünyasındaki kaygı – korku – sevinç ve duygularını bir oyun içerisinde rol olarak ortaya koymasıdır (bireyseldir). Daha çok bir kişinin sorununu gidermeye yöneliktir.

Sosyodrama (toplumsal oyun)
Bir grubun ortak yaşadıkları bir sosyal soruna ilişkin rolleri gerçek hayatta olduğu gibi oynamasıdır (grupsaldır). Daha çok grubun sorununu gidermeye yöneliktir.

Oyun
Bireyi oyun oynatarak tanımadır.

Ev Ziyaretleri
Çocuğu kendi ortamında tanımak, çocuk hakkında önemli bilgilere ulaşmaktır.

DİĞER TEKNİKLER

Vak'a İncelemesi
Sorunu olan bir kişinin bir bütün halinde derinlemesine incelenmesine dayalı tekniktir.
Madde bağımlısı olan bir öğrencinin incelenmesi gibi.

Vak'a Konferansı
Bireyin davranışlarını daha iyi anlamak için bir grup uzmanın bir araya gelmesidir.

NOT: Çocuğun kendisi ve velisi katılmaz.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Vaka Tarihçesi: Bireyin kendisinden elde edilen geçmişine ve şu anki durumuna ait bilgilerden oluşur.

Vaka Temsili: Bir olaya dahil olan bireylerin olay sırasında bulundukları konum, bakış açıları ve durumlarını anlamak amacıyla olayın yeniden canlandırılmasına dayanan bir yöntemdir.

Bibliyoterapi : Sorunlu öğrenciye sorunu ile ilgili kitap tavsiye etmektir.

Film Terapi (Sineterapi): Film izlettirilip kahramanı model almasıdır.

Öğrenci Tanıma Fişi: Anne adı, baba adı, oda sayısı, kardeş sayısı……..

Genogram: Genogram farklı sembolleri kullanarak nesiller boyunca ilişkileri, önemli olayları ve aile dinamiklerini gösteren bir aile haritasıdır. Kadın, erkek, cinsiyet, evlatlık çocuk, düşük, çocuk aldırma, yakın, uzak, düşmanca ilişkiler, istismar, koparılmış bağlar, ölüm, psikolojik problemler, madde bağımlılıkları, intihar, tüberküloz, vahşi ölüm, evlatlık, alkolizm, boşanma, kalp hastalıkları, depresyon, istem dışı çocuk ve savaş da sembollerde yer almaktadır. Genogramdan yararlanmak için travmatik bir durumunun olması gerekli değildir, kişinin yaşam yolunu aydınlatmasını da sağlayabilir.

REHBERLİK ÖRGÜTLENMESİ

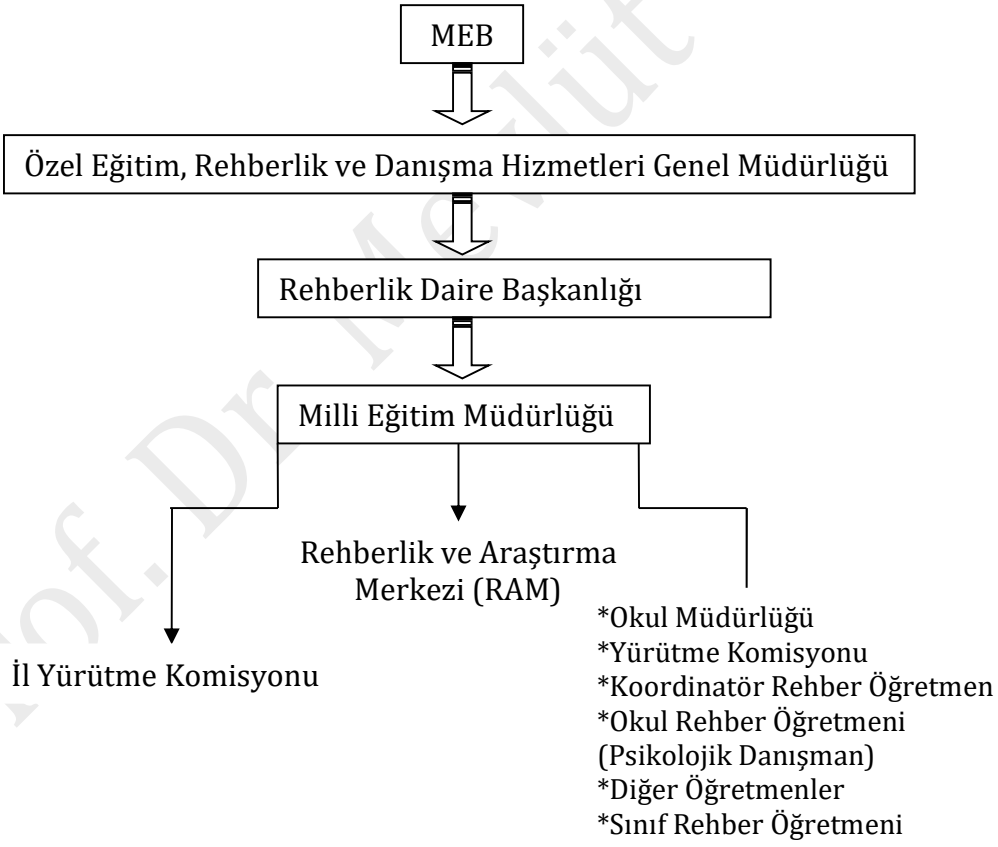

Prof. Dr. Mevlüt GÜNGÖR

İL YÜRÜTME KOMİSYONU

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonu, il millî eğitim müdürü başkanlığında;
a) Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinden sorumlu il ve ilçe şube müdürlerinden,
b) Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinden,
c) Rehberlik ve araştırma merkezlerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanlarından,
ç) Örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarının her tür ve kademesinden seçilen en az birer müdür ile bu tür ve kademedeki kurumlarda görev yapan en az birer rehber öğretmen/psikolojik danışmandan oluşur.

Görevleri

a) Haziran ayında yapılan toplantıda iline ait rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ihtiyaç analizi sonuçları ile e-Rehberlik sisteminde yer alan ilgili eğitim öğretim yılına ait verileri inceler ve değerlendirir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlar doğrultusunda bir sonraki eğitim öğretim yılı için yerel hedefleri belirler.

b) Belirlenen yerel hedeflerin eylül ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemine işlenmesini sağlar.

c) Eğitim kurumlarının rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda aile, öğrenci, öğretmen, yönetici ve diğer kamu personeline yönelik yürütülecek etkinlikleri planlar.

ç) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanı olmayan eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi için alınacak tedbirleri karara bağlar.

d) Haziran ve eylül aylarında yapılan her iki toplantıda alınan kararların uygulanmasına yönelik gerekli tedbirleri alır. Tutanağın toplantıların yapıldığı ay içerisinde il millî eğitim müdürlüğünce Bakanlığa gönderilmesini sağlar.

e) Açılmasına ihtiyaç duyulan rehberlik ve araştırma merkezleri ile ilgili değerlendirmede bulunur ve alınan kararlar doğrultusunda Bakanlığa gönderilmek üzere il millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.

f) Rehberlik ve araştırma merkezlerinin sorumluluk bölgelerini kapasitelerine göre her yıl değerlendirir. Rehberlik ve araştırma merkezlerinde düzenlemeye ihtiyaç duyulacak hususlarda Bakanlığa gönderilmek üzere il millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.

g) Yıl içerisinde ilin ihtiyacına yönelik düzenlenecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin mahalli hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirler ve teklifi il millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

RAM'IN GÖREVLERİ

- ✓ Aile rehberliğine yönelik çalışmalar yapmak.
- ✓ Özel eğitim gereksinimi olan çocuklara yönelik rehberlik hizmetleri geliştirmek.
- ✓ Özel eğitim gereksinimi olan çocukları tanılama, teşhis koymak.
- ✓ İlgili istatistikleri tutmak ve sonuçları değerlendirmek.
- ✓ Rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi için her türlü çalışmaları yapmak.
- ✓ İldeki rehberlik hizmetlerinin koordinasyonunu sağlar.
- ✓ Okulların rehberlik servisince kullanılacak olan ölçme araçlarını temin etmek.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

OKUL MÜDÜRÜNÜN GÖREVLERİ

- ✓ Okuldaki rehberlik hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesi için yer, araç ve gereç sağlamak.
- ✓ Yürütme komisyonunu kurup, başkanlık etmek.
- ✓ Rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli uzman elemanı temin etmek.
- ✓ Birden fazla rehber öğretmen varsa içlerinden birini koordinatör rehber öğretmen olarak atamak.
- ✓ Okul rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi için yıllık program hazırlanmasını ve uygulanmasını sağlar.Yıllık programı okul psikolojik danışmanı hazırlar ama hazırlanmasında sorumlu kişi müdürdür.
- ✓ Rehberlik servisince hazırlanan planı onaylar ve Ekim ayının ilk haftası RAM'a gönderir.
- ✓ Yıl sonu değerlendirme raporunu inceler ve Haziran ayında RAM'a gönderir.
- ✓ Rehberlik servisiyle işbirliği yaparak her sınıfa sınıf rehber öğretmeni atar.
- ✓ Psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmeni ve veliler arası eşgüdümü sağlar.
- ✓ Eğitim kurumunun özel hedeflerini e-Rehberlik sistemine işler.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını en geç ekim ayı ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden onaylamak yoluyla eğitim kurumunun bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine ulaştırır.
- ✓ Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile haftalık programın uygulanmasını e-Rehberlik sistemi üzerinden izler.
- ✓ Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin yürütülen çalışmaların düzenli olarak e-Rehberlik sistemine işlenmesini takip eder.
- ✓ Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenlerinin iş birliğinde rehberlik ve psikolojik danışma servisince oluşturulan okul risk haritasını eğitim kurumunun bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine ulaştırır.
- ✓ Sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlanan sınıf rehberlik planlarını onaylar ve uygulanmasını izler.
- ✓ Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilmiş çocuklara ve ailelerine yönelik rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından sunulacak hizmetlerin yerine getirilmesini sağlar.

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ YÜRÜTME KOMİSYONU

a) Eğitim kurumuna ait özel hedeflerin belirlenmesinde görüş bildirir.

b) Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını inceler ve görüşlerini bildirir. Programın uygulanması için gerekli önlemleri alarak yürütülecek çalışmaları karara bağlar.

c) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi sırasında hizmetlere ilişkin çalışmaları inceler, değerlendirir; ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik önlemleri belirler.

ç) Eğitim ortamında; öğrenciler, aileler, idareciler ve öğretmenler arasında etkili iletişim kurulabilmesi için yapılacak çalışmaları belirler.

d) Yapılacak çalışmalarda ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliğinin sağlanması için gerekli faaliyetleri planlar.

e) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimleri ile ilgili yapılacak çalışmalar için görüş bildirir.

f) Okulda gerçekleştirilecek psikososyal destek hizmetlerinin okul rehberlik ve psikolojik danışma programına eklenmesi hususlarında görüş bildirir.

g) İhtiyaç olması durumunda okulda gerçekleştirilecek psikososyal destek hizmetlerinde görev alır. Bu kapsamdaki faaliyetler Bakanlıkça hazırlanan yönerge doğrultusunda yürütülür.

NOT: Rehber öğretmen bulunmasa da her okulda mutlaka komisyon kurulur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Katılanlar: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu eğitim kurumu müdürünün başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşur:
a) Eğitim kurumunda görevli müdür yardımcıları.
b) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar.
c) Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf düzeyinden seçilecek en az birer temsilci.
ç)Okul öncesi eğitim kurumlarında farklı yaş grubundaki çocukların eğitiminden sorumlu en az birer öğretmen.
d)Ortaöğretim kurumlarında disiplin kurulu ve onur kurulundan; ilköğretim kurumlarında ise öğrenci davranışları değerlendirme kurulundan birer temsilci.
e) Okul-aile birliğinden bir temsilci.

KOORDİNATÖR REHBER ÖĞRETMENİN GÖREVLERİ
- ✓ Okul yönetimi ile rehberlik servisi arasında koordinasyonu sağlar.
- ✓ Rehberlik sevisinin hazırladığı programı onaylaması için okul müdürüne iletir.
- ✓ Rehberlik servisinin yapmış olduğu çalışmalar hakkında öğretmenler kuruluna bilgi vermek.

PSİKOLOJİK DANIŞMANIN GÖREVLERİ
- ✓ İl çerçeve programına dayanarak kendi okulunun rehberlik programını hazırlamak.
- ✓ Sınıf rehber öğretmenine rehberlik etmek.
- ✓ Eğitsel ve mesleki rehberlik eğitimlerini planlamak ve uygulamak.
- ✓ Danışmanlığını yaptığı öğrencilerin uyum ve gelişim durumlarını takip etmek.
- ✓ Öğrencilerin genel özel yetenekleri, ilgileri, kişilik özellikleri ve bilgi seviyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla test, envanter ve anket gibi psikolojik ölçme araçlarını uygulamak, sonuçları toplu dosyalara işlemek.
- ✓ Gerektiğinde psikolojik ölçme araçları hazırlamak.
- ✓ Okul içinde rehberlik hizmetleri için araştırmaları yapmak.
- ✓ Sınıfa yeni gelen öğrencilerin uyum sağlaması için sınıf öğretmeniyle iş birliği yapmak.
- ✓ Özel ihtiyaçları olan öğrencileri tespit etmek ve koordinatöre bildirmek.
- ✓ Rehberlikle ilgili resmi yazılara cevap vermek ve rapor hazırlamak.
- ✓ Öğrencilerin başarıları ve bireysel durumları ile ilgili bilgileri kaydetmek.
- ✓ Bireyi tanıma çalışmaları kapsamında bireyi tanıma tekniklerini uygular, değerlendirmelerini raporlaştırarak öğrencilere geribildirimde bulunur ve ilgililerle paylaşır. Gerektiğinde bireyi tanıma tekniklerini geliştirme çalışmalarına katılır.
- ✓ Sınıf rehberlik programı kapsamında rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren etkinlikleri uygular.
- ✓ Merkezî sınavlara ait tercih dönemlerinde görev alır.
- ✓ Doğal afetler ile kaza, ihmal, istismar, intihar, şiddet, savaş, göç ve salgın hastalıklar gibi zorlu yaşam olaylarında öğrenci, aile ve öğretmenlere psikolojik ve sosyal destek sağlar.
- ✓ Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunmaması veya çocuğun herhangi bir eğitim kurumu ile ilişiğinin olmaması durumunda danışmanlık tedbiri uygulamaları il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerinin görevlendireceği, çocuğun ikamet adresinin bulunduğu eğitim bölgesinde görevli rehber öğretmen/psikolojik danışman yerine getirir.
- ✓ Okul rehberlik ve psikolojik danışma programını rehberlik ve araştırma merkezine iletilmek üzere en geç ekim ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlar.
- ✓ Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı doğrultusunda e-Rehberlik sistemi üzerinden kendi haftalık programını hazırlar.
- ✓ Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenleri tarafından bir örneği rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletilen risk altındaki öğrencilere ait verileri birleştirerek eğitim kurumuna ait risk haritasını oluşturur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- ✓ Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları e-Rehberlik sistemine işler. Danışma sürecinde danışan dosyası aracılığı ile gerekli kayıtları tutar. Elektronik ortama işlenmesi mümkün olmayan çalışmaları dosyalar ve usulüne uygun olarak saklar.
- ✓ Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının etkililiğini artırmak, mesleki bilgi ve becerileri geliştirmek, mesleğine ilişkin güncel gelişmeleri izleyerek daha nitelikli hizmet sunmak için bilimsel kongre, konferans, panel ve hizmet içi eğitimlere katılır, gerektiğinde hizmet içi eğitim verir.

Süpervizyon : Bir danışmanın, kendinden bilgili başka bir danışman tarafından eğitilmesidir.

Not: Rehber öğretmen/psikolojik danışman merkezî sınavlarda görev alabilir ve istemesi hâlinde belleticilik görevi yapabilir. Ancak rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara nöbet görevi verilemez.

SINIF REHBER ÖĞRETMENİN GÖREVLERİ

- ✓ Sınıfın yıllık çalışma planını hazırlar.
- ✓ Sınıf rehberlik planını okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile sınıf rehberlik programı çerçevesinde hazırlayarak en geç ekim ayının ikinci haftasında eğitim kurumu müdürüne onaylatır. Sınıf rehberlik planının bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile paylaşır. Plan dâhilinde uygulamalarını gerçekleştirir.
- ✓ Sorumlu olduğu sınıfın rehberlik saatinde dersine girmek.
- ✓ Her yıl kasım ayı içerisinde sınıfında bulunan risk altındaki öğrencilere ait verilerin bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.
- ✓ Risk altında olan öğrencileri fark ettiğinde, gerekli desteği almaları için rehberlik ve psikolojik danışma servisini bilgilendirir.
- ✓ Rehber öğretmenle iş birliği yaparak öğrencilerin okul, ders ve meslek seçmelerine yardımcı olmak.
- ✓ Rehberlik servisiyle işbirliği yaparak sınıfındaki öğrencilerin gelişim dosyalarının hazırlanmasına yardımcı olmak.
- ✓ Elde ettiği özel bilgilerin gizliliğini korumaktır.
- ✓ Öğrencileri yetenek ve ilgilerine göre eğitsel kollara yönlendirmek.
- ✓ Yapmış olduğu çalışmaları yıl sonunda rehberlik servisine sunmak.

Sınıf Rehber Öğretmenin Rehberlik Açısından İzleyeceği Sıra

- ✓ Okul rehber öğretmeniyle bağlantı kurmak.
- ✓ Rehber öğretmenin rol ve sorumluluklarından bahsetmek.
- ✓ Oryantasyon yapmak.
- ✓ Problem tarama listesi uygulamak.
- ✓ Rehberlik planını sınıfın ihtiyaçlarına göre şekillendirmek.
- ✓ Veli toplantısı yaparak ailelere beklentilerini anlatmak.

BRANŞ ÖĞRETMENİN GÖREVLERİ

- ✓ Kendi dersine öğrencilerin ilgilerini artırmak.
- ✓ İlgi ve yeteneklerine göre uygun öğrenme ortamları sağlamak.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

REHBERLİK KURAMLARI

PSİKANALİTİK: Birey doğuştan kötüdür.Cinsellik ve saldırganlık üzerine doğar. Geçmiş yaşantılar ve bastırılmış duygular insanı yönlendirir.Davranışlar id kökenlidir.

DAVRANIŞÇI: İnsan davranışlarını anlamak için gözlenebilir olanlara bakmak gerekir. İnsan dünyaya boş gelir. Öğrenme U-T bağı şeklinde gerçekleşir.Çevrenin yüzde yüz etkili olduğunu savunur. Atılganlık eğitimi ve fobilerin tedavisinde kullanılır. Atılganlık**,** başkalarının haklarını göz ardı etmeden, küçük görmeden kendi hakkını korumasıdır.

HÜMANİST (DANIŞANDAN HIZ ALAN): İnsan dünyaya iyi gelir, biriciktir, tektir. Her insanın değerli ve saygıya değer (koşulsuz kabul) olduğunu savunur. Her insan kendini gerçekleştirme potansiyeli ile dünyaya gelir. İletişim (terapötik) becerilerin önemli olduğunu söyler. Koşulsuz kabul, saydamlık, ben dili, ego geliştirici dil, empati vs.

BİLİŞSEL: İnsanların sorunlarının temelinde olayları olumsuz değerlendirmeleri yatar.

AKILCI – DUYGUSAL (ABC): Bireylerin sorunlarının temelinde onların akılcı olmayan değerlendirme, inanç ve düşünceleri yatar. Mantıklı düşünme yolları öğretilmelidir.

VAROLUŞÇU: İnsanların kendi sorumluluklarını alabilmeleri için özgürce yaşamaları gerekir. İnsan özgür bir varlıktır. İnsanın bulunduğu anı yaşaması çok önemlidir. (Varoluşçu biçimde yaşama)

GESTALT : Organizmanın bir bütün olarak dengeli olması önemlidir. Ruhsal sorunların temelinde bu dengenin bozulması yatar.

FENOMOLOJİK (ALGISAL – GÖRÜNGÜSEL): İnsanları anlamak için dış görünüşleri önemli değildir, iç dünyalarına girmek gerekir.

GERÇEKLİK KURAMI(SEÇİM TEORİSİ): İnsanın asıl amacı bir kimlik kazanmaktır. Başarılı bir kimlik kazanabilmeleri için sağlıklı seçimler yapması ve onun sorumluluğunu üzerine alması gerekir.

TRANSAKSİYONEL : Bireylerin diğer bireylerle nasıl bir iletişim kurduğunu açıklayan kuramdır.Freud'un düşüncelerinden etkilenmiştir. Geçmişteki yaşantılarımıza bağlı olarak şu anki kararlarımızı aldığımızı söyler. Üç tür egodan bahseder. Ana baba, çocuk ve yetişkin egosu

EKLEKTİK : Bütün kuramların birlikte ele alınmasıdır. (Ne güzel valla hiç zahmet yok sen gel hepsini birleştir, al sana kuram)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİ YÖNETMELİĞİ

Tanımlar

Bireyi tanıma teknikleri: Öğrencinin ilgi, yetenek, değer, tutum ve kişilik özelliklerini keşfetmesini ve gerçekçi kararlar almasını sağlamak amacıyla kullanılan psikolojik test ve test dışı teknikleri,

Danışan: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanmak üzere rehberlik ve psikolojik danışma servisleri ile rehberlik ve araştırma merkezlerine başvuran bireyi,

Danışan dosyası: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanan bireylere ilişkin hizmetin gerektirdiği özel ve gizlilik içeren; bireyin izni olmadan, birey reşit değilse velisinin izni olmadan adli ve idari soruşturma kapsamı haricinde paylaşılmayan bilgilerin kaydedildiği dosyayı,

Danışmanlık tedbiri: Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilmiş çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere, çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara ise eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yardımcı olmak amacıyla sunulan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini,

Destek hizmetler: Öğrencinin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimini desteklemek amacıyla öğrenciye dolaylı yoldan sunulan program yönetimi, araştırma, proje, müşavirlik, iş birliği ve mesleki gelişim kapsamındaki hizmetleri,

e-Rehberlik sistemi: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin eğitim kurumları ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde bir program dâhilinde yürütülmesini ve raporlaştırılmasını; bu hizmetlerin Bakanlık merkez ve taşra teşkilatlarında görev yapan personel tarafından yetki alanlarına göre elektronik ortamda izlenmesini sağlayan sistemi,

Gelişimsel ve önleyici hizmetler: Öğrencilerin bir bütün olarak gelişimlerini desteklemek ve gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek risk etmenlerini azaltmak, koruyucu etmenleri artırmak amacıyla sunulan hizmeti,

Genel hedef: Her eğitim öğretim yılı için öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları temelinde bir önceki eğitim öğretim yılına ait veriler ve toplumun öncelikli ihtiyaçları gözetilerek Bakanlık tarafından belirlenen ve eğitim kurumlarının okul rehberlik ve psikolojik danışma programında yer vermekle yükümlü olduğu hedefi,

Hesap verebilirlik: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkililiğini artırmak amacıyla çalışmaların veri temelli, ölçülebilir ve sürdürülebilir olarak yapılmasını,

İhtiyaç analizi: Test ve test dışı teknikler kullanılarak öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik süreci,

İyileştirici hizmetler: Öğrencilerin bir bütün olarak gelişimlerini desteklemek veya gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek problemlerin çözümüne yardımcı olmak amacıyla sunulan hizmeti,

Koordinatör rehber öğretmen/psikolojik danışman: Eğitim kurumunda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışmanın bulunması hâlinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili iş birliği ve koordinasyonu sağlamakla yükümlü rehber öğretmen/psikolojik danışmanı,

Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı: Eğitim kurumunun tür, kademe, özellikleri ile öğrencilerin ihtiyaçları, gelişim dönemi özellikleri ve risk altındaki öğrenciler dikkate alınarak hazırlanan, ortak bir anlayış ve iş birliği içerisinde uygulanan ve kanıta dayalı olarak değerlendirilen programı,

Özel hedef: Rehber öğretmen/psikolojik danışmanı bulunan eğitim kurumları tarafından bir önceki eğitim öğretim yılına ait öğrenci, veli ve öğretmen ihtiyaç analizi, risk haritası ve program değerlendirme sonuçları gözetilerek belirlenen ve bu kurumların okul rehberlik ve psikolojik danışma programında yer vermekle yükümlü olduğu hedefi,

Psikoeğitim programı: Önleyici ve eğitsel nitelikte, beceri kazandırmayı amaçlayan, sistematik olarak yapılandırılmış oturumlardan oluşan ve rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından uygulanan programı,

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Psikolojik danışma: Bireylere kendini tanıma, karar verme ve problem çözme becerisi kazandırmayı, bireylerin kişisel ve toplumsal uyumlarını gerçekleştirmelerini ve iyilik hallerini geliştirmelerini amaçlayan, bireysel ve grupla profesyonel olarak yürütülen psikolojik yardım sürecini,

Rehber öğretmen/psikolojik danışman: Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan, okul rehberlik ve psikolojik danışma programının uygulanması ve koordinasyonunun sağlanmasında program sorumlusu olarak görev alan, rehberlik ve araştırma merkezlerinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan personeli; psikolojik danışman ise üniversitelerin eğitimde psikolojik hizmetler, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile psikolojik danışma ve rehberlik veya bu alana denk kabul edilen programlardan en az lisans düzeyinde eğitim almış personeli,

Rehberlik ve araştırma merkezi: Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile özel eğitim hizmetlerini planlayan, sunan ve hizmetlerin koordineli bir şekilde yürütülmesini sağlayan kurumu,

Rehberlik ve psikolojik danışma servisi: Eğitim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütüldüğü ve koordinasyonunun sağlandığı birimi,

Sınıf rehber öğretmeni: Eğitim kurumlarında bir sınıfın rehberlik hizmetlerini yürüten; okul öncesi eğitim kurumlarında okul öncesi öğretmenini, ilkokullarda sınıf öğretmenini, ortaokullarda şube rehber öğretmenini ve ortaöğretim kurumlarında sınıf rehberlik hizmetlerini yürütmekle görevli öğretmeni,

Sınıf rehberlik planı: Sınıf rehber öğretmeni tarafından her eğitim öğretim yılı için okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile sınıfının rehberlik ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanan, sınıf rehberlik programı çerçevesinde uygulanacak rehberlik etkinliklerini ve yürütülecek faaliyetleri içeren planı,

Sınıf rehberlik programı: Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarına yönelik olarak belirlenmiş kazanımların sınıflarda grup etkinlikleri yolu ile öğrencilere sistemli bir şekilde sunulmasını amaçlayan programı,

Yerel hedef: Bir önceki eğitim öğretim yılına ait veriler ve öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları temelinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonları tarafından il hedefi olarak belirlenen ve eğitim kurumlarının okul rehberlik ve psikolojik danışma programında yer vermekle yükümlü olduğu hedefi ifade eder.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Amaçları ve İlkeleri

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaçları

(1) Türk Millî Eğitiminin genel amaçları çerçevesinde eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; kendini tanıyan, kendine sunulan eğitsel ve mesleki fırsatları değerlendirebilen, sorumluluk alabilen bireyler yetiştirilmesini ve bireylerin toplum içinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerini desteklemeyi amaçlar.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin ilkeleri

(1) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri:

a) Planlı, programlı, bilimsel esaslara dayalı olarak sunulan profesyonel bir hizmettir.

b) Eğitim sürecinin bütünlüğü içerisinde öğretim sürecini destekleyecek nitelikte sunulur.

c) Öğrencinin bütüncül gelişimine hizmet eder.

ç) Tüm öğrencileri kapsayacak şekilde gelişimsel ve önleyici yaklaşımı esas alır.

d) Öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları ile okulun imkânları ve çevre koşulları doğrultusunda planlanır, uygulanır ve değerlendirilir.

e) Öğrencinin gelişimini desteklemek amacıyla tüm paydaşlar tarafından ortak bir anlayış ve iş birliği içerisinde hesap verebilir bir yaklaşımla yürütülür.

f) Bakanlıkça hazırlanan etik yönerge doğrultusunda yürütülür.

Prof. Dr. Mevlüt Gündüz

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmet Türleri

Gelişim alanlarına göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri

(1) Gelişimin sürekliliği ve bütünlüğü temelinde bireylerin gelişim görevlerini yerine getirmeleri ve gerekli yeterlikleri kazanmaları için aşağıdaki gelişim alanlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sunulur:

a) Sosyal duygusal gelişim alanı; bireyin kendini tanıması, var olan yönleriyle kendini kabul etmesi ve geliştirmesi, duygularını fark etmesi, düzenlemesi ve yönetebilmesi, başkalarını anlaması ve kabul etmesi, kişiler arası sağlıklı ilişkiler geliştirmesi için gerekli bilgi, tutum ve davranışları edinebilmesi, karar vermesi, hedefler oluşturabilmesi ve hedeflerine ulaşmak için çaba göstermesi, kişisel güvenliğini sağlayabilmesi, aile ve toplumsal değerler ile doğaya karşı duyarlılık kazanmasını içeren gelişim alanıdır.

b) Akademik gelişim alanı; bireyin öğrenim gördüğü okula ve okulun çevresine uyum sağlaması, okul ve sınıf kurallarını benimsemesi, okula aidiyet duygusu geliştirmesi, akademik çalışmalarında devamlılık, kararlılık ve çaba göstermesi, sorumluluk alabilmesi, çalışmalarına değer vermesi ve hayat boyu öğrenmeye yönelik uygun akademik anlayış ve sorumluluk bilinci geliştirmesi, akademik gelişimi ve başarısı için gereken bilgi, beceri ve tutumu kazanmasını içeren gelişim alanıdır.

c) Kariyer gelişim alanı; bireyin ilgi, yetenek, değer ve kişilik özeliklerini tanıması, mesleki seçenekleri fark etmesi, mesleklerin gerektirdiği nitelikler ile kişisel özellikleri arasında bağ kurması, mesleklere yönelik olumlu tutum geliştirmesi, kariyer farkındalığı kazanması, iş yaşamı ile eğitim arasındaki ilişkiyi ve yaşam boyu öğrenmenin kariyer gelişimi açısından önemini fark etmesini içeren gelişim alanıdır.

Öğretim kademelerine göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri

(1) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaç ve ilkeleri öğretim kademelerine göre değişmemekle birlikte uygulanan programlar, etkinlikler, kullanılan yöntem ve teknikler, müdahale biçimleri ve yoğunluğu bireylerin ihtiyaçları ve gelişim özellikleri dikkate alınarak belirlenir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bireylerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerini desteklemek amacıyla aşağıdaki öğretim kademelerinde yürütülür:

a) Okul öncesi dönemde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; çocuğun kendini tanıması, sosyalleşmesi, özgüven geliştirmesi, sınırlarını keşfetmesi, okula uyum sağlaması, okula ve öğrenmeye yönelik olumlu tutum geliştirmesi, yetenek ve ilgi alanları hakkında farkındalık kazanması amacıyla yürütülür.

b) İlkokul kademesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; öğrencinin okula uyum sağlaması, eğitim ortamlarına ve öğrenmeye yönelik olumlu tutum geliştirmesi, öğrenmeyi öğrenme ve öğrendiklerini aktarmaya yönelik bilişsel beceriler kazanması, kendini tanıması, özgüven geliştirmesi, duyguları tanıma ve ifade etme, arkadaş edinme, problem çözme gibi becerileri kazanması amacıyla yürütülür.

c) Ortaokul kademesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; öğrencinin arkadaşlık ilişkisi kurma ve geliştirme, karar verme, sorumluluk alma ve çatışma çözme gibi yaşam becerileri kazanması, ergenlik dönemindeki değişimlere uyum sağlaması, kendine uygun öğrenme yöntemleri doğrultusunda çalışma becerileri geliştirmesi, ilgi, yetenek ve kişilik özellikleri ile güçlü ve zayıf yönlerini fark ederek kariyer hedefleri doğrultusunda üst öğrenim kurumlarına yönelmesi amacıyla yürütülür.

ç) Ortaöğretim kademesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; öğrencinin bireysel özelliklerini değerlendirip sağlıklı bir kimlik oluşturması, ergenlik dönemindeki değişimlere uyum sağlaması, değerlerini fark etmesi ve kendi değerleri ile toplumsal değerler arasında bağ kurabilmesi, verimli, sistemli ve planlı çalışma alışkanlığı kazanması, kariyer hedefleri doğrultusunda üst öğrenim, meslek ve iş alanlarına yönelmesi amacıyla yürütülür.

d) Hayat boyu öğrenme kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; bireyin meslek öncesi eğitim alması, iş yaşamına hazırlanması, yeni bir meslek edinmesi, aktarılabilir becerilerin iş ve meslek yaşamındaki önemini fark etmesi amacıyla gelişim dönemi özellikleri, ihtiyaçları, beklentileri, çevre koşulları, sosyoekonomik ve kültürel özellikleri dikkate alınarak yürütülür.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programı

İhtiyaç analizi

(1) Programın tasarlanması sürecinde her eğitim öğretim yılı mayıs ayında test ve test dışı teknikler kullanılarak öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin ihtiyaçları belirlenir.

Hedeflerin belirlenmesi

(1) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri kapsamında genel hedefler Bakanlıkça, yerel hedefler rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonlarınca, özel hedefler eğitim kurumlarınca belirlenir.

Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hazırlanması

(1) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programında;

a) Genel, yerel ve özel hedeflere,

b) Gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetlere,

c) Okuldaki tüm öğrencileri kapsayacak faaliyetlere,

ç) Değerlendirme süreçlerine yer verilir.

Uygulama ve değerlendirme

(1) Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetler esas alınarak sunulur.

(2) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; bireysel ve grupla psikolojik danışma ve rehberlik, psikoeğitim programı uygulama, akran temelli çalışmalar, bireyi tanıma tekniklerini uygulama, seminer, panel, konferans, kurs ve gezi düzenleme, sınıf rehberliği çalışmaları ile yayın hazırlama gibi faaliyetlerle yürütülür. İhtiyaç halinde bu hizmetler çevrimiçi bilgi teknolojileri kullanılarak uzaktan verilebilir.

(3) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı; ders yılı boyunca rehber öğretmen/psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğretmenler ve eğitim kurumu yöneticileri ile iş birliği içerisinde uygulanır ve programın etkililiği ders yılı sonunda kanıta dayalı olarak değerlendirilir.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Yürütme Komisyonunun Kuruluşu ve Görevleri

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonunun kuruluşu

(1) İl millî eğitim müdürlüklerinde, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin il düzeyinde planlanması ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonu oluşturulur. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonu, biri eylül ayında, diğeri haziran ayında olmak üzere yılda en az iki kez toplanır.

(2) Bu komisyonun sekretarya hizmetleri il millî eğitim müdürlüğündeki özel eğitim ve rehberlik hizmetleri birimi tarafından yürütülür.

(3) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonu, il millî eğitim müdürü başkanlığında;

a) Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerinden sorumlu il ve ilçe şube müdürlerinden,

b) Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlerinden,

c) Rehberlik ve araştırma merkezlerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bölüm başkanlarından,

ç) Örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarının her tür ve kademesinden seçilen en az birer müdür ile bu tür ve kademedeki kurumlarda görev yapan en az birer rehber öğretmen/psikolojik danışmandan,

oluşur.

Fatih Mevlüt GÜNDÜZ

(4) Bu komisyona gerektiğinde; aile, çalışma ve sosyal hizmetler il müdürlüğü, il emniyet müdürlüğü, il sağlık müdürlüğü, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer ilgili kurum temsilcileri davet edilir.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonunun görevleri

(1) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri il yürütme komisyonu aşağıdaki görevleri yapar:

a) Haziran ayında yapılan toplantıda iline ait rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ihtiyaç analizi sonuçları ile e-Rehberlik sisteminde yer alan ilgili eğitim öğretim yılına ait verileri inceler ve değerlendirir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlar doğrultusunda bir sonraki eğitim öğretim yılı için yerel hedefleri belirler.

b) Belirlenen yerel hedeflerin eylül ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemine işlenmesini sağlar.

c) Eğitim kurumlarının rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin talepleri ve ihtiyaçları doğrultusunda aile, öğrenci, öğretmen, yönetici ve diğer kamu personeline yönelik yürütülecek etkinlikleri planlar.

ç) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanı olmayan eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi için alınacak tedbirleri karara bağlar.

d) Haziran ve eylül aylarında yapılan her iki toplantıda alınan kararların uygulanmasına yönelik gerekli tedbirleri alır. Tutanağın toplantıların yapıldığı ay içerisinde il millî eğitim müdürlüğünce Bakanlığa gönderilmesini sağlar.

e) Açılmasına ihtiyaç duyulan rehberlik ve araştırma merkezleri ile ilgili değerlendirmede bulunur ve alınan kararlar doğrultusunda Bakanlığa gönderilmek üzere il millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.

f) Rehberlik ve araştırma merkezlerinin sorumluluk bölgelerini kapasitelerine göre her yıl değerlendirir. Rehberlik ve araştırma merkezlerinde düzenlemeye ihtiyaç duyulacak hususlarda Bakanlığa gönderilmek üzere il millî eğitim müdürlüğüne teklifte bulunur.

g) Yıl içerisinde ilin ihtiyacına yönelik düzenlenecek rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin mahalli hizmet içi eğitim ihtiyaçlarını belirler ve teklifi il millî eğitim müdürlüğüne gönderir.

Rehberlik ve Araştırma Merkezleri

Rehberlik ve araştırma merkezleri

(1) İl veya ilçelerdeki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile özel eğitim hizmetlerinin planlanması, sunulması, koordineli bir şekilde yürütülmesi, sunulan hizmetlerin izlenmesi ve değerlendirilmesinin sağlanması amacıyla rehberlik ve araştırma merkezleri kurulur.

(2) Rehberlik ve araştırma merkezleri faaliyetlerini Bakanlıkça hazırlanan yönerge doğrultusunda yürütür.

Eğitim Kurumlarında Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Yürütülmesi

Rehberlik ve psikolojik danışma servisi

(1) Resmî ve özel, örgün eğitim ve hayat boyu öğrenme kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonunun sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma servisi kurulur.

(2) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için rehberlik ve psikolojik danışma servisinin;

a) Öğrenci, veli, öğretmen ve diğer personelin kolaylıkla ulaşabileceği konumda olması,

b) Uygun fiziki koşullara sahip olması,

c) Bilişim, iletişim araçları, gerekli büro malzemeleri, bireysel çalışmalar ve grup çalışmaları için gerekli araç ve gereçler ile donatılmış olması,

ç) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri dışında başka bir amaç için kullanılmaması gerekir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu

(1) Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin planlanması ve kurum içindeki iş birliğinin sağlanması amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu oluşturulur.

(2) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu eğitim kurumu müdürünün başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşur:

a) Eğitim kurumunda görevli müdür yardımcıları.

b) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar.

c) Sınıf rehber öğretmenlerinden her sınıf düzeyinden seçilecek en az birer temsilci.

ç) Okul öncesi eğitim kurumlarında farklı yaş grubundaki çocukların eğitiminden sorumlu en az birer öğretmen.

d) Ortaöğretim kurumlarında disiplin kurulu ve onur kurulundan; ilköğretim kurumlarında ise öğrenci davranışları değerlendirme kurulundan birer temsilci.

e) Okul-aile birliğinden bir temsilci.

(3) Hayat boyu öğrenme kurumlarında yürütme komisyonu; müdürün başkanlığında bir müdür yardımcısı, rehber öğretmen/psikolojik danışman ile müdürün görevlendireceği bir öğretmenden oluşur.

(4) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanı bulunmayan eğitim kurumlarında gerektiğinde rehberlik ve araştırma merkezinden bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanın ya da rehberlik ve araştırma merkezinin sorumluluk bölgesindeki eğitim kurumlarında görev yapan bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanın katılımının sağlanması için planlama yapılır.

(5) Eğitim Kurumu müdürü, müdür yardımcıları ile rehber öğretmen/psikolojik danışman komisyonun sürekli üyesidir. Komisyonun diğer üyeleri her ders yılı başında öğretmenler kurulunda belirlenir.

(6) Komisyon; birinci dönem başında, ikinci dönem başında ve ders yılı sonunda olmak üzere en az üç defa toplanır. Gerektiğinde rehberlik ve psikolojik danışma servisinin önerisi ile de toplanabilir.

(7) Komisyonun ilk toplantısı, öğretmenler kurulu toplantısının yapıldığı tarihten itibaren en geç bir ay içerisinde yapılır.

(8) Komisyonun gündemi, rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanarak eğitim kurumu müdürüne sunulur; gündem ve toplantı tarihi eğitim kurumu müdürü tarafından bir hafta önce yazılı olarak ilgililere duyurulur.

(9) Komisyon toplantısında alınan kararlar tutanak hâline getirilir.

(10) Alınan kararlar eğitim kurumu personeline yazılı olarak duyurulur.

(11) Rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunmayan eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri rehberlik ve araştırma merkezi ile iş birliği içerisinde yürütülür.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonunun görevleri

a) Eğitim kurumuna ait özel hedeflerin belirlenmesinde görüş bildirir.

b) Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını inceler ve görüşlerini bildirir. Programın uygulanması için gerekli önlemleri alarak yürütülecek çalışmaları karara bağlar.

c) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesi sırasında hizmetlere ilişkin çalışmaları inceler, değerlendirir; ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik önlemleri belirler.

ç) Eğitim ortamında; öğrenciler, aileler, idareciler ve öğretmenler arasında etkili iletişim kurulabilmesi için yapılacak çalışmaları belirler.

d) Yapılacak çalışmalarda ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliğinin sağlanması için gerekli faaliyetleri planlar.

e) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimleri ile ilgili yapılacak çalışmalar için görüş bildirir.

f) Okulda gerçekleştirilecek psikososyal destek hizmetlerinin okul rehberlik ve psikolojik danışma programına eklenmesi hususlarında görüş bildirir.

Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

g) İhtiyaç olması durumunda okulda gerçekleştirilecek psikososyal destek hizmetlerinde görev alır. Bu kapsamdaki faaliyetler Bakanlıkça hazırlanan yönerge doğrultusunda yürütülür.

Eğitim kurumu müdürünün görev, yetki ve sorumlulukları

a) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütülmesinden birinci derecede sorumludur.

b) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi için hizmetin gerektirdiği fiziksel şartları ve uygun çalışma ortamını hazırlar, kullanılacak araç gereci sağlar. Kurumda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman olması durumunda fiziksel imkanlar dahilinde her bir rehber öğretmen/psikolojik danışman için ayrı oda tahsis eder.

c) Eğitim kurumundaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi için rehber öğretmen/psikolojik danışman, sınıf rehber öğretmenleri, öğrenciler ve veliler arasında iş birliğini sağlar.

ç) Eğitim kurumunda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunması halinde bir rehber öğretmen/psikolojik danışmanı koordinatör olarak görevlendirir ve gerekli gördüğü takdirde görev değişikliği yapar.

d) Eğitim kurumunda birden fazla rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunması hâlinde program, planlama, araştırma gibi ortak görevler dışında; hizmetlerin yürütülmesinde sınıf ve öğrenci sayıları gibi ölçütlere göre iş bölümü yapar.

e) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonuna başkanlık eder.

f) Eğitim kurumunun özel hedeflerini e-Rehberlik sistemine işler.

g) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hazırlanmasını sağlar.

ğ) Rehberlik ve psikolojik danışma servisince hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını en geç ekim ayı ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden onaylamak yoluyla eğitim kurumunun bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine ulaştırır.

h) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile haftalık programın uygulanmasını e-Rehberlik sistemi üzerinden izler.

ı) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin yürütülen çalışmaların düzenli olarak e-Rehberlik sistemine işlenmesini takip eder.

i) Okul sene başı öğretmenler kurulunda her sınıf için belirlenen sınıf rehber öğretmenini zorunlu olmadıkça öğrencilerin mezuniyetine kadar değiştirmemeyi esas alarak görevlendirir.

j) Sınıf rehber öğretmenleri tarafından hazırlanan sınıf rehberlik planlarını onaylar ve uygulanmasını izler.

k) Haftalık ders çizelgesinde yer alan rehberlik uygulamalarına ayrılan saatlerde rehberlik hizmetlerinin sunulması için gerekli tedbirleri alır.

l) İhtiyaçlar doğrultusunda öğrencilere, öğretmenlere, idarecilere ve ailelere yönelik gerçekleştirilecek eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi için uygun ortamı ve gerekli desteği sağlar.

m) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenlerinin iş birliğinde rehberlik ve psikolojik danışma servisince oluşturulan okul risk haritasını eğitim kurumunun bağlı bulunduğu rehberlik ve araştırma merkezine ulaştırır.

n) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilmiş çocuklara ve ailelerine yönelik rehber öğretmen/psikolojik danışman tarafından sunulacak hizmetlerin yerine getirilmesini sağlar.

Müdür yardımcılarının görev, yetki ve sorumlulukları

a) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu toplantılarına katılır.

b) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin nitelikli bir şekilde yürütülebilmesi için öğrencilerin devam durumu, başarı durumu, sosyal kulüp çalışmaları gibi bilgi ve belgeleri rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile paylaşır.

c) Eğitim kurumu müdürünün vereceği rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleriyle ilgili diğer görevleri yapar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Koordinatör rehber öğretmen/psikolojik danışmanın görev ve sorumlulukları

Koordinatörlük görevi verilen rehber öğretmen/psikolojik danışman eğitim kurumunda yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin görevlerinin yanı sıra aşağıdaki görevleri yapar:

a) Rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile eğitim kurumu yönetimi arasındaki koordinasyonu sağlar.

b) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı doğrultusunda yapılan çalışmalarla ilgili öğretmenler kuruluna bilgi verir.

c) Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu toplantılarına ait gündemi ve toplantılarda alınan kararları yazılı hale getirir.

ç) Rehberlik ve psikolojik danışma servisi tarafından ortak olarak e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlanan okul rehberlik ve psikolojik danışma programını eğitim kurumu müdürüne onaylatır.

Rehber öğretmen/psikolojik danışmanın görevleri

(1) Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetlere ilişkin görevlerini yerine getirir.

(2) Gelişimsel ve önleyici hizmetler;

a) Sınıf rehberlik programı kapsamında rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren etkinlikleri uygular.

b) Bireyi tanıma çalışmaları kapsamında bireyi tanıma tekniklerini uygular, değerlendirmelerini raporlaştırarak öğrencilere geribildirimde bulunur ve ilgililerle paylaşır. Gerektiğinde bireyi tanıma tekniklerini geliştirme çalışmalarına katılır.

c) Bilgi verme çalışmaları kapsamında öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişim alanlarında ihtiyaç duydukları bilgileri bireysel çalışmalar, grup çalışmaları veya yayın hazırlama yoluyla öğrencilerle paylaşır.

ç) Yöneltme ve izleme çalışmaları kapsamında bireyi tanıma ve bilgi verme hizmeti sunarak öğrenciyi kendine uygun olan eğitim kurumuna, alana, dala, staja, işe, mesleğe, okul içi ya da okul dışı sosyal ve kültürel etkinliklere yöneltir ve öğrencinin gelişimini izler. Merkezî sınavlara ait tercih dönemlerinde görev alır.

(3) İyileştirici hizmetler;

a) Öğrencilerin sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerinin desteklenmesi, kendilerini keşfetmeleri, duygusal, düşünsel, davranışsal düzeyde kapasitelerinin güçlendirilmesi, iyileştirme ve geliştirme amacıyla formasyonu uygun olan rehber öğretmen/psikolojik danışman bireysel ve grupla psikolojik danışma yapar.

b) Psikososyal destek hizmetleri kapsamında;

1) Doğal afetler ile kaza, ihmal, istismar, intihar, şiddet, savaş, göç ve salgın hastalıklar gibi zorlu yaşam olaylarında öğrenci, aile ve öğretmenlere psikolojik ve sosyal destek sağlar.

2) Hakkında danışmanlık tedbir kararı verilen çocuğa ve çocuğun bakımından sorumlu kişilere hizmet sunar.

3) Eğitim kurumlarında rehber öğretmen/psikolojik danışman bulunmaması veya çocuğun herhangi bir eğitim kurumu ile ilişiğinin olmaması durumunda danışmanlık tedbiri uygulamaları il veya ilçe millî eğitim müdürlüklerinin görevlendireceği, çocuğun ikamet adresinin bulunduğu eğitim bölgesinde görevli rehber öğretmen/psikolojik danışman yerine getirir. Danışmanlık tedbir kararlarına ilişkin görevlendirmelerde rehber öğretmen/psikolojik danışmanların hâlihazırda yerine getirmekte oldukları danışmanlık tedbir kararları da gözetilerek dengeli bir dağılım sağlanır.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

c) Sevk çalışmaları kapsamında bireyin, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin müdahale alanı ya da rehber öğretmen/psikolojik danışmanın mesleki yeterlikleri dışında kalan bir uzmanlık alanında yardıma ihtiyaç duyması durumunda, bireyi yardım alabileceği düşünülen daha yetkin uzman kişi, kurum veya kuruluşlara yönlendirir.

(4) Destek hizmetler;

a) Müşavirlik hizmetleri kapsamında, öğrencinin gelişimini desteklemek için öğretmen, veli, yönetici ve okul içerisinde öğrenci ile iletişimde olan diğer kişilere kendilerini geliştirmeleri, ortak ve yeterli bir rehberlik anlayışı kazanmaları amacıyla çalışmalar yürütür. Sınıf rehberlik programlarının hazırlanmasında, uygulanmasında, sınıf içi rehberlik uygulamalarının geliştirilmesinde sınıf rehber öğretmenlerine müşavirlik eder.

b) Program yönetimi çalışmaları kapsamında;

1) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programını rehberlik ve araştırma merkezine iletilmek üzere en geç ekim ayının ilk haftasında e-Rehberlik sistemi üzerinden hazırlar.

2) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı doğrultusunda e-Rehberlik sistemi üzerinden kendi haftalık programını hazırlar.

3) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıf rehber öğretmenleri tarafından bir örneği rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletilen risk altındaki öğrencilere ait verileri birleştirerek eğitim kurumuna ait risk haritasını oluşturur.

4) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programı kapsamında gerçekleştirilen çalışmaları e-Rehberlik sistemine işler. Danışma sürecinde danışan dosyası aracılığı ile gerekli kayıtları tutar. Elektronik ortama işlenmesi mümkün olmayan çalışmaları dosyalar ve usulüne uygun olarak saklar.

5) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programını ders yılı boyunca sınıf rehber öğretmenleri, öğretmenler ve eğitim kurumu yöneticileri ile iş birliği içerisinde uygular ve programın etkililiğini ders yılı sonunda değerlendirir.

c) Araştırma ve proje çalışmaları kapsamında, sunduğu hizmetlerin etkililiğini ve verimliliğini artırmak amacıyla araştırma, izleme ve değerlendirme çalışmaları yapar. Gerektiğinde eğitim kurumunda yürütülen proje çalışmalarına katılır.

ç) İş birliği kapsamında, doğal üyesi olduğu kurul ve komisyonlara katılır, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin görevlerini yerine getirir. Rehberlik ve araştırma merkezleri tarafından düzenlenen toplantı, eğitim etkinlikleri, proje ve ekip çalışmalarına katılır. Öğrencilerin gelişimsel ihtiyaç ya da sorunlarına yönelik olarak ortak bir amaç ve sorumluluk çerçevesinde veli, öğretmen, idareci, diğer kişi ve kurumlarla iş birliği yapar.

d) Ders saatinde bireysel veya grupla yürütülen çalışmalarda öğrencinin devamsız görünmemesi için okul yönetimi ve ders öğretmeniyle iş birliği yaparak gerekli tedbirleri alır.

e) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının etkililiğini artırmak, mesleki bilgi ve becerileri geliştirmek, mesleğine ilişkin güncel gelişmeleri izleyerek daha nitelikli hizmet sunmak için bilimsel kongre, konferans, panel ve hizmet içi eğitimlere katılır, gerektiğinde hizmet içi eğitim verir.

f) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.

Diğer görevler

Rehber öğretmen/psikolojik danışman merkezî sınavlarda görev alabilir ve istemesi hâlinde belleticilik görevi yapabilir. Ancak rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara nöbet görevi verilemez.

PROF. Mevlüt GÜNDÜZ

Sınıf rehber öğretmeninin görevleri

a) Sınıf rehberlik planını okul rehberlik ve psikolojik danışma programı ile sınıf rehberlik programı çerçevesinde hazırlayarak en geç ekim ayının ikinci haftasında eğitim kurumu müdürüne onaylatır. Sınıf rehberlik planının bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile paylaşır. Plan dâhilinde uygulamalarını gerçekleştirir.

b) Sınıf rehberlik programı kapsamındaki etkinlikleri sınıfında uygular.

c) Öğrencilerinin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin ihtiyaçlarını belirleyerek okul rehberlik ve psikolojik danışma programına yansıtılmak üzere rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.

ç) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yapar.

d) Her yıl kasım ayı içerisinde sınıfında bulunan risk altındaki öğrencilere ait verilerin bir örneğini rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletir.

e) Bireyi tanıma tekniklerinden uzmanlık bilgisi gerektirmeyenleri rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği yaparak sınıfında uygular, sonuçlarını rehberlik ve psikolojik danışma servisi ile paylaşır.

f) Sınıfa yeni gelen veya uyum güçlüğü yaşayan öğrencilerin okula uyum sağlamaları sürecinde rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği içerisinde çalışır.

g) Öğrencilerini rehber öğretmen/psikolojik danışman ile iş birliği yaparak ilgi, yetenek, değer, akademik başarı ve kişilik özelliklerine göre öğrenci kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yöneltir.

ğ) Risk altında olan öğrencileri fark ettiğinde, gerekli desteği almaları için rehberlik ve psikolojik danışma servisini bilgilendirir.

h) Öğrencinin, öğrenme stilini fark etmesine, öğrenme becerilerini geliştirmesine, akademik performansını artırmasına yönelik çalışmalarında rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yapar.

ı) Sınıfıyla ilgili yürüttüğü rehberlik çalışmalarına ilişkin raporu her dönem sonunda eğitim kurumu müdürüne sunar.

i) Sınıfında sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimi açısından desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri rehberlik ve psikolojik danışma servisine yönlendirir, öğrencilerin gelişimini desteklemek amacıyla iş birliği yapar. Eğitim kurumunda rehber öğretmen/psikolojik danışmanın bulunmaması hâlinde öğrenciyi rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirir.

j) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği rehberlik hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.

Diğer öğretmenler

(1) Sınıf rehber öğretmenliği görevi olmayan öğretmenler, gerektiğinde rehberlik ve psikolojik danışma servisinin planlaması doğrultusunda rehberlik çalışmalarına destek sağlar.

(2) Okul rehberlik ve psikolojik danışma programının hedeflerine ilişkin etkinliklerde rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliği yapar.

(3) Sınıfında sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimi açısından desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri sınıf rehber öğretmeni ile iş birliği içerisinde rehberlik ve psikolojik danışma servisine yönlendirir. Eğitim kurumunda rehber öğretmen/psikolojik danışmanın bulunmaması halinde öğrenciyi rehberlik ve araştırma merkezine yönlendirir.

(4) Eğitim Kurumu müdürünün vereceği rehberlik hizmetleri ile ilgili diğer görevleri yapar.

Çalışma saatleri ve izinler

(1) Rehberlik ve psikolojik danışma servislerinde görevli rehber öğretmen/psikolojik danışmanların çalışma süreleri bir iş saati 60 dakika olmak üzere haftalık 30 iş saatidir. Günlük çalışma saatleri eğitim kurumunun servis, ulaşım, özellik ve ihtiyaçlarına göre rehber öğretmen/psikolojik danışmanla iş birliğinde okul müdürlüğünce düzenlenir.

Proje Meyut Gündüz

(2) Rehberlik ve araştırma merkezinde görevli rehber öğretmen/psikolojik danışmanın çalışma saatleri ve izinleri ile ilgili hususlar, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 99 uncu ve 102 nci maddeleri ile 103 üncü maddesinin birinci fıkrası ve 104 üncü maddesine göre düzenlenir.
(3) Rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar, ihtiyaç duyulması halinde tercih danışmanlığı ve öğrenci tanılama sürecine bağlı olarak yapılacak çalışmalar için yaz tatilinde görevlendirilebilir. Bu durumda rehber öğretmen/psikolojik danışmanların yaz tatilleri bir aydan az olamaz.

ÖZEL EĞİTİM

ÖZEL EĞİTİM NEDİR?

Özel eğitime ihtiyacı olan birey: Çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından yaşıtlarından beklenilen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey.
Zedelenme (sapma): Bir organın işlevini yerine getirmesini engelleyici bir özelliğin olması ya da belli bir beden parçasının kaybı veya fonksiyon bozukluğu olarak tanımlanabilir. Örneğin, bacakların olmayışı.
Yetersizlik: Zedelenme ya da bazı sapmalar sonucu, bir insan için normal bir etkinliğin ya da yapının önlenmesi, sınırlandırılması hali. Örneğin, bacağı olmadığı için yürüyememesi.
Engel: Bireyin yetersizliği nedeniyle, yaşadığı sürece, yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel farklılıklara bağlı olarak oynaması gereken rolleri gereği gibi oynayamama durumu. Örneğin, yürüyemediği için okula gidememesi.

Özel Eğitim;

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitime "özel eğitim" denir.
- Çoğunluktan farklı ve özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara sunulan,
- Üstün yetenekli olanları yetenekleri doğrultusunda en üst düzeye çıkmasını sağlayan
- Yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen,
- Engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek
- Topluma kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatılan eğitimdir.

Özel Eğitim Neyi öğretir?

- Özel eğitim, genel eğitimden içerik yönünden yani nelerin öğretileceği yönünden farklılaşmaktadır. Normal gelişim gösteren çocukların kendiliğinden edindikleri becerilerin büyük bir kısmını yetersizlikten etkilenmiş özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara, yoğun ve sistematik biçimde öğretmek gerekmektedir.
- Örneğin, giyinme, soyunma, yemek yeme becerilerini çocuklar, yetişkinleri gözleyerek, taklit ederek öğrenirler.
- Genel eğitimden özel eğitimin ayrıldığı bir diğer nokta ise içeriğin düzenlenişidir. Genel eğitimde içerik ortalama çevresindeki çocuklar için merkezi programlarla belirlenirken, özel eğitimde programın içeriğini çocuğun ihtiyaçlarını belirler.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ÖZEL EĞİTİMİN İLKELERİ

(Eğitimde feda edilebilecek fert yoktur)

1. Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
2. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanması esastır.
3. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyi, sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
4. Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitim performansları dikkate alınarak; amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
5. Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin, her tür ve kademedeki eğitimlerini kesintisiz sürdürebilmeleri için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılır.
6. Özel eğitime ihtiyacı olan birey için, bireysel eğitim planı hazırlanır ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
7. Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif katılmaları ve eğitimleri sağlanır.
8. Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitime ihtiyacı olan bireye yönelik etkinlik gösteren sivil toplum örgütlerinin görüşlerine önem verilir.
9. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

NORMAL OKULLARDA ÖZEL EĞİTİM UYGULAMALARI

- Kaynaştırma
- Özel Eğitim Sınıfı

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

"En büyük engel sevgisizliktir"

KAYNAŞTIRMA NEDİR?

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini, bütün kademelerde sürdürme esasına dayanan destek hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır.

- Başka deyişle engelli bireylerin engeli olmayan bireylerle eğitsel ve sosyal olarak bütünleşmesini sağlama işlemidir
- Her insanda olduğu gibi özel eğitime muhtaç birey de sevilmek, takdir edilmek, beğenilmek, değer görmek ve kimseye bağımlı olmadan yaşamak ister.
- Bu onların en doğal hakkı olduğu gibi, toplumsal bütünlüğün ve kalkınmanın temelidir.
- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylere verilen eğitimin niteliği ne kadar iyi olursa olsun sonuçta onu, içinde yaşadığı toplumun bir üyesi haline getirmiyor ve kabul görmesini sağlamıyorsa verilen eğitim işe yaramayacaktır.
- Bu nedenle kaynaştırma eğitimi her türdeki özel eğitime ihtiyacı olan bireyin devam ettiği okullarda bir hizmet alanı olarak görülmesini ve bazı tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir.

Kaynaştırmanın Amacı

- Çocuğu normal hale getirmek değildir.
- Onun ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanmasını sağlayarak toplum içinde yaşayabilmesini kolaylaştırmaktır.

Prof. Dr. Mevlüt

KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİN İLKELERİ

- Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin akranlarıyla aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır.
- Kaynaştırma, özel ve genel eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır.
- Hizmetler yetersizliğe göre değil, eğitim ihtiyaçlarına göre planlanır.
- Karar verme süreci aile-okul-eğitsel tanılama sürecine göre gerçekleşir.
- Kaynaştırmaya erken başlamak esastır.
- Kaynaştırmada bireysel farklılıklar esastır.
- Duyu kalıntısından yararlanmak esastır.
- Gönüllülük, sevgi, sabır, gayret gerekmektedir.
- Eğitim normal insanlarla ve doğal ortamlarda verilmelidir.
- Eğitim, bireyi toplumun bir parçası haline getirmeyi amaçlar.

KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARI

A- Tam zamanlı kaynaştırma B- Yarı zamanlı kaynaştırma C- Tersine Kaynaştırma

Tam Zamanlı Kaynaştırma:
Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı normal sınıftadır; öğrenci tam gün boyunca normal sınıfta eğitim almaktadır.

Yarı Zamanlı Kaynaştırma:
Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı özel sınıftadır; özel eğitim sınıfı öğrencisi başarılı olabileceği derslerde kaynaştırma sınıfında eğitim almaktadır.

Tersine Kaynaştırma:
Yetersizlikleri olmayan bireyler istekleri doğrultusunda, özellikle okul öncesi eğitimde, çevrelerindeki kaynaştırma uygulaması yapan özel eğitim okullarında açılacak sınıflara kayıt yaptırabilirler.

- Kaynaştırma öğrenci bazlı ele alınmakta; fiziksel, sosyal ve öğretimsel olmak üzere üç katmana ayrılmaktadır. Özel eğitim gereksinimi olan öğrenci için ortam düzenlenmesine, akran ilişkilerine ve öğretmenin yapacağı uyarlamalara dikkat çekilmektedir.

KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARINDA GÖREV VE SORUMLULUKLAR

Müdür
Kaynaştırma uygulamaları için
- Kurumda gerekli düzenlemeleri planlar
- Uygulanmasını sağlar,
- Özel eğitim hizmetleri kurulu ile iş birliği yapar.

Gezerek Özel Eğitim Görevi Verilen Öğretmen
- Bireyselleştirilmiş eğitim programlarını uygular,
- Değerlendirir,
- Gerektiğinde bireye, aileye, öğretmene ve kuruma bilgi verir

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Öğretmen

- Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin sınıf tarafından sosyal kabulü için önlemler alır,
- Bireysel ve gelişimsel özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapar,
- Programı bireyselleştirerek uygular.
- Aileler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile iş birliği içinde çalışır.

Rehber Öğretmen-Psikolojik Danışman

Kaynaştırma uygulaması kararı ile gelen öğrenciler için,

- Uygun eğitim ortamının düzenlenmesi,
- Öğrencilerin gelişimlerinin izlenmesi ve aile eğitimi konularında öğretmenlere rehberlik eder.

Aile

- Programın uygulanması sırasında çalışmalara etkin bir şekilde katılır,
- Gerektiğinde eğitim araç-gereç desteği sağlar.

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Birey

- Değerlendirme sonrasında çıkan eğitim önlemi ve yöneltme kararında isteğini belirtir.

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI (BEP)

BEP NEDİR?

- Bireyin, ailenin, öğretmenin ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan ve hedeflenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içeren özel eğitim programıdır.
- Özel eğitime ihtiyacı olan birey için geliştirilen ve ailesi tarafından onaylanan bireyselleştirilmiş eğitim programıdır.

Bireyselleştirilmiş eğitim programları, bireyin tüm gelişim ve disiplin alanlarında gözlem, gelişim ve değerlendirme ölçekleri kullanılarak ve hedeflenen amaçların gerçekleşme düzeyi doğrultusunda değerlendirilir. Birey için hazırlanacak bireyselleştirilmiş eğitim programında ve yöneltme kararında bu değerlendirmeler esas alınır.

BEP NASIL HAZIRLANIR?

BEP Süreci 7 Temel Aşamadan Oluşur:

1. Bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlayacak ekibin oluşturulması,
2. Çocuğun eğitsel performans düzeyinin belirlenmesi
3. Uygun eğitim ortamları ve bu ortamlarda sunulacak destek hizmetlerin belirlenmesi
4. Uzun ve kısa dönemli amaçların belirlenmesi
5. Bireyselleştirilmiş öğretim programının hazırlanması (BÖP)
6. Uygun öğretim materyalleri ve öğretim yöntemlerinin belirlenmesi
7. BEP'in uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için sorumluların belirlenerek zaman çizelgesinin hazırlanması ve değerlendirme biçimine karar verilmesi.

Prof. Nevzat GÜNDÜZ

ÖZEL EĞİTİMDE TANILAMA

Tanılama; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin yeterli ve yetersiz yönlerini, bireysel özelliklerini, ilgilerini belirlemek amacıyla; tıbbî, psiko-sosyal, eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecidir.

- Belirleme ve tanılama süreci özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel ve sosyal hayatlarının şekillendirilmesinde en belirleyici süreçtir.

- Doğru yapılmayan tanılama bireylerin yanlış yönlendirilmesine neden olabilmekte ve sağlıklı hizmetin götürülmesine engel olabilmektedir.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tanılanması ve eğitim hizmetlerinin belirlenmesinde 2 tür modelden yararlanılmaktadır.

Bunlar:

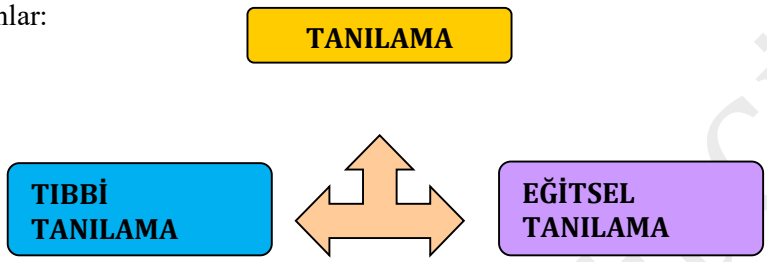

Eğitsel Tanılama

Eğitsel tanılama yetersizlikten etkilendiği tespit edilen bireyin, gelişim ya da disiplin alanlarında yapabildiklerinin, yani yeterliliklerinin belirlenerek ihtiyaçlarının ortaya çıkarılmasıdır.

- Eğitim öğretime nereden başlanacağına,
- Gelişim ve disiplin alanlarındaki performansın ortaya çıkarılmasına,
- Nasıl ve nerede eğitim ortamı oluşturulacağına,
- Hangi araçların kullanılabileceğine,
- Bireyin ne tür bir eğitim programına alınması gerektiğine,
- Bireyin eğitim ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılanabileceği ve akranlarıyla beraber olmasına en üst düzeyde olanak sağlayan(en az kısıtlayıcı ortam) ortamların belirlenmesine,

- Alınabilecek eğitsel önemlere
- Bireyin yerleştirilebileceği kurumlar konusunda bizlere ışık tutmaktadır

Bireyin eğitsel tanılaması rehberlik ve araştırma merkezinde oluşturulan eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi tarafından yapılır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Bu tanılamada bireyin;
a)Zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal gelişim öyküsü,
b)Tıbbî ve psiko-sosyal değerlendirme raporu,
c)Bireysel yeterliliklerine dayalı gelişim özellikleri,
d)Eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi,
e)Eğitim performansı dikkate alınır.

Tanılama Süreci
1- Velinin ya da okul idaresinin resmi başvurusu ile RAM'dan randevu alınır.
2- Eğitsel değerlendirme isteği formu sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ve okul idaresi tarafından doldurulur (Daha önce tanılaması yapılanlar için bireysel gelişim raporu doldurulur).
3- Hastaneden özürlü sağlık kurulu raporu alınır.
4- Ramdaki özel eğitim değerlendirme kurulu tanılama yapar ve raporu hazırlar.
5- İl ya da ilçedeki özel eğitim hizmetleri kurulu öğrencinin yerleşeceği okulun kararını verir.
6- Okula gönderilen rapor doğrultusunda, okuldaki BEP birimi tarafından plan hazırlanarak eğitime devam edilir.

BEP HAZIRLAYACAK EKİBİN OLUŞTURULMASI

- BEP'i BEP Geliştirme Birimi Hazırlar. Kurum müdürü veya görevlendireceği müdür yardımcısının başkanlığında,

⇒ Gezerek özel eğitim görevi verilen öğretmen,
⇒ Aile,
⇒ Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenci,
⇒ Rehber öğretmen-psikolojik danışman,
⇒ Eğitim programları hazırlamakla görevli öğretmen,
⇒ Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin sınıf öğretmeni veya hazırlanan programın içeriğine uygun branş öğretmeni, gerektiğinde izleme tanılama ve değerlendirme ekibinden görevli bir kişiden oluşur.

Tanıyı RAM koyar. Okul yürütme komisyonun başkanı müdürdür. BEP planını komisyon hazırlar. Rehberlik herkese yöneliktir sadece problemli bireylere yönelik değildir. Bireyi tanıma teknikleri amaç değil araçtır. Teknikler ayri ayrı değil birlikte değerlendirilmelidir. İşbirliği varsa konsültasyondur. Okula alıştırma varsa oryantasyon dur. Özgüven, iletişim sıkıntısı gibi şeyler yaşıyorsa öğrenci normal öğretmen yardımcı olamaz bunlar kişisel rehberlik olduğu için okul rehber öğretmeni öğrenciye yardımcı olur. Ösym çok sever bu cümleleri

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

SINIF YÖNETİMİ

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Amacı; etkili ve verimli öğrenme ortamları oluşturmaktır. Yani bütün öğrencileri derse katmaktır. Öğrencinin ilgisini çeker ve onu derse katarsak yaramazlık yapmaya fırsat bulamaz. İyi bir öğretmen öğrencilere derse katılın demez, onları çaktırmadan derse katar. Yani öğrenme sürecinin içine çeker.

Etkili bir sınıf yönetimi için;

- Etkili iletişim,
- Etkili öğretim ortamı
- En önemlisi tüm bu becerileri etkili kullanan öğretmene ihtiyaç vardır.

	Geleneksel Sınıf Yönetimi	Çağdaş Sınıf Yönetimi
1	Öğretmen merkezli bir yönetimdir.	Öğrenci merkezli bir yönetimdir.
2	Sınıf kuralları katı ve değişmezdir.	Sınıf kuralları yumuşak ve esnektir.
3	Sınıf ortamında yargılama ve suçlama vardır.	Sınıf ortamında dinleme ve anlama vardır.
4	Kurallar öğretmen tarafından konur.	Kurallar öğrencilerle birlikte oluşturulur.
5	Öğrenciler toplu bir küme olarak görülür.	Her öğrenci bir bireydir ve kendine özgüdür.
6	Bireysel farklılıklar dikkate alınmaz.	Bireysel farklılıklar dikkate alınır.
7	Öğrenci edilgen (pasif) ve dinleyicidir.	Öğrenci etkin (aktif) ve etkinlik yapandır.
8	Öğretmen sınıf ortamında kontrolü -itaati vurgular.	Öğretmen sınıfta katılımı - farklılığı ister.
9	Öğrencilerin bilgiyi ezberlemesini öğretmen ister.	Öğrencilerin düşünüp sorgulamasını, üretmesini ister.

SINIF YÖNETİMİ MODELLERİ

1. TEPKİSEL MODEL

İstenmeyen sonuç - tepki şeklinde işler. Düzen sağlayıcı ödül ve ceza türü etkinlikleri içerir. Sınıf kurallarını öğretmen kendi koyar, uyanlara ödül uymayanlara ceza verir. Öğrencilerin hiçbir olumsuz hareketi karşılıksız kalmaz, öğretmen illaki tepki gösterir. Örneğin öğretmen TV' den bir film izletirken öğrenciler kendi aralarında konuşsalar öğretmen hemen tepki olarak TV' yi kapatır.

2. ÖNLEMSEL MODEL

İstenmeyen davranışı ve sonucu, olmadan önlemeye çalışmadır. Amacı, sorunların ve istenmeyen davranışların ortaya çıkmamasını sağlamak ve böylece tepkisel modeli gereksiz hale getirmektir. Sınıf kurallarının oluşturulması bu model için önemlidir.

3. GELİŞİMSEL MODEL

Öğrencilerin fiziksel, duygusal, deneyimsel gelişim düzeylerinin gerektirdiği uygulamaların gerçekleştirilmesi esas alınır. Çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özellikleri dikkate alınır. Öğrenciye görelik ilkesine göre hareket edilir.

4. BÜTÜNSEL MODEL

Sistem Yaklaşımı olarak da adlandırılır ve diğer modellerin bir sentezi niteliğindedir. Önlemsel sınıf yönetime ağırlık / öncelik verme, gruba olduğu kadar bireye yönelme, istenen davranışa ulaşmak için istenmeyenin nedenlerini ortadan kaldırmadır. Gerektiğinde istenmeyen davranış için, tepkisel yöntemden yararlanma vardır. Ayrıca bütün bunları yaparken de çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerini dikkate alır. Yani hepsinin bir arada olduğu sınıf yönetimi modelidir.

Prof. Dr. Mevlüt ...Z

Hakan Öğretmen sene başında öğrencileriyle birlikte sınıf kurallarını oluşturmuş olmasına rağmen zaman zaman bazı kural ihlalleri karşısında sükûnetini koruyarak nedenlerini araştırma ve ortadan kaldırma yoluna gitmiştir. Bu yolla birçok sorunu büyümeden ortadan kaldırmış ve mutlu olmuştur. Fakat bazı disiplin sorunlarının tamamen ortadan kalkmadığını gören Hakan Öğretmen bazen de kendisi kural koyma yoluna gitmiş ve hatta öğrencilerin yerlerini de sık sık değiştirmiştir. Ancak öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını her zaman göz önünde bulundurma ilkesine uygun davranmıştır.

Buna göre Hakan Öğretmen'in uygulamaları aşağıdaki sınıf yönetimi yaklaşımlarından hangisine uygundur?

A) Geleneksel B) Tepkisel C) Bütünsel

D) Önlemsel E) Gelişimsel

SINIF YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN DEĞİŞKENLER

1. En önemli değişken öğretmendir
2. Diğer önemli değişken öğrencidir
3. Dersin işlenişi
4. Sınıf ortamı
5. Okulun yapısı
6. Okulun ve sınıfın fiziki durumu
7. Aile
8. Okulca benimsenen kurallar ve yönetim yapısı

SINIFIN ÖZELLİKLERİ

1. **Çok boyutluluk**: Sınıfta birçok olay meydana gelmekte ve bu olaylar tüm sınıfı etkilemektedir. Ayrıca, sınıf içinde gerçekleşen bir olayın çoklu sonuçları ortaya çıkabilmektedir.
2. **Eşzamanlılık (**yakınlık**):** Sınıfta aynı anda birçok olay meydana gelmekte ve öğretmen birden fazla olaya aynı anda müdahale etmesi gerekmektedir.
3. **Çabukluk:** Sınıfta meydana gelen olaylar hızla gerçekleşir, ara vermez.
4. **Öngörülemezlik (**tahmin edilemezlik**):**Sınıfta meydana gelen olaylar sık sık önceden bilinmeyen ve tahmin edilemeyen olaylardır. Ne kadar iyi planlansa da, sınıftaki birçok olayın tahmin edilmesi mümkün değildir.
5. **Açıklık (**alenilik**):** Sınıfta öğretmen-öğrenci ilişkisi açıktır. Sınıfta gizlilik olmaz, olaylar öğrencilerin gözleri önünde olmaktadır.
6. **Ortak tarih:** Sınıfta bir öğretim yılı boyunca birçok olay yaşanır ve zamanla sınıfın bir geçmişi ve ortak tarihi oluşur.
7. **Anındalık:** Sınıfta olayların anında meydana gelmesini ifade eder. Bu yüzden, sınıfta gerçekleşen olaylara verilecek tepkiler ertelenemez.
8. **Yansızlık:** Herkese eşit davranmak anlamına gelir. Öğretmen öğrencilere karşı adaletli ve eşit olması gerekir. Bir öğrenci konuşunca kızıp diğer öğrenci konuşunca görmezden gelirse etik olmaz.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

SINIF YÖNETİMİNİN BOYUTLARI

1.Fiziki Durum

Sınıfın genişliği, sınıf alanının çeşitli etkinliklerin yapımı için bölümlenmesi, ısı, ışık, ses, renkler, temizlik, estetik, eğitsel araçlar, oturma düzeni, öğrencilerin gruplanması vb. unsurlarla ilgilidir.

2.Öğretimin Yönetimi

Kazanımlar esas alınarak, ünitelendirilmiş yıllık, günlük ve ders planların yapılması, iş ve işlem süreçlerinin belirlenmesi, araç –gereç ve materyal ve yöntem - teknik seçimi, öğrenci özelliklerini belirleme, gelişimlerini izleme ve değerlendirme, öğrenci katılımını düzenleme vb. unsurlarla ilgilidir.

3.Zaman Yönetimi

Sınıfta ya da okulda harcanan zamanın eğitsel anlamda olabildiğince verimli kullanılmasıyla ilgilidir. Sınıf içinde geçirilen zamanın çeşitli etkinliklere dağılımı, zamanın ders dışı ve bozucu etkinliklerle harcanmaması, sıkıcılığın önlenmesi, öğrencinin zamanının çoğunu okulda-sınıfta geçirmesinin sağlanması, devamsızlığın ve okuldan ayrılmaların önlenmesi, bu boyut içinde görülebilir.

Bazı zaman yönetimi yaklaşımları şunlardır:

Düzen Yaklaşımı: Bu yaklaşıma göre zaman yönetimi ile ilgili sorunlar hayatımızdaki düzensizlikten kaynaklanır. Bu düzensizlik aradığımız şeyi bulamamak ve karışıklığı getirir. Düzenli yaşam yaklaşımı, kişinin yaşamını düzene koymamasından ötürü zaman yönetimi yapamadığını belirtir. Eğer kişi hayatını düzene sokarsa zaman yönetimini de etkili bir şekilde yapabilir.

Zamana sahip çıkma yaklaşımı: Bu yaklaşım iş ortamının yoğun temposu ve baskısı içinde bulunan insanın kendini koruması, verimli ve bağımsız çalışabilmesi amacıyla zamana sahip çıkması üzerine yoğunlaşmıştır.

Başarı yaklaşımı: Bu yaklaşımda ne istediğini bilmek ve başarmak için çaba sarf etmek esastır. Kısa, orta ve uzun vadeli planlama, hedef belirleme, kendini motive etme ve olumlu düşünce tarzı oluşturma tekniklerini içerir. Hedeflere ulaşabilmek için önceliklerin sıralandığı bir plan ortaya konur.

Akıntıya Bırakma Yaklaşımı: Diğer zaman yönetimi yaklaşımlarından farklı olarak zaman yönetimi kavramına karşı çıkar. Akıntıya bırakma yaklaşımına göre kişi zamanı yönetmemelidir, zamanın akışına önem vermeli ve karşısına çıkan fırsatlara açık olmalıdır.

İyileştirme Yaklaşımı: Erken yaşta bir rol örneğinden ya da aile kültüründen etkilenen kişiler "mükemmeliyetçi" bireyler olabilirler. Birilerine yetki vermekten korkar, her durum ile veya en ufak ayrıntı ile dahi kendileri ilgilenmek isterler. Bu da aşırı sorumluluk ve aşırı iş üslenmeye dönüşebilir. Önerilen çözüm ise zaman yönetimi sorunlarını yaratan psikolojik ve sosyolojik yetersizliği iyileştirmektedir. Kendinizde eksik veya psikolojik açıdan önünüze geçtiğini düşündüğünüz sorunlarını iyileştirmek için bir adım atmanız yeterlidir.

Kendini Toparla Yaklaşımı: Zaman yönetiminde dikkat edilmesi gereken en önemli kriterlerden birisi de motivasyon düşüşünün önüne geçebilmektir. Çalışanlar genellikle karşılaştıkları zorluklar karşısında bıkkınlık hissine kapılabilir ve bu da başarılarını büyük ölçüde etkiler. Hata yapmanın sorun olmadığını anlamak için bir dakikanızı ayırın. En çok düşünülmüş planların bile değişebileceğini veya başarısız olabileceğini anlayarak zaman yönetimi becerilerinizi geliştirmeye çalışırken bu durumu da göz önünde bulundurun. Bu düşünceler, zamanı geldiğinde onlar tarafından yenilmiş hissetmek yerine gelişmeniz için kapılar açacaktır.

ABC yaklaşımı: Bu yaklaşım başarı yaklaşımından yola çıkarak çabaların öncelikle en önemli işler üzerinde yoğunlaşması esasına dayanır. Neye ulaşılmak istendiği bilinirse ve çabalar öncelikle o işler üzerine yoğunlaştırılırsa sonuç mutluluk getirir. Bu yaklaşımda birinci dereceden önemli işler ve vazgeçilemeyen işler A grubu, orta derecede önemli işler B grubu ve sona bırakılan işler C grubudur.

Sihirli Araç Yaklaşımı (Teknoloji yaklaşımı): Sihirli araç yaklaşımı, etkili zaman yönetimi yapmak için teknolojik araçların kullanılması gerektiğini öne sürer. Örneğin işleri planlamak için kullanılan dijital uygulamalar, telefonların not defterleri, telefonların hatırlatıcı uygulaması vb. zaman yönetiminde kullanılan sihirli araçlardan birkaçıdır.

Savaşçı Yaklaşımı, kişinin zamana karşı savaş verdiği düşüncesinden hareketle zaman tuzaklarının önüne geçilmesi gerektiğini savunur. Zaman yönetimini engelleyen faktörleri en aza indirmenin ve yetki devretmenin zaman yönetimine katkı sunacağını belirtir. Savaşçı Yaklaşım, kendini korumak verimli ve bağımsız çalışabilmek amacı ile zamanına sahip çıkmak kriterini temel alır. Zamana karşı savaşan kişiler, saldırıları püskürtmek için harekete geçmezlerse büyük bir başarısızlık yaşayacaklarına ve kolay kolay toparlanamayacaklarına inanırlar.

Beceri yaklaşımı: Bu yaklaşım zaman yönetiminin bir beceri olduğu görüşüne dayanır. Zaman yönetiminde etkili olabilmek için aşağıda sıralanan becerilere sahip olmamızı zorunlu kılar: Bir planlayıcı ve randevu defteri kullanma, yapılacak işler listesi oluşturma, hedef belirleme, yetki devretme, planlama, öncelikleri sıralama

4.İletişim Yönetimi

Sınıf kurallarının belirlenip öğrencilere benimsetilmesi, sınıf yaşamının kolaylaştırılmasına yönelik öğrenci - öğrenci, öğrenci - öğretmen ilişki düzenlemeleri vb. unsurlarla ilgilidir. Öğretmen, öğrencilere isimleriyle hitap etmelidir. Öğretmen öğrencilerle iletişiminde sade ve anlaşılır bir dil kullanmalıdır. Öğretmen öğrencilerle iletişimini jest ve mimiklerle desteklemelidir. Öğretmen öğrencilerle iletişiminde kısa göz teması kurmalıdır. Öğretmen öğrencilerle iletişiminde; emir dili yerine istek dilini, yargılayıcı dil yerine betimleyici dili, sen dili yerine ben dili gibi olumlu bir dil kullanmaya özen göstermelidir.

5.Disiplin Yönetimi

Sınıf ortamının istenen davranışı sağlayabilir hale getirilmesi, sınıfta olumlu bir iklimin oluşturulması, sorunların ortaya çıkmadan önce tahmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, yapılmış olan istenmeyen davranışların değiştirilmesi vb. unsurlarla ilgilidir.

SINIF YÖNETİMİ İLKELERİ

1. Derse zamanında başlanması ve bitirilmesi,
2. Öğrencilere isimleriyle seslenilmesi,
3. Ders etkinliklerinin olabildiğince ilgi çekici yaşantılarla sürdürülmesi,
4. Derse iyi bir planlama ile girilmesi,
5. Sınıf içi karar ve uygulamalarda tüm öğrencilerin katılımının sağlanması,
6. Anlaşılabilir ve sade bir dil kullanılması,
7.Öğretmen masası önünde oturma ya da sabit bir noktada olmak yerine, sınıfın her yerinde olunması,
8. İstenmeyen davranışlar karşısında tutarlı ve kararlı olunması,
9. Öğrenci merkezli bir eğitim anlayışıyla, takım çalışmalarına yer verilmesi,
10.Öğrencilerin dikkatini derse verecekleri ve dağılan dikkati yeniden toplayabilecekleri etkinliklere yer verilmesi,
11. Olabildiğince çok ödül, çok zora kalınca ceza uygulanması,
12. Öğrencilere bağırma, alay etme davranışlarından kaçınılması,

13. Olumlu bir sınıf ortamı oluşturulması,
14. Sınıf içi etkinliklere karşı öğrencilerin güdülenmesi,
15. Sınıf içi tüm düzenlemelerin amaçlara dönük düzenlenmesi,
16. Öğrencilere model olunması gerekir.
17. Çekingen öğrencilere; zamanı gelince uygun ipucu ve pekiştireç vermeli, hazırbulunuşluk düzeyine uygun sorular sormalı ki derse katsın
18. Başarısız öğrencilerle başarılı öğrencileri kıyaslamamalıdır.
19. Öğrencilerin soru sormalarına izin vermelidir.
20. Sen dili kullanmamalı, onun yerine ben dili kullanmalı
21. Sınıf kurallarını öğrencilerle birlikte belirlemek
22. Zaman tuzaklarına düşmemek gerekir (Yani zamanı boşa harcamamak). Aşağıdaki davranışları yaparsa öğretmen zaman tuzağına düşer.

- Bir soruyu bütün öğrencilerin cevaplamasını istemek veya öğrencilerin her birine konuyla ilgili sorular sormak
- Sınıf defterini derste doldurmak
- Sözel anlatımı uzun tutmak
- Gerekli durumlarda geri bildirim vermemek
- Etkinlikler arası geçişlerde akıcılık sağlamamak
- Öğrencilere ödevlerini net olarak açıklamamak
- Müdürün veya başka kişilerin derste duyuru yapması

Not: Geç öğrenen öğrencilere konuyu ödev olarak vermek zamanı etkili olarak kullanmak anlamına gelmez, yine öğrenciler konuyu anlamayınca farklı bir yöntemle dersi işlemek veya örnekleri çoğaltmak zaman kaybı değildir. Öğretmek bizim öncelikli görevimizdir. Her şey zaman kaybı değildir.

ÖĞRETMEN TİPLERİ

KALIPLAYICI ÖĞRETMEN: Öğrenciye şekil vermeye çalışan, kendi doğruları olduğunu düşünen ve bunları karşıya kabul ettirmede ısrarcı olan bir öğretmen türüdür. Marangozu andırır.

Ör: Öğretmen derste yaramazlık yapan Ömer'e, bir daha öğretmenimi sınıfta hiç üzmeyeceğim." Cümlesini otuz kere yazmasını ve velisine de imzalattıktan sonra kendisine getirmesini söyler. Bu yolla velilerin de sınıfta disiplin sağlama konusunda kendisine yardımcı olmalarını amaçlamıştır.
Ayşe Öğretmen ne tür bir öğretmen davranışına sahiptir?

OTORİTER ÖĞRETMEN: Otoritenin hâkim olduğu, hissedildiği bir yönetim anlayışıdır. Güce dayanan ilke ve kuralların uygulanmasıyla oluşur. Sınıftaki tüm güç öğretmenin elindedir. Verdiği buyrukların, öğrencileri tarafından koşulsuz yerine getirilmesini ister. Sınıfın sıkı bir şekilde denetlenip kontrol edilmesi gerektiğini sınıfın bazı şeyleri yapması için zorlanması gerektiğini savunur. Ceza sistemini etkili olarak kullanır. Sınıftaki öğrencilerin görüşlerini almaz.

KORUYUCU ÖĞRETMEN: Öğretmenin sınıfta bulunan bireyleri korumaya çalıştığı bir yönetim şeklidir. Öğrencilerin kendilerini rahat hissetmelerini sağlamak amaçlanır. Bu sayede öğrenci kendini daha kolay dersine verecektir diye düşünülür. Öğrencilerin her durumda korunup gözetilmeleri esas alınır. Kendisinin korunduğunu, ihtiyaçlarının karşılandığını düşünen öğrencinin yaptığı işten tatmin alması hedeflenir.

Prof. Dr. Nevfel GÜNDÜZ

SERBEST ÖĞRETMEN: Sınıfta kendileri çok serbest olduğu gibi, öğrencilerini de çok serbest bırakan bir öğretmen tipidir. Öğrencilerine emir ve direktif vermez. Öğretmen kendisine laf getirmemesi şartıyla öğrencilerini kendi istekleri doğrultusunda serbest bırakır. Sınıftakilerin kendi kendilerini yönetmelerini, problemlerini kendilerinin çözmesini bekler. Öğretmen kendisinden yardım istendiğinde veya sorulduğunda tavsiyede bulunur. Varsa okulun kaynaklarını, araç gereçlerini temin etmeye çalışır.

DEMOKRATİK ÖĞRETMEN: Demokratik sınıf yöneticileri sınıflardaki öğrencilerinin eğitim ihtiyaçlarını karşılarlar. Sınıfın amacına ulaşması için gerekli düzenlemeleri yaparlar. Öğrencilere hatalarını düzeltme şansı verirler. Öğrencilerin kendilerine olan güvenleri gelişir. Bireylerin üreticilikleri gelişir. Demokratik öğretmen, sorumlulukları paylaştırır. Öğrencileri hiçbir durumda eleştirmez.

Ayrıca öğretmen tipleri üzerinde şöyle bir sınıflandırma da yapılabilir:

İŞ ÖĞRETMENİ: İş ilgisi yüksek öğrenci ilgisi düşüktür. Yapılacak işler düzenlendiğinde iyi bir öğretme olduğunu düşünür.

MAHALLE KAHVESİ ÖĞRETMENİ: Öğrenci ilgisi yüksek iş ilgisi düşüktür. Öğretmen öğrencilere ilgi gösterirse onların benlik kavramlarını geliştirirse, iyi bir öğrenmenin gerçekleşeceğini düşünür. İş onun için önemli değildir.

FAKİRLEŞMİŞ ÖĞRETMEN: İşe de öğrenciye de ilgisi düşüktür. Öğretmenlerin öğrencilerin öğrenmesi üstünde pek etkisi olmadığını düşünür.

SINIF ÖĞRETMENİ: Hem işe hem de öğrenciye olan ilgisi yüksektir. İkisine de olan yüksek ilginin öğrenmeye etkisi olduğunu düşünür.

YAVAŞLAMIŞ SARKAÇ: İşe de öğrenciye de ılımlı ilgi gösterir. Özellikle denetimi güç bir sınıfla karşı karşıya kalan ve güvenini kaybeden öğretmenlerin durumudur.

ÖĞRENCİ TİPLERİ

Başarılı: Derse yönelimli, akademik açıdan iyi, ders ve ödevini zamanında yapar, okulu sever.
Sosyal: Dersten ziyade arkadaş canlısı olan, sosyal ilişkilere önem veren
Gölge: Arka planda kalıp gözden kaçan öğrencilerdir, sessizdirler, kendilerini ortaya koymayı sevmezler, fazla tanınmazlar, hiçbir işte gönüllü olmazlar
Bağımlı: Sıklıkla öğretmenden destek bekler, ek çalışmaya ihtiyaç duyarlar, sık sık parmak kaldırır, arkadaşları onlara ders çalıştırmak istemez.
Yabancılaşmış: Zor öğrenir, okulu sevmez ve okula gitmek istemez, öğretmenler pek fazla ilgilenmek istemez, okul onlar için düşmandır.

ÖĞRETMENDE BULUNAN LİDERLİK TÜRLERİ

Öğretimsel Liderlik: Öğretim üzerinde odaklaşan bir liderlik türüdür. Bu liderlik yaklaşımında sınıf çevresinin tamamen öğretime yönelik ve üretken bir çevre olarak düzenlenmesi hedeflenmiştir. Sınıf liderinin görevi öğretim ortamında kaliteyi arttırmaktır.

Kültürel Liderlik: Kültürel lider, kültürel değerleri koruyan önemli anlamları açıklayan ve kilit değerleri örgüt ortamında canlı tutan kişidir. Bu bağlamda kültürel bir lider olarak öğretmen sınıf yaşamını canlı tutmalı ve kültürel yönden öğrencileri sürekli desteklemelidir. Bu amaçla değişik törenler, sportif ve kültürel etkinlikler, sınıf içi eğitici çalışmalar, öğrenci velileriyle diyalog halinde olma sınıf yöneticisinin kültürel liderliğine örnek olabilecek davranışlardır.

Süper liderlik: Süper liderliğin temel bakış açısı izleyenlerin kendi kendilerinin lideri olmasıdır. Sınıf lideri olarak öğretmen, öğrencilerin her birinin liderlik özelliği sergileyebilmeleri için etkinliklere katılımlarını sağlamalı ve sorumluluk duygusu kazanmalarına yardımcı olmalıdır.

Etik Lider: Etik lider, insanlar arası ilişkileri ön plana çıkarma yoluyla görevi yürütmeyi hedefleyen kişidir. Etik lider olarak öğretmen eğitim-öğretim çalışmalarında tutarlı olmalıdır. Öğretmen davranışlarında dikkatli olmalı ve öğrencilerine örnek olmalıdır. Etik değerlere dikkat eder. Hoşgörü, dürüstlük, adalet ve diğer değerlere sahip kişidir.

Öğrenen Lider: Öğrenen sınıf lideri, sürekli olarak öğrenmek ve kendini geliştirmek zorundadır. Aynı zamanda öğrencilerinin öğrenmesinden de sorumludur. Buna göre öğrenen sınıf lideri öncelikle kendini geliştirmeli daha sonra öğrencilerinin öğrenmesine odaklanmalıdır.

Dönüşümcü Lider: Dönüşümcü sınıf liderliğinde sınıfta ani ve etkili değişimi gerçekleştirmek esastır. Çevredeki değişme ve gelişmeleri dikkate almak zorundadır. Çağın gerektirdiği araç gereçleri kullanmalıdır. Dönüşümcü liderlik ise geleceğe, yeniliğe, değişime ve reforma dönük olup bu tip liderlikte, çalışanların yaratıcı ve yenilikçi yönleri üzerinde durulur. Değişimi ve yenilenmeyi gerçekleştiren kişiler, dönüşümcü liderler olarak tanımlanmaktadırlar. Bunlar izleyicilerinin gereksinimlerini, inançlarını ve yargılarını değiştiren kişilerdir. Dönüşümcü liderler örgütler için iyi olduğuna inandıkları şeyleri izleyenlerin de benimsemesini sağlamaktadırlar ve gelecek ile ilgili vizyonları bulunmaktadır.

Mesleğini ve öğrencilerini çok seven Burak Öğretmen alanıyla ilgili gelişmeleri yakından takip etmekte, her türlü kurs ve seminer imkânını değerlendirerek kendini sürekli yenilemektedir. Öğrendiği yeni bilgileri meslektaşlarıyla paylaşmakta ve öğretme-öğrenme süreçlerinde öğrencilerine de yansıtmaktadır.

Buna göre Burak Öğretmen aşağıdaki liderlik türlerinden hangisine sahiptir?

A) Etik B) Kültürel

C) Süper D) Demokratik

E) Dönüşümcü

Vizyoner Lider: Sınıfa ilişkin düşlenen herhangi bir geleceği tasarlayabilme, geliştirebilme ve paylaşabilme olarak tanımlanabilir. Sınıf yöneticisi gelecek yönelimli olmak durumundadır. Vizyoner bir öğretmen dersi için bir gelecek tasarımı oluşturabilendir.

Etkileşimci Liderlik: Etkileşimci liderler, çalışanların yenilik ve değişim isteklerini dikkate almadan, risklerden kaçınarak, geçmişten süregelen faaliyetlerini daha etkin ve verimli kılmak veya iyileştirmek suretiyle iş yapma ve yaptırmayı sağlayan kimselerdir. Yetkilerini, daha çok çaba sarf edene para ve statü sağlamak şeklinde kullanmaktadırlar.

Karizmatik Liderlik: Karizmatik liderlik, daha çok kriz ortamlarında ortaya çıkan, kurtarıcı ve sıra dışı niteliklere ve güçlü kişilik özelliklerine sahip kişilerde görülen bir liderlik tarzıdır. Bu tarz liderlerde rastlanan güçlü ortak kişilik özellikleri, özgüven, cesaret, izleyenleri üzerinde hayranlık uyandırma, ikna ve motive etmedir.

Otokratik Lider: Eski olmasına karşın sıklıkla karşılaşılan bir liderlik tarzıdır. Bu tarz liderlikte yönetim ve karar alma yetkisi sadece lidere aittir.

Katılımcı veya Demokratik Lider: Demokratik/katılımcı liderlik türünde lider, çalışanlara rehberlik ve öncülük etmekte, organizasyonda karar alma sürecine çalışanların katılımını destekler ve teşvik eder. Kriz dönemleri hariç, örgüt amaçlarını grubun kararlarına göre yönlendirir.

ÖĞRETMENİN MESLEKİ ROLÜ

Kendine yetme, öğretmenin kişisel amaçlarına ulaşma kapasitesidir.
Mesleki standartlar, öğretmenin öğretim hizmetini yerine getirmede yetkin olmasını ve kuracağı bireysel ve sosyal ilişkilerin niteliğini içerir.
Etik standartlar, öğretmenin insanlık onuruna saygı gösteren, öğrenme ve kişisel ilkelerde eşitlik ilkesine uyan davranışlar sergilemesi olarak tanımlanabilir.
Üst düzey yeterlik; öğretmenin öğreteceği konu alanında üst düzey bilgi ve beceriye sahip olması, alanında uzman olmasıdır.
Analitik ve yansıtmacı kararlar alabilme, öğretmenin öğrenme-öğretme sürecinde oluşan sorunlara ilişkin; doğru kararlar verebilmesi, doğru eleştirilerde bulunarak öğrenme-öğretme süreci ve sonuçlarına ilişkin doğru değerlendirmelerde, çıkarımlarda bulunmasıdır.

BİR ÖĞRETMENDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Alan Bilgisi: Belirli bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olması (Herkes kendi alanını iyi bilecek)

Meslek Bilgisi: Öğretmen, bildiğini nasıl öğreteceğini de bilmelidir. Pedagojik formasyonu (gelişim psikolojisi, öğrenme psikolojisi, yöntem ve teknikler, ölçme ve değerlendirme, sınıf yönetimi, rehberlik, materyal geliştirme, program geliştirme) iyi olmalıdır. Öğretmen konu alanını ne kadar iyi bilirse bilsin, sahip olduğu bilgileri öğrencilerine aktaramazsa mesleğinde başarılı olamaz.

Genel Kültür: Öğretmen adaylarının geniş bir dünya görüşüne ve genel kültüre sahip olmaları beklenmektedir. Öğretmenden beklenen sadece belirli bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olması değil, olayları, insanı, toplumu ve dünyayı ilgilendiren bir takım sorunları görebilmesi ve bunlar için çözüm yolları düşünebilmesidir.

Kişisel Nitelikler: Hoşgörülü, sabırlı, demokratik, etik değerlere sahip, hümanist

İLETİŞİM

"Söz ola kese savaşı,
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Bal ile yağ ede bir söz."

Yunus EMRE

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

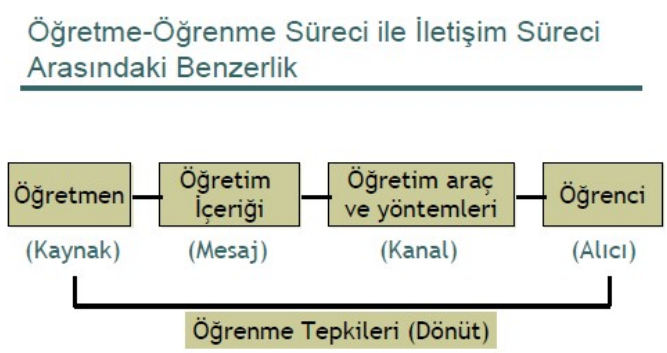

İLETİŞİMDE NELERE DİKKAT EDİLMELİ?

1- Sabırlı olun ve karşınızdaki insanın iletmeye çalıştığı mesajına saygı duyun.
2- Konuşan kişiye dikkatinizi verin, dikkatinizi dağıtacak başka şeylerle ilgilenmeyin.
3- Konuşan kişinin söylediklerini, zaman zaman kendi cümlelerinizle özetleyin ve karşınızdan teyit alın.
4- Önyargısız dinleyin. Herkesten yeni bilgiler edinebilirsiniz.
5- Egonuzu ön plana çıkarmayın. Egosu kuvvetli kişiler, kendilerini konuşan kişiden daha üstün görüp, onun söylediklerini dinlemeyebilir.
6- Konuşan kişinin beden diline dikkat edin. Söylediklerini beden dili tamamlıyor mu?
7- Nasıl söylendiğini değil, ne söylendiğini dinlemeye çalışın.
8- Konuşanın anlattıklarını sonuna kadar hiç araya girmeden dinleyin.
9- Önemli noktaları not alın. Yazmak, dikkatinizi daha kolay toplamanızı sağlayacaktır.
10- Karşı taraf konuşurken onun söylediklerine vereceğiniz cevapları değil onun ifade etmek istediklerini düşünün.
11-İletişim sürecinde öğretmen baskın olmamalıdır.

BEDEN DİLİ- ETKİLİ İLETİŞİM YOLU

İletişimde beden dili % 60 (“İlk görüşte aşk”) , ses tonu % 30, kelimeler % 10 önem taşır.

Prof. Dr. Meva ÜNDÜZ

GÖZLERİN SINIF YÖNETİMİNDE ROLÜ

"Gözlerin konuştuğu dil her yerde aynıdır."

- Bir kişi ile konuşurken dikkat edilecek en önemli noktalardan biri, nereye baktığınızdır.
- Öğretmen öğrenciye göz ucuyla değil doğrudan bakmalıdır.
- Uzun süre bakılmamalıdır.
- Uzun göz bağlantısı olumsuz, kısa göz bağlantısı olumlu etki yapar.
- Öğrenciden gözünü kaçıran öğretmen iletişim kuramaz.

SINIF KURALLARI

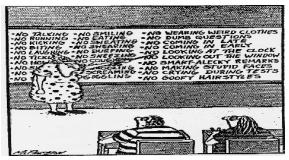

1. Sınıf kuralları okul kuralları ile uyumlu olmalıdır.
2. Kurallar öğrencilerle birlikte belirlenmelidir.
3. Sınıfta beklenen olumlu davranışlar tanımlanmalı, olumlu ifadelerle kural cümlesi haline getirilmelidir.
4. Kurallar önemli davranışları kapsamalıdır.
5. Kural sayısı az olmalıdır. İdeal kural sayısı 4-6 arasındadır.
6. Kural ifadeleri, kısa, açık ve anlaşılır olmalıdır.

"Sınıf kuralları öğretmen ve öğrencilerin katılımıyla oluşturulabilir ancak bunlar mutlaka basit, açık ve anlaşılır olmalıdır. Öğrenciler oluşturulan kurallardan farklı anlamlar çıkarmamalıdır." **ilkesi dikkate alındığında, aşağıdaki kurallardan hangisi buna uygun değildir?**

A) Ders zili çaldığında yerlerinize oturunuz.

B) Başkalarına karşı hep saygılı olunuz.

C) Ders araç ve gereçlerini yanınızda bulundurunuz.

D) Koridorlara ve sınıfa çöp atmayınız.

E) Kalemlerinizi açarken çöp kutusunu kullanınız.

7. Kurallar gözlenebilir davranışları belirtmelidir.
8. Kurallara uyma ya da uymama davranışının sonucu belirlenmelidir.
9. Davranışa yönelik olmasına ve bir eylemi başlatmasına dikkat edilmelidir (Örneğin, söz almak için konuşanın sözünü bitirmesini bekleyiniz).

Kurallar nasıl olmalıdır?..
Gerçekçi, mantıklı, iyi tanımlanmış, sayıca sınırlı, açıkça anlaşılır, pozitif cümleler halinde ifade edilmiş...

Prof. Dr. Mustafa Ilgar GÜNDÜZ

İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI KARŞISINDA NELER YAPILMALIDIR?

1. Sorunun kaynağını araştırmak (sorun çok ciddiyse)
- Öğrenci derse sürekli geç geliyorsa
- Derste sürekli uyuyorsa
- Birden bire derste hüngür hüngür ağlıyorsa
- İki öğrenci derse geldiğimizde hararetli bir şekilde kendi aralarında tartışıyorsa
- Bir öğrenci diğerine derste birden bire tokat atarsa

2. Görmezden gelmek (ilk kez yapıyorsa, basit bir davranışsa, süreklilik arz etmiyor ve dersin akışını bozmuyorsa)
- Telefonu ilk kez çalınca hemen sessize alıyorsa
- Yanındaki kişiyle sınıfı rahatsız etmeyecek şekilde ilk kez konuşuyorsa
- Kopya çekmeye ilk kez yelteniyorsa

3. Dolaylı yollarla uyarmak **(**göz teması kurmak, öğrenciye soru sormak, gidip gelirken omzuna dokunmak, vücut dilini kullanmak)
- Görmezden gelmemize rağmen hale davranışı yapmaya devam ediyorsa, hala arkadaşı ile konuşmaya çalışırsa

Not: Bazı durumlarda dolaylı uyarmak yanlış olur. Doğrudan uyarmamız gerekir ve sınıf kurallarını hatırlatmamız gerekir. Örneğin,
- Arkadaşının silgisini çöpe basket olarak atmaya çalışması
- Kalemi arkadaşının gözüne şaka amaçlı çok yaklaştırması
- Öğretmen sıralar arasında dolaşırken arkasına 'ben eşeğim' yazısı asılması

4. Derste değişiklik yapmak (bütün sınıf sıkılmaya başladıysa)
- Bütün öğrenciler dersi dinlemiyor ve kendi aralarında konuşuyorlarsa, hatta diğer derslerde derse katılıp o öğretmenin dersinde sıkılıyorlarsa

5. Öğrenciye sorumluluk vermek (dersi hiç dinlemiyor ve dersi tamamen gözden çıkardıysa, saçma sapan cevaplar veriyor ve dalga geçiyorsa, arkadaşlarını sürekli rahatsız etmeye başladıysa)

6. Öğrenciyle konuşmak

7. Okul yönetimi, aile ve rehberlik servisiyle işbirliği yapmak

8. Ceza vermek.

Ceza Verilirken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar Şunlardır:

1. Ceza mümkün olduğunca az kullanılmalıdır.
2. Öğrenci tehdit edilmemelidir.
3. Öğrenciye karşı kızgınlık duyarken ceza verilmemelidir.
4. Öğrenci için olumsuz ancak öğretim için gerekli olan davranışlar ceza olarak verilmemelidir.
5. Ceza yapılan davranışa uygun olmalıdır.
6. Ceza geciktirilmemelidir.
7. Ceza verilen kişi ya da olay hakkında şüphe bulunmamalıdır.
8. Ceza öğrencinin kişiliğine yönelik olmamalıdır.
9. Ceza verilirken çifte standart uygulanmamalıdır.
10. Cezaya karar verilmişse geri dönülmemelidir.

Not: Asla öğrenci dersten atılmaz, teneffüse çıkmama cezası verilmez, tek ayak üzerinde durdurma veya öğrencilere sırtını dönme gibi cezalar verilmez, fiziksel ve psikolojik ceza verilmez, diğer öğrencilerin onunla konuşması yasaklanmaz.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ÇIKACAK SORULAR

Soru: Bir öğretmen öğrenciye soru sorduğunda, öğrenci dalga geçer gibi cevap veriyorsa ya da dersle alakası kalmadıysa ÖĞRETMEN ne yapılmalıdır?
Cevap: Sorumluluk verilmelidir (Dua etsin öğrenci çağdaş eğitime yoksa onun ağzını burnunu kırarım).

Soru: Dışarıda tartışan öğrenciler tartışmayı sınıfa taşır ve devam ederlerse öğretmen ne yapmalı?
Cevap: Problemin nedenini araştırmak

Soru: Bir öğrencinin sıra arkadaşıyla konuştuğunu gören öğretmen ne yapmalıdır?
Cevap: Göz teması kurmalı

Soru: Öğrencinin yaptığı her yanlışa dönüt verilir mi?
Cevap: Verilmez. Çünkü öğrenci dersten soğur.

Soru: Bir arkadaşının eşyasını izinsiz alan öğrenciyi fark eden öğretmen ne yapmalı?
Cevap: Yalnızken sözlü olarak uyarmalı

Soru: Derste bir öğrenci başka bir öğrenciye hızlı bir şekilde silgi atarsa öğretmen bunu gördüğünde ne yapmalı?
Cevap: Aynı davranışı tekrar yapmamasını söylemeli

Soru: Öğrencilerin gürültü yaptığı bir sınıfa giren öğretmenin, sessizliği sağlamak için aşağıdakilerden hangisini yapması en uygundur?

A) Yüksek sesle öğrencileri uyarma
B) Kısa bir süre sessiz bekleme
C) Gürültüye rağmen derse başlama
D) Masaya veya yazı tahtasına vurma
E) Gürültü yapan öğrencileri belirleyip onları uyarma

DİSİPLİN MODELLERİ

Glasser Modeli: Kurallara uymak esastır. Öğrenciler kurallara uymaya zorlanmalıdır. Sorun olduğunda, öğrenciler küçük gruplara ayrılarak, sorunu tartışır ve çözüm yolları ararlar. Öğrenci akıllı bir varlıktır. İstediği takdirde mantıklı kararlar verebilir. Öğretmen bu konuda rehberlik eder.

Canter modeli: Canter, ilk olarak otorite kurmayı temel alır. Otorite kurmanın öğretmenlerin disiplin süreçlerini etkili kullanmaları açısından önemli olduğuna inanır.

Kounin modeli: Hatalı bir öğrencinin hatasını sınıfta diğer öğrencilerin gözü önünde düzelttiğinde, diğer öğrencilerde bu durumdan etkilenir. Buna "dalga etkisi" adını vermektedir.

Akıl - sonuç modeli: Bu modelde temel olan görüş, öğrencilerin kendi disiplinlerini geliştirmeleridir. Sınıf kuralları demokratik olanaklarla geliştirilir.

Davranış değişikliği modeli (Davranış disiplin modeli): Bu modelde, öğretmen öğrencilerin olumlu davranışlarını ödüllendirir. Olumsuz ve hatalı davranışlarını ise görmezlikten gelir. Böylece olumsuz davranışta sönme sağlanır. Ceza yoktur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Öğretmen etkisiz eğitim modeli: Öğretmen, öğrencilerin hatalı davranışlarına anlayışlı bir biçimde yaklaştığında, istenmeyen davranışlarda azalma meydana geleceğini ifade etmektedir. Bu modelde öğretmen sorunu çözebilmek için, sorunun nedenlerini ve sonuçlarını analiz etmesi gerekir.

Olumlu Uzsal Model: Burada öğretmenin sınıftaki ilk günü çok önemlidir. İyi izlenimler bırakmak gerekir. Beden diline hakim olmak oldukça önemlidir.

Sosyal Disiplin Modeli: İnsan sosyal bir varlıktır. Öğrencinin sosyal hayatını iyileştirilmesi gerekir. Çünkü bu model insanın sosyal hayatı iyileşince başarının da devamında geleceğini iddia etmektedir.

Güvengen Davranış Modeli: Öğretmen bütün öğrencilere adil, eşit olmak zorundadır. Yoksa öğrenciler tarafından güveni yitirilebilir. Adil olursa öğrencinin güvenini kazanacaktır.

OTURMA DÜZENLERİ

SIRA DÜZENİ

Öğretmen merkezlidir. Katılım iletişim tek yönlüdür. Dinleme ve not alma için uygundur. Sosyallik azdır. Klasik sınıf düzenidir. Kalabalık sınıflar için uygundur.

KÜME DÜZENİ (çok gruplu)

Öğrenci etkileşimin en yüksek olduğu oturma düzenidir. Laboratuvar çalışmalarında ve kalabalık olmayan sınıflarda kullanılır. Öğrencilerin liderlik özelliklerini etkiler yardımlaşmayı etkiler. Sosyallik fazladır.

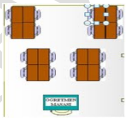

DAİRE BİÇİMİ

Öğrenci katılımın yüksek olduğu iletişimlerinin yüz yüze olduğu etkileşimin fazla olduğu oturma düzenidir. Öğretmenin de öğrencilerin yanında oturabildiği bir yerleşim şeklidir.

BİREYSEL DÜZEN

Tek kişilik sıra sandalye mevcuttur. Bireysel öğrenmeye yönelik çalışmalar için kullanılır. Bireysel ayrılıkların da dikkate alınmasına katkı sağlar. Her öğrenci kendi hızına göre öğrenir.

U BİÇİMİ

Öğrenci öğretmen etkileşimi yoğundur. Öğretim materyallerinin kullanımına uygundur (Tepegöz-slayt vb)

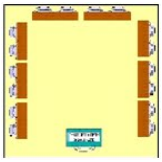

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

PROGRAM
OKURYAZARLIĞI

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Program okuryazarlığı, öğretmenin eğitim programlarına özgü özelliklerin farkında olması, bu farkındalığı uygulamaya dönük kullanabilmesi, eleştirel bakış açısıyla değerlendirmeler ve yorumlamalar yaparak eğitim programını kendine rehber olarak kullanabilmesi olarak tanımlanmıştır.

NOT: Program okuryazarlığı kavramına göz atıldığında; bakanlığın sayfasında yayınlanan içerik kapsamında Türkiye Yüzyılı Maarif Modelini, Ölçme ve Değerlendirmeyi çok iyi bilmenin yanında ayrıca Program Geliştirmeye de aşina olmak gerekmektedir.

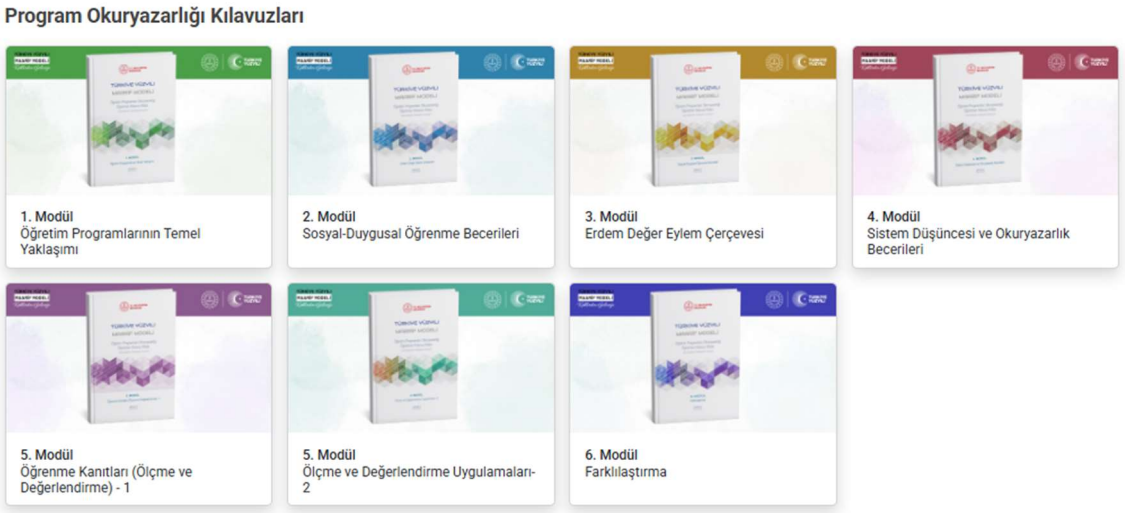

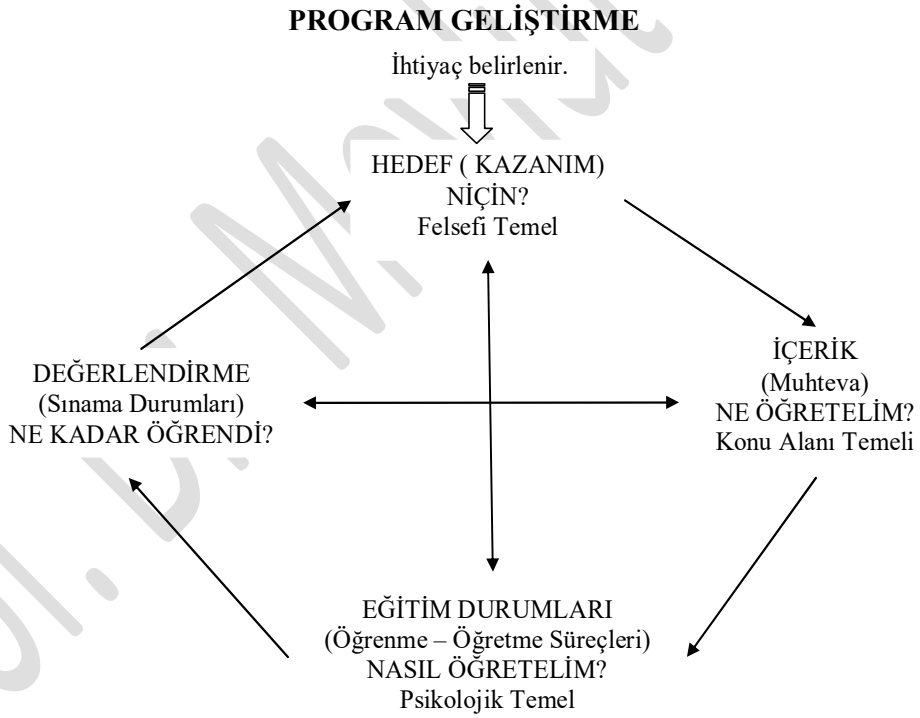

Eskiden program geliştirilirken sıralama şu şekildeydi:

1- Hedef
2- İçerik
3- Eğitim Durumları
4- Değerlendirme (Sınama durumları)

Prof. Dr. Mustafa Yaşar

Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinde ise sıralama şu şekilde:

1- Hedef (Öğrenme çıktısı)
2- İçerik
3- Değerlendirme (Öğrenme kanıtları)
4- Eğitim Durumları (Öğrenme yaşantıları, öğrenme öğretme süreçleri)

NOT: Değerlendirmenin (öğrenme kanıtları) eğitim durumlarının (öğrenme yaşantıları, öğrenme öğretme süreçleri) önüne alınmasının sebebi, sadece sonda ölçme ve değerlendirme yapılmadığı süreç temelli anlayış çerçevesinde sürekli her aşamada ölçme ve değerlendirme yapılmasıdır.

EĞİTİM PROGRAMI TASARIMLARI

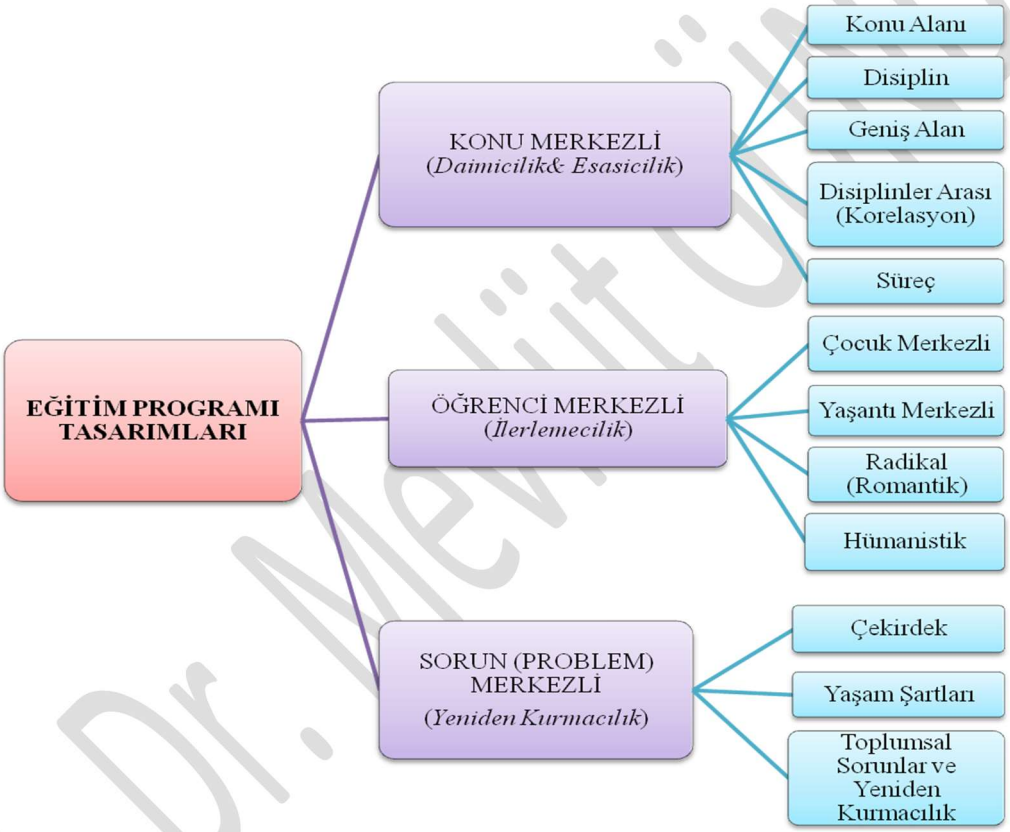

KONU MERKEZLİ TASARIMLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- ✓ Konunun öğretimi esastır.
- ✓ İçeriğin ayrıntılarına odaklanır.
- ✓ Program esnek değildir.
- ✓ Öğretmen merkezlidir.
- ✓ Geleneksel öğretim yöntemleri kullanılır.
- ✓ Geleneksel ölçme – değerlendirme yaklaşımları kullanılır.
- ✓ Davranışçı yaklaşımı benimser (ürüne bakar).

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

➢ Konu Alanı

- ✓ Her konu diğer konulardan ayrı şekilde tasarlanır.
- ✓ Önemli olan konunun en iyi şekilde öğretilmesidir.
- ✓ Bu nedenle içerikte yer alan konular, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora doğru hazırlanmaktadır.
- ✓ Konu tasarımında bilgi elde etme önemlidir
- ✓ Konu tasarımında bilginin ayrıntılarına önem verilir.
- ✓ Konu tasarımında öğrenme parça parça gerçekleşir.
- ✓ Konu tasarımında öğretmene bağımlılık duyarlar. Öğretmenin görevi konuyu olduğu gibi aktarmaktır.

➢ Disiplin (Ders)

- ✓ Her ders kendi içinde en ince ayrıntısına kadar tasarlanır.
- ✓ Dersleri ayıralım diyor. Her ders kendi başına bir tasarımdır.
- ✓ Her ders kendi içinde bir bütün ve diğerinden bağımsızdır.
- ✓ Disiplin tasarımında içeriğe önem verilir.
- ✓ Öğrencilerden bilim adamı performansı göstermesi beklenir
- ✓ Disiplin tasarımında kavramsallaştırma önemli
- ✓ Disiplin tasarımında bilginin kullanımına önem verilir
- ✓ Disiplin tasarımında kavramsal yapılar ve süreçler bir bütünlük gösterir
- ✓ Disiplin tasarımında öğrenciler kendi kendilerine öğrenme becerisi kazanır.

➢ Geniş Alan

- ✓ İlgili derslerin bir araya getirilmesidir.
- ✓ Fen, Sosyal bilgiler mihver derslerdir.
- ✓ Birbirine benzer nitelikteki bir kaç dersin en temel konuları birleştirilerek yeni isimle büyük dersler üretilir.

➢ Disiplinler Arası (Bakalorya, tematik, korelasyonel, ilişkisel)

- ✓ Bütün dersler birbiriyle ilişkilendirilir.
- ✓ Birçok farklı konu alanını birbiriyle ilişkilendirerek önceden belirlenen kapsamlı ve genel bir tema ile bütünleştirmedir.

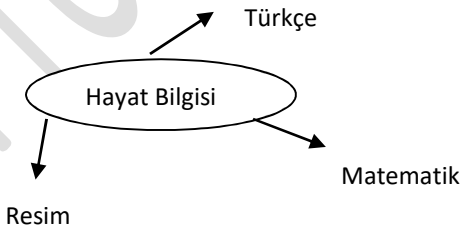

Örnek: Tarihte su savaşları, Coğrafyada akarsular, Beden eğitiminde su sporları, Fizikte suyun kaldırma kuvveti, Müzikte su gelir güldür güldür.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

➢ Süreç Yaklaşımı

- ✓ Diğer dört yaklaşıma göre daha moderndir.
- ✓ Önceki tasarımlar konular ve dersler üzerinde dururken bu tasarım daha iyi nasıl öğretebilirim üzerinde durur.
- ✓ Her konu için ayrı ayrı öğretim ortamı düzenlemek yerine tüm konular için ortak öğrenme ortamı düzenlenmesi gerekir.
- ✓ Okul öncesinde oyunla, drama ile etkinliklerle bütün derslerin öğretilmesi buna örnektir.
- ✓ Eleştirel düşünmeye, bilgilerin öğrenilmesine, öğrenme sürecine, öğrencilerin nasıl öğrendiği ve öğrendiklerini nasıl uyguladıklarına önem veren bir tasarımdır

ÖĞRENCİ MERKEZLİ TASARIMLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- ✓ Öğrencinin ilgi ve gereksinimleri dikkate alınır.
- ✓ Program esnektir.
- ✓ Birincil kaynaklar önemlidir.
- ✓ Öğrenci merkezli öğretim yöntemlerini dikkate alır.
- ✓ Öğrenci merkezli ölçme – değerlendirme yaklaşımlarını dikkate alır.
- ✓ İşbirlikçi öğrenme önemlidir.

➢ Çocuk Merkezli

- ✓ Ortak yaş grubunun özellikleri dikkate alınarak program, öğrenciler okula gelmeden önce hazırlanmalıdır.
- ✓ "Kişi yaşadığını öğrenir" görüşü, bu yaklaşımın ana düşüncesidir. Önemli olan içerik değil yaşantıdır.

➢ Yaşantı Merkezli

- ✓ Çocuk merkezli tasarımdan farkı; çocuklar okula geldikten sonra öğrencilerle birlikte program düzenlenir.

➢ Radikal (Romantik)

"Erkin Koray"

- ✓ Okul, çocuğun özgürlüğünü kısıtlar.
- ✓ Okula, programa, öğretmene karşıdır.
- ✓ Doğada eğitim
- ✓ Çocuğun kendi doğasına göre kendi doğal ortamında eğitilmesi gerekir.

➢ Hümanistik

- ✓ İnsan biricik ve tektir.
- ✓ İnsan kendini gerçekleştirmelidir.
- ✓ Davranışçıların dediği gibi insan basit bir uyarıcı – tepki değildir.
- ✓ Daha karmaşık bir yapıya sahiptir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

SORUN (PROBLEM) MERKEZLİ TASARIMLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- ✓ Merkezde bir problem vardır. Bu problemin çözümü öğrenciler tarafından bulunur.
- ✓ Kültürel gelenekleri güçlendirmek, sosyal gereksinimleri belirlemek üzere ortaya çıkmıştır.
- ✓ Toplumsal hareket vardır.
- ✓ Gerçek yaşam sorunları çözümlenir.
- ✓ Toplumun yeniden yapılanmasını önemser.

➢ Çekirdek Merkezli (Core)

- ✓ Tasarım öğrenci sisteme girmeden önce yapılır.
- ✓ Merkezde bir problem vardır ve bu problemin çözümü önemlidir.
- ✓ Bütün öğrenmeleri gereken ortak öğrenim tecrübeleri merkeze alınır.
- ✓ Öğrenciyi toplumu bir laboratuar olarak görmeye teşvik eder.
- ✓ Okullarda derslerin ayrı ayrı öğretilmesine çözüm olarak hazırlanan bu tasarımda; merkeze toplumsal sorunları alarak öğrencilerin daha çok, şiddet ve trafik terörü gibi konulara eğilmesini sağlamaya çalışmak bu tasarımın ana felsefesidir.
- ✓ İlkin ortak konular ve dersler alınır daha sonra öğrenciye ilgisine göre dersleri seçme şansı verilir.

➢ Yaşam Şartları

- ✓ Öğrencilerin gerçek dünyayla ilgili sorunları ortaya çıkabilecek sorun kümeleri ile ilgili genelleme becerisi kazanmaları amaçlanır.
- ✓ Bu tasarımın en önemli özelliği öğrencileri öğrenmeye ve sorun çözmeye özendirir. (öğrendiğini günlük yaşamda kullanmalı ve karşılaştıkları sorunları çözmeli)
- ✓ Var olan toplumsal sorunlara duyarlı olmayı kazandırır.

➢ Toplumsal Sorunlar ve Yeniden Kurmacılık

- ✓ Toplumun; sosyal, politik ve ekonomik gelişmelerinin program tasarımı ile bağlantısı üzerinde çalışırlar. En temel amacı; öğrencilerin günümüzde insanlığın karşılaştığı herkesi etkileyen genel problemleri analiz etmelerini saptamaktır.
- ✓ Olması beklenen toplumsal sorunlar üzerine kuruludur.
- ✓ Toplumsal reformlar daha ön plandadır.
- ✓ Okullar toplumu yeniden inşa etmelidir.

PROGRAM GELİŞTİRME SÜRECİ

1. **Program geliştirmenin planlanması**
   - **a.** Çalışma kurullarının belirlenmesi
   - **b.** İhtiyaç belirleme

2. **Program tasarısı hazırlama**
   - **a.** Hedef
   - **b.** İçerik
     Belirtke Tablosu
   - **c.** Eğitim Durumları
   - **d.** Değerlendirme

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

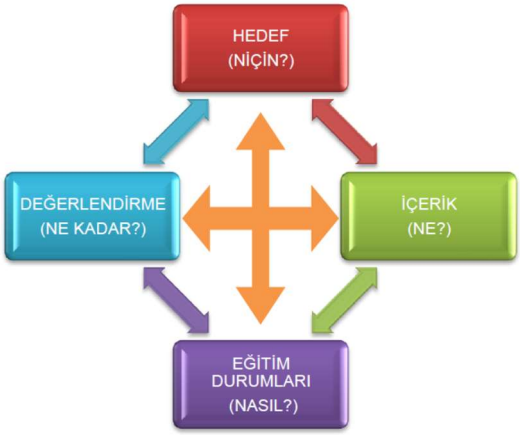

3. **Programın denenmesi**
4. **Programın değerlendirilmesi**
5. **Düzeltme**
6. **Yaygınlaştırma**

1.a. Çalışma Kurullarının Belirlenmesi

(Talim – Terbiyenin bünyesinde)

Karar ve Koordinasyon Grubu

- En üst kuruldur (Karar verici).
- Tüm program geliştirme çalışmalarında koordinasyon sağlar.
- Program kabul ya da değiştirmede karar organıdır.
- Ülkede hakim olan eğitim felsefesinin programlara yansıtılmasını sağlar.
- Hangi alanda program geliştirileceğine karar verir.

Kimler Katılabilir?

- MEB temsilcileri
- Öğrenci temsilcileri
- Veli temsilcileri
- Öğretmen örgütleri temsilcileri
- Konu alan uzmanları
- Program geliştirme uzmanları
- İşveren temsilcileri
- Meslek odaları temsilcileri

Çalışma Grubu

Program hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesinde aktif rol oynar.

- Konu alanı öğretmeni (branş öğretmeni)
- Ölçme – değerlendirme uzmanı
- Program geliştirme uzmanı
- Konu alanı uzmanı

Danışma Grubu

İhtiyaç duyulduğunda görüşleri alınır.

- Eğitim sosyologu Eğitim psikologu Eğitim felsefecisi
- Eğitim ekonomisti Eğitim denetleyicisi Okul yöneticisi
- Eğitim teknologu İletişim uzmanı İlgili alan uzmanı

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

1. b. İhtiyaç Belirleme

İhtiyaç belirlenirken şu sorular sorulur:

- Bireyin ihtiyaçları nelerdir?
- Toplumun ihtiyaçları nelerdir?
- Konu alanının ihtiyaçları nelerdir?
- Doğanın ihtiyaçları nelerdir?

İhtiyaç analizi süreci

1. **Hazırlık**: İhtiyaç Analizi için gerekli hazırlıkların tamamlanması. İhtiyaç analizi, anket formu, görüşme formlarının çoğaltılması ve bunların uygulanacağı gruplar için anket uygulama programının hazırlanması.
2. **Bilgi Toplama:**"İhtiyaç Analizi Anket Formu"ndan toplanacak bilgiler, öğretmen, veli, öğrenci ve idareciler ile yapılacak karşılıklı görüşmelerden sağlanacak bilgiler, okul kayıtları/ kütükler ve arşivlerinden sağlanacak bilgiler.
3. **Bilgilerin Analizi:** Yukarıda sözü geçen kaynaklardan ve daha başka ihtiyaç duyulan alanlardan sağlanan bilgilerin taşıdığı özelliklere göre sınıflandırılması ve ihtiyaç alanlarının belirlenmesi.
4. **Bilgilerin Rapor Edilmesi:** Belirlenen ihtiyaçların her biri için ayrı ayrı açıklayıcı bilgilerin yer aldığı rapor yazımı. Bu raporda belirlenen ihtiyaçların kapsamı, nedenleri ile incelenecek ve çözüm önerileri getirilecektir.
5. **Bilgilerin kullanımı:** Sonuçların ilgililerle paylaşılması ve gerekli durumlarda işe koşulmasıdır.

İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları

Betimsel

- O andaki mevcut ihtiyaçlar dikkate alınmalıdır (+, -)
- Okullarda şiddet olayları arttığı için çok fazla rehber alınması gibi (şu anki ihtiyaca bakılacak).
- O anda var olan ihtiyacı dikkate aldığımızda ne olur dikkate almazsak ne olur şeklinde hareket eder.

Analitik (Varsayımsal)

- Şu anki durum göz önünde bulundurularak gelecekteki ihtiyaçların dikkate alınmasıdır.
- 2050 yılında uzaktan eğitime geçilirse çok fazla bilgisayar öğretmenine ihtiyaç duyulacak.
- Varsayımsal ihtiyaçlar dikkate alınır, eğilimler ve yönelimlerden hareket edilir.

Farklar

- Olması gerekenle olan arasındaki farka bakılır (Hayaller hayatlar misali)
- Beklenen beceri düzeyi ile var olan beceri arasındaki farkın bulunması ile ihtiyaç tespit edilmektedir.
- Çocuğun gelmesini istediğimiz yer 100, çocuk şu an da 60 da ise yapacağımız plan 40 üzerine olması gerekir.

Demokratik

- Çoğunluğun belirlediği ihtiyaç dikkate alınır. Bir nevi oylama yapılır.
- Çoğunluğun görüşüne ve beklentilerine göre hareket edilir.
- Farklı kesimlerin görüşü alınır. Diğer bir deyişle tüm paydaşların (aile, öğretmen, yönetici, sivil toplum kuruluşları vs.)
- İhtiyaçlar, çoğulcu grubun kararına göre belirlenir.

İHTİYAÇ BELİRLEME TEKNİKLERİ

- DELPHI (ANKET)
- PROGEL (DACUM)
- MESLEK ANALİZİ
- GÖRÜŞME
- GÖZLEM
- TEST
- KAYNAK TARAMA

Prof.Dr.Mevlüt GÜR

DELPHI

- ✓ Posta yoluyla uzmanların birbirini görmeden düşüncelerinin toplanarak ihtiyacın belirlenmesidir.
- ✓ Bağımsız düşünmeyi sağlar.
- ✓ Daha çok gelecekteki ihtiyaçlar belirlenir (varsayımsal).
- ✓ Gereksiz tartışmaları engeller.
- ✓ Zaman alıcı olabilir (olumsuz tarafı).

Prima Donna; uzmanların birbirinden etkilenmesi demektir.

Kullanım Alanları

Olayları ve eğilimleri kestirme, İhtiyaç analizi, eğitim programlarının planlanması, pazar araştırması, standartların oluşturulması, politika geliştirme, eğitim sorunları

NOT: Delphi uzmanlarla, dacum ustalarla yapılır.

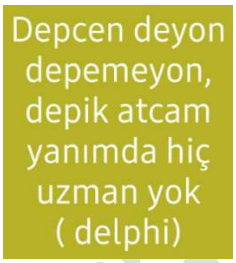

PROGEL (DACUM) - MESLEK ANALİZİ

- ✓ Progel (dacum) tekniğinde ustalar bir araya gelerek kısa sürede bir işin niteliklerini, yeterliliklerini ve meslek profilini ortaya çıkarırlar. Kısaca o işi yapacak kişide olması gereken meslek tanımını yaparlar.

- ✓ Progel'in (Dacum) meslek analizinden farkı kısa bir sürede olmasıdır. Ancak meslek analizinde ihtiyaçlar belirlenirken işlem basamaklarına ayrılır. İhtiyaçlar daha derinlemesine analiz edilir. Bu yüzden daha uzun sürer. Hatta bilişsel, duyuşsal, psikomotor alanlara kadar inilir. Bu yüzden progel, meslek analizine göre daha kullanışlı ve daha az zaman alıcıdır.

Progel (Dacum) Kullanım Alanları

Eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi, • Program geliştirme, • İş tanımlarının yapılması, • Öğrenci değerlendirmesi, • Beceri testleri geliştirme, • Öğrenci eğitim ve rehberlik çalışmaları, • Meslek standartları ve akreditasyonların belirlenmesi

NOT: Dacum, mesleğin niteliklerini (yeterlilikleri, meslek profili) belirlemeye yararken; meslek analizi ise daha çok iş başvurusu yapanların seçiminde kullanılır.

GÖRÜŞME

- ✓ Öğrenci, öğretmen, veli ve yöneticilerle yazılı ya da sözlü görüşme yapılır.
- ✓ İki türlüdür: Doğal (güdümsüz, yapılandırılmamış) ve Yapılandırılmış (güdümlü)

GÖZLEM

- ✓ Bir alandaki ihtiyaçlar işin yapıldığı doğal ortamda gözlenir. Doğrudan bilgi edinilir.

KAYNAK TARAMA

- ✓ Literatür tarama, mevcut programların incelenmesi, raporların değerlendirilmesi, yapılmış çalışmaların incelenmesidir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

2. a. Hedefler

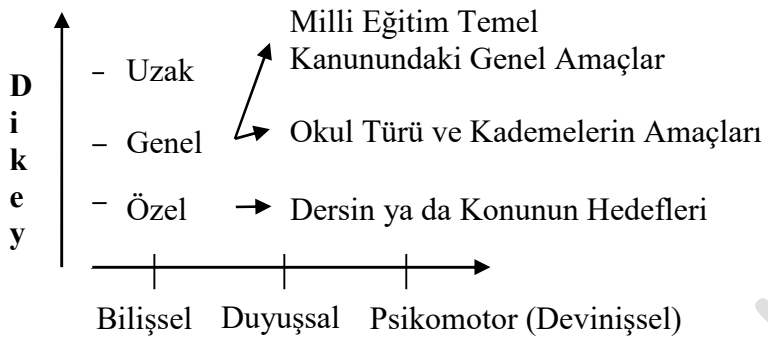

Uzak Hedefler

- ✓ Toplumun tümünü ilgilendirir. İdeal insan tipini belirler. Toplumun politik (siyasi) felsefesini yansıtır. Anayasa ve yasalarla belirlenir.
- ✓ Çağdaş uygarlık seviyesine yükselme gibi. İyi insan yetiştirme gibi.

Özel Hedefler

Bilişsel:
- Zihinsel aktiviteleri içerir.
- Hatırlama / Bilme / Problem Çözme

Örnek: Atatürk'ün doğum tarihini söyleme.

Duyuşsal:
- Duygularla ilgilidir.
- İlgi, tutum, değer, benlik, sorumluluk, saygı, sevgi
- Duyuşsal hedeflerin kazandırılması zordur.

Örnek: Matematik öğrenmeye istekli olma

Psikomotor (Devinişsel):
- Zihin – kas koordinasyonuna dayalı hedeflerdir.

Örnek: Yüzme, bisiklet binme.

BLOOM'UN AŞAMALI SINIFLANDIRMASI		
BİLİŞSEL	**DUYUŞSAL**	**PSİKOMOTOR**
Bilgi (Hatırlama)	Alma	Algılama (Uyarılma)
Kavrama (Anlama)	Tepkide Bulunma	Kurulum
Uygulama	Değer Verme	Kılavuz Denetiminde Yapma
Analiz	Örgütleme	Mekanikleşme
Sentez	Kişilik Haline Getirme	Beceri Haline Getirme
Değerlendirme		Örüntü (Duruma Uydurma)
		Yaratma

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

BİLİŞSEL

BİLGİ: Tanıma, hatırlama, bilme, ezbere dayalı, aynen tekrar etme, sınıflama, sıralama, listeleme, eşleştirme, tanımlama gibi.

Örnek: Atatürk'ün doğum gününü bilme.

KAVRAMA: Kendi cümleleri ile ifade etme, örnek verme, ana fikri söyleme, yorumlama, çevirme, özetleme, önemini açıklama, tahmin etme, tabloyu ya da grafiği yorumlama, bir başka forma çevirme, açıklama, yordama, grafikle gösterme gibi.

Örnek:

- Hava kirliliğine örnek verme.
- Grafikten anlam çıkarma.
- Parçaya uygun başlık bulma.

UYGULAMA: Öğrendiklerini ilk kez karşılaşılan durumda kullanmadır. Problem çözme, kullanma, yapıp gösterme.

Örnek:

- Çemberin alanını hesaplama.
- Kuralına uygun cümleler yazma.
- Turistle İngilizce konuşma.
- Noktalama işaretlerini doğru kullanma.

ANALİZ: Öğelerine ayırma, ilişkilerini belirleme, inceleme, bağlantı kurma, kıyaslama, ana hatlarını çıkarma, ayırt etme, ayrıştırma, bir problemi alt problemlere ayırıp neden sonuç ilişkisi kurma

Örnek:

- Cümleyi öğelerine ayırma.
- Osmanlı Devleti'ni dönemlerine ayırıp, karşılaştırma.

SENTEZ: Özgün ve yeni bir ürün ortaya koyma, tasarlama, yaratma, önerme gibi. Orijinallik, yaratma, öneride bulunma vs.

Örnek:

- Kompozisyon yazma.
- Trafik sorununa çözüm önerme.
- Dönem ödevi hazırlama.

DEĞERLENDİRME: Bir ürünü, bir ölçütle karşılaştırarak yargıya varma, karar verme ve eleştirmedir.

Örnek**:** IMF verilerine göre Türk ekonomisini değerlendirme.

NOT: Anderson ve Krathwohl'a göre Yeni Bloom Taksonomisi şöyle değiştirilmiştir:

Eski	**Yeni**
Bilgi	hatırlama
Kavrama	anlama
Uygulama	uygulama
Analiz	analiz
Sentez	değerlendirme
Değerlendirme	yaratma

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Soru: "İnsanlarda yaygın olarak görülen bazı kalıtsal hastalıklara örnekler verir." kazanımı Bloom'un yenilenmiş bilişsel alan taksonomisinin hangi bilgi ve bilişsel süreç boyutuna daha uygundur?

A) İşlemsel - Uygulamak
B) Kavramsal - Hatırlamak
C) İşlemsel - Çözümlemek
D) Kavramsal - Anlamak
E) Olgusal - Uygulamak

DUYUŞSAL

ALMA: Farkına varma, dikkat çekme, ilgili olma, seçici olma gibi.

Örnek**:** TV izlerken belgeselde durma.

TEPKİDE BULUNMA: İstekli olma, gönüllü olma, karşılık verme, zevk alma.

Örnek**:** Aynı belgeseli bir daha izleme

DEĞER VERME: Adanmışlık, kendini veriş, düşkünlük, bir değeri kabullenmişlik, takdir etme, destek verme, savunma, taraf olma gibi.

Örnek**:** Belgeselde parfüm kullanma dediği için parfümü kullanmıyor.

ÖRGÜTLEME: Kararlılık ve değerler sistemine katma, değerleriyle uyumlaştırabilme, uygulama, hayata geçirebilme gibi.

Örnek**:**

- Dergiye abone olma
- Derneğe üye olma

KİŞİLİK HALİNE GETİRME: Davranış ölçütü haline getirebilme, alışkanlık haline getiriş, karakterlendirme, yaşam felsefesi yapma, tamamen çevreye duyarlı hale gelme, otomatik olarak yapma gibi.

PSİKOMOTOR (Devinişsel)

ALGILAMA (UYARILMA): Bir becerinin izlenmesi, gözlenmesi

Örnek**:** Öğretmen deney yapıyor, öğrenci izliyor.

KURULUM: Bedeni hazır hale getirmedir.

KILAVUZLA YAPMA: Birinin yardımıyla yapma.
Örnek**:** Öğretmenin yardımıyla deney yapma.

MEKANİKLEŞME: Davranışı kendi kendine yapabilecek düzeye gelmedir.

BECERİ HALİNE GETİRME: Yardım almadan yapma

ÖRÜNTÜ (DURUMA UYDURMA): Beceriyi farklı bir duruma transfer etme.

Örnek**:** Çocuğa havuzda yüzme öğretiyorsun, çocuk denizde de yüzüyor.

YARATMA: Yeni bir beceri tasarlamadır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Hedeflerde Bulunması Gereken Özellikler

1. Öğrenci davranışına dönük olmalıdır.
2. Binişik olmamalı, bitişik olmalıdır.
   Modu tabloda gösterip yorumlayabilme (olmaz)
   Modu tabloda gösterebilme / Modu tabloda yorumlayabilme (olmalı)
3. Hedefler; açık, anlaşılır olmalıdır.
4. Ünite ya da konu başlıkları hedef olamaz.
5. Herhangi bir ders ya da konuyla bağlantılı olmalı (kenetlilik)
6. Hem kapsamlı hem de sınırlı olmalıdır.
   Akdeniz'deki tüm ürünler----kapsamlı
   Diğer bölgeleri ayırdığı için----sınırlı
7. Hedefler hangi öğrenme alanıyla ilgili yazılıyorsa o basamakların sırasına uygun olmalıdır.
8. Hedefler birbirini destekler nitelikte olmalıdır (tutarlılık).
   Hedefler, o ders için yazılmış hedeflerle ve diğer derslerdeki hedeflerle uygunsa iç tutarlılıktır.
   Genel ve uzak hedeflerle uygunsa dış tutarlılıktır.
9. Hedeflerin hangi konu ya da ders içeriği ile ilgili olduğu belirtilmeli (kenetlilik).
   Matematik dersinde üslü sayıları yapabilme.
10. Hedefler ulaşılabilir olmalı. Öğrenci onu yapabilmeli. Öğrencinin gelişim ve hazır bulunuşluğuna uygun olmalıdır.
11. Yararlı olmalıdır (işlevsel).
    Öğrenciye belli bir fayda sağlamalı ve öğrencinin toplumsal yaşam uyumunu kolaylaştırmalıdır.
12. Ekonomik olmalıdır. Uygun zaman, uygun maliyet olmalı.

2.b İçerik (NE?)

İçerikte Bulunması Gereken Özelikler

- Hedeflere uygun olmalı.
- Geçerli ve güncel olmalı.
- Özel bir alanla ilgili olmalı.
- Bilimsel olmalı.
- İyi düzenlenmiş ve sistematik olmalı.
- Önceki öğrenmelerle bağlantılı olmalı.
- Birbiriyle tutarlı olmalı.
- Öğretim ilkelerine uygun olmalı.
- Öğrenci için anlamlı olmalı.
- Önemli konular tekrar edilmeli.
- Bireysel ve toplumsal fayda sağlamalı.
- Uygulanabilir olmalı.
- Ekonomik olmalı (zaman, emek, maliyet).
- Tümdengelim ilkesine uygun olmalı.
- Görsel materyallere yer vermeli.
- Transfer edilebilmeli.
- Kaynaşıklık ilkesine uygun olmalı.

Yatay kaynaşıklık: Konular, disiplinler arası yaklaşıma uygun olmalıdır.
Dikey kaynaşıklık: Konuların yıllara göre basitten karmaşığa, somuttan soyuta aşamalılık arz etmesidir.

- **Denge:** İçeriğe belli bir bölümün eklenmesi ya da çıkarılmasıyla yapının bozulmamasıdır.
- **Kapsama ilkesi:** İçeriğin önceden öğrenilen yapının içinde verilmesidir.
- **Optimal yapı:** Kolaylıkla anlayabileceği sadelik
- **Mantıksal (Lojik) Yapı:** Konular birbirinin ön koşulu olacak şekilde düzenlenir.
- **Sentezleyiciler:** İçeriğin genellikle sonunda verilen ve birleştirmeyi sağlayan kavram haritası, bilgi haritası gibi grafiksel yapılardır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Önemli İçerik Düzenleme İlkeleri

Düzey: İçerikte yer alan konuların birbirleriyle hiyerarşik özellik göstermesi ya da birbirinin ön koşulu olacak şekilde düzenlenmesi gerekir.

Soyutlama: İçerikte verilen bir konu, öğrencilerin temel bir görüşe ulaşmasını sağlayacak nitelikte olmalıdır. Yani içerik tek bir ana tema (ana fikir) etrafında toplanmalıdır.

Vardama: İçerik öğrencinin elde ettiği bilgi ve beceriye dayanarak geçmişi ve geleceği kestirmesine olanak vermelidir.

Şema: İçeriğin bölümlerinin sunulmasında öğrencilerin bilgileri, zihinde anlamlandıracakları biçimde zihinsel kodlama yapısına uygun olarak sunulmalıdır. İnsanlar yeni bir bilgiyi, kendi anlatım biçimiyle öğrenirler. Yani kişi hazırbulunuşluk düzeyine göre, yeni bilgiyi algılar ve öğrenir.

Alıştırma: İçeriğin öğrencilerin öğrendiklerini kullanmasına ve tekrarlamasına yönelik düzenlemelerle ilgilidir. Alıştırma ilkesi; gerek ünite, bölüm ya da konu başlarında gerekse bölüm ve ünite sonlarında öğrenilenleri kullanmayı sağlayıcı sorular, alıştırmalar ve çalışmalar konulmalıdır.

İÇERİK DÜZENLEME YAKLAŞIMLARI

1) **DOĞRUSAL** (Tyler, Bloom)

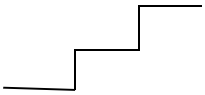

- ✓ Aşamalılık vardır. Biri öğrenilmeden diğerine geçilmez.
- ✓ Önkoşul öğrenme vardır. Basitten karmaşığa, kolaydan zora ilkesine uygundur.

2) **MODÜLER** (Vygostky)

- ✓ Esnektir.
- ✓ Bilim ve teknolojide **hızlı değişimler** meydana geldiği zaman daha çok bunun kullanılması tavsiye edilir.
- ✓ Konular öbekler halinde düzenlenmiştir. Kendi içinde bütündür ama diğerlerinden bağımsızdır.
- ✓ Aşamalılık yoktur. Önkoşul yoktur.

Örnek: Beden Eğitimi'nde voleybolun, basketle hiçbir alakası yoktur.

3) **SARMAL (SPİRAL, HELEZONİK)** Bruner

- ✓ Yapılandırmacılığa uygundur.
- ✓ Gittikçe genişler, derinleşir. Konular yeri ve zamanı geldikçe tekrar edilir.
- ✓ Her konunun kendi içinde bir ardışıklığı vardır.
- ✓ Sonraki öğrendiklerini önceki öğrendiklerinin üzerine koyar.

Örnek: Türkçe, yabancı dil dersleri

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

4) PİRAMİTSEL

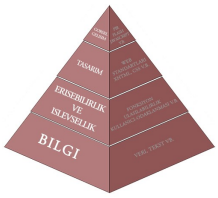

- ✓ En sabit yaklaşımdır.
- ✓ İlk yıllarda geniş tabanlı konuların yer aldığı giderek uzmanlaşmanın küçük birimlerde olduğu ve daraldığı yaklaşımdır.
- ✓ Kişinin hangi alanda uzmanlaşacağı başta bellidir.

Örnek: Eğitim Fakültesinde önce ortak dersleri alma daha sonra diğer yıllarda Türkçe öğretmenliği için alana yönelik daha çok ders görme.

NOT: Seçme olmayacak. Başta matematik öğretmeni olarak giriyoruz ve uzmanlaşıyoruz.

5) ÇEKİRDEK (Dewey)

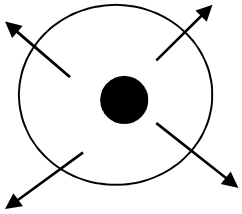

- ✓ Bütün öğrenciler, öğrenmeleri gereken ortak öğrenim, deneyimlerini merkeze alır.
- ✓ Önce ortak konular verilir. Bu yönüyle piramite benzer.
- ✓ Sonra öğrenciler ilgi duyduğu alanları tercih eder.
- ✓ Piramitten farkı, sonradan alanını seçme vardır.

Örnek: Tıp Fakültesi, lisede sayısal ya da sözeli seçme, vb.

6) KONU AĞI – PROJE (Dewey)

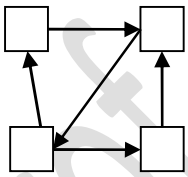

- ✓ Öğrencilere konuların ağı bir harita gibi çıkartılıp verilir ve belli zamanlarda nerelerde olmaları gerektiği söylenir.

7) SORGULAMA

- ✓ İçerik önceden belirlenmez.
- ✓ Öğrenciler okula geldikten sonra onların ilgi, ihtiyaç ve sorularına göre içerik oluşturulur.
- ✓ En esnek olandır.
- ✓ Tamamen öğrenciye bağlıdır.

Örnek: Yüksek Lisans dersinde eğitimde güncel sorunlar

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Belirtke Tablosu

Hedeflerle içerik arasındaki ilişkiyi gösteren iki boyutlu tabloya belirtke tablosu denir. Bir tarafta hedefler diğer tarafta ise konular yer alır. Hangi konuda hangi hedefin yoklanacağı çarpı konularak işaretlenir. Bu işaretler aslında yoklanacak yerlerin dağılımını göstermektedir.

Hedefler / Konular	BİLİŞSEL					
	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Analiz	Sentez	Değerlendirme
A		XXX		XX	XX	
B	X				XX	
C			XX			XXX

Faydaları

- Ölçme – değerlendirmeyi kolaylaştırır.
- Nitel ve nicel veri sağlar. Kapsam geçerliliğini artırır.
- Soru sayısını belirler. Soru tipini belirlemeye yarar.
- Eğitim durumlarına yön verir.
- Konuların önem derecesini gösterir. Öğretmene yol gösterir.

2. c. Eğitim Durumları

("Nasıl?" "Süreç" "Öğrenme Yaşantıları")

- ✓ Bir dersin işleniş kısmıdır.
- ✓ Süreç boyutudur.

Hangi Değişkenler Yer Alır?

- Araç – gereçler, yöntem – teknikler
- Öğretim hizmetlerinin nitelikleri, PİDE (Pekiştireç, ipucu, dönüt ve etkin katılım)
- Öğretim modelleri
- Öğretim etkinlikleri
- Örnek verme, Soru sorma
- Dikkat çekme, Hedeften haberdar etme

Dönüt Çeşitleri

Teyit Edici Dönüt: Öğrenciye öğrenme sonuçları hakkında bilgi vermektir. Doğru veya yanlış demek gibi

Düzeltici Dönüt: Teyit edici dönütle birlikte, yani öğrencinin öğrenme sonuçlarıyla birlikte doğru cevabın ne olduğunun da verildiği dönüttür.

Açıklayıcı Dönüt: Öğrenciye öğrenme sonuçlarıyla ilgili bilgi verildiği gibi, yanlış cevabın neden yanlış olduğu; doğru cevabın neden doğru olduğunun açıklanmasıdır.

Teşhis Edici Dönüt: Öğrencinin, yanlış cevabı düzeltmesi için neleri çalışması, nasıl çalışması gerektiğine ilişkin bilgiyi kapsar.

Genişletmeye (Eklemlemeye Dönük) Dönüt: Öğrencinin var olan bilgisini genişletmesini sağlamaya dönüktür. Öğrenciyi sahip olduğu bilgi ve yeni bilgi arasındaki ilişkiler kurmaya ve öğrencinin sahip olduğu şemayı genişletmeye yardım eder.

Eğitim Durumlarında Bulunması Gereken Özellikler

- Hedef ve içeriğe uygun olmalı.
- Öğrenci düzeyine uygun olmalı.
- Öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayabilmeli.
- Ekonomik olmalı
- Önceki yaşantılarla ilişkili olmalı.
- Öğretim ilkelerine uygun olmalı.
- Çok sayıda duyu organına hitap etmeli.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

DERSİN AŞAMALARI

GİRİŞ

Dikkat çekme: soru sorma, anı, fıkra, örnek olay, şarkı, şekil tablo, resim, grafik, beden dili vs.

Hedeften haberdar etme (gözden geçirme): Öğrencileri neler öğreneceği hangi davranışları kazanıp, neleri yapabilir hale gelecekleri konusunda bilgilendirmedir. Hedeften haberdar etme, öğrencilerin dersin önemli noktalarına odaklanmalarını sağlamak ve onlarda beklenti oluşturmak amacıyla gerçekleştirilir.

Güdülenme (motivasyon): Öğrenileceklerin nerede ne işe yarayacağını açıklama konunun önemini açıklama, öğrenilecekleri öğrenci gereksinimi açısından ifade etme, konunun önceliğini açıklama

Ön koşul öğrenmelerin hatırlanması: Bilinenden bilinmeyene ilkesidir. Yeni öğrenileceklerle daha önce öğrenilmiş olanları ilişkilendirme

GELİŞTİRME

Öğretim etkiliklerini uygulama, Yöntem ve teknikleri işe koşma, Araç ve gereçleri kullanma, Öğrenme süreçlerini düzenleme, Öğrencilerin öğrenme ortamına katılımını sağlama, Pidenin (Pekiştireç, ipucu, etkin katılım, dönüt) devreye sokulması

SONUÇ

Özet ve tekrar yapma, Bir sonraki derslere yönelik önerilerde bulunma Öğrenme eksik ve yanlışlarını belirlemeye yönelik sorular yöneltme

2. d. Değerlendirme

Niçin Yapılır?

- ✓ Programın etkililiği hakkında karar vermek için.
- ✓ Eksiklerin tespit edilip gerekli düzenlemelerin yapılması için.
- ✓ Hangi öğede problem olduğunu tespit etmek için.
- ✓ Program geliştirme çalışmalarına süreklilik kazandırmak için.
- ✓ Hedef davranışların kazanılma düzeyini belirlemek için.
- ✓ AR – GE çalışmalarına veri sağlamak için.
- ✓ Eğitim sisteminin kendini yenilemesini sağlamak için.

3. PROGRAMIN DENENMESİ (UYGULANMASI)

Pilot uygulamanın başarılı olabilmesi için;

- Deneyimli ve donanımlı öğretmenlere,
- Hazır bulunuşluğu yüksek öğrenenlere,
- Uygun öğrenme ortamlarına mutlaka ihtiyaç vardır.

Programın Denenmesi Şu Sırayı İzler

- Planlama
- Deneme yapılacak okulun ve sınıfın seçimi
-

Programın deneneceği okulların seçiminde dikkat edilecek noktalar:

1. Bütün coğrafi bölgeleri temsil edebilmeli
2. Yerleşim birimlerini temsil edebilmeli (kent, kırsal)
3. Değişik yörelerdeki okulları temsil edebilmeli
4. Gerekli alt yapı bulunmalı
5. Okulda yeterli eleman bulunmalı

- Okul yöneticisi ve öğretmenlerin seçimi
- Bunlara programın tanıtılması
- Hazırlanan programın ve materyalin işe koşulması
- Değerlendirme

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

“Köklerden Geleceğe”

- Eğitim birçok bileşeni olan bir bütündür. Bir ayağı **geçmişte** duran eğitimin diğer ayağı insanlığın **geleceğine** ufuklar açan bir kapıdır.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; öğretim programlarının temel yaklaşımı, öğrenci profili, Erdem- Değer-Eylem Çerçevesi, beceriler çerçevesi bileşenlerinden oluşan **bütüncül** bir modeldir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ TEMEL YAKLAŞIMI

- Türk eğitim sistemi bütün ideolojilerin üstünde millî bir şahsiyetin oluşumuna katkı sağlamak ve millî bilince sahip şahsiyetlerden oluşan bir toplum oluşturabilmek adına ahlaklı, erdemli; milleti ve insanlık için iyi, doğru, faydalı ve güzel olanı yapmayı ideal edinmiş bilge nesilleri hedefler.
- Ayrıca eleştirel düşünen, problem çözen, karar veren, mesuliyet ve ülkü sahibi; yalnızca medeniyete uyum sağlamakla yetinmeyip etkin olarak medeniyet kurucusu ve geliştiricisi nesiller yetiştirmek de eğitim sistemimizin ilkeleri arasındadır.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli medeniyetimizin üzerine inşa edildiği temel kavramlar olan aklıselim, kalbiselim ve zevkiselim nesiller yetiştirmek için madde-mana, akıl-duygu, nefis-vicdan, insan-toplum ve zaman-mekân dengesini gözetir.
- Tüm politika ve uygulamalar, eğitim hakkının kullanımını ve fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla uygulamaya geçirilir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde bilme ile sorumluluk, birbirini bütünleyen iki temel kavramdır. Bilginin kendisi ve bilme eylemi kadar bilgiye sahip olmayla üstlenilen sorumluluk da eğitim sistemimizde önemli bir yere sahiptir.
- Türkçemizin öğretimi ve geliştirilmesi, eğitim sistemimizde temel bir politika olarak yer alır. Eğitimin her aşamasında Türkçemizin öğretimine, doğru kullanımına titizlikle dikkat edilir ve etkili kullanılmasına yönelik becerilerin kazandırılması hedeflenir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde eğitim süreçlerini zenginleştirmek üzere disiplinler arası yaklaşımlar esas olmakla birlikte gerektiğinde disiplinler üstü ve disiplinler ötesi yaklaşımlardan da yararlanılır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ÖĞRENCİ PROFİLİ: YETKİN VE ERDEMLİ İNSAN

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin nihai hedefi, yetkin ve erdemli insanlar yetiştirmektir. Bu bağlamda insana bakışta "ontolojik bütünlük", bilgiye bakışta "epistemolojik bütünlük" eğitim sürecine bakışta "zamansal bütünlük", değerlere bakışta ise "aksiyolojik olgunluk" kavramları; Türkiye Yüzyılı Model'in öğrenci profiline temel teşkil eder.

Ontolojik Bütünlük: Ruh ve Beden Bütünlüğü

- İnsanın ontolojik bütünlüğünü esas alan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, öğrencinin bireysel gelişimini ruh ve beden boyutlarını içeren bütüncül bir bakış açısına dayanır.
- Bu model, öğrencilerin zihin gelişimlerinin yanı sıra beden ve duygu yönünden de gelişmelerini amaçlamaktadır.
- Beden insanın fizyolojik yapısını, ruh ise kişinin benliğini meydana getiren entelektüel, ahlaki ve duygusal yetilerin tümünü ifade eder.
- Beden sağlığı; sağlıklı beslenme, uyku, egzersiz ve bağımlılıktan kaçınma gibi faktörlere bağlıyken ruh sağlığı; sorumluluk duygusu, irade ve disiplinin yanı sıra ahlaki değerler, inanç, vatanseverlik, merhamet, şefkat, iyilikseverlik, seçicilik gibi iç dünyayı şekillendiren özellikleri barındırmaktadır.

Epistemolojik Bütünlük: Bilgi ve Bilgelik

- Çok yönlü düşünme becerisinin geliştirilmesini amaçlayan epistemolojik bütünlük; öğrencinin nasıl düşündüğü, bilgiye nasıl eriştiği ve bilgiyi nasıl öğrendiği gibi hususlarla ilgilidir.
- Bu çerçevede öğrencinin meraklı olma, eleştirel düşünme, analitik düşünme, esneklik, iş birliği yapabilme, problem çözme gibi eğilim ve becerileri geliştirmesi oldukça önemlidir.
- Öğrencilerin bilgiye ulaşmakla yetinmeyip günlük hayatta karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak, ahlaki kararlar almak ve karmaşık durumları anlamlandırmak için bilgiyi kullanabilme becerisi kazanmaları gerekmektedir.

Zamansal Bütünlük: Geçmişten Geleceğe Eğitim

- Hayatın her aşamasında devam eden eğitimin geçmişten geleceğe uzanan bir süreç olarak ele alınması gerektiğini vurgulayan zamansal bütünlük, öğrencinin bireysel geçmişi ile sınırlı olmayan bir kavramdır. Toplumun bir ferdi olarak öğrenci, içinde büyüdüğü toplumla ortak bir geçmişe sahiptir.
- Edinilen bilgi ve tecrübeler, hem toplumun hem de öğrencinin başarısına zemin hazırlar. Bu nedenle Model'de öğrenci profili oluşturulurken akademik gelişimin yanı sıra birey ve toplum çerçevesinde başarı, deneyim ve öğrenme süreçleri dikkate alınmıştır.

Aksiyolojik Olgunluk: Ahlaki Bilinç ve Estetik Bakış Açısı

- Aksiyolojik olgunluk, etiğin ve estetik değer yargılarının olgunlaşmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda öğrencinin değerleri ve ahlaki ilkeleri anlayıp değerlendirmesini; bunlara uygun davranma becerisiyle çevresini algılamada, düşüncelerini hayata geçirmede ve üretmede estetik duyarlılığa sahip olmasını kapsamaktadır.
- Bu sayede öğrencinin ahlaki bir bilinç geliştirmesi, güzellik anlayışını ve edindiği değerleri eylemlerine yansıtması amaçlanmaktadır.
- Aksiyolojik olgunluk, öğrenci profilinin birleştirici ve tamamlayıcı boyutu olarak Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nin temelini oluşturmaktadır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Öğrenci profilini oluşturan iki bütünlük alanı, **on profil** özelliğine ayrılmıştır. Bu profil özellikleri ve bunları oluşturan bileşenler aşağıda verilmiştir.

BİLGE

a) Bağımsız ve özgür düşünen: Kendi düşünce süreçlerini geliştirir. Farklı görüşleri eleştirip analiz eder, düşünce ve inançlarını özgürce ifade etme becerisi kazanırken kendi değer ve inançlarıyla uyumlu bir şekilde düşünerek karar vermeyi öğrenir. Başkalarının haklarına saygı duyar ve bağımsız düşünme becerilerini kullanır.

b) Belagat sahibi: Dilin inceliklerini, söz sanatlarını ve iletişim becerilerini başarılı bir şekilde kullanır.

c) Bilgilerini paylaşan: Bilgi ve deneyimlerini aktarır. İletişim yoluyla bilgi alışverişine katkı sağlar.

ç) İlme ulaşan: Dünyayı anlama ve anlamlandırma için bilgiye ulaşmaya istekli bir şekilde ilerler.

d) Estetik duyarlılık sahibi: Çevresindeki sanat eserleri ve kültürel değerler konusunda bilinçli ve duyarlıdır.

ESTETİK

a) Güzelliğe duyarlı: Güzel bakmayı bilir. Estetik değerlere duyarlıdır ve güzellikleri takdir eder. Ahlaki değerlerle uyumlu bir şekilde güzellik anlayışını oluşturur.

b) Olgun: Zorlukları olgunlukla karşılar. Sorumluluklarını yerine getirme konusunda tutarlıdır.

c) Seçici: Karar alırken seçicidir, seçimlerini dikkatli yapar, etkili ve nitelikli sonuçlar elde etmeye çalışır. ç) Zarif: Hoşa giden, zarafetli bir davranış ve iletişim tarzına sahiptir; başkalarına saygılı ve nazik bir şekilde yaklaşır.

d) Ölçülü: Dengeli bir şekilde davranır. Aşırılıklardan kaçınır ve ölçülü bir hayat tarzını benimser.

e) Sanatsal yeteneklerini bilen ve kullanan: Kendi sanatsal becerilerinin farkında olma, sanat eserleri üretme veya sanatsal ifadelerde bulunma konusunda isteklidir.

SORGULAYICI

a) Meraklı: Öğrenme sürecine merakla yaklaşır ve konulara derinlemesine ilgi gösterir.

b) Eleştirel düşünen: Bilgi, olgu, olay ve meseleleri değişik referans kaynaklarıyla değerlendirir.

c) Araştırmacı: Sorun ve konuları daha iyi anlamak için araştırma yapmaya isteklidir, araştırmacılığı bir tavır olarak edinir.

ç) Esnek: Değişen koşullara uyum sağlama becerisine sahiptir ve yeni fikirlere açık bir şekilde öğrenmeye devam eder.

d) İş birliği yapan: Etkili iletişim kurar, grup çalışmalarına katkı sağlar ve farklı bakış açılarına saygı duyar. e) Problem çözen: Karşılaştığı problemleri tanımlar, yaratıcı ve etkili bir şekilde çözer; çözüm odaklıdır.

ÜRETKEN

a) Hayal ve hedefleri olan: Ülkesi ve kendi geleceğiyle ilgili hayal kurar ve hedefler belirler. Bu hedeflere ulaşmak için plan yapar, kendini bu hayal ve hedeflere adar.

b) Çalışkan: Öğrenme sürecine aktif ve düzenli bir şekilde katılır, öğrenmek için emek harcar.

c) Öğrenmeye istekli: Hayat boyu öğrenir ve öğrenme fırsatlarını arar.

ç) Azimli ve sabırlı: Zorluklarla karşılaştığında yılmaz, hedeflerine ulaşmak için azimle çalışır.

d) İletişime ve dayanışmaya açık: Etkili iletişim kurar, bir ekibin parçası olur, dayanışma içinde grup çalışmalarına katılır.

e) Yaratıcı: Yeni fikirler üretme konusunda yeteneklidir. Sorunları farklı temel yaklaşımlardan ele alır ve yenilikçi çözümler geliştirir.

BÜTÜNCÜL EĞİTİM

- İnsan; doğası gereği çok yönlü bir varlıktır. Bu doğrultuda insanın zihinsel, sosyal, duygusal, fiziksel, ahlaki bakımdan çok yönlü gelişimini destekleme ihtiyacı "bütüncül eğitim yaklaşımı"nı gerektirmektedir.
- Bütüncül eğitim yaklaşımı esas alınarak oluşturulan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, çok yönlü bir varoluşu gerçekleştirme çabasıdır. Bu model; insanın fıtri özelliklerini koruma ve geliştirmeyi, karakterini olgunlaştırmayı, şahsiyet bütünlüğünü oluşturmayı merkeze alarak insanın kendi yeteneklerini ve potansiyelini gerçekleştirmeyi ve toplum ile insan arasında akılcı ve ahlaki bir uyum oluşturmayı hedefler.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin ana hedefi olan bireyin zihinsel, sosyal, duygusal, fiziksel ve ahlaki açıdan çok yönlü gelişimi;
• öğretim programları,
• projeler ve programlar,
• sosyal etkinlikler,
• dijital ekosistem,
• öğretmen gelişimi gibi birçok unsurun birlikte hareket etmesini gerektirmektedir.

NOT: Birleştirici ve bütünleştirici ana unsur **TÜRKÇEMİZ**

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde
• Her öğrencinin kendini tanıması ve keşfetmesine imkân tanınarak ilgi, ihtiyaç, yetenekleri ölçüsünde esnek ve özgür öğrenme ortamlarının yaygınlaştırıldığı hak ve gelişim temelli bir öğrenme süreci inşa edilir.
• Türkçemizin öğretimi ve geliştirilmesi temel politika olmak üzere öğretim programlarında Türkçenin öğretimine, doğru ve etkili kullanımına titizlikle dikkat edilir.
• Bilgi kümeleri ile kavramsal beceriler, alan becerileri, bu becerileri destekleyen eğilimler ve programlar arası bileşenler çerçevesinde ilişkisel ve döngüsel bir yapı tasarlanmıştır.
• Öğrenme-öğretme yaşantıları; öğrencinin aktif ve çevresiyle etkileşim içinde olduğu, öğrenme sorumluluğunu aldığı öğrenme yaklaşımları etrafında şekillenir.
• Yarıştırıcı ve ayrıştırıcı anlayışlardan uzak, bireysel farklılıkları göz önünde bulunduran farklılaştırılmış öğretim yaklaşımı benimsenmiştir.
• Öğrencilerin çok yönlü gelişimini destekleyen sosyal-duygusal öğrenme becerileri, millî ve manevi değerlerimiz istikametinde oluşturulan Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi ve sistem okuryazarlığı programlar arası bileşenler olarak tüm derslerin önemli bir parçasıdır.
• Somut ve gözlemlenebilir öğrenme kanıtlarıyla ölçme ve değerlendirme süreçlerinin daha nesnel ve açık hâle getirilmesi amaçlanmıştır. Süreç ve durum temelli ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarına yer verilmiştir.
• Bilim ve teknolojinin üretici ve yöneticisi olan, dijital yetkinliğe ve hayat boyu öğrenme kültürüne sahip fertler yetiştirmek hedeflenir.
• Öğrencilerin disiplinler arası deneyimler ve gerektiğinde disiplinler üstü ve disiplinler ötesi deneyimler ile ilgi alanlarını keşfetmeleri, yeteneklerini geliştirmeleri, toplum bilincine sahip aktif vatandaşlar olmaları için okul dışı öğrenme deneyimleri sunan program dışı etkinliklere yer verilmiştir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

NOT: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli eğitim yaklaşımını oluşturan bileşenlerin bir araya gelerek oluşturduğu ve bu bileşenler arasındaki ilişkilerin sunulduğu **Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli program geliştirme tasarımının ilişkisel ve döngüsel yapısını ifade eden bilgi görseli aşağıda sunulmuştur:**

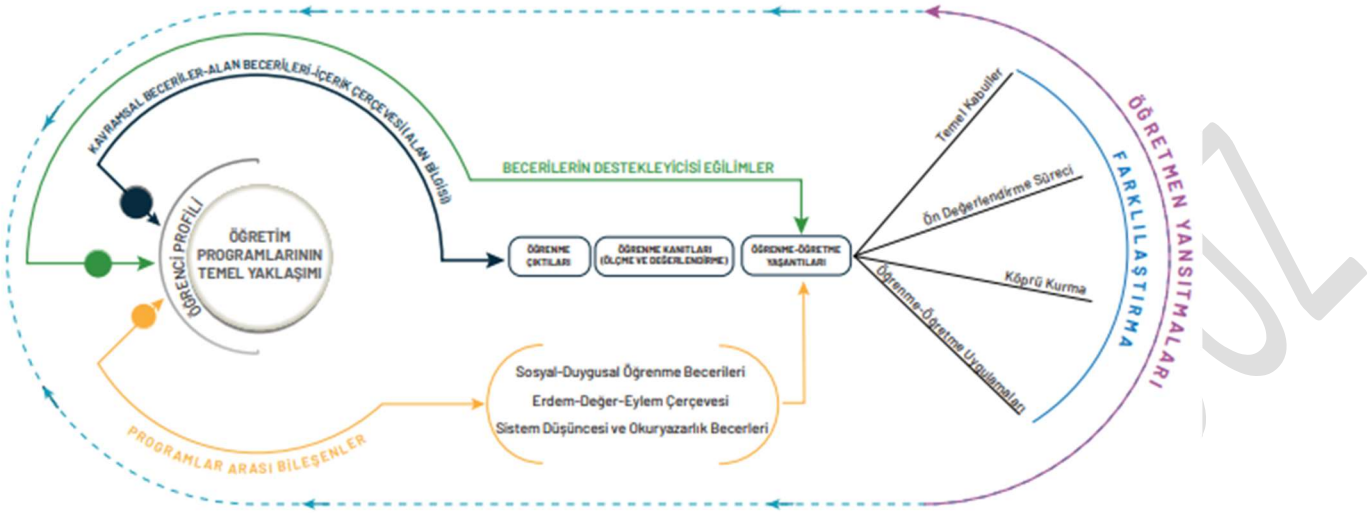

Bilgi Görseli: *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Program Geliştirme Tasarımı*

- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde karmaşık ve soyut fikirleri eyleme dönüştürme sürecinde ortaya çıkan **kavramsal beceriler** ile bu becerilerin derslere özgü yapılarını temsil eden **alan becerileri**; ilgili derse ait **bilgi kümelerini** temsil eden içerik çerçevesi ile bütünleşerek **öğrenme çıktılarını** oluşturmaktadır.
- Öğrencilerin **öğrenme çıktılarına** ulaşma düzeyini belirlemek için ise **öğrenme kanıtları** kullanılmaktadır.
- Modelde ayrıca öğrencilerin becerilerini geliştirmek ve eyleme geçirmek için temel bir bileşen olarak yer alan **eğilimler** ile öğretim sürecinin dinamik bir yapıda ilerlemesine ve eğitimin örtük hedeflerinin özetlenmesine yardımcı olan Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, sistem düşüncesi ve sosyal-duygusal öğrenme becerilerinden oluşan programlar arası bileşenlere yer verilmiştir.
- Öğrenme çıktılarının hayata geçirildiği ve öğrenme kanıtlarının kullanıldığı öğrenme-öğretme yaşantıları, eğilimler ve programlar arası bileşenlerle desteklenerek öğrencilere zengin bir öğrenme ortamı sağlamaktadır.

1.ÖĞRENME ÇIKTILARI ÇERÇEVESİ

(Kavramsal Beceriler, Fiziksel Beceriler, Eğilimler, Alan Becerileri)

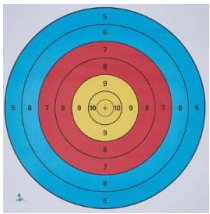

- Programın temel ögelerinden biri olan dersin hedefleri, öğrenme çıktıları olarak ifade edilmektedir.
- Öğrenme çıktıları, öğretim programında yer alan ünite/tema/öğrenme alanı kapsamındaki bilgi kümesinin ilişkili alan becerileri ya da kavramsal beceriler ile birleştirilmesi yoluyla oluşturulmaktadır.
- Belirli bir eğitim öğretim sürecini tamamlayan öğrencilerin neyi bilmeleri, anlamaları ve yapabilmelerinin beklendiğini açıklayan öğrenme çıktıları; öğrenme-öğretme faaliyetlerini yönlendirmek ve öğrenmenin değerlendirilmesini sağlamak için referans olarak kullanılan önemli bir bileşendir.
- Becerilere ait süreç bileşenleri, ilgili ünite/tema/öğrenme alanı kapsamındaki bilgi kümesiyle birleştirilerek öğrenme çıktılarının süreç bileşenlerini oluşturmak üzere öğretim programlarında yeniden ifade edilir. Süreç bileşenleri yapılandırılırken konu ve bilginin yapısı, sınıf düzeyi ve öğrencilerin özellikleri dikkate alınmıştır. Bu yönüyle

Prof. Dr. Mehmet Özer

öğrenme çıktıları süreç temellidir; öğrencilerin bütüncül gelişimini, süreçteki ilerlemesini nitelik ve nicelik kapsamında ölçülebilir kılmaktadır.

- Öğrenme çıktılarının programın konuları kapsamında dikey ve yatay olarak düzeye uygunluk, ön koşulluluk ve karmaşıklık açısından bağlantılı olmasına önem verilmiştir.
- Öğrenme çıktıları, öğretim programlarının genel amaçları ve ilgili dersin öğretim programının özel amaçları ile tutarlı bir şekilde belirlenmiştir. Bu çerçevede belirlenen öğrenme çıktıları, gözlenebilir ve ölçülebilir eylemler olarak ifade edilmiştir.
- Öğrenme çıktıları, öğrenme-öğretme süreçlerinin düzenlenmesinde ve ölçme değerlendirme sürecinin yapılandırılmasında yol gösterici olmaktadır.

1.1.KAVRAMSAL BECERİLER

- Kavramsal beceriler; karmaşık bir süreç gerektirmeden edinilen ve gözlenebilen temel beceriler ile soyut fikirleri ve karmaşık süreçleri eyleme dönüştürürken zihinsel faaliyetlerin bir ürünü olarak kullanılan bütünleşik ve üst düzey düşünme becerilerini ifade eder.
- Bu eylemler iç içe geçmiş üç farklı boyut (temel, bütünleşik ve üst düzey düşünme) içeren geniş bir beceri kümesinin parçaları olarak tanımlanmıştır.
- Bu beceri kümesini terminolojik olarak tanımlamak ve tüm boyutları ortak bir yapıda ifade etmek amacıyla becerilerin ilişkisel süreç bileşenlerini ifade eden "kavramsal beceri" terimi kullanılmıştır.
- Temel ve bütünleşik beceriler aşamalı bir durum olmaksızın üst düzey düşünme becerilerinin gerçekleştirilmesinin alt yapısını oluşturmaktadır.

Bilgi Görseli: Kavramsal beceriler

TEMEL BECERİLER

Karmaşık bir süreç gerektirmeden edinilen, gözlenebilen eylemleri ifade eder. Saymak, okumak, yazmak, çizmek, bulmak, seçmek, belirlemek, işaret etmek, ölçmek, sunmak, çevirmek, kaydetmek gibi eylemler temel beceriler arasında gösterilebilir.

BÜTÜNLEŞİK BECERİLER

Süreç modellemesi yapılabilen eylemleri ifade eder. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programlarında;

(I) çelişki giderme, (II) gözlemleme, (III) özetleme, (IV) çözümleme, (V) sınıflandırma, (VI) bilgi toplama, (VII) karşılaştırma, (VIII) sorgulama, (IX) genelleme, (X) çıkarım yapma, (XI) gözleme dayalı tahmin etme, (XII) mevcut bilgiye/veriye dayalı tahmin etme, (XII) yapılandırma, (XIV) yorumlama, (XV) yansıtma, (XVI) muhakeme (akıl yürütme), (XVII) değerlendirme, (XVIII) tartışma, (XIX) mantıksal denetleme ve (XX) sentezleme olmak üzere yirmi bütünleşik beceri tanımlanmıştır.

Prof.Dr.İ.Y. AÖF

Çelişki Giderme: İki veya daha fazla olay/konu/durum arasındaki tutarsızlığı düzeltme çabasını ifade eder.

İki veya daha fazla olay/konu/durum arasındaki tutarsızlığı düzeltme çabasını ifade eder.

KB2.1. Çelişki Giderme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.1.SB1. Çelişkinin/tutarsızlığın nerede olduğunu belirlemek
KB2.1.SB2. İlgili hedefe ulaşmak için olası yolları araştırmak
KB2.1.SB3. Uygun yolu seçerek harekete geçmek ve takip etmek
KB2.1.SB4. Elde edilen çözümü değerlendirmek

Gözlemleme: Doğal ortamdaki nesne ve olaylara ait özelliklerin duyular aracılığıyla belirlenmesini ifade eder.

Doğal ortamdaki nesne ve olaylara ait özelliklerin duyular aracılığıyla belirlenmesini ifade eder.

KB2.2. Gözlemleme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.2.SB1. Gözleme ilişkin amaç-ölçüt belirlemek
KB2.2.SB2. Uygun veri toplama aracı ile veri toplamak
KB2.2.SB3. Toplanan verileri sınıflandırmak ve kaydetmek

Özetleme: Bir metnin ya da konuşmanın özünü anlamayı, anladıklarını mantıksal bir çerçevede ana hatlarıyla kısaltarak yorumlamayı ve kendi cümleleri ile aktarmayı/ dönüştürmeyi ifade eder.

Bir metnin ya da konuşmanın özünü anlamayı, anladıklarını mantıksal bir çerçevede ana hatlarıyla kısaltarak yorumlamayı ve kendi cümleleri ile aktarmayı/ dönüştürmeyi ifade eder.

KB2.3. Özetleme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.3.SB1. Metin/olay/konu/durum ile ilgili çözümleme yapmak
KB2.3.SB2. Metin/olay/konu/durum ile ilgili sınıflandırma yapmak
KB2.3.SB3. Metni/olayı/konuyu/durumu yorumlamak (kendi cümleleri ile aktarmak)

Çözümleme: Bir bütünü parçalarına ayırarak parçalar arasındaki ilişkileri belirlemeyi ifade eder.

Bir bütünü parçalarına ayırarak parçalar arasındaki ilişkileri belirlemeyi ifade eder.

KB2.4. Çözümleme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.4.SB1. Nesne, olgu ve olaylara ilişkin parçaları belirlemek
KB2.4.SB2. Parçalar arasındaki ilişkileri belirlemek

Sınıflandırma: Nesne, olgu ve olayları, gözlem ya da ölçme sonucunda belirlenen özelliklerine ve birbirleriyle ilişkilerine göre gruplara ayırmayı ifade eder.

KB2.5. **Sınıflandırma Becerisi**

Nesneleri/olguları/olayları, gözlem ya da ölçme sonucunda belirlenen özelliklerine ve birbirleriyle ilişkilerine göre gruplara ayırmayı ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.5.SB1. Nesnelere/olgulara/olaylara ilişkin değişkenleri/ölçütleri belirlemek
KB2.5.SB2. Nesneleri/olguları/olayları ayrıştırmak veya bölmek
KB2.5.SB3. Nesneleri/olguları/olayları tasnif etmek
KB2.5.SB4. Nesneleri/olguları/olayları etiketlemek

Bilgi Toplama: Olay/konu/durum ile ilgili istenen bilgiyi çeşitli yöntemlerle elde etmeyi, doğrulamayı ve kaydetmeyi ifade eder.

KB2.6. **Bilgi Toplama Becerisi**

Olay/konu/durum ile ilgili istenen bilgiyi çeşitli yöntemlerle elde etmeyi, doğrulamayı ve kaydetmeyi ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.6.SB1. İstenen bilgiye ulaşmak için kullanacağı araçları belirlemek
KB2.6.SB2. Belirlediği aracı kullanarak olay/konu/durum hakkındaki bilgileri bulmak
KB2.6.SB3. Olayla/konuyla/durumla ilgili ulaşılan bilgileri doğrulamak
KB2.6.SB4. Olayla/konuyla/durumla ilgili ulaşılan bilgileri kaydetmek

Karşılaştırma: Birden fazla kavram veya durum arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirlenmesini ifade eder.

KB2.7. **Karşılaştırma Becerisi**

Birden fazla kavram veya durum arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirlenmesini ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.7.SB1. Birden fazla kavram veya duruma ilişkin özellikleri belirlemek
KB2.7.SB2. Belirlenen özelliklere ilişkin benzerlikleri listelemek
KB2.7.SB3. Belirlenen özelliklere ilişkin farklılıkları listelemek

Sorgulama: Olay/konu/duruma ilişkin farkında olma, anlamlı sorular sorma, bilgi edinme ve bunları değerlendirme sürecini ifade eder.

KB2.8. **Sorgulama Becerisi**

Olaya/konuya//duruma ilişkin farkında olma, anlamlı sorular sorma, bilgi edinme ve bunları değerlendirme sürecini ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.8.SB1. Merak ettiği konuyu tanımlamak
KB2.8.SB2. İlgili konu hakkında sorular sormak
KB2.8.SB3. İlgili konu hakkında bilgi toplamak
KB2.8.SB4. Toplanan bilgilerin doğruluğunu değerlendirmek
KB2.8.SB5. Toplanan bilgiler üzerinden çıkarım yapmak

Genelleme: Çeşitli olay/konu/durumları araştırma ve aralarındaki özellikleri ilişkilendirip genişleterek yargıya varmayı ifade eder.

Çeşitli olayları/konuları/durumları araştırma ve aralarındaki özellikleri ilişkilendirip genişleterek yargıya varmayı ifade eder.

KB2.9. Genelleme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.9.SB1. Olay/konu/durum hakkında bilgi toplamak
KB2.9.SB2. Ortak özellikleri belirlemek
KB2.9.SB3. Ortak olmayan özellikleri belirlemek
KB2.9.SB4. Örüntüler üzerinden önermede bulunmak

Çıkarım Yapma: Önerme ve varsayımlara dayalı olarak sonuca ulaşmayı ifade eder.

Önerme ve varsayımlara dayalı olarak sonuca ulaşmayı ifade eder.

KB2.10. Çıkarım Yapma Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.10.SB1. Mevcut bilgisi dâhilinde varsayımda bulunmak
KB2.10.SB2. Örüntüleri listelemek
KB2.10.SB3. Karşılaştırmak
KB2.10.SB4. Önerme sunmak
KB2.10.SB5. Değerlendirmek

Gözleme Dayalı Tahmin Etme: Mevcut olay/konu/durum ile ilgili ön gözlemlerden veya deneyimlerden yola çıkarak çıkarım yapmayı ve buna ilişkin yargıda bulunmayı ifade eder.

Mevcut olay/konu/durum ile ilgili ön gözlemlerden veya deneyimlerden yola çıkarak çıkarım yapmayı ve buna ilişkin yargıda bulunmayı ifade eder.

KB2.11. Gözleme Dayalı Tahmin Etme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.11.SB1. Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin ön gözlem ve/veya deneyimi ilişkilendirmek
KB2.11.SB2. Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin çıkarım yapmak
KB2.11.SB3. Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin yargıda bulunmak

Mevcut Bilgiye/ Veriye Dayalı Tahmin Etme: Mevcut olay/konu/duruma ilişkin eldeki veriler üzerinden hesaplamalar yaparak yargıda bulunmayı ifade eder.

Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin eldeki veriler üzerinden hesaplamalar yaparak yargıda bulunmayı ifade eder.

KB2.12. Mevcut Bilgiye/ Veriye Dayalı Tahmin Etme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.12.SB1. Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin bilgi/veri toplamak ya da ön bilgileri kullanmak
KB2.12.SB2. Elde edilen veriler üzerinde kurala dayalı hesaplama yapmak
KB2.12.SB3. Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin ileriye yönelik yargıda bulunmak

Yapılandırma: Mevcut olay/konu/durumdan hareketle ilişkileri görme ve bunlardan uyumlu bir bütün oluşturma sürecini ifade eder.

Mevcut olaydan/konudan/durumdan hareketle ilişkileri görme ve bunlardan uyumlu bir bütün oluşturma sürecini ifade eder.

KB2.13. Yapılandırma Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.13.SB1. Mevcut olayı/konuyu/durumu inceleyerek hiyerarşik, nedensel ya da mantıksal ilişkiler ortaya koymak
KB2.13.SB2. Tespit ettiği ilişkilerle ilgili ön bilgilerden yararlanarak uyumlu bir bütün oluşturmak/ortaya koymak

Yorumlama: Mevcut olay/konu/durumu bağlamından koparmadan yeniden açıklamayı ifade eder.

Mevcut olayı/konuyu/durumu bağlamından koparmadan yeniden açıklamayı ifade eder.

KB2.14. Yorumlama Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.14.SB1. Mevcut olayı/konuyu/durumu incelemek
KB2.14.SB2. Mevcut olayı/konuyu/durumu bağlamdan kopmadan dönüştürmek
KB2.14.SB3. Kendi ifadeleriyle olayı/konuyu/durumu nesnel, doğru ve anlamı değiştirmeyecek şekilde yeniden ifade etmek

Yansıtma: Bir durumu gelecekteki durumlara uygulamak için deneyimlerden yola çıkarak gözden geçirmeyi, çıkarımda bulunmayı ve değerlendirmeyi ifade eder.

Bir durumu gelecekteki durumlara uygulamak için deneyimlerden yola çıkarak gözden geçirmeyi, çıkarımda bulunmayı ve değerlendirmeyi ifade eder.

KB2.15. Yansıtma Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB2.15.SB1. Deneyimi gözden geçirmek
KB2.15.SB2. Deneyime dayalı çıkarım yapmak
KB2.15.SB3. Ulaşılan çıkarımları değerlendirmek

Muhakeme (Akıl Yürütme): Tümevarım/tümdengelim/analoji yaklaşımlarını kullanarak mevcut olay/konu/ duruma ilişkin çıkarımlara ulaşma sürecini ifade eder.

Prof. Dr. Mustafa Yılmaz

KB2.16. Muhakeme (Akıl Yürütme) Becerisi

Tümevarım/tümdengelim/analoji yaklaşımlarını kullanarak mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin çıkarımlara ulaşma sürecini ifade eder.

KB2.16.1. Tümevarımsal Akıl Yürütme Becerisi

Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin gözleme dayalı örüntü oluşturmayı ve genellemeler yapmayı ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.16.1.SB1. Gözlem yapmak
KB2.16.1.SB2. Örüntü bulmak
KB2.16.1.SB3. Genelleme yapmak

KB2.16.2. Tümdengelimsel Akıl Yürütme Becerisi

Olaya/konuya/duruma ilişkin genelden genele veya genelden özele ilişki kurarak düşünmeyi ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.16.2.SB1. Olayı/konuyu/durumu belirlemek
KB2.16.2.SB2. Olay/konu/durum arasında bütün-bütün veya bütün-parça ilişkisi kurmak
KB2.16.2.SB3. Genelden genele veya genelden özele çıkarım yapmak

KB2.16.3. Analojik Akıl Yürütme Becerisi

En az mevcut iki olay/konu/durum arasındaki yapısal ve işlevsel benzerliklerden hareketle düşünmeyi ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.16.3.SB1. Birden fazla durumu gözlemlemek
KB2.16.3.SB2. Birden fazla durumun niteliklerini tespit etmek
KB2.16.3.SB3. Benzerliklerden çıkarım yapmak

Değerlendirme: Mevcut olay/konu/duruma ilişkin ölçüt belirleyerek ölçme yapmayı ve ölçme sonuçlarını belirlediği ölçütlerle karşılaştırarak yargıda bulunmayı ifade eder.

KB2.17. Değerlendirme Becerisi

Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin ölçüt belirleyerek ölçme yapmayı ve ölçme sonuçlarını belirlediği ölçütlerle karşılaştırarak yargıda bulunmayı ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.17.SB1. Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin ölçüt belirlemek
KB2.17.SB2. Mevcut olaya/konuya/duruma ilişkin ölçme yapmak
KB2.17.SB3. Ölçme sonuçlarını belirlediği ölçütlerle karşılaştırmak
KB2.17.SB4. Karşılaştırmalarına ilişkin yargıda bulunmak

Tartışma: Herhangi bir konu hakkında görüşlerini mantıksal çerçevede sunmayı, başka görüşleri dinlemeyi ve kendi görüşlerini başka görüşlerle mantıksal açıdan kıyaslamayı ifade eder.

KB2.18. Tartışma Becerisi

Herhangi bir konu hakkında görüşlerini mantıksal çerçevede sunmayı, başka görüşleri dinlemeyi ve kendi görüşlerini başka görüşlerle mantıksal açıdan kıyaslamayı ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.18.SB1. Mantıksal temellendirme yapmak
KB2.18.SB2. Mantıksal çelişkileri ve/veya tutarsızlıkları tespit etmek
KB2.18.SB3. Çürütmek veya kabul etmek

Mantıksal Denetleme: Bir önerme ya da çıkarımı formel (biçimsel) olarak akıl ilkeleri ve akıl yürütme biçimlerine uygun şekilde işe koşmayı ifade eder.

KB2.19. Mantıksal Denetleme Becerisi

Bir önerme ya da çıkarımı formel (biçimsel) olarak akıl ilkeleri ve akıl yürütme biçimlerine uygun şekilde işe koşmayı ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.19.SB1. Önermeleri dönüştürmek
KB2.19.SB2. Ölçüt bağlamında kuralları uygulamak
KB2.19.SB3. Ölçüt bağlamında yargıda bulunmak

Sentezleme: Parçalar arasında ilişki kurarak parçaları özgün bir bütün oluşturmak yolu ile bir araya getirme sürecini ifade eder.

KB2.20. Sentezleme Becerisi

Parçalar arasında ilişki kurarak parçaları özgün bir bütün oluşturmak yolu ile bir araya getirme sürecini ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB2.20.SB1. Parçaları belirlemek
KB2.20.SB2. Parçalar arası ilişki kurmak
KB2.20.SB3. Parçaları birleştirerek özgün bir bütün oluşturmak

ÜST DÜZEY DÜŞÜNME BECERİLERİ

Bütünleşik becerilerden en az ikisini içeren ve çok boyutlu zihinsel süreçler gerektiren eylemleri ifade eder. Kavramsal becerilerde vurgulandığı üzere temel ve bütünleşik beceriler arasında bir aşamalılık ilişkisi bulunmamaktadır. Bu beceriler, üst düzey düşünme becerilerinin hayata geçirilmesindeki alt yapıyı oluşturmaktadır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde (I) karar verme, (II) problem çözme ve (III) eleştirel düşünme olmak üzere üç üst düzey düşünme becerisi tanımlanmıştır.

Karar Verme: Bir ihtiyaç durumunda karar durumuna ilişkin amacı belirleme, bilgi arama/toplama, olası alternatif önermeler/seçenekler oluşturma, oluşturduğu önermeler/ seçenekler üzerinde mantıksal denetleme yapma, ulaşılan yapıya dayalı seçim yapma ve kararın sonuçları üzerinde yansıtma yapma becerisini ifade eder.

KB3.1. Karar Verme Becerisi

Bir ihtiyaç hâlinde karar durumuna ilişkin amacı belirleme, bilgi arama/toplama, olası alternatif önermeler/seçenekler oluşturma, oluşturduğu önermeler/ seçenekler üzerinde mantıksal denetleme yapma, ulaşılan yapıya dayalı seçim yapma ve kararın sonuçları üzerinde yansıtma yapma becerisini ifade eder.

Süreç Bileşenleri
KB3.1.SB1. Karar durumuna ilişkin amacı belirlemek
KB3.1.SB2. Karara ilişkin bilgi aramak/toplamak
KB3.1.SB3. Karara ilişkin olası alternatif önermeler/seçenekler oluşturmak
KB3.1.SB4. Alternatif önermeler/seçenekler üzerinde mantıksal denetleme yapmak
KB3.1.SB5. Ulaştığı yapıya dayalı seçim yapmak
KB3.1.SB6. Kararının sonuçları üzerinde yansıtma yapmak

Problem Çözme: Karşılaşılan sorunla baş edebilmek için duruma ilişkin yapılandırma, özetleme, gözleme dayalı/mevcut bilgiye/veriye dayalı tahmin etme, akıl yürütme, yansıtma/ değerlendirmede bulunmayı kapsayan bilişsel işlemleri yürütebilmeyi ifade eder.

Karşılaşılan sorunla baş edebilmek için duruma ilişkin yapılandırma, özetleme, gözleme dayalı/mevcut bilgiye/veriye dayalı tahmin etme, akıl yürütme, yansıtmada/ değerlendirmede bulunmayı kapsayan zihinsel işlemleri yürütebilmeyi ifade eder.

KB3.2. Problem Çözme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB3.2.SB1. Problemi yapılandırmak
KB3.2.SB2. Problemi özetlemek
KB3.2.SB3. Problemin çözümüne yönelik gözleme dayalı/mevcut bilgiye/veriye dayalı tahminde bulunmak
KB3.2.SB4. Problemin çözümüne yönelik önermeler üzerinden akıl yürütmek
KB3.2.SB5. Problemin çözümüne ilişkin yansıtmada/değerlendirmede bulunmak

Eleştirel Düşünme: Karşılaşılan bilgilere ilişkin sorgulama, akıl yürütme ve yansıtma becerisini ifade eder.

Karşılaşılan bilgilere ilişkin sorgulama, akıl yürütme ve yansıtma becerisini ifade eder.

KB3.3. Eleştirel Düşünme Becerisi

Süreç Bileşenleri
KB3.3.SB1. Olayı/konuyu/problemi veya durumu sorgulamak
KB3.3.SB2. Sorgulanan olay/konu/problem veya durum ile ilgili akıl yürütmek
KB3.3.SB3. Akıl yürütmeyle ulaştığı çıkarımları yansıtmak

1.2.FİZİKSEL BECERİLER

Fiziksel beceriler; kol, bacak, gövde ve kas gruplarının doğru ve tutarlı hareketlerini ifade etmektedir. Bir hareketin gerçekleşmesi sinir sisteminin, kasların ve beynin iletişim hâlinde olup birlikte çalışmalarını gerektirir. Bir başka ifadeyle bir fiziksel beceri; zihinsel, sosyal, duygusal ve eğilim boyutlarını da içeren bütüncül bir akış içerisinde gerçekleşir. Bu doğrultuda fiziksel beceriler, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde bağlantısal ve bütüncül bir anlayışla tanımlanmış; kavramsal beceriler sosyal-duygusal öğrenme becerileri, değerler ve eğilimlerle etkileşim içinde ele alınmıştır.

1.3.EĞİLİMLER

- Eğilim; kişinin sahip olduğu becerileri gerekli durumlarda niyet, duyarlılık, isteklilik ve değerlendirme ögeleri doğrultusunda nasıl kullandığı ile ilgili zihinsel örüntüleri ifade etmektedir.
- Eğilimler; öğrencilerin kavramsal becerileri, sosyal-duygusal öğrenme becerilerini, okuryazarlık becerilerini, alana özgü becerileri etkili ve verimli bir biçimde kullanmalarını sağlamaktadır. Eğilimler, bu becerileri hem birbirinden bağımsız hem de bütüncül şekilde desteklemektedir.
- Eğilimler; öğrencilerin kavramsal becerileri, sosyal-duygusal öğrenme becerileri, okuryazarlık becerilerini ve alana özgü becerileri etkili ve verimli bir biçimde işe koşmalarını sağlar

Bilgi Görseli: Eğilimler

Prof. Dr. Veysi İNDİZ

BENLİK EĞİLİMLERİ

Kişinin içsel özelliklerini ve kişiliğini, sergileyeceği becerilere yansıtmasını ifade eder. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde (I) merak, (II) bağımsızlık, (III) azim ve kararlılık, (IV) kendine inanma (öz yeterlilik), (V) kendine güvenme (öz güven) ve (VI) seçicilik olmak üzere altı benlik eğilimi tanımlanmıştır.

Merak: Yeni ve ilginç bir bilgi veya nesneyle karşılaşıldığında duyulan gözlemleme, araştırma, keşfetme ve anlama arzusuna ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Bağımsızlık: Başka kişi, grup ya da bir otoritenin etkisi ve baskısı olmadan düşünce, ifade ve eylemlerde özgür seçimler yapılarak ifade ve eylemlerin sorumluluğunu alabilmeye ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Azim ve Kararlılık: Bir işi/eylemi yerine getirme konusundaki gayreti ve bu yöndeki kararları her türlü zorluğa karşı yılmaksızın uygulama çabasına yönelik zihinsel örüntüleri ifade eder.

Kendine İnanma (Öz Yeterlilik): Belirlenen hedefleri gerçekleştirme sürecinde gerekli eylemleri planlama ve yürütme becerisine olan kişisel inanca ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Kendine Güvenme (Öz Güven): Belirlenen bir hedefin, işin veya eylemin gerçekleştirebileceğine ilişkin yeteneğe, kapasiteye ve yargılara olan inancına ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Seçicilik: Bireyin bir bilgi, durum ya da eylem karşısında anlamlı ve etkili olanı ayırt etme; kendi amaç, değer, ilke ve ölçütlerine uygun olanı bilinçli biçimde tercih etme ya da tercih etmeme yönünde zihinsel eleme ve kullanmaya ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder. Bu eğilim, bireyin kendi birikimiyle uyumlu tercihler yapma, kararlarının arkasında gerekçeler bulundurma ve seçimlerinde öznel sorumluluğu üstlenme tutumunu yansıtır.

SOSYAL EĞİLİMLER

Kişinin içsel özelliklerini ve kişiliğini sosyal bir ortam içerisinde sergileyeceği becerilere yansıtmasını ifade eder. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde (I) empati, (II) sorumluluk, (III) girişkenlik, (IV) güven ve (V) oyunseverlik olmak üzere beş sosyal eğilim tanımlanmıştır.

Empati: Çevresindeki kişilerin duygu ve düşüncelerini hissederek içselleştirip dönüt vermesine ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Sorumluluk: Üstlenilen görev doğru ve zamanında yerine getirilirken verilen kararların ve yerine getirilen eylemlerin sonuçlarını üstlenerek gerektiğinde bu sonuçlarla ilgili hesap verilmesine ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Girişkenlik: Diğer kişilerin haklarına saygılı olmak koşuluyla belirli sınırlar içerisinde yapılmak istenileni ve istenilmeyi belirleyebilme gücü ve enerjisine ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Güven: Arzulanan bir amaca ulaşmak için karşı tarafın niyet veya davranışlarının ahlaka uygun, adaletli, yapıcı ve fayda sağlaması açısından öngörülebilir olma inancına ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Oyunseverlik: Bilgi/konu/kavram veya davranışı öğrenme sürecinin keyifli ve eğlenceli hâle getirilebilmesine ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

ENTELEKTÜEL EĞİLİMLER

Kişinin zihinsel ve düşünsel birikimlerini sergileyeceği becerilere yansıtmasını ifade eder. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde (I) muhakeme, (II) odaklanma, (III) yaratıcılık, (IV) gerçeği arama, (V) açık fikirlilik, (VI) analitiklik, (VII) sistematiklik, (VIII) soru sorma, (IX) şüphe duyma ve (X) eleştirel bakma olmak üzere on entelektüel eğilim tanımlanmıştır.

Muhakeme: Bir konuya/duruma/olaya/olguya ilişkin bilgi, veri ve unsurları dikkatle değerlendirerek mantıklı, tutarlı ve doğru sonuçlara ulaşma; kavramlar ve düşünceler arasında anlamlı bağlantılar kurarak karşılaştırmalar yapabilmeye dair zihinsel süreçleri farkındalık, bakış açısı, tutum ve davranışa dönüştürmeye yönelik zihinsel örüntüleri ifade eder.

Odaklanma: Belirlenen bir hedefe ulaşmak için gereken çabanın, zihinsel ve bedensel enerjinin en iyi düzeyde kullanılmasına ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Yaratıcılık: Farklı açılardan olaylara bakabilme yeteneği ile geçmiş deneyimleri de işe katarak alışılagelmiş kalıpların dışında yeni durumlara uyum sağlayarak özgün ürün, fikir üretilmesine ve problemlere çözümler oluşturulmasına ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Gerçeği Arama: Gerçeği bulmak için nesnel ve dürüstçe bir yaklaşıma sahip olunmasına, sorgulama ve doğruya ulaşmak için kararlılıkla hareket edilmesine ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.
Açık Fikirlilik: Olaylar ve durumlara kalıpların dışına çıkarak meraklı, saygılı ve ön yargısız şekilde bakabilmeyi; farklı deneyimler, fikirler ve önerilere açık olabilmeyi içeren zihinsel örüntüleri ifade eder.

Analitiklik: Problemlerin çözümünde meydana gelebilecek durumları öngörerek nesnel kanıtlar kullanma ve akıl yürütme yoluyla çözüme ulaşılabilmesine ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Sistematiklik: Çeşitli durumların belirli bir yöntemle düzenli, örgütlü, odaklı ve gayretli şekilde ele alınmasına ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Soru Sorma: Kendisine, çevresine ve evrene ilişkin bilme ve anlama ihtiyacına yönelik öğrenme ve keşfetme arzusu ile özgürce sorgulamalar yapabilmesine ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

Şüphe Duyma: Kendisine sunulan bir bilgi karşısında hissettiği emin olamama durumundan hareketle bu bilgiyi en küçük parçalarına kadar bölmesini ve her aşamada işlemlerini kontrol ederek emin olduğu her adımda bir üst basamağa çıkmasını hedefleyen zihinsel örüntüleri ifade eder.

Eleştirel Bakma: Bir düşünce, argüman ve bilginin doğruluğunun değerlendirilmesine; bilginin etkili bir şekilde elde edilmesine, karşılaştırılmasına ve kullanılmasına; ifadelerin anlaşılmasına, ifadelerin çelişik olup olmadığının yargılanmasına, güvenilir olup olmadığının tespit edilmesine, kesin yargılar ortaya konulup konulmadığının belirlenmesine ilişkin zihinsel örüntüleri ifade eder.

1.4.ALAN BECERİLERİ

Becerilerin süreç boyunca kullanılması bağlama dayalı bilgi kümelerini gerektirmektedir. Alan becerileri; kavramsal becerileri ve/veya alana özgü bütünleşik becerileri kapsayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Bilgi Görseli: *Alan Becerileri*

Bilgi Görseli: *Alan Becerileri*

2.İÇERİK ÇERÇEVESİ

- Öğretim programlarının temel bileşenlerinden olan içerik çerçevesi, öğrenme sürecinde ele alınan bilgi kümesini temsil etmektedir.
- Becerilerin gerçekleşmesine zemin hazırlayan içerik çerçevesi, becerilerle bir araya gelerek öğrenme çıktılarını oluşturmakta ve "Öğrenci ne bilmeli?" sorusuna cevap vermektedir.
- Bu kapsamda içerik çerçevesi, belirli bir disiplinde önemli olan genellemeleri, ilkeleri, anahtar kavramları ve sembolleri ifade etmektedir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde içerik çerçevesi; öğrenilmesinin amaç olarak görüldüğü bir bilgi kataloğunu temsil etmekten ziyade sağlam, güvenilir, dayanıklı ve geçerli bilgiye karşılık gelmektedir.
- Öğretim programlarında içerik hem yatay hem de dikey boyutta ele alınmıştır. Yatay boyut, farklı konu alanları arasındaki ilişkiyi gösterirken dikey boyut ise herhangi bir konu alanının farklı sınıf düzeylerine göre seviyesini ifade etmektedir.
- Ayrıca içerik düzenlemesinde doğrusal bir yol izlemekten öte herhangi bir konuya ait alt konular birbirinin ön koşulu olacak şekilde tasarlanmıştır. Böylece içerikte esneklik sağlamakla birlikte sınıf düzeyine göre derinliğin artırılması ve sürekliliğin sağlanması amaçlanmıştır.
- Öğrenmenin öğrenciler için anlamlı hâle getirilmesi ve belirli bir bağlam içinde ele alınması amacıyla dersin özelliğine göre üniteler, temalar ya da öğrenme alanları belirlenmiştir. Böylece aynı bağlamdan beslenen birbiriyle ilişkili bilgiler sistematik ve bütüncül olarak ifade edilmiştir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ne göre öğrenme sürecinde bilgi ve beceri, birbirinden beslenen etkileşimli bir yapı içindedir. Buna göre bilgi, beceri kazanmak için temel oluştururken beceriler de bilgiye ulaşmada ve yeni bilgiyi üretmede kullanılmaktadır.
- Bunlara ek olarak sosyal-duygusal öğrenme becerileri, değerler, okuryazarlık becerileri ve eğilimlerin olgunlaştırılmasında ilgili içerik bağlam olarak kabul edilmektedir. Bu bütüncül yapının işlevselliğini sağlamak için öğretim programlarında disiplin alanının özelliklerine göre bilgi kümeleri oluşturulmuş ve bu kümeler arasında ilişkiler kurularak ilgili ünitenin/temanın/öğrenme alanının içerik çerçevesi yapılandırılmıştır.
- Öğretim programlarında oluşturulan bilgi kümeleri; disipline özgü, disiplinler arası, epistemik ve işlemsel bilgi olarak belirlenmiştir. Disipline özgü bilgi, öğrencilerin dünyayı anlamasına ve diğer bilgi türlerini içselleştirmesine olanak sağlayan; disipline özgü genelleme, ilke, anahtar kavramlar ve sembollere yönelik geliştirilen derin bir anlayışı kapsamaktadır.

Prof. Dr. Mevlüt Çelik

- **Disipline özgü bilgi**, diğer bilgi türlerinin öğrenilmesi için sağlam bir zemin sunmaktadır. Böylece öğrenciler, edindikleri bilgiyi farklı disiplinlerle ilişkilendirerek bilginin farklı durumlardaki kullanımını deneyimlemiş olmaktadır.
- **Disiplinler arası bilgi**, bir disiplinin konu ve kavramlarını farklı disiplinlerin konu ve kavramları ile ilişkilendirmeyi ifade etmektedir. Böylece öğrenciler, bilgi ve becerilerini farklı disiplinlere transfer edebilmekte ve kurulan bu disiplinler arası bağlantılar öğretim programlarına hakim olan bütüncül eğitim anlayışına hizmet etmektedir.
- **Epistemik** bilgi, alan uzmanlarının nasıl çalıştığını ve düşündüğünü anlamaya yardımcı olan bilgi kümesidir. Bu bilgi kümesi ile öğrencilerin öğrenmenin amacını bulmalarını, öğrenme uygulamalarını anlamalarını, disipline özgü bilgilerini genişletmelerini ve öğrenmeyi derinleştirmelerini sağlamak amaçlanmaktadır.
- **İşlemsel bilgi**, bir şeyin yapılma sürecini, bir hedefe ulaşmak için gerçekleştirilen eylem adımlarını anlamayı sağlayan bilgi türüdür. Bazı işlemsel bilgiler alana özgüdür, bazıları ise farklı disiplinlerde kullanılabilir yapıdadır.
- Bu bağlamda, bilgi kümeleri, öğretim programlarında ilgili ünitenin/temanın/öğrenme alanının içerik çerçevesi ve öğrenme-öğretme yaşantılarında ayrı bir başlık altında verilmeden sınıflamanın dayandığı kuramsal temeller ışığında yapılandırılmıştır.

3.PROGRAMLAR ARASI BİLEŞENLER

(Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri, Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi, Sistem Düşüncesi Ve Okuryazarlık Becerileri)

- Programlar arası bileşenler, insanın kişisel, sosyal, entelektüel ve ahlaki açıdan bütüncül gelişimini sağlamayı hedefleyen yapısıyla öğretim programlarının tamamlayıcısı niteliğindedir. Bu yönüyle toplumsal hayatın ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri kapsayan geniş temel yaklaşımlı öğretim programlarının özünü oluşturmaktadır.
- Öğretim programlarında yer verilen programlar arası bileşenler, öğretim sürecinin dinamik bir yapıda ilerlemesini sağlamakta ve aynı zamanda eğitimin örtük hedeflerini özetlemektedir.
- Öğretim programlarında programlar arası bileşenler olarak yer alan beceri ve değerlerin her bir ders ve kademenin doğasına uygun olarak azami ölçüde kullanılmasına özen gösterilmiştir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin kapsadığı tüm eğitim kademeleri bütüncül bir yapı olarak ele alınmış, bu kademeler içerisinde okul öncesinden ortaöğretimin sonuna kadar sarmal bir yapıda programlar arası bileşenlerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle programlar arası bileşenler; herhangi bir ünitede/temada/öğrenme alanında, ders veya eğitim kademesinde değil tüm bu süreç içerisinde geliştirilmesi ve tamamlanması gereken bir yapı olarak ele alınmıştır.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde üç farklı programlar arası bileşen tanımlanmaktadır. Bu bileşenler şunlardır:

1. Sosyal-duygusal öğrenme becerileri
2. Ahlaki pusula olarak millî ve manevi değerlerimiz: Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi
3. Öğretim programlarını zenginleştiren sistem düşüncesi ve okuryazarlık becerileri

3.1.SOSYAL-DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİ

- Sosyal-duygusal öğrenme becerileri, öğrencilerin okul içi ve okul dışı hayatlarında başarılı olmaları için onları destekleyecek bir yeterlik kümesi olarak ele alınmaktadır.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde sosyal-duygusal öğrenme becerileri, ayrı bir içerik veya öğrenme çıktısı olarak değil öğretim programlarının tamamına nüfuz eden ve bu yönüyle öğretim programında yer alan diğer becerilerin gelişimini destekleyen bir beceri seti olarak işlev görmektedir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli sosyal-duygusal öğrenme becerilerini alan becerileri ve kavramsal beceriler ile harmanlayarak kazandırmayı amaçlayan ve öğrencilerin öğrenme çıktısına ulaşmasını sağlarken sosyal-duygusal yönden de gelişimini destekleyen bir yapıdadır.
- Sosyal-duygusal öğrenme becerileri, sürdürülebilir olması için tüm eğitim kademelerinde sarmal bir yapıda geliştirilmektedir. Nitekim bu beceriler yaşantılar yoluyla öğrenilebilir, öğretilebilir, gelişebilir ve değişebilir yapıdadır.
- Sosyal-duygusal öğrenme becerileri, modelde yer alan gelişim sürecinin tamamlayıcı ve bütüncül yönünü yansıtmaktadır.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Bilgi Görseli: *Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri*

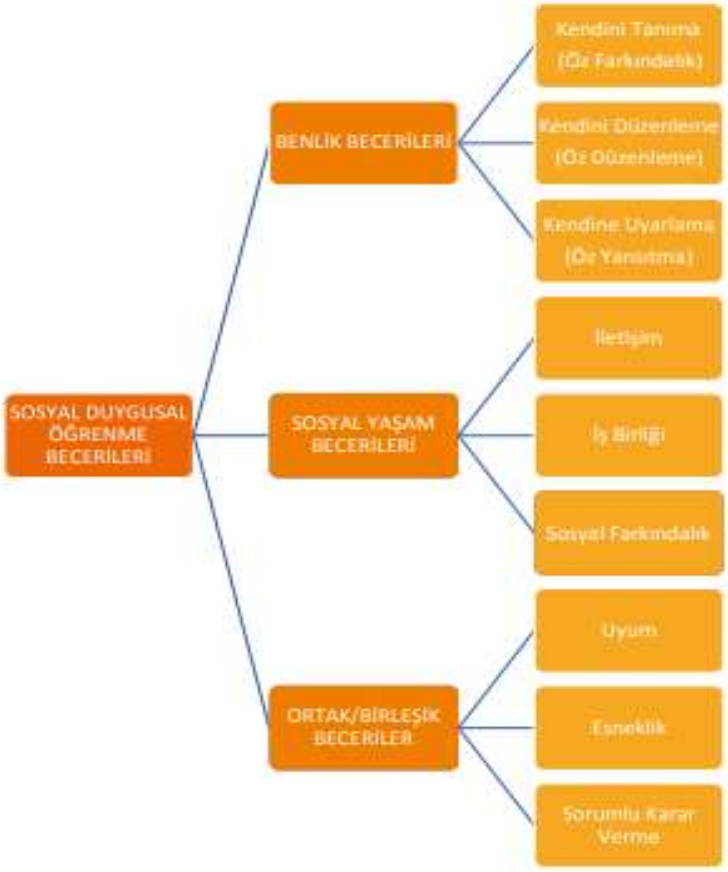

Bilgi Görseli: *Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri*

Benlik Becerileri

Sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin ilk bileşeni benlik becerileridir. Benlik becerileri, kişinin ihtiyacı olan kişisel kaynakları geliştirerek kullanabilmesini ifade etmekte ve bu açıdan kendiliği ve kişiliği ile ilgili süreçleri yakından ilgilendirmektedir.

Öğretim programlarında (I) kendini tanıma (öz farkındalık becerisi), (II) kendini düzenleme (öz düzenleme becerisi) ve (III) kendine uyarlama (öz yansıtma becerisi) olmak üzere üç benlik becerisi tanımlanmıştır. Aşağıda bu becerilerin ilgili süreç bileşenleri sunulmuştur.

Prof. Dr. ...DÜZ

Kendini Tanıma (Öz Farkındalık Becerisi): Kişisel özelliklerin duygu, düşünce ve davranışlara yansımasının bilincinde olunmasını ifade eder.

BENLİK BECERİSİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB1.1. KENDİNİ TANIMA (ÖZ FARKINDALIK BECERİSİ)	Kişisel özelliklerin duygu, düşünce ve davranışlara yansımasının bilincinde olunmasını ifade eder.	SDB1.1.SB1. Öğreneceği yeni konuyu/kavramı veya bilgiyi nasıl öğrendiğini belirlemek	SDB1.1.SB1.G1. Öğrenmek istediği yeni konuları/kavramları veya bilgileri fark eder. SDB1.1.SB1.G2. Öğreneceği konularla/kavramlarla veya bilgilerle ilgili eski öğrendiklerini kontrol eder. SDB1.1.SB1.G3. Öğreneceği konularla/kavramlarla veya bilgilerle ilişkili olmayan bilgileri ayırt eder. SDB1.1.SB1.G4. Öğreneceği konuları/kavramları veya bilgileri sahip olduğu önceki bilgilerle ilişkilendirir. SDB1.1.SB1.G5. Öğreneceği konulara veya kavramlara ilişkin uygun düşünme ve öğrenme stratejisini seçer. SDB1.1.SB1.G6. Öğrenme sürecinde kendi potansiyeline güvenir.
		SDB1.1.SB2. Olaylar/durumlar karşısında hangi duyguları yaşadığını fark etmek	SDB1.1.SB2.G1. Olaylar/durumlar karşısında farklı duygular hissedebileceğinin farkına varır. SDB1.1.SB2.G2. Olaylar/durumlar karşısında duygularını ayırt eder. SDB1.1.SB2.G3. Olaylar/durumlar karşısında hissettiği duyguları tanımlar. SDB1.1.SB2.G4. Olaylar/durumlar karşısında hissettiği duyguları ifade eder. SDB1.1.SB2.G5. Duygularının davranışlarını nasıl etkilediğini fark eder.
		SDB1.1.SB3. Kendi duygularına ilişkin farkındalığını artırmaya yönelik çalışmalar yapmak	SDB1.1.SB3.G1. Olaylar/durumlar karşısında gösterdiği duygusal tepkilerin nedenlerini araştırır. SDB1.1.SB3.G2. Olaylar/durumlar karşısında hissettiği duygulara önem verir. SDB1.1.SB3.G3. İyi hissettiren duyguları bilir. SDB1.1.SB3.G4. Kötü hissettiren duyguları bilir. SDB1.1.SB3.G5. Genel iyi olma hâlini destekleyecek olumlu duygular geliştirir.

Prof. Dr. Mevlüt Güz

Kendini Düzenleme (Öz Düzenleme Becerisi): Kişisel hedeflere ulaşabilmek için duygu, davranış ve bilişsel stratejilerin izlenip değerlendirilmesi ve pekiştirilerek kontrol edilmesini ifade eder.

BENLİK BECERİSİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB1.2. KENDİNİ DÜZENLEME (ÖZ DÜZENLEME BECERİSİ)	Kişisel hedeflere ulaşabilmek için duygu, davranış ve bilişsel stratejilerin izlenip değerlendirilmesi ve pekiştirilerek kontrol edilmesini ifade eder.	SDB1.2-SB1. İhtiyaçlarını karşılamaya yönelik hedef belirlemek	SDB1.2.SB1.G1. İhtiyaçlarının olduğunu fark eder. SDB1.2.SB1.G2. İhtiyaçlarını tanımlar. SDB1.2.SB1.G3. İhtiyaçlarına yönelik hedeflerini tanımlar. SDB1.2.SB1.G4. Hedeflerine ulaşmayı etkileyen çevresel etmenleri belirler. SDB1.2.SB1.G5. Hedeflerine uygun planlama yapar. SDB1.2.SB1.G6. Hedeflerini planlarken esnek davranır.
		SDB1.2-SB2. Motivasyonunu ayarlamak	SDB1.2.SB2.G1. Hedeflerini gerçekleştirmek için motivasyonun gerekli bir içsel güç olduğunu anlar. SDB1.2.SB2.G2. Motivasyon kaynaklarını tanımlar. SDB1.2.SB2.G3. İçsel ve dışsal motivasyon kaynaklarını ayırt eder. SDB1.2.SB2.G4. Bir eyleme başlamadan önce dikkatini etkileyebilecek etkenleri belirler. SDB1.2.SB2.G5. Bir eylemi gerçekleştirirken dikkatini olumsuz etkileyen faktörleri kontrol eder. SDB1.2.SB2.G6. Hedefleriyle ilgili çalışmalar yapmak için gerekli araç gereci temin eder. SDB1.2.SB2.G7. Hedefleriyle ilgili çalışmalar yapmak için gereken düzeyde risk alır. SDB1.2.SB2.G8. Hedefe ulaşma sürecinde başarı sağladığı durumlarda kendisini ödüllendirir.
		SDB1.2-SB3. Bir hedefi gerçekleştirebilmek için kendi duygu, düşünce ve davranışlarını izlemek ve yönetmek	SDB1.2.SB3.G1. Bir hedef için eylemde bulunurken gerektiğinde mevcut duygu, düşünce ve davranışları üzerinde uyarlamalar yapar. SDB1.2.SB3.G2. Hedefe yönelik olarak yapması gereken iş veya eylemleri ertelemekten kaçınır. SDB1.2.SB3.G3. Hedefleriyle ilgili iş veya eylemleri pratikte uygular. SDB1.2.SB3.G4. İş veya eylemleri gerçekleştirirken olumlu bakış açısını korur. SDB1.2.SB3.G5. Hedefleriyle ilgili ortaya çıkan fırsatları değerlendirir. SDB1.2.SB3.G6. Hedefe yönelik ve olumlu sonuçlar doğuran duygu, düşünce ve davranışları tekrar eder. SDB1.2.SB3.G7. Hedefe yönelik olmayan ve olumsuz sonuçlar doğuran duygu, düşünce ve davranışları terk eder.
		SDB1.2-SB4. Bir hedefi gerçekleştirebilme sürecinde kendini değerlendirmek	SDB1.2.SB4.G1. Davranışlarının olası doğrudan sonuçlarını fark eder. SDB1.2.SB4.G2. Davranışlarının olası dolaylı sonuçlarını fark eder. SDB1.2.SB4.G3. Olası sonuçları düşünerek davranışlarını uyarlar. SDB1.2.SB4.G4. Uyarladığı eylemlerinin sonuçlarını değerlendirir. SDB1.2.SB4.G5. Hedefe yönelik olmayan davranışlarını ayırt eder. SDB1.2.SB4.G6. Hedefe ulaşma sürecinde problem yaşanması durumunda hedefe yönelik alternatif davranışlar belirler. SDB1.2.SB4.G7. Belirlediği alternatif davranışların sonuçlarını değerlendirir. SDB1.2.SB4.G8. Hedefe yönelik duygu, düşünce ve davranışları sonucunda elde ettiği olumlu-olumsuz çıktıları ayırt eder.
		SDB1.2-SB5. Kendi öğrenme durumunu geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak	SDB1.2.SB5.G1. Konuları/kavramları veya bilgileri öğrenmek için seçtiği öğrenme stratejisi üzerinden pratik yapar. SDB1.2.SB5.G2. Seçtiği stratejileri/yöntemleri veya teknikleri kullanırken güçlük çektiği noktaları ortadan kaldırmak için çözüm önerileri geliştirir. SDB1.2.SB5.G3. Seçtiği stratejileri/yöntemleri veya teknikleri kullanırken esnek olur. SDB1.2.SB5.G4. Seçtiği stratejileri/yöntemleri veya teknikleri kullanırken faydalı olmayanları kullanmaktan vazgeçer.

Kendine Uyarlama (Öz Yansıtma Becerisi): Duygu, düşünce ve davranışların dönüştürüp geliştirilmesi için değerlendirmeler yapılmasını ve bu değerlendirmelere dayalı tepkiler oluşturulmasını ifade eder.

BENLİK BECERİSİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB1.3. KENDİNE UYARLAMA (ÖZ YANSITMA BECERİSİ)	Duygu, düşünce ve davranışların geliştirilmesi amacıyla yapılan değerlendirmeleri ve bu değerlendirmelere dayalı tepkilerin oluşturulmasını ifade eder.	SDB1.3-SB1. Kendini değerlendirmek	SDB1.3.SB1.G1. Mevcut duygu, düşünce ve davranışlarını inceler. SDB1.3.SB1.G2. Mevcut duygu, düşünce ve davranışlarını değerlendirir. SDB1.3.SB1.G3. Mevcut duygu, düşünce ve davranışlarını ortaya çıkaran faktörleri tanımlar.
		SDB1.3-SB2. Duygu, düşünce ve davranışlarını dönüştürmek	SDB1.3.SB2.G1. Mevcut duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik yaptığı değerlendirmeler sonucunda yaşadığı duygulanımı fark eder. SDB1.3.SB2.G2. Mevcut duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik yaptığı değerlendirmelerden doyum sağlar. SDB1.3.SB2.G3. Mevcut duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik yaptığı değerlendirmeleri yeni olay ve durumlara uyum sağlama sürecinde kullanır.

Sosyal Yaşam Becerileri

Sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin ikinci bileşeni sosyal yaşam becerileridir. Sosyal yaşam becerileri, kişinin toplumsal hayata etkin olarak katılabilmek ve günlük hayatta karşılaştığı problemlerin üstesinden gelebilmek için kullandığı becerileri ifade etmektedir ve bu açıdan kişinin toplumsal yönü ile ilişkilidir.

Öğretim programlarında (I) iletişim, (II) iş birliği ve (III) sosyal farkındalık olmak üzere üç sosyal yaşam becerisi tanımlanmıştır. Aşağıda bu becerilerin ilgili süreç bileşenleri sunulmuştur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

İletişim Becerisi: Duygu, düşünce veya bilgilerin sözlü ya da sözsüz olarak başkalarına iletilmesini ifade eder.

SOSYAL YAŞAM BECERİSİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB2.1. İLETİŞİM BECERİSİ	Duygu, düşünce veya bilgilerin sözlü ya da sözsüz olarak başkalarına iletilmesini ifade eder.	SDB2.1.SB1. Başkalarını etkin şekilde dinlemek	SDB2.1.SB1.G1. Başkalarından gelen iletileri fark eder. SDB2.1.SB1.G2. Farklı kanallardan gelen iletileri bağlam çerçevesinde birleştirir. SDB2.1.SB1.G3. Başkalarının anlattıklarını dinlemek için onlara zaman ayırır. SDB2.1.SB1.G4. Başkalarını dinlerken ne karşılık vereceğini düşünmekten çok onların ne söylediklerini anlamaya çalışır. SDB2.1.SB1.G5. Başkaları konuşurken cevap vermeden önce onların sözlerini bitirmelerini bekler. SDB2.1.SB1.G6. Etkin dinlemenin iletişime katkısını değerlendirir.
		SDB2.1.SB2. Duygu ve düşünceleri ifade etmek	SDB2.1.SB2.G1. Duygu ve düşüncelerini fark eder. SDB2.1.SB2.G2. Duygu ve düşüncelerini sınıflandırır. SDB2.1.SB2.G3. Duygu ve düşüncelerini ifade etmek için uygun zaman ve ortamı belirler. SDB2.1.SB2.G4. Duygu ve düşüncelerini bağlama uygun şekilde açıklar. SDB2.1.SB2.G5. Duygu ve düşüncelerini beden dili ile uyumlu olarak açıklar. SDB2.1.SB2.G6. Duygu ve düşünce ifadelerinin iletişime katkısını değerlendirir.
		SDB2.1.SB3. Sözlü ya da sözsüz olarak etkileşim sağlamak	SDB2.1.SB3.G1. Sözlü etkileşimin gücünü ve önemini fark eder. SDB2.1.SB3.G2. Sözsüz etkileşimin gücünü ve önemini fark eder. SDB2.1.SB3.G3. Sözlü ve sözsüz etkileşim için iletişim kanalları belirler. SDB2.1.SB3.G4. Sözlü mesajlar alıp verir. SDB2.1.SB3.G5. Sözsüz mesajlar (duraksama, ses tonundaki duygusal ton, yüz ifadeleri, beden dili, beden yönelimi, seçilen kıyafetler, esnemek vb.) alıp verir. SDB2.1.SB3.G6. Ortak bağlamlar oluşturarak başkalarıyla iletişim başlatır. SDB2.1.SB3.G7. İletişim kurulan kişi ya da kişilerle arasındaki fiziksel mesafeyi ayarlar. SDB2.1.SB3.G8. Anlaşılmayan konuları açığa çıkarmak için etkili sorular sorar. SDB2.1.SB3.G9. Sağlanan etkileşimin iletişime katkısını değerlendirir.
		SDB2.1.SB4. Grup iletişimine katılmak	SDB2.1.SB4.G1. Ortaklıklar çerçevesinde oluşan gruplara katılır. SDB2.1.SB4.G2. Grubun diğer üyeleriyle etkileşim sağlar. SDB2.1.SB4.G3. Grup üyelerinin duygu ve düşünceleri ile ilgilenir. SDB2.1.SB4.G4. Ortak faydaya yönelen grup içi iletişime katkıda bulunur. SDB2.1.SB4.G5. Konuşurken bağlama uygun, kısa, net ve tüm grubu ilgilendiren mesajlar vermeyi tercih eder. SDB2.1.SB4.G6. Grup iletişiminin sosyal ve duygusal kazanımlarını değerlendirir.
		SDB2.1.SB5. İletişimin önündeki engelleri ortadan kaldırmak	SDB2.1.SB5.G1. İletişimin önündeki engelleri fark eder. SDB2.1.SB5.G2. İletişimin önündeki engelleri sınıflandırır. SDB2.1.SB5.G3. İletişimin önündeki engelleri ortadan kaldırmak için plan yapar. SDB2.1.SB5.G4. İletişimin önündeki engelleri ortadan kaldırmak için yaptığı planı uygular. SDB2.1.SB5.G5. İletişimin önündeki engellerin giderilip giderilmediğini denetler.

İş Birliği Becerisi: Ortak bir hedefe ulaşmak için iki veya daha fazla kişinin birlikte çalışabilmesini ifade eder.

SOSYAL YAŞAM BECERİSİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB2.2. İŞ BİRLİĞİ BECERİSİ	Ortak bir hedefe ulaşmak için iki veya daha fazla kişinin birlikte çalışabilmesini ifade eder.	SDB2.2.SB1. Kişi ve gruplarla iş birliği yapmak	SDB2.2.SB1.G1. İş birliği yapabileceği kişi ve grupları tespit eder. SDB2.2.SB1.G2. Yapılacak iş birliği için uygun koşulları belirler. SDB2.2.SB1.G3. Gerektiğinde kişi ve gruplarla ortaklıklar oluşturur. SDB2.2.SB1.G4. Sağlanan iş birliğinin çıktılarını değerlendirir.
		SDB2.2.SB2. Düşüncelerini başkalarıyla tartışmak/ müzakere etmek	SDB2.2.SB2.G1. Düşüncelerini tartışabileceği ortamları tespit eder. SDB2.2.SB2.G2. Uygun koşullar altında düşüncelerini başkalarıyla tartışır. SDB2.2.SB2.G3. Tartışmaların kendi duygu, düşünce ve davranışlarına etkisini değerlendirir. SDB2.2.SB2.G4. Tartışmaların başkalarına olan katkısını değerlendirir.
		SDB2.2.SB3. Farklı düşünceler üzerinde uzlaşma sağlayıp ortaklıklar kurmak	SDB2.2.SB3.G1. Başkalarının kendisinden farklı düşündüğünü fark eder. SDB2.2.SB3.G2. Düşünceler arasındaki farklılıkları belirler. SDB2.2.SB3.G3. Düşünceler arasındaki ortaklıkları/uyuşmaları belirler. SDB2.2.SB3.G4. Alternatif fikirler ortaya koyar. SDB2.2.SB3.G5. Farklı düşünceler üzerinde uzlaşmak için çözüm arar. SDB2.2.SB3.G6. Ortak çalışma sorumluluğu üstlenir. SDB2.2.SB3.G7. Gerektiğinde kendi görüş ve düşüncelerini farklı görüş ve düşünceleri dikkate alarak uyarlar. SDB2.2.SB3.G8. Farklı düşünceler üzerindeki bireysel katkılarını değerlendirir. SDB2.2.SB3.G9. Sağlanan uzlaşma ve kurulan ortaklığın çıktılarını değerlendirir.
		SDB2.2.SB4. Ekip (takım) çalışması yapmak ve yardımlaşmak	SDB2.2.SB4.G1. Yardımlaşma ve takım çalışmasının önemini fark eder. SDB2.2.SB4.G2. Ortak hedefler doğrultusunda takım oluşturur ya da var olan bir takıma dâhil olur. SDB2.2.SB4.G3. Diğer üyelerle görev paylaşımı ya da birliği oluşturur. SDB2.2.SB4.G4. Diğer üyelerle yardımlaşır. SDB2.2.SB4.G5. Aldığı görevleri yerine getirerek takıma katkı sağlar. SDB2.2.SB4.G6. Takım ruhunu önemser. SDB2.2.SB4.G7. Takım üyeleri ile saygı ve güven bağı kurar. SDB2.2.SB4.G8. Takım çalışmasının kendisine ve takımına katkılarını değerlendirir.
		SDB2.2.SB5. Sosyal etkileşimlerle elde edilen çıktıları eyleme dönüştürmek	SDB2.2.SB5.G1. Sosyal etkileşimlerin taraflar açısından çıktılarını sorgular. SDB2.2.SB5.G2. Sosyal etkileşimler sonucu elde edilen çıktıları sınıflandırır. SDB2.2.SB5.G3. Sosyal etkileşim çıktılarının eyleme dönüşmesi için plan yapar. SDB2.2.SB5.G4. Çıktılara dayalı olarak belirlediği eylem planını uygular. SDB2.2.SB5.G5. Ortaya çıkan eylemlerin sonuçlarını değerlendirir.

Prof.

Sosyal Farkındalık Becerisi: Farklı geçmiş, kültür ve şartlardan gelen kişiler de dâhil olmak üzere başkalarının bakış açılarını anlama ve onlarla hemhâl olmayı ifade eder.

SOSYAL YAŞAM BECERİSİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB2.3. SOSYAL FARKINDALIK BECERİSİ	Farklı geçmiş, kültür ve şartlardan gelen kişiler de dâhil olmak üzere başkaları-nın bakış açılarını anlama ve onlarla hemhâl olmayı ifade eder.	SDB2.3.SB1. Sosyal ipuçlarını dikkate almak	SDB2.3.SB1.G1. Sözel ve sözel olmayan sosyal ipuçlarını fark eder. SDB2.3.SB1.G2. Sözel ve sözel olmayan sosyal ipuçlarını tanır. SDB2.3.SB1.G3. Sözel ve sözel olmayan sosyal ipuçlarından faydalanarak başkalarının davranışlarını çözümler. SDB2.3.SB1.G4. Sözel ve sözel olmayan sosyal ipuçlarından faydalanarak kendi davranışlarının başkaları üzerindeki etkisini fark eder.
		SDB2.3.SB2. Başkalarının duygularını, düşüncelerini ve bakış açılarını anlamak	SDB2.3.SB2.G1. Başkalarının mevcut bir durum hakkında farklı düşünebileceğini ve hissedebileceğini fark eder. SDB2.3.SB2.G2. Farklı bakış açılarına sahip kişileri dikkatle dinler. SDB2.3.SB2.G3. Başkalarının duygularını, bakış açılarını ve görüşlerini anlamayı önemser. SDB2.3.SB2.G4. Başkalarıyla aynı fikirde olmadığını yapıcı olarak ifade eder.
		SDB2.3.SB3. Başkalarına karşı anlayış geliştirerek saygı göstermek	SDB2.3.SB3.G1. Kendisi ve başkaları arasındaki ortak yönleri belirler. SDB2.3.SB3.G2. Kendisi ve başkaları arasındaki farklılıkları tespit eder. SDB2.3.SB3.G3. Sosyal ve kültürel faktörler açısından çeşitli grupların varlığını tanır. SDB2.3.SB3.G4. Kendinden farklı bireylerle ilişki kurmaya yönelik stratejiler geliştirir. SDB2.3.SB3.G5. Farklı bakış açılarının, kültürlerin veya sosyal grupların sahip olduğu değerlerin farkında olarak bu değerleri önemser. SDB2.3.SB3.G6. Farklı kültürlerin ve bakış açılarının toplum refahına yaptıkları olumlu katkıları tanır.
		SDB2.3.SB4. Toplumsal normlar hakkında bir anlayış geliştirmek	SDB2.3.SB4.G1. Çeşitli sosyal bağlamlardaki farklı normları fark eder. SDB2.3.SB4.G2. Toplumsal normların toplum üzerindeki etkisini anlar. SDB2.3.SB4.G3. Okulunun, yaşadığı toplumun veya dünyanın bir ihtiyacını/sorununu keşfeder. SDB2.3.SB4.G4. Topluma olumlu katkıda bulunmak için çabalar.

Ortak/Birleşik Beceriler

Öğretim programlarında alan yazınındaki diğer sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin kavramsallaştırılmasından farklı biçimde özgün ortak/birleşik beceriler olarak ifade edilen bir beceri seti tanımlanmıştır.

Bu noktada ortak/birleşik beceriler, benlik becerileri ve sosyal yaşam becerileri ile birlikte sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin yapısını oluşturmakta ayrıca benlik becerileri ile sosyal yaşam becerilerinin kesişim noktasında yer almaktadır. Bu sayede birey, becerilerin hem kişisel hem de toplumsal yönünden beslenmektedir.

Öğretim programlarında (I) uyum, (II) esneklik ve (III) sorumlu karar verme olmak üzere üç ortak/birleşik beceri tanımlanmıştır. Aşağıda bu becerilerin ilgili süreç bileşenleri sunulmuştur.

Uyum Becerisi: Hem benlik hem de çevreyle dengeli bir ilişki kurulup bu ilişkinin sürdürülebilmesini ifade eder.

ORTAK/BİRLEŞİK BECERİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB3.1. UYUM BECERİSİ	Hem benlik hem de çevreyle dengeli bir ilişki kurulup bu ilişkinin sürdürülebilmesini ifade eder.	SDB3.1.SB1. Yeni, değişen ve belirsiz durumları anlamak	SDB3.1.SB1.G1. Karşılaştığı yeni, belirsiz veya değişen durumları olumlu karşılar. SDB3.1.SB1.G2. Yeni, belirsiz veya değişen durumların gerektirdiği değişim ihtiyacını fark eder. SDB3.1.SB1.G3. Yeni, belirsiz veya değişen durumlarla kendi koşullarını karşılaştırır.
		SDB3.1.SB2. Yeni, değişen ve belirsiz durumlar karşısında değişime açık ve istekli olmak	SDB3.1.SB2.G1. Değişimi gelişmek için bir fırsat olarak görür. SDB3.1.SB2.G2. Yeni bakış açılarını ve konuları öğrenmeye isteklidir. SDB3.1.SB2.G3. Yeni, belirsiz veya değişen durumlarda esnek bir tutum benimser. SDB3.1.SB2.G4. Değişimin gerektirdiği adımları atmak için istekli davranır.
		SDB3.1.SB3. Yeni, değişen ve belirsiz durumlarla başa çıkmak için düşünce biçimini ayarlamak	SDB3.1.SB3.G1. Yeni bir durumla karşılaştığında kendisine yardımcı olacak alternatif seçenekler üzerinde düşünür. SDB3.1.SB3.G2. Yeni bir durum hakkında düşünme şeklini gözden geçirir. SDB3.1.SB3.G3. Gerektiğinde yeni bir durumda düşüncelerini veya beklentilerini ayarlar.
		SDB3.1.SB4. Yeni, değişen ve belirsiz durumlarda davranış veya eylemin doğasını, seviyesini ve derecesini ayarlamak	SDB3.1.SB4.G1. Yeni durumlarla etkili bir şekilde başa çıkmak için yardımcı olabilecek kaynaklar arar. SDB3.1.SB4.G2. Belirsiz durumlarda kendisine yardımcı olacak yeni yollar geliştirir. SDB3.1.SB4.G3. Yeni bir durumla karşılaştığında uyum sağlamak için gerekirse davranışlarını değiştirir.
		SDB3.1.SB5. Yeni, değişen ve belirsiz bir çevreyle başarılı bir şekilde etkileşime geçmek için duygusal tepkileri ayarlamak	SDB3.1.SB5.G1. Yeni, belirsiz veya değişen durumlar karşında ortaya çıkan duygularını fark eder. SDB3.1.SB5.G2. Yeni, belirsiz veya değişen durumlarla başa çıkabilmek için olumsuz duygularını kontrol eder. SDB3.1.SB5.G3. Yeni, belirsiz veya değişen durumlarda kendisine yardımcı olması için olumlu duygulardan yararlanır.

Prof. Dr. M... ÖZ

Esneklik Becerisi: Ortaya çıkan yeni bir duruma uyum sağlayabilmeyi, mevcut çözümleri güncelleyerek farklı çözümler üretebilmeyi ifade eder.

ORTAK/BİRLEŞİK BECERİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB3.2. ESNEKLİK BECERİSİ	Ortaya çıkan yeni bir duruma uyum sağlayabilmeyi, mevcut çözümleri güncelleyerek farklı çözümler üretebilmeyi ifade eder.	SDB3.2.SB1. Zor durumlara farklı çözümler bulmak	SDB3.2.SB1.G1. Zor durumlarla baş edebilmek için önünde farklı birçok seçeneğin olabileceğini fark eder. SDB3.2.SB1.G2. Zor durumlarla karşılaştığı zaman farklı açılardan bakarak olası çözümleri düşünür. SDB3.2.SB1.G3. Zor durumlarda bir şeyleri değiştirme konusunda kendine güvenir. SDB3.2.SB1.G4. Zor durumlarla karşı karşıya kaldığında karar vermekte güçlük çekmez. SDB3.2.SB1.G5. Yaşamda karşılaştığı güçlüklerle baş etmek için çaba gösterir. SDB3.2.SB1.G6. Bir davranışın nedenleri konusunda karara varmadan önce ek bilgiler arar. SDB3.2.SB1.G7. Yeni bir durumun nedenlerini anlamaya çalışırken bütün olası gerçekleri ve bilgileri göz önünde bulundurarak katı düşünmekten kaçınır.
		SDB3.2.SB2. Yeni durumlara uyum sağlamak	SDB3.2.SB2.G1. Yeni bir durumla karşılaştığında alternatif çözüm yolları bulur. SDB3.2.SB2.G2. Bulduğu çözüm yollarından duruma en uygun olanı kolaylıkla seçer. SDB3.2.SB2.G3. Seçmiş olduğu çözüm yolunu uygular. SDB3.2.SB2.G4. Uyguladığı çözüm yolunun sonuçlarını izler. SDB3.2.SB2.G5. Gerekli durumlarda çözüm yollarında ve davranışlarında uyarlamalar yapar.

Sorumlu Karar Verme Becerisi: Çeşitli durumlarda ahlaki sorumluluk çerçevesinde kişisel davranış ve sosyal etkileşimler hakkında özenli ve yapıcı seçimler yapılabilmesini ifade eder.

ORTAK/BİRLEŞİK BECERİ		SÜREÇ BİLEŞENLERİ	GÖSTERGELER
SDB3.3. SORUMLU KARAR VERME BECERİSİ	Çeşitli durumlarda ahlaki sorumluluk çerçevesinde kişisel davranış ve sosyal etkileşimler hakkında özenli ve yapıcı seçimler yapılabilmesini ifade eder.	SDB3.3.SB1. Problemleri tanımlayıp çözmek	SDB3.3.SB1.G1. Problemleri saptar. SDB3.3.SB1.G2. Problemleri önem düzeyine göre sınıflandırır. SDB3.3.SB1.G3. Problemle ilişkili değişkenleri belirler. SDB3.3.SB1.G4. Problemler için alternatif çözümler üretir. SDB3.3.SB1.G5. Alternatif çözümler arasından uygun olanı belirler. SDB3.3.SB1.G6. Uygun çözümü uygular. SDB3.3.SB1.G7. Uygulanan çözümün etkililiğini değerlendirir.
		SDB3.3.SB2. Eylemlerinin sonuçlarını öngörmek	SDB3.3.SB2.G1. Eylemlerinin olası doğrudan sonuçlarını fark eder. SDB3.3.SB2.G2. Eylemlerinin olası dolaylı sonuçlarını fark eder. SDB3.3.SB2.G3. Olası sonuçları düşünerek eylemlerini düzenler. SDB3.3.SB2.G4. Düzenlediği eylemlerinin sonuçlarını değerlendirir. SDB3.3.SB2.G5. Olumlu-olumsuz sonuçları görerek sorumluluk üstlenir.
		SDB3.3.SB3. Gerekçeli yargıda bulunmak	SDB3.3.SB3.G1. Konu, olay ya da durumla ilgili yargılarını temellendirir. SDB3.3.SB3.G2. Ulaştığı yargıların dayanaklarını keşfeder. SDB3.3.SB3.G3. Yargılarını düzenleyip gerekçelendirir. SDB3.3.SB3.G4. Gerekçeli yargılarının sonuçlarını değerlendirir.
		SDB3.3.SB4. Alınan kararların ahlaki olarak uygunluğunu değerlendirmek	SDB3.3.SB4.G1. Kendi hakları ile başkalarının hakları arasında denge gözeterek kararlar alır. SDB3.3.SB4.G2. Aldığı kararların sonuçlarını geçmiş ahlaki değerlendirmeler ve toplumsal normlarla ilişkilendirir. SDB3.3.SB4.G3. Kararlarının bireysel ve toplumsal açıdan etki alanlarını ve çıktılarını sorgular. SDB3.3.SB4.G4. Kararlarının ahlaki sorumluluğunu üstlenir. SDB3.3.SB4.G5. Kararlarını ahlaki açıdan denetler.

		SDB3.3.SB5. Derinlemesine düşünmek	SDB3.3.SB5.G1. Düşüncelerinin olası olumlu ve olumsuz sonuçlarını inceler. SDB3.3.SB5.G2. Düşüncelerini başkalarının bakış açılarını da göz önünde bulundurarak değerlendirir. SDB3.3.SB5.G3. Düşüncelerini açık fikirlilikle değerlendirir. SDB3.3.SB5.G4. Alternatif düşünce sistemlerini, varsayım ve çıkarımlarını ele alır. SDB3.3.SB5.G5. Gerektiğinde düşüncelerini değiştirir.

3.2.ERDEM-DEĞER-EYLEM ÇERÇEVESİ

- Değer; kişinin varoluşsal olarak anlam kazanmasına, hayata anlam katmasına, kendi içinde ahenkli olmasına, ahlaklı ve erdemli bir kişilik yapısı kazanmasına ve böylece tekâmülüne hizmet eder.
- Erdemler, eğitim-öğretim etkinlikleri sonucunda kişiye kazandırılması hedeflenen kişiliğin güçlü yanlarını ifade etmektedir. Bu erdemlere kişiler yaşantıları sonucu geliştirdikleri değerler aracılığıyla ulaşabilmektedir. Kişinin sahip olduğu değerler ise eylemlerinde kendini göstermektedir.

Erdem: Adil olmak (Kişinin içsel olarak hakkaniyeti ve dengeyi karakter haline getirmesi).
Değer: Adalet (Toplumun veya bireyin önem verdiği temel hak ve hukuka saygı ilkesi).
Eylem: Bir tartışmada haksızlığa uğrayan kişinin hakkını savunmak veya nöbette sıra gözetmek

- Modelin ana hedefi; eylemlerden değerlere, değerlerden erdemli insana, erdemli insandan ise nihai hedef olan "Huzurlu Aile ve Toplum" ile "Yaşanabilir Çevrede Huzurlu İnsan" a ulaşmaktır.
- Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi'nde çatı değerler etrafında kümelenen bir değer çerçevesi sunulmaktadır. Çatı değerler, diğer bütün değerler ile yoğun kesişim noktaları olan değer yapılarını ifade etmektedir. Modelde saygı, sorumluluk ve adalet; çatı değerler olarak yer almaktadır.
- Kişisel hayat açısından önemli olan tasarruf, sabır, mahremiyet, mütevazılık, sağlıklı yaşam ve çalışkanlık değerleri insan; sevgi, dostluk, özgürlük, dürüstlük, vatanseverlik, yardımseverlik ve aile bütünlüğü değerleri aile ve sosyal çevre; temizlik, duyarlılık, estetik ve merhamet değerleri ise fiziksel çevre alanlarında yer almaktadır.
- Böylece değerler programın diğer ögelerinden, becerilerden ve alan içeriğinden ayrık bir şekilde değil programa kaynaşık olarak işlenmektedir.
- Bu noktada değerler ünite/tema/öğrenme alanı ile tutarlı biçimde öğrenme-öğretme yaşantılarında ele alınmaktadır. Değerler programın dikey düzleminde hiyerarşik bir yapıda değil, öğrencilerin gelişim özellikleri de göz önünde bulundurularak birikimli bir yapıda desteklenmektedir.

Bilgi Görseli: *Erdem-Değer-Eylem Çerçevesi*

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

3.3.SİSTEM DÜŞÜNCESİ VE OKURYAZARLIK BECERİLERİ

- Sistem düşüncesinin bir parçası olarak okuryazarlık, bireylerin karmaşık sistemleri anlama ve bu sistemler arasındaki ilişkileri görebilme yeteneğini ifade eder. Bu doğrultuda okuryazarlık becerileri bağlamında sistem düşüncesinin kazandırılarak öğrencilerin hayat boyu öğrenme yeterliliklerinin güçlendirilmesi Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin öncelikli amaçlarından biridir.
- Öğretim programlarındaki okuryazarlık becerileri, öğrenme çıktılarında vurgulanmayan örtük bir yapıda ele alınmaktadır.
- Öğretim programları çerçevesinde belirlenen okuryazarlık türlerinin bütüncül modelde okul öncesinden başlanarak sarmal bir yapı içerisinde kazandırılması amaçlanmaktadır.

Sistem Okuryazarlığı

Okuryazarlık becerilerinin bir sistem yapısı içerisinde ele alınması önemlidir. Sistem okuryazarlığı ile geliştirilmek istenen sistem düşüncesi, dört temel durumun anlaşılmasını, eylem ve davranışa dönüştürülmesini amaçlamaktadır. Bu durumlar;

1- sistemin farkında olunması,
2- sistemi oluşturan parçaların bilinmesi,
3- sistemi oluşturan parçalar arasındaki ilişkilerin belirlenmesi
4- sistemin amacının ve işlevinin anlaşılmasıdır.

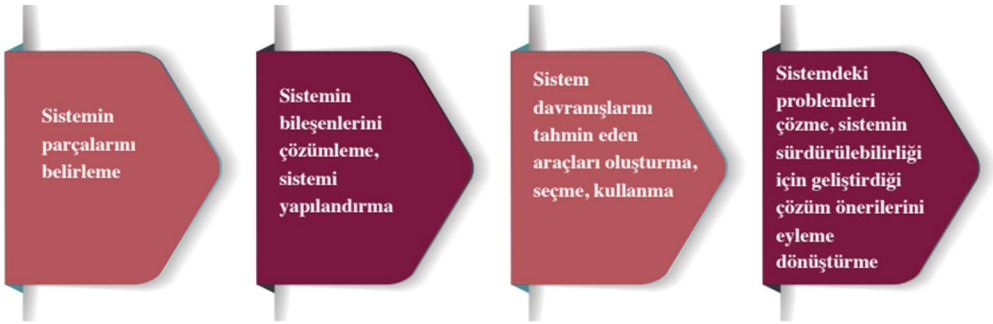

Bilgi Görseli: *Sistem okuryazarlığı süreçleri*

- Bu bağlamda Türkiye Yüzyılı Maaarif Modeli'nde sistem okuryazarlığı; "sistemin parçalarını belirleme", "sistemi ve bileşenlerini çözümleme, sistemi yapılandırma", "sistem davranışlarını tahmin eden araçları oluşturma/ seçme/kullanma", "sistemdeki problemleri çözme, sistemlerin sürdürülebilirliği için geliştirdiği çözüm önerilerini eyleme dönüştürme" bütünleşik becerilerinden ve ilgili süreç bileşenlerinden oluşmaktadır.
- "Sistem Düşüncesi" öğretim programlarında yer verilen "bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, görsel okuryazarlık, kültür okuryazarlığı, vatandaşlık okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, sürdürülebilirlik okuryazarlığı ve sanat okuryazarlığı" türlerinin bütünleşik becerileri, sistem düşüncesi bütünleşik becerileri ile ilişkilendirerek belirlenmiştir.

Profesör Ümit GÜNDÜZ

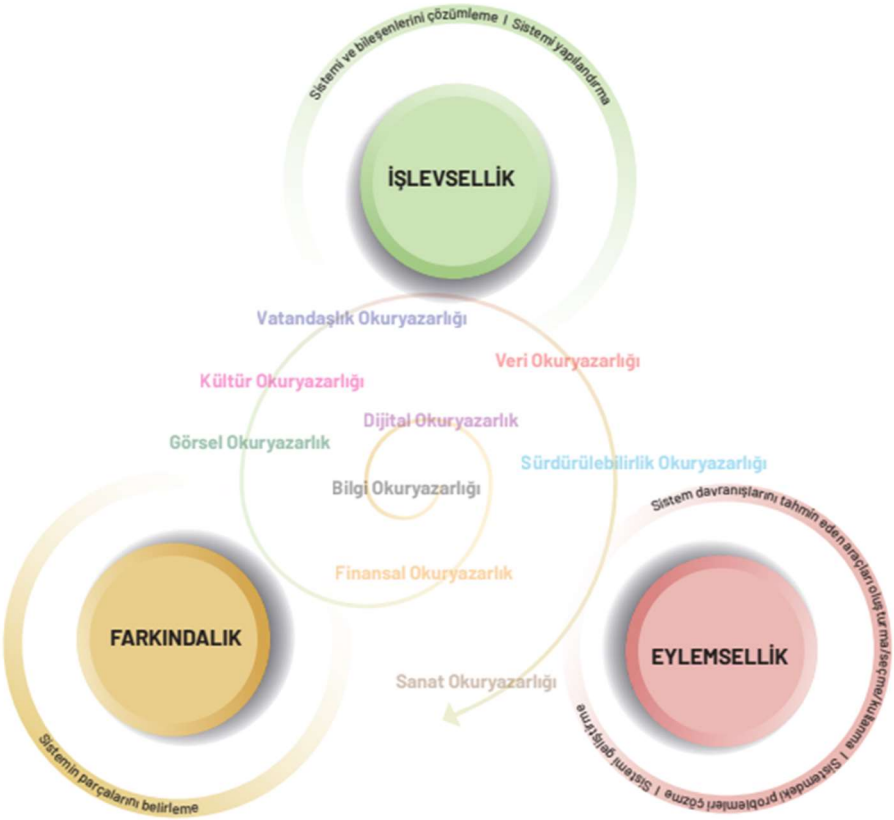

- Örneğin; bilgi okuryazarlığının bütünleşik becerisi olan "Bilgi ihtiyacını fark etme" sistem okuryazarlığının "Sistemi ve bileşenlerini çözümleme" bütünleşik becerisi ile ilişkilendirilerek yapılandırılmıştır.
- Eğitim sürecinde sistem düşünme becerisinin sistem okuryazarlığı ile geliştirilmesi, öğrencilerde geliştirilmeye çalışılan birçok okuryazarlığın temel hedeflerine bütüncül olarak ulaşılmasını sağlamaktadır.

Okuryazarlık Becerileri

Bilgi Görseli: *Sistem düşüncesi*

Prof. Dr. Mevlüt Güneş

Bilgi okuryazarlığı; karşılaşılan problemlere ilişkin bilgi odaklı çözümler üretmek için bilgi kaynaklarını bilmek, kullanmak ve çeşitli bilgi kaynaklarının kullanımı için gerekli bilgi, beceri ve donanıma sahip olmak olarak tanımlanabilir. Bilgi okuryazarı birey; okuduğu bilgiyi anlamlandırabilir, topladığı bilgileri sentezleyebilir, yapılandırabilir, amacına uygun bilgiyi kullanabilir.

Dijital okuryazarlık; bireylerin ağ tabanlı bir ortamda mevcut bilgiye ulaşma, maruz kaldıkları bilgiyi anlama, kullanma, yorumlama, değerlendirme ve bilgi üretme; dijital ortamlarda mahremiyetine özen gösterme ve e-güvenlik önlemleri alarak dijital araçlarla amacına uygun iş yapma becerisidir.

Finansal okuryazarlık; temel finansal bilgileri kavrama ve bilinçli finansal kararlar alabilme becerisidir. Finansal okuryazar bir birey edindiği bilgileri borçlanma, harcama, tasarruf, yatırım, para yönetimi ve finansal planlama gibi süreçlerde kullanır.

Görsel okuryazarlık; iletişimde görsellerin kullanılması, kullanılan görsellerin diğer algılama deneyimleriyle bütünleştirilerek anlaşılmasını sağlayan beceriler bütünüdür. Bu becerilerin gelişimi; bireyin çevresini, yaşadığı toplumu, kültürü tanıması ve farklı görsellerin farklı kültürlerde ne anlama geldiğini ayırt edebilmesi açısından önemlidir.

Kültür okuryazarlığı; bireyin kendi kültürünün ve diğer kültürlerin farkına varması, bu kültürleri tanıması, kültürel normlara ve düşüncelere uygun davranış geliştirmesi, empatik bir yaklaşım ile değerlendirmelerde bulunması için sahip olması gereken bilgi, tutum, anlayış ve becerilerdir.

Vatandaşlık okuryazarlığı; bireylerin vatandaşlık konusunda sahip olduğu bilgiyi eylemlere dönüştürme, devlet-birey arasında kurulan ilişkilere ilgi duyma ve kendine hukuki olarak tanınmış hak ve özgürlükleri koruma, sorumluluklarının bilincinde olma yeterliliğidir.

Veri okuryazarlığı; verilere farklı yollardan ulaşma, ulaşılan verileri düzenleme, görselleştirme, yorumlama ve verilerden yeni bilgiler üretme becerisi olarak tanımlanabilir. Veri okuryazarı bir birey; verileri tanımlayabilir, toplayabilir, değerlendirebilir, çözümleyip yorumlayabilir, verilere dayalı olarak bulgularını sunabilir ve yeni araştırmalar için harekete geçebilir.

Sürdürülebilirlik okuryazarlığı; sınırlı kaynakları koruma, tüm canlıların yaşam haklarına saygı duyma, var oluşa ve insan uygarlığına yararlı olma, nesiller arası eşitliği dikkate alma gibi bilgi, beceri, tutum ve yetkinlikleri içermektedir.

Sanat okuryazarlığı; sanatı anlama, takdir etme ve yorumlama becerisini ifade eder. Sanatın amacını, anlamını ve bağlamını anlamak için gereken bilgi ve becerilerin yanı sıra sanat eserlerini yorumlama, analiz etme, bu eserlerin yaratıldıkları tarihî ve kültürel bağlamı anlama, kullanılan sanat tekniklerini ve unsurlarını tanıma gibi bir dizi beceri içerir.

- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan okuryazarlık becerilerine ait süreç bileşenleri üç düzeyde öğrencilere kazandırılmak üzere kurgulanmıştır. Bu üç düzey;
- Okuryazarlık türünde geçen temel bilgi, terim, kavram ve olguları tanımlama, anlama, bunların farkında olma ve duyarlılık göstermeye yönelik **farkındalık** düzeyi;
- Öğrencilerin bu bilgi, terim, kavram ve olgulara yönelik bütüncül ilişkiyi fark etmelerine yönelik **işlevsellik** düzeyi
- Edinilen bilgilere yönelik öğrencilerin eyleme geçeceği **eylemsellik** düzeyidir.
- Bu düzeyler, gelişime uygun ve sarmal bir yapıda kurgulanmıştır. Bu sarmal sürecin farkındalıkla başlayıp eylemsellik ile tamamlanması beklenmektedir. Ancak bazı durumlarda farkındalıkla başlayan süreç, eylemsellik aşamasına gelmeden işlevsellikte kalabilir. Bu süreç, işlevsellik aşamasından daha ileri düzey ve kapsamı daha geniş farkındalığa dönüşerek devam edebilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

FARKINDALIK	İŞLEVSELLİK	EYLEMSELLİK
OB1. Bilgi Okuryazarlığı • Bilgi İhtiyacını Fark Etme	OB1. Bilgi Okuryazarlığı • Bilgiyi Toplama • Bilgiyi Özetleme	OB1. Bilgi Okuryazarlığı • Bilgiyi Kullanarak Eleştirel Düşünme • Bilgiyi Sentezleme
OB2. Dijital Okuryazarlık • Dijital Bilgiye Ulaşma ve Dijital Bilgiyi Tanıma • Dijital İletişimi Anlama	OB2. Dijital Okuryazarlık • Fikrî Mülkiyet Haklarına Uygun Davranma • Dijital Bilgiyi Anlamlandırma • Dijital Ortamlar İçin İçerik Oluşturma ve Paylaşma	OB2. Dijital Okuryazarlık • İletişim Kurma ve Paylaşma • Dijital Araçlarla İş Görme • E-Güvenlik Önlemleri Alma • Dijital Bilgiyi Kullanarak Eleştirel Düşünme
OB3. Finansal Okuryazarlık • Geliri Anlama	OB3. Finansal Okuryazarlık • Geliri Anlama • Para Yönetimini Sağlama • Finansal Teknolojileri Anlamlandırma • Bilinçli Harcama Yapma ve Borçlanma	OB3. Finansal Okuryazarlık • Bilinçli Harcama Yapma ve Borçlanma • Düzenli Tasarruf Yapma ve Yatırımları Yönetme
OB4. Görsel Okuryazarlık • Görseli Anlama	OB4. Görsel Okuryazarlık • Görseli Yorumlama • Görsel İletişim Uygulamaları Oluşturma	OB4. Görsel Okuryazarlık • Görsel İletişim Uygulamaları Oluşturma • Görsel Hakkında Eleştirel Düşünme
OB5. Kültür Okuryazarlığı • Kültürü Kavrama	OB5. Kültür Okuryazarlığı • Kültürel Etkileşim	OB5. Kültür Okuryazarlığı • Kültürü Sürdürme
OB6. Vatandaşlık Okuryazarlığı • Vatandaşlığı Anlama	OB6. Vatandaşlık Okuryazarlığı • Vatandaşlık Hak ve Sorumluluklarını Sorgulama	OB6. Vatandaşlık Okuryazarlığı • Vatandaşlık Hak ve Sorumluluklarını Kullanma • Hak Arama
OB7. Veri Okuryazarlığı • Sorular Sorma ve Olası Sonuçları Düşünme	OB7. Veri Okuryazarlığı • Veri Oluşturma • Verileri Sayısallaştırma ve Ölçme • Verileri Düzenleme ve İşleme • Verileri Görselleştirme	OB7. Veri Okuryazarlığı • Verileri Basitleştirme ve Dönüştürme • Örüntüleri Betimleme ve Analiz Etme • Bilgiye Ulaşma İçin Veriyi Yorumlama • Yeni Bilgiyi Kullanma ve Yapılandırma
OB8. Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı • Sürdürülebilirliği ve Sürdürülebilir Kalkınmayı Anlama • Sürdürülebilir ve Sürdürülebilir Olmayan Sistemleri Anlama	OB8. Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı • Sürdürülebilirliğin ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Bileşenlerini Çözümleme • Sürdürülebilir ve Sürdürülebilir Olmayan Sistemleri Yapılandırma • Sürdürülebilir Olmayan Sistemlere Yönelik Sorunları Tartışma	OB8. Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı • Sürdürülebilir Sistem Davranışlarını Tahmin Eden Araçları Oluşturma/Seçme/Kullanma • Sistemlerin Sürdürülebilirliğini Etkileyen Problemleri Çözme • Sistemlerin Sürdürülebilirliği İçin Geliştirdiği Çözüm Önerilerini Eyleme Dönüştürme
OB9. Sanat Okuryazarlığı • Sanat Türlerini ve Tekniklerini Anlama	OB9. Sanat Okuryazarlığı • Sanat Eseri İnceleme • Sanatı Kültürel, Tarihî ve Sosyal Bağlamda Anlama	OB9. Sanat Okuryazarlığı • Sanatsal Pratik Geliştirme

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde sistem düşüncesinin öğrencilere kazandırılmasına yönelik belirlenen okuryazarlık becerilerinin süreç bileşenlerinin öğrenme-öğretme sürecinde yapılan etkinliklerle bütünleştirilerek kullanılması gerekmektedir.

Bu nedenle program kapsamında belirlenen öğrenme çıktılarına yönelik sınıf içinde ve dışında yapılacak olan tüm etkinliklerde uygun yerlere okuryazarlık süreç bileşenleri nüfuz ettirilerek okuryazarlık becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir.

4.DİSİPLİNLER ARASI İLİŞKİLER

- Disiplinler arası ilişkiler, öğretim programlarını disiplin odaklı bilgi aktarımının ötesine geçirerek öğrencilere bütüncül bir bakış açısı kazandırmada ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir.
- Disiplinler arası ilişki kurulurken yapay bir ilişkilendirme yapmak yerine farklı disiplinlerin anlamlı bir bütünlük içerisinde ve bir arada kullanılması amaçlanır. Bu kapsamda öğretim programlarında önceden karşılaşılan, daha sonra karşılaşılabilecek veya öğrenci seviyesine uygun farklı disiplinlerin ilişkilendirilmesi yapılmıştır.
- Böylece Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programlarındaki disiplinler arası ilişkiler, öğrencilere farklı disiplinlerin konu alanları arasında bağlantılar kurma, çoklu bakış açıları geliştirme ve karmaşık problemlere çözümler bulma becerileri kazandırmaya katkı sağlar.

5.BECERİLER ARASI İLİŞKİLER

- Beceriler arası ilişkilendirmeler, beceri geliştirme sürecinin dinamik bir yapıya kavuşmasına dolayısıyla sürecin niteliğinin artmasına katkı sağlar.
- Öğrenme çıktılarında odağa alınan becerilerin yanı sıra bu becerilerle ilişkilendirilen ve öğrenme-öğretme yaşantılarında hayat bulan diğer becerilere yer verilir. Başka bir ifadeyle beceriler arası ilişkiler, öğrenme çıktılarında doğrudan yer verilmeyen ancak bu öğrenme çıktılarındaki becerilerle ilişkilendirilerek öğrenme-öğretme yaşantılarında yer verilen becerileri ifade eder.
- Beceri geliştirme sürecinde kullanılacak kavramsal beceri, alan becerisi ve bu becerilere ait bütünleşik becerilerin aynı disiplinin diğer alan becerileri ve bütünleşik becerileriyle ilişkilendirilmesi anlamlıdır.
- Öğrenme çıktılarında doğrudan yer verilmeyen bu beceriler, öğrenme-öğretme yaşantılarında beceriler arası ilişkilendirme yapılarak sürece dâhil edilir. Böylelikle bütünleşik becerilerden en az ikisini içeren ve çok boyutlu zihinsel süreçler gerektiren eylemleri ifade eden üst düzey düşünme becerilerinin de gelişimi desteklenmiş olur.

6.ÖĞRENME KANITLARI (ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME)

- Bir öğretim programı uygulanırken uygulamanın her adımında öğrencinin gelişiminin incelenmesi, öğrenme-öğretme sürecinin öğrenme çıktılarına ulaşılıp ulaşılmadığının izlenmesi gerekir.
- Ölçme ve değerlendirme faaliyetleri; öğrencilerin bilgi ve beceri düzeylerinin ölçülmesinin yanı sıra öğrenme eksiklikleri ve eğilimlere ilişkin bilgi sağlar.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programlarında öğrenmeleri iyileştirmek için sürekli, geliştirici (biçimlendirici) ölçme ve değerlendirme kullanılmış; öğretim tasarım ve uygulamasında birinci önceliğin öğrenme sürecinde derinleşme olmasının teşvik edildiği bir anlayış benimsenmiştir.
- Öğrencinin bir becerinin süreç bileşenlerindeki gelişiminin öğretmen tarafından sistematik olarak izlenmesine dayanan anlayış, öğretmenin etkili geri bildirim vermesini ve öğretim faaliyetlerini düzenleyerek öğrenciyi desteklemesini kolaylaştıracaktır.
- Öğrencilerin öğrenme ve öğretme süreçlerine aktif katılımı, gerçekleştirilen ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin anlamlı olmasını sağlamaktadır.
- Öğrencilerin özellikle kendi öğrenmelerini değerlendirmede sürece dâhil olması teşvik edilmelidir.

Prof.Dr. Ali GÜNDÜZ

- Ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin öğrencilerin yetenek, ihtiyaç ve özel gereksinimlerine göre çeşitlendirilmesi; öğretim programlarının adil, etkili ve her öğrenciyi destekleyici bir şekilde işlenmesine katkı sağlamaktadır.
- Öğretmenler, öğrenci performansını belirlemek için çeşitli ölçme yöntemlerinden elde edilen birden fazla kanıta ihtiyaç duyar. Öğrenci portfolyoları, ödevler, projeler, performans görevleri, sunumlar, kontrol listeleri, sınavlar, gözlem ve görüşme formları, öğrenci anketleri, rol yapma, grup çalışması, ölçekler, mezun anketleri, sınıf içi tartışmalar, öz/akran/grup değerlendirmeleri ve yansıtma yazıları gibi kanıtlar; öğrenci performansını ölçmek ve geliştirmek amacıyla kullanılır.

- Öğrenme kanıtları; öğretimin planlanması (ölçme değerlendirme araçlarını seçme, performans kriterlerini belirleme vb.), tasarımı (ölçme ve değerlendirme araçlarının tasarımı vb.) ve uygulanması (veri toplama, verileri analiz etme, geri bildirim sağlama, öğrenme-öğretme tasarımlarını güncelleme, sürekli iyileştirme vb.) aşamalarında kullanılabilir.
- Ölçme ve değerlendirme süreçlerine dayalı kararlarda öğrencinin bireysel olarak veya grup hâlinde öğrenmesini ve ilerlemesini izleme, öğretim gelişimini destekleme ve paydaşlara verilen geri bildirim; dikkate alınması gereken diğer kritik hususlardır. Beceri odaklı öğretim sürecinde kullanılacak ölçme ve değerlendirme uygulamalarının temel amaçlarından biri de öğrencilere açık ve anlaşılır geri bildirim vermektir.
- Ölçme ve değerlendirme uygulamalarında öğrencilere kazandırılması gereken bilgi ve becerileri ortaya koymaya yönelik performans görevleri belirlenmiştir.

- Öğrencilerin ölçme ve değerlendirme sonuçlarının farklı paydaşlara raporlanması önemli bir süreçtir. Raporlama süreci; öğrencilerin öğrenme süreçlerini anlamaları, desteklemeleri ve geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla tasarlanmalıdır.

- Sadece sonuç odaklı değerlendirmeleri raporlamak yerine öğrencilerin nasıl gelişebilecekleri konusunda öneriler içeren raporlar da hazırlanabilir. Bu tür raporlar, veli ve öğrencilere somut hedefler belirlemeleri konusunda yardımcı olacaktır.
- Ölçme ve değerlendirme faaliyetleri elektronik platformlar aracılığıyla kolayca erişilebilir hâle getirilmelidir.
- Raporlamalar, not verme amacı yanında öğrenciye geri bildirimlerle kendi durumları hakkında bilgi akışı sağlamalıdır. İnteraktif grafikler, veri analizleri ve mobil uygulamalar bilgiye erişimi kolaylaştıracaktır.
- Norm referanslı raporlama sistemiyle yapılacak raporlamalar hem öğrencinin ülke çapında diğer öğrencilere göre durumu hem de öğrencinin kişisel olarak yıllara göre gelişimi hakkında eğitimin tüm paydaşlarına objektif bilgi verecektir.
- Öğretmenler, öğrencilerin öğrenme deneyimleri hakkında yaptıkları yansıtmaları bilgi kaynağı olarak kullanabilir.

Prof. Dr. Nevin GÜNDÜZ

- Özetle öğretim programları, ölçme ve değerlendirme ilkeleri kapsamında beceri odaklı bir yaklaşımla öğrencilerin sürekli ve çeşitli şekillerde izlenmesini sağlamakta ve beceri odaklı sonuç değerlendirme uygulamalarını bünyesinde barındırmaktadır.

Ölçme ve değerlendirme uygulamalarında şu hususlara dikkat edilmelidir:

- Ölçme ve değerlendirme uygulamalarında öğretmenler, geliştirmek istedikleri bilgi ve becerilere odaklanmalıdır. Bilgi ve becerilerin ölçme ve değerlendirme süreci ölçülmek istenen yapıya bağlı olarak belirlenmelidir.
- Ölçme ve değerlendirme yöntemleri çeşitlendirilmeli ve öğrenciler çok yönlü değerlendirilmelidir.

- Öğretim süreci devam ederken öğrencinin öğrenmesi sürekli olarak takip edilmeli, öğrenciye hem geri bildirim verilmeli hem de öğrenciden geri bildirim alınarak öğretim tasarımında düzenlemeler yapılmalıdır.
- Paydaşlar, etkili öğrenmenin bir özelliği olan öz düzenlemenin gelişimini desteklemek amacıyla yansıtıcı uygulamalara dâhil edilmelidir.
- Beceriye dayalı öğrenme çıktıları ölçülürken öğrencilere becerilerini gösterebilecekleri performans görevleri verilmelidir. Performans görevleri; gerçek hayatla ilişkili, bilginin transferine imkân sağlayan, öğrenci için anlamlı ve ilgi çekici olan, bireysel ilgi ve ihtiyaçlara göre farklılaşabilme konusunda esnekliğe imkân verecek şekilde belirlenmelidir.
- Her ünite/tema/öğrenme alanında en az bir tane performans görevinin verilmesi ve uygulanması esas alınmıştır.
- Öğrencilerin aktif olarak ölçme ve değerlendirme süreçlerine katılımı sağlanmalıdır.

- Öğrenci gelişiminin takibi ve öğrencilerin ihtiyacına göre öğretim tasarımının bireyselleştirilmesi, mümkün olduğunca eğitim teknolojileri ve çevrim içi öğrenme platformları ile desteklenmelidir.

- Günümüzde değişen koşullar dikkate alındığında dijital teknolojilerin ölçme ve değerlendirme amacıyla kullanılması bir gerekliliktir. Özellikle performansa dayalı ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinde dijital teknolojiler (simülasyon, senaryo oluşturma, eğitsel oyun vb.) kullanılabilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

7.ÖĞRENME-ÖĞRETME YAŞANTILARI

- Programın belirtilen yapısı çerçevesinde temel amaç, tüm öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik anlamlı öğrenmelere ulaşacakları bir öğrenme süreci geçirmelerini sağlamaktır. Öğrencinin ihtiyaçlarına göre şekillenen bu süreç, doğası gereği, öğrencinin bütüncül gelişimine odaklı ve esnek bir program sunar.
- Bu bakış açısına bağlı olarak programın uygulanma sürecinde beklenen; aktif öğrenmenin desteklendiği, öğrenci merkezli bir anlayıştır. Öğrenciyi sorumluluklarının bilincinde olmasını sağlayarak merkeze alan ve kendi öğrenme süreci üzerinde söz sahibi yapan bu anlayış çerçevesinde öğrencilerin yaparak ve yaptıkları üzerinde düşünerek öğrenmeleri temel alınmaktadır.

Program, anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlamak amacıyla öğrenme sürecine yönelik bazı temel ilkeler doğrultusunda hareket eder. **Öğrenme sürecinin temel ilkeleri şunlardır:**

- Öğrencinin aktif katılımını sağlayacak öğrenci merkezli etkinlikler temel alınır.
- Farklı öğrenci ihtiyaçlarını karşılayabilecek esnek ve zenginleştirilmiş öğrenme yaşantılarına dayanır.
- Derin öğrenmeyi sağlamak amacıyla anlamlı öğrenme bağlamları içinde gerçekleşir.
- Öğrencilerin bilgi ve becerilerini yapılandırması için araştırma ve sorgulamayı merkeze alır.
- Bilgi, beceri, eğilim ve değerleri birlikte kullanarak bütüncül gelişime odaklanır.

Bu doğrultuda öğretim yöntem ve tekniklerinin çeşitlendirilmesi ile sınırlı kalmamak, öğrenme ortamlarını farklılaştırmak, örgütsel düzenleyiciler ile teknoloji destekli ortamları da öğrenme ortamının bileşenleri olarak görmek; programın uygulama esasları içinde belirtilebilir.

Bu tür ortamların oluşmasını sağlamaya yönelik tartışma, soru-cevap, örnek olay, benzetim, deney, eğitsel oyun, gezi-gözlem, altı şapkalı düşünme ve drama gibi aktif öğrenmeye fırsat veren öğretim yöntem ve tekniklerinin; kavram haritaları, akış diyagramları, sınıflandırma tabloları gibi anlamlı öğrenmeyi destekleyecek örgütsel düzenleyicilerin; video, animasyon, ses kayıtları gibi öğretimde çoklu kanalların oluşmasını sağlayacak materyallerin ve dijital öyküleme, karma öğretim gibi teknoloji temelli yaklaşımların kullanımı önerilmektedir.

Temel alınan yaklaşımlar; yaşantı temelli, proje temelli, bağlam temelli, sorgulamaya dayalı ve işbirlikli öğrenme olarak belirlenmiştir.

Yaşantı temelli öğrenme, öğrenmeyi deneyimlerle şekillenen bir süreç olarak görür. Yaşantı temelli öğrenme sürecinde bilgi; değiştirilir, dönüştürülür ve deneyimlerle bağlantılı olarak yeniden yapılandırılır.

Bu süreç; bilgi, beceri ve deneyimlerden bütüncül olarak yararlanılmasını gerektirdiği için programın uygulanmasına temel olan yaklaşımlardan biri olarak görülür. Öğrenme, döngüsel bir süreç içinde deneyimlerin kavramsallaştırılması ve dönüştürülmesi yoluyla gerçekleşir.

Öğrenci, bu döngünün kendisine uygun aşamasından başlayarak öğrenme sürecini istediği adımlar üzerinde yapılandırabilir. Yaşantı temelli öğrenmenin öğrenci deneyimlerini merkeze alan ve öğrencilere uygun öğrenme yolları sunan yapısı, programın uygulanmasına güçlü bir katkı sağlar.

Prof. Dr. Meyüt GÜNDÜZ

Bağlam temelli öğrenme, bilginin anlamlı ve gerçek yaşam durumlarını içeren bir yapı etrafında öğrenilmesini sağlamak üzere geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Öğrenme sürecinde öğrencilerin ilgi ve deneyimleriyle ilişkili olarak ortaya konan bir senaryo ya da örnek olay, öğrencinin bilgiyi yapılandırması için bir arayüz olarak kullanılır.

Yaklaşımda, öğrenilenler öğrencilerin kendi deneyimlerinin gerçekliğiyle bağlantılıdır ve bu durum, öğrenmenin öğrencinin doğrudan içinde yer aldığı bir süreçte gerçekleşmesini sağlar. Öğrenciler sunulan bağlamlar içinde düşünür, tartışır, sonuç çıkarır ve ulaştıkları sonuçları değerlendirir.

Gerçek yaşam deneyimlerinin çok katmanlı ve sorun temelli yapısı doğal olarak disiplinler arası ilişkiler kurmayı, programlar arası bileşenleri ve düşünme becerilerini kullanmayı gerektirir. Bağlam temelli öğrenme, öğrencileri anlamlı öğrenmeye götürecek esnek bir sürecin yapılandırılmasına imkân sağlar.

Proje temelli öğrenme, öğrencilerin farklı disiplinlerde öğrendikleri ön bilgileri sentezleyerek yeni bilgiyi yapılandırmalarını ve bu süreçte de bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak bir ürün oluşturmalarını odağa alan bir yaklaşımdır. Proje temelli öğrenme yaklaşımının bilimsel kavramlar ve ilkeler ile günlük hayat deneyimleri arasında köprü kuran ve disiplinler arası ilişkileri ön plana çıkaran yapısı, programın uygulanmasında derin öğrenmenin sağlanması ve sorgulamaya dayalı bir yapının kurulması için güçlü bir katkı sağlar.

Sorgulamaya dayalı öğrenme, bilginin öğrencilere sunulmasına değil öğrenciler tarafından bir sorgulama süreci içinde oluşturulmasına dayanır. Sorgulama yoluyla bilgiye ulaşma süreci bilimsel yöntemin izlenmesini gerektirir. Süreç bir soruyla başlar ve öğrenciler bu temel soruya cevap bulmak için yeni sorular sorar, araştırır, değerlendirir ve sürecin her aşamasında farklı düşünme becerilerini kullanır. Bu yaklaşımın uygulandığı sınıflar, yaşayan sınıflardır.

İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin kendileri ve birbirlerinin öğrenmesini en üst düzeye çıkarmak amacıyla küçük takımlar içinde birlikte çalışmalarını esas alan bir yaklaşımdır. İş birliğine dayalı sınıflarda öğrenciler ortak bir amaç doğrultusunda etkileşime girer, birlikte çalışır, birbirlerinden öğrenirler. Bu süreçte ilişkiler kurmaya, üst düzey düşünme becerileri ve sosyal-duygusal öğrenme becerilerini kullanmaya yönelirler.

Temel Kabuller

Öğrencilerin ünite/tema/öğrenme alanı ile ilgili ihtiyaç duyacağı ön öğrenmeler, öğretim programlarında temel kabuller olarak ifade edilmektedir. Öğrencilerin bildiği kabul edilen öğrenmeleri kapsayan temel kabuller, ön değerlendirme sürecinde ele alınmakla birlikte bu yönüyle öğretime hazırlık sürecinin gözlenebilir ve ölçülebilir bir aşamasını oluşturmaktadır.

Ön Değerlendirme Süreci

Öğrencilerin hangi bilgi ve becerilere sahip olduklarının yanı sıra öğrenme sürecinde ilgi ve ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla ön değerlendirme yapılır. Bu değerlendirme sonuçları, eğitim içeriğinin farklılaştırılması ve öğrenci ihtiyaçlarına uygun hâle getirilmesi açısından önemlidir.

Ön değerlendirmenin amaçları şunlardır:
- Öğrencilerin mevcut bilgi ve beceri düzeylerini belirlemek,
- Öğrencilerin öğrenme çıktı ve beklentilerini anlamak,
- Öğretim programının içeriğini özelleştirmek.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Köprü Kurma

Öğrenmede köprü kurma, öğrencilerin mevcut bilgi ve becerileri ile edinecekleri bilgi ve beceriler arasında bağlantı oluşturma sürecini ifade eder. Bu süreçte yeni bilgi ve becerilerin daha iyi anlaşılması, öğrenilmesi, dolayısıyla yapılandırılması sağlanır.

Bu yaklaşım, öğrencilerin daha önce öğrendikleri veya deneyimlediklerini yeni öğrenme süreçlerine yansıtmalarını teşvik eder. Bunun yanında köprü kurma, sınıfta öğrenilen bilgi ve becerilerin günlük hayatla ilişkilendirilmesidir. Öğrencilerin öğrenilen bilgi ve becerileri sadece sınıf içinde değil gerçek hayatta da nasıl kullanabileceklerini anlamalarına fırsat verilir.

Köprü kurma sürecinde öğretmenler şu hususları göz önünde bulundurmalıdır:

- Öğrenciler, yeni bilgi veya beceriyi mevcut bilgi ve deneyimleriyle ilişkilendirir. Bu sayede yeni bilgi daha anlamlı hâle gelir.
- Öğrencilerin yeni konu veya kavramları daha önce anladıkları konularla ilişkilendirebilmeleri için öğretmenler benzerlik ve metaforlardan yararlanır.
- Öğretmenler, somut örnekler ve uygulamalar aracılığıyla öğrencilerin edinecekleri beceriler ile mevcut bilgi ve deneyimleri arasında ilişki kurabilmelerine yardımcı olabilirler.
- Öğretmenler öğrencilerin akranlarıyla iş birliği yapabilecekleri öğrenme ortamları hazırlamalıdır.
- Öğretmenler, öğrencilerin günlük yaşam deneyimleri ile yeni öğrenecekleri bilgi ve beceriler arasında ilişki kurmalarını kolaylaştırabilir.

Öğrenme-Öğretme Uygulamaları

- Öğrenci merkezli bir anlayış çerçevesinde yapılandırılmaktadır. Bu anlayışla birlikte öğrenci soruları, seçimleri ve özerkliğinin ön plana çıktığı; öğretmenlerin öğretici rolünün yanında rehber ve kolaylaştırıcı rollerini üstlendiği bir yapı ortaya konmaktadır.
- Öğrenciler; farklı ön bilgi ve deneyimlere sahip, farklı biçim ve hızlarda öğrenen, öğrenme sürecinin aktif ve yansıtıcı katılımcıları olarak görülür. Öğretmenler ise öğrencilere rehberlik ederek bilgi, beceri, eğilim ve değerlerin kazandırılmasında öğrenme sürecini öğrenci merkezli bir biçimde tasarlayan tasarım uzmanları olarak görülür.
- Öğrencilerin bütüncül gelişimini destekleyecek şekilde disiplinler arası ilişkilere; yaşantı temelli, bağlam temelli ve sorgulamaya dayalı bir öğrenmeyi destekleyecek öğretim yöntemlerine yer verilir.
- Yaparak yaşayarak öğrenme fırsatları ile düşüncelerin eyleme dönüşmesi desteklenebilir. Öğrencilerin düşünce ve duygularını paylaşarak bir anlamda birbirlerinin yakınsal gelişim bölgesini oluşturacakları çalışma ve düşünme etkinlikleri yapılandırılabilir.
- Ayrıca öğretim teknolojileri de sürecin önemli bir bileşeni olarak görülmelidir. Video, animasyon, sunu vb. öğretim teknolojileri; öğretimsel bağlamlar içinde ve anlam oluşturmayı destekleyecek şekilde ele alınmalıdır.

Öğrenme ortamlarının seçiminde amaçlanan hususlar şunlardır:

1. Öğrenme deneyimlerini şekillendirme
2. Öğrenci katılım ve motivasyonunu artırma
3. Öğrenmeyi farklılaştırma
4. Öğrenmeyi somutlaştırma
5. Öğrenmede dayanışmayı teşvik etme
6. Teknolojiyi kullanma
7. Değerlendirme ve geri bildirim sağlama
8. Çevre duyarlılığını ve ahlaki gelişimi destekleme

Öğrenme ortamları, günümüzde fiziksel ortamlar ve sanal ortamlar olmak üzere iki ana başlıkta toplanmaktadır. Bu temel sınıflandırmaya göre öğrenme ortamlarında kendi içerisindeki çeşitli faktörlere bağlı olarak bir dizi sınıflama ortaya çıkmaktadır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Geleneksel Fiziksel Öğrenme Ortamları
• Sınıflar: Derslerin gerçekleştiği tipik fiziksel sınıf ortamları.
• Laboratuvarlar: Deneylerin yapıldığı öğrenme alanları.
• Kütüphaneler: Araştırma ve kaynaklara erişim amacıyla kullanılan alanlar.
• Atölyeler: Pratik becerilerin öğrenildiği alanlar.

Çevrim İçi Öğrenme Ortamları
• Sanal Sınıflar: Çevrim içi platformlar üzerinde gerçekleşen canlı dersler.
• Eğitim Portalleri: Öğrencilerin çeşitli ders içeriklerine erişebildiği çevrim içi platformlar.
• Eğitim Uygulamaları: Web tabanlı veya mobil öğrenme uygulamaları.
• Web Seminerleri: Çevrim içi sunum ve tartışmaların gerçekleştiği etkinlikler.

Sosyal Öğrenme Ortamları
• Topluluk Tabanlı Öğrenme Ortamları: Öğrencilerin bir araya gelerek etkileşimde bulunduğu ve birlikte öğrenme deneyimi yaşadığı eğitim alanları.
• Kulüp ve Organizasyonlar: Ortak ilgi alanlarına sahip öğrencilerin bir araya geldiği gruplar.

Açık Alan/Sınıf Dışı Öğrenme Ortamları
• Doğal Çevreler: Açık hava etkinlikleri ve doğada öğrenme için kullanılan alanlar.
• Sanatsal, Bilimsel, Kültürel ve Sportif Mekânlar: Müze, bilim kurum ve kuruluşları, spor eğitimi merkezleri, galeri vb. alanlar.

Sanal Gerçeklik ve Artırılmış Gerçeklik Tabanlı Öğrenme Ortamları
• Sanal Gerçeklik (VR) Tabanlı Öğrenme Ortamları: Sanal gerçeklik teknolojisi ile oluşturulan öğrenme alanları.
• Artırılmış Gerçeklik (AR) Tabanlı Öğrenme Ortamları: Artırılmış gerçeklik teknolojisi ile fiziksel dünyaya dijital içerikler eklenerek oluşturulan öğrenme ortamları.

8.FARKLILAŞTIRMA

- Farklılaştırılmış öğretim bireyselleştirilmiş ve esnek bir yaklaşımı temsil eder. Bu yaklaşım; tüm öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak kapsayıcı bir eğitim ortamı oluşturur. Farklılaştırılmış öğretim, öğrencilerin her birinin benzersiz öğrenme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir stratejidir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, öğrencilerin bireysel farklılıklarını, esnek gruplandırmayı, sürekli değerlendirme ve uyarlama yaklaşımlarını ön plana çıkarır. Bu yaklaşım ile eğitim süreçleri ve öğretim programlarında önemli bir yer tutan içerik, süreç ve ürün boyutları özelleştirilir.
- Farklılaştırılmış öğretim; her öğrencinin eğitimden en üst düzeyde faydalanabilmesi için öğretim süreçlerine bireyselleştirme ve esneklik sağlamayı amaçlayan kapsamlı bir yaklaşımdır.

Farklılaştırılmış öğretim ilkeleri şunlardır:
1. Esneklik
2. Bireysel farklılıklara saygı
3. Değişime açıklık
4. Bireysel ve grup beklentileri dengesi
5. Her öğrencinin kendi hızında ilerlemesi
6. Sürekli, geliştirici (biçimlendirici) ve çeşitli değerlendirme yöntemleri

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- Esneklik, farklılaştırmanın en önemli özelliğidir. Yer, zaman, materyal, gruplama ve öğretim açısından uyumlu ve esnek yaklaşımlar kullanmak gerekmektedir. Sınıfta sürekli aynı yol haritası takip edilmemelidir.
- Etkili farklılaştırmada özellikle esnek gruplama yöntemleri kullanılır. Bu sayede öğrencilerin farklı becerileri, ihtiyaçları, hazırbulunuşlukları, ilgileri ve öğrenme tercihleri ile kendilerine verilen görev ve konunun yapısı dikkate alınarak farklı şekillerde gruplama yapılabilir.
- Etkili farklılaştırma, öğrenilenlerin ön öğrenmeler üzerine kurulduğunu ve her öğrencinin öğrenmeyi aynı düzeyde gerçekleştirmediğini kabul eder. Bu nedenle öğretmen, her öğrencinin kendi ilerlemesini desteklemek için daha fazla sorumluluk almasına yardımcı olur. Öğrencilerin görevlerini yerine getirirken etkin bir biçimde karar almaları ve aldıkları kararları uygulamaları önemlidir.
- Öğrenciler kendilerine özgü öğrenme yollarında ilerlerken bir gruba ait olduklarının da farkındadır.
- **Farklılaştırmanın amaçları arasında kişilere odaklanma olmasına karşın hedef, her öğrenci için özel bir plan yapmak değildir.**
- Farklılaştırılmış öğretimde tüm öğrencilerle, iki ya da daha fazla kişilik gruplar hâlinde veya bireysel olarak çalışılan etkinlikler yapılabilir. Farklılaştırılmış öğrenme yaşantılarında ölçme ve değerlendirme uygulamaları, sürekli ve tanısal bir süreç olarak işler. Farklılaştırılmış öğrenme yaşantılarında öğrencilerin ilgi alanları ile öğrenme profilleri önemlidir ve öğrencilere çeşitli öğrenme yaşantıları sunulur.

Zenginleştirme

- Zenginleştirme, akranlarına göre daha ileri düzeyde olan öğrenciler için tasarlanmış bir stratejidir.
- Öğrenmeyi zenginleştirmede kullanılan uygulama ve ortamlar; öğrencilerin dikkatini çekme, öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasını sağlama ve birden fazla duyuya hitap etme amacıyla tasarlanır. Görsel materyaller ve çeşitli etkinliklerle desteklenir, öğrencilerin olumlu tutum geliştirmelerini teşvik eder.
- Bireysel olarak veya grup hâlinde çalışmayı kolaylaştıracak çeşitli yöntem ve tekniklerle donatılır. Bu ortamlarda öğrenme yaşantıları, günlük hayatla ilişkilendirilerek gerçekleştirilir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'ndeki zenginleştirilmiş öğrenme tasarımları, öğrencilerin içeriği keşfetmelerine ve öğrendiklerini sergilemelerine olanak tanıyan farklılaştırılmış uygulamaları kapsar. Öğretim programının bu boyutunda amaç; programın temel bileşenlerini oluşturan bilgi, beceri, değer ve eğilimlere hâkim olan öğrencilerin içerik, süreç ve ürün boyutunda zenginleştirilmesidir.

	Alt Bölüm	Açıklama
İçerik	Soyutluk	Bilgi seviyeleri (veri, kavram, genelleme, teori) arasında denge kurarak daha az veriye, daha çok soyut kavram ve genellemeye odaklanılmalı.
	Karmaşıklık	Teori ve genellemeler; soyut kavramları, ilişkileri ve disiplinler arası bağlantıları kapsamalı.
	Çeşitlilik	Öğretim programının dışındaki konu, ders ve disiplinlere yer verilmeli.
	Organizasyon	İçerik, temel kavramlar ve disiplinler arası bağlantılar etrafında düzenlenmeli.
	Seçkin Kişiler	Önemli kişilikler ve dehâlar üzerine yoğunlaşılarak öğrencilere bu kişilerle ilgili çalışma fırsatları sunulmalı.
	Yöntemler	Araştırma yöntemleri öğretilmeli ve bu yöntemler pratik uygulamalarla destek-lenmeli.
	Ekonomiklik	Program içeriğinde zaman ve kaynaklar etkin bir şekilde kullanılmalı.

Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Süreç

Alt Bölüm	Açıklama
Üst Düzey Düşünme	Problem çözme, karar verme, eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerileri ön plana çıkarılmalı.
Açık Uçluluk	Birden fazla çözüm yolu sunan problemlere odaklanılmalı.
Keşifçi Öğrenme	Gözlem, deney, veri toplama gibi keşifçi öğrenme etkinliklerine yer verilmeli.
Akıl Yürütme	Öğrenme çıktıları, akıl yürütme becerilerini geliştirmeyi hedeflemeli.
Seçimde Özgürlük	Öğrencilere öğrenme yollarını seçme özgürlüğü tanınmalı.
Süreç Çeşitlendirmesi	Farklı öğrenme-öğretme yöntemleri kullanılmalı.
Araştırma Yöntemleri	Araştırma becerileri öğretilmeli ve bu beceriler uygulamalı olarak sunulmalı.
Öğretim Hızı	Anlatım kısa tutulmalı ve tekrarlardan kaçınılmalı.
Grup Etkileşimi	Akran öğretimi ve grup çalışmalarını destekleyen etkinliklere yer verilmeli.

Ürün

Alt Bölüm	Açıklama
Gerçek Hayat Problemleri	Gerçek ve ilgi çekici problemlere odaklanılmalı.
Gerçek Alıcı Kitle	Projeler, gerçek hedef kitlelere sunulmalı.
Ürün Değerlendirmesi	Değerlendirmeler, profesyonel ürün kriterlerine göre yapılmalı.
Sentez Ürün	Yaratıcı ve orijinal ürünlere odaklanılmalı.
Üründe Çeşitlilik	Ürün çeşitliliği teşvik edilmeli.
Dönüşümler	Mevcut ürünler, yeni bağlamlarda kullanılmalı ve değiştirilmeli.

Öğrenme Ortamı

Alt Bölüm	Açıklama
Ortamın Tanımı ve Önemi	Öğrenme ortamı, öğrencilere etkileşim ve öğrenme fırsatları sunan alanlar olarak tanımlanmalı ve tasarlanmalı.
Tercihler	Öğrencilerin öğrenme profilleri ve ortam tercihleri çeşitlidir ve bu tercihler değişken olmalı.
Öğrenen Merkezli Ortamlar	Öğrencilerin kendi fikir ve ilgilerini keşfetmelerine olanak tanıyan, öğretmenin yönlendirici rolü üstlendiği öğrenci odaklı ortamlar oluşturulmalı.

Destekleme

- Farklılaştırılmış öğretimin destekleme boyutu, öğrenme sürecinde daha fazla zaman ve tekrara ihtiyaç duyan öğrenciler için içerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamındaki uyarlamaları kapsar. Bu durum, öğrencilerin öğrenme becerilerinin düşük olduğu anlamına gelmez. Bu öğrenciler derinlemesine düşünme ve problem çözme konusunda yetenekli olabilir. Bu noktada önemli olan, kendi hızlarında ilerleyebilmeleri için gereken zamanı ve desteği almalarıdır.
- Öğrencilerin bilgi ve becerilerini geliştirmek için öğrenme yaşantılarında düzenlemeler yapmak; içerik ve öğrenme ortamlarının sosyal-duygusal öğrenme becerilerinde yer alan kendini tanıma (öz farkındalık), kendini düzenleme (öz düzenleme) ve kendine uyarlama (öz yansıtma) becerilerini geliştirmek; süreç temelli ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine yer vermek bu yaklaşımın önemli unsurlarıdır. Bu unsurlar, öğretim programlarında her öğrencinin kendi hızında ilerlemesini ve bireysel ihtiyaçlarına göre öğrenmesini sağlamak üzere tasarlanmaktadır.
- Destekleme yaklaşımı; öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına ve öğrenme hızlarına uygun olarak içerik, süreç, ürün ve öğrenme ortamını destekleyerek her öğrencinin öğrenme sürecinden en iyi şekilde faydalanmasını hedefler. Burada amaç, öğrencilerin performans yönünden sınıftaki akranlarına yetişebilmelerinin desteklenmesidir. Bu doğrultuda aşağıdaki tabloda yer verilen destekleme içeriklerinden yararlanılabilir.

İçerik

Öğrenme İçin Evrensel Tasarım İlkeleri	Bireyselleştirme Ögeleri
Sesli kitaplar ve alt yazılı videolar kullanarak içeriği çeşitli formatlarda sunun.	İçeriği küçük parçalara bölerek sunun ve her bir kavramı adım adım açıklayın.
Ortalamanın gerisinde olan öğrenciler için özelleştirilmiş okuma materyalleri sağlayın.	Görsel ve işitsel materyallerle dersleri zenginleştirin.
İçeriği anlamayı kolaylaştırmak için simgeler ve görsel ipuçları kullanın.	Öğrencilerin kendi hızlarında ilerlemelerine olanak tanıyan etkileşimli öğrenme araçları kullanın.

Süreç

Öğrenme İçin Evrensel Tasarım İlkeleri	Bireyselleştirme Ögeleri
Öğrencilere kendi öğrenme hızlarında ilerleme fırsatı sunun.	Öğrenme sürecini oyunlaştırarak öğrencilerin motivasyonunu artırın.
Öğrenme materyallerine erişimde esneklik sağlayın (dijital kopyalar, interaktif uygulamalar vb.).	Akran geri bildirimi ve iş birlikçi öğrenme fırsatları sağlayarak öğrencilerin birbirlerinden öğrenmelerini teşvik edin.
Bireyselleştirilmiş öğrenme planları oluşturun ve her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına uygun hedefler belirleyin.	Basamaklandırılmış talimatlar ve kontrol listeleri kullanarak öğrencilere yapılandırılmış rehberlik sunun.

Ürün

Öğrenme İçin Evrensel Tasarım İlkeleri	Bireyselleştirme Ögeleri
Öğrencilere proje, sunum veya sözlü sınav gibi farklı görev tamamlama seçenekleri sunun.	Öğrencilere kendi hedeflerini belirleme ve kendi çalışmalarını değerlendirme fırsatları sunun.
Uygun değerlendirme yöntemleri kullanın (uzatılmış zaman, alternatif ölçme ve değerlendirme biçimleri vb.).	Öğrenme sürecinde kendi ilerlemelerini görselleştirebilecekleri portfolyolar oluşturmalarına yardımcı olun.
Geri bildirim ve değerlendirmelerde çoklu ortamlar kullanın (sözlü, yazılı, görsel vb.).	Değerlendirmelerde çeşitliliği sağlayın (yaratıcı projeler, uygulamalı görevler vb.).

Öğrenme Ortamı

Öğrenme İçin Evrensel Tasarım İlkeleri	Bireyselleştirme Ögeleri
Erişilebilir teknoloji araçları (ekran okuyucular, özel klavyeler vb.) sağlayın.	Sınıf içinde belirli görev ve etkinlikler için açık ve düzenli alanlar oluşturun.
Sınıf içinde rahat edebilecekleri bir düzen oluşturun.	Grup çalışmaları ve akran öğrenimi için alanlar oluşturarak sosyal etkileşimi teşvik edin.
Sessiz çalışma alanları ve bireysel çalışma seçenekleri sunun.	Yapılandırılmış günlük bir rutin oluşturun.

KÜPLEME: Öğrencilerin farklı düzeylerde düşünmelerine yardımcı olabilecek bir başka tekniktir. Başlangıçta yazmayı teşvik etmek için tasarlanmış, daha sonra okuduğunu anlamayı artırmak için uygulanmıştır. Küpleme bir konuyu altı bakış açısından ele almaya yönelik bir tekniktir. Her bir yüzünde aşağıdaki altı kelimeden birinin yer aldığı altı kenarlı bir küpün kullanılmasından oluşur: "Küpün ilk tarafı tanımlayın, ikinci tarafı karşılaştırın, üçüncü tarafı ilişkilendirin, dördüncü tarafı analiz edin, beşinci tarafı uygulayın ve altıncı taraf lehinde ya da aleyhinde tartışın."

RAFT STRATEJİSİ: RAFT tekniği eğitim ortamlarında sıkça kullanılan, öğrenme sürecini destekleyen bir öğretim stratejisidir. Bu teknik adını rol, izleyici kitlesi, format ve tema kelimelerinin İngilizce karşılıklarının baş harflerinden alır ve öğrencilerin yaratıcı senaryolar hazırlamalarına yardımcı olarak onlara bir konuyu veya kavramı öğretmeyi amaçlar.

Rol	İzleyici	Format	Tema
Yaşlı bir amca	Mahalle muhtarlığı	Dilekçe	Adres değişikliğinin bildirilmesi
Üniversite öğrencisi	Anne	Özel mektup	Üniversitedeki eğitimi ile ilgili bilgi verme
PTT görevlisi	PTT müdürlüğü	Resmi mektup	Görevden istifa etme
Şair	Şair	Edebi mektup	Şairin son şiirini eleştirme
Gişe memuru	Otogar Müdürlüğü	İş mektubu	Yıllık izin isteme

9.OKUL TEMELLİ PLANLAMA

- Okul temelli planlama; zümre öğretmenler kurulu tarafından ders kapsamında gerçekleştirilmesi kararlaştırılan araştırma ve gözlem, sosyal etkinlikler, proje çalışmaları, yerel çalışmalar, okuma etkinlikleri gibi çalışmalara ayrılan süreyi ifade etmektedir. Bu kapsamda öğretmenlere öğretim programını uyarlama imkânı tanınarak **esneklik** sağlanması amaçlanmıştır.
- Okul temelli planlama çalışmaları, öğretmenlere özerklik tanıyan bu yapısıyla öğretim programlarının tamamlayıcısı ve destekleyecisi bir alan olarak görülmelidir.

10.PROGRAM DIŞI ETKİNLİKLER

- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde program dışı etkinlikler ile zihinsel, sosyal-duygusal, fiziksel ve ahlaki gelişimi desteklemek; kazanılan becerilerin gerçek hayatta uygulanmasına olanak tanımak, okullarda yürütülen akademik çalışmaları zenginleştirmek, zamanı etkili kullanmak ve estetik duyarlılığı artırmak amaçlanmaktadır. Belirtilen amaç doğrultusunda program dışı etkinlikler, bütüncül eğitimin destekleyicisi olarak görülmektedir.
- Öğrencilerin kendilerini tanımalarına yardımcı olan program dışı etkinlikler, öğrencilere yaşam becerilerini keşfetmeleri ve geliştirmeleri için fırsatlar sunar.
- Program dışı etkinlikler, eğitimi sınıf ve okul sınırlarının ötesine taşımaktadır.
- Öğretim programlarında yer verilen program dışı etkinlikler, öğrencilerin bütüncül gelişimlerine sağlayacağı katkılar açısından aşağıda sıralanan alanlarda kendini göstermektedir:

Bireysel Gelişimin Desteklenmesi: Program dışı etkinlikler, bireysel gelişim için etkili bir ortam sağlar. Öğrencilere ilgi ve yeteneklerini keşfetme, öz güven oluşturma ve güçlü bir şahsiyet geliştirme fırsatları sunar. Bu etkinlikler sayesinde öğrenciler sınırlarını zorlayabilir ve yeni ufuklar keşfedebilirler.

Zihinsel Gelişimin Desteklenmesi: Bütüncül gelişim entelektüel büyümeyi kapsar ve program dışı etkinliklerin zihinsel yeteneklerin beslenmesindeki rolü büyüktür. Akademik başarının yanı sıra zihinsel gelişimi destekleyecek program dışı etkinliklere katılmak; karar vermeyi, eleştirel düşünmeyi ve problem çözmeyi geliştirir.

Prof.Dr.Mesut GÜNDÜZ

Sosyal-Duygusal Gelişimin Desteklenmesi: Program dışı etkinlikler; öğrencilerde stres, kaygı ve zorluklarla başa çıkma becerisini geliştirerek onların akranları ve çevreleriyle etkileşim kurmalarına, sosyal beceriler edinmelerine, millî ve manevi değerleri yansıtmalarına imkân sağlar. Böylece öğrenciler bir takımın parçası olarak çalışmayı, birlikte daha iyi yaşamayı, çatışmaları çözmeyi ve saygılı bir şekilde iletişim kurmayı öğrenirler.

Fiziksel Gelişimin Desteklenmesi: Program dışı etkinlikler, öğrencileri sağlıklı gelişimleri konusunda desteklemenin yanı sıra kazandıkları becerileri hayat boyu yerine getirmeleri ve sağlıklı bir hayat tarzı benimsemeleri yönünde teşvik eder. Ayrıca öğrenciler, fiziksel zorlukların üstesinden gelip kendi sınırlarını zorlarken diğer yandan kendilerine olan inanç, güven ve saygılarını geliştirir.

Ahlaki Gelişimin Desteklenmesi: Ahlaki gelişim, öğrencilerin vicdan, adalet duygusu, dürüstlük, sorumluluk, saygı gibi değerlerin farkına varması ve bu değerleri içselleştirilerek eyleme geçirmesiyle ilgilidir. Program dışı etkinlikler; öğrencilere birlikte çalışma, merhamet, dayanışma, adil rekabet, yardımlaşma gibi ahlaki değerleri deneyimleme ve içselleştirme fırsatı sunar. Bu deneyimler, öğrencilerin sadece bilgi ve beceri kazanmalarını değil, aynı zamanda ahlaki bir bilinç geliştirerek toplumsal sorumluluklarını anlamalarını sağlar.

Öğretim programlarında yer verilen program dışı etkinlikler, "sosyal sorumluluk" ile "hayat boyu öğrenme" olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır.

Sosyal Sorumluluk Programı

- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, öğrencilerin toplumsal sorunlar karşısında çözüm üretmesine katkı sağlayan, birçok proje ve faaliyeti destekleyen bir yapıdır. Bu proje ve faaliyetler; eğitim, kültür, spor, sağlık, sosyal hizmetler, çevre koruma, afet ve acil durum yönetimi gibi farklı alanlarda gerçekleştirilebilir ve öğrencilerin toplumsal sorumluluk bilincini geliştirir.
- Ayrıca bu tür çalışmaların mesleki, akademik ve kişisel hayat üzerindeki etkisi büyüktür.

Hayat Boyu Öğrenme

- Hayat boyu öğrenme, öğrenen toplumun ve bilgi toplumunun bir yansımasıdır.
- Hayat boyu öğrenme sayesinde öğrencilere sınıfın dışına uzanan bir öğrenme sevgisi kazandırılması amaçlanır. Öğrenciler, ilgi duydukları faaliyetlerle meşgul olma ve hayatları boyunca bu ilgi alanlarını keşfetmeye devam etme konusunda cesaretlendirilirler.
- Hayat boyu öğrenmenin sağladığı zengin öğrenme yaşantıları, öğrencilerin dış dünyada neler olup bittiğini anlamaları ve farkındalık oluşturmaları adına önemlidir.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde hayat boyu öğrenme; öğrencilerin öğrenmeyi öğrenme, liderlik, kariyer gelişimi, inisiyatif alma konularında deneyim kazanmaları açısından önemli görülmektedir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

11. KAPSAMLI GELİŞİMSEL REHBERLİK PROGRAMI

- Okul rehberlik ve psikolojik danışma (RPD) hizmetleri hem programlı etkinlikler hem de program dışı etkinlikler kapsamında yer alır.
- Bu hizmetler kapsamında eğitimin tüm kademelerinde öğrencilerin bütüncül gelişimlerini desteklemek amacıyla planlı ve programlı çalışmalar gerçekleştirilir.
- Gelişimsel rehberlik modeli, öğrencilerin olası problemlerini (bağımlılık, şiddet, zorbalık gibi) önlemeyi, var olan problemlerini etkin ve sorumlu bir birey olarak çözmesine yardımcı olmayı ve yaşam becerilerini öğrencilere kazandırmayı amaçlar.

12.ÖĞRETMEN YANSITMALARI

- Yansıtmanın temel amacı öğretmen ve öğretimin gelişimini desteklemektir. Yansıtma yoluyla öğretmenlerin hem kendilerinin hem de öğretim programlarının güçlü ve iyileştirilmesi gereken yönlerini değerlendirmeleri beklenmektedir.
- Öğretmenler yansıtma yaparken etkileşim içinde oldukları okul yöneticileri, öğretmenler, veliler ve akademisyenler gibi paydaşlardan aldıkları geri bildirimleri de kullanabilirler.
- Öğretmen yansıtmaları için görüşme formları, öz değerlendirme formları, anekdot kayıtları, günlükler, münazara, zümre ve şube öğretmenler kurulu raporları, öğretmenler kurulu raporları, gelişim dosyaları, mikro öğretim değerlendirmeleri ve ders raporları gibi veri kaynakları kullanılabilir.

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI YAPISI

- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli; bilgi, beceri, eğilim ve değerlerin örüntülü yapısını korumak kaydıyla; okul türü, eğitim kademesi, dersin özelliği gibi değişkenler göz önünde bulundurarak farklı öğretim programlarının tasarlanabilmesini mümkün kılmaktadır.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli süreç detaylı öğretim programı yapısı; belirli öğrenme çıktıları, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri, ölçme değerlendirme yaklaşım ve yöntemleri olmak üzere tüm sürece rehberlik eden öğretim programını yapısal olarak tanımlamaktadır.
- Tutarlılığın ve uygulama birliğinin kritik olduğu dersler için süreç detaylı bir öğretim programı kullanılmaktadır.
- Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, eğitimcilerin kendi öğrenme-öğretme yaşantılarını tasarlayıp uygulayabilecekleri bir öğretim programı yapısı da içermektedir.
- Esnek tasarıma dayalı öğretim programı yapısı öğrenme çıktıları, içerik çerçevesi ve her bir öğrenme çıktısıyla ilişkilendirilmesi öngörülen programlar arası bileşenler gibi temel unsurları belirleyerek eğitim sürecine yön vermekte; öğretmenlere öğrenme yaşantılarını kurgulama ile ölçme ve değerlendirme uygulamalarını planlama konusunda önemli bir hareket alanı tanımaktadır.
- Bu durumda öğrenme-öğretme uygulamaları süreci tasarlanırken eğilimler ve programlar arası bileşenleri dikkate almak zorunludur.
- Programlar arası bileşenlere yönelik uygulamalar, programlar arası bileşenlerin somutlaştırılması ve görünür olması için yapılandırılmıştır. Bu bağlamda her bir öğrenme çıktısı için dersin içeriği ve programlar arası bileşenler bütünleştirilerek programlar arası bileşenlere yönelik uygulamalar bölümünde sunulmalıdır.
- Mesleki ve teknik eğitim kapsamında ulusal meslek standartları başta olmak üzere meslekle ilgili referans belgelere uygun olarak sektörle iş birliği içerisinde geliştirilen çerçeve öğretim programları uygulanmaktadır.
- Mesleki ve teknik eğitimin çerçeve öğretim programları, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin beceri örgüsü yapısı esas alınarak oluşturulur.
- Çerçeve öğretim programlarında yer alan mesleklerin alan/dal temel becerileri; eğilimler, değerler, kavramsal beceriler, okuryazarlık ve sosyal-duygusal öğrenme becerileriyle ilişkilendirilir. Bu kapsamda çerçeve öğretim programlarında mesleki eğitimin alan ve dal yeterlikleri beceri temelli bir kurgu çerçevesinde yapılandırılır. Ders bilgi formlarında ise bu yeterliklerin öğrenme-öğretme süreçleriyle bütünleştirilmesi sağlanır. Ders bilgi formlarında çerçeve öğretim programı ile ilişkilendirilen tüm bileşenler detaylandırılarak açıklanır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

TANIMLAR

ALAN BECERİLERİ: Disipline özgü şekilde yapılandırılan becerileri ifade eder.

KAVRAMSAL BECERİLER: Karmaşık bir süreç gerektirmeden edinilen ve gözlenebilen temel beceriler ile soyut fikirleri ve karmaşık süreçleri eyleme dönüştürürken zihinsel faaliyetlerin bir ürünü olarak işe koşulan bütünleşik ve üst düzey düşünme becerilerini ifade eder.

EĞİLİMLER: Sahip olunan becerilerin niyet, duyarlılık, isteklilik ve değerlendirme ögeleri doğrultusunda gerekli durumlarda nasıl kullanıldığı ile ilgili zihinsel örüntüleri ifade eder.

PROGRAMLAR ARASI BİLEŞENLER: Öğrenme-öğretme sürecinde ilişkilendirilen sosyal-duygusal öğrenme becerilerini, değerleri ve okuryazarlık becerilerini ifade eder.

SOSYAL-DUYGUSAL ÖĞRENME BECERİLERİ: Duyguları yönetmek, empati yapmak, destekleyici ilişkiler kurmak ve sağlıklı bir benlik geliştirmek için gerekli bilgi, beceri ve eğilimler bütününü ifade eder.

OKURYAZARLIK BECERİLERİ: Yeni durumlara uyum sağlamayı, değişimi fark etmeyi ve gelişen teknolojik yenilikleri günlük hayatta uygulamayı sağlayan becerileri ifade eder.

DİSİPLİNLER ARASI İLİŞKİLER: Birbirleriyle bağlantılı farklı disiplinlere ait bilgi ve becerilerin ilişkilendirilmesini ifade eder.

BECERİLER ARASI İLİŞKİLER: Öğrenme çıktılarında doğrudan yer verilmeyen ancak öğrenme çıktılarında yer verilen becerilerle ilişkilendirilerek öğrenme-öğretme yaşantılarında yer verilen alan ve kavramsal becerileri ifade eder.

ÖĞRENME ÇIKTILARI: Öğrenme yaşantıları sonunda öğrenciye kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri ve becerilerin süreç bileşenlerini ifade eder.

İÇERİK ÇERÇEVESİ: Öğrenme sürecinde ele alınan bilgi kümesini (bölüm/konu/alt konuya ilişkin sınırları) ifade eder.

ÖĞRENME KANITLARI (ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME): Öğrenme çıktılarının değerlendirilmesi ile uygun ölçme ve değerlendirme araçlarını ifade eder.

ÖĞRENME-ÖĞRETME YAŞANTILARI: Öğrenme çıktıları, eğilim, programlar arası bileşenler ve öğrenme kanıtları arasında kurulan ve anlamlı ilişkilere dayanan öğrenme-öğretme sürecini ifade eder.

TEMEL KABULLER: Önceki öğrenme-öğretme süreçlerinden getirildiği kabul edilen bilgi ve becerileri ifade eder.

ÖN DEĞERLENDİRME SÜRECİ: Yeni bilgi ve becerilerin öğrenilmesi için sahip olunması gereken ön bilgi ve becerilerin değerlendirilmesi ile öğrenme sürecindeki ilgi ve ihtiyaçların belirlenmesini ifade eder.

KÖPRÜ KURMA: Mevcut bilgi ve beceriler ile edinilecek bilgi ve beceriler arasında bağlantı oluşturma sürecinin yanı sıra edinilecek bilgi ve beceriler ile günlük hayat deneyimleri arasında bağ kurmayı ifade eder.

FARKLILAŞTIRMA: Öğrenme profilleri bakımından farklılık gösteren öğrencilere yönelik çeşitli zenginleştirme ve desteklemeye ilişkin öğrenme-öğretme yaşantılarını ifade eder.

ÖĞRETMEN YANSITMALARI: Öğretmenin ve programın güçlü ve iyileştirilmesi gereken yönlerinin öğretmenlerin kendileri tarafından değerlendirilmesini ifade eder.

SÜREÇ BİLEŞENİ: Bir hedefe ulaşmak, bir işi tamamlamak veya bir kavramı öğrenmek için izlenen yolu (süreci) oluşturan her bir alt aşama veya parçadır. Bütünü meydana getiren, o işin nasıl yapılacağını adım adım açıklayan temel unsurlardır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

EĞİTİMİN TEMEL KAVRAMLARI

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

EĞİTİM: Eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik yönde değişiklik meydana getirme süreci olarak ifade edilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi eğitim kavramı için söylenemez?

A) Bir süreç olması
B) Davranış değişikliği oluşturması
C) Okul yaşantısı için planlanması
D) Bireyin yaşantısı yoluyla gerçekleştirilmesi
E) Bireylere toplumsal kuralları kazandırması

EĞİTİMİN İŞLEVLERİ

Gizli: Statü kazandırır, arkadaş edindirir, işsizliği geçici olarak önler, eş seçimi fırsatı oluşturur.

Eğitimin bireysel, sosyal, kültürel, felsefi, ekonomik ve siyasal işlevlerinin yanı sıra temel görevlerinin sonucu olarak ortaya çıkan gizil işlevleri de vardır.

Aşağıda verilenlerden hangisi eğitimin gizil işlevlerinden biri olarak kabul edilemez?

A) Çocuğun ekonomik sömürülmesini önleme
B) Tanıdık sağlama
C) Statü kazandırma
D) Toplumsal kalkınmayı gerçekleştirme
E) İşsizliği geçici önleme

Toplumsal: Sosyal değişimlere uyum sağlamamıza yardımcı olur, kültürel mirası aktarır, toplumun devamını sağlar, toplumun ihtiyaçlarını karşılar, bireylere sosyal problemleri çözme becerisi kazandırır, bireyi sosyalleştirir.

Aşağıdakilerden hangisi, bir program geliştirm çalışmasında programa yansıtılması hedeflene toplumsal temeller kapsamında değildir?

A) İnsanlığı ilgilendiren sorunlara karşı duyarlılık kazandırma

B) Öğrencilerin, girişimci bir ruhla yetiştirilmelerini önemseme

C) İnsan haklarına saygı bilincini geliştirme

D) Birlikte yaşama kurallarını oluşturma

E) Kültürel değerleri yeni nesillere aktarma

Siyasi (Politik) : Bilinçli seçmen yetiştirir, iyi vatandaş olmayı öğretir, lider olma vasfı kazandırır, anayasal düzeni korumayı öğretir, millet bilinci oluşturur, demokratik olmayı öğretir.

Bireysel: Bireyi çok yönlü geliştirir, kendini gerçekleştirmeyi sağlar, kişinin ilgi, yeteneklerine göre bilgi, beceri ve tutum kazandırır, bireyi bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak tüm yönleriyle geliştirir.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Ekonomik: Bilinçli üretici ve tüketici olmamızı sağlar, toplumsal kalkınmayı sağlar, nitelikli insan gücü yetiştirir, mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandırır. Böylelikle meslek edinmeleri ve iş bulmalarını kolaylaştırır.

Felsefi: İnsana çok boyutlu düşünmeyi öğretir, yetiştirilmek istenen ideal insan tipini belirler, bireyin düşünme biçimlerini geliştirir, bireye çok yönlü bakış açısı kazandırma felsefi işlevin görevlerindendir. Ayrıca kişiye sorgulama, yargılama, eleştirme, iyiyi, doğruyu ve güzeli arama gibi özellikler kazandırma amacı vardır.

EĞİTİM TÜRLERİ

Eğitim formal ve informal eğitim olarak ikiye ayrılır.

İnformal: Resmi bir kurum ya da program olmadan, günlük yaşam veya iş hayatı süreci içinde alınan eğitimdir. Plansızdır. Daha çok da sosyal öğrenmeler şeklinde olur (Başlıca öğrenme yolları gözlem ve taklittir.) Daha çok tesadüfi öğrendiğimiz bilgiler diyebiliriz.

Aşağıdakilerden hangisi, çocuğun akranlarıyla oynarken ya da arkadaş grupları içinde edindiği informal öğrenmenin özelliklerinden biri değildir?

A) Doğal ortamda kendiliğinden oluşur.
B) Olumlu ya da olumsuz olarak gerçekleşebilir.
C) Yer, mekân ve ortam değişebilir.
D) Planlı ve programlıdır.
E) Kazanılan beceriler kişiye göre değişiklik gösterir.

Formal: Planlı – programlı, belli bir zamanda, belli bir yerde, belli bir kişi nezaretinde ve bir amaç doğrultusunda yapılan eğitimdir. Formal eğitim örgün ve yaygın eğitim olarak ikiye ayrılır.

Aşağıdakilerden hangisi formal eğitimin özelliklerinden <u>değildir</u>?

A) Öğreticilerinin uzman olması gerekmez
B) Okul ve okul türü yerlerde yapılır
C) Öğretim kavramını bünyesinde barındırır
D) Kasıtlı etkinlikleri içerir
E) Hedefler doğrultusunda eğitim verilir

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Örgün: Belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla, okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimdir. Örgün eğitim; okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Kademe şartı ve yaş sınırı vardır. Sonunda diploma verilir.

Bir oto tamir atölyesinde ustanın yaptığı işi çok beğenen bir müşteri, ustaya "Bu işi nasıl öğrendiniz?" diye sormuş ve usta da duvarda asılı olan diplomasını göstermiştir.

Buna göre ustanın mesleğine yönelik almış olduğu eğitime ilişkin

I. Örgün bir eğitim kurumundan mezun olmuştur.
II. Belediyenin düzenlediği mesleki eğitime katılmıştır.
III. Hizmet içi eğitim almıştır.

ifadelerinden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I
B) Yalnız II
C) I ve II
D) I ve III
E) II ve III

Yaygın: Yaygın eğitimin hedef kitlesi tüm toplum olup eğitim sistemine hiç girmemiş, eğitimi yarıda bırakmış, tamamlamış ya da herhangi bir kademesinde devam eden bireylere, okuma yazma öğretmek, eksik kalan eğitimlerini tamamlamak, kişisel ve mesleki gelişmelerini sağlamak için ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda hayat boyu öğrenme fırsatları sunar. Halk eğitim merkezleri, hizmet içi eğitim, uzaktan eğitim, kurslar, dershaneler bu eğitim kapsamındadır. Kademe şartı ve yaş sınırı yoktur. Sonunda sertifika ya da belge verilebilir. Yaygın eğitim de hizmet içi ve halk eğitimi olarak ikiye ayrılır.

Halk Eğitimi: Yurttaşların çalışma gücünü artırmak, yaşayış seviyesini yükseltmek, milli ve insani meziyetlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarıdır. Belli bir kurumun bünyesinde değildir. Katılanlar heterojen yapıdadırlar. Yani herkese açıktır. Gönüllülük esastır. Bir öğretmenin derste yapılan İngilizce bir espriyi anlamaması üzerine dil kursuna gitmesi örnek verilebilir.

Yabancı dilde eğitim veren bir okulda çalışmaya başlayan Sedat öğretmen yabancı dil konusunda eksikleri olduğunu düşündüğü için hafta sonları bir yabancı dil kursundan dil eğitimi almıştır.

Sedat Öğretmen'in almış olduğu yabancı dil eğitimi eğitim türleri içerisinden hangisinin kapsamında yer alır?

A) Örgün eğitim
B) İnformal eğitim
C) Halk eğitim
D) Hizmet içi eğitim
E) İş başında eğitim

Prof. Dr. Mazlum GÜNDÜZ

Hizmet içi: Kamu görevlilerinin hizmete yatkınlığını sağlamak, verimliliklerini arttırmak ve gelecekteki görev ve sorumlulukları için yetiştirmek amacıyla kurum içinde ya da kurum dışında, iş başında ya da iş dışında başvurulan eğitim etkinlikleridir. Belli bir kurumun bünyesinde yapılır. Katılanlar homojen yapıdadır. Yani benzer meslekten kişilerdir. Öğretmenlerin aldıkları hizmet içi eğitim seminerleri örnek verilebilir.

Hizmet içi eğitim üçe ayrılır:

Yeniden Eğitim: Kişilerin yeni koşullara kolaylıkla uyum sağlamaları için yeni bilgiler vermek üzere düzenlenen programlardır.

İlave Eğitim: Kişilerin mesleki eksikliklerini gidermek ve mesleki niteliklerini artırmak için yeni bilgiler vermek üzere düzenlenen programlardır.

İleri Eğitim: Kişilerin mesleki düzeylerini yükseltmek ve meslekte "eskimişliği" gidermek için düzenlenen programlardır.

Diğer Eğitim Türü

Sargın Eğitim: Sargın eğitim herhangi bir kurum veya öğretici kimse tarafından verilmeyen, bireyin sosyal hayatı içerisinde deneyimlediği olaylardan elde ettiği tecrübelere dayanan öğretim sistemidir. Sargın eğitim, informal eğitim ile benzerlik göstermektedir. Ancak informal eğitimden farkı, sargın eğitimin bir ticari amaca bağlı olmasıdır.

Eğitim- Öğretim İlişkisi

Öğretim: Öğretme etkinliklerinin önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak yapıldığı yerler okullardır. Okullarda gerçekleştirilen öğrenme-öğretme etkinlikleri öğretim olarak adlandırılır. Öğretim; okul hayatı ile sınırlı bir kavram iken eğitim, hayat boyunca devam eden bir kavramdır.

Aşağıdakilerden hangisi öğretim kavramı için söylenebilecek doğru bir ifade değildir?

A) Belirli ortamlarda gerçekleşir.

B) Planlı bir şekilde istendik davranış ve bilgileri kazandırır.

C) Eğitimin planlı ve programlı kısmını oluşturur.

D) Yönlendirilmiş ve güdümlü eğitimi kapsar.

E) Profesyonel kişilerce gerçekleşmesi gerekmez.

Prof. Dr. Nevit GÜNDÜZ

Öğretme ise, bireyin öğrenmesini sağlama eylemidir. Öğrenmeyi gerçekleştirme amacıyla öğrenciye yardım etme sürecidir. Öğretme öğrenmeyi yönlendirme yani kılavuzlama işidir.

Öğrenme: Yaşantılarımız sonucu meydan gelen kalıcı izli davranış değişikliklerine öğrenme denir. Limon görünce ağzımızın sulanması, birine ismiyle hitap etme, bebeğin yabancı birini görünce huysuzlanması, ustanın motor sesini dinleyerek arızanın yerini bulması öğrenmeye örnek verilebilir.

Yaşantı: Bireyin çevresindeki insanlarla etkileşimi sonucunda elde ettiği deneyimlerin tümüdür.

Yaşanılmış yaşantı: Bireylerin birbirleriyle olan etkileşimleri sonucundaki etkinliklerin tümü olarak ifade edilir. Bir öğrencinin ders arasında sınıf arkadaşlarıyla birlikte çektirdiği fotoğraflara bakması örnek verilebilir.

Kazanılmış yaşantı: Bireylerin birbirleriyle ve çevresiyle etkileşimi sonucu bireylerde kalıcı izli davranış değişikliği oluşmasıdır. Bir yakınını cinayette kaybeden kişinin gazetelerde önce cinayet haberlerini okuması örnek verilebilir.

Kazanılmış yaşantı, bireylerin birbirleriyle ve çevresiyle etkileşimi sonucu bireylerde kalıcı izli davranış değişikliği oluşmasıdır.

Aşağıdakilerden hangisi kazanılmış yaşantıya uygun bir örnek değildir?

A) Bir yakınını cinayette kaybeden Nevin, gazetelerde önce cinayet haberlerini okur.

B) Oğuz, derste öğretmenin verdiği örneği başka bir problemin çözümünde kullanır.

C) Burak, oynadığı her satranç oyununda model aldığı satranç ustasının açılış hamlesiyle oyuna başlar.

D) Fatma, ders arasında sınıf arkadaşlarıyla birlikte çektirdiği fotoğraflara bakar.

E) Kemal, izlediği filmden kavga sahnelerini arkadaşlarına göstererek anlatır.

KÜLTÜR

Kültürleme: Kültürel değerlerin bireylere sosyalleşme yoluyla aktarılma sürecidir. Bir toplumun birey ve gruplara kendi kültürel unsurlarını kazandırmasıdır.

Zoraki Kültürleme: Kültürel değerlerin bireylerin kendi isteği dışında, zorla kabul ettirme biçiminde kültürel değerler bireylere kazandırılır. Töreler yoluyla beşik kertmesi yapma gibi.

Gelişigüzel Kültürleme: Plan ve program olmadan doğal ortamda bireylerin aile, akran grupları ve kitle iletişim araçları ile etkileşimi sonucunda kültürel değerleri kazanmasıdır. Yani informal eğitim yoluyla kültürel değerler kazandırılır. Arkadaşlarından cesaret alarak denize girip onlar gibi yüzmesi.

Prof.Dr. ÜNDÜZ

Sek sek oyununda arkadaşlarının sıra beklemeden rastgele oyuna girdiklerini gözlemleyen Esin'in bir süre sonra sınıf içi etkinliklere sıra beklemeden rastgele katılmaya başladığı görülür.

Esin'in davranışındaki bu değişim eğitimle ilgili aşağıdaki temel kavramlardan hangisiyle açıklanabilir?

A) Gelişigüzel kültürleme B) Geçici davranış

C) Refleksif davranış D) İçgüdüsel davranış

E) Kasıtlı kültürleme

Kasıtlı Kültürleme: Belli bir plan ve program doğrultusunda istendik özellikler bireylere kazandırılır. Yani formal eğitim yoluyla kültürel değerler bireylere kazandırılır. Belediye tarafından açılan bağlama kursuna gitmek gibi.

Kültürleşme: Farklı kültürlerin karşılıklı etkileşime girmesiyle gerçekleşen kültür alış-verişidir.

Türk erkeğiyle evli olan yabancı bir kadın eve girerken ayakkabılarını çıkarmayı, büyüklerin elini öpmeyi ve misafirperverliği öğrenir. Türk erkeği ise eşinden pizza yapmayı ve değişik dans figürleri öğrenir. **Bu durum aşağıdakilerden hangisine örnek verilebilir?**

A) Kültürleşme B) Kültürel rölativizm C) Kültürlenme

D) Kültürel şok E) Zoraki kültürleme

Kültürlenme: Belli bir toplumun alt kültürlerinden ya da farklı toplumlardan kopup gelen birey ya da grupların buluşması ve bir etkileşim süreci sonunda her iki kültürde de bulunmayan yepyeni bir senteze ulaşılmasıdır. Toplumda son zamanlarda çok fazla görmeye başladığımız yeni müzik tarzları gibi.
Kültürel Şok: Bireylerin benimsedikleri kültürel yapıya zıt bir durumla karşı karşıya kalmasıdır. Kendi kültür ortamından başka bir kültür ortamına katılan bireylerin yaşadıkları bunalım ve uyumsuzluk durumudur.
Kültürel Rölativizm: Aynı değerin kültürden kültüre farklılık göstermesidir.
Kültürel Gecikme: Bir toplumdaki maddi kültür öğelerinde meydana gelen değişim hızına, manevi kültür öğelerinin ayak uyduramaması oluşan uyumsuzluk durumudur.
Kültürel Emperyalizm: Kendi kültürlerini başka toplumlara kabul ettirmektir. Bir ülkenin başka bir ülke üzerindeki kültürel egemenliğidir.
Kültürel Yayılma: Bir kültürde ortaya çıkan maddi veya manevi kültür öğesinin dünyadaki başka kültürlere yayılmasıdır.
Kültürel asimilasyon: Bir kültürün, kendi içindeki azınlık kültürü eritmesi ve kendine benzetmesidir.
Kültürel Yozlaşma: Yabancı kültürlerin olumsuz etkisi ve toplumun kendi öz değerlerine yeterince sahip çıkmaması sonucu meydana gelen kültürel bozulmadır.

Prof. Dr. Yücel GÜNDÜZ

AÇIK BİR SİSTEM OLARAK EĞİTİM

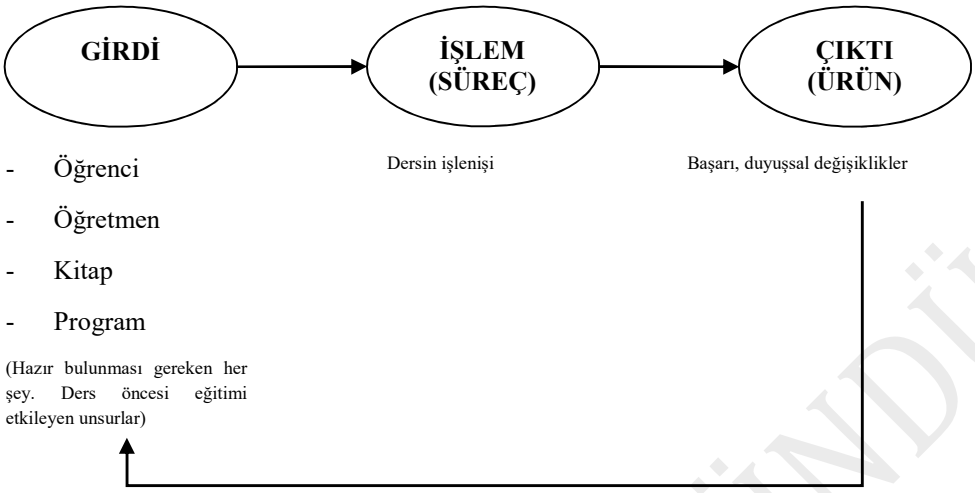

- ✓ Dört öğesi de olan sisteme **açık sistem** denir.
- ✓ Dönüt yoksa **yarı açık** sistemdir.
- ✓ Yeterli girdisi – çıktısı veya dönütü yoksa **kapalı sistem** denir. Kısa sürede çöker. Kapalı sistemin çökmesine **entropi** denir.

Sistemin öğeleri

Girdi: Öğrenci nitelikleri, araç gereçler, ortam, öğrenci, öğretmen, yönetici, personel, öğrencinin giriş davranışları, mevcut bilgi ve beceri, para vb. vs.
İşlem: Öğrencide davranış değişikliklerinin oluştuğu boyuttur. Burası eğitim durumları bölümüne dahildir. Öğrenmenin gerçekleştiği boyut bu boyuttur. Yöntem ve tekniklerin kullanımı, araç gereçlerin kullanımı, pekiştireçler, etkin katılım vs.
Çıktı: Öğretim süreci sonunda ortaya konan ürünlerdir. Öğrencide davranış değişikliğinin oluşmasıdır.
Dönüt: Ulaşılamayan hedeflerin neden ulaşılamadığının araştırılmasıdır. Sistemin çıktılarına göre girdi veya işlem boyutunda iyileştirme amacıyla yapılan çalışmalardır.

Eğitim bir sistem olarak düşünüldüğünde; girdi, işlem, çıktı ve dönüt ögelerinden oluşur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu sistemin girdileri arasında değildir?

A) Öğrencilerin derse olan ön yargıları
B) Öğretim hedefleri
C) Sınıftaki sıra sayısı
D) Konunun farklı örneklerle sunulması
E) Okulun bulunduğu yerleşim birimi

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

EĞİTİM PROGRAMI (YETİŞEK)

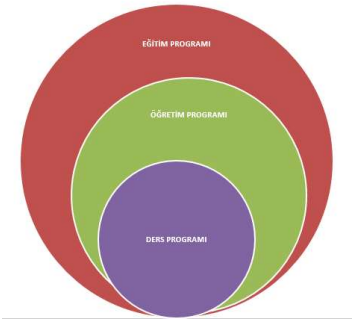

Eğitim programı: Öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği biçiminde tanımlanmaktadır.

Faydaları
- Uygulayıcılara rehberlik yapar.
- Eşgüdümü sağlar (birlik – beraberlik)
- Verimliliği sağlar.
- Eğitim – öğretim faaliyetlerine yön verir.

Eğitim Programında Neler Olmalı?
- Amaca uygun olmalı,
- Toplumun beklentilerine uygun olmalı,
- Çerçeve olmalı,
- Esnek olmalı,
- İşlevsel olmalı,
- Değişmez ve genel olmalı,
- Bilimsel olmalı,
- Uygulanabilir olmalıdır.

Çerçeve olmalı: Öğretme-öğrenme etkinliklerine ilişkin konuların genel hatlarıyla belirlenmesi ve ayrıntılara girilmemesi durumudur.

Esnek: Öğretmenin eğitim programındaki konuları ve etkinlikleri görev yaptığı yörenin; ekonomik, sosyal özellikleri ile öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve sosyal çevrenin değişen koşullarına göre düzenleyebilmesidir.

. Bir öğretmen, öğretim yılı başında bulundukları bölgenin özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak öğretim programındaki içeriğe ek olarak ünitelendirilmiş yıllık planına bazı alt konu başlıkları ve farklı uygulamalar eklemeyi önermiştir. Bu önerisi zümre öğretmenler kurulunda kabul görmüştür.

Bu uygulama eğitim programının aşağıdaki özelliklerinden hangisiyle ilgilidir?

A) Ekonomiklik B) Süreklilik

C) Bilimsellik D) Amaca uygunluk

E) Esneklik

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

İşlevsel: Programda yer verilen konuların ve etkinliklerin hayatta geçerli olması yani işe yaraması durumudur.

Mühendislik fakültesinden mezun olan Nurcan, bir mühendislik firmasında işe başladığında mesleki bilgilerinin güncel yaşamın gerisinde kaldığını, alanıyla ilgili teknik terimlerin bir çoğuna hâkim olmadığını, eğitimi sırasında kullanmayı öğrendiği bilgisayar yazılımı ve programlarının artık kullanılmadığını fark eder. İşveren tarafından da tespit edilen bu eksikliğin giderilmesi amacıyla Nurcan üç aylık uygulama ağırlıklı bir hizmet içi eğitim programına dâhil edilir.

Buna göre, Nurcan'ın mezun olduğu programın aşağıdaki özelliklerinin hangisinde sorun vardır?

A) Denge B) İşlevsellik C) Esneklik

D) Uyum E) Süreklilik

Değişmez ve Genel Olma: Belli konuların ülkemizdeki bütün okullarda işlenmesi zorunluluğu bulunmaktadır (23 Nisan, 19 Mayıs).

Uygulanabilirlik: Program eldeki imkanlarla gerçekleştirilebilir olmalıdır. Bir nevi programın okulda yapılabilir olmasıdır.

Bilimsellik: Programın eğitim bilimlerindeki gelişmeleri, yeni öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerini dikkate alarak düzenlenmiş olmasıdır.

Oğuzhan Öğretmen, eğitim programının özellikleri konusunda karıştırılan iki kavramı açıklarken şu örneği vermiştir:

Arkadaşlar öğretmenin toplama konusunu dersin kazanımlarına uygun olarak işleyebilmesi ve öğrencilerin bu kazanımlara ulaşmış olması programın ...(I)..... özelliği ile ilgili iken, öğrencilerin toplama konusunu öğrendikten sonra gündelik yaşamlarında, örneğin markette alışveriş yaparken bu bilgiyi kullanması ise .....(II)..... özelliği ile ilgilidir.

Metinde boş bırakılan I ve II numaralı yerlere sırasıyla aşağıdaki ifadelerden hangileri gelmelidir?

	I	II
A)	İşlevsellik	Esneklik
B)	Uygulanabilirlik	İşlevsellik
C)	İşlevsellik	Uygulanabilirlik
D)	Değişmez ve Genel Olma	İşlevsellik
E)	Esneklik	Uygulanabilirlik

Öğretim Programı: Eğitim programı doğrultusunda öğrenciye kazandırılması düşünülen özelliklerin ders kümeleri olarak planlanmasıdır. Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir. **Örnek:** Ortaöğretim tarih programı

Prof. Dr. Mustafa Ziya GÜNDÜZ

Ders Programı: Bir eğitim kademesindeki okulun içinde yer alan bir dersin tek bir yılında planlı olarak yapılacak tüm etkinlikleri kapsar. Örnek**:** İlkokul 1. Sınıf matematik ders programı

Plan Türleri

Ünitelendirilmiş Yıllık Plan: Öğretim yılı süresince öğretmenin ders vermekle yükümlü olduğu sınıfta konuları hangi aylarda ve yaklaşık olarak ne kadar zamanda işleyeceğini gösteren plandır (derine inmez).

Günlük Ders Planı: Öğretmenin bir dersle ilgili olarak bir ya da birkaç ders saatinde yapacağı etkinliklerin ayrıntılı olarak planlanmış formudur.

Büşra ve Ahmet öğretmenlerin dersleri için yapmış oldukları hazırlıklar aşağıda verilmiştir:
Büşra Öğretmen; matematik dersinde ilgili kazanım için uygun bir süre ayırmış ve bu sürede uygulayacağı stratejiyi, kullanacağı materyalleri ve etkinlikleri belirlemiştir.
Ahmet Öğretmen; fen bilimleri dersinde kazanımları inceleyerek bu kazanımları aylara ve haftalara dağıtmış, kullanabileceği yöntem ve materyallere de karar vermiştir.

Büşra ve Ahmet öğretmenlerin yapmış oldukları hazırlıklara karşılık gelen en uygun kavramlar aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?
A) Öğretim programı - Ünitelendirilmiş yıllık plan
B) Ders planı - Öğretim programı
C) Ders planı - Ünitelendirilmiş yıllık plan
D) Öğretim programı - Ders planı
E) Ünitelendirilmiş yıllık plan - Öğretim programı

ÖRTÜK PROGRAM: Okullarda uygulanan eğitim programlarında belirtilen amaç ve etkinliklerin dışında öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan bilgi, fikir ve uygulamalar şeklinde tanımlanmaktadır.

- Resmi programın dışında olan (yazılı olmayan) ama öğrencinin bilgisini, becerisini, tutumunu ve davranışını artıran programdır. Öğrencilerin toplumsal hayata uyum sağlamalarını kolaylaştırır. Okul içi ve okul dışı faaliyetleri kapsar. Daha çok informal öğrenmeleri kapsar. Açık ve yazılı değildir. Olumlu ya da olumsuz öğrenmeler gerçekleşebilir.

Bir okulun uygun yerlerine vatana hizmet etmiş kişilerin yaptıklarını içeren bilgilerle birlikte fotoğraflarının asılması, aşağıdaki program türlerinden hangisinin kapsamına girmektedir?
A) Örtük
B) Kübik
C) İşlevsel
D) Ekstra
E) İhmal edilen

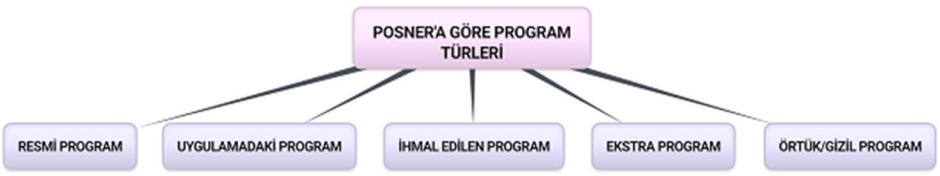

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Resmi Program

- Talim Terbiye Kurulu başkanlığında hazırlanır.
- Yazılı dökümandır.
- Çerçeve niteliği taşır.
- Onaylanarak okullara gönderilmiştir.

Uygulamadaki Program

- Öğretmenin elinde hayat bulan programdır.
- Okuldan okula, öğretmenden öğretmene değişir.
- Resmi programın somut gerçekleşen boyutudur.

İhmal Edilen Program

- Resmi programda olup, öğretmen tarafından geçiştirilen, eksik bırakılan, atlanan programdır. (Sınavda soru çıkmayan dersler, konular)

Bir öğretmen derslerinde; mevcut programı kendi bilgi, beceri ve tutumu doğrultusunda ele almakta, zaman zaman öğrenciler tarafından basit algılanan bazı konulara değinmemektedir.

Buna göre öğretmenin uygulamalarını yansıttığı iki program türü aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Ekstra - İşlevsel
B) İşlevsel - İhmal edilen
C) Ekstra - Resmî
D) Örtük - İhmal edilen
E) Örtük - Resmî

Ekstra Program

- Resmi program dışındaki planlı ve sanatsal, sosyal, kültürel, sportif etkinliklerdir.
- Öğrenci kulüpleri, paneller, tiyatro çalışmaları, okul korosu gibi.
- Katılım gönüllülüğe dayanır, tüm öğrencilere açıktır.

Aysel Öğretmen, öğrencileri arasındaki iletişim sorunlarını çözmek için onlarla birlikte hafta sonları gezi, sinema, tiyatro, spor müsabakaları gibi etkinliklere gitmeyi planlayarak bu etkinlikleri dönem boyunca sürdürmüştür.

Buna göre Aysel Öğretmen'in planladığı etkinlikler aşağıdaki program türlerinden hangisine örnektir?

A) İhmal edilen
B) Resmî
C) Örtük
D) Ekstra
E) Kübik

Örtük / Gizil Program

- Resmi, yazılı değildir.
- Olumlu veya olumsuz olabilir.
- Okul ikliminden ve kültüründen kaynaklanan öğrenmelerdir.
- Değerler, tutumlar ve inançlarla da ilgilidir.
- Okuldaki informal öğrenmelerdir

Prof. Dr.

PROGRAM GELİŞTİRME

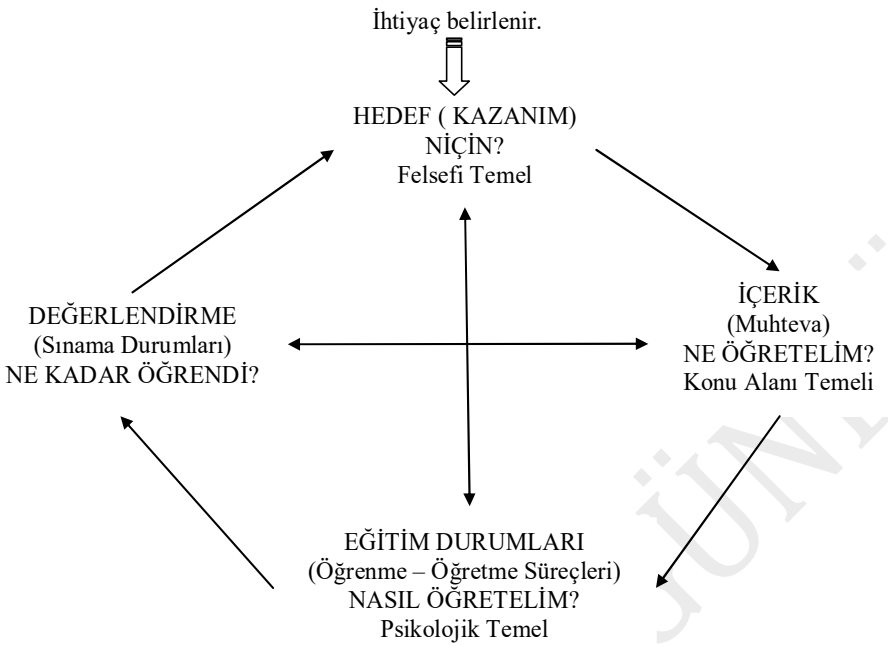

Öğeler arasındaki etkileşime dayalı olarak ortaya çıkan dinamik veya dirik (yeri geldiğinde değiştirilebilir) süreçtir. Programı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Talim ve Terbiye Kurulu hazırlar.

Eğitim programının temel ögeleri hedef, içerik, eğitim durumları ve sınama durumlarıdır. Bu ögelerden özellikle hedef ögesi, eğitim programının çatısını oluşturmaktadır.

Özellikle hedefler ve eğitim durumları belirlenirken "Ne zaman?" ve "Nasıl" sorularına cevap aranması, eğitim programlarının öncelikle hangi temeli ile ilişkilendirilebilir?

A) Felsefi

B) Toplumsal

C) Ekonomik

D) Psikolojik

E) Bireysel

Ülkemizde bir dersin öğretim programının hazırlanması ve uygulamaya konulması konusunda aşağıdakilerden hangisi yetkilidir?

A) Okul müdürleri

B) Millî Eğitim Müdürlükleri

C) Ders öğretmenleri

D) Talim ve Terbiye Kurulu

E) Zümre öğretmenleri

Prof. Dr. Mustafa ÜNÜZ

Programın Öğeleri

1.İhtiyaç: Bir hedefin gerçekleştirilmesi için eksikliği hissedilen gereksinim, elde edilmesi gereken olgudur. Program hazırlanırken toplumun beklenti ve ihtiyaçları ile bireyin ihtiyaçları dikkate alınır.

Eğitim programlarının geliştirilmesi sürecinin ilk aşamasında aşağıdakilerden hangisi belirlenir?
A) Kazanımlar (hedefler) B) Ders adları C) Öğretmen özellikleri
D) İçerik (konular) E) Eğitim ihtiyacı

2. Hedef (Amaç, kazanım, öğrenme çıktıları): Yetiştirdiğimiz insanda bulunmasını uygun gördüğümüz eğitim yoluyla kazandırılabilir niteliklerdir.

3. İçerik (Muhteva): İçerik hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesidir.

4. Eğitim Durumları (Eğitim öğretim süreçleri, öğrenme yaşantıları): Hedef olarak ifade edilen özelliklerin bireyde oluşabilmesi için gerekli öğrenme yaşantılarını oluşturacak ortamın düzenlenmesidir. Geçerli öğretim yöntem ve teknikleri ile eğitim araç-gereç ve materyallerinin belirlenmesi ve bunlardan yararlanılmasıdır.

5.Değerlendirme (Öğrenme kanıtları) : Değerlendirme belirlenen hedeflere hangi oranda ulaşıldığını saptamak için ölçme araçları kullanılarak öğrencilerin sınanma durumudur.

Aşağıda felsefenin, eğitim programına etkisiyle ilgili bazı sorular yer almaktadır.

I. Bilginin kaynağı, alanı ve kapsamı ne olmalıdır?

II. Nasıl öğretilmeli ve ne tür yaşantılar tasarlanmalıdır?

III. Bireyler ve toplum için ortak ölçütler var mıdır?

Bu sorulara verilen cevapların karşılığı olan eğitim programının ögeleri aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

A) Eğitim durumları - Hedef - İçerik

B) Eğitim durumları - İçerik - Hedef

C) Hedef - İçerik - Eğitim durumları

D) İçerik - Eğitim durumları - Hedef

E) İçerik - Hedef - Eğitim durumları

Prof. Dr. Ömür GÜNDÜZ

EĞİTİMİN TEMELLERİ

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

1. FELSEFİ
2. SOSYAL (TOPLUMSAL)
3. TARİHİ
4. EKONOMİK
5. POLİTİK
6. HUKUKİ
7. PSİKOLOJİK

1. EĞİTİMİN FELSEFİ TEMELLERİ

Felsefe – Hedef İlişkisi

- Eğitim programının temel yapısı oluşturulurken,
- Hedeflerin iç ve dış tutarlılığı ortaya konulurken,
- Hedeflerin önem sırası belirlenirken,
- Aday hedeflere yenileri katılırken,
- Bir program geliştirme çalışmasında yeni bir anlayışa (paradigma, bakış açısı) geçilirken,
- Hedeflerin toplumun genel felsefesine uygunluğu belirlenirken felsefeden yararlanılır.

NOT: Hedeflerin belirlenmesinde, önem sırasında, iç dış tutarlılığının sağlanmasında, aday hedefler belirlenirken felsefeden yararlanılır. Ancak hedeflerin ulaşılabilirliği, uygulanabilirliği, işlevselliği, öğrenci seviyesine uygunluğu ve gerçekleştirilebilirliğinden bahsederse psikolojiden yararlanılır.

Yeni geliştirilen bir programın pilot okullarda uygulanması sürecinde öğretmenler; program kazanımlarının öğrenci seviyesinin üzerinde olduğunu, bu nedenle öğrencilerin kazanımlara ulaşmada zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca programdaki kazanımların birbiriyle tutarlı olmadığını da belirtmişlerdir.

Buna göre program geliştirmenin kuramsal temellerinden göz ardı edilenler aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Psikolojik - Felsefi

B) Psikolojik - Sosyal

C) Felsefi - Ekonomik

D) Sosyal - Felsefi

E) Sosyal - Ekonomik

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Felsefenin Alt Dalları

Ontoloji: Varlık kavramı üzerinde durur.

Aksiyoloji: Değerlerin doğasını araştırır. Bu alan, etik, estetik ve ahlak konularını içerir.

Epistomoloji: Bilgi felsefesi, bilginin oluşumu, kaynakları, sınırları gibi problemlerle uğraşan felsefe disiplinidir.

Mantık: Akıl yürütme anlamı taşır. Bu anlayış; Akıl nedir? Aklın kuralları var mıdır? Varsa nelerdir? Bu kurallar doğuştan mıdır? Evrensel midir? gibi sorulara cevap arar.

BAZI FELSEFİ ANLAYIŞLAR

Rasyonalizm: Bilginin kaynağının akıl olduğunu savunan bir felsefi akımdır.

Naturalizm: Evrensel düzenin bir parçası olan doğaya ve insan doğasına bakılmalıdır.

Postmodern: Her bireyin kendi açısından doğru gördüğü değerler vardır. Kişiler bu değerlere saygı göstermelidir. Bireysellik ve öznel yaklaşım ön plandadır.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

Determinizm: Kendisini özgür sandığı zamanlarda bile her şey neden-sonuç ilişkisine cevap verecek şekilde gerçekleşir.

Mistisizm (Gizemcilik): Doğaüstü güçlerin var olduğu ve bunlarla ilişki kurulabileceği temelini savunan görüştür.

Agnostisizm (Bilinmezcilik): Tanrı'nın var olup - olmadığını bilinemeyeceğini savunan görüştür.

Hedonizm (Hazcılık): İnsanın haz duyduğu şeylerle mutlu olabileceğini savunur.

Nihilizm (Hiççilik): Nihilizme göre hiçbir varlık gerçekten var değildir ve varlığı var olan olarak kabul eden görüşlere karşı çıkar. Ancak daha genel bakıldığında nihilizm hiçbir değer ve kural tanımayan bir görüştür ve toplumda düzeni sağlayan tüm otoriteleri reddeder.

FELSEFİ AKIMLAR

İdealizm (Sezgicilik)

- İdealizmin başlıca temsilcileri arasında Platon, Berkeley, Fichte, Schelling ve Hegel gibi filozoflar yer alır.
- İdealizm var olan her şeyi düşünceye bağlayan, insan düşüncesinden bağımsız bir nesneler dünyasının var olmadığını savunan felsefi öğretidir.
- Varlık düşünceden bağımsız değildir.
- Gerçek maddi değil, ruhsaldır.
- Duyu organları aldatıcıdır, bu yüzden akıl işe koşulmalıdır.
- Devleti, aklı fazla olanlar yönetmelidir.

Prof.Dr.

- **İdealist bir eğitimin amacı,** öğrencileri doğruyu aramaya teşvik etmektir.
- Eğitim, insanı bilinçlice ve özgürce Tanrı'ya ulaştırmaktır.
- İdealizm, insan zihninin boştur fikrine karşı çıkar. İnsan doğduğunda her türlü bilgi, zihninde vardır.

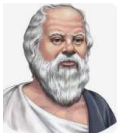

- Eğitim ruhu iyileştirmelidir (Eflatun, insanın hem bedenen hem de ruhen eğitilmesi gerektiğini söylüyor).
- İdealist eğitimde amaç ruhsal gerçekliğe ulaşmaktır. Okul programları metafizik gerçeğine dayanmalı, evrensel değerler temele alınmalıdır.
- Değişmez değerler üzerinde durur. Değişmeyen, nesilden nesile ulaştırılması gereken değerlerin varlığına inanır.
- İdealistler göre eğitim, insanları güzele, doğru olana ve iyiye götürecek bir rol üstlenmelidir. Değerlere önem verilmelidir. İnsanlara en güzel ve en yüksek değerlere ulaşabilmesi amaçlanmalı ayrıca insanı iyi bir kişiliğe, karaktere sahip olması için gerekli ortamı sağlamalıdır.
- Okul, kültürel mirası oluşturan değerleri öğretmelidir.
- İdealist eğitimde merkezde konular, dersler, evrensel doğrular ve bunları aktaracak öğretmen vardır.
- Akıl, sevgi, değerler ve bilgelik önemlidir.
- Öğretmen, öğrencilere Sokrates yöntemi olarak bilinen soru-cevap yöntemiyle doğru bilgiye, hakikate ulaşmayı sağlamalıdır.
- İdealist felsefeye göre "sosyal bir kurum olarak okul, öğrencilere bilmeleri, paylaşmaları ve kişiliklerini belirlemeleri için kültürel mirası oluşturan değerleri öğretmelidir".
- İyi, doğru ve güzelin evrensel olduğunu savunan bu görüşe göre, öğrencilere yaşayan değerler ve bu değerlerle nasıl yaşayacağı öğretilmelidir.
- Gerçeklerle ilgili olarak bir yargının doğruluğu, söz konusu yargının diğer yargılarla uyuşmasına bağlıdır. Çünkü idealist görüşte tutarlılık kavramı önemli bir yer tutar.
- Tümdengelim yöntemini benimser.

İyinin, doğrunun ve güzelin evrenselliğini, değerlerin mutlak olduğunu ve değişmezliğini, tutarlılık kavramının önemli olduğunu savunan bir öğretmen, öğrencilerine seçme özgürlüğü tanımakta, onların seçme ve karar verme becerilerini geliştirmek istemektedir.

Bu öğretmen için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Gerçekçi B) İdealist C) Yararcı
D) Varoluşçu E) İlerlemeci

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Realizm (Gerçekçilik)
Bu görüşe göre var olan her şey gerçektir. Dış dünyanın insan algılarından bağımsız olduğu varsayımından hareket eden gerçeklikte, maddenin varlığına olan inanç temeldir.

- Aristoteles'in gerçekliği üzerine kurulmuş realist eğitim felsefesi hakikatin zihnimizin dışında, beş duyu organımızla hissedebildiğimiz varlıklarda aranılması gerektiğini savunur.

- Realizm, ideayı yücelten idealizme karşı olarak çıkan, asıl gerçeğin görünürde olanlar olduğunu iddia eden ve öğretilerini bu konu üzerine temellendiren bir felsefedir.
- Realizmin varlık anlayışı, insan zihninin dışında yer alan nesnel bir dünyanın varlığına dayanır. Buna göre realizm epistemolojisinde insanların bu nesneleri duyularıyla görebileceğini, bilebileceğini savunur.
- Gerçek zihnin dışındadır. Var olan her şey gerçektir.

- Okul, öğrencilere bilgiyi aktarmalı ve öğrencilerin zihinsel gelişimini sağlamalıdır.
- Bireylerin zihnini geliştirerek değerleri keşfetmesini ve onlara uygun yaşamasını sağlamak amaçlanır.
- Realist eğitim felsefesine göre eğitimin ana görevi kişiyi toplumuna ve devletine karşı bilgili ve erdem sahibi biri yapmaktır. İnsanlara verilmesi gereken bu erdemler bilim, güzel sanatlar ve bilgelik gibi zihni erdemler; hak severlik, mertlik, cesaret, ölçülülük gibi ahlaki erdemler olmalıdır.
- Realist eğitim anlayışı, insanın bir öze sahip olduğunu ve insana değişmeyen gerçek ve olguları aktarmak gerektiğini savunur.
- Realist eğitim felsefesine göre insan zihni boş bir levha gibidir. Doğuştan içi boş ve içinde hiçbir bilgi yoktur. Boş levhaya benzeyen beyin uzman kişiler, öğretmenler ve bilim adamları tarafından gerçek bilgilerle doldurulacaktır
- Realist eğitim felsefesine göre eğitimin amacı kişileri kesin bilgiye ulaşmasını sağlamaktır. Eğitim öğrencinin içinde yaşamını sürdürdüğü âlemin fiziksel yapısını tanımasını sağlamalı, kültürü tanıması için merkeze ders konusunu almalıdır.
- Tümevarım yöntemini benimser.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Pragmatizm (Yararcılık)

- Pragmatizm; gerçeğe ve eyleme yönelik pratik sonuçlara dönük düşünme temelleri üzerine kurulu bir olan felsefi akımdır.
- James ve Dewey önemli temsilcileridir.
- Öğretmen, öğrenciye bilgiyi aktaran değil doğal ortamda bilgiye ulaşması için fırsatlar sunandır.
- Gerçekler ve değerler değişir. Gerçeğin değişken ve göreceli olduğu görüşüne dayanır.
- Eğitim, yaşamın ta kendisidir.
- Çocuğun aktif katılımı önemlidir. Problem çözme ve eleştirel düşünme önemlidir.
- Eğitim, bireyin yaşantılarını yeniden inşa yoluyla yetiştirme sürecidir (yapılandırmacılığa uygundur).

Varoluşçuluk (Existansializm)

İnsanın kendi değerlerini kendisinin oluşturabileceğini; varoluşunu kendi kendine yaratabileceğini ve geleceğini de yine kendisinin kurabileceğini savunan bir felsefe akımıdır.

- Kierkegaard, Marcel, Heidegger, Sartre ve Camus önemli temsilcileridir.
- Varoluşçuğulun en büyük temsilcilerinden birisi Jean-Paul Sartre'dir. Ona göre, insanın önceden belirlenmiş **öz**'ü (kaderi) yoktur. Bu özü verecek bir güç (Tanrı) de yoktur. Bu durumda insan 'tamamen özgür'dür. Özgür insan, özünü ve değerlerini de kendi oluşturacaktır. O ne olmak istiyorsa o olacaktır.

- Hayat bireyin yaşamaya başlamasıyla var olur. Her insan kendi değerlerine sahiptir.
- Eğitimin merkezinde öğrenci vardır ve tercih yapmak ona bırakılmalıdır.
- Eğitim bireye, bireyselliğini geliştirmesi için fırsatlar sunmalıdır.
- Dersler, öğrenciye seçme ve eylemde bulunma imkânı sağlamalıdır.

"Bilgi"ye ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi varoluşçuluk felsefesine uygundur?

A) Bilgiyi zihin var eder.

B) Bilgi akılla elde edilir.

C) Yeni nesillere kültürün aktarılmasını sağlayan bilgi önemlidir.

D) Bilginin tartışılmaz kaynağı otoritedir.

E) Özgürlük ve sorumluluk kazandıran bilgi değerlidir.

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

EĞİTİM FELSEFELERİ

Daimicilik (Değişmezlik)

- Sağlam karakterli ve doğru insanlar yetiştirmek amaçtır.
- Maddi-manevi tüm bilgilerin öğretilmesini ve ahlak gelişimini savunur.
- Okul yaşama hazırlık sürecidir.
- Bireysel farklılıklar yoktur (herkes tek tip görülür).
- İnsanın en önemli yanı aklıdır. Bu yüzden entelektüel (düşündürmeye yönelik) eğitim verilmelidir.
- Dünyanın maddi ve manevi yönüyle ilgili bilgi verilmelidir.
- Klasik eserler okutulmalıdır.

Dünyanın maddi ve manevi değerlerinin öğrenilmesinde klasik eserlerin önemini ve değişmeyen evrensel bir eğitim ilkesini savunan eğitim felsefesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) İlerlemecilik B) Varoluşçuluk

C) Esasicilik D) Daimîcilik

E) Kurmacılık

- Öğretmen değişmeyen evrensel bilgileri aktarmalıdır.
- Üstün zekalı kişileri yetiştirmek ve akıllı kişileri seçmek önemlidir (elit)
- İnsan doğası değişmez olduğuna göre, eğitimin de niteliği değiştirilmemelidir.
- Değişime kapalı ve tek tip insan tipi yetiştirmek amaçtır.

Aşağıdakilerin hangisinde öğretmenin rolü daimîcilik felsefesine göre belirlenmiştir?

A) Geçmişten gelen kesin doğruları ve bilgiyi nesilden nesile aktarmak

B) Bireyin doğrulara ulaşabilmesi için bizzat etkileşimde bulunmasını sağlamak

C) Bireyde problem çözme becerilerini geliştirmek

D) Bireyin özgür bir ortamda doğruya ve bilgiye kendisinin ulaşmasını sağlamak

E) Gerekli bilgi ve doğruları bireyin yaşantısıyla ilişkilendirmesini sağlamak

Esasicilik (Özcülük)

"Eşeğin yavrusu sıpa, terbiyesi sopadır**."**

- Zorlama ve baskı vardır. Öğrenmenin doğasında çok sıkı çalışma ve çoğu zaman zorlama vardır.
- Katı disiplin vardır. Disiplin eğitimde çok önemli bir yer tutar. Bu nedenle öğrenciye "kendisini disiplin altına alma " öğretilmelidir.
- Okulda zihinsel disiplin yaklaşımının geleneksel yöntemleri kullanılmalıdır.
- Konu alanının çok iyi özümsenmesi gerekir. Eğitim sürecinin özünü, konu alanının çok iyi özümlenmesi oluşturur.
- Ezber vardır.
- Öğretmen alanında uzman ve otorite sahibidir.

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

- Esasiciliğin temel amacı, bireylerin zekalarını geliştirmelerine ve yeteneklerini eğitmelerine yardımcı olmaktır.
- Yeni nesillere temel bilgileri ve kültürel değerleri aktarmak önemli bir yer tutar.
- Geleneksel eğitim felsefelerinden kabul edilen esasici eğitim felsefesine göre eğitimin amacı, kültürel mirasın aktarılması yoluyla toplumu değiştirmeden korumaktır.

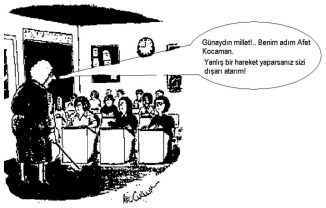

Bir öğretmen adayı, öğretim ilke ve yöntemleri dersinde bir soruya "Yeni nesillere temel bilgileri ve kültürel değerleri aktarmak." cevabını vererek tam puan almıştır.

Buna göre öğretmen adayına, aşağıdaki eğitim felsefelerinden hangisine göre eğitimin temel amacı sorulmuştur?

A) Daimîcilik B) İlerlemecilik

C) Esasicilik D) Pragmatizm

E) Yeniden kurmacılık

- Öğretmen öğretim sürecini düzenleme ve akademik bilgileri aktarmakla yükümlüdür.
- Konu ve disiplin merkezlidir.
- Öğrenme sıkı ve zorlu çalışma gerektirir.

Yukarıda özellikleri verilen eğitim felsefesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Daimicilik
B) Esasicilik
C) İlerlemecilik
D) Yeniden kurmacılık
E) Pragmatizm

İlerlemecilik

- İlerlemecilik, pragmatizm akımının eğitime uyarlanmış biçimidir
- Yeni programlar, ilerlemeci eğitim felsefesine uygun olarak hazırlanmıştır.
- Öğrenci merkezlidir.

- Bilgi evrensel ve mutlak değildir.
- Öğrenmeyi öğrenme esastır.

Prof.Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Günümüzde bilgi çok hızlı artmakta ve bireylerin bunların hepsini elde etmesi imkânsız hâle gelmektedir. Bu nedenle araştırma, internet kullanma, kaynak tarama gibi bilgi ve beceriler giderek daha çok önem kazanmaktadır.

Buna göre bireylerde aşağıdaki becerilerden hangisinin geliştirilmesi öncelikli olarak hedeflenmektedir?

A) Akıl yürütme B) Düşünme ve soru sorma

C) Girişimciliği geliştirme D) Etkili iletişim kurma

E) Öğrenmeyi öğrenme

- Okul yaşamın ta kendisidir.
- Bireysel farklılıklar dikkate alınır.
- Öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınır.
- Okul, öğrencileri yarıştırmaktan çok işbirliğine yöneltmelidir.
- Problem çözme odaklıdır.
- Demokratik ve sosyal yaşamı geliştirmek önemlidir.

Ahmet Öğretmen dersinde demokratik yaşamı kavratmaya yönelik bir proje çalışması planlayarak öğrencilerinin okul ortamında örnek demokratik davranışlar göstermelerini teşvik edici çalışmalara yer vermiştir. Öğrencilerin yaşamlarında karşılaşabilecekleri sorunlara dayalı sınama durumları oluşturarak projeyi sürece dayalı olarak değerlendirmiştir.

Ahmet Öğretmen'in değerlendirme sürecindeki uygulamaları aşağıdaki felsefelerden hangisine uygundur?

A) İlerlemecilik B) Esasicilik C) Daîmicilik

D) Varoluşçuluk E) Gerçekçilik

Yeniden Kurmacılık

- Eğitimin amacı toplumu yeniden düzenlemek ve toplumda gerçek demokrasiyi yerleştirmektir.
- Eğitim yeni bir toplumsal düzen yaratmaya girişmelidir. Okul bir sosyal reform aracı olarak görülmektedir.
- Okullar toplumsal değişimi sağlayan kurumlardır. Toplumsal değişmede temel sorumluluk okullardadır.
- Yeni toplum düzeni, temel kurum ve kaynakları toplumun kendisi tarafından kontrol edilen gerçek bir demokrasi olmalıdır.

Prof. Dr. İ. GÜNDÜZ

- Evrensel ve entelektüel eğitim
- Öğrenmeyi sıkı ve zorlayıcı bir çabayla açıklar.
- Toplumu yeniden düzene koymayı esas alır.
- Çocukların ilgilerine göre ve aktif katılımıyla olmalıdır.

Yukarıda verilen eğitim felsefeleri aşağıdaki eşlemelerden hangisi doğrudur?

	I	II	III	IV
a)	Daimicilik	Esasicilik	Yeniden Kurmacılık	İlerlemecilik
b)	Esasicilik	Yeniden Kurmacılık	Daimicilik	İlerlemecilik
c)	Yeniden Kurmacılık	Daimicilik	İlerlemecilik	Esasicilik
d)	İlerlemecilik	Esasicilik	Daimicilik	Yeniden Kurmacılık
e)	Daimicilik	Esasicilik	İlerlemecilik	Yeniden Kurmacılık

2. EĞİTİMİN SOSYAL (TOPLUMSAL) TEMELLERİ

Comte, sosyolojinin kurucusu ve isim babası olarak kabul edilmektedir. Sosyoloji terimini ilk kez kullanmış, sosyolojiyi toplumu inceleyen pozitivist bir bilim dalı olarak tasarlamıştır. Eğitim sosyolojisinin kurucusu ise **Emile Durkheim'dır**. Durkheim, eğitimi de bir sosyal kurum olarak kabul eder. Ona göre eğitim, toplumun bir fonksiyonudur. Durkheim'ın görüşlerine genel olarak bakıldığında, onun eğitimi çocukları ve gençleri sosyalleştirme olarak aldığı görülmektedir.

Ziya Gökalp, Türkiye'de sosyoloji denilince akla gelen ilk isimlerin başında yer alır. Ziya Gökalp Türkiye'de sosyolojiyi üniversitede ders olarak veren ilk kişi olarak bilinir. Gökalp'e göre, eğitimin amacı yeni nesillere kültürü aktarmaktır ve bu süreç milli olmalıdır (Türkçülüğün Esasları).

Prof. Dr. Mevlüt ÜNDÜZ

Toplumsal Olay: Belli bir zaman ve mekânda gerçekleşen, en az iki kişiyi ilgilendiren somut değişim ya da oluşumlara toplumsal olay denir. Örneğin Kurtuluş Savaşı, 2022 yılında Türkiye'de gerçekleşen üniversite sınavı birer toplumsal olaydır.

Toplumsal Olgu: Aynı türden toplumsal olayların sürekliliğinden türetilen soyut bir kavramdır. Toplumsal olgunun belirli bir yeri ve zamanı yoktur. Toplumsal olgu, benzer olayların sebep ve sonuçlarının tümünü içerir ve genelleştirilebilir hükümlerle ilgilidir. Örneğin sınav, savaş birer toplumsal olgudur.

Cemaat: Cemaat kavramıyla modern endüstri toplumları öncesinde görülen, kişisel ve samimi ilişkilere dayanan yapılar ifade edilir. Topluluklar genellikle coğrafi anlamda yakın ve bağlantılı yaşarlar. Benzer özelliklere sahip bireylerden oluşurlar. Köy ve mahalle grupları cemaat türü gruplara örnek verilebilir.

Cemiyet: Cemiyet kavramıyla modern endüstriyel toplumlardaki resmî, geçici, rasyonelliğe sahip yapılar ifade edilir. Cemiyet, daha çok kent gruplarını yansıtır ve geniş bir coğrafi alana yayılmıştır. Genellikle farklı köken, sosyal sınıf ve kültürel çeşitlilik barındırır.

Toplumsal Statü: Bir kişinin toplum içinde işgal ettiği yer, konum, mevki, makam demektir. Her birey toplumda belirli bir yer işgal eder. Örneğin öğrenci, öğretmen, esnaf, çocuk, bakan, kral, ağa vb. birer toplumsal statüdür.

> **Verilmiş statü (Doğuştan elde edilen):** Milliyet, cinsiyet, etnik köken gibi bireyin çaba göstermeden, kendi iradesi dışında, doğuştan elde ettiği statülerdir.
> **Kazanılmış statü:** Meslek, eğitim düzeyi, anne ya da baba olmak gibi bireyin seçimleri, eğilimleri ve becerileriyle kendi çabasıyla elde ettiği statülerdir.

Toplumsal Rol: Bireylerin sosyal statülerine bağlı olarak yapmaları gereken davranışlara toplumsal rol denir. Statü, bireyin toplum içindeki konumunu ifade ederken, rol bu statüye bağlı olarak bireyin sergilemesi gereken davranış kalıplarını ve sorumlulukları ifade eder.

Toplumsal Norm: Önceden belirlenmiş, bireylerin nerede ve nasıl davranmaları gerektiğini düzenleyen ve yaptırım gücü olan kurallar sistemine toplumsal norm denir.

Toplumsal kontrol (denetim): Bireylerin toplumda genel geçer olan kuralları benimsemeye ve bunlara uygun olarak davranmaya zorlanmasıdır.

Toplumsal Yapı: Toplumu oluşturan aile, din, eğitim, siyaset, hukuk, ekonomi gibi kurumlar ile bu kurumların düzenlediği ilişki kalıpları ve etkileşim biçimlerinin tümüdür.

Toplumsal Tabakalaşma: Toplumu oluşturan birey ve grupların gelir, servet, iktidar, makam, konut, hayat tarzı, tüketim alışkanlıkları gibi ölçütlerle hiyerarşik olarak sıralanmasıdır.

Toplumsal Hareketlilik: Bireylerin tabakalar arasında veya aynı tabaka içinde yer değiştirmesine toplumsal hareketlilik denir. Toplumsal hareketliliğin dikey ve yatay hareketlilik olmak üzere iki türü vardır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Dikey hareketlilik, bireyin bir toplumsal tabakadan diğerine yükselmesi ya da düşmesidir. Gelir ve statü durumunda önemli bir değişiklik yaşanır. Bir bakkalın işlerini büyüterek bir market zinciri sahibi olması yukarı doğru dikey hareketliliğe örnektir. İflas eden bir iş insanının başka bir iş yerinde ücretli olarak çalışmaya başlaması ise aşağı doğru dikey hareketliliğe örnektir.

Yatay hareketlilik, bireyin statüsünde, gelir durumunda, saygınlığında, hayat tarzında önemli değişiklikler olmaksızın iş, meslek ya da coğrafi konumda gerçekleşen değişikliklerdir. Bir öğretmenin başka bir okula tayin olması, bir yargıcın emekli olup avukatlığa başlaması, bir esnafın bakkalını kapatıp manav açması yatay hareketlilik örnekleridir.

Toplumsal Değişme: Toplumsal yapıda ve bu yapının işleyişinde ortaya çıkan farklılaşmalardır. Toplumsal değişme; davranış kalıplarında, toplumsal kurumların yapısında, kültürel sembollerde, ilişki, değer ve normlarda açığa çıkar.

Toplumsal Bütünleşme: Toplumdaki gruplar, kurumlar, sınıflar, örgütler ve ilişkiler gibi toplumsal yapının çeşitli ögelerinin birbirini tamamlayabilme durumuna ve sürecine toplumsal bütünleşme denir.

Toplumsal Çözülme: Bir toplumda ortak değer ve normların kaybolmasıyla toplumsal birliğin bozulmasıdır. Toplumu bir arada tutan ve onun bütünleşmesini sağlayan bağlar zayıfladıkça toplumsal çözülme meydana gelir.

Anomi: Toplumun bireyle olan sosyal bağının kopması tanımıdır.

Etnisite: Ortak ırksal, ulusal, kabilesel, dinsel, dilsel veya kültürel kökenleri olan insan gruplarını tanımlamak için kullanılan kavramdır.

Ütopya: Aslında olmayan, tasarlanmış ideal toplum demektir.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

SOSYOLOJİK YAKLAŞIMLAR

Yapısal İşlevselci Yaklaşım
Yapısal işlevselcilik toplumu birbiriyle bağlantılı unsurlardan oluşan bir bütün olarak ele alan ve unsurların ilişkilerine ve işlevlerine odaklanan bir yaklaşımdır.

Çatışmacı Yaklaşım
Toplumu içindeki farklı gruplar arasındaki eşitsizliklere odaklanarak inceler. Toplumu oluşturan gruplar arasındaki rekabetten kaynaklanan çıkar çelişkisini ele alan, çatışmanın toplumun gelişimi açısından önemli bir yeri olduğunu dile getiren teoridir.

Yorumcu yaklaşım
Yorumcu yaklaşım insan ve toplumun doğasına yönelik farklı sayıltılara sahiptir. Bu yaklaşıma göre insan bütünüyle olmasa da önemli derecede özgür bir varlıktır. Tamamıyla sosyalleşmenin bir ürünü değildir. İnsan dinamik, yaratıcı, etkin ve özgür bir varoluşa sahiptir.

Sembolik Etkileşimcilik Kuramı
Sembolik etkileşimci kuram, toplumsal düzen ve toplumsal değişim kavramlarını küçük parçadan büyük parçaya giderek açıklar. Toplumu bireylerin günlük etkileşimlerinin ürünü olarak görür. Bu kurama göre, insan ilişkilerinin temelinde bir semboller bütünü olan dil vardır. Ortak dil sayesinde ortak düşünce ve davranışlar gelişir.

Feminist yaklaşım
Feminist yaklaşım, eğitime kadın bakışından ve daha çok eşitsizlik çerçevesinde yaklaşır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nedenleri ve sonuçları üzerinde durarak, bu eşitsizliklerin giderilmesini hedefler.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Eğitim programları, yeni eğitim ihtiyaçlarına cevap verme amacıyla geliştirilen yaşantılar düzeneğidir. Bu programların geliştirilmesinde geçmiş veya mevcut eğitim programları hakkında bilgi edinilir, onların uygulanabilir veya yeni programlarda uygulanmaması gereken yönleri ele alınır ve bu değerlendirmeler geliştirilmesi planlanan programlar için önemli bir referans noktası hâline gelir. Aynı zamanda programlar geliştirilirken ülkenin gerçekleri dikkate alınır ve hedefler belirlenirken bu gerçekler referans noktası olur. Bunlarla birlikte program geliştirme sürecinde "Eğitimin amacı, anlamı, yöntemleri ne olmalıdır? Okulun varlık amacı nedir?" gibi sorulara cevap aranır.

Bu açıklamada bahsedilen program geliştirme temelleri aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

A) Tarihî – Toplumsal – Psikolojik
B) Toplumsal – Tarihî – Felsefi
C) Felsefi – Toplumsal – Psikolojik
D) Psikolojik – Tarihî – Felsefi
E) Tarihî – Toplumsal – Felsefi

3. EĞİTİMİN TARİHİ TEMELLERİ

Eğitimin geçmişini incelemek eğitim tarihinin işidir.

Not: Önceden uygulanmış eğitim programlarının incelenmesi, eğitimin tarihi temeli açısından en önemli hususlarından biridir.

İSLAMİYET ÖNCESİ DÖNEMDE EĞİTİM

- İlk Türk devletlerinde eğitim biçimini yaşam koşulları belirlemiştir.
- Yetiştirilmek istenen insan tarzı cesur, kahraman ve bilge anlamına gelen "**alp**" insandır. (Alp insan tipi demek cesur olduğu kadar bilim sevgisi de olan kişi demektir.)
- Eğitimde, **töre** önemlidir. Töreyi belirleyen gelenek ve dinlerin eğitim üzerinde etkisi vardır.
- İslamiyet öncesi dönemde **mesleki eğitim** önemli bir yer tutmaktadır.
- Bazı el sanatları ile birlikte çocuk yetiştirmedeki koşullar eğitime damgasını vurmuştur.

Mevlüt GÜNDÜZ

İSLAMİYET SONRASI DÖNEMDE EĞİTİM

- Türk toplumlarında ilk kez medrese denen eğitim kurumları ortaya çıkmıştır.
- Türkler arasında Farabi, Birûnî, İbni Sina, Yusuf Has Hacip, Kaşgarlı Mahmut ve Ahmet Yesevî gibi ünü günümüze kadar gelen bilim adamları yetişmiştir. Bu bilim adamları aynı zamanda döneminin önemli eğitimcilerindendir.

FARABİ
Kendisine Aristo'dan sonra Muallim-i Sani (ikinci öğretmen) denir.

Eğitime İlişkin Görüşleri Şunlardır:
- ✓ İlk kez doğrudan eğitim bilimine ilişkin görüşler ileri sürmüştür.
- ✓ Eğitimin amacı, bireyin mutlu olmasını sağlamak ve bireyi topluma kazandırmaktır.
- ✓ Yöntem konusunda kolaydan- zora, basitten karmaşığa gidilmelidir. Bir şey öğretilmeden diğerine geçilmemelidir.
- ✓ Disiplin ne sert, ne de yumuşak olmalı, ılımlı bir yol izlenmelidir.
- ✓ Tartışma yönteminin eğitime sokulmasını söylemiştir.
- ✓ Eğitim ve öğretim bir birinden ayrılmalıdır.
- ✓ Çocuklar sorumluluk duygusuna sahip olarak yetiştirilmelidir.

İBN-İ SİNA
İbn-i Sina, dünya tıp ve eğitim tarihinde önemli bir yer tutar. Eğitimin ve öğretmenliğin uzmanlık gerektirdiğini, bu nedenle herkesin öğretmen olamayacağını savunmuştur.

Eğitim İle İlgili Görüşleri Şunlardır:
- ✓ Eğitimin sınıf ve statü farkı gözetmeksizin her çocuğa verilmesini ve meslek eğitimi kazandırmaya yönelik olmasını dile getirir.
- ✓ Öğretmen, çocuğu her yönüyle tanımalıdır. Çocukların yetenekleri tanınmalı ve onlarla ilgilenilmelidir
- ✓ Çocuğun zevk ve ilgileri meslek eğitiminde göz önünde tutulmalıdır. Oyun, çocuk eğitiminde önemlidir.
- ✓ Çocuğun ilk eğitimi ahlak eğitimi olmalıdır.
- ✓ Deney, gözlem ve araştırma yöntemini öne sürmüştür.
- ✓ Çocuk üstündeki baskı olumsuz sonuçlar doğurur. Öğretmen, yumuşak ve nazik bir tutum sergilemeli ancak otoriteyi kaybetmeyecek bir denge kurmalıdır.
- ✓ Öğretmen nitelikli ve uzman olmalı; dindar, dürüst, bilgili, insaflı, temiz, nazik ve sabırlı olmalıdır.

BİRUNİ
Bilimsel yöntemden yanadır. Ona göre araştırma, gözlem ve deneye dayanmalıdır. Duyduklarımız gördüklerimizden farklı olabilir. Öğrenmede taklit ve ezberciliğe yer yoktur. İnsan kendi aleyhine dahi olsa doğruluktan ayrılmamalıdır.

Yrd. Doç. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

YUSUF HAS HACİP

Yazdığı Kutadgu Bilig (Mutluluk veren bilgi) adlı eseri Türk eğitim tarihinde önemli yer tutar. Bu eseri, Türk düşünce hayatında önemli bir devir açmıştır.

Eğitime ilişkin görüşleri

- ✓ Bilgi çocuğa küçük yaşta öğretilirse, kalıcı olur.
- ✓ Anne ve babalar çocuklarıyla direk ilgilenmelidir. Anne - babalara, çocuklarına erdem ve bilgi kazandırmaları konusunda öğütler vermiştir.
- ✓ Eğitimde kız ve erkek ayrımı olmamalıdır.
- ✓ Ahlak ve fazilet eğitimi üzerinde durmuştur
- ✓ Çocuk, bilgin ve edepli öğretmen elinde yetiştirilmelidir.
- ✓ Öğrenme hayat boyu devam etmelidir.
- ✓ Çocuğun ilgisine göre eğitim verilmelidir.
- ✓ İşbaşında eğitimi savunmuştur.

Yazmış olduğu Kutadgu Bilig adlı eserinde toplum ve devlet hayatının düzenlenebilmesi için gerekli olan ahlak kurallarına ve değerlere yer vermiştir. Eserde ideal insan tipini ortaya koyarken, toplumsal hayattan örnekler vererek okuyuculara ulaşılabilir rol modeller sunmaktadır.

Bu parçada ahlak ve değerlerle ilgili bazı görüşleri verilen Türk-İslam bilgini aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ahmet Yesevi B) Kaşgarlı Mahmut

C) Yusuf Has Hacib D) Kınalızâde Ali Efendi

E) Mevlânâ Celâleddîn-î Rumî

KAŞGARLI MAHMUT

Türkçenin ilk sözlüğü olan Divan-ü Lügati't-Türk adlı eseriyle tanınır. Türkçe'nin üstün bir dil olduğuna inanır. Türkler için yeni bir hedef- ufuk belirlemiştir. Aile içinde çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi üzerinde durur. Çocuk oyunları hakkında eserde geniş bilgiler mevcuttur. Dil öğretimi konusunda başarılı bir yöntem izlemiştir.

AHMET YESEVİ

- ✓ İlk Türk tarikatını kurmuştur.
- ✓ Türklerin İslamiyet'e ve tasavvufa dayalı eğitiminde etkili olmuştur.
- ✓ Divan-ı Hikmet adlı eseriyle Türk-İslam tasavvuf anlayışının öncülerindendir.
- ✓ İnsanlara hizmet ve iyilikte bulunma temel düşüncesidir.
- ✓ Sevgi ve mutluluğa dayalı bir hayat görüşünü benimsemiştir.
- ✓ Onun eğitimi, ahlaki ve dini değerlerin bireylerde şekillenmesine odaklanmıştır.
- ✓ Gelecek için bilim öğrenmek gerekir.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

- İslamiyet'in kabulü gazi ve veli insan tipini ortaya çıkarmış buda çok sayıda eserlerin meydana gelmesini sağlamıştır.
- İslam'ı kabul ile birlikte hayatın hemen her alanında olduğu gibi eğitim alanında da köklü değişiklikler meydana gelmiştir.
- İlk defa düzenli eğitim veren kurumlar da bu dönemde oluşmaya başlamıştır.
- Orta Asya'da Karahanlılar döneminden itibaren bir bilim ve kültür hayatı gelişmeye başlamıştır.

MEDRESELER

- Selçuklular zamanında kurulan medreseler, Osmanlılar zamanında da devam etmiştir.
- Kendi içinde ilk, orta ve yüksek basamaklara ayrılan bu okulların programlarında, hem İslami hem de pozitif bilimler yer almaktaydı. Ancak, İslami bilimler daha çok rağbet görmekteydi.
- Medreselerde, ilköğretimden yükseköğretime değin aşamalı bir eğitim uygulanıyordu. Gelir kaynakları vakıflarca karşılanan medreselerde öğrenciler, burslu ve yatılı olarak öğrenim görüyorlardı.
- Medreselere sıbyan okullarını bitirenler ya da kendi kendini özel olarak yetiştirmiş ve özel öğrenim görmüş erkek öğrenciler gitmekteydi. Kız öğrenciler medreselere alınmazdı.
- Medreseler, Osmanlı'nın ilk dönemlerinde özellikle başkentlik yapmış şehirlerde açılırdı.
- Medrese eğitimi tamamlandıktan sonra icazet alınırdı (Osmanlılar'da ve Doğu İslâm ülkelerinde, medrese ve tekke mensuplarıyla sanat erbabından eğitim ve öğrenimlerini tamamlayanlara üstatlarının verdiği yazılı belgeye icâzetnâme denilmiştir.)
- Medreselerde devletin ve toplumun hukuk, idare ve din alanlarına memur yetiştirilirdi.

- Selçuklular medreselerin yanı sıra ilköğretim düzeyinde de kurumlar açmışlardır. Küttap adı verilen bu kurumlarda, okuma-yazma, aritmetik gibi temel bilgiler öğretilir ve din eğitimi gerçekleştirilirdi. Küttaplar genellikle camilere bitişikti.
- Selçuklular döneminde ortaya çıkmış önemli bir eğitim kurumu da Ahilik'tir. Ahi, kardeş anlamına gelen bir sözcüktür. Ahilik, mesleki ve dini nitelikte bir lonca kurumu olup küçük esnaf, sanatkar, usta, kalfa ve çıraklara meslek öncesinde ve meslek içinde yetişme olanağı sağlayan bir meslek eğitimi sistemidir. Ahi Evran tarafından kurulan Ahiliğin en önemli temel felsefesi "kamil insan" yetiştirmekti.

- Türk ve dünya düşünce tarihini etkileyen Mevlana, Yunus Emre, Âşık Paşa ve Hacı Bektaşi Veli gibi büyük Türk şair ve düşünürleri yetişmiş, Tanrı ve insan sevgisi konularını en güzel biçimde işlemişlerdir.
- Müderris denen medrese hocaları seçkin kimselerdi ve ölünceye kadar görevde kalırlardı.

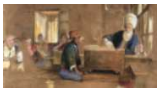

Sıbyan Mektepleri: İlköğretim düzeyindeki bu okullar, vakıflarca kurulur ve giderleri de yine vakıflarca karşılanırdı. Mahalle mektebi olarak da adlandırılan bu okullar zorunlu değildi. 6-12 yaşındaki kız ve erkek çocuklar 3-4 yıl süreyle bu okullara devam ederlerdi. Bu okulların amacı, genel olarak çocuklara temel düzeyde okuma-yazma ve aritmetik öğretmekti. Sınıf sistemi yoktu ve öğrenciler bireysel başarılarına göre ilerlerdi.

Rüşdiye Mektepleri, bu dönemde açılan sivil eğitim kurumlarıdır. Bilimi yaygınlaştırmak için açılan dünyevi bilimlerin öğretildiği; Harbiye, Bahriye ve Tıbbiye mekteplerine daha yetkin öğrenciler hazırlayan bir okuldu. Rüşdiyeleri, idadiler ve sultaniler izlemiştir. Rüşdiyeler, sıbyan mektebini bitirenlere yönelik dört yıl süreli; idadiler, dört yıllık rüşdiye üzerine üç yıl süreli ve sultaniler, rüşdiyelerin üzerine altı yıl süreli ortaöğretim kurumlarıydı. Özellikle, idadi ve sultanilerin programlarında din ağırlıklı dersler yer almamıştır.

Enderun Mektebi; Saray, ordu ve hükümet işlerinde çalışacak yönetici ve devlet adamı yetiştirmek için saray içinde kurulan okuldur. II. Murad zamanında kurulan Enderun Mektebi gerçek şahsiyetine Fatih Sultan Mehmed zamanında kavuşmuştur. Bu eğitim kurumlarının içerisinde askerlik, yöneticilik, güzel sanatlar bölümleri bulunmaktadır. Hristiyan ailelerden gelen küçük çocuklar önce Müslüman Türk ailelerinin yanında kalır. Orada yetişenler daha sonra acemi oğlanlar saray ve kışlalarında eğitim görürler. Buralarda alınan eğitimden sonra çeşitli askeri zümreler içerisine gönderilirlerdi. Buralarda gösterdikleri başarı ile daha yüksek seviyede eğitilmek üzere Enderun'a alınırlardı. Amacı Hristiyan tebaadan alınan yetenekli çocukları iyi, güvenilir devlet adamı ve askeri olarak eğitmektir.

OSMANLI YENILEŞME DÖNEMINDE EĞITIM

- Eğitimde yenilenmeye, askeri okullar açılarak başlanmıştır.
- İlk uygulamaları mühendis hanelerde görülen yeni tarz bilim ve eğitim anlayışına değişiklik katmıştır.
- Bu dönemde ilk kez yabancı öğretmenler görevlendirilmiştir.
- Ayrıca bu dönemde ilk kez ilköğretim zorunluluğu getirilmiştir.
- Tercüme odaları kurularak yabancı dil öğrenimi genişletilmiştir.

TANZİMAT DÖNEMİ

- Osmanlı yönetimine ve Türklere karşı düşmanca davranan Avrupa kamuoyunu kazanmak istenmiştir ve Avrupa devletlerinin baskıları nedeniyle de eğitimde yeniliklere gidilmiştir.
- Eğitim bir bilim olarak görülmeye başlanırken aynı zamanda eğitim bilimi kitapları da yazılmaya başlanmıştır.
- Eğitimde yenileşmeler aslında çok az sayıda yöneticiler, aydınlar ve öğretmenler tarafından başlatılmıştır.
- Azınlık ve yabancı okulları büyük gelişmeler göstermiştir. Bu gelişmeler artık devlet için bir tehlike haline gelmeye başlamıştır.
- Açılan yeni okulların ders programlarına hayata yönelik dersler eklenmiştir.
- İlk kez öğretmen yetiştirilen meslek okulları açılmıştır.
- Öğrenci ve öğretmenlerin kılık ve kıyafetleri belirlenmeye başlanmıştır.
- Disiplin şekli olarak görülen falaka yasal olarak kaldırılmıştır.
- Çağdaş öğretmen yetiştirmek için bugünkü anlamda ilk öğretmen okulu erkeklere yönelik olarak 16 Mart 1848'de "Dârülmuallimîn" adıyla açılmıştır. Dârü'l-Muallimât ise 1870 yılında Osmanlı Devleti'nde, ilk ve orta öğretim kız okullarına öğretmen yetiştirmek için açılan eğitim kurumudur.

İnâs Rüştiyesi: Osmanlı Devleti döneminde kız öğrencilerin gittiği ortaokul düzeyindeki eğitim kurumlarına verilen adı ifade eder.

Mekteb-i Harbiye ve Mekteb-i Tıbbiye, Osmanlı İmparatorluğu'nda modern askeri ve mesleki eğitimi başlatmak için 19. yüzyılda kurulan iki önemli öncü yükseköğretim kurumudur.

Şehzadegan Mektebi, Osmanlı hanedanına mensup şehzadelerin ve hanım sultanların ilk eğitimlerini aldıkları saray içindeki özel bir okuluydu.

1869 MAARİF-İ UMUMİYE NİZAMNAMESİ VE ÖGRETMEN YETİŞTİRME TARİHİMİZDEKİ YERİ

1. İlköğretimi zorunlu hale getiriyordu
2. Okulları muhtelif kısımlara ve derecelere ayırıyordu.
3. Bin evden fazla yerleşim yerlerinde idadi açılıyor, 500 ev bulunan kasabalarda rüştiye açılması hedefleniyordu. Sıbyan okulları ise her köyde ve her mahallede bulunacaktı. Ayrıca İstanbul'da bir Darülfünun açılması tasarlanıyordu.
4. Eğitim-öğretim işini bir düzene koymaya çalışıyordu.
5. Öğretmenlerin iyi yetişmeleri ve itibarlarının artırılması için çareler arıyordu.
6. Maarif Nezareti teşkilatında da yenilikler getiriyor, vilayet maarif meclisleri teşkil ediyordu.
7. Öğrencileri daha iyiye motive edecek yeni kaide ve usuller getirmeye çalışıyordu.
8. Eğitim- öğretim giderleri için halkın da maddi katkıda bulunması için tedbirler alıyordu.
9. İlmi faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların yaygınlaştırılması amaçlanıyordu.
10. Eğitimin maddi yönü için halkın yardımı isteniyordu.

NOT: 1869 Maarif Nizamnamesinin gündeme getirdiği yenilikler, yapmaya çalıştığı ıslahatlar arasında medreseler ile ilgili herhangi bir düzenleme yoktur.

Prof Dr. N

CUMHURİYET DÖNEMİNDE EĞİTİM

Öğretimin birleştirilmesi, yabancı uzmanların davet edilmesi, yazı devrimi, Millet mekteplerinin kurulması, üniversite reformu, Köy Enstitülerinin kurulması ve Batı klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi bu dönemde gerçekleşen önemli eğitim hareketleridir.

- 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Böylelikle medreseler kaldırılmıştır. İlköğretim zorunlu hale geldi ve parasız oldu. Yüksek din adamı yetiştirmek için ilahiyat fakültesi açıldı. Dinin doğru bir şekilde öğretilmesi için okullar açıldı. Eğitimde laikleşme çabası başladı.
- Kadınların eğitimine önem verildiği için karma eğitime geçilmiştir.
- Tarih ve dil konularında milli amaca yönelme olmuştur.
- Eğitimin gelişmesi için zaman zaman batılı eğitimcilerden yararlanılmıştır.
- Maarif Teşkilatı Kanunu (1926) çıkarıldı. Millî Eğitim Bakanlığı'nın nasıl çalışacağı Maarif Teşkilatı Kanunu ile belirlenmiştir. Türkiye'de İlkokul, lise ve üniversitelerde verilecek eğitimin esasları bu kanunla düzenlenmiştir. Bu kanunla bugünkü eğitim sisteminin ana çizgileri oluşturuldu.
- 1928 yılında Latin alfabesi kabul edilmiştir. Alfabe değişikliğinin hızla uygulanması için yaygın bir eğitim kampanyası başlatılmış, bu amaçla Millet Mektepleri açılmıştır.

- Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından alınan kararla, 1933'te kapatılan Darülfünun'un yerine 1933'te İstanbul Üniversitesi kurulur. Bu olayda Albert Malche'nin raporu önemli rol oynamıştır.

- Ülkemize gelip farklı konularda rapor hazırlayan önemli kişiler John Dewey, Alfred Kühne, Omer Buyse, Albret Malche, Beryl Parker, ve Kate V. Wofford'dur.
- Eğitimin gelişimine yönelik kararlar almak için 1939'dan itibaren Milli Eğitim Şûraları toplanmaya başlamıştır.
- 1940 yılında Türkiye'de nitelikli öğretmen yetiştirme alanında "Köy Enstitüleri" kurulmuştur. Köy Enstitüleri, neredeyse tüm Anadolu'nun okulsuz ve öğretmensiz olduğu gerçeği göz önüne alınarak ilkokul mezunu zeki köy çocuklarının bu okullarda yetiştirildikten sonra yeniden köylere giderek öğretmen olarak çalışmaları düşüncesiyle kurulmuştur.
- Köy Enstitüsü projesi bütünüyle Türkiye Cumhuriyeti'ne aittir ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından yönetilmiş bir programdır. Köy Enstitülerinin kurucusu ve en önemli fikir önderi aynı zamanda dönemin İlköğretim Genel Müdürü ise İsmail Hakkı Tonguç'tur.

- 1924'te ülkemize çağrılan ve Türkiye Maarifi Hakkında Rapor adıyla bir de rapor veren John Dewey, 1945'te ikinci kez ülkemize gelip Hasanoğlan Köy Enstitüsündeki eğitim uygulamalarını görünce bütün dünyaya şöyle sesleniyor:

> "Benim düşlediğim okullar, Türkiye'de "köy enstitüleri" olarak kurulmuş. Tüm dünyanın bu okulları görüp eğitim sistemlerini Türklerin kurduğu bu okulları göz önünde bulundurarak yeniden yapılandırmaları isabetli olacaktır."

DEWEY

- Pragmatist felsefeyi eğitime uygulamıştır.
- Ona göre; eğitim, yaşam boyu süren bir eylemdir.
- En etkili öğrenme, yaparak ve yaşarak edinilir.
- Çocuğun doğal yapısı, bireysel farklılıkları dikkate alınmalı ve eğitimin merkezi çocuk olmalı, dersler de onun ilgi ve yeteneklerine göre düzenlenmelidir.
- Çocuk edilgen, ezberci bir eğitime asla zorlanmamalı, kurama değil uygulamaya ağırlık verilmelidir.
- Bilgiler hiçbir zaman hazır sunulmamalı, çocuğun keşfetmesine ve düşünmesine olanak tanınmalıdır.

NOT: Cumhuriyet döneminde eğitim alanında yapılan en önemli yenilik, eğitim ve öğretimin birleştirilmesi, laikleştirilmesi ve millî bir yapıya kavuşturulmasıdır.

Başlıca Eğitim Yenilikleri

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924)

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği) bütün eğitim kurumlarını tek bir elde (Millî Eğitim Bakanlığına) bağlayıp yapısal birliği sağlarken, Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun bu birliği pekiştirerek ilkokul, ortaokul ve liselerin ders programlarını, öğretmenlik esaslarını ve okul açma kurallarını ayrıntılı ve modern bir şekilde düzenlemiştir.

Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun (1926)

- Türkiye'de, ilkokul lise ve yükseköğretimin belli esaslara göre düzenlenmesi için kabul edildi. Devletin izni olmadan okul açılamayacağı belirtilerek okullarda hangi derslerin ne şekilde okutulacağı belirlendi.
- Eğitim sistemi düzenlendi.
- Bugünkü eğitim sistemi ana çizgileri ile kuruldu.
- Okul açma yetkisi Milli Eğitim Bakanlığına verildi.
- Yabancı okullarda Türkçe, Tarih, Coğrafya ve Felsefe derslerinin Türk öğretmenler tarafından okutulması karara bağlandı.
- Tefsir ve Tefsir Tarihi, Hadis ve Hadis Tarihi, Fıkıh Tarihi, Kelâm Tarihi gibi dersler, müfredattan kaldırılmıştır.
- İlköğretimin ücretsiz ve zorunlu olduğu belirtildi.
- Karma eğitim ilkesi kabul edildi.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Yeni Türk Harflerinin Kabulü (1928), Millet Mektepleri (1928), Türk Tarih Kurumu (1931) ve Türk Dil Kurumu (1932), Üniversite Reformu (1933), Köy Enstitüleri (1940)

- 1961 yılında 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu çıktı.
- 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile milli eğitimin temel ilkeleri saptanmış, eğitim sisteminin yapısı okulöncesi eğitim, temel eğitim, ortaöğretim ve yükseköğretim olarak belirlenmiştir.
- 1973 yılında çıkarılan Milli Eğitim Temel Kanunu gereği, öğretmenlerin yükseköğretimde yetiştirilmeleri adına lise dengi ilk öğretmen okulları 1974 yılında kapatılıp iki yıllık eğitim enstitülerine dönüştürülmüştür. 1982 yılında yürürlüğe giren kararname ile iki yıllık eğitim enstitüleri eğitim yüksekokuluna dönüştürülerek eğitim fakültelerine bağlanmıştır. 1982'de öğretmen yetiştirme görevi üniversitelere verildi.
- Onbirinci Milli Eğitim Şurasında (1982) öğretmenlerin, öğretecekleri alanda en az lisans mezunu olmaları ve güçlü bir öğretmenlik meslek bilgisine sahip olmaları istenmiştir.
- 1997 yılında ortaokul düzeyindeki bütün okullar kaldırılmış ve ilköğretim kesintisiz ve zorunlu olarak 8 yıla çıkarılmıştır.
- 2004-2005 eğitim-öğretim yılından itibaren yapılandırmacı öğrenme anlayışına geçildi.
- 2012 yılında 4+4+4 uygulamasına geçilmiştir.
- 2024 yılında Türkiye Yüzyılı Maarif Modeline geçildi.
- 2024 yılında 7528 sayılı Öğretmenlik Mesleği Kanunu yayımlandı.

Emrullah Efendi, eğitimde yenileşmenin yükseköğretimden başlatılması gerektiğini "Tûbâ Ağacı Nazariyesi" teorisi ile savunmuştur. Satı Bey ise bu teoriye karşı çıkarak eğitimde yenileşmenin ilkokuldan başlatılmasının daha iyi olacağını ifade ederek "Kiraz Ağacı Nazariyesi" teorisini savunmuştur.

EĞİTİMLE İLGİLİ ÜNLÜ DÜŞÜNÜRLERİN GÖRÜŞLERİ

GAZALİ

- Anne ve baba çocuklarına en iyi şekilde bakmakla yükümlüdür.
- Çocuklar gördüklerini taklit eder.
- Çocuğa iyi davranış kazandırılmalı, aydınlatılmalı, kötü arkadaşlardan sakınınmalıdır.
- Çocuklar küçük yaşta eğitilmelidir. Her şeyin iyisini ve doğrusunu öğrenmelidir.
- Çocuk bir cehverdir ve iyi öğretmende okumalıdır. Öğretmen, onlara rehberlik etmelidir.
- Çocuklara kavrayabileceği şeyler öğretmelidir.
- Gazzâlî'nin eğitim anlayışında üç farklı öğrenme anlayışı ön plana çıkmaktadır. Bunlar "anlatma ve gösterme ile öğrenme yöntemi", "yaparak yaşayarak öğrenme" ve "problem çözerek öğrenme" olarak ifade edilmektedirler. Gazzâlî ilk olarak eğitimcinin aktaracağı bilgileri anlatması ve göstermesine dikkat çeker.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU

- Baltacıoğlu'nun eğitim yaklaşımına benzer olarak günümüz eğitiminde tasarım beceri atölyeleri bulunmaktadır. Baltacıoğlu, öğrencilerin hayatın kendisiyle buluşabileceği, üretebileceği bir eğitimi önemsemektedir. Eğitimin en önemli amaçlarından birinin üretici adam yetiştirmek olduğunu belirtir. "Atölye içinde okul" anlayışını ortaya koyar ve öğrencinin bizzat üretime katılması gerektiğini vurgular.
- Baltacıoğlu'na göre eğitim bir öğretim işi değil bir yaşama biçimidir ve okulun görevi çocukları hayata hazırlamaktır.
- Baltacıoğlu, şahsiyet pedagojisine uygun olan okula "İçtimai Mektep" der. Baltacıoğlu'nun amacı, ezbere dayanan eğitimi kaldırarak gerçek hayatı eğitimin merkezine almaktır. Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışı "şahsiyet ilkesi", "çevre ilkesi", "çalışma ilkesi", "verim ilkesi" ve "başlatma ilkesi" ilkelerine dayanmaktadır.
- Baltacıoğlu'nun düşüncelerinin günümüzde benimsenen yapılandırmacılık yaklaşımıyla benzer olduğu görülmektedir.
- Sanat eğitiminin bireyin kişilik gelişiminde önemli olduğunu belirtir.

JEAN-JACQUES ROUSSEAU

- Onun eğitim anlayışı da natüralist, özgürlükçü, özgürlükle bir anlam bulduğunu düşündüğü yurttaşlık bilincinin sağlanması yönündeki eğilim ile belirginleşir.
- Rousseau'nun Emile bir çocuk büyüyor adlı eserindeki eğitim anlayışı natüralizmdeki eğitim anlayışı kapsamına dahildir.
- Rousseau genel olarak özgürlüğe çok önem verir ve özgürlüğün de doğada mevcut olduğunu düşündüğünden dolayı eğitimin de doğal, özgür olmasını ve bu karakterde yurttaşlar yetiştirmesi gerektiğini savunur.
- Rousseau'nın eğitim anlayışı "doğaya dayalı eğitim"dir. O'na göre, çocuklardaki doğal eğilimleri bastırmak ve disiplin altına almak yerine onları teşvik edip gelişimlerine imkân sağlanmalıdır. Bunun aracı da çocukların kafalarını kaldıramadıkları kitaplar ve sınavlar yerine yaşamın yani doğanın kendisidir.
- Ona göre çocuk, neye ilgi duyuyorsa kendini neye yönelmiş hissediyorsa ancak onu öğrenmelidir.
- Bilgiler çocuğa öğrenmeye bilişsel olarak hazır olduğunda verilmelidir.
- Çocuk kendi keşfetme süreci aracılığıyla en iyi biçimde öğrenir.
- Eğitim ve çocuk yetiştirme, disiplinci olmaktan çok izin verici bir etkileşime dayanmalıdır.

HAREZMÎ

- Öğrencilerimizi yalnızca bilgi edinicisi değil, aynı zamanda çözüm üreten, yaratıcı düşünceler geliştiren, problem çözme yeteneğiyle donatılmış bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlar.
- Bu model, disiplinler arası bir yaklaşımı benimseyerek, öğrencilerimizin farklı alanlarda bilgi ve becerilerini harmanlayarak yenilikçi çözümler üretmelerini teşvik eder.
- Yeni müfredatımızda bilgi temelli eğitim anlayışından, beceri temelli eğitim anlayışına geçişi kolaylaştıran bir alt model olarak öğrencilerimizin yaratıcılığını, hayal gücünü ve eleştirel düşünme yetilerini geliştirir.
- Öğrencilerin gerçek yaşam problemlerini belirleme ve çözme sürecinde aktif rol almalarını teşvik eden disiplinler arası bir yaklaşımı olan bir modeldir.
- Ülkemizin eğitim sisteminde önemli bir dönüşüm olan Maarif Modelinin bir parçası olarak görülmektedir.

Prof. Dr. Ünal GÜNDÜZ

NURETTİN TOPÇU: Nurettin Topçu'nun "Türkiye'nin Maarif Davası" adlı eseri, Türk eğitim sisteminin ahlaki, kültürel ve manevi değerler üzerinden yeniden inşa edilmesini savunan köklü bir reform teklifidir. Maarif Modelin millî ve manevi değerler eksenindeki ahlak anlayışında, Topçu'nun "İsyan Ahlakı" ve Anadolu merkezli eğitim felsefesi temel alınmıştır.

- Eğitimin temel gayesi sadece bilgi yüklemek değil, insanın ruhunu ve ahlakını yüceltmektir.
- Okul, bireye sadece meslek kazandıran bir yer değil, şahsiyet ve karakter şekillendiren bir merkez olmalıdır.
- Öğretmen, sınıfta sadece ders anlatan bir memur değil, insan ruhunu işleyen bir imar sanatkarıdır.
- Muallimlik bir geçim kapısı değil, bir adanmışlık ve ruh işçiliğidir; öğrenciye rehberlik ve örneklik eder.
- Muallimin emeği para ile ölçülemez, onun mükafatı yetiştirdiği ahlaklı nesillerdir.
- Eğitim, Türk-İslam kültürünün tarihi köklerine ve manevi dinamiklerine dayanmalıdır.
- Okullar, ezberleyen değil, sorgulayan, felsefi derinliğe sahip ve hür düşünebilen bireyler yetiştirmelidir.
- Müfredat; din (maneviyat), bilim (akıl) ve sanatı (estetik) bir arada barındırmalıdır.

4. EĞİTİMİN EKONOMİK TEMELLERİ

Eğitim ekonomisi ise bireyleri belli bir bilgi ve beceri ile donatarak üretim sürecinde kullanılan işgücü, sermaye, doğal kaynaklar ve teknolojinin en iyi şekilde değerlendirilmesini amaçlayan ve bunu yaparken de ekonominin temel ilkelerinden hareket eden bir çalışma alanıdır.

Arz ve Talep: Arz ve talep ekonominin temel iki kavramıdır. Arz, üreticilerin belirli bir fiyat karşılığında piyasaya sunmak istediği mal ve hizmet anlamına gelmektedir. Talep ise tüketicilerin belirli bir fiyat karşılığında tüketmeyi hedefledikleri mal ve hizmet bütünüdür.

Eğitim arzı, çeşitli düzeylerdeki eğitim kurumlarının bireylere sunduğu eğitim hizmetlerini ifade eder. Eğitim arzı, İlk ve orta öğretim kuruluşlarıyla yüksek ve üniversite gibi eğitim kurumlarının eğitim hizmeti görmek için arz ettikleri **zamandır**. Eğitimde arz, okul öncesinden yükseköğretime kadar eğitim hizmeti için arz edilen zaman, yer ve hizmet verilecek öğrenci sayısıdır. **Eğitim talebi,** bir ülke vatandaşlarının belli bir dönem içinde, belli maliyetlere katlanarak almak istedikleri eğitim hizmetleridir.

İstihdam: Üretim faktörlerinin gelir sağlamak amacıyla çalışması ya da çalıştırılmasıdır.

Gereksinim: Tatmin edildiklerinde bireylere haz, tatmin edilmediklerinde üzüntü ve acı veren duygulardır.

Maliyet: Bir mal ya da hizmet üretmek için sarf edilen kaynakların parasal karşılığıdır.

Alternatif Maliyet (Fırsat Maliyeti): Tercih, insan gereksinimlerini en iyi karşılayan mal ve hizmetlerin seçilmesi ve insan gereksinimlerinin karşılanmasını ifade etmektedir. Bu noktada sınırlı kabul edilen mal ve hizmetlerin arasından en iyi tercihin yapılması ve gereksinimleri karşılayan diğer alternatif mal ve hizmetlerin terk edilmesi, ekonomi biliminde alternatif maliyet (fırsat maliyeti) kavramıyla açıklanmaktadır.

Beşeri sermaye: Bireylerin iş yapabilme ve zihinsel yeteneklerinin geliştirilmesi, verimliliklerinin artırılması ve gelecekte ekonomik güç elde etme potansiyellerinin geliştirilmesi amacıyla eğitim, yetiştirme gibi etkinliklerle kazandırılan alışkanlıklar, bilgi kazanma ve gelecekte daha iyi iş olanakları için yer değiştirebilme etmenlerinin oluşturduğu sermaye olarak tanımlanabilir.

Üretim: İnsan gereksinimlerinin karşılanması amacıyla mal ve hizmetlerin oluşturulması çabalarının tümü üretimdir.

Tüketim: Mal ve hizmetlerin insan gereksinimlerini gidermesi amacıyla kullanımı, tüketim kavramıyla açıklanmaktadır.

Yatırım: Belirli bir zaman dilimi içerisinde ekonomide yer alan üretim araçlarının birikimi amacıyla yapılan harcamalar, yatırım kapsamında incelenmektedir.

Gelir: En genel anlamıyla belli bir dönemde yaratılan mal ve hizmetler toplamı olarak tanımlanabilir. Kira, ücret, kar ve faiz başlıca gelir türleridir.

Harcama: İhtiyaçların karşılanması amacıyla mal ve hizmetlerin kullanılmasıdır.

Ekonomik Büyüme ve Kalkınma: Ekonomik büyüme, bir ülkenin toplam olarak reel milli gelirinde meydana gelen yıllık artış oranını ifade etmektedir. Büyüme daha çok **nicel**, kalkınma ise nicelikle birlikte **nitelik** boyutunu da içeren bir kavramdır.

Eğitimin Maliyeti: Bir mal ya da hizmetin elde edilebilmesi için başka mal ya da hizmetlerden vazgeçmek, mal ve hizmetlerin üretilebilmesi için kullanılması gereken miktar; maliyet kavramıyla açıklanmaktadır. Maliyet, ekonomik süreçlerde genel olarak para ile ifade edilmektedir. Ekonomi biliminde maliyet, genel

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

olarak, bir mal ya da hizmetin elde edilmesinin değeri, mal ve hizmetlerin üretim giderlerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Eğitim maliyetleri doğrudan ve dolaylı maliyetler olarak ikiye ayrılır:

Doğrudan maliyetler, eğitim hizmetinin üretilmesinde kullanılan girdilerin maliyetleridir. (Öğretmen maaşları, kitap alımlar vb.)

Dolaylı maliyetler, eğitim hizmetlerinin üretilmesi için katlanılması gereken maliyetlerdir. (Öğrencinin eğitime harcadığı zaman)

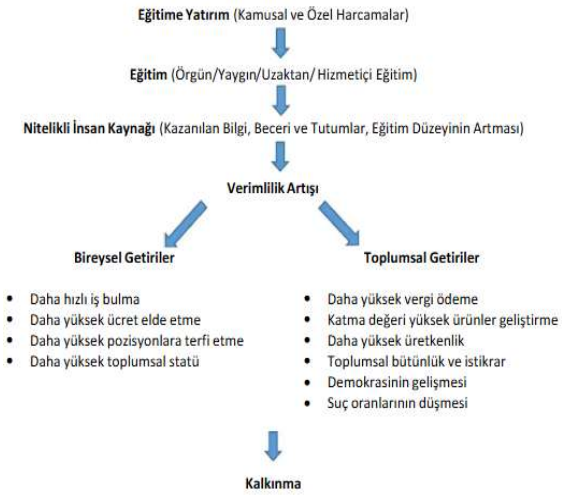

Eğitimin Finansman Kaynakları

- Konsolide bütçeden ayrılan kaynaklar (kamu maliyesinde, genel ve katma bütçelerin birleştirilmesi ve bundan hazine yardımları ile devlet katkısının düşülmesi yoluyla bulunan bütçe)
- Eğitime katkı payı, öğrenci katkı payı
- Çıraklık ve Meslekî-Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonundan ayrılan kaynaklar
- Döner sermaye işletmelerinden sağlanan gelirler
- Dernek gelirleri
- İl özel idareleri bütçesinden ayrılan kaynaklar
- Halk (kişi ve kuruluşlar) katkıları-bağışlar
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan krediler, burslar ve bağışlar
- Vakıf ve fonların sağladığı maddi destekler
- Merkezi yönetim bütçesinden ayrılan finansal paylar
- Okul-aile birliklerinin gelirleri

5. EĞİTİMİN POLİTİK TEMELLERİ

Eğitim politikası, birey ve toplumun eğitilmesi işinin bir düzen içerisinde yürütülmesi sanatı ve yöntemi şeklinde tanımlanabilir.

- Eğitim politikaları, eğitim sistemi ve okulların yönetimiyle ilgili belirlenen ilke, yasa ve kurallar toplamıdır.

- Eğitim politikasının başlıca konuları, eğitim kurumlarının alt yapı yaptırımları, okul ve sınıfların büyüklüğü, bireylerin okul tercihleri, eğitimde özelleşme, öğretmen yetiştirme, öğretmen istihdamı, öğretmen maaşları, eğitim programları, öğretim yöntemleri, eğitimde öncelikler, öğrencilere kazandırılacak temel değerler, mezuniyet için yerine getirilecek temel gereklilikler gibi konulardır.

Eğitimin Politik İşlevleri

- Politik sistemlerin devamlılığını sağlamak
- Bireyleri siyasallaştırmak
- Etkili yönetici ve liderler yetiştirmek
- Etkili vatandaşlar yetiştirmek
- Var olan siyasal düzeni koruyacak, milli değerlere ve millet bilincine sahip bireyler yetiştirmek,
- Ülke yönetiminde görevler üstelenecek liderler yetiştirmek,
- Toplumsal gelişme ve ilerlemeyi sağlayacak bireyler yetiştirmek,
- Demokratik yaşamın geliştirilmesine katkı getirecek bireyler yetiştirmek.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

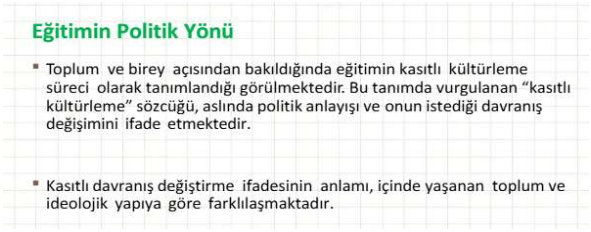

Eğitim politikaları saptanmasında etkili kurumlar ve yapılar:

Merkezi Hükümet, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Talim Terbiye Kurulu, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu

6. EĞİTİMİN HUKUKİ TEMELLERİ

- Ülkemizde mevcut milli eğitim sistemi ile ilgili politika ve uygulamaları belirleyen uluslararası ve ulusal düzeyde düzenlemeler vardır.
- İnsanlar birlikte yaşamak zorundadır. Birlikte yaşanılan ortamlarda da uyulması gereken birtakım kurallar vardır. Bu kurallar ilk zamanlar ahlak, görgü, töre, din kuralları iken, genişleyen toplum, soy kılan, kabile, şehir devleti, devlet, hatta İmparatorluklar derken, toplumda düzeni sağlamak için hukuk kuralları ortaya çıkmıştır.
- Aslında hukuk kuralları diğer toplumsal kurallardan doğmuştur. Hukuk kurallarının güçlü bir yaptırımı varken, diğer toplumsal kuralların yaptırımları toplumdan topluma, zamandan zamana değişse de hukuk kuralları kadar güçlü değildir.

BAZI ULUSLARARASI HUKUK BELGELERİNDE EĞİTİM
İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

HUKUK SİSTEMİMİZDE EĞİTİMLE İLGİLİ BAZI TEMEL YASALAR
Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 7528 Sayılı Öğretmenlik Meslek Kanunu

YÜKSEKÖĞRETİMLE İLGİLİ YASALAR
Türkiye'de yükseköğretimle ilgili temel yasalardan biri **2547** sayılı Yükseköğretim Kanunu'dur. Bu kanun, amaçlar, kapsam, tanımlar, genel, hükümler, üst kuruluşlar, yükseköğretim kurumları, öğretim elemanları, çalışma ve denetim, öğretim ve öğrenciler, memurlar ve diğer görevliler, disiplin ve ceza işleri, mali hükümler başlıklı ceza işleri, mali hükümler başlıklı bölümlerden oluşur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

TÜRK MİLLÎ EĞİTİM SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- Türk Milli Eğitim sisteminin genel yapısı 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı merkez örgütü (bakanlık), taşra örgütü (il ve ilçe müdürlükleri) ve yurtdışı örgütü biçiminde yapılanmıştır.
- Türk Milli Eğitim Sistemi örgütsel sistem özellikleri açısından alındığında; üst sistem, aracı üst sistem ve temel sistem olarak adlandırılabilecek bir görünüm sunmaktadır. Üst sistem MEB merkez örgütü, aracı üst sistem il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri, temel sistemler ise eğitim kurumları olarak alınmaktadır.
- Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşur. Örgün eğitim; okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar.

Yaygın öğretim kurumları, halk eğitimi merkezi, olgunlaşma enstitüsü ile Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu'dur.

Halk eğitimi merkezileri, hayat boyu öğrenme kapsamında kurslar ile eğitici faaliyetlerin düzenlendiği kurumlardır.

Olgunlaşma enstitüleri, kültürel değerleri ve geleneksel sanatları araştıran, özelliklerini bozmadan geliştiren, arşivleyen, gelecek kuşaklara aktaran, ulusal ve uluslararası alanlarda tanıtımını sağlayan, bünyesinde araştırma, tasarım, tanıtım ve pazarlama birimleri bulunabilen, sanatsal ağırlıklı eğitim ve üretim çalışmalarını birlikte sürdüren, kurs programları ve her türlü yatay ve dikey geçişlere elverişli denklik programları uygulayarak belge almayı sağlayan eğitim kurumlarıdır.

Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu, uzaktan eğitim teknolojilerini uygulayarak kurs ve sertifika program eğitimlerini veren okullardır.

Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri

I – Genellik ve eşitlik: Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

II – Ferdin ve toplumun ihtiyaçları: Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

III – Yöneltme: Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler. Milli eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir. Yöneltmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanılır.

IV – Eğitim hakkı: İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

V – Fırsat ve imkan eşitliği: Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

VI – Süreklilik: Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

YETİŞKİN EĞİTİMİ

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, bireylere evlilik öncesinde evliliğe uyum eğitimi vermeyi planlamaktadır.

Planlanan bu eğitim Türk Millî Eğitimi'nin temel ilkelerinden hangisini daha çok desteklemektedir?

A) Süreklilik B) Bilimsellik

C) Karma eğitim D) Yöneltme

E) Fırsat ve imkân eşitliği

VII – Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği: Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir.

Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Mili Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

VIII – Demokrasi eğitimi: Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

IX – Laiklik: Türk milli eğitiminde laiklik esastır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

X – Bilimsellik: Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır.

Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımından teşvik edilir ve desteklenir.

XI – Planlılık: Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim - insan gücü - istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.

Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

XII – Karma eğitim: Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

XIII – Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği: Aynı alan içinde birden fazla örgün ve/veya yaygın eğitim kurumunun bir arada bulunması halinde eğitim kampüsü kurulabilir ve bunların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitim kampüsü yönetimi oluşturulabilir.

Eğitim kampüsü bünyesindeki ortak açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesi kampüs yönetimince yerine getirilir. Bu şekilde elde edilen gelirler, kampüsün ortak giderlerinde kullanılır.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Eğitim kampüslerinin kuruluşu, yönetiminin oluşumu, gelirlerinin harcanması ve denetlenmesi ile bu fıkrada belirtilen diğer hususlar Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle düzenlenir.

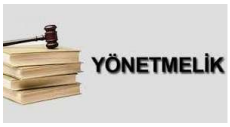

Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur. Okul-aile birlikleri, okulların eğitim ve öğretim hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; aynî ve nakdî bağışları kabul edebilir, maddi katkı sağlamak amacıyla sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenleyebilir, okulların bünyesinde bulunan açık alan, kantin, salon ve benzeri yerleri işlettirebilir veya işletebilirler. Öğrenci velileri hiçbir surette bağış yapmaya zorlanamaz.

Okul-aile birliklerinin kuruluş ve işleyişi, birlik organlarının oluşturulması ve seçim şekilleri, sosyal ve kültürel etkinliklerden sağlanan maddi katkılar, bağışların kabulü, harcanması ve denetlenmesi ile açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesinden sağlanan gelirlerin dağıtım yerleri ve oranları, harcanması ve denetlenmesine dair usul ve esaslar, Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan **yönetmelikle** düzenlenir.

Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde, gerekli görülen hallerde il milli eğitim müdürlükleri; il sınırları içerisinde bulunan bir veya birden fazla eğitim kampüsü yönetiminin veya okul-aile birliğinin işlettirebileceği veya işletebileceği yerlere ilişkin ihaleleri bunlar adına yapmaya yetkilidir.

Eğitim kampüsleri ve okul-aile birliklerinin gelirleri, genel bütçe gelirleri ile ilişkilendirilmeksizin eğitim kampüsü yönetimi ve okul-aile birliği adına bankalarda açılan özel hesaplarda tutulur.

Eğitim kampüsü yönetimleri ve okul-aile birlikleri, bu madde kapsamında yapacakları işlemler ve düzenlenen kâğıtlar yönünden damga vergisi ve harçlardan muaf; bunlara ve bunlar tarafından yapılan bağış ve yardımlar ise veraset ve intikal vergisinden müstesnadır.

XIV – Her yerde eğitim: Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır. Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.

Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı

Örgün ve yaygın eğitim: Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

Örgün Eğitim

A) Okul öncesi eğitimi:

Kapsam: Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar. Bu eğitim isteğe bağlıdır.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Amaç ve görevler: Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak;
2. Onları ilköğretime hazırlamak;
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak;
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

B) İlköğretim:

Kapsam: Mecburi ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. İlkokulların birinci sınıflarına o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Ancak çocuğun gelişim durumuna bağlı olarak okula erken başlaması veya kaydının ertelenmesi ile ilgili hususlar **yönetmelikle** düzenlenir.

Amaç ve görevler: İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;
2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.
3. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

C) Orta öğretim:

Kapsam: Ortaöğretim; ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsar. Bu okul ve kurumları bitirenlere, bitirdikleri programın özelliğine göre diploma verilir. Ancak mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin diploma alabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen fark derslerini tamamlaması zorunludur.

Amaç ve görevler: Ortaöğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,
2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

D) Yükseköğretim:

Kapsam: Yükseköğretim, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yükseköğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar.

Amaç ve görevler: Yükseköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

1. Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;
2. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak;
3. Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak;
4. Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, Hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve Hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek;
5. Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak;
6. Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır.

Yükseköğretim kurumları: Yükseköğretim kurumları şunlardır:
1. Üniversiteler,
2. Fakülteler,
3. Enstitüler,
4. Yüksekokullar,
5. Konservatuvarlar,
6. Meslek yüksekokulları
7. Uygulama ve araştırma merkezleri,

Yaygın Eğitim

Kapsam, amaç ve görevler: Yaygın eğitimin özel amacı, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yahut, herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademeden çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında,

1. Okuma - yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkanları hazırlamak,
2. Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkanları hazırlamak,
3. Milli kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı, benimsetici nitelikte eğitim yapmak,
4. Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,
5. İktisadi gücün arttırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek,
6. Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak,
7. Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonomimizin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkanlar hazırlamak,
8. Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre aşağıdakilerden hangisi yaygın eğitimin kapsam, amaç ve görevlerinden değildir?

A) Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak
B) Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonomimizin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkânlar hazırlamak
C) Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak
D) İktisadi gücün arttırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek
E) Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak

MEB'İN GÖREVLERİ (1 SAYILI CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ)

a) Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedenî, zihnî, ahlakî, manevî, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek; öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek,
b) Eğitim ve öğretimin her kademesi için ulusal politika ve stratejilerin belirlenmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, uygulamak, uygulanmasını izlemek ve denetlemek, ortaya çıkan yeni hizmet modellerine göre güncelleyerek geliştirmek,
c) Eğitim sistemini yeniliklere açık, dinamik, ekonomik ve toplumsal gelişimin gerekleriyle uyumlu biçimde güncel teknik ve modeller ışığında tasarlamak ve geliştirmek,
ç) Eğitime erişimi kolaylaştıran, her vatandaşın eğitim fırsat ve imkânlarından eşit derecede yararlanabilmesini teminat altına alan politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmak, belirlenen politikaları uygulamak, uygulanmasını izlemek ve koordine etmek,
d) Kız öğrencilerin, engellilerin ve toplumun özel ilgi bekleyen diğer kesimlerinin eğitime katılımını yaygınlaştıracak politika ve stratejilerin geliştirilmesi amacıyla gerekli çalışmaları yapmak, belirlenen politikaları uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,
e) Özel yetenek sahibi kişilerin bu niteliklerini koruyucu ve geliştirici özel eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,
f) Yükseköğretim kurumları dışındaki eğitim ve öğretim kurumlarını açmak, açılmasına izin vermek ve denetlemek,
g) Yurtdışında çalışan veya ikamet eden Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çalışmaları ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde yürütmek,
ğ) Yükseköğretim dışında kalan ve diğer kurum ve kuruluşlarca açılan örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarının denklik derecelerini belirlemek, program ve düzenlemelerini hazırlamak,
h) Yükseköğretimin millî eğitim politikası bütünlüğü içinde yürütülmesini sağlamak için, 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek,
ı) Kanunlarla ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen diğer görevleri yapmak.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı 1 Numaralı Kararnamesi'ne göre aşağıdakilerden hangisi Millî Eğitim Bakanlığının görev ve yetkilerindendir?

A) Bilgi toplumuna ilişkin hedef ve strateji tavsiyelerinde bulunmak
B) Gençlik çalışma ve projelerine ilişkin usul ve esasları belirlemek
C) Yurt yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek, desteklemek ve yurt hizmetlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek
D) Öğrencilere verilecek öğrenim kredisi, burs ve diğer yardımlara ilişkin hizmetleri yürütmek ve bunlara dair usul ve esasları belirlemek
E) Yurt dışında çalışan veya ikamet eden Türk vatandaşlarının eğitim ve öğretim alanındaki ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çalışmaları ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde yürütmek

MEB TEŞKİLAT ŞEMASI

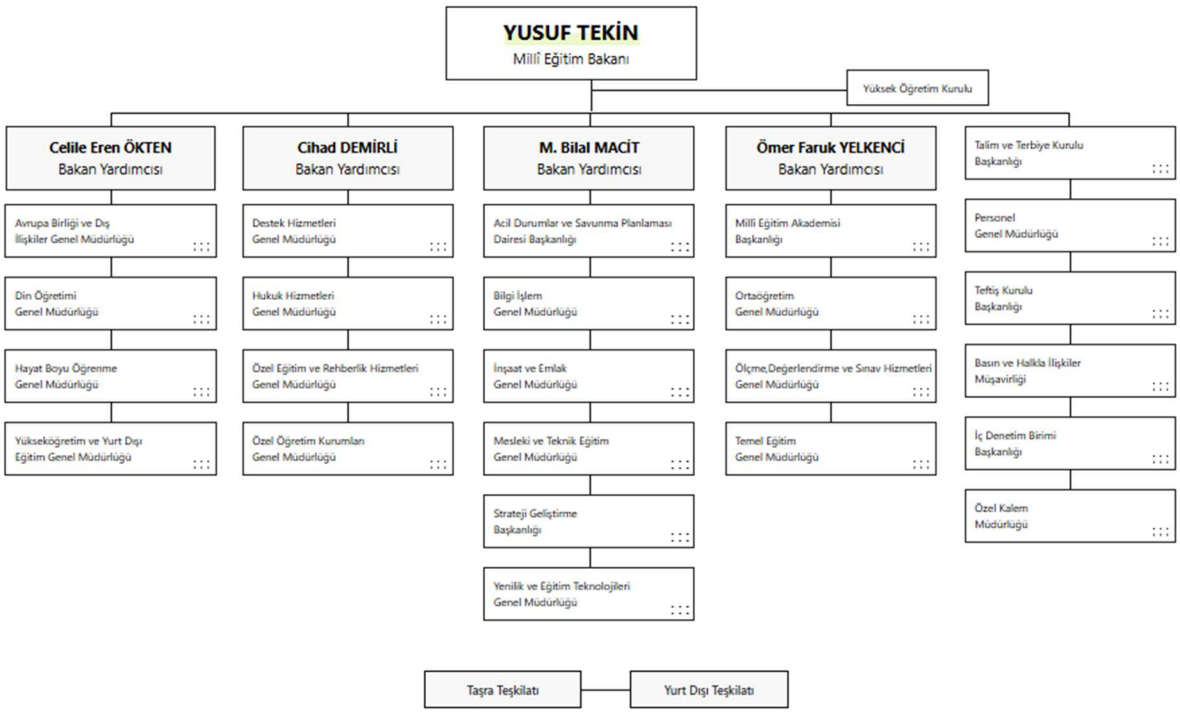

Not: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ve onların alt sütunundaki birimler (Personel Genel Müdürlüğü vd.) doğrudan bakana bağlı birimlerdir.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı 1 Numaralı Kararnamesi'ne göre aşağıdakilerden hangisi Millî Eğitim Bakanlığının hizmet birimleri arasında yer almaz?

A) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
B) Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü
C) Telif Hakları Genel Müdürlüğü
D) Strateji Geliştirme Başkanlığı
E) Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

Bakanlığın Danışma ve Denetim Birimleri

Danışma ve denetim birimleri, bakana gerekli konularda yardımcı bilgi üreten birimlerdir. Bunlar; yönetsel konularda araştırma, planlama yapar. Ayrıca doğrudan ya da dolaylı olarak bakan adına eğitim sisteminin denetimini de yapan bu birimler şunlardır: Teftiş Kurulu Başkanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Bakanlık Müşavirleri ve Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

(1) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Bakanlığın bilimsel danışma ve inceleme organıdır.
(2) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının oluşumu, çalışma usul ve esasları ile diğer hususlar Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir.
(3) Talim ve Terbiye Kurulu, evrensel değer ve standartları göz önünde bulundurarak, kalite, eşitlik ve etkililik ilkeleri ile millî ve toplumsal değerlere dayalı bir eğitim sistemi oluşturmak amacıyla aşağıdaki görevleri yerine getirir:
a) Eğitim sistemini, eğitim ve öğretim plan ve programlarını, ders kitaplarını hazırlatmak, hazırlananları incelemek veya inceletmek, araştırmak, geliştirmek ve uygulamaya ilişkin görüşlerini Bakana sunmak,
b) Bakanlık birimlerince hazırlanan eğitim ve öğretim programları, ders kitapları, yardımcı kitaplar ile öğretmen kılavuz kitaplarını incelemek, inceletmek ve sonucunu Bakana sunmak,
c) Yurtdışı eğitim ve öğretim kurumlarından alınmış, ilköğretim ve ortaöğretim diploma ve öğrenim belgelerinin derece ve denkliklerine ilişkin ilke kararlarını Bakanın onayına sunmak,
ç) Eğitim ve öğretimle ilgili konularda Bakanlığın diğer birimleri ile işbirliği yapmak.

I. Milli Eğitim Şuralarına başkanlık etmek.
II. İlköğretimde denklik işlemlerini yapmak.
III. Öğretmen atamalarının esaslarını belirler.

Yukarıdakilerden hangisi ya da hangileri Talim ve Terbiye Kurulu'nun görevlerindendir?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

Hayat Boyu Öğrenme

a) Zorunlu eğitim dışında, eğitim ve öğretimi hayat boyu devam edecek şekilde yaygınlaştırmak amacıyla çalışmalar yapmak, bunları uygulamak, izlemek ve değerlendirmek,
b) Yaygın eğitim ve öğretim ile açık öğretim hizmetlerini yürütmek,

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı 1 Numaralı Kararnamesi'ne göre "yaygın eğitim ve öğretim ile açık öğretim hizmetlerini yürütmek" **aşağıdakilerden hangisinin görev ve yetkilerindendir?**

A) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
B) Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü
C) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
D) Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
E) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

c) Örgün eğitim sistemine girmemiş, herhangi bir eğitim kademesinden ayrılmış veya bitirmiş vatandaşlara yaygın eğitim yoluyla genel veya meslekî ve teknik öğretim alanlarında eğitim ve öğretim vermek,
ç) Yaygın eğitim ve öğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,
d) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Halk Eğitim Merkezleri ve Olgunlaşma Enstitüleri, faaliyetlerini Millî Eğitim Bakanlığının hangi genel müdürlüğüne bağlı olarak yürütür?

A) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
B) Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü
C) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
D) Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü
E) Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

a) Eğitim ve öğretimin teknoloji ile desteklenmesine yönelik işleri yürütmek,
b) Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bilişim teknolojileri ile bilişim ürünlerinin kullanılmasına yönelik çalışmalar yürütmek,
c) Yaygın eğitim ve öğretime yönelik olarak bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı program, film ve benzeri yayınları hazırlamak veya hazırlatmak, yayınlamak veya yayınlatmak,
ç) Eğitim ve öğretimde; yapay zekâ ile bilgi ve iletişim teknolojileri alanlarında proje geliştirip yürütmek, uygulanan yeni teknolojiler ile gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek,
d) Eğitim ve öğretimde teknolojik imkânların tüm yurt çapında etkin ve yaygın biçimde kullanılmasını ve her öğrencinin bilgi teknolojilerinden yararlanmasını sağlamak,
e) Eğitim ve öğretimde; durum analizinin yapılması, ihtiyaca yönelik çözüm önerilerinin ortaya konulması, izleme ve değerlendirme çalışmalarına katkı sağlaması amacıyla veriye dayalı analiz ve raporlama sistemlerini kurmak ve işletmek,
f) Eğitim ve öğretim teknolojileri sektörünü izlemek, yönlendirmek, ilgili bakanlık ve kurumlarla eşgüdüm halinde sektörde faaliyette bulunanlar arasındaki etkileşimi güçlendirmek, girişimcilik ve yenilikçilik faaliyetlerini özendirici çalışmalar yürüterek sektörün rekabet gücünün artırılmasına katkıda bulunmak,
g) Eğitim ve öğretimde siber güvenlik, bilgi ve iletişim teknolojilerinin etik ve güvenli kullanımı konularında strateji geliştirmek, öğrenci, eğitim çalışanı ve velileri bilinçlendirmeye yönelik çalışmalar yürütmek,
ğ) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı 1 Numaralı Kararnamesi'ne göre aşağıdakilerden hangisi Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün görev ve yetkilerinden değildir?

A) Eğitim ve öğretimin teknoloji ile desteklenmesine yönelik işleri yürütmek
B) Eğitim ve öğretimde uygulanan yeni teknoloji ve gelişmeleri izlemek ve değerlendirmek
C) Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bilişim teknolojileri ile bilişim ürünlerinin kullanılmasına yönelik çalışmalar yürütmek
D) Eğitim ve öğretimde teknolojik imkânların tüm yurt çapında etkin ve yaygın biçimde kullanılmasını ve her öğrencinin bilgi teknolojilerinden yararlanmasını sağlamak
E) Yaygın eğitim ve öğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak

Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

a) İlgili bakanlıklarla işbirliği içinde, özel eğitim sınıfları, özel eğitim okulları, rehberlik ve araştırma merkezleri, iş okulları ve iş eğitim merkezleri ile aynı seviye ve türdeki benzeri okul ve kurumların yönetimine ve öğrencilerin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,
b) İlgili bakanlıklarla işbirliği içinde, özel eğitim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,
c) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.

Prof. Dr. Tuğ GÜNDÜZ

Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrenci seçmek amacıyla gerçekleştirilen tanılama süreçleri Millî Eğitim Bakanlığının hangi genel müdürlüğü tarafından yürütülür?

A) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
B) Ölçme Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü
C) Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
D) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
E) Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü

Soru: Her kademedeki öğrencilere yönelik dernek ve vakıflar ile gerçek ve diğer tüzel kişilerce açılacak veya işletilecek yurt, pansiyon ve benzeri kurumların açılması, devri, nakli ve kapatılmasıyla ilgili esasları belirlemek ve denetlemek kimin görevidir?

Cevap: Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

a) Okul öncesi ve ilköğretim okul ve kurumlarının yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,

b) Okul öncesi ve ilköğretim okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,

c) İlköğretim öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve maddî yönden desteklenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek,

Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü

a) Meslekî ve teknik eğitim ve öğretim veren okul ve kurumların yönetimine ve öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yönelik çalışmalar yapmak ve belirlenen politikaları uygulamak,

b) Meslekî ve teknik eğitim ve öğretim veren okul ve kurumların eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç-gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak,

c) Eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirecek, meslekî eğitimi yaygınlaştıracak politika ve stratejilerin geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak, belirlenen politikaları uygulamak ve uygulanmasını koordine etmek,

ç) Meslekî Eğitim Kanununa göre aday çırak, çırak, kalfa ve ustaların genel ve meslekî eğitimlerini sağlamak,

Personel Genel Müdürlüğü

a) Bakanlığın personel politikası ve planlaması ile personel sisteminin geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmak ve tekliflerde bulunmak,

b) Bakanlık personelinin atama, nakil, terfi, emeklilik ve benzeri özlük işlemlerini yürütmek,

c) Millî Eğitim Akademisinde öğretmenlik mesleğine hazırlık eğitimine alınacak öğretmen adaylarının 7528 sayılı Öğretmenlik Mesleği Kanunu kapsamında belirlenmesine yönelik iş ve işlemleri yürütmek,

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

a) Bakanlığın Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlarla ilgili işbirliği çalışmaları ile ilgili mevzuat çerçevesinde ikili anlaşmalara ilişkin iş ve işlemleri yürütmek,

b)Bakanlık düzeyinde proje geliştirmek ve Bakanlığın diğer birimleri tarafından yürütülen ulusal ve uluslararası projelerin uyumlu bir şekilde uygulanmasını ve koordinasyonunu sağlamak,

c) Bakanlığın diğer kurum ve kuruluşlarla yapacağı protokollere ilişkin koordinasyon çalışmalarını yürütmek,

ç) Yabancı hükümet ve kuruluşlardan sağlanan veya ülkemiz tarafından yabancılara verilen burslarla, kendi hesabına öğrenim yapmak üzere ülkemize gelen yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin görev ve hizmetleri yerine getirmek,

d) Eğitim ve öğretim alanında ülkemizle dil, tarih veya kültür birliği bulunan ülke ve topluluklar ile diğer ülkelerle işbirliğine yönelik işleri yürütmek,

Yükseköğretim ve Yurt Dışı Eğitim Genel Müdürlüğü

a) Yükseköğretime giriş sistemine ilişkin usul ve esasların belirlenmesinde ilgili birim, kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak,

b) 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile Bakanlığa verilmiş olan görev ve sorumlulukları yerine getirmek,

c) Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun hükümlerine göre yurt dışına yükseköğrenim görmek amacıyla gönderileceklerin sayısı, eğitim alanları, gönderileceklerde aranacak nitelikler, yurt dışındaki öğrenim çalışmaları ve istihdamlarının sağlanması ile ilgili işleri yürütmek ve koordinasyonu sağlamak,

ç) Yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın eğitim ve öğretim hizmetlerini yürütmek, yurda dönüşlerinde eğitim sistemimize uyumlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak,

d) Bakanlığın yurt dışındaki okul ve kurumlarının eğitim ve öğretim programlarını, ders kitaplarını, eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak veya hazırlatmak ve Talim ve Terbiye Kurulunun görüşüne sunmak,

e) Yabancı Memleketlerde Türk Asıllı ve Yabancı Uyruklu Öğretmenlere Sosyal Yardım Yapılması Hakkında Kanunla Bakanlığa verilen görevleri yerine getirmek,

MİLLÎ EĞİTİM ŞÛRASI

- Millî Eğitim Bakanlığına tavsiye ve öneride bulunan ve bunları dayalı olarak kararların alındığı en yüksek danışma kuruludur.
- Türkiye'de eğitim politikalarının belirlenmesi, geliştirilmesi ve mevcut sorunların çözülmesi için düzenlenen en üst düzey danışma organıdır.
- Alınan kararlar Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer. Bakan şûranın başkanı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı ise sekreterlik işini yürütür.
- 1. Millî Eğitim Şurası 1939 yılında toplanmıştır. Son olarak 20. Millî Eğitim Şûrası 1 Aralık 2021 tarihinde toplanmıştır. Eğitimle ilişkili her birey katılabilir.

Önemli Kararlar

11. Milli Eğitim Şurasında; öğretmenlerin en az lisans mezunu olmaları gerektiği (1982)
17. Milli Eğitim Şurasında; okul öncesi eğitimin zorunlu hale getirilmesi için çalışmalara başlanması yönünde karar çıkması (2006)
18. Milli Eğitim Şurasında; zorunlu eğitimin 12 yıl olacak şekilde düzenlenmesi (2010)

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Tebliğler Dergisi: Millî Eğitim Bakanlığı'nın yürürlüğe koyduğu mevzuatları, kararları ve programları tüm teşkilatına resmi olarak bildirmek amacıyla yayımladığı resmi bir yayın organıdır**.**

Okulun Temel Alt Sistemleri

Üretim Alt Sistemi: Okulun varlık nedeni olan eğitim ve öğretim hizmetlerinin üretildiği birimlerdir. Derslikler, laboratuvarlar, atölyeler ve kütüphaneler bu sisteme girer.

Alış-Veriş Alt Sistemi: Çevreden girdi sağlayan (*alış*) ve üretilen çıktıları / hizmetleri topluma sunan (*veriş*) mekanizmadır. Öğrenci kayıtları, araç-gereç temini ve mezunların topluma kazandırılması bu süreçtedir.

Uyarlama Alt Sistemi: Okulun değişen çevre şartlarına, yeniliklere ve güncel teknolojiye ayak uydurmasını sağlayarak kurumu dinamik tutan kısımdır.

Yaşatma Alt Sistemi: Okulun fiziksel varlığını, güvenliğini, binaların bakımını ve insan kaynaklarının sağlığını/motivasyonunu koruyan ve sürdüren birimlerdir.

Yönetim Alt Sistemi: Diğer tüm alt sistemlerin uyum, eş güdüm ve verimlilik içinde çalışmasını yöneten, okulun amaçlarına ulaşmasını sağlayan liderlik ve idari organdır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

EĞİTİM
VE
ÖĞRETİM
TEKNOLOJİLERİ

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Öğretim teknolojisi, öğretimin etkililiğini arttırmak için gerçekleştirilen tüm uygulamalardır. Öğretim Teknolojisi bir konunun öğretimi ile ilgili öğrenmenin kılavuzlanması etkinliğidir. "NE" ve "NİÇİN" konularını saptadıktan sonra "**NASIL**" gerçekleşebileceği konusuyla uğraşmaktır.

Materyal (Araç ve Gereçler) Seçimini Etkileyen Faktörler

Materyal seçimi yapılırken göz önünde bulundurulması gereken en önemli husus hedefe uygun olmasıdır (kazanım, amaç). Sonra sırayla öğrencinin özellikleri ve konunu yapısı gelir. Ama şunu unutmayalım ki materyal seçimini hemen hemen her şey etkiler (sınıfın kalabalık oluşu, ortam, maliyet, öğretmenin materyali kullanma becerisi ve okulun imkanları vs.).

Materyal Programın Öğelerinden Hangisi İle İlişkilidir?

Eğitim bilimlerinde program hazırlanırken dört öğeden oluşur:
1- Hedef
2- İçerik
3- Eğitim durumları (Öğrenme yaşantıları, öğrenme- öğretme süreçleri**)**
4- Değerlendirme

Materyal, araç-gereç seçimi bu öğelerden eğitim durumlarıyla alakalıdır. Bu aşamada "**Nasıl**?" sorusu sorulur. Çocuğa bir konuyu en iyi nasıl öğretirim, hangi yöntemle ders işlemeliyim, hangi materyali kullanmalıyım sorularına yer verilir. Bir öğretim materyali geliştirilirken yapılacak işlem sırası şu şekildedir:
1- Hedeflerin analiz edilmesi
2- Öğretim yönteminin belirlenmesi
3- Teknoloji, araç-gerecin seçilmesi
4- Materyalin hazırlanması

Bir öğretim materyalinin geliştirilmesinde yapılacak işlemler aşağıda verilmiştir:

I. Hedeflerin analiz edilmesi
II. Teknoloji, araç-gerecin seçilmesi
III. Materyalin hazırlanması
IV. Öğretim yönteminin belirlenmesi

Bu işlemlerin doğru sıralaması aşağıdakilerden hangisidir?

A) I, IV, II, III B) I, IV, III, II
C) IV, I, III, II D) IV, I, II, III
E) II, IV, I, III

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri

1) Anlamlılık: Bir malzeme ne kadar anlamlı ise öğrenilmesi de o kadar kolay olur.
2) Bilinenden başlama: En iyi öğretim somuttan soyuta, basitten karmaşığa ve bilinenden bilinmeyene doğru gidendir.
3) Çok örnek ilkesi: Bir kavramın genişliğini göstermek için çok sayıda örnekler sunmak gerekir.
4) Görelik: Nesnelerin özellikleri birbirlerine göre algılanır. Resim ve şekilleri herkes başka şekilde algılamamalı, birbirinden ayırt edebilmelidir.
5) Seçicilik: Algılama seçicidir. Öğretim materyalindeki önemli elemanları dikkati en çok çekecek şekilde yerleştirmek gerekir.
6) Tamamlama: Bir olayın veya eşyanın tümüne ilişkin çizgileri vermek yerine bir kısmını vermek yeterli olabilir.
7) Fonun anlamlılığı: İletilmek istenen mesaja uygun olarak, figüre anlam katacak fonlara yer verilmesi gereklidir.
8) Kapalılık: Şekiller belirgin olmalı, açık ve yarım bırakılmamalıdır.
9) Birleştiricilik: Algılama birleştirici ve bütünleştiricidir; birbiriyle benzerliği ve yakınlığı olan nesne ve olaylar ilişkili olarak algılanır ve daha iyi hatırlanır.
10) Değişmezlik: Daha önceden bildiğimiz, tanımış olduğumuz nesnelerin algılama işleminde çoğu özelliklerini sürdürmesi algısal değişmezliktir.
11) Derinlik: Varlıkları en, boy ve içlem olmak üzere üç boyutlu algılamak derinliktir. Varlıklar bize yakınsa gerçek ölçüleri ve renkleriyle görünürler. Aynı büyüklükteki varlıklar bizden uzaklaştıkça, küçülür ve renkleri de soluyor hissi verir.
12) Yenilik: İzlenmekte olan görüntüdeki elemanlara yeni bir eleman eklenmesi anlamına gelmektedir.
13)Basitlik: Dikkat yöneltilirken bilinenle yenilik, basitlikle karışıklık, belirginlikle belirginsizlik, arasında bir denge aranır.
14) Hedef davranış: Kullanılacak araç öğrenciyi dersin hedeflerine ulaştırabilecek nitelikte olmalıdır.
15)Öğrenciye uygunluk: Araç, öğrencinin geçmiş yaşantı, yaş, zekâ vb. özelliklerine uygun olmalıdır.

Not: Aynı anda iki araç veya materyal kullanılmaz.

Fen bilimleri öğretmeni olan Arzu Hanım'ın, hazırladığı hücre modelini, öğrencilerinin anlamadıklarını belirtmesi üzerine aynı zümrede çalışan diğer öğretmen arkadaşı materyali inceledikten sonra "Hazırladığın materyalde şekiller belirgin olmalı, açık ve yarım bırakılmamalı. Özellikle iki boyutlu figürler için şekil tam yapılmalıdır. Figürlerin şeklini daha net olarak belirleyerek çizersen öğrencilerin daha kolay algılayabilirler." demiştir.

Yukarıdaki açıklamaya göre Arzu Hanım materyal hazırlarken hangi materyal hazırlama ilkesini göz ardı etmiştir?

A) Birleştiricilik B) Yenilik
C) Derinlik D) Kapalılık
E) Değişmezlik

DUYU ORGANLARINA HİTAP ETME BİÇİMLERİNE GÖRE ARAÇLAR

Görsel Araç ve Gereçler
1. Üç boyutlu materyaller (Numuneler, Modeller)
2. Basılı materyaller (Kitap, dergi, fasikül vs.)

Yazılı materyaller hazırlanırken nelere dikkat edilmeli?
- Paragraflar arası boşluklar satır arası boşluklardan fazla olmalı,
- Metin uzun paragraflar içermesi durumunda tek sütun kullanılmalı,
- Görsellerde fazla ayrıntı ve gerçeğe yakınlıktan kaçınılması (gerçek kaza resmi koymak çocuğun psikolojisini bozabilir),
- Gerçekçi olan ve olmayan unsurlar bir arada **kullanılmamalıdır.**
- Satır sonuna sığmayan kelimelerin alt satıra alınması,
- VURGULAMALAR İÇİN METNİN TÜMÜNÜ BÜYÜK HARF YAPMAMA (gözü çok yorar)

Prof. Dr. Mustafa Ümit GÜNDÜZ

Bir öğretmenin, öğretim materyali hazırlarken metinlerde küçük harfleri kullanmaya özen göstermesinin en önemli gerekçesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Küçük harflerdeki alt ve üst uzantıların, gözün ayırt edebilme hızını artırması

B) Küçük harflerin büyük harflere göre daha estetik görünmesi

C) Küçük harfler arasındaki boşlukların, büyük harfler arasındaki boşluklara göre daha az olması

D) Küçük harflerin daha yaygın kullanılıyor olması

E) Küçük harflerin yazı alanında daha az yer tutuyor olması

- Metnin tümünde aynı yazı tipini kullanma,
- Vurgulamalarda en az altı çizili tercih edilmeli
- Görselde en fazla 3 veya 4 renk tercih edilmelidir. Çok fazla olursa gözü yorar.
- Dekoratif yazı tipi pek tercih edilmemelidir. Uzun vadede göz yorucu bir fon olduğundan, uzun yazı veya makalelerde tercih edilmez.

Yazılı bir materyal hazırlayan bir öğretmenin aşağıdakilerden hangisini yapması <u>yanlıştır</u>?

A) Görsellerde fazla ayrıntı ve gerçeğe yakınlıktan kaçınmak

B) Uzun paragraflar içeren metinlerde tek sütun kullanmak

C) Vurgulamalar için en az dört farklı renk kullanmak

D) Paragraflar arası boşlukları satır aralarından daha geniş tutmak

E) Satır sonuna sığmayan kelimeleri alt satıra almak

Yunus Öğretmen, Trafik Haftası dolayısıyla ilkokul 4. sınıf öğrencilerine bir sunum materyali hazırlamak istemektedir.

Buna göre Yunus Öğretmen'in sunum materyalini hazırlarken;

I. yalnızca büyük harf kullanma,

II. yalnızca tek yazı karakteri kullanma,

III. yazı metnini 4-5 satırla sınırlı tutma

uygulamalarının hangilerini yapması materyal tasarımı açısından doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) II ve III

3. Yazı ve gösterim tahtası (Kara tahta, akıllı tahta (etkileşimli tahta), bülten tahtası, çok amaçlı tahta)

Öğretmen tahtaya yazı yazarken nelere dikkat etmeli?

- Yazmadan önce söylemeli daha sonra yazmalı ki zihinsel tekrar olsun,
- Her yeri yazmamalı,
- Zaman alıcı şeyleri önceden çizmeli,
- Sol üstten başlamalı,
- Yeni bir şey çizerken öncekini silmeli

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ

Etkileşimli tahtanın (akıllı tahta) yazı tahtasından en önemli üstünlükleri nedir?
Zaman ve emek açısından ekonomik olması, anında müdahale etme imkanı bulunması, daha görsel ve üç boyutlu imkanı sunması

Döner Levhalar: Büyük boy kâğıtların dosya şeklinde ayaklı portatif bir tahtaya tutturulmasıyla geliştirilmiş bir tahta türüdür.

4. Hareketsiz resimler
5. Yansıtıcılar (Tepegöz, Slayt (Dia), data show, opak, projeksiyon, barkovizyon)

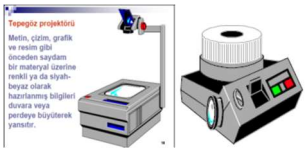

Opak projektörünün (episkop) tepegözden farkı nedir?
Saydam olmayanı (mat) opakla, saydam olanı tepegözle yansıtırız.

Data Show nedir?
Video projektörlerinin pahalı olmasından dolayı onların işlevini yerine getiren ve tepegözle birlikte kullanılan bir araçtır. Hacim olarak küçük ve görüntü kalitesi de video projektörüne göre biraz düşüktür.

6. Soyut görsel semboller (Grafikler, tablolar, şekiller, haritalar)

Kullanım Yerleri

Sütun ve çubuk grafikleri karşılaştırma yapmak için

Pasta grafikler her bir özelliğin bütün içindeki yerini ortaya koymak için

Bir sınıfta yapılan sınıf başkanlığı seçimi sonuçlarını göstermek için uygun olan grafik çeşitleri, aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Sütun grafiği ve histogram

B) Sütun ve çizgi grafiği

C) Sütun ve pasta grafiği

D) Histogram ve çizgi grafiği

E) Histogram ve pasta grafiği

Çizgi grafikler bir süreçteki eğilimi, gidişatı, dalgalanmaları göstermek için

Resimli grafikler ise daha çok somutlaştırmak amacıyla kullanılmaktadır.

Histogram, gruplandırılmış bir veri dağılımının sütun grafiğiyle gösterimidir. Diğer bir ifadeyle, tekrarlı sayılardan oluşan verilerin, uygulanan işlemlerden sonra önce tabloya, tablodan yararlanarak grafiğe aktarılması, yani veri gruplarının **grafiğinin** dikdörtgen sütunlar halinde gösterilmesidir.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

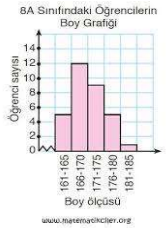

İnfografik, bilgileri veya verileri grafikler, görseller ve minimum miktarda metin kullanarak görsel olarak ileten bir görüntüdür.

- İnfografik, bilgi grafiği olarak da adlandırılır. Metin, resim, diyagram, harita, sembol, tablo, şema hatta son zamanlarda video unsurlarını bir araya getiren bilgi grafikleri; verilerin, karmaşık konuların okuyucuya ya da izleyiciye etkili bir şekilde aktarılmasını sağlayan araçlardır.
- İnfografik; daha önceden öğrenilen bilgileri hatırlatma, kavramlar arası bağlantıları gösterme, süreç ve olguları aktarma, ders içeriğini sunma, öğrenilenleri özetleme gibi çeşitli amaçlar için kullanılabilir.
- İnfografik oluşturulurken bilgi akışı; metin, tablo, resim, diyagram, harita, sembol, şema, video gibi tasarım bileşenlerinin belirli bir düzen ve akış içerisinde kullanılması ile sağlanmaktadır.
- İnfografiklerin bilgi akışıyla beraber ders materyallerinin hazırlanma aşamasında bu materyallerin içerdiği geniş kapsamlı bilgilerin görselleştirilmesi, olayların ve süreçlerin hatırlatılması ve öğrenilen bilgilerin özet olarak aktarılması gibi çeşitli amaçlara ulaşmak için de kullanılabilir.
- İnfografikler, alternatif bir değerlendirme aracı olarak kullanılabilir.
- İnfografikler, görsel ve sözel öğrenme kanallarını aynı anda desteklediği için karakter eğitiminde ahlaki değerleri içselleştirmeye yönelik alternatif yöntemler sunar ve öğrencilerin ruh hâllerini, tutumlarını ortaya çıkarmak için yeni fırsatlar yaratır.
- Hareketli grafikler, fotoğraflar ve illüstrasyonlar da infografik olarak değerlendirilebilirler. Hareketli grafikler, çeşitli yöntemlerle - bir döngü şeklinde hareket yeteneği kazandırılmış - bir metni veya bir bilgiyi betimlemek, vurgulamak ve kullanıcıya ulaştırmak için tasarlanmış görsel ögelerdir. Bir diğer ifade ile hareketli bilgi grafikleri olarak da açıklanabilirler.
- Hareketli grafikler üzerine ses ögesi de eklenebilmektedir. Zaman dizini (kronoloji), hiyerarşi, nicelik gibi çeşitli soyut ilişkilerin gösterildiği şemalar olarak tanımlanabilir. Tablo, akış şeması, zihin haritası, venn şeması ve kavram haritası zaman dizinine örnek olarak verilebilir. Zaman dizini açık ve iyi tanımlanmış öğretimsel amaçlara sahip olmalı ve şemalar bilgiyi açık ve anlaşılır bir şekilde, yeterli ve uygun sayıda sözel ve görsel öge ile aktarmalıdır.
- Sunulacak bilgi içeriğinin fazla olması durumunda, tek bir karmaşık tablo kullanılması yerine, birden fazla ve daha az içerik ve yapıdan oluşan basit tablolar hazırlanmalıdır. Doğru tasarlanan bir şemada sözel içerik görsel içeriğe destek sağlamalı ve şema görsel kanalla iletileri aktarmalıdır.

İnfografik kullanmanın birçok avantajı vardır. Bunlardan bazıları şunlardır;

- Çalışmalarınız daha ilgi çekici ve merak uyandırıcı hale gelir.
- Çalışmalarınızın karmaşık, yoğun ve sıkıcı bilgileri sadeleşir.
- Özellikle şekillerin kullanımıyla uzun ve yazılı sunumların daha da akılda kalıcı olmasını sağlar.
- Görsel anlatımla çalışmalarınız daha eğlenceli hale gelir.

Prof. Dr. Nevzat GÜNDÜZ

İşitsel Araçlar
1.Radyo
2.Teyp, plak ve kompakt disk

Görsel-İşitsel Araçlar
1. Hareketli resimler
2. Televizyon ve Video, Kamera

Etkileşimli video, televizyon ve bilgisayarın özelliklerini kullanarak içeriğin kalitesini arttıran ve çoklu ortam yaratan bir sistemdir. İzleyiciler videonun akışı esnasında aktif yanıtlar vererek konunun anlatımını etkileyebilir.

Fen bilimleri öğretmeni, dersinde işleyeceği bazı konularda gerçek eşya ve modeller kullanarak öğrenmede kalıcılığı artırmak ister. Ancak gerçek eşyaların büyüklüğünden dolayı sınıfa getirilmesi mümkün olmadığından ve uygun modeller temin edilemediğinden bunların işlevini yerine getirebilecek farklı materyal arayışına girer.

Buna göre öğretmenin aşağıdaki materyallerden hangisini kullanması daha uygun olur?

A) Resimler
B) Gösteri tahtaları
C) Etkileşimli videolar
D) Döner levhalar
E) Yazılı materyaller

- Etkileşimli video, bilgisayar tabanlı öğrenme ortamlarında görüntü ve ses faktörlerinin birlikte kullanıldığı çoklu ortam sistemidir.
- Etkileşimli videolarda; insan, bilgisayar ve video arasındaki etkileşim, video görüntüleri, video yayını ya da diğer etkileşim ögeleri kullanılarak yapılır.
- Yakın zamandaki gelişmelerle birlikte hazırlanan videolara çoktan seçmeli soru, çok seçimli soru, boşluk doldurma, doğru-yanlış sorusu, resim, video içi gezinme, dışa bağlantı, dizinleme, açıklama metni vb. ögeler eklemeyi mümkün kılan program ve sistemler de geliştirilmiştir.
- Etkileşimli videolarda kullanıcı soru sorabilir, cevabına geri bildirim alabilir. Videolara bağlantı, çizim yapma, not alma özellikleri eklenebilir. Bunlarda, tartışma ve yarışma yapılabilir, sesli notlar kullanılabilir.
- Videolara eklenebilecek etkileşimlerde ve bunların üretim süreçlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Açık ve uzaktan öğrenmede etkileşimli videoların kullanımı için doğru ve uygun yazılımların seçilmesi ve doğru etkileşim türlerinin belirlenerek uygulanması önemlidir.
- Örneğin bir araştırmada, etkileşimli videolarda kullanıcıların tanıdık oldukları ortam ve arayüzlerin kullanılması, bunlarda soru tabanlı etkileşimlere yer verilmesi ve videoların günlük hayat ile ilişkilendirilmesi önerilmektedir.
- Etkileşimli videolar, öğrenme ortamlarında iletişim, iş birliği ve aktif öğrenmeyi destekleyerek olumlu öğrenme çıktılarının oluşmasına katkıda bulunmaktadır
- Videolara etkileşim unsurları eklenirken öğrenenlerin içerik ve arayüzle etkileşimine ek olarak öğretici ve diğer öğrenenlerle de iletişime girebilmesi sağlanabilir. Bunun öğrenme motivasyonunu ve öğrenci performansını artıracağı düşünülmektedir.

ÇOKLU ORTAM İLKELERİ

Konu Dışı İşlemleri Azaltma İlkeleri
· Tutarlılık, Dikkat çekme, Gereksizlik, Konumsal yakınlık, Zamansal yakınlık

Temel Süreçleri Yönetme İlkeleri
· Parçalara bölme, Ön-alıştırma, Biçim

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Üretici Süreçleri Geliştirme İlkeleri
· Çoklu ortam, Kişileştirme, Ses, Resim

1. Tutarlılık İlkesi: Bu ilkeye göre konu dışı materyallerin tasarım dışında tutulması daha iyi bir öğrenme sağlayacaktır. Bu ilke özellikle düşük çalışan bellek kapasitesine sahip öğrenenler için önemlidir. Bu ilke birbirini tamamlaya 3 ilke ile açıklanabilir.

· İlginç, ancak konu ile ilgisi olmayan sözcük ve resimlerin tasarımdan çıkarılması
· İlginç, ancak konu ile ilgisi olmayan sesler ve müziklerin tasarımdan çıkarılması
· Gereksiz sözcükler ve sembollerin çoklu ortam sunumundan çıkarılması

2. Dikkat Çekme İlkesi: Bu ilkeye göre önemli sözcük ve resimler vurgulandığında öğrenenler daha iyi öğrenirler. Buradaki amaç anahtar kavramlara dikkat çekilmesi ve bu kavramlar arasındaki bağlantının kurulmasını sağlamaktır. Bir sunumda dikkat çekilmek istenen kavramların kırmızı ile renklendirilmesi buna örnek verilebilir. Ancak bu ilke sözcüklerin aşırıya kaçmadan yeterli miktarda kullanıldığı durumlarda ve öğrenenlerin düşük okuma becerisine sahip olduğu durumlarda önemlidir.

3. Gereksizlik İlkesi: Bu ilkeye göre resim ve sözlü anlatımın birlikte kullanıldığı durumlarda; resim sözlü anlatım ve metnin birlikte kullanıldığı durumlara göre öğrenenler daha iyi öğrenirler. Yani bir sunumda resim ve metnin bir arada bulunması öğreneni her iki unsuru taramak zorunda bırakacaktır. Ayrıca öğrenen söz ve yazıyı karşılaştıracak ve sonuçta bilişsel yük oluşacaktır.

Elif Öğretmen, öğrencilerine illerimizi tanıyalım konusu kapsamında Samsun ilini tanıtan bir video izletir. Sonra Gözde'ye videodaki görüntülerde verilen ilin coğrafi özelliklerinden hangisini daha çok beğendiğini sorar. Gözde, seslendirme ile aynı olan alt y azıyı okumaya çalıştığı için video görüntülerini dikkatli bir şekilde izleyemediğini söyler.
Bu durum aşağıdaki çoklu ortam tasarım ilkelerinden hangisiyle açıklanır?
A) Çoklu
B) Tutarlılık
C) Gereksizlik
D) Bireysel farklılıklar
E) Uzamsal yakınlık

4**. Konumsal Yakınlık İlkesi**: Bu ilkeye göre birbiriyle ilişkili metinlerin ve görsellerin sayfada veya ekran üzerinde birbirlerine yakın bir konumda bulunması durumunda öğrenenler daha iyi öğrenirler. Bu ilke öğrenenlerin konuya hakim olmadığı, diyagramların sözcükler olmadan tam olarak anlaşılmadığı durumlarda önemlidir.

5. Zamansal Yakınlık İlkesi: Bu ilkeye göre birbiri ile ilişkili metinlerin ve görsellerin aynı anda sunulduğu durumlarda öğrenenler daha iyi öğrenir.

6. Parçalara Bölme İlkesi: Bu ilkeye göre konunun uygun biçimde bölümlere ayrıldığı durumlarda öğrenenler daha iyi öğrenir. Örneğin sözlü anlatımın bulunduğu bir animasyonun sürekli ve tek bir birim olarak verilmesi yerine parçalara bölünerek verilmesi daha faydalı olacaktır.

7. Ön-Alıştırma İlkesi: Bu ilkeye göre, öğrenilecek anahtar kavramların ve bu kavramların özelliklerinin önceden bilinmesi durumunda öğrenenler daha iyi öğrenirler. Problem senaryolarının kullanımı bu ilkeye göre anlamlıdır.

8. Biçim İlkesi: Bu ilkeye göre resim ve anlatımın birlikte bulunduğu ortamlarda; resim ve yazının birlikte bulunduğu ortamlara göre öğrenme daha iyi gerçekleşir.

9. Çoklu Ortam İlkesi: Bu ilkeye göre resim ve yazının birlikte yer aldığı ortamlarda; sadece yazının bulunduğu ortamlara göre öğrenme daha iyi gerçekleşir.

10. Kişileştirme İlkesi: Bu ilkeye göre günlük dil kullanımının yer aldığı ortamlarda, akademik dilin yer aldığı ortamlara göre öğrenciler daha iyi öğrenir.

11. Ses İlkesi: Bu ilkeye göre sözlü anlatımın insan sesi ile verilmesi durumunda, makine sesi ile verilmesine göre daha iyi bir öğrenme gerçekleşir.

12. Resim İlkesi: Bu ilkeye göre, konuşan kişinin resminin görülmesi, öğrenenlerin öğrenmelerine daha iyi bir katkı sağlamaz.

İkili kodlama: Çoklu ortam öğrenmelerinde hem sözel hem de görsel bilginin kullanılması gereklidir. Konuşma ya da yazılı metinlerle birlikte resimlerin kullanılması daha fazla yarar sağlar.

3. Bilgisayar (video CD)

Bilgisayar hangi amaçlar için kullanılır?

Benzetim: Gerçek hayata hazırlama ve yaparak öğrenme sağlar. Özellikle öğrencilerin kavramakta güçlük çektikleri konuların öğretilmesinde simülasyon yazılımları kullanılmalıdır. Örneğin, laboratuvarda yapılamayan tehlikeli deneylerin, simülasyon yazılımlarıyla gerçekleştirilebilir.

Bir kimya öğretmeni okulun laboratuvarı yetersiz olduğu için bazı deneyleri öğrencilere tablet bilgisayarlarla göstermek istemektedir.

Buna göre öğretmenin aşağıdaki yazılımlardan hangisini kullanması önceliklidir?

A) Alıştırma

B) Sözcük-işlem

C) Benzetim

D) Eğitsel oyunlar

E) Problem çözme

Bilgisayar destekli öğretimin amaçlarından biri gerçek hayattaki olayların kontrollü bir şekilde temsil edilmesinde bilgisayar teknolojilerini kullanmaktır.

Bu amaçla dersinde bilgisayar destekli öğretim programlarından yararlanmak isteyen bir öğretmen için aşağıdakilerden hangisi en uygundur?

A) Alıştırma ve tekrar programları

B) Birebir öğretim programları

C) Problem çözmeye yönelik programlar

D) Benzetim programları

E) Kelime işlemci programlar

Birebir öğretim: Kendi hızına göre çalışma
Problem çözme: Gerçek hayatta karşılaşabilecekleri problemleri çözmeyi öğrenme ve deneyim kazanma
Alıştırma ve tekrar: İşlenmiş konuların tekrarını yaparak kalıcılığı sağlama, öğrencinin öğrenemediği bilgi ve becerileri kazandırma

Birkaç öğrencisinin çok hızlı öğrendiğini gözlemleyen öğretmen, bu öğrencilere bilgisayar destekli öğretimden yararlanarak konuyla ilgili daha karmaşık ve zor olan ek örnek uygulamalar yaptırmak istemektedir.

Bu kapsamda öğretmenin öncelikle başvurabileceği yazılım türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Sözcük-işlem B) Benzetim

C) Özel ders D) Alıştırma

E) Eğitsel oyun

Sınama durumları: Ürün ve sürece yönelik düzeyleriyle ilgili geri bildirim verme

Öğretici rolünde olabilir mi? (OLABİLİR): Öğretici programlar, öğretilecek konunun içeriğini sunan, içeriğin öğrenilmesi için alıştırma imkanı sağlayan, dönüt veren, öğrencilerin performansını değerlendiren, öğrencileri yönlendiren kısaca öğretmenini rolünü üstlenerek aktif bir öğrenme ortamı sağlayan yazılımlardır.

Rahatsızlığı nedeniyle okula birkaç hafta gelemeyecek olan Ali'den, öğretmenleri derslerini tablet bilgisayarından takip etmesini istemişlerdir.

Buna göre, Ali'nin <u>öncelikli</u> olarak kullanacağı yazılım türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Uygulama B) Öğretici

C) Problem çözme D) Benzetim

E) Eğitsel oyun

Peki özel ders görevi görebilir mi? (GÖREBİLİR**)**

Bir öğrenci babasının tayini nedeniyle yıl ortasında okul değiştirmek zorunda kalmıştır. Biyoloji dersi öğretmeni, kendi işlemiş olduğu bir ünitenin bu öğrencinin önceki okulunda işlenmediğini fark etmiştir. Bu konuyu öğrenmesi için öğrencinin bir bilgisayar yazılımıyla bireysel olarak ek çalışma yapmasını istemiştir.

Buna göre öğrencinin aşağıdaki bilgisayar yazılım türlerinden hangisini kullanması uygundur?

A) Sözcük işlem B) Problem çözme

C) Benzetim D) Özel ders

E) Alıştırma ve uygulama

DİJİTAL ÖYKÜLEME

Dijital öyküleme, grafik, seslendirme, video, metin ve müzik gibi ögelerin bir araya getirilerek tarihi olaylar, kişisel öyküler gibi belli konularda bilginin aktarılmasında ve bu konularda öğretim yapmak amacıyla kullanılan birkaç dakikalık öyküler olarak tanımlamaktadır.

Orhun okumayı seven ancak yazmaktan hoşlanmayan bir öğrencidir. Hayal gücü gelişmiş olan bu öğrenciden öğretmeni, okuduğu hikâyeleri deftere yazarak özetlemesini ısrarla istemektedir. Orhun'un ailesi bu durum nedeniyle çocuklarının kitap okumaktan soğumaya başladığını ifade etmekte ve alternatif bir çözüm istemektedir. Öğretmen ise özet yapmanın önemli olduğunu ve bundan ödün veremeyeceğini ifade etmektedir.

Orhun'un öğrenme özellikleri dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisi bu problemin çözümü için en uygun sanal platformdur?

A) Dijital öykü B) Bloglar

C) Forumlar D) Artırılmış gerçeklik

E) Sanal sınıf

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

İki Boyutlu Görsel Materyaller

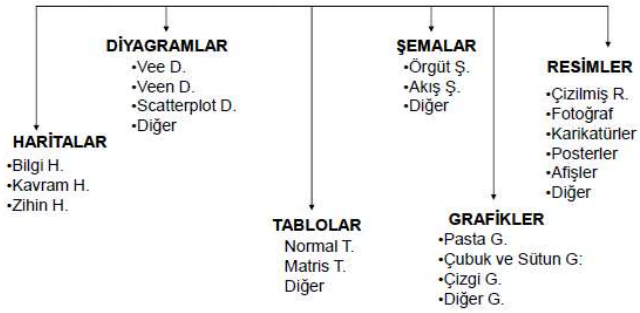

MATERYALİ SEÇERKEN ŞU SORULARA CEVAP ARANMALIDIR

1. Kazandırılacak hedef davranışı oluşturabilir nitelikte mi? (En önemlisi)
2. Kendi içerisinde bir sıra izliyor mu?
3. Daha iyi kullanılmasına yardımcı yazılı bir rehber var mı?
4. İncelenen konuya anlamlı bir katkıda bulunabilir mi?
5. Öğrencileri daha iyi düşünmeye, eleştirici olmaya yöneltir mi?
6. Fiziksel durumu yeterli mi? Taşınabilir mi?
7. Yardımcı personel olmadan kullanılabilir mi?
8. Harcanacak zaman, çaba ve paraya değer mi?

ARAÇ-GEREÇ KULLANMANIN FAYDALARI

1. En önemlisi anlamlı ve kalıcı öğrenme sağlar.
2. Zamandan ve sözden ekonomi sağlar
3. Belli bir fikrin göz önünde canlandırılmasına yarar
4. Karmaşık fikirleri basite indirgeyerek açıklarlar
5. Öğretimi canlı ve açık hale getirirler
6. Öğrencilerin ilgi ve dikkatini arttırırlar
7. Öğrenme arzusu meydana getirirler
8. Öğretimi zenginleştirirler.

NOT: Materyal ön bilgileri ortaya çıkarmaz.

Öğretimde materyal kullanmanın temel sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Öğrenilenlerin kalıcılığını arttırmak
B) Zamandan tasarruf sağlamak
C) Ders yükünü hafifletmek
D) Dersi ilgi çekici hale getirmek
E) Dersi öğrencilerin anlatmasını sağlamak

Aşağıdaki tabloda öğretim etkinliklerini gerçekleştirmek için kullanılması planlanan materyal/araç eşleştirmesi verilmiştir.

No	Etkinlik	Materyal/Araç
I	Soğan zarının incelenmesi	Mikroskop
II	Yıllara göre okuma yazma oranları	Metin
III	Güneşin bitkinin gelişimi üzerine etkileri	Yapay modeller
IV	Tarihî mekânların incelenmesi	Alan gezisi

Verilen etkinliğin özelliği düşünüldüğünde tablodaki eşleştirmelerden hangileri, öğretimin en üst düzeyde somutlaştırılması için doğru olur?

A) I ve II B) I ve III C) I ve IV
D) II ve III E) II ve IV

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Öğrenilenlerin Hatırlanması

Zaman sabit tutulmak üzere insanlar;

- Okuduklarının % 10'unu
- İşittiklerinin % 20'sini
- Gördüklerinin % 30'unu
- Hem görüp hem işittiklerinin % 50'sini
- Söylediklerinin % 70'ini
- Yapıp söylediklerinin % 90'ını

Hatırlamaktadırlar!!!

EDGAR DALE' NİN YAŞANTI KONİSİ

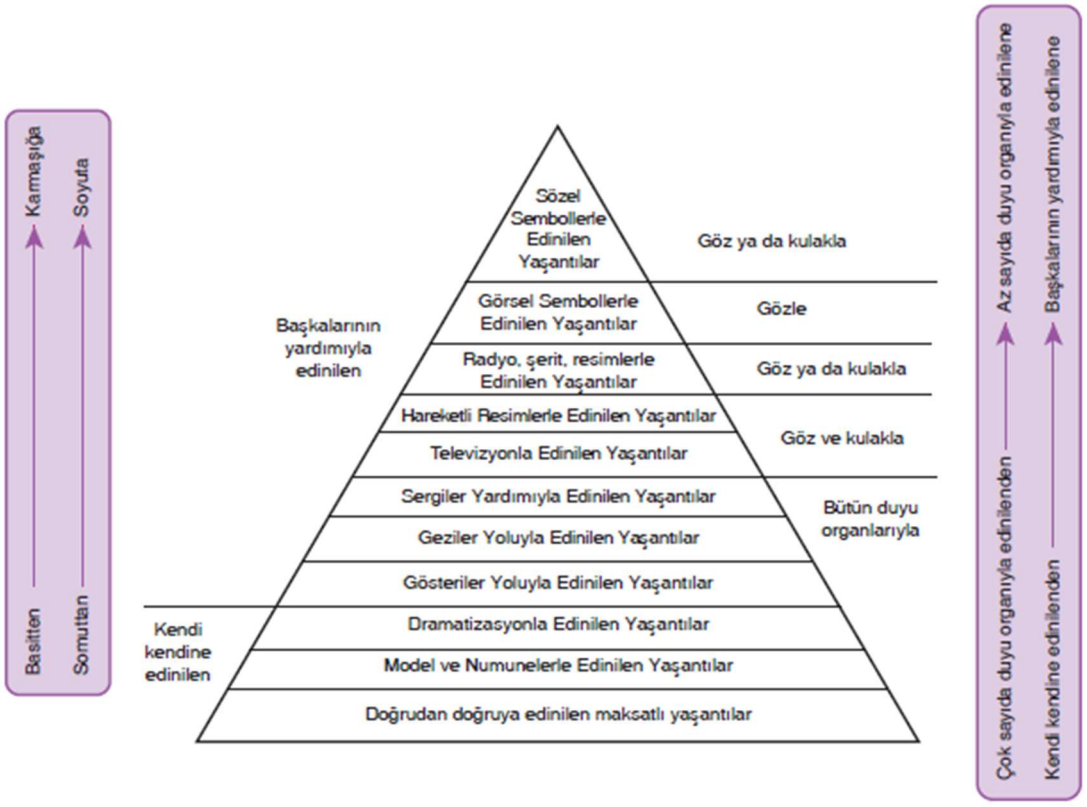

Yukarıya doğru gidildikçe;

- Somutluk
- Basitlik
- Duyu organı sayısı
- Kendi kendine öğrenme
- Açıklık azalır.

Aşağıdakilerden hangisi açıklık ilkesine <u>en uygun</u> öğretim materyalidir?

A) Çalışma yaprağı B) Model

C) Grafik D) Kavram haritası

E) Döner levha

Not: Yukarı doğru gidildikçe sadece ekonomiklik artar. Koninin tabanındaki öğrenmeler her ne kadar daha çok duyu organına hitap etse de kendi kendine öğrenme süreçlerinden oluşsa da daha çok zaman alması, daha çok emek gerektirmesi ve daha çok maliyetli olması açısından ekonomik değildir.

Tarih öğretmeni, dersinde tarih bilinci geliştirmek için öğrencileri önemli tarihi olayların gerçekleştiği mekânlara götürmek ister. Ancak zaman ve ekonomik açıdan bulundukları şehirden çıkmaları zor olduğu için başka etkinlikler düzenlemeye karar verir.

Dale'in Yaşantı Konisi'ne göre bu öğretmenin amacına ulaşmasında aşağıdaki etkinliklerden hangisi daha etkili olur?

A) Öğrencilere önemli tarihi olaylarla ilgili ses kayıtları dinletmesi
B) Öğrencilerden seçtikleri tarihi olaya ilişkin canlandırma yapmalarını istemesi
C) Öğrencilere tarihe yön veren önemli kişilerin hayatlarına ilişkin tiyatro gösterisi izletmesi
D) İlgili kurumların hazırladığı tarihi olaylara ilişkin belgesel izletmesi
E) Sınıf duvarlarına önemli tarihi olayların resimlerini asması

Dale'in Yaşantı Konisi'ne göre aşağıdakilerden hangisinin, öğrenmelerin kalıcılığını daha üst düzeyde sağlaması beklenir?

A) Coğrafya dersinde öğretmenin öğrencilere bulundukları bölgenin fiziki haritasını göstermesi
B) Biyoloji dersinde sınıfta öğrencilerin mikroskopla göl suyu örneğini incelemesi
C) Öğretmenin matematik dersinde bölme konusunu pizza dilimleri görsellerinin olduğu posterlerle anlatması
D) Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin Osmanlı Dönemi kıyafetlerinin sergilendiği müzeye gitmesi
E) Fen bilimleri dersinde öğrencilerin canlılar ve yaşam konulu belgeseli izlemesi

GÖRSEL TASARIM İLKELERİ

Bütünlük: Öğeler arasındaki ilişki demektir. Resme bakınca herkes aynı şeyi algılıyorsa o resimde bütünlük vardır. Bütün öğelerin birbiriyle olan ilişkisini ve uyumunu ifade eder.

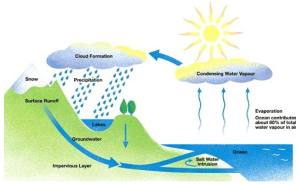

Bir eğitim fakültesinde öğrencilerine eğitim türleriyle ilgili bilgileri daha anlamlı şekilde kazandırmak isteyen öğretim üyesi dersinde aşağıdaki görselden yararlanmıştır.

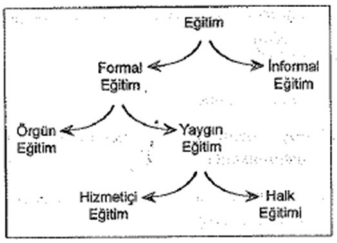

Öğretim üyesinin bu görseli hazırlarken hangi tasarım ilkesini daha fazla temel aldığı söylenebilir?

A) Vurgu
B) Boyut
C) Formal denge
D) Bütünlük
E) Doku

Bir öğretmen, hazırladığı sunum materyalinin tüm slaytlarında aynı yazı karakterini ve arka plan rengini kullanmış, slayt içinde görsellerin ve metnin uyumuna dikkat ederek belirli bir düzene göre yerleştirmiştir.

Bu öğretmenin sunum hazırlama sürecinde yaptığı işlemler aşağıdaki tasarım ilkelerinden hangisiyle daha iyi açıklanır?

A) Denge B) Hizalama C) Vurgu
D) Yakınlık E) Bütünlük

Yerleştirme (Hiyerarşi): Bilginin önem sırasına göre belli bir düzen içerisinde sunulmasıdır.

Yakınlık: İlgili öğelerin tasarım üzerinde birbirlerine yakın olarak yerleştirilmeleridir. Diğer bir deyişle önemli olan öğeler birbirine yakın konumlandırılır.

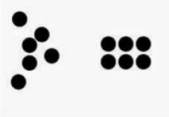

Hizalama: Öğeler, arasında dikey ve yatay çizgiler varmış gibi düzene koymadır. Bakınca her şeyin belli bir nizama göre dizilmesidir.

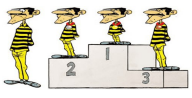

Prof. Dr. M. Yaşar GÜNDÜZ

Rusya'da her öğün çay içilmesi bir gelenektir. Ruslar çaylarını semaverde demlerler, beyazlatılmamış şeker ve limon suyu ilave ederek içerler. Gerçek bir çay tiryakisi Rus çayına şeker atmaz, şekeri ağzına alarak çayını içer. Eski kültürü yaşatanlar arasında, çaya şeker yerine bir çay kaşığı kaymak koyanların yanı sıra, Anadolu'nun kimi yörelerinde olduğu gibi ve çayı bazen bardak altlığına dökerek içenlerde bulunmaktadır.

Çay, konuklara yanında marmelat ile sunulur. Konuk, daha fazla çay gelmesini önlemek için bardağın altlığı bardağın üstüne konulur.

Türkçe dersinde bir öğretmen, "Anlatım bozuklukları" konusunu işlemiştir. Konunun tekrarını ve pekiştirilmesini sağlamak amaçlı anlatım bozukluğu içeren yukarıdaki metni öğrencilerine dağıtmıştır.

Buna göre metni tasarlamada öğretmenin dikkate almadığı tasarım ilkesi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Denge B) Ritim C) Hizalama D) Renk E) Vurgu

Denge

Görsel bir materyalde denge, materyalde bulunan öğelerin algılanan ağırlığı ile ilgilidir. Denge, öğelerin ağırlıkları yatay ve dikey eksenin her iki tarafında eşit olarak dağıtılması ile oluşturulur. İki tür denge vardır:

Simetrik Denge (Formal): Nesnelerin görselin merkezine göre ortadan ikiye bölündüğünde her iki tarafta da birbirinin aynı olacak şekilde yerleştirilmesidir. Aşağıdaki resimde simetrik denge oluşturulmuştur:

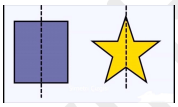

Asimetrik Denge (İnformal): Farklı nesneler sayfaya ağırlıkları ölçüsünde yerleştirildiğinde oluşan dengedir. Bu şekilde materyale belirli bir ölçüde hareketlilik kazandırılabilir. Formal dengeye göre daha etkilidir.

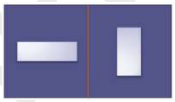

Vurgu: Materyalde belli bir bölüme dikkat çekme durumudur. Öğrencilerin görselin belli bir noktasına yoğunlaşması isteniyorsa vurgu kullanılabilir. Algıda ayırt edicilik gibi.

Bir öğretmen poster hazırlarken başlık ve anahtar kavramlara ait yazı tipinin koyu ve ana metinden büyük, sayfanın sağ-sol ve alt-üst bölgelerinde yer alan görsel ve metin yoğunluğunun benzer olmasına dikkat etmiştir.

Buna göre öğretmen

I. hizalama,
II. denge,
III. vurgu

görsel tasarım ilkelerinden hangilerini dikkate almıştır?

A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III E) I, II ve III

Tekrar (Repetition**):** Tekrar tasarım üzerindeki bir öğenin birçok kere kullanılması, devam ediyor hissi yaratmasıdır.

Prof. Dr. Murat GÜNDÜZ

Bir öğretim materyalinin tasarım sürecine ilişkin,

I. Düzenlemeler yaparken çeşitli yönlendiriciler kullanılarak öğrencinin dikkati istenilen yere yoğunlaştırılmalıdır.

II. Önemli ögelerin kolayca görülebilmelerini sağlamak için zeminde ve ön alanda benzer renkler kullanılmalıdır.

III. Birbiriyle ilgili ögeler birbirine yakın konumlandırılmalıdır.

ifadelerinden hangileri temel tasarım ilkelerine uygun değildir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) II ve III

GÖRSEL TASARIM ÖĞELERİ

Nokta ve Çizgi
Çizgiler farklı amaçlar için kullanılabilir:

- Organize etmek için
- Yönlendirmek için
- Ayırmak için
- Duygu sunmak için
- Ritim oluşturmak için

Materyalde çizgilerin önemi nedir?

Yatay çizgi: Sabitlik, hareketsizlik
Köşegen çizgi: Hareketlilik
Dik çizgi: Güç

Şekil
Şekil, bir yüzey üzerinde yaratılan iki boyutlu biçimdir. Şekillerin bir araya gelmesine form denir. Her şeyin bir şekli vardır.

Renk

- Dikkat çeker ve görsel etki yapar.
- Görüntünün gerçekliğini artırır.
- Eşitlik ve farklılıkları vurgular.
- Önemli ve ayrıntı bilgiye işaret eder.
- İstenilen duygusal etkiyi yaratır.

- Tasarımlarımızda; renklerle hisler uyandırır, objeleri tanımlar ve mesajımızı iletiriz. Yumuşak renklerle ılımlı ya da romantik bir atmosfer yaratırız.
- En akılda kalıcı kırmızı,
- İlk dikkat çeken sarı,
- En az dikkat çeken mavi,
- En iyi okunabilirlik sarı üstüne siyah

Sarı zeminde siyah

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Görsellerde renk kullanımında aşağıdakilerden hangisi en iyi okunabilirliği sağlar?

A) Beyaz zemin üstüne mavi

B) Mavi zemin üstüne beyaz

C) Sarı zemin üstüne siyah

D) Beyaz zemin üstüne siyah

E) Siyah zemin üstüne sarı

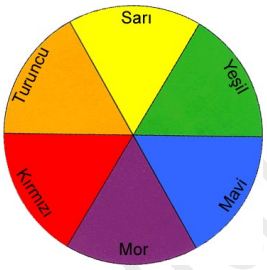

- Renk çemberinde birbirine bitişik olan renkler (örneğin: turuncu-kırmızı) "uyumlu renkler" denilmektedir. Çember üzerinde tam karşı karşıya gelen renkler (örneğin: mor-sarı) ise, "tamamlayıcı" ya da "bütünleyici renkler" olarak adlandırılmaktadır.
- Çembere dikkat edildiğinde, birbirini bütünleyen iki renkten birinin sıcak, diğerinin soğuk renkten meydana geldiği görülecektir. "Kırmızı ve yeşil", "turuncu ve mavi", "mor ve sarı" ayrı ayrı bir çift oluştururlar.
- Bütünleyici renkler, yan yana geldiklerinde birbirlerinin etkisini artırırlar ve en net biçimde görünürler. Uyumlu renkler ise, yan yana geldiklerinde birbirlerinin gücünü kırarak birbirlerini olduklarından daha zayıf gösterirler.

Sosyal bilgiler dersinde bir öğretmen, "Güneş Sistemi" ünitesinde 'Güneş, Dünya ve Ay' konusunu işlerken aşağıdaki görseli kullanacaktır.

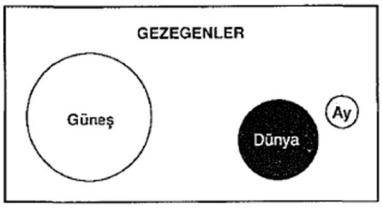

Buna göre bu öğretmenin materyali hazırlarken hangi ilkeye aykırı davrandığı söylenebilir?

A) Vurgu B) Doku C) Bütünlük D) Renk E) Boyut

Boşluk – Alan: Bir tasarımı oluştururken sadece şekil ve çizgilerin nereye yerleştirileceğini değil; aynı zamanda nereye bağlanacağını, etrafında ya da arasında ne kadar boşluk bulunacağını da düşünmek gerekir. Materyalin her yeri doldurulmamalı, ara ara boşluk bırakılmalı ki göz dinlenmelidir.

Prof. Dr. Nevin GÜNDÜZ

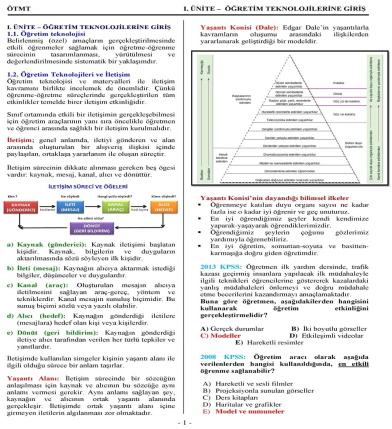

NOT: Slaytlarda 6 * 6 kuralı buna örnektir. Yani her şey yazılmaz.

- Görsel öğelerin yerleştirilmesinde, dikkatleri belirli öğelere çekmek için etkili yöntemlerden biri "üçüncü kural" tekniğinin kullanılmasıdır. Bu teknikte bir resim alanı yatay ve dikey olmak üzere eşit aralıklarla çizilen çizgilerle üçe ayrılır. Çizgilerin kesişim noktaları ile ortaya çıkan dört nokta ilgi merkezini oluşturan öğelerin yerleştirilmesi için kullanılır.

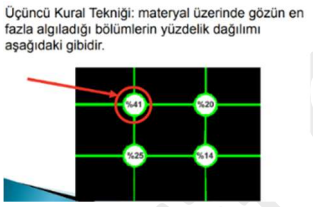

NOT: Özellikle insanlar ilk sol üst köşeye baktığı için boşluğu buraya değil başka yerlere koymalıyız.

Görsel tasarımda materyalin anlaşılabilirliği ve etkililiği arttırmak için, dolu ve boş alanların dikkatli kullanılması gerekir.

Görsel tasarımlarda önemli ögeler veya vurgulanmak istenen noktalar materyalin hangi kısmında kullanılmalıdır?

A) Orta B) Sol - üst
C) Sol - alt D) Sağ - üst
E) Sağ - alt

Doku: Canlılık hissi vermesidir. Koyu şekiller açıklara göre, üç boyutlu cisimler iki boyutlu cisimlere göre daha çok canlılık hissi verir. Derinlik duygusu katar.

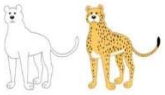

Öğretmenlerin hazırladığı materyallerle öğrencilerinin materyale baktıklarında gerçekmiş gibi hissetmelerini sağlaması hangi tasarım öğesiyle açıklanır?

A) Denge B) Doku C) Bütünlük
D) Ritim E) Renk

Boyut: Görsel tasarım içerisinde kullanılan bir cismin boyutu çoğu zaman yanıltıcı olabilir. Cisim diğer cisimler ile birlikte kullanıldığında boyut açısından bir anlam ifade eder

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

"Boyut" ilkesini dikkate alarak materyal hazırlamak isteyen bir öğretmen, aşağıdakilerden hangisine daha çok dikkat etmelidir?

A) Görseldeki resimlerin büyüklüğüne
B) Görseldeki ögelerin birbirini tamamlayıcı ilişkisine
C) Görselde iletilmek istenen algıya
D) Görseldeki objelerin yerleşimine
E) Görseldeki objelerin göz tarafından algılanan ağırlığına

Değer: Değer, açık ve koyu bir yüzey veya nesne arasındaki ilişkiyi ifade eder. Renklerin koyuluk- açıklık derecesine göre anlam kazanmasıdır. Coğrafya da kahverenginin tonu arttıkça yüksekliğin artması gibi.

Zıtlık: Şekil, renk, mesafe vb. özelliklerde "zıtlık" oluşturulabilir. Çevresindekilerle zıtlık oluşturan bir tasarım elemanının dikkat çekeceği kuşkusuzdur. Konunun can alıcı bölümünün zıtlık oluşturularak verilmesi daha etkili bir tasarım sağlar.

Ritim: Materyalde gözün bir objeden diğer objeye doğru gidip gelmesidir.

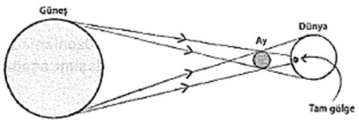

Güneş olayını yukarıdaki şekille anlatmak isteyen bir öğretmen oklar yardımı ile güneş ışınlarının geliş şeklini belirterek gözün güneşten dünyaya doğru rahatlıkla kayabilmesini daha rahat ifade etmeye çalışmıştır.

Öğretmenin yukarıdaki şekilde dikkate aldığı durum materyal tasarım ilkesi daha çok hangisiyle ilgilidir?

A) Denge B) Ritim C) Ahenk
D) Bütünlük E) Doku

Oran-Ölçek: Objelerin büyüklüğünün doğru algılaması için tanıdık bir başka obje ile ölçeklendirilmesi gerekir.

İlyas GÜNDÜZ

SANAL PLATFORMLAR

Artırılmış gerçeklik: Artırılmış gerçeklik gerçek dünyanın sanal dünya ile gerçek zamanlı olarak bir araya geldiği ve aynı duyusal alanda kullanıcıya ulaştığı ortamlardır. Artırılmış gerçeklik sanal gerçekliğin bir türevidir. Bu tanıma göre artırılmış gerçeklik gerçekliğin baştan oluşturulduğu değil, var olan gerçekliğin desteklendiği sanal ortamlardır.

Artırılmış gerçeklik ortamlarında sanal ve gerçek nesneler kullanıcılara uyum içerisinde sunulmaktadır. Artırılmış gerçeklik, sanal nesneler kullanılarak zenginleştirilmiş gerçek dünyalar olarak tanımlanabilir. İnsan anatomisi derslerinde öğrencilerin AR kullanarak insan vücudunun organlarını 3D olarak görmesi gibi.

- Öğrenme etkinliklerini dijital oyun formunda öğrencilere sunar.
- Öğrencilere sanal üç boyutlu nesnelerle aynı ortamda bulunduklarını hissettirir.
- Sınıfta veya gerçek hayatta deneyimleyemediği yaşam durumlarını deneme imkanı verir.

Sanal gerçeklik; görüntü, hologram, ses, konum ve benzeri duyusal unsurların gerçek dünyanın bir taklidi olarak oluşturulmasıdır. Kullanıcıların kendilerini bulundukları ortamdan farklı bir yerde hissedecekleri, buna ek olarak farklı bir ortamı 3 boyutlu olarak deneyimleyecekleri bir teknolojidir. Sanal gerçeklik ortamları genellikle bir bilgisayar ekranı yoluyla edinilen görsel tecrübelerden ibarettir.

Artırılmış gerçeklik ise oluşturulan duyusal unsurların gerçek zamanlı olarak zenginleştirerek fiziksel dünya ile etkileşiminin bir sonucudur. Çevremizde algıladığımız fiziksel unsurların, bilgisayar kaynaklı grafik, video, ses, GPS gibi veriler ile birleştirilmesiyle oluşan ve mevcut gerçekliği zenginleştiren bir deneyim türüdür. Yani gerçek ve sanalın birbirinden tamamen ayrılmadığı, tersine daha da iç içe girdiği bir gerçekliktir.

- Sanal gerçeklik teknolojileri, iki boyutlu teknolojiler yerine üç boyutlu ve gerçeğe yakın deneyimler sunan teknolojileri ifade etmektedir. Bu teknolojiler, yalnız görsel değil; işitsel, dokunsal hatta koku duyuları üzerinde de çalışan çok yönlü bir gerçeklik deneyimi sunma hedefindedir
- Sanal gerçeklik teknolojileri; eldiven, gözlük, kask gibi çeşitli donanımlar aracılığıyla kullanıcıları gerçek ortamdan alıp kurgulanmış bir ortama (sanal bir dünyaya) götürüp orada bulunan nesnelerle etkileşime girebilmelerine ve o dünyayı manipüle edebilmelerine olanak vermektedir.
- Artırılmış gerçeklik teknolojileri ise kullanıcıyı başka kurgusal evrenlere çekmek yerine, gerçek dünyayı değiştirerek yeni sanal objelerle dijital öğrenme ortamını zenginleştirir. Sanal bir ortama girdiği andan itibaren kullanıcı, sanal gerçekliğin yaratıldığı ortamda olma hissini yaşamakta, mekânı veya objeyi hareket ettirmekte sanal ortam ile gerçek dünyadakine benzer bir etkileşim kurmaktadır. Böylelikle bilgisayar ortamında tüm duyularla algılanabilen bir dünya yaratılmaktadır.
- Sanal gerçekliğin eğitimde kullanılmasının öğrenme çıktıları üzerinde pek çok faydası vardır.
- Deneyimsel ve etkileşimli öğrenme, kendi öğrenme hızına göre ilerleme, farklı duyulara hitap etme, dikkat çekme ve motivasyonu artırma, deneyimlenmesi zor gerçek yaşam durumlarını modeller üzerinde deneyimleme (örneğin tehlikeli durumların modellenmesi, arazi çalışmaları ve deneylerin gerçek araçlar kullanılmadan yapılması, bir müzeyi ziyaret edebilme vb.), uzamsal düşünme ve yaratıcılığı geliştirme bu faydalardan bazılarıdır.
- Eğitim aracı olarak sanal gerçeklik, öğrencilerin içerikle etkileşime girebilmelerine imkân verdiği için öğrenme sürecinde onların daha aktif ve istekli olmalarını sağlamanın yanında zengin algısal ipuçları ve çok yönlü geri bildirimlerle öğrenmeyi teşvik etmekte ve öğrencilerin ilgilerini ve anlamlandırma durumlarını kolaylaştırmaktadır.
- Sanal ortamda bulunma hissi ve hayal gücüyle birlikte yüksek düzeyde sağlanan etkileşim, problem çözme becerilerini geliştirmekte ve bilginin yapılandırılmasına yardımcı olmaktadır.

Prof. Dr. Mevlüt

EĞİTİM İÇİN WEB 2.0 ARAÇLARI

Wordwall: İçerisinde çoktan seçmeli, eşleştirme, doğru-yanlış, sürükle bırak gibi farklı türlerde interaktif testler oluşturmaya yarayan oyunlaştırma tabanlı bir çevrimiçi değerlendirme aracıdır.

Canva: Birçok farklı şablon ile logo, afiş, sunum, broşür, poster gibi görsel materyaller tasarlamanıza imkan sağlar.

Voki: Ünlü bir karaktere kendi sesinizi ya da yazdıklarınızı seslendirmek ve bunu herhangi bir dilde yapmasını sağlayabiliyorsunuz.

Prezi: Konu anlatımında kullanabileceğiniz sunum hazırlama uygulaması. İçerisindeki hazır sunumlar oturum açamadan da derste kullanılabilir.

Edpuzzle, internet ortamında yer alan videoları kullanarak video düzenlemeleri yapabilmenizi, videolar üzerine seslendirmeler yapabilmenizi, video içerisine sorular ekleyerek interaktif videolar oluşturabilmenizi, video izleme istatistiklerini takip edebilmenizi sağlayan bir Web 2.0 aracıdır.

Emaze, sunumlar, web siteleri, blog sayfaları ve fotoğraf albümleri oluşturabileceğiniz araçlarından bir tanesidir.

Kahoot, anketler ve online sınav uygulamaları oluşturabileceğiniz araçlarından bir tanesidir.

MindMup, kavram haritaları oluşturabileceğiniz bir Web 2.0 aracıdır.

Edublog: Öğretmenler ve öğrenciler tarafından eğitim ve öğrenme amacıyla kullanılan özel web siteleridir. Genellikle ders materyalleri paylaşmak, ödevleri duyurmak, öğrencilerin projelerini sergilemek ve sınıf içi iletişimi artırmak için kullanılır.

Glogster: Kullanıcıların metin, resim, video, ses ve grafik gibi çoklu ortam öğelerini bir araya getirerek dijital ve interaktif posterler (glog) oluşturmasını sağlayan bulut tabanlı bir web platformudur. Eğitim ve sunum amaçlı yaygın olarak kullanılan bu araç, klasik afişleri hareketli ve etkileşimli hale getirir.

Seesaw: Öğrencilerin yaptığı çalışmaları dijital portföy olarak kaydedebildiği, öğretmenlerin de bu çalışmaları değerlendirip paylaşabildiği etkileşimli bir öğrenme platformudur. Öğrenciler fotoğraf, video, ses kaydı, çizim veya yazılı metin gibi içerikler oluşturarak öğrenme süreçlerini aktif şekilde sergiler.

Webquest: Öğrencilerin bir problemi ya da örnek durumu önceden belirlenmiş internet kaynakları üzerinden sorgulama temelli olarak çözdükleri; giriş, görev, süreç, değerlendirme ve sonuç bölümlerinden oluşan internet tabanlı bir öğretim etkinliğidir.

Pixton: Kullanıcıların kendi dijital avatarlarını, karakterlerini, karikatürlerini ve çizgi romanlarını kolayca tasarlamasını sağlayan popüler bir web tabanlı dijital hikaye anlatma aracıdır.

BİLGİSAYAR DESTEKLİ ÖĞRETİM (BDÖ)

Bilgisayar Destekli Öğretim (BDÖ) öğretim sürecinde, öğrencilerin bilgisayarlarla etkileşimde bulunması ve bilgisayarların süreçte bir öğretim aracı ve öğretim ortamı olarak iş görmesi etkinlikleri olarak tanımlanabilir.

- ✓ İnternet yoktur (Yazılım yüklenmiş haldedir).
- ✓ Başkasıyla iletişim yoktur.
- ✓ Programlı öğretimin bilgisayardaki halidir.
- ✓ Öğrenciyi güdüler.
- ✓ Aktif katılım vardır.
- ✓ Kendi hızına göre öğrenir.
- ✓ Öğretim etkinliklerini zenginleştirir.
- ✓ Öğrenci imkânsız deneyleri yapabilir.
- ✓ Zaman ve mekân konusunda bağımsızlık sağlar.
- ✓ Öğrenciyi değerlendirmek kolaydır (her şey kayıt altında olduğu için).

Prof. Dr. Mevlüt GÜ

Kısaca; BDÖ öğrenme hızı, katılım, öğretim etkinliklerini çeşitlendirme, performansı izleme, zaman ve ortamdan bağımsızlık açısından faydalar sağlar.

Sınırlılıkları
- Sosyalleşme yoktur.
- Öğretmenlerin yeni yazılım ve donanımları takip etmeleri zordur.
- Asla öğretmenin yerini tutmaz.
- Öğreticiler yeterli bilgiye sahip olmayabilir.
- Öğrenci kendine verilen bilgiyle yetinmek zorundadır.

Aşağıdakilerden hangisi öğretim ortamlarında bilgisayar destekli eğitimden yararlanmanın amaçları arasında sayılamaz?

A) Öğrencinin motivasyonunu artırmak

B) Öğrencinin kendi kendine öğrenme yeteneklerini geliştirmek

C) Öğrencinin sosyal gelişimini desteklemek

D) Öğrencilere tekrar olanağı sağlamak

E) Öğretime çeşitlilik, canlılık ve nitelik getirmek

Bilgisayar destekli öğretimi kullanmanın birçok yararının yanı sıra bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır.

Aşağıdaki durumlardan hangisi bu sınırlılıklardan biri değildir?

A) Bilgisayar kullanıcılarına yardımcı olacak yeterli sayıda uzmanın olmaması

B) Her öğrencinin kendi öğrenme sürecini çeşitlendirebilmesi

C) Kullanılan programlarda içerik bilgisinin yeterli kalitede olmaması

D) Yazılmış programların yalnızca yazılım için seçilen bilgisayarla çalışabilir olması

E) Bilgisayar ve hazır paket programlarının pahalı olması

İNTERNET TABANLI ÖĞRENME
(WEB TABANLI, SANAL ÖĞRENME)

İnternet Tabanlı Öğrenme, geleneksel sınıf içi eğitime ek olarak veya temel eğitim yöntemi olarak eğitim içeriği sunmak için çevrimiçi kaynakların kullanılması uygulamasını ifade eder. İnternetle öğretim; zengin iletişim seçenekleri ve bilgiye kolay erişim olanakları sunarak, öğretim ortamlarını zenginleştiren ve öğrenenin bilgiyi yapılandırmasını temele alan bireyselleştirilmiş öğretim süreci olarak tanımlanabilir.

- ✓ Bireysel öğretim tekniğidir (öğrenci bilgisayarın başına oturur, internetin başına geçer, internete girer, öğrenir).
- ✓ Zaman ve mekân sınırlılığı yoktur (istenilen kişiyle, istenilen saatte irtibata ve iletişime geçilir).
- ✓ Zengin öğrenme fırsatları sağlar.
- ✓ Yaşam boyu öğrenmeyi sağlar.
- ✓ Daha çok kitleye ulaşma imkânı vardır.
- ✓ Keşfetmeye olanak sağlar.
- ✓ İstenilen bilgiye ulaşılabilir.

Senkron: Eş zamanlı etkileşimdir.
Asenkron: Eş zamanlı olmayan anlamına gelir.

Prof. Dr. Ünal GÜNDÜZ

NOT: Bilgisayar destekli öğretimde internet yoktur. İnternet tabanlı öğrenmede adı üstünde internet vardır. İnternet tabanlı öğrenme, yüz yüze etkileşim sağlamasa da çok fazla sosyalleşme ortamı oluşturmasa da diğer öğrencilerle iletişim ve işbirliği imkânı sağlar.

UZAKTAN EĞİTİM

Uzaktan eğitim, fiziksel olarak öğrencilerin bulundukları yerlerde olmasını gerektirmeksizin, teknolojinin imkânlarından yararlanılarak, öğrenci ve öğretmenlerin bir internet ortamında eşzamanlı ya da eşzamanlı olmadan değişik şekillerde ders işledikleri, planlı bir öğretim şeklidir.

Bir öğretim sürecinde fiziksel olarak ayrı mekânlarda bulunan kişilere zaman zaman etkileşimli ortam sağlamak amaçlanmaktadır. Bunun için ortam, öğretici, öğrenci ve ders içeriğini bir araya getirecek bir sistem planlanır. Eğitimi alacak her bireyin kendi ihtiyacı dikkate alınır ve kişiye özel ders süreleri planlanabilecek modüler bir sistem uygulanır. Bireyler eğitimlerini eş zamanlı ve eş zamanlı olmayan şekillerde alabilirler. **Bu örnekte hangi tür eğitim/öğretim uygulamasından söz edilmektedir?**

A) Sorgulamaya dayalı eğitim B) Programlı öğretim C) Uzaktan eğitim
D) Buluş yoluyla öğretim E) Projeye dayalı eğitim

Hangi araçlarla olur?
Mektup, kitap, bilgisayar, radyo, posta, hatta güvercin bile olur. Bütün iletişim araçları ile olur.

- ✓ Uzaktan eğitim**;** öğretenlerle öğrenenlerin aynı ortamda bulunmamasıdır.
- ✓ Bireysellik vardır. Bireysel öğrenmeden dolayı grup baskısını ortadan kaldırır.
- ✓ Tek kaynaktan çok kaynağa ulaşma imkânı vardır.
- ✓ Etkileşim özel olarak hazırlanmış araç – gereçler yoluyla belli bir merkezden sağlanır

Aşağıdakilerden hangisi uzaktan eğitim için doğru bir ifade değildir?

A) Grup çalışmalarını sağlamak kolaydır.
B) Eğitim personeline yapılan yatırım daha azdır.
C) Kullanılan araçlar, değerlendirme yöntemleri çeşitlilik gösterir.
D) Öğrenci niceliğine katkısı yüksektir.
E) Sosyal fobi gibi psikolojik sorunlar yaşayan öğrencilere rahatlık sağlar.

NOT: Son zamanlarda eğitim öğretim sürecinde teknolojiden çok sık yararlanılmaya başlanmıştır. Bu durum eğitim öğretim sürecine değişik boyutlarda çok fazla katkı sağlamakla beraber bazı açılardan dikkat edilmesi gereken durumları beraberinde getirmiştir. Teknolojinin etkili ve güvenli kullanımı için bireylerin sahip olması gereken bazı yeterlilikler bulunmaktadır. Bu yeterliliklerin başında da medya okuryazarlığı gelmektedir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

TEKNOLOJİK OKURYAZARLIKLAR

Bilgisayar Okuryazarlığı (Aracı Kullanma): Donanım ve yazılımların teknik olarak nasıl kullanılacağıdır. Masaüstü bilgisayarlar, dizüstü bilgisayarlar veya ofis programlarını (Word, Excel) çalıştırabilme ve temel seviyede kullanabilme becerisidir.

Soru*:* Bilgisayarı veya belirli bir programı teknik olarak nasıl çalıştırabilirim ve kullanabilirim?

Teknoloji Okuryazarlığı (Sistemi Anlama): Teknolojik araçların toplumla ilişkisini, günlük yaşamdaki işlevini, sistemin mantığını, ağları ve teknolojinin hayatı nasıl kolaylaştırdığını anlar. Sadece bilgisayarları değil; internet ağlarını, yazılım mantığını ve teknolojik gelişmelerin birey/toplum üzerindeki etkilerini anlama kapasitesini içerir.

Soru: Bu teknoloji nasıl çalışıyor ve hayatımı nasıl etkiliyor?

Medya Okuryazarlığı (İçeriği Çözümleme): Çeşitli türden (görsel, işitsel, basılı, vb.) medya mesajlarına erişebilme, erişilen medyaları eleştirel bakış açısıyla çözümleyip değerlendirebilme becerisidir. Televizyon, internet, sosyal medya ve basılı yayınlar aracılığıyla size sunulan mesajları doğru okumaktır.

Soru: Gördüğüm haber veya içerik ne kadar doğru? Bu mesajı veren kişi/kurumun amacı ne?

Dijital okuryazarlık: Fikrî mülkiyet haklarına uygun davranma, dijital ortamlar için içerik oluşturma ve paylaşma, e-güvenlik önlemleri alma, etik ilkelere uygun hareket etme, dijital bilgiyi kullanarak eleştirel düşünme ve güvenli iletişim kurma becerilerinin tümüdür.

Harmanlanmış Eğitim (HİBRİT)
Uzaktan eğitim ve yüz yüze eğitiminin birleştirilmiş halidir. Farklı öğrenme tür ve öğelerinin bir arada kullanılmasıdır. Her türlü teknolojinin kullanılabildiği, geleneksel ve uzaktan eğitimin farklı modellerinin bir araya getirilerek düzenlendiği eğitimdir.

Eğitim teknolojisindeki gelişmeleri izleyen bir fakülte yönetimi, öğrenmede bireysel farklılıkları gidermek ve eğitimde fırsat eşitliği sağlamak için derslerin çevrim içi öğrenmeyle destekli bir yapıda işlenmesine karar vermiştir. Buna bağlı olarak derslerin yürütülmesinde öğretim elemanları hem yüz yüze hem de çevrim içi ortamları birlikte kullanmaya başlamıştır.

Fakültenin dersleri yürütmede seçtiği bu uygulama aşağıdaki öğrenme öğretme model veya yaklaşımlarından hangisi kapsamında yer alır?

A) Kuantum öğrenme B) Tam öğrenme

C) Anlamlı öğrenme D) Basamaklı öğretim

E) Harmanlanmış öğrenme

Ters Yüz Öğrenme
Ters-Yüz sınıf sistemi, geleneksel öğrenim-öğretimin aksine öğrenciye teorik bilgiyi evde kendi başına öğrenip, öğrendiklerini okulda uygulama fırsatı sunan bir metot olarak tanımlanmaktadır.

Bir öğretmen, öğrencilerinin derse hazırlıksız geldiğini ve konuyla ilgili ön bilgilerinin yetersiz olduğunu fark ettikten sonra bu sorunu çözmek için hazırlamış olduğu çeşitli yazılı, görsel ve işitsel materyallere öğrencilerin dersten önce erişebilmelerini sağlamıştır. Öğrenciler bu materyalleri kullanarak derse hazır gelmişler, derste ise çeşitli etkinlikler yapmışlardır.

Buna göre öğretmenin kullandığı öğretim yöntem veya tekniği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ters-yüz öğrenme B) Eğitsel oyun

C) Örnek olay D) Bilişsel çıraklık

E) Problem çözme

Prof. Dr. Ümit GÜNDÜZ

E İÇERİK

E-içerikler, geleneksel öğrenme ortamlarında öğrenmeyi destekleyen bir öge, harmanlanmış öğrenme ortamlarında temel yapı taşı ve çevrim içi öğrenme ortamlarında ana bilgi taşıma mekanizması olarak hizmet etmektedirler.

E-içerikler;

- Özellikle öğrenciler ilgi çekici bulduğu ve onların öğrenme motivasyonlarını artırdığı,
- Soyut ya da görselleştirilmesi zor konuları somutlaştırmaya yardımcı olduğu,
- Gerçek yaşam uygulamalarını modellemeyi kolaylaştırdığı,
- Aktif ve iş birliğine dayalı öğrenmeyi desteklediği için öğrenme ortamlarında sıklıkla kullanılmaktadır.

Şekil 1. Elektronik Eğitim İçerikleri Modeli

Şekil 2. E-içerik Geliştirme Sürecine Rehberlik Edecek Temel Özellikler

Kapsayıcılık: E-içeriklerin kapsayıcılık özelliği; hiçbir öğrencinin fiziksel, duygusal ya da bilişsel yetersizlik, etnik, sosyal köken veya cinsiyet gibi faktörlerden dolayı eğitime tam olarak katılımının engellenmemesi ya da dezavantajlı konuma gelmemesini içermektedir.

- E-içeriklerin herhangi bir meslek grubunu, siyasi görüşü, düşünce biçimini, kültürel ve etnik yapıyı, din ve mezhebi küçük düşüren ve/veya ön yargı oluşturabilecek unsurlar içermemesi bu özelliğe işaret eder.
- Bir e-içeriğin kapsayıcı olması için hedef kitlenin yaşı, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal hazır bulunuşlukları ve gereksinimleri dikkate alınarak tasarlanmış olması gerekmektedir.
- E-içeriklerin farklı öğrenme tercihlerine uyarlanabilir olması ya da öğrenme çıktılarına ulaşmada başka seçenekler de sunması bu özellik kapsamında değerlendirilebilir.
- E-içerikler, teknoloji okuryazarlığı seviyeleri farklı olan öğrencileri de kapsayıcı nitelikte olmalıdır. Teknoloji okuryazarlığı, kişinin bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişim süreci, etkileri ve önemi konularında bilgi sahibi olması; bilgi ve iletişim teknolojilerini hayatın farklı alanlarında ve başkalarıyla kurduğu iletişimde başarılı bir şekilde kullanabilmesi anlamına gelir.

Bilişsel Yük: Sweller tarafından ortaya atılan bilişsel yük kuramı, belleğin birkaç bileşeni (duyusal bellek, işleyen bellek, uzun süreli bellek) olduğunu öne sürer ve bu bileşenlerin öğrenme süreçlerine etkisi olduğunu savunur.

- Bu bellek modeline dayanarak bilişsel yük kuramı, herhangi bir öğrenme deneyiminin üç tür bilişsel yükü olduğunu öne sürer: İçsel yük, etkili yük ve konu dışı yük.
- Bunlardan ilki, öznel dolayısıyla öğrenenin kendisi ile ilgili içsel yüktür ve kısmen konu içindeki bağlantı düzeyleri tarafından belirlenir. Örneğin bir kelimenin İngilizce karşılığını öğrenmek, düşük içsel yüke karşılık gelirken dilbilgisi öğrenmek, birçok düzeydeki bağlantı ve koşullu ilişkiler nedeniyle yüksek içsel yüke karşılık gelir.
- Etkili yük ise öğrenme çıktılarına ulaşmak için gerçekleşecek olan bilişsel aktivitelerdir. Örneğin karşılaştırma ve analiz yapmak, sonuca ulaşmak için gerçekleştirilecek adımları sıralamak etkili yük ile ilgili bilişsel aktivitelere örnek verilebilir.
- Konu dışı yük ise öğrencinin istendik öğrenme çıktısına ulaşmasına yardımcı olmayan bilişsel çaba gerektiren yabancı yüktür. Genellikle kötü tasarlanmış bir öğrenme uygulamasından (örneğin kafa karıştırıcı talimatlar, ek bilgi) kaynaklanan yük olarak tanımlanır ancak aynı zamanda impostor sendromu (kişinin kendi başarılarını küçümsemesi) gibi kişisel faktörlerden dolayı ortaya çıkan yükler de bu kategoriye dâhil olabilir .
- Bilişsel yükün e-içeriklerde öğrenen seviyesine uygun olarak tasarlanmasında bazı ilkeler kullanılabilir. Örneğin önemli bilgiyi vurgulamak, bilgiyi ve içeriği küçük parçalar hâlinde sunmak, ilgi çekici ancak konu dışı yükü artıracak ögeleri belirlemek ve ortadan kaldırmak, bilginin sunumunda en uygun yöntemi seçmek ve farklı duyulara hitap eden ögeleri konu dışı yükü artırmayacak şekilde bir araya getirmek bilişsel yükü azaltmak için etkili olan ilkeler arasında sıralanmıştır.

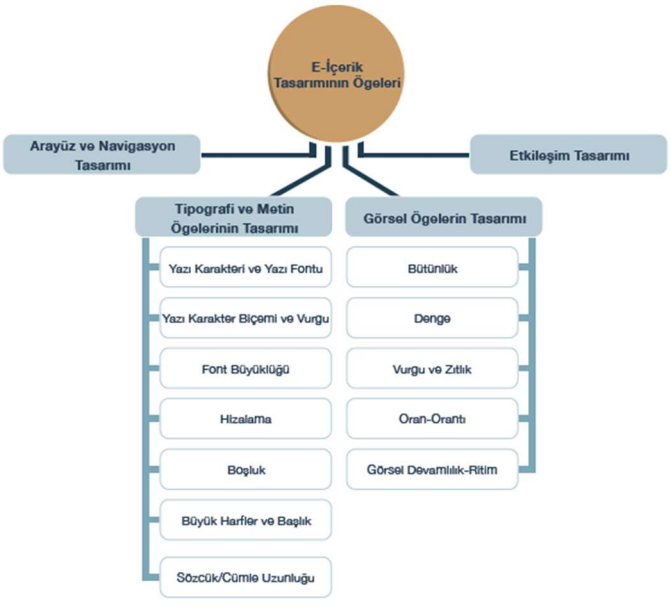

Şekil 4. E-içerik Tasarımında Dikkate Alınması Gereken Ögeler ve Bazı Tasarım İlkeleri

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

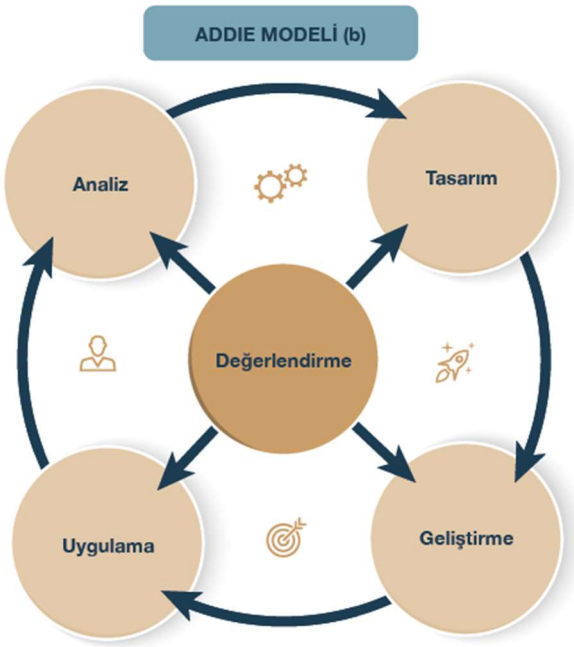

ADDIE ÖĞRETİM TASARIMI MODELİ

- Öğretim tasarımı sürecinin temel noktalarını gösteren bir çekirdek model niteliğindedir.
- Bu modelin ilk basamağı olan analiz aşaması; gereksinimler, hedef kitle, konu ve yapılacak işlerle ilgili saptama süreçlerini içerir. Bu aşamada öğrenme amaçları, hedef kitle, hedef kitlenin ihtiyaçları ve özellikleri, öğrenme amaçlarına ulaşmak için gerçekleştirilecek faaliyetler ve öğretime kimlerin katılacağı belirlenir.
- Tasarım aşamasında öğretimin içeriği, kullanılacak yöntem, teknik, strateji ve diğer unsurların nasıl olacağını kapsayan detaylı bir planlama söz konusu olmaktadır. İyi bir tasarım için analiz sürecinde elde edilen veriler, bu aşamada kullanılmalıdır. Bazı modellerde bu iki aşama arasında öğretim amaçlarının belirlenmesi ayrı bir aşama olarak yer almaktadır.

Prof. Dr. Ömer GÜNDÜZ

- Geliştirme aşaması; öğretim faaliyetlerinin, etkinlik ve materyallerin geliştirildiği, içeriğin hangi sırayla ele alınacağı, içerikte nelere yer verileceği, ihtiyacı olan öğrencilere fazladan destek imkânı sunulup sunulmayacağı gibi soruların cevaplandığı aşamadır.
- Uygulama ise geliştirilen öğrenme ortamının öğrenenle buluştuğu ve aynı zamanda öğretim tasarımının işlevselliğinin de test edildiği aşamadır.
- Değerlendirme basamağı sonuçların alındığı süreçtir. Bu aşamada uygulama sürecinde saptanan eksikler ve hatalar düzeltilerek iyileştirmeler yapılır. Öğretim tasarımının işlevselliği öğrenci başarıları üzerinden değerlendirilerek öğretim tasarımı yeniden biçimlendirilir.

Şekil 7. E-içerik Geliştirilirken İzlenmesi Önerilen Altı Aşama

E-İÇERİK GELİŞTİRİCİSİ OLARAK ÖĞRETMEN

- Eğitimde dijital dönüşüm sürecinde öğretmenlerden öğrenme sorumluluğunu daha çok öğrenenin kendisine vermesi, öğrencilerin değişen bilişsel, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına cevap vermek için öğretim yöntemi ve pedagojik fikirlerinde yeniliklere gitmesi beklenmektedir.
- Öğretmenler bu beklentiyi karşılayabilmek ve öğrencilere doğru bilgiye ulaşmalarında rehberlik edebilmek için son zamanlarda öğrenme ortamında dijital uygulamalara yer vermeye başlamışlardır.
- Böylelikle öğretmenlerden bilgi okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, iletişim, siber güvenlik, problem çözebilme gibi dijital yeterliliklerini geliştirmelerinin yanı sıra e-içerik üretme becerilerini de geliştirmeleri beklenmiştir.
- Öğretmenler, bir ekibin parçası olarak veya kendi başlarına e-içerik geliştirebilirler. Diğer e-içerik geliştiricilerinde olduğu gibi öğretmenlerin de e-içeriklerin tasarlanması ve geliştirilmesi süreçlerinde e-içeriklerde bulunması gereken eğitsel, tasarım ve teknoloji ilkelerini bilmeleri ve bunları dikkate almaları beklenir.
- Araştırmacılar tamamıyla alt yapı olarak teknolojiye dayalı ve klasik sınıf ortamından farklı tasarlanan e-öğrenme ortamlarındaki öğretmen yeterliliklerini çevrim içi öğretmen yeterlilikleri olarak tanımlamıştır.

Aşağıda sıralanan bu yeterlilikler öğretmenlerin e-içerik geliştirme becerileri kapsamında düşünülebilir:

- Her öğrencinin bireysel olarak farklı olduğunun farkında olabilmek,
- Kalıcı öğrenmenin sağlanabilmesi için gerçek ve güncel bilgiye sahip olabilmek,
- Öğrencilere otokontrol duygusu ile çalışabilecekleri araştırma ortamını sağlayabilmek,
- Öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak materyalleri hazırlayabilmek,
- Ön koşul bilgiler üzerinden yola çıkarak yeni bilgileri yapılandırabilmek,
- İhtiyaç duyulabilecek teknolojik ve iletişim becerilerine sahip olabilmek,
- Öğrenci merkezli bir öğrenme süreci tasarlayıp uygulayabilmek,
- Öğrenme sorumluluğunu öğrencilere verebilmek için gerekli etkileşimli ortamı gerçekleştirebilmek,
- Öğrencilerin kendilerini gerçekleştirebilmeleri için gereken öğretmen rehberliğini sağlayabilmek,
- İnteraktif gruplar oluşturarak kalıcı öğrenmeyi sağlayabilmek,
- İşbirlilikli öğrenme ortamı tasarlayabilmek,
- Öğrencilere uygun geri bildirimler vererek kılavuzluk edebilmek ve
- Sosyal medyayı öğretim araçlarına dâhil edebilmek

E-İÇERİK BİLEŞEN VE TÜRLERİ

ANIMASYON

Animasyon (canlandırma), resim, görsel veya grafiklere yapay bir şekilde hareket kazandırılmasıyla oluşan görsel ögedir. Animasyon; art arda birbirini takip eden, birbiri ile bağlantılı saniyelik hareketlerden oluşan, görselleri canlandırma uygulamasıdır. Eğitim-öğretim ortamlarında e-içerik olarak kullanılan animasyonların avantajları şunlardır:

- Öğrenenlerin dikkatini canlı tutar,
- Soyut kavramları somutlaştırır,
- Öğrenenleri aktif kılar,
- Öğrenme sürecini hızlandırır,
- Öğrenme çıktılarını kalıcı hâle getirir,
- Problem çözme becerisini geliştirir

Çoklu ortam uygulamalarında animasyonlar kendi içerisinde ses, hareket, resim ve grafiklerin bir arada kullanılabildiği bir yapıda olduğundan onların tasarımında dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır:

- Animasyonlarda iyi belirlenmiş hedefler bulunmalı;
- Ekran görüntüleri net, kolay okunabilir ve algılanabilir olmalı;
- Göz yorucu renklerden kaçınılmalı;
- Metin, grafik ve diğer unsurların kullanımında aşırılığa kaçılmamalı ve karmaşıklığa yer verilmemeli;
- Dikkat çekilmek istenen tüm noktalar belirgin olmalı;
- Kare sıralamaları ve görsel efektler, onlara uygun olmalı ve gerekiyorsa özel efektlerle sesler eklenmeli;
- Animasyonların hazırlanabilmesi için mümkün olan en uygun araçlar kullanılmalı.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

BENZETIM (SIMÜLASYON)

Benzetim; gerçek hayatta hâlihazırda bulunan çeşitli görevlerin, bağlantıların, olguların, araç-gereçlerin, eylemlerin ya da bazı bilişsel etkinliklerin gerçeğe yakın bir şekilde modeller yardımı ya da programlama yoluyla dijital ortamlarda taklit edilmesi olarak tanımlanmaktadır.

- Benzetim ile asıl amaçlanan, meydana gelebilecek olası durumların sanal ortamda önceden sezilerek gözlemlenebilmesi ve ihtiyaç duyulacak hazırlıkların organize edilebilmesidir.
- Emek ve zaman tasarrufu benzetim kullanımıyla elde edilebilmektedir.
- Yüksek maliyetli, kişilerden kaynaklı hatalar sebebiyle kayıplara sebep olabilecek kaza risklerinin yüksek olduğu, teknik donanımların uzmanlık eğitimi gerektirdiği durumlarda eğitim, uygulama ve çalışmalar risksiz bir şekilde gerçek zamanlı olarak benzetim uygulamaları ile başarıyla gerçekleştirilebilmektedir.
- Benzetimlerin güvenilir olmaları, sınırsız deneme imkânı sunmaları, ekonomik olmaları, problem çözme, eleştirel düşünme ve keşfetme becerileri geliştirmede etkili olmaları ve soyut kavramları somutlaştırmaları gibi çeşitli avantajları bulunmaktadır.
- Ayrıca benzetimlerin motivasyonu artırdığı, zamandan tasarruf sağladığı, aktif ve keşfedici öğrenmeyi desteklediği, öğrenmeyi kalıcı hâle getirdiği ve sınırsız sayıda tekrar imkânı sunduğu bilinmektedir

VIDEO

Video hareket eden resimler topluluğudur. Görsel ve işitsel ögelerden oluşması, eş zamansız (asenkron) yapıda olması, belli bir konuya yönelik öğretici özellikte hazırlanmış olması, etkileşimli veya etkileşimsiz yapıda bulunması gibi özellikler eğitim amaçlı olarak hazırlanan videoların özellikleridir.

Şekil 9. Videoların Öğretim Sürecine Katkıları

DIJITAL OYUN

Oyun tabanlı öğrenme, bilginin pasif bir şekilde alınması yerine dinamik bir süreçle içselleştirilmesini sağlayarak zihinsel yapılandırmaya en yüksek düzeyde katkı sunan yöntemlerden biridir. Öğrenciler oyun oynarken sadece eğlenmezler; zihinlerinde yeni şemalar oluşturur, eski bilgileri günceller ve bilgiyi anlamlandırırlar.

- Oyunlar doğası gereği ilgi çekicidir ve motive edicidir.
- Kazanma hissi ile öğrencinin güdülenmişlik düzeyini arttırır.
- Aktif katılım ile gerçekleşir.
- Öğrenci merkezlidir.
- Öğrenciye öğrenmeye yönelik özgüven ve motivasyon vererek öğrencinin söz konusu etkinliği sürdürmesini sağlar.
- Oyunlar, iş birliğine destek sağlayan ortamlar olarak tasarlanabilir, günlük hayata uygun hazırlanabilir ve yaparak-yaşayarak öğrenmeyi destekleyebilir.
- Öğrenen, oyunlarda eylemlerinin sonuçlarına göre değerlendirme yapar ve öğrenme sürecini, hızını kontrol edebilir.
- Oyunlar, birden fazla duyu organına hitap ederek öğrenmenin daha kalıcı olmasını mümkün kılar.
- Öğrencilerin roller yoluyla yeteneklerini keşfederek ortaya çıkarmalarını, yeni bilgi ve beceriler kazanmalarını ve bunları farklı bağlamlarda kullanmalarını sağlar.
- Sonuç olarak oyun ve oyunlaştırma öğrenenlerde motivasyonu, özgüveni, iş birliğini, sosyalleşmeyi ve öz yetkinliği artırarak eğitim-öğretim hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıran e-içerik türlerinden biridir.

Prof.Dr. Ali GÜNDÜZ

Oyun tabanlı öğrenmenin zihinsel yapılandırma sürecine sağladığı temel katkılar şunlardır:

1. Aktif Deneyim ve Şema Oluşturma: Zihinsel yapılandırma teorisine (Piaget) göre öğrenme, bireyin çevreyle etkileşime girerek "şemalar" oluşturmasıyla gerçekleşir.

Keşfederek Öğrenme: Oyunlar, öğrencilere güvenli bir simülasyon alanı sunar. Öğrenci deneme-yanılma yoluyla kuralları ve mantığı çözerken zihninde yeni bilgi yapıları inşa eder.

Yaşantısal Öğrenme: Soyut kavramlar (örneğin matematiksel oranlar veya fizik kuralları) oyun içindeki mekaniklerle somutlaşır ve kalıcı zihinsel modellere dönüşür.

2. Anlamlı Bağlam ve Özümseme: Bilginin zihinde yapılandırılabilmesi için mevcut bilgilerle bağ kurması gerekir.

Gerçekçi Senaryolar: Oyunlar genellikle bir hikaye veya problem çerçevesinde gelişir. Öğrenci, yeni karşılaştığı bir bilgiyi oyunun bağlamı içinde anlamlandırarak zihnine özümser.

İhtiyaca Yönelik Öğrenme: Oyunda bir görevi tamamlamak veya bir problemi çözmek için bilgiye ihtiyaç duyan öğrenci, bilgiyi "ezberlemek" yerine "kullanmak" üzere zihinsel havuzuna dahil eder.

3. Bilişsel Çelişki ve Uyum Sağlama: Öğrenme, zihnin mevcut bilgisi yetersiz kaldığında ve bir dengesizlik (bilişsel çelişki) yaşadığında tetiklenir.

Strateji Değiştirme: Oyuncu karşılaştığı bir engeli eski yöntemlerle aşamadığında zihinsel bir kriz yaşar.

Zihinsel Yeniden Yapılanma: Hatasından ders çıkararak yeni stratejiler geliştirir. Bu durum, zihnin kendini yeni duruma adapte etmesi (uyum sağlama) ve bilgiyi daha üst bir seviyede yeniden yapılandırması demektir.

4. Üstbilişsel Becerilerin Gelişimi: Oyun tabanlı öğrenme, öğrencilerin kendi düşünme süreçleri üzerinde düşünmelerini sağlar.

Anlık Geri Bildirim: Oyunların sunduğu skor, can kaybetme veya ödül gibi anlık dönütler, öğrencinin kendi performansını değerlendirmesini sağlar.

Öz Düzenleme: Öğrenci "Nerede hata yaptım?", "Bir sonraki adımda ne yapmalıyım?" sorularını sorarak kendi zihinsel süreçlerini yönetmeyi ve yapılandırmayı öğrenir.

5. Sosyal Etkileşim ve Ortak Bilgi İnşası: Vygotsky'nin sosyal yapılandırmacı yaklaşımına göre zihinsel gelişim, sosyal etkileşimle doğrudan bağlantılıdır.

İş Birliği ve Akran Öğrenmesi: Çok oyunculu veya takım tabanlı eğitsel oyunlarda öğrenciler fikir alışverişinde bulunur, tartışır ve ortak bir strateji geliştirir.

Anlam Çıkarma: Bu sosyal etkileşim, bilginin tek bir birey tarafından değil, grup içinde tartışılarak zihinsel olarak ortaklaşa yapılandırılmasına olanak tanır.

E-PORTFOLYO

Portfolyo diğer adıyla portföy, kişilerin bilgi ve becerilerini kullanarak ürettikleri özgün çalışmaların toplandığı kişisel gelişim dosyası olarak bilinen değerlendirme aracıdır.

- Elektronik portfolyo (e-portfolyo), portfolyaların yani kişisel gelişim dosyalarının dijital ya da elektronik ortamda okunabildiği ve üretilebildiği, hayat boyu öğrenme kapsamında kullanılabilen, dijital kimliği yansıtan ve çeşitli sosyal ağlarda başkalarıyla paylaşılabilen özgün dijital araçlardır.
- Öğrencilerin kişisel bilgileri (özgeçmiş gibi), akademik yetenek ve başarıları, referansları, kazandığı yeterlikleri ve daha fazlası üzerine bilgi sahibi olan e-portfolyo ile öğrencinin bütün bilgileri gerektiğinde erişilebilir hâldedir. Öğrenciler, öğrenim hayatları dâhilinde portföylerine sürekli katkı sağlarlar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

PODCAST

Modern bir radyo formatı olarak düşünülen podcastlar, mobil araçlara yüklendikten sonra internet bağlantısına gerek duyulmaksızın istenilen yere aktarılıp istenildiği zaman dinlenebilen ses, ses-video ya da ses-video ve link içeren dosyalardır.

- Podcastlar sadece işitsel bir materyal olarak değil, aynı zamanda hem işitsel hem görsel materyal olarak da karşımıza çıkabilmektedir.
- Okullarda kullanılan bant genişliğinin artması ve teknolojik cihaz kullanımının ivme kazanmasıyla eğitsel amaçlı video podcast kullanımı da artmıştır.
- Podcastlar, öğrencilerin dersleri takip edebildikleri platformlar ya da çeşitli verilere ulaşabildikleri bilgi kaynaklarıdır.
- Öğrenciler; podcast içeriklerinden yüz yüze eğitimde öğrendiklerinin niteliğini artırmak, derse hazırlanmak, not tutmak, kendi öğrenmeleri üzerinde kontrol sağlamak, kaçırdıkları dersin telafisini yapmak gibi sebeplerle faydalanmaktadırlar.
- Podcastların öğrenmeyi iyileştirme, dijital becerileri iyileştirme, analiz etme, etkili iletişim kurma ve takımla çalışma becerilerini geliştirme noktalarında faydalı olduğunu göstermektedir.

EŞ ZAMANLI EĞITIM VE VIDEO KONFERANS

Uzaktan eğitim faaliyetleri, eş zamansız olarak yürütülebildiği gibi eş zamanlı olarak da yürütülebilmektedir.

- Geleneksel öğretim yöntemlerinin ötesinde, teknolojiye dayalı gerçekleştirilen canlı dersler, bireylere gerçek zamanlı ve yüz yüze eğitime yakın bir öğrenme deneyimi sağlayan eş zamanlı çevrim içi öğrenme ortamlarıdır.
- Canlı dersler; birden fazla kullanıcının birbirleriyle internet üzerinden eş zamanlı olarak toplantı organize etme, tartışma, soru-cevap etkinlikleri düzenleme, sunumlar yapma, iş birlikli veya bireysel aktiviteler düzenleme ve geleneksel yüz yüze sınıf ortamında uygulanan diğer faaliyetlerin gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır.
- Bunlar; sanal sınıflar, elektronik toplantılar, eş zamanlı çevrim içi öğrenme ortamları, video/web konferanslar, canlı dersler şeklinde olabilir.
- Eş zamanlı eğitimlerde, fiziksel olarak farklı ortamlarda bulunan eğitici ve öğrenenler, sanal sınıf dediğimiz çevrim içi ortamlarda bir araya gelirler. Bu eğitimler; video konferans uygulamaları, anlık mesajlaşma, internet üzerinden sesli ve görüntülü iletişim yapılarak gerçekleştirilir.
- Sanal sınıflar sadece eğitim öğretim için kullanılan platformlar iken video konferanslar hem eğitim amaçlı kullanılan hem de farklı konuların belli bir grupla paylaşıldığı veya şirket toplantılarının yapıldığı platformlardır.
- Eş zamanlı eğitimde öğrenciler, eğiticiden doğrudan öğrenme imkânı elde etmekte anlık olarak soru sorup yanıtlarını alabilmektedirler. Eğitici, hazırladığı dokümanları sunup üzerinde açıklamalar yaparak tartışma ortamı oluşturabilmektedir. Böylece eğitim masrafları azalmakta, yaşam boyu öğrenme faaliyetleri sürmekte, kayıt imkânı ile ders tekrar izlenirken, öğrenenlere fırsat eşitliği sunulmaktadır.

DİĞER MATERYALLER

ANLAM ÇÖZÜMLEME TABLOSU (AÇT): Anlam çözümleme tabloları konunun içinde yer alan kavramlar arası ilişkileri gösteren, öğrenciler tarafından konuların tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin öğrenilmesinde etkin rol oynayan bir öğretim stratejisidir.

NAMAZ VE İBADETLER	Farz	Vacip	Sünnet
Sabah Namazı	X		
Bayram Namazı		X	
Cenaze Namazı			X
Cuma Namazı	X		
Vitir Namazı		x	
Teheccüd Namazı			X
Oruç Tutmak	X		
Kurban Kesmek		X	
Temiz Elbise Giymek			X

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

KAVRAM HARİTASI : Çeşitli kavramların birbirleriyle olan ilişkilerini ve türlerini sınıflandırmak amacıyla oluşturulan şablonlara kavram haritası denir.

- Haritayı yaparken konunun içinde geçen kavramları anlamlarına göre gruplandırırız.
- Kavram haritasında detay, açıklama, tanım olmaz.
- Öğrencilerin hazırbulunuşluklarını tespit eder.
- Dersin bütün aşamalarında kullanılabilir.
- Kavram yanılgılarını hem tespit eder hem de giderir. Bir ölçme aracı olarak da kullanılabilir.
- Yeni ünitelerin kapsamını tanıtır.
- Sınıflandırma yapar. Öğrencinin kavramları yapılandırmasını sağlar.
- Bütün öğretim kademelerinde kullanılır.
- En önemli faydası, anlamlı ve kalıcı öğrenme sağlamasıdır.
- Nesneldir.
- Yaratıcılık yoktur.
- Tümdengelim yöntemine göre genelden özele doğru aşamalı bir şekilde kavramlar sıralanır.

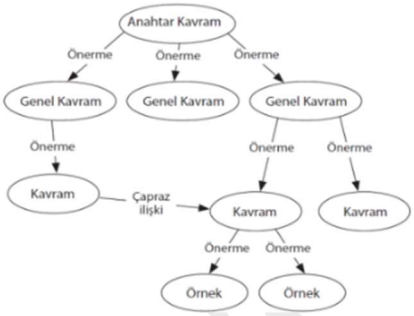

Kavram Haritasında Neler Bulunur:

- Ele alınan konuyla ilgili somut ve soyut kavramlar
- İlgili kavramı en iyi temsil eden örnekler
- İlgili kavramla ilişkili alt kavramlar
- Kavramlar arasındaki ilişkiyi gösteren oklar
- Okların üzerinde bağlantı sözcükleri

Not: İlgili kavramı diğer kavramlardan ayıran örnekler bulunmaz.

Öğretim sürecinde kavram haritalarını hiç kullanmayan bir öğretmene kavram haritalarıyla ilgili

I. Değerlendirme amaçlı kullanabilirsin.
II. Kavramların yanına tanımlarını yazabilirsin.
III. Kavramları yatay, dikey veya çapraz olarak ilişkilendirebilirsin.

ifadelerinden hangilerinin söylenmesi doğru olur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Fen bilimleri dersinde destek ve hareket konusunu işleyen Hatice Öğretmen, konu tamamlandıktan sonra öğrencilerden konuya ilişkin birer kavram haritası hazırlamalarını istemiştir. Öğrencilere yol göstermek amacıyla kavram haritası için yerine getirilmesi gereken işlemlerle ilgili bir liste hazırlayıp dağıtmıştır.

Buna göre listede aşağıdakilerden hangisinin yer alması <u>beklenmez</u>?

A) Kavramlar arasındaki ilişkiyi gösteren çizgilerin yön belirtmesi

B) Kavramlarla ilgili geniş açıklamalara yer verilmesi

C) Konuyla ilgili kavramların listelenmesi

D) Kavramların genelden özele doğru bir sıra izlenerek yazılması

E) Tekrar yazılması gereken kavramların çapraz çizgiyle birinciye bağlanması

KAVRAMSAL KARİKATÜR: Kavram karikatürü, eğlendirici ve dikkat çekici çizimlerle gösterilen karakterlerin güncel bir konu ile ilgili fikirlerinin konuşma balonları veya kutuları içerisinde sunulmasıdır.

- ✓ Bir olay verilir ve bize yanılgıyı buldurmaya çalışır. Bazı durumlar doğru iken bazı durumlar yanlış verilmiştir.
- ✓ Karakterlerden birinin yanlış ya da doğruyu söylediği, ardından doğru ya da yanlışı kimin söylediği üzerinden tartışılan etkinliktir.
- ✓ Aynı zamanda bir ölçme aracıdır.
- ✓ Kavram yanılgılarını ortaya çıkarır.
- ✓ Konuya odaklanmamızı sağlar.
- ✓ Tartışma ortamı yaratır.
- ✓ Kendi düşüncelerini sorgulamalarını sağlar.
- ✓ Konuya ilişkin tüm bilgileri doğrudan vermez. Sadece bir yönüne dikkat çeker.

NOT: Karikatürler bireyleri güldürmek amacıyla kullanılırken, kavram karikatürleri öğrencileri bilgilerini sorgulatmak amacıyla kullanılmaktadır. Kavram karikatürleri yapısal açıdan bilinen karikatürlerden farklı olup içerisinde mizahi ve abartılı unsurları barındırmamaktadır.

VEE DİYAGRAMI: Vee diyagramları, kavram yanılgılarının belirlenmesi ve giderilmesi, öğrencinin ilgisinin konuya çekilmesi, teori ve uygulamayı bir araya getirerek bilimsel yollarla çözüme ulaşmayı sağlamada kullanılan yöntemlerdendir.

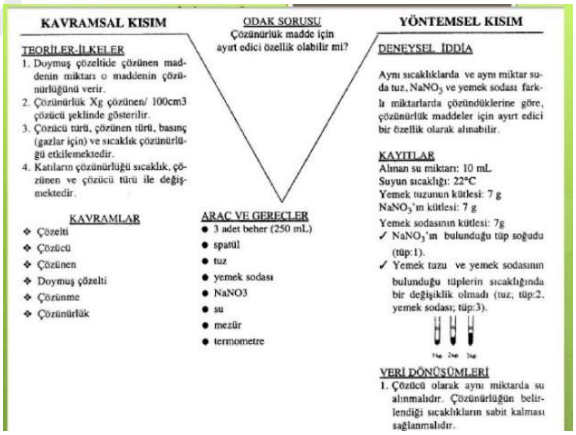

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

BİLGİ HARİTASI: Bir metindeki önemli sözel bilgilerin çerçeve bağ çerçeve şeklinde gösterilmesidir.

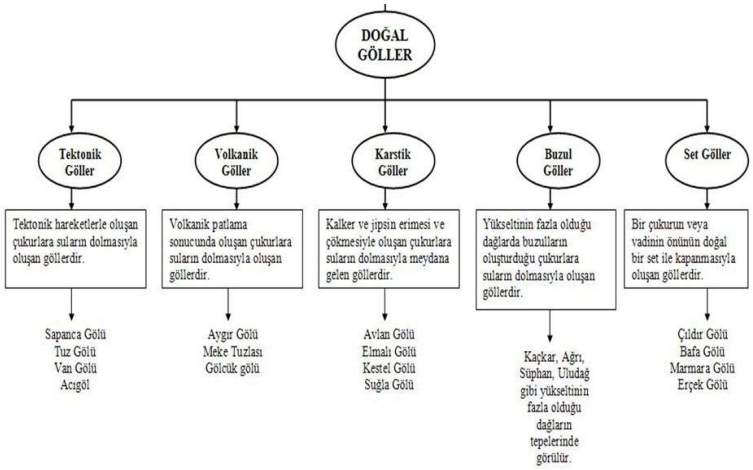

ÇALIŞMA YAPRAĞI. Çalışma yaprağı, herhangi bir konunun öğretimi sürecinde öğrencilerin yapması gerekenlerin belirtildiği işlem basamaklarını içeren, bilgilerini kendi kendilerine yapılandırmalarına yardım eden ve aynı anda tüm sınıfın verilen etkinliğe katılımını sağlayan materyallerdendir.

- Bu doğrultuda çalışma yaprakları yapılandırmacı öğrenme ortamlarında öğrenci öğrenmelerine rehberlik eden araçlar olarak kullanılabilmektedir.
- Dikkat çekmek, ön öğrenmeleri kontrol etmek, yeni öğrenmelere hazırlık, konunun farklı boyutlarına yönlendirmek, öğrenmelerin gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmek, öğrenilenleri özetlemek amacıyla kullanılır.

Not: Çalışma yaprağında; konuya ilgi uyandıran resimler, konu hakkında kısa bilgiler, konuyla ilgili bulmacalar, yönerge vs. bulunabilir fakat **değerlendirme sorularına ilişkin çözümler** bulunmaz. Ayrıca, çalışma yaprağının başında konu detaylı anlatılmaz.

A. Aşağıdaki tabloda yer alan hücrenin temel kısımları ve organellerinin hangi hücrede bulunduğunu (X) işareti koyarak gösteriniz.

Hücrenin Temel Kısımları ve Organelleri	Bitki hücresinde bulunur.	Hayvan hücresinde bulunur.	Her ikisinde de bulunur.
Hücre Zarı			
Sitoplazma			
Çekirdek			
Hücre Duvarı			
Mitokondri			
Koful			
Kloroplast			
Lizozom			

Seda Öğretmen, 4. sınıf matematik dersinde simetri konusuna bir çalışma yaprağıyla başlamak ister. Çalışma yaprağının hemen başındaki yönergede öğrencilerin çalışarak öğrenmelerini sağlamak için simetri konusuyla ilgili ayrıntılı açıklamalara yer verir. Daha sonra farklı renklerde oluşturduğu görsellerle çalışma yaprağını dikkat çekici hâle getirir ve alıştırma yapmaları için dört soru ekler. Seda Öğretmen'in hazırladığı çalışma yaprağını inceleyen Başak Öğretmen, materyalde düzeltilmesi gereken bir hata olduğunu fark eder.

Buna göre, Başak Öğretmen'in fark ettiği hata aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yönergesinin bulunması

B) Konunun ayrıntılı anlatılması

C) Renk ögesinin kullanılması

D) Alıştırma sorularının bulunması

E) Görsellere yer verilmesi

Prof. Dr. Ayhan GÜNDÜZ

Bir ilkokul öğretmeninin matematik dersinde konu tekrarı yapmak amacıyla hazırlayacağı çalışma yaprağında aşağıdakilerden hangisinin yer alması uygun değildir?

A) Konuya ilişkin ilgi uyandıran resimlerin

B) Konu hakkında hatırlatıcı kısa bilgilerin

C) Konuyla ilgili bulmacaların

D) Değerlendirme sorularına ilişkin çözümlerin

E) Çalışma yaprağına ait yönergelerin

ZİHİN HARİTASI: Zihin haritası, yeni öğrenilen bir bilgiyi ya da düşünceyi görselleştirerek akılda kalıcı hale getirmek için uygulanan bir öğrenme stratejisidir.

- Bir konu hakkında akla gelen her şeyin resmedildiği haritadır.
- Sınırlama ve yönlendirme yoktur.
- Bütün çağrışımlar yazılır.
- Özneldir.
- Beyin fırtınasının görüntülü hali denilebilir.
- Yaratıcılık çok fazladır.
- Kavram haritası daha düzenli ve derli topludur. Zihin haritası ise dağınık ve ağacın dalları gibi karışık görüntü verir.

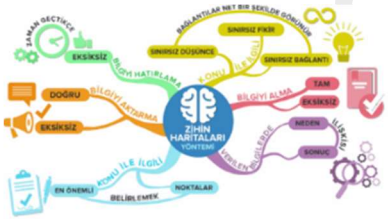

Öğrencilerinin dikkatini çekerek derse başlamak isteyen fen bilgisi öğretmeni tahtaya "Güneş Sistemi" yazar ve öğrencilerinden Güneş Sistemi'yle ilgili akıllarına ilk gelen sözcükleri söylemelerini ister. Daha sonra öğrencilerin söylediği bütün sözcükleri birbirine bağlar.

Öğretmenin bu uygulaması aşağıdakilerden hangisine örnek olabilir?

A) Zihin haritası B) Kavram haritası

C) Bilgi haritası D) V-diyagramı

E) Akış şeması

Ahmet, maddenin hâllerine ilişkin yapmış olduğu zihin haritasında takip ettiği işlemleri arkadaşı Esra'ya tek tek sıralar: "(I) Maddenin hâlleri konusunu işledikten sonra bir kâğıt aldım ve ortasına bir daire çizerek içine büyük harflerle "MADDENİN HÂLLERİ" yazdım. (II) Ardından konuyla ilgili üç anahtar kelimeyi de büyük harflerle yazıp daire içine aldım. Yazdığım sözcüklerin yanına resim de çizdim. (III) Sonra konuyla ilgili aklıma gelen her sözcüğü hızlıca kâğıda geçirdim. (IV) Daha sonra bu sözcükler arasındaki bağlantıları aralarına düz çizgi çizerek gösterdim. (V) Son olarak da çizgilerin üzerine bağlantı sözcükleri yazdım." Bunun üzerine arkadaşı Esra, "Anlattığına göre, bir aşamada zihin haritasıyla kavram haritasını karıştırıyorsun." şeklinde görüş bildirir.

Buna göre, yukarıdaki numaralandırılmış işlemlerden hangisi Esra'nın görüşünü destekler?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Prof. Dr. GÜNDÜZ

YAPILANDIRILMIŞ GRİD (IZGARA): Yapılandırılmış gridde öğrencilere genellikle bir dizi veri, ifade veya soru verilir. Öğrencilerden bu bilgileri, verilen kategorilere göre doğru sırayla sınıflandırmaları veya yerleştirmeleri istenir.

1 KARE	**2 DİKDÖRTGEN**	**3 EŞKENAR DÖRTGEN**	**4 PARALELKENAR**
5 EŞ KENAR ÜÇGEN	**6 DÜZGÜN BEŞGEN**	**7 DÜZGÜN ALTIGEN**	**8 KÜP**
9 ÇEMBER	**10 DAİRE**	**11 KONİ**	**12 SİLİNDİR**

1) Hangilerinin dört kenarı ve köşesi vardır? (1-2-3-4)
2) Hangilerinin yarıçapı vardır? (9-10-11-12)
3) Hangilerinin iç açları eşittir? (1–2-5-6-7)

TANIMLAYICI DALLANMIŞ AĞAÇ: Tanılayıcı Dallanmış Ağaç (TDA) tekniği, geleneksel olarak doğru ve yanlış tipindeki sorulara benzeyen, öğrencilerin verilen önermelere verdikleri doğru ya da yanlış cevaplar sayesinde sonuca ulaşmalarını sağlayan alternatif bir ölçme değerlendirme aracıdır.

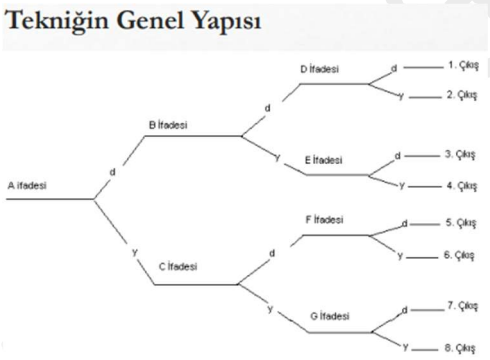

KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ (KİT**):** Kelime İlişkilendirme Testi, anahtar kavrama yönelik verilen cevapların katılımcıların bilişsel yapısındaki kavramların tanımlanmasını, kavramlar arasında ilişkilerin tespit edilmesi, kavramlara ilişkin düşüncelerin ortaya çıkarılmasında kullanılmaktadır. Hazırlanışı esnasında herhangi bir konu ile ilgili olarak anahtar bir kavram seçilir. Seçilen bu kavram bir sayfaya gelecek şekilde 10-15 kez alt alta teker teker yazılır. Öğrenciler kısa bir sürede anahtar kavramın akıllarına getirdiği ilgili kavramları yazar.

Deprem	Ölüm
Deprem	Can kaybı
Deprem	Mal kaybı
Deprem	Yan
Deprem	Evlerin yıkılması
Deprem	Sarsıntı
Deprem	Deprem Çantası
Deprem	Deprem dede
Deprem	Kızılay
Deprem	Açılır
Deprem	Sarsıntı

Prof. Dr. İ. GÜNDÜZ

KWL (BİL İSTE ÖĞREN): Bu strateji, öğrencilerin ön bilgilerini ve öğrencilerin yeni bir konu hakkındaki görüşlerini somut olarak görmelerine imkân tanıyan bir stratejidir. Öğrencilere belli bir konuda önceden ne bildiklerini sorarak onların ön bilgilerini etkinleştirir. Sonra neler öğrenmek istedikleri ve en sonda da neler öğrendiği sorulur. Bir başka deyişle neydim ne oldum tekniği diyebiliriz.

AKIŞ ŞEMASI

Akış şeması bir süreci veya iş akışını görsel olarak açıklayan bir şema türüdür. Bir sürecin veya iş akışının adımlarını, sıralarını ve kararlarını gösteren bir diyagramdır.

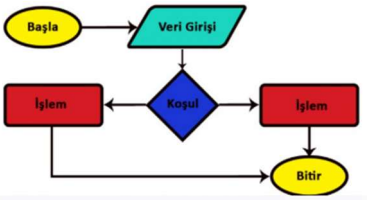

Bir öğretmen, öğrencilerin psikomotor becerilerini geliştirmek amacıyla belli adımları izleyerek onlara kâğıttan uçak ve gemi yaptırmak istemektedir. Öğrencilere yardımcı olmak için sınıfa bir poster asmayı düşünür.

Bu öğretmenin asacağı posterde aşağıdakilerden hangisinin yer alması daha uygundur?

A) Kavram haritası

B) Zihin haritası

C) Anlam çözümleme tablosu

D) Vee diyagramı

E) Akış şeması

Prof. Dr. ÖZ

1739 SAYILI
MİLLİ EĞİTİM TEMEL KANUNU

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Bu kanun,

Milli Eğitim Temel Kanunu 1973

- Türk milli eğitiminin düzenlenmesinde esas olan amaç ve ilkeler,
- Eğitim sisteminin genel yapısı,
- Öğretmenlik mesleği,
- Okul bina ve tesisleri,
- Eğitim araç ve gereçleri
- Devletin eğitim ve öğretim alanındaki görev ve sorumluluğu ile ilgili temel hükümleri bir sistem bütünlüğü içinde kapsar.

Türk Milli Eğitiminin Amaçları

I – Genel amaçlar:
Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan **Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek**;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; **yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek**;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, **kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak**;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

II – Özel amaçlar:
Türk eğitim ve öğretim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve **çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının** özel amaçları, genel amaçlara ve aşağıda sıralanan temel ilkelere uygun olarak tespit edilir.

Türk milli eğitiminin genel hedefleri aşağıdakilerden hangisine göre belirlenir?

A) Milli Eğitim Temel Kanunu
B) Okul yönetmeliği
C) Ders planı
D) Tebliğler Dergisi
E) Müfredat Programı

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri

I – Genellik ve eşitlik:
Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

II – Ferdin ve toplumun ihtiyaçları:
Milli eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.

III – Yöneltme:
Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler. Milli eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde **hazırlık sınıfları** konulabilir. Yöneltmede ve başarının ölçülmesinde **rehberlik hizmetlerinden** ve **objektif ölçme** ve değerlendirme metotlarından yararlanılır.

IV – Eğitim hakkı: İlköğretim görmek her **Türk vatandaşının hakkıdır**. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde **yararlanırlar**.

V – Fırsat ve imkan eşitliği: Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanır. Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. **Özel eğitime** ve **korunmaya muhtaç çocukları** yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

VI – Süreklilik: Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin **hayat boyunca** devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, **yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak** için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, bireylere evlilik öncesinde evliliğe uyum eğitimi vermeyi planlamaktadır.

Planlanan bu eğitim Türk Millî Eğitimi'nin temel ilkelerinden hangisini daha çok desteklemektedir?

A) Süreklilik B) Bilimsellik

C) Karma eğitim D) Yöneltme

E) Fırsat ve imkân eşitliği

VII – Atatürk İnkılap ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği: Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk inkılap ve ilkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Milli ahlak ve milli kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir.

Milli birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin, eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışılır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile işbirliği yapılarak Mili Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır.

VIII – Demokrasi eğitimi: Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.

IX – Laiklik: Türk milli eğitiminde laiklik esastır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.

X – Bilimsellik: Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, **bilimsel ve teknolojik esaslara** ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması **bilimsel araştırma ve değerlendirmelere** dayalı olarak yapılır.

Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımından teşvik edilir ve desteklenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

XI – Planlılık: Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim - **insan gücü - istihdam ilişkileri** dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir.

Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın mesleki eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir.

Eğitim kurumlarının **yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç** ve kapasiteleri ile ilgili standartlar **önceden tespit edilir** ve kurumların bu standartlara göre optimal büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.

XII – Karma eğitim: Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkan ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.

XIII – Eğitim kampüsleri ve okul ile ailenin işbirliği: Aynı alan içinde birden fazla örgün ve/veya yaygın eğitim kurumunun bir arada bulunması halinde eğitim kampüsü kurulabilir ve bunların ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere eğitim kampüsü yönetimi oluşturulabilir.

Eğitim kampüsü bünyesindeki ortak açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesi kampüs yönetimince yerine getirilir. Bu şekilde elde edilen gelirler, kampüsün ortak giderlerinde kullanılır.

Eğitim kampüslerinin kuruluşu, yönetiminin oluşumu, gelirlerinin harcanması ve denetlenmesi ile bu fıkrada belirtilen diğer hususlar Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan **yönetmelikle** düzenlenir.

Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında işbirliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur. Okul-aile birlikleri, okulların eğitim ve öğretim hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; **aynî ve nakdî bağışları kabul edebilir**, maddi katkı sağlamak amacıyla sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenleyebilir, okulların bünyesinde bulunan açık alan, kantin, salon ve benzeri yerleri işlettirebilir veya işletebilirler. Öğrenci velileri hiçbir surette bağış yapmaya **zorlanamaz**.

Okul-aile birliklerinin kuruluş ve işleyişi, birlik organlarının oluşturulması ve seçim şekilleri, sosyal ve kültürel etkinliklerden sağlanan maddi katkılar, bağışların kabulü, harcanması ve denetlenmesi ile açık alan, kantin, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesinden sağlanan gelirlerin dağıtım yerleri ve oranları, harcanması ve denetlenmesine dair usul ve esaslar, Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığınca müştereken hazırlanan **yönetmelikle** düzenlenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde, gerekli görülen hallerde **il milli eğitim müdürlükleri**; il sınırları içerisinde bulunan bir veya birden fazla eğitim kampüsü yönetiminin veya okul-aile birliğinin işlettirebileceği veya işletebileceği yerlere ilişkin **ihaleleri bunlar adına yapmaya yetkilidir.**

Eğitim kampüsleri ve okul-aile birliklerinin gelirleri, genel bütçe gelirleri ile ilişkilendirilmeksizin eğitim kampüsü yönetimi ve okul-aile birliği adına bankalarda açılan **özel hesaplarda tutulur**.

Eğitim kampüsü yönetimleri ve okul-aile birlikleri, bu madde kapsamında yapacakları işlemler ve düzenlenen kâğıtlar yönünden damga vergisi ve harçlardan **muaf**; bunlara ve bunlar tarafından yapılan bağış ve yardımlar ise veraset ve intikal vergisinden **müstesnadır**.

XIV – Her yerde eğitim: Milli eğitimin amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, **aynı zamanda evde, çevrede, işyerlerinde, her yerde** ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır. Resmi, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Milli Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Milli Eğitim Bakanlığının denetimine tabidir.

Türk Milli Eğitim Sisteminin Genel Yapısı

I – Örgün ve yaygın eğitim: Türk milli eğitim sistemi, örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere, iki ana bölümden kurulur. Örgün eğitim, okul öncesi eğitimi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar. Yaygın eğitim, örgün eğitim yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünü kapsar.

Örgün Eğitim

A) Okul öncesi eğitimi:

I – Kapsam: Okul öncesi eğitimi, mecburi ilköğrenim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar. Bu eğitim isteğe bağlıdır.

II – Amaç ve görevler: Okul öncesi eğitiminin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak;
2. Onları ilköğretime hazırlamak;
3. Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı yaratmak;
4. Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır.

III – Kuruluş: Okul öncesi eğitim kurumları, **bağımsız** anaokulları olarak kurulabileceği gibi, gerekli görülen yerlerde ilköğretim okuluna bağlı **anasınıfları** halinde veya ilgili diğer öğretim kurumlarına bağlı **uygulama** sınıfları olarak da açılabilir. Okul öncesi eğitim kurumlarının nerelerde ve hangi önceliklere göre açılacağı, Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak bir **yönetmelikle** düzenlenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

B) İlköğretim:

I – Kapsam: Mecburi ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. İlkokulların birinci sınıflarına o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Ancak çocuğun gelişim durumuna bağlı olarak okula erken başlaması veya kaydının ertelenmesi ile ilgili hususlar **yönetmelikle** düzenlenir.

II – Amaç ve görevler: İlköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak; onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek;
2. Her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır.
3. İlköğretimin son ders yılının ikinci yarısında öğrencilere, ortaöğretimde devam edilebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar yapılır.

III – Kuruluş:

a) İlköğretim kurumları: İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak **bağımsız okullar hâlinde** kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir.

b) Kuruluş şekilleri: İlköğretim kurumları; dört yıl süreli ve zorunlu ilkokullar ile dört yıl süreli, zorunlu ve farklı programlar arasında tercihe imkân veren ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarından oluşur. Ortaokullar ile imam-hatip ortaokullarında lise eğitimini destekleyecek şekilde öğrencilerin yetenek, gelişim ve tercihlerine göre **seçimlik dersler** oluşturulur. Ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatı, isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulur.

Bu okullarda okutulacak diğer seçmeli dersler ile imam-hatip ortaokulları ve diğer ortaokullar için oluşturulacak program seçenekleri Bakanlıkça belirlenir.

Nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde, köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan köylerde **ilköğretim bölge okulları** ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde **yatılı ilköğretim bölge okulları** kurulur.

C) Orta öğretim:

I – Kapsam: Ortaöğretim; ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsar. Bu okul ve kurumları bitirenlere, bitirdikleri programın özelliğine göre diploma verilir. Ancak mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin diploma alabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen fark derslerini tamamlaması zorunludur.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

II – Ortaöğretimden yararlanma hakkı: İlköğretimini tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış olan her öğrenci, ortaöğretime devam etmek ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanmak hakkına sahiptir.

III – Amaç ve görevler: Ortaöğretimin amaç ve görevleri, Milli Eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

1. Bütün öğrencilere ortaöğretim seviyesinde asgari ortak bir genel kültür vermek suretiyle onlara kişi ve toplum sorunlarını tanımak, çözüm yolları aramak ve yurdun iktisadi sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunmak bilincini ve gücünü kazandırmak,
2. Öğrencileri, çeşitli program ve okullarla ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yükseköğretime veya hem mesleğe hem de yükseköğretime veya hayata ve iş alanlarına hazırlamaktır.

Bu görevler yerine getirilirken öğrencilerin istekleri ve kabiliyetleri ile toplum ihtiyaçları arasında denge sağlanır.

IV – Kuruluş: Ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liseler ile mesleki eğitim merkezlerinden meydana gelir. Nüfusu az ve dağınık olan ve Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, ortaöğretimin, genel, mesleki ve teknik öğretim programlarını bir yönetim altında uygulayan çok programlı liseler kurulabilir. Ortaöğretim kurumlarının öğrenim süresi, uygulanan programın özelliğine göre, Milli Eğitim Bakanlığınca tespit edilir.

V – Ortaöğretimde yöneltme: Yöneltme **ilköğretimde başlar**; yanılmaları önlemek ve muhtemel gelişmelere göre yeniden yöneltmeyi sağlamak için **ortaöğretimde de devam eder**. Yöneltme esasları ve çeşitli programlar veya ortaöğretim okulları arasında yapılacak yatay ve dikey geçiş şartları, Milli Eğitim Bakanlığınca düzenlenir.

VI – Yükseköğretime geçiş: Lise veya dengi okulları bitirenler, yükseköğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanır. Hangi yükseköğretim kurumlarına, hangi programları bitirenlerin nasıl girecekleri, giriş şartları Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Yükseköğretim Kurulu tarafından tespit edilir.

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

VII – İmam-hatip liseleri: İmam - hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır.

VIII – Güzel sanatlar eğitimi: Güzel sanatlar alanlarında özel istidat ve kabiliyetleri beliren çocukları küçük yaşlardan itibaren yetiştirmek üzere ilköğretim ve orta öğretim seviyesinde ayrı okullar açılabilir veya ayrı yetiştirme tedbirleri alınabilir. Özellikleri dolayısıyla bunların kuruluş, işleyiş ve yetiştirme ile ilgili esasları ayrı bir **yönetmelikle** düzenlenir.

D) Yükseköğretim:

I – Kapsam: Yükseköğretim, orta öğretime dayalı en az iki yıllık yükseköğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar.

II – Amaç ve görevler: Yükseköğretimin amaç ve görevleri, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak,

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

1. Öğrencileri ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda yurdumuzun bilim politikasına ve toplumun yüksek seviyede ve çeşitli kademelerdeki insan gücü ihtiyaçlarına göre yetiştirmek;
2. Çeşitli kademelerde bilimsel öğretim yapmak;
3. Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak;
4. Yurdumuzun türlü yönde ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün sorunları, Hükümet ve kurumlarla da elbirliği etmek suretiyle öğretim ve araştırma konusu yaparak sonuçlarını toplumun yararlanmasına sunmak ve Hükümetçe istenecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmek;
5. Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak;
6. Türk toplumunun genel seviyesini yükseltici ve kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini sözle, yazı ile halka yaymak ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmaktır.

III – Kuruluş:
a) Yükseköğretim kurumları: Yükseköğretim kurumları şunlardır:
1. Üniversiteler,
2. Fakülteler,
3. Enstitüler,
4. Yüksekokullar,
5. Konservatuvarlar,
6. Meslek yüksekokulları
7. Uygulama ve araştırma merkezleri,

Yükseköğretim kurumlarının amaçları, açılış, kuruluş ve işleyişleri ile öğretim elemanlarına ilişkin esaslar ve yükseköğretim kurumları ile ilgili diğer hususlar, özel kanunlarında belirlenir.

b) Yükseköğretimin düzenlenmesi: Yükseköğretim, milli eğitim sistemi çerçevesinde, öğrencileri lisans öncesi, lisans ve lisansüstü seviyelerinde yetiştiren bir bütünlük içinde düzenlenir. Bu bütünlük içinde çeşitli görevleri yerine getiren ve farklı seviyelerde öğretim yapan kuruluşlar bulunur. Farklı seviyeler ve kuruluşlar arasında öğrencilere kabiliyetlerine göre, yatay ve dikey geçiş yolları açık tutulur.

IV – Yükseköğretimin paralı oluşu: Yükseköğretim paralıdır. Başarılı olan fakat maddi imkanları elverişli olmayan öğrencilerin kayıt ücreti, imtihan harcı gibi her türlü öğrenim giderleri burs, kredi yatılılık ve benzeri yollarla sağlanır. Öğrenim harç ve ücretlerinin tutarları ve bunların ödenme tarzları ile burs ve kredilerin tutarları ve bunların veriliş esasları, Maliye Bakanlığı ile birlikle hazırlanacak **yönetmelikle** tespit edilir. Bazı alanlar için mecburi hizmet karşılığı öğrenci yetiştirilmesi hakkındaki hükümler saklıdır.

V – Yükseköğretim planlaması: Yükseköğretimde, öğretim elemanlarından, tesislerden ve öğrencinin zamanından en verimli bir şekilde yararlanmayı mümkün kılacak ve çeşitli bölgelerdeki yükseköğretim kurumlarının dengeli bir şekilde gelişmesini sağlayacak tedbirler alınır; yükseköğretimin bütününü kapsayan ve orta öğretimle ilgisini sağlayan bir planlama düzeni kurulur.

Yaygın Eğitim

I – Kapsam, amaç ve görevler: Yaygın eğitimin özel amacı, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yahut, herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademeden çıkmış vatandaşlara, örgün eğitimin yanında veya dışında,

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

1. Okuma - yazma öğretmek, eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim imkanları hazırlamak,
2. Çağımızın bilimsel, teknolojik, iktisadi, sosyal ve kültürel gelişmelerine uymalarını sağlayıcı eğitim imkanları hazırlamak,
3. Milli kültür değerlerimizi koruyucu, geliştirici, tanıtıcı, benimsetici nitelikte eğitim yapmak,
4. Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak,
5. İktisadi gücün arttırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek,
6. Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak,
7. Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonomimizin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkanlar hazırlamak,
8. Çeşitli mesleklerde çalışmakta olanların hizmet içinde ve mesleklerinde gelişmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaktır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre aşağıdakilerden hangisi yaygın eğitimin kapsam, amaç ve görevlerinden değildir?

A) Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak
B) Kısa süreli ve kademeli eğitim uygulayarak ekonomimizin gelişmesi doğrultusunda ve istihdam politikasına uygun meslekleri edinmelerini sağlayıcı imkânlar hazırlamak
C) Toplu yaşama, dayanışma, yardımlaşma, birlikte çalışma ve örgütlenme anlayış ve alışkanlıkları kazandırmak
D) İktisadi gücün arttırılması için gerekli beslenme ve sağlıklı yaşama şekil ve usullerini benimsetmek
E) Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak

II – Kuruluş: Yaygın eğitim, örgün eğitim ile birbirini tamamlayacak, gereğinde aynı vasıfları kazandırabilecek ve birbirinin her türlü imkanlarından yararlanacak biçimde bir bütünlük içinde düzenlenir. Yaygın eğitim, genel ve mesleki - teknik olmak üzere iki temel bölümden meydana gelir. Bu bölümler birbirini destekleyici biçimde hazırlanır.

III – Koordinasyon: Genel, mesleki ve teknik yaygın eğitim alanında görev alan resmi, özel ve gönüllü kuruluşların çalışmaları arasındaki koordinasyon Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanır. Genel yaygın eğitim programlarının düzenleniş şekli **yönetmelikle** tespit edilir. Mesleki ve teknik yaygın eğitim faaliyetlerini yürüten Bakanlıklar ile özerk eğitim kurumları ve resmi ve özel işletmeler arasında Milli Eğitim Bakanlığınca sağlanacak koordinasyon ve işbirliğinin esasları kanunla düzenlenir.

Öğretmenlik Mesleği

1 – Öğretmenlik:

II – Milli Eğitim Bakanlığına bağlı "Eğitim Yüksekokulu " açma yetkisi: Öğretmenlik formasyonu veren ve öğretmen yetiştiren Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim yüksekokulları, **Cumhurbaşkanı kararı** ile kurulabilirler.

Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ

III – Öğretmenlerin nitelikleri ve seçimi:

IV – Öğretmenlerin bölge hizmeti: Öğretmenlikte yurdun çeşitli bölgelerinde görev yapmak esastır. Hizmet bölgeleri ve ihtiyaçlara göre bu bölgelerarası yer değiştirme esasları **yönetmelikle** düzenlenir.

V – Uzman ve usta öğreticiler: Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında ve hizmetiçi yetiştirme kurs, seminer ve konferanslarında uzman ve usta öğreticiler de geçici veya sürekli olarak görevlendirilebilir. Öğretim tür ve seviyelerine göre uzman ve usta öğreticilerin seçimlerinde aranacak şartlar, görev ve yetkileri, **yönetmeliklerle** tespit edilir.

VI – Öğretmenlerin hizmet içi yetiştirilmesi: Öğretmenlerin daha üst öğrenim görmelerini sağlamak üzere yaz ve akşam okulları açılır veya hizmet içinde yetiştirilmeleri maksadıyla kurslar ve seminerler düzenlenir. Yaz ve akşam okulları öğretmen yetiştiren kurumlarca açılır; bunlara devam ederek yeterli krediyi dolduran öğretmenlere o kurumun belge veya diploması verilir. Milli Eğitim Bakanlığınca açılan kurs ve seminerlere devam edenlerden başarı sağlayanlara belge verilir. Bu belgelerin, öğretmenlerin atama, yükselme ve nakillerinde ne ölçüde ve nasıl değerlendirileceği **yönetmelikle** düzenlenir.

VII – Yurt içi ve yurt dışı yetişme imkanları: Yurt içinde ve dışında daha üst öğrenim yapmak veya bilgi, görgü ve ihtisaslarını arttırmak isteyen öğretmenlerin belli şartlarla, aylıklı veya aylıksız izinli sayılmaları sağlanır; bu şartlar, milli eğitimin ihtiyaçları göz önünde tutularak, hazırlanacak **yönetmelikle** belirtilir.

VIII – Öğretmen konutları: Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli görülen yerlerde, özellikle mahrumiyet bölgelerinde görevli öğretmenlere konut sağlanır. Konutlar okul binaları ile birlikte planlanır ve yapılır. Eski eğitim kurumlarının konut ihtiyacı bir plana bağlanır ve bu konutların yapımı için, her yıl Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesine gerekli ödenek konur.

IX – Öğretmenlerin izin ve tatilleri: Öğretmenler, yaz tatili içinde aralıksız **iki ay** izinlidirler. Ancak bu iki aylık izin sürelerine dokunulmadan kalan tatil zamanlarında **yönetmelikle** belirlenecek meslekle ilgili çalışmalara katılmakla yükümlüdürler.

Rehberlik öğretmenleri tercih danışmanlığı, alan ve ders seçimi, öğrenci tanılama sürecine bağlı olarak yapılacak çalışmalarda ihtiyaç duyulması halinde izin ve tatil dönemlerinde de görevlendirilebilir. Bu durumda rehberlik öğretmenlerinin izinleri **bir aydan az olamaz**.

İlçe, il veya ülke genelinde genel hayatı etkileyen salgın hastalık, doğal afet, elverişsiz hava koşulları gibi nedenlerle eğitim ve öğretim faaliyetinin **iki haftadan fazla süreyle** yapılamaması halinde uygulanacak telafi programlarının ders yılı içerisinde tamamlanamadığı durumlarda yaz tatilinde yapılacak eğitim ve öğretim faaliyetleri nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığınca öğretmenlerin izinleri kısaltılabilir. Bu durumda öğretmenlerin izinleri **bir aydan az olamaz**.

Kendilerine ikinci görev olarak okul/kurum yöneticiliği verilenler ve yüz yüze eğitim yapılmayan eğitim kurumlarında görevli öğretmenler ile Bakanlık merkez teşkilatı ve il/ilçe milli eğitim müdürlüklerinde görevlendirilen (yöneticilik dahil) öğretmenler yıllık izinlerini 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 102 nci maddesi ve 103 üncü maddesinin birinci fıkrası hükümlerine göre kullanır. Okul müdürleriyle müdür yardımcıları tatil aylarında okul işlerini ayarlamak ve düzenlemek şartı ile sıra ile izinlerini kullanırlar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Okul Binaları ve Tesisleri

Okul yapıları ve taşınmazları: Her derece ve türdeki eğitim kurumlarına ait bina ve tesisler çevrenin ihtiyaçlarına ve uygulanacak programların özelliklerine göre Milli Eğitim Bakanlığınca planlanır ve yaptırılır. Bu maksatla her yıl Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine gerekli ödenek konur. Arsa temini ile okul bina ve tesislerin yapım ve donatımında, Devletin azami imkanlarının kullanılması yanında vatandaşların her türlü yardımlarından da yararlanılır ve yardımlar teşvik edilir ve değerlendirilir.

Milli Eğitim Bakanlığına tahsisli Hazine mülkiyetindeki taşınmazların Milli Eğitim Bakanlığı ile mutabık kalınarak tahsislerini kaldırmaya ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun 46 ncı maddesine bağlı olmaksızın satışına Maliye Bakanı yetkilidir. Ayrıca bu taşınmazlardan Milli Eğitim Bakanlığınca uygun görülenler, Maliye Bakanlığı tarafından, 24/11/1994 tarihli ve 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamaları Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde özelleştirilmek üzere Özelleştirme İdaresi Başkanlığına bildirilir. Bunun üzerine söz konusu taşınmazlar Özelleştirme Yüksek Kurulunca özelleştirme kapsam ve programına alınır. Özelleştirme uygulamasına ilişkin iş ve işlemler 4046 sayılı Kanuna göre Özelleştirme İdaresi Başkanlığınca yürütülür.

4046 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde taşınmazların özelleştirilmesi sonucu elde edilecek gelirler, özelleştirme giderleri düşüldükten sonra Hazineye aktarılır. Bu taşınmazların satışından elde edilen gelirleri, bir yandan genel bütçenin (B) işaretli cetveline gelir, diğer yandan ihtiyaç duyulan yerlerde okul yapımı ve onarımı amacıyla kullanılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine ödenek kaydetmeye Maliye Bakanı yetkilidir. Sermaye ödenekleri yılı yatırım programıyla ilişkilendirilir.

Eğitim Araç ve Gereçleri

I – Kapsam: Eğitim araç ve gereçleri, eğitim kurumlarında kullanılacak ders kitapları ile öğretmen ve öğrencilere kaynak ve yardımcı olacak basılı eğitim malzemesini, milli eğitimin genel amaçlarının gerçekleşmesine yararlı olacak diğer eserleri ve eğitim araç ve gereçlerini kapsar.

II – Görev: Milli Eğitim Bakanlığı, kendisine bağlı eğitim kurumlarının eğitim araç ve gereçlerini, gelişen eğitim teknolojisine ve program ve metotlara uygun olarak sağlamak, geliştirmek, yenileştirmek, standartlaştırmak, kullanılma süresini ve telif haklarını ve ders kitabı fiyatlarını tespit etmek, paralı veya parasız olarak ilgililerin yararlanmasına sunmakla görevlidir.

III – Görevin yerine getirilmesi:
Milli Eğitim Bakanlığı eğitim araç ve gereçlerini,
1. Hazırlamak, imal etmek ve satın almak;
2. Kişilere veya kuracağı komisyonlara veya yarışmalar düzenleyerek hazırlatmak;
3. Özel kesimce hazırlananlar veya imal edilenler arasından seçmek veya tavsiye etmek suretiyle 53 üncü maddede belirtilen görevini yerine getirir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

IV – Okullarda okutulacak kitapların tespiti ve ücret ödenmesi: Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak veya hazırlatılacak kitaplar ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlama, inceleme ve redaksiyonunda görevlendirilenlere ücret ödenir. Ders kitaplarına ilişkin yarışmalarda derece alanlara verilecek ödülün ödeme, usul ve esasları ile miktarı **yönetmelikle** belirlenir. Özel kesimce hazırlanan ve okullarda ders kitabı olarak okutulmak üzere Millî Eğitim Bakanlığına gönderilen eserler ücret karşılığı incelenir.

Ders kitaplarının kabulü, uygunluk süresi, telif hakkı ve ücretlerle ilgili esaslar; inceleme işlemleri ve alınacak inceleme ücreti miktarı; Millî Eğitim Bakanlığınca incelettirilecek eserler için ödenecek ücret miktarı; ders kitaplarının hazırlanması ve incelenmesinde aranacak kriterler ile ders kitabı üreten yayın evlerinde aranacak kriterler; ders kitabı dışındaki diğer kitap ve eğitim araçlarının kullanımı ve bunlardan hangileri için inceleme ücreti alınacağı ve ödeneceği ile ilgili esas ve usuller Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak **yönetmelikle** düzenlenir.

Eğitim ve Öğretim Alanındaki Görev ve Sorumluluk

I – Yürütme, gözetim ve denetim: Eğitim ve öğretim hizmetinin, bu kanun hükümlerine göre Devlet adına yürütülmesinden, gözetim ve denetiminden Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur.

II – Yasaklık: Askeri maksatlarla açılacak okullar hariç, bu kanun hükümlerine aykırı hiç bir eğitim faaliyetinde bulunulamaz.

III – Okul açma yetkisi: Türkiye'de ilköğretim okulu, lise veya dengi okullar, Milli Eğitim Bakanlığının izni olmaksızın açılamaz. Milli Eğitim Bakanlığı veya diğer bir bakanlık tarafından açılmış veya açılacak okullar ile özel okulların derecelerinin tayini, Milli Eğitim Bakanlığına aittir.

Askeri eğitim kurumlarının dereceleri ve müfredatı, Milli Savunma Bakanlığı ile birlikte tespit edilir. Diğer bakanlıklara bağlı lise ve dengi okulların program ve yönetmelikleri, ilgili bakanlıkla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından birlikte yapılır ve Milli Eğitim Bakanlığınca onanır.

Diğer bakanlıklara bağlı okullar, Milli Eğitim Bakanlığının gözetim ve denetimine tabidir. Gözetim ve denetim sonunda uygun eğitim ortamı ve niteliği taşımayan kurumların denkliği usulüne uygun şekilde Milli Eğitim Bakanlığınca iptal edilir. Buna ait esaslar Cumhurbaşkanınca çıkarılan bir **yönetmelikle** düzenlenir.

IV – Yurt dışı eğitim: Türk vatandaşlarının yurt dışında eğitim, öğrenim ve ihtisas görmeleri ile ilgili Devlet hizmetlerinin düzenlenmesinden (askeri öğrenciler hariç), Milli Eğitim Bakanlığı sorumludur.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre askerî öğrenciler hariç olmak üzere Türk vatandaşlarının yurt dışında eğitim, öğrenim ve ihtisas görmeleriyle ilgili devlet hizmetlerinin düzenlenmesinden aşağıdakilerin hangisi sorumludur?

A) Cumhurbaşkanı
B) Millî Eğitim Bakanlığı
C) Dışişleri Bakanlığı
D) Yükseköğretim Kurulu
E) İçişleri Bakanlığı

Not: Bu kanunda sözü geçen yönetmelikler, kanunda belirtilen genel amaç ve temel ilkelere uygun olarak Milli Eğitim Bakanlığınca, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren **en geç bir yıl içinde çıkarılır.** Bu Kanunu Cumhurbaşkanı yürütür.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

222 SAYILI İLKÖĞRETİM VE EĞİTİM KANUNU

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- İlköğretim, kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlaki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir.

- İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında verilir; öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, devlet okullarında parasızdır.

- Mecburi ilköğretim çağı, **6-14** yaş grubundaki çocukları kapsar. İlkokulların birinci sınıflarına o yılın **31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran** çocukların kaydı yapılır. Ancak çocuğun gelişim durumuna bağlı olarak okula erken başlaması veya kaydının ertelenmesi ile ilgili hususlar **yönetmelikle** düzenlenir.

- Türk vatandaşı kız ve erkek çocuklar ilköğrenimlerini resmi veya özel **Türk ilköğretim okullarında yapmakla mükelleftir.**

- Mecburi öğretim çağında olup da, memleket dışında olmak, oturduğu yerde okul bulunmamak veya sağlık durumu dolayısıyla ilköğretim okuluna devam edemeyen vatandaşlardan **özel olarak öğretim görenler**, imtihanla ve yaşlarına göre layık oldukları **ilköğretim okulu sınıflarına veya mezuniyet imtihanlarına alınırlar.**

Teşkilat

İlköğretim kurumları şunlardır:

a) Mecburi olanlar:
İlköğretim okulları (gündüzlü, pansiyonlu, yatılı ilköğretim okulları ve gezici okullar),
Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar,
Özel eğitime muhtaç çocuklar için kurulacak okullar ve sınıflar.

b) İsteğe bağlı olanlar:
Okul öncesi eğitim kurumları,
Tamamlayıcı sınıflar ve kurslar.

- İlköğretim; 1 inci maddede belirtilen amacı gerçekleştirmek için kurulmuş dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul ile dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan bir Milli Eğitim ve Öğretim Kurumudur.

- İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak **bağımsız okullar** hâlinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre **ortaokullar**, **ilkokullarla** veya **liselerle** birlikte de kurulabilir.

- Nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları veya gezici okullar açılabilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- Gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilir. Bu okullarda yetiştirici sınıflar ve kurslar da açılabilir. Şehir ve kasabalarda, ihtiyaca göre yatılı veya pansiyonlu okullar kurulabilir. **Gezici okullar** yılın muhtelif mevsimlerinde yaylacılık, göçebelik vesair sebeplerle yer değiştiren halk topluluklarının çocuklarına mahsus ilköğrenim kurumlarıdır.
- Bir köy halkı, iş ve üretim hayatının gereği olarak veya olağanüstü sebeplerle yayla, otlak ve bağ gibi yerlere taşındığında köy okulu da, köy halkı ile birlikte göçecek şekilde düzenlenmiş olmalı ve gidilen yerde hemen günlük çalışmasını ve görevini devam ettirmelidir.

Yetiştirici ve tamamlayıcı sınıflar ve kurslar, mecburi ilköğrenim çağında bulundukları halde, öğrenimlerini yaşıtlarıyla birlikte zamanında yapmamış olan çocuklara kısa yoldan ilköğrenim vermek ve ayrıca yetişmelerine lüzum görülen çocukları ilköğretim okuluna hazırlamak veya ilköğretim okulunu bitirmiş olup da henüz mecburi öğrenim çağında bulunan ve üst dereceli öğrenim kurumlarına gidemeyecek olanların genel bilgilerini artırmak ve kendilerine iş ve üretim hayatında faydalı olacak bilgi ve maharetleri kazandırmak amacıyla **gerçek ve tüzel kişilerle, belediyeler, özel idareler ve Devlet tarafından açılabilir.**

• Mecburi ilköğrenim çağında bulundukları halde zihnen, bedenen, ruhen ve sosyal bakımdan engelli olan çocukların özel eğitim ve öğretim görmeleri sağlanır.

• Okul öncesi kurumlarında mecburi öğrenim çağına gelmemiş olan çocuklar eğitilir. İsteğe bağlı tamamlayıcı sınıflarda ve kurslarda, ilköğrenim çağı dışına çıkmış olup da üst dereceli öğrenim kurumlarına gidememiş olan yurttaşlardan genel bilgilerini artırmak ve kendilerinin daha iyi bir iş ve üretim unsuru olarak yetiştirilmeleri amacıyla öğretim yapılır. Bu kurumlar gerçek ve tüzel kişilerle belediyeler, özel idareler ve Devlet tarafından açılabilir.

İlde İlköğretim Görevlileri

İlkokullar ve ortaokullar birlikte veya ayrı oluşlarına, büyüklüğüne, anasınıfları ve özel eğitim sınıflarının bulunuşuna göre, ilköğretim kurumlarında aşağıdaki görevliler bulunur:

a) Müdür ve müdür yardımcıları,
b) Öğretmenler; sınıf, branş, okul öncesi eğitim, özel eğitim öğretmenleri ile gezici öğretmenler ve usta öğreticiler,
c) Rehberlik uzmanları,
d) Sağlık, teknik, genel idare ve yardımcı hizmetler sınıflarına dahil personel ile eğitim faaliyetlerinin gerektirdiği diğer personel.

İlköğretim kurumlarındaki görevlilerin nitelikleri, görev ve yetkileri ile atanma usul ve esasları **yönetmelikle** tespit edilir.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Okul Öncesi Eğitim ve Öğretim Kurumları ile İlköğretim Okullarının Açılma, Kapanma ve Öğretime Ara Verme Zamanları

- İlköğretim kurumlarının açılma, kapanma ve öğretime ara verme zamanları Milli Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak **yönetmelikle** düzenlenir.

- İlköğretim okulların **yaz tatili**, sınavların bitimi tarihinden yeni **öğretim yılının başına** kadar sürer.
- **Tek öğretmenli okullarda** görevli öğretmenlerin yaz tatili izinleri, **bölge ilköğretim müfettişleriyle, İlçe eğitim müdürü tarafından** okul ve kurumların korunması da gözönünde tutularak ayarlanır.

- Öğretmenler kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle kendilerine verilen işlerden başka, meslek dışı her hangi bir görevle yükümlü tutulamazlar.

Kayıt ve Kabul

- Her çocuk, mecburi ilköğrenim çağına girdiği öğretim yılı başında ilköğretim okuluna kayıt ve kabul edilir. **Her veli yahut vasi veya aile başkanı**, çocuğunu zamanında ilköğretim okuluna yazdırmakla yükümlüdür.

- Bu kanunda sözü geçen "**aile başkanı**" deyiminden maksat, veli veya vasi durumunda bulunmadığı halde ilköğretime devama mecbur olan çocukları sürekli olarak yanında bulunduran veya barındıran, yahut da çalıştırandır.

- Mecburi öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremiyen çocukların ilköğrenimlerini tamamlamak üzere **en çok iki öğretim yılı** daha okula devamlarına izin verilir. Bu iki yıllık uzatma sonunda da okulu bitiremiyen çocuklara tasdikname verilerek, **kayıtları silinir**.

Bir öğretim yılı, okulda, **derslerin başlamasından bir hafta önceki tarihten**, son sınıf sınavlarının bittiği güne kadarki süredir.

Her yıl derslere başlamadan en az 15 gün önce, muhtarlar okul müdürüyle iş birliği yaparak köy ve mahallelerindeki mecburi öğrenim çağında bulunan çocukların künyelerini gösterir **üç nüsha çizelge hazırlayıp** birer nüshasını **okul idarecilerine** ve **ilçe eğitim müdürlüğüne verir**. Diğer nüshasını da yanlarında saklarlar. Çocuklarını zamanında okula yazdırmalarını, veli yahut vasi veya aile başkanlarına bildirir ve ilan ederler.

- Mecburi öğrenim çağında olup da belirli zaman içersinde okula yazdırılmıyan çocukları, okul müdürleri **kendiliklerinden okula kaydeder** ve devam ettirilmesini veli yahut vasi veya aile başkanlarına bildirirler. Bu gibi çocuklar yine de okula gelmezlerse; haklarında devamsız öğrenciler gibi işlem yapılır.

- Nüfus hüviyet cüzdanı bulunmıyan veya henüz nüfus kaydı yaptırılmamış bulunan çocukların yaşları, çocuklar görülmek suretiyle, ihtiyar kurullarınca tayin ve tesbit olunarak bunlar da mecburi öğrenim çağında olanlar çizelgesine yazılırlar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Birleştirilmiş sınıflar da dahil olmak üzere bir öğretmene düşen öğrenci sayısı **40 dan fazla olamaz.**

Her yıl Eylül ayının **üçüncü** haftası **"İlköğretim haftası"** dır. Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak programa göre hafta içinde türlü yollarla ilköğretimin önemi belirtilir.

Okula Devam

- Her öğrenci velisi yahut vasisi veya aile başkanı çocuğunun mecburi ilköğretim kurumuna muntazaman devamını sağlamakla ve özrü yüzünden okula gidemiyen çocuğun durumunu en geç **üç gün içinde** okul idaresine bildirmekle yükümlüdür.

- **Mülki amirler, ilköğretim müfettişleri ve zabıta teşkilatı** ilköğrenim çağındaki çocukların mecburi ilköğretim kurumlarına devamlarını sağlamakla veli yahut vasi veya aile başkanlarına ve okul idarelerine yardımla ve her türlü tedbiri almakla vazifelidirler.

- Okula devam etmeyen öğrencilerin devamsızlık sebepleri okul idarelerince ve ilköğretim müfettişlerince araştırılarak devama engel olan maddi ve manevi sebeplerin giderilmesine çalışılır. Bu sebeplerin giderilmesi mümkün olmadığı takdirde durum, köylerde muhtara, diğer yerlerde mülki amirlere bildirilir. Bu makamlarca gerekli tedbirler alınır.

- Okul idareleriyle muhtar ve mülki amirlerin bu vazifeleri devamsız öğrenciler hakkındaki kovuşturmanın her safhasında devam eder.

Zorlayıcı sebepler dışında çocuğun ailesi yanında kalmasını gerektiren ailede ölüm, yaralanma, düğün, askere gitme, bağ, bahçe, tarla ve sürüde tarım ve hastalık savaşı yapılması gibi sebeplerle öğrencilere bir yıl içinde **15 günü geçmemek üzere** okul idarelerince izin verilir.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Hastalık, sel, kar, deprem ve yangın gibi okul idaresince takdir edilecek sebeplerle okula gelemeyen öğrenciler izinli sayılırlar. Bu hallerin dışında madde gereğince yapılacak teşebbüs ve alınacak tedbirlere rağmen;

a) Çocuğunu okula göndermeyen;
b) Verilen izin müddetini geçiren;
c) Geç nakil yaptıran;
d) Okul çevresi dışına çıkarak izini kaybettiren;
e) Çocuğunun devamsızlık durumunu özürsüz olarak zamanında okul idaresine bildirmeyen;

- Öğrencinin veli veya vasi veya aile başkanları, okul idaresince köylerde muhtarlığa, diğer yerlerde mülki amirliğe hemen bildirilir. Muhtarlar ve mülki amirler en geç üç gün içinde durumun veli veya vasi veya aile başkanlarına tebliğini sağlarlar. Yapılan tebliğde okulca kabul edilecek geçerli sebepler dışında çocuğun okula gönderilmemesi hâlinde idarî para cezasıyla cezalandırılacağı bildirilir.
- Muhtarlıkça veya mülkî amirce yapılan tebliğe rağmen çocuğunu okula göndermeyen veli veya vasiye okul idaresince tespit edilen çocuğun **okula devam etmediği** her bir gün için **onbeş Türk Lirası** idarî para cezası verilir. Bu para cezasına rağmen çocuğunu okula göndermeyen veya göndermeme sebeplerini okul idaresine bildirmeyen çocuğun veli veya vasisine **beşyüz Türk Lirası** idarî para cezası verilir.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na göre yapılan tebliğe rağmen okulca kabul edilen geçerli sebebi olmaksızın çocuğu okula göndermeyen veli veya vasiye kural olarak aşağıdaki yaptırımlardan hangisi uygulanır?

A) Hapis cezası
B) Tazyik hapsi
C) Adli para cezası
D) İdari para cezası
E) Velayet veya vesayet haklarının sınırlandırılması

- Okul idareleri ve mülkî amirliklerce bu kanuna göre usulen sorulacak sorulara cevap vermekten kaçınanlar ile gerçeğe uymayan beyanda bulunanlara **yüz Türk Lirası** idarî para cezası verilir.

- İlköğrenim çağında olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler, hiçbir resmi ve özel iş yerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz **çalıştırılamazlar**.

- İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeleyenler ise, çocukların çalıştırılmasını düzenleyen kanun hükümleri uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilirler.

- İlköğretim çağında bulunan ve mecburi ilköğretim kurumlarına devam eden çocukların bu kanunda gösterilen ve Milli Eğitim Bakanlığınca açılmasına izin verilmiş olunanlar dışında, her ne ad altında kurulmuş olursa olsun, **özel kurs ve dersanelere kabulü yasaktır.**

- Yukarıdaki hükümlere aykırı davrananlara **dörtyüz** Türk Lirasından **bin** Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir.

- Bu Kanunda yazılı olan idarî para cezaları mahallî **mülkî amir** tarafından verilir.

Prof. Dr. Mehmet GÜNDÜZ

Okulların Arsa ve Arazi İşleri

- Şehir, kasaba ve köy okulları arsalarıyla köy okullarına gelir sağlayacak arazi ve uygulama bahçeleri için lüzumlu topraklar, **il ve ilçelerde bölge ilköğretim müfettişlerinin veya ilçe eğitim müdürünün başkanlığında Tarım, Tapu, Maliye dairelerinden görevlendirilecek birer eleman ile mahalle veya köy muhtarından teşekkül edecek komisyon tarafından seçilir.**
- Okul binalarının sağlık, eğitim-öğretim ve ulaşım bakımından elverişli bir mahalde olması göz önünde bulundurulur.

- Meyhane, kahvehane, kıraathane, bar, elektronik oyun merkezleri gibi umuma açık yerler ile açık alkollü içki satılan yerlerin, okul binalarından kapıdan kapıya **en az 100** metre uzaklıkta bulunması **zorunludur**.

- Turizmin yoğun olduğu yörelerdeki **okulların tatil olduğu dönemlerde** yukarıda belirtilen işyerleri ile okullar arasında 100 metre şartı **aranmaz**.

- Bununla ilgili esaslar **İçişleri, Milli Eğitim, Sağlık, Kültür ve Turizm** bakanlıklarının müştereken hazırlayacakları **yönetmelikle** belirlenir.

- İlköğretim okuluna tahsis edilmek üzere komisyonca seçilen Devlete, özel idarelere, belediyelere veya köy tüzel kişiliğine ait arazinin, miktar ve yerini gösteren birer tutanak tanzim edilerek valilik yolu ile ve arazinin aidiyetine göre Maliye Bakanlığının veya diğer idarelerin yetkili mercilerine gönderilir. Bu makamların tasdiki ile bu arazi parasız okula tahsis olunur.

- Okula gelir sağlamak maksadıyla seçilen topraklar, **50 dekardan fazla olamaz**.

- Okul için lüzumlu topraklar **tahsis** yolu ile sağlanamadığı takdirde, **gerçek veya tüzel kişilere** ait araziden bu husus için elverişli yer, sahiplerinin rızaları ile **satın alınır**. Mal sahiplerinin muvafakatlerinin alınamaması halinde, bu yerler umumi mevzuata göre **kamulaştırılır**.

- Satın alma veya kamulaştırmak, **köy okulları için köy tüzel kişiliğine, şehir ve kasaba okulları için özel idareye aittir.**
- Her köy okulunun bitişiğinde veya yakınında **2 dekardan az ve 10 dekardan çok olmamak üzere** bir uygulama bahçesi bulunur.

- Okullar için **tahsis, satın alma veya kamulaştırma** yolu ile sağlanan topraklarla bu topraklar üzerinde yapılacak bina veya tesisler, bulundukları yerlere göre köy veya özel idareler adına **tapuya** tescil edilir.

- Bunların ve bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce yapılmış olan okul binaları ile tesislerinin daimi bakım ve onarım giderleri, bulundukları yerlere göre **özel idare veya köy bütçelerinden karşılanır.**

- Kanunlarla şimdiye kadar köy okullarına tahsis edilmiş olan devlete veya köye ait nizasız ve ihtilafsız topraklarla bu kanuna göre sağlanacak topraklar, köy ihtiyar heyetinin kararı ve illerde valinin, ilçelerde kaymakamın tasdiki ile köy ihtiyar heyetince **imece** vesair **suretlerle işletilir veya kiraya verilir**. Elde edilen gelir, okul ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere **köy bütçelerine gelir kaydedilir**.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- Paralı veya parasız olarak ilköğretim hizmetlerine tahsis, temlik ve tescil edilen bütün gayrimenkullerin ferağ ve intikal işlemleriyle bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenecek belgelerden ve senetlerden **hiçbir vergi, harç ve resim alınmaz.**

- Köy okullarına bitişik öğretmen lojmanlarıyla müstakil öğretmen lojmanlarının dolayında her ev için **500 ila 1000 metre** karelik bir arazi, **öğretmen bahçesi olmak üzere** okul arsasından veya uygulama bahçesinden yahut okula gelir sağlayacak araziden ayrılır. **Öğretmenler, bu bahçelerden parasız faydalanırlar; fakat kiraya veya ortaklığa veremezler.**

- Okulların uygulama bahçesinde **tarım dersleri uygulaması** yapılır. Uygulama bahçesinin işletilmesi için gerekli tohum, fidan ve tarım araçları gibi ihtiyaçları **köy bütçesinden ve okul arazisi gelirinden sağlanır.**

- Uygulama bahçelerinden elde edilen gelir veya ürünler okul ihtiyaçlarına ve öğrenci beslenmesine sarfedilmek üzere köy bütçelerine gelir kaydedilir.

- Uygulama bahçesinde bölge özelliklerine göre kurulacak tesislerin nelerden ibaret olacağı **köy ihtiyar heyeti** tarafından kararlaştırılır.

İlköğretim Okulu Yapımı ve Donatımı İşleri

- Köy okulları ile öğretmen lojmanlarının şehir ve kasabalarda yaptırılacak ilköğretim okullarının her türlü ihtiyaçları için köy veya kasaba içinde veya civarındaki araziden şahsi haklar mahfuz kalmak şartıyla, tedarik edilecek taş, kum ve kireç gibi yapı gereçlerinden hiçbir resim alınmaz.

- İlköğretim kurumları için yaptırılacak bina ve tesislerle öğretmen lojmanları ve onarma işlerinde gerekli tuğla yapmak, kireç yakmak ve söndürmek, taş çıkarmak, iskele kurmak, kaldırımları işgal etmek gibi hususlarda girişilen işler serbest ve hiçbir resme tabi olmaksızın yapılır. Bu maksatla açılan çukurlar iş bitince kapatılır.

- Ormanlardan çıkarılacak bu gibi gereçler hakkında 6831 sayılı Orman Kanununun 18 inci maddesine göre hareket olunur.

- Bu işler için gerekli kereste ihtiyacı Tarım Bakanlığı Orman Umum Müdürlüğünce en iyi şartlarla ve öncelikle karşılanır. **% 10** temeddü hissesi alınmaz.

- İlköğretim kurumlarının ve öğretmen lojmanlarının inşaasında kullanılacak her türlü yapı malzemesinden, Devlet İktisadi Teşekküllerinde imal olunanlar, Bayındırlık Bakanlığı veya valiliklerin isteği üzerine ve bedeli karşılığında, diğer isteklere tercihan verilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- İlköğretim kurumlarının yapımında kullanılacak çeşitli gereçler Milli Eğitim ve Bayındırlık idarelerince sevk ve tesellümü şartıyla Devlete ve İktisadi Devlet Teşekküllerine ait vasıtalarla tercihli olarak ve indirmeleri tarife ile naklolunur ve limanlarda tahmil ve tahliye işleri de tercihli olarak yapılır.

- Tarifelerde yapılacak indirme, her yıl Milli Eğitim ve ilgili bakanlıklarca müştereken tesbit ve tayin olunur.

- Ayrıca, iller emrinde bulunan teşekküllere ait çeşitli nakil vasıtalarından gereğine göre faydalanılır.

- Okul ve öğretmen lojmanlarının onarımı ile teçhizat, mefruşat ve öğretim araç ve gereçlerinin yapımında **Milli Eğitim Bakanlığı teknik öğretim müesseselerinden faydalanırlar.**

Okul yapımı ve donatımı işlerinde yardım ve hizmetleri değerlendirmek, inşaatın ucuza maledilmesi amacıyla;

a) Yurttaşların istiyerek yapacakları, taş, kum, çakıl, kerpiç, kireç ve tuğla gibi **ayni** yardımlar,
b) Yurttaşlar, kurumlar ve yardım derneklerince yapılacak **nakdi** yardımlar, kabul edilir ve değerlendirilir.
c) Emaneten inşa edilecek okul yapımı ve onarımı işlerinde halk ve gençlerden gönüllü olarak **bedenen** çalışacakların hizmetleri kabul edilir.

İlköğretimin Gelir, Giderleri ve Planlama

İlköğretime ait gelir kaynakları şunlardır:

- Her yıl **devlet gelirlerinin % 3 ünden az olmamak üzere** devlet bütçesinden yapılacak yardımlar,

Özel idare bütçelerine, bu kanun hükümleri gereğince sağlanacak gelirler hariç ve 1960 mali yılında ilköğretime tahsis edilen miktardan az olmamak üzere, yıllık gelirlerinin **en az % 20 si** oranında konulacak ödenekler,

Köy okullarına gelir sağlamak üzere, tahsis edilen araziden ve okul uygulama bahçesinden elde edilen gelirler hariç **köy bütçelerine her yıl genel gelirlerinin en az % 10 u** oranında konulacak ödenekler,

- **Mahkemelerce** hükmolunanlar da dahil olmak üzere bu kanuna göre verilecek **para cezaları,**

- Gelirleri sıbyan, mahalle tıfıl okullarıyle medreselere ve diğer ilim müesseselerine tahsis edilmiş bulunan mazbut vakıflar hasılatından her yıl Vakıflar Genel Müdürlüğünce bütçe ile tesbit edilecek gelirlerle mütevelliler tarafından idare olunacak vakıflardan ayrılacak hisseler,

- İktisadi Devlet Teşekkülleri, özel kurumlar, dernekler veya hayırsever kimseler tarafından yapılacak **her türlü mal, para bağışları ve vasiyetler**, (İşbu bağış ve vasiyetlerle bununla ilgili işlemlerden resim ve harç alınmaz.) Gelir ve Kurumlar Vergisi yükümlüleri tarafından makbuz mukabilinde yapılacak para bağışları, yıllık bildirim ile bildirilecek gelirlerden ve kurum kazançlarından indirilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

- **Faizler**,

- **Hurdaya çıkacak okul eşya** ve levazımının, işe yaramayacağı anlaşıldığından veya yenisi yapıldığından satılmasına karar verilen okul binaları enkazının veya okul yerinin değiştirilmesi dolayısiyle bu kanuna göre istifade edilmeyecek durumda kalan **arsa ve tarlaların satışından elde edilecek paralar,**

- Sözleşmeler gereğince kısmen veya tamamen yerine getirilmeyen **okul yapım işleri mütaahhitlerinden alınacak gecikme ve benzeri tazminat** ve mütaahhitlerin irat kaydolunacak teminat akçeleri,

Bütçelerine yukarda yazılı oranlarda ilköğretim ödeneği koymamış olan idareler, belediye ve köyler için bu ödenekler; bütçeleri inceleme ve onamaya yetkili makamlar tarafından doğrudan doğruya konur; bu ödeneklerin mali yıl başında özel idarelere yatırılması sağlanır.

- Milli Eğitim Bakanlığı bütçesinde açılacak özel fasıla gelecek yıllara geçici taahhütler ve masraflar karşılığı olarak ilk on sene (1961-1971) Devlet gelirlerinin % 3 ünden ve ondan sonraki yıllarda ise % 2 sinden az olmamak üzere, ödenek konulur.

- **Bu ödeneklerle diğer giderlerin % 70 i munhasıran 78 inci maddenin (a) fıkrasında yazılı işlere, % 30 u ise aynı maddenin (b) fıkrasında gösterilen ihtiyaçlara sarf edilir.** Milli Eğitim Bakanlığınca genel bütçeden yapılacak yardımlar tesbit olunacak programa göre İl Özel İdarelerine dağıtılır veya Bayındırlık Bakanlığı bütçesine aktarılır.

Milli Eğitim Bakanlığı gerekli gördüğü takdirde bu ödeneklerden bir kısmını maddede yazılı esaslar dahilinde doğrudan doğruya kullanabilir ve ayniyat halinde illere gönderebilir.

a) Köy, kasaba ve şehir ilköğretim kurumlarının ve öğretmen lojmanlarının yapım, tadil, esaslı onarım, her türlü ilk tesis ve okul eşyası, ders aletleri ile arsa ve arazi istimlakleri, masraflarına,

b) Küçük onarımlar, okulların genel giderleri, yoksul öğrencilere parasız olarak verilecek okul kitapları ve ders levazımı bedeli, öğrencilerin yiyecek, giyecek noksanlarının telafisi, esaslı hastalıklarının tedavisi, pansiyonlu ilköğretim okullarının ve tamamlayıcı kursların ve sınıfların masrafları gibi her türlü giderlerine sarf olunur.

Türlü Hükümler

- Köylerde bu kanunla ilgili çeşitli hizmetler, Köy Kanunu ile **mecburi** sayılan işlerdendir.

- Mecburi ilköğretim kurumlarına kayıt olunacak çocuklarla, bu kurumlara devam eden ve kurumlardan mezun olacak öğrencilere verilecek ve bu kurumlarda kullanılacak **her çeşit belgelerle, bunların suretleri damga resmine tabi değildir.**

- İlköğretim okulu öğretmenlerinin oturmaları için yapılmış ve yapılacak konutlardan **köylerde olanlar, öğretmenlere parasız olarak tahsis olunur ve başka iş için kullanılamaz.**

- Şehir ve kasaba okulları içinde veya civarında öğretmen ve müdürlerin oturmaları için yapılmış olan konutlar, **aynı okulda görevli öğretmen ve müdürlerden başkasına verilemez.** Bunun haricinde, okul binalarının tamamı, bir kısmı veya müştemilatı konut olarak kullanılamaz.

- Şehir ve kasabalardaki konutlara ait kira bedelleri **il daimi komisyonlarınca** kararlaştırılır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

7528 SAYILI ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ KANUNU

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Amaç

- Öğretmenlerin seçilmelerini,
- Yetiştirilmelerini,
- Atanmalarını,
- Haklarını,
- Ödev ve sorumluluklarını,
- Ödül ve cezalarını,
- Kariyer basamaklarında ilerlemelerini ve öğretmenlik mesleğine ilişkin diğer hususları
- Millî eğitim akademisinin kurulması, görevleri, teşkilat yapısı ve personeline ilişkin konuları düzenlemektir.

Kapsamı

- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarında görev yapan öğretmen ve yöneticileri
- Milli Eğitim Akademisi'nin kuruluşu, organları, hizmet birimleri, görevlerine ve personeline ilişkin hükümleri
- Öğretmenlik mesleğinde kariyer
- Eğitim çalışanlarının şiddetten korunması
- Öğretmenlerin hak, ödev ve sorumlulukları
- Yöneticilerin ödev ve sorumlulukları
- Disiplin hükümleri
- Öğretmenliğin sona ermesi

Tanımlar

Ders yılı: Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmî eğitim kurumlarında derslerin başladığı günden derslerin kesildiği güne kadar geçen süreyi,

Dönem: Programı ve takvimi Bakanlıkça belirlenen öğretmenliğe hazırlık eğitiminin on haftadan az on dört haftadan fazla olmayacak şekilde planlanan her bir bölümünü,

Eğitim öğretim yılı: Ders yılının başladığı tarihten, ertesi ders yılının başladığı tarihe kadar geçen süreyi,

Norm kadro: Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında bulunması gereken yönetici ve öğretmen sayısını,

Temel ilkeler

Öğretmen ve yöneticilerin;

a) Nitelikleri ile görev, yetki ve sorumluluklarının öğretmenlik mesleğinin gereklerine uygun olarak belirlenmesi,

b) Atama, görevlendirme ve meslek içinde ilerlemelerinde liyakat ve kariyer esaslarına uyulması,

c) Eğitim öğretim faaliyetleri ve meslekleriyle ilgili kararlara katılımlarının teşvik edilmesi ve bunun için uygun ortamların sağlanması,

ç) Mesleğe giriş öncesinde yetiştirilmelerinin ve meslek içinde sürekli gelişimlerinin sağlanması esastır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

HAK, ÖDEV VE SORUMLULUKLAR

Öğretmenlerin hak, ödev ve sorumlulukları

(1) Öğretmenler;

a) Öğrencilerini; Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş erdemli insanlar olarak yetiştirir.

b) Öğrencilerin bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan gelişimi için çaba gösterir, bu doğrultuda meslektaşları, aile ve veli ile iş birliği yapar.

c) Öğrencilerin öğrenme biçimleri ile ilgi ve yeteneklerini dikkate alır ve kişilik haklarına saygı gösterir.

ç) Öğrencilerin, eğitim öğretim ortamında her türlü olumsuz söz, tavır ve davranışlardan korunmaları için çaba gösterir.

d) Bakanlıkça belirlenen öğretim programları çerçevesinde öğrencilerin gelişim özelliklerine ve öğrenme ihtiyaçlarına uygun eğitim araç ve gereçlerini seçer, bu özellik ve ihtiyaçlara uygun öğretim yöntem ve tekniklerini uygular.

e) Eğitim öğretim faaliyetlerini, 14/6/1973 tarihli ve 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda düzenlenen Türk millî eğitiminin genel amaçları ve temel ilkeleri ile Bakanlıkça belirlenen öğretim programlarına uygun olarak planlar ve yürütür.

f) Eğitim öğretim faaliyetlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için okul içi ve okul dışı imkânları kullanır.

g) Eğitim öğretim faaliyetlerinin niteliğinin artırılması için meslektaşlarıyla iş birliği yapar ve eğitim kurumu yönetimine destek verir.

ğ) Görev yaptığı eğitim kurumundaki eğitim öğretim faaliyetlerini ve sorumluluklarını aksatmadan mesleki açıdan kendini geliştirir.

(2) Öğretmenler; derse girmek, nöbet tutmak, merkezî veya mahallî yapılan sınavlarda görev almak, kurul ve komisyonlara, tören ve toplantılara, öğrencilere yönelik düzenlenecek etkinlikler ile kulüp faaliyetlerine katılmak, öğrenci rehberlik hizmetlerini yürütmek, uygulama gerektiren eğitimleri koordine etmek ve eğitim öğretim süreçlerine ilişkin diğer iş ve işlemleri yürütmekle görevlidir.
(3) Öğretmenler mevzuatta açıkça belirlenen hususlar ile olağanüstü hâl, genel afet ve salgın hastalık durumları haricinde meslekleriyle ilgili olmayan iş ve faaliyetlerde rızaları dışında görevlendirilemez.

(4) Öğretmenlerin bu maddede belirtilen hak, ödev ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esaslar ile eğitim öğretim süreçlerindeki diğer görevleri okul tür ve kademelerine göre Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Yöneticilerin ödev ve sorumlulukları
(1) Yöneticiler;

a) Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuat hükümleri doğrultusunda Türk millî eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerine uygun olarak yönetim ve denetim görevlerini yürütür.

b) Eğitim öğretim programlarının amaçlarına uygun yürütülmesini sağlar ve öğrencilerin bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan gelişimine yönelik çalışmalara liderlik eder.

c) Eğitim öğretim faaliyetlerinin sağlıklı, güvenli ve huzurlu bir ortamda yürütülmesi için gerekli tedbirleri alır.

ç) Eğitim kurumunun sürekli gelişim göstermesi ve eğitim öğretimin kalitesinin yükselmesi için çaba gösterir ve bu amaçlar doğrultusunda tüm kaynakların etkin, etkili ve verimli kullanılmasını sağlar.

d) Öğretmen ve diğer çalışanların ilgi ve yeteneklerini, görev ve sorumluluklarını esas alarak iş bölümü yapar ve tüm çalışanlara görevlerinin ifasında rehberlik eder.

(2) Yöneticilerin bu maddede belirtilen ödev ve sorumluluklarına ilişkin hususlar okul tür ve kademelerine göre Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

ÖĞRETMENLERİN NİTELİKLERİ, SEÇİMİ, HAZIRLIK EĞİTİMİ, ÖĞRETMENLİĞE ATAMA VE YER DEĞİŞTİRME

Öğretmenlerin nitelikleri ve seçimi

(1) Öğretmenlik; genel kültür, özel alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi bakımından hazırlığı gerektiren özel bir ihtisas mesleğidir.

(2) Öğretmen olarak istihdam edilecekler, öğretmenlik mesleğine kaynak teşkil eden en az lisans düzeyinde yükseköğretim programlarından veya bunlara denkliği kabul edilen yurt dışı yükseköğretim programlarından mezun olan ve hazırlık eğitiminde başarılı olanlar arasından seçilir.

(3) Öğretmen olarak istihdam edileceklerde genel kültür, özel alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi bakımından aranacak nitelikler ile öğretmenlik alanlarına kaynak teşkil edecek yükseköğretim programları, söz konusu nitelikler esas alınarak Bakanlıkça belirlenir.

Hazırlık eğitimi

(1) Öğretmenlik mesleği yeterlikleri çerçevesinde belirlenen teorik ve uygulamalı derslerden oluşan hazırlık eğitimi, Akademi tarafından verilir.

(2) Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve değerleri içeren öğretmenlik mesleği yeterlikleri Bakanlıkça belirlenir.

(3) Hazırlık eğitiminin süresi dört dönemdir. Bu süre, öğretmen adayının mezun olduğu yükseköğretim programına göre üç dönem olarak uygulanabilir.

(4) Hazırlık eğitiminin içeriği, süresi ve hazırlık eğitimine ilişkin diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

(1) Hazırlık eğitimine alınacakların belirlenmesi

a) Türk vatandaşı olmak,

b) Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

c) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, hayâsızca hareketler, müstehcenlik ve fuhuş suçları ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan mahkûm olmamak,

ç) Devlet memurluğundan çıkarılmamış veya 25 inci maddeye göre öğretmenliği sona ermemiş olmak,
d) Askerlikle ilgisi bulunmamak, muvazzaf askerlik hizmetini yapmış veya muvazzaf askerlik hizmeti ertelenmiş ya da yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

e) Öğretmenliğe atanacağı alan için Bakanlıkça belirlenen yükseköğretim programlarından mezun olmak,
f) Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından yapılan sınavlardan alanlara göre Bakanlıkça belirlenecek sınav puanına sahip olmak,

g) Sağlık durumu yönünden öğretmenlik görevini yapmasına engel bir durumu olmamak şartları aranır.

(2) Hazırlık eğitimine alınacak adaylar, atama izni verilen pozisyon sayısını geçmemek üzere, birinci fıkranın (f) bendinde belirtilen sınav puanı üstünlüğüne göre belirlenir.

(3) 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki ve millî sporcu statüsündeki öğretmen adaylarının hazırlık eğitimine alınmasında, birinci fıkranın (f) bendinde belirtilen şart dışındaki diğer şartlar aranır.

(4) Hazırlık eğitimine alınacaklara 7/4/2021 tarihli ve 7315 sayılı Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Kanununa göre güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılır.

Hazırlık eğitiminde başarı

(1) Hazırlık eğitiminde her bir teorik dersten en az iki yazılı sınav yapılır. Her bir dersten not ortalaması yüz üzerinden altmış ve üzerinde olanlar başarılı sayılır. Teorik derslerden başarısız olanlara, başarısız oldukları her bir ders için ek bir sınav hakkı verilir. Ek sınavdan altmış ve üzerinde puan alanlar ilgili dersten başarılı sayılır. Ek sınavlar sonunda herhangi bir dersten başarısız olanların Akademiyle ilişiği kesilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

(2) Hazırlık eğitiminde edinilen bilgi, beceri, tutum ve davranışların eğitim öğretim ortamına yansıtılmasındaki başarı düzeyini belirlemek amacıyla öğretmen adayı üç defa değerlendirmeye tabi tutulur. Söz konusu değerlendirme, uygulamadan sorumlu eğitim personeli, uygulamanın yapıldığı eğitim kurumunun müdürü ve uygulama öğretmeni tarafından; Bakanlıkça belirlenen öğretmenlik mesleği yeterlikleri esas alınarak Akademi tarafından öğretmenlik atama alanlarına göre oluşturulan değerlendirme formu üzerinden yapılır.

Uygulamadan sorumlu eğitim personeli, eğitim kurumu müdürü ve uygulama öğretmeni tarafından ayrı ayrı doldurulan değerlendirme formlarında verilen puanların aritmetik ortalaması alınarak değerlendirme puanı belirlenir. Birinci değerlendirme puanının yüzde yirmisi, ikinci değerlendirme puanının yüzde otuzu, üçüncü değerlendirme puanının yüzde ellisi alınarak uygulamalı ders başarı puanı belirlenir. Öğretmen adaylarından uygulamalı ders başarı puanı yüz üzerinden yetmiş ve üzerinde olanlar başarılı sayılır. Uygulamalı derslerde başarısız olanların Akademiyle ilişiği kesilir.

(3) Hazırlık eğitiminin sonunda, teorik derslerin başarı notlarının aritmetik ortalamasının yüzde kırkı, uygulamalı derslerin başarı notlarının aritmetik ortalamasının yüzde altmışı toplanarak atamaya esas başarı puanı belirlenir.

(4) Hazırlık eğitimine devam zorunludur. Öğretmen adaylarından belgeye dayalı sağlık mazeretleri sebebiyle hazırlık eğitimi süresince toplam yirmi gün ve üzeri hazırlık eğitimine katılamayan veya katılamayacak olanların, mazeretlerinin ortadan kalkmasını takip eden ilk hazırlık eğitimi programına tekrar alınmak üzere kayıtları dondurulur. Belgeye dayalı sağlık mazeretleri dışında öğretmen adaylarına mazeretlerine bağlı olarak hazırlık eğitimi süresince on güne kadar izin verilebilir.

(5) Uygulama öğretmeninin, öğretmen adayıyla aynı alanda olmak şartıyla uygulamalı eğitimin yapıldığı eğitim kurumundaki sırasıyla; başöğretmen, uzman öğretmen, en fazla hizmet süresi bulunan öğretmenler arasından belirlenmesi esastır. Öğretmen adayının uygulamalı eğitime katıldığı eğitim kurumunda aynı alanda öğretmen bulunamaması hâlinde aynı sıralama dikkate alınarak farklı alandan uygulama öğretmeni görevlendirilir.

(6) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Akademi ile ilişiğin kesilmesi

Öğretmen adaylarından;

a) 9 uncu maddenin birinci fıkrasında düzenlenen şartlardan herhangi birini taşımadığı sonradan anlaşılanların veya hazırlık eğitimi sırasında bu şartlardan herhangi birini kaybedenlerin,

b) Disiplin soruşturması sonucunda Akademiden çıkarma ile tecziye edilenlerin,

c) Hazırlık eğitiminde başarısız olanların akademi ile ilişiği kesilir.

Disiplin cezaları ve disiplin cezası gerektiren fiil ve davranışlar

(1) Öğretmen adaylarına uygulanacak disiplin cezaları ile bu cezalara karşılık gelen fiil ve davranışlar şunlardır:

a) **Kınama**; öğretmen adayına, fiil ve davranışında kusurlu olduğunun bildirilmesidir. Kınama cezasını gerektiren fiil ve davranışlar şunlardır:

1) Ders, seminer, sınav, uygulama ve diğer eğitim öğretim ortamlarında yürütülen çalışmaların düzenini bozmak; bu çalışmalara geç gelmeyi veya erken ayrılmayı alışkanlık hâline getirmek.
2) Sınavlarda kopya çekmeye teşebbüs etmek.
3) Hazırlık eğitimine mazeretsiz olarak toplam iki gün katılmamak.
4) Akademinin sunduğu imkânlardan hakkı olmaksızın yararlanmak veya bu imkânlardan başkasını yararlandırmak.
5) Akademi personelini ya da öğretmen adaylarını kaba veya yaralayıcı sözle rencide etmek.
6) Akademinin düzen ve işleyişini olumsuz etkileyen davranışlarda bulunmak.
7) Akademide yürütülen eğitim faaliyetlerine ilişkin ses veya görüntüleri ilgili mevzuatında belirlenmiş usuller dışında paylaşmak.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

b) **Ödeme kesintisi**; 14 üncü maddede düzenlenen ödemeden 1/10 oranında kesinti yapılmasıdır. Ödeme kesintisi gerektiren fiil ve davranışlar şunlardır:

1) Akademi yetkililerince istenilen bilgileri kasıtlı olarak eksik veya gerçeğe aykırı bildirmek.
2) Akademiye ait alanlarda alkollü içki içmek veya Akademiye sarhoş gelmek.
3) Hazırlık eğitimine mazeretsiz olarak toplam dört gün katılmamak.
4) Kasıtlı olarak Akademi bünyesinde mevcut bina, demirbaş eşya ve benzeri malzemeyi tahrip etmek veya bilişim sistemine zarar vermek.
5) Kişilerin şeref ve haysiyetini zedeleyen söz, davranış veya yazılı eylemlerde bulunmak.
6) Akademi personelini veya öğretmen adaylarını tehdit etmek.
7) Sınavlarda kopya çekmek veya çektirmek.

c) **Akademiden çıkarma**; öğretmen adayının, akademiden ilişiğinin kesilmesidir. Akademiden çıkarmayı gerektiren fiil ve davranışlar şunlardır:

1) Terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya grupların siyasi ve ideolojik görüşleri doğrultusunda propaganda yapmak, eylem düzenlemek veya düzenlenmiş eylemlere etkin biçimde katılmak.
2) Bölücü, yıkıcı, ahlak dışı veya şiddeti özendiren sesli, sözlü, yazılı veya görüntülü içerikleri oluşturmak veya bunları çoğaltmak.
3) Akademinin faaliyetlerini engelleyici eylemlerde veya saldırıda bulunmak.
4) Akademi görevlilerine veya öğretmen adaylarına karşı cebir ve şiddet kullanmak.
5) Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri temin etmek, kullanmak, taşımak, bulundurmak, başkalarına vermek, bunların imal veya ticaretini yapmak.
6) Akademide 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanuna aykırı olarak ateşli silahlarla mermilerini ve bıçaklarla saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel olarak yapılmış bulunan diğer aletleri, patlayıcı maddeleri taşımak veya bulundurmak.
7) Akademinin bilişim sistemine yasal olmayan yollarla girerek kendisine veya başkasının yararına haksız bir çıkar sağlamak ya da kişilerin mağduriyetine neden olmak.
8) Cinsel davranışlarda bulunmak suretiyle kişilerin vücut dokunulmazlıklarını ihlal etmek.
9) Hazırlık eğitimine giriş başvurusunda veya hazırlık eğitimi sürecinde istenilen belgeleri gerçeğe aykırı düzenlenmiş veya tahrif edilmiş olarak sunmak.
10) Hazırlık eğitimine mazeretsiz olarak toplamda altı gün katılmamak.
11) Kendi yerine başkasını sınava sokmak veya başkasının yerine sınava girmek.
12) Soruşturma ile görevlendirilenleri tehdit etmek veya bunlara saldırıda bulunmak.
13) Yüz kızartıcı ve utanç verici fiil ve davranışlarda bulunmak.

(2) Birinci fıkrada sayılan ve disiplin cezası verilmesini gerektiren fiil ve davranışlara nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara da aynı neviden disiplin cezaları verilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Disiplin Kurulu ve disiplin cezalarının uygulanmasına ilişkin hususlar

(1) Disiplin Kurulu; Akademi Başkanı tarafından Akademik Kurul üyeleri arasından üç, Akademide görevli daire başkanları arasından iki üye olmak üzere her bir eğitim programı süresi için belirlenecek beş üyeden oluşur. Aynı usulle beş yedek üye belirlenir. Disiplin Kurulu ilk toplantısında kendi üyeleri arasından bir üyeyi Başkan olarak seçer.

a) Disiplin Kurulunun çalışma usulü:
1) Akademiden çıkarma cezası için eğitim ve uygulama merkezi müdürü tarafından yaptırılan soruşturmaya ait dosya, Disiplin Kuruluna tevdi edilir.
2) Disiplin Kurulu, Disiplin Kurulu Başkanının çağrısı üzerine belirlenecek yer, gün ve saatte toplanır.
3) Toplantı gündeminin hazırlanması, ilgililere duyurulması, kurul çalışmalarının düzenli yürütülmesi Disiplin Kurulu Başkanı tarafından sağlanır.
4) Disiplin Kurulu üye tam sayısı ile toplanır. Mazereti nedeniyle toplantıya katılamayan üyenin yerine yedek üye toplantıya katılır.
5) Disiplin Kurulunda raportörlük görevi, Başkanın görevlendireceği üye tarafından yürütülür. Raportör üye, havale edilecek dosyanın incelenmesini en geç on gün içinde tamamlar.
6) Kurulda öncelikle raportörün açıklamaları dinlenir. Disiplin Kurulu, kendine intikal eden dosyaların incelenmesinde, gerekli gördüğü takdirde, soruşturma konusuna ilişkin her nevi evrakı incelemeye, ilgili eğitim ve uygulama merkezi ve kurumlardan bilgi almaya, yeminli tanık ve bilirkişi dinlemeye veya niyabeten dinletmeye, mahallen keşif yapmaya veya yaptırmaya yetkilidir.
7) Hakkında Akademiden çıkarma cezası istenen öğretmen adayı soruşturma evrakını inceleme, tanık dinletme, Disiplin Kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahiptir.
8) Görüşmelerin bitiminde oylama yapılır ve karar Başkan tarafından açıklanır.

b) Disiplin Kurulunun oylama ve karar şekli:
1) Disiplin Kurulu, soruşturmada eksiklik olduğunun tespiti hâlinde bu eksikliklerin giderilmesi talebiyle dosyayı iade edebilir.
2) Disiplin Kurulu oy çokluğu ile karar alır.
3) Disiplin Kurulu üyeleri, soruşturmasını yürüttüğü dosyanın toplantılarına katılamaz ve oy kullanamaz.

(2) Disiplin soruşturması başlatma ve ceza verme yetkisi:

a) Öğretmen adaylarının işledikleri disiplin suçlarından dolayı soruşturma açmaya eğitim ve uygulama merkezi müdürü yetkilidir. Soruşturma, yetkili eğitim ve uygulama merkezi müdürü veya Akademi Başkanının, eğitim ve uygulama merkezi yönetici veya eğitim personeli ya da Akademi Başkanlığı personeli arasından belirleyeceği muhakkikler eliyle yürütülür.
b) Eğitim ve uygulama merkezi müdürü, gerekçesini belirtmek suretiyle Akademi Başkanından eğitim ve uygulama merkezi dışından muhakkik görevlendirilmesini talep edebilir. Akademi Başkanı talebi uygun gördüğü takdirde muhakkik görevlendirir.
c) Kınama ve ödeme kesintisi cezaları eğitim ve uygulama merkezi müdürü; Akademiden çıkarma cezası Disiplin Kurulu tarafından verilir.
ç) Eğitim ve uygulama merkezi müdürü, muhakkikler tarafından önerilen disiplin cezasını aynen verebilir, hafifletebilir veya reddedebilir.
d) Disiplin Kurulu teklif edilen cezayı kabul eder veya reddeder. Ret hâlinde eğitim ve uygulama merkezi müdürü ret kararının gerekçesini de göz önüne alarak söz konusu ceza teklifini yetkisi sınırlılığında hafifletebilir veya tamamen kaldırabilir.

(3) Disiplin soruşturmasına, disipline konu olay öğrenilince derhâl başlanılması ve soruşturmanın soruşturmaya başlanılmasından itibaren en geç otuz gün içinde sonuçlandırılması esastır. Soruşturma bu süre içinde tamamlanamaz ise muhakkikler gerekçeli olarak ek süre talep edebilir. Eğitim ve uygulama merkezi müdürü sunulan gerekçeyi ve zamanaşımı sürelerini de dikkate alarak otuz güne kadar ek süre verebilir. Akademi Başkanı tarafından yapılan görevlendirmelerde ek süre verilmesi hâlinde Akademi Başkanına bilgi verilir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

(4) Disiplin soruşturmasında uyulması gereken hususlar:

a) Disiplin soruşturmasında gizlilik esastır.
b) Muhakkik, savunma isteme ve disiplin cezası verme yetkisi hariç olmak üzere soruşturma konusuyla sınırlı her türlü evrakı incelemeye, hakkında soruşturma yapılanın ifadesini almaya, soruşturma yapılan tarafından gösterilen veya bilgisi olabileceğini değerlendirdiği kişilerden bilgi istemeye ve/veya bunları dinlemeye yetkilidir. İfade alınırken tanığa ve bilirkişi tayini durumunda bilirkişiye yemin ettirilir; tanığın veya bilirkişinin kimliği, adresi ve benzeri açıklayıcı bilgiler belirtilir. İfade tutanağı, soruları ve cevapları belirtecek şekilde düzenlenir; muhakkik, görevlendirilmesi hâlinde kâtip ve ifade sahibi tarafından imzalanır.
c) Akademi personeli, muhakkiklerin istedikleri her türlü bilgi, dosya ve başka belgeleri hiçbir gecikmeye mahal bırakmaksızın verir ve istenecek yardımları yerine getirir.
ç) Muhakkikler, hakkında soruşturma açılan kişi ve eylemlerle sınırlı olmak üzere soruşturmayı yürütür ve tamamlar. Soruşturma esnasında soruşturulan eylemin dışında başka disiplin suçlarının işlendiğini veya aynı suç kapsamında başka öğretmen adaylarının soruşturmaya dâhil edilmesi gerektiğini tespit eden muhakkikler, durumu eğitim ve uygulama merkezi müdürüne bildirerek ek soruşturma onayı talep ederler.
d) Öğretmen adayının, disiplin suçunu işledikten sonra Akademiden her ne sebeple olursa olsun ayrılmış olması, soruşturma açılmasına, soruşturmanın devamına ve disiplin cezalarının uygulanmasına engel teşkil etmez.
e) Soruşturma sonuçlandığında bir rapor düzenlenir. Raporda soruşturma onayı, fiilin işlendiği tarih, soruşturmaya başlama tarihi, soruşturulanın kimliği, isnat edilen suç konuları, soruşturmanın safhaları, deliller ve alınan ifadeler özetlenir. İsnat edilen suçun sabit olup olmadığı tartışılır ve sabit bulunması hâlinde eyleme uyan disiplin cezası teklif edilir. Soruşturmayla ilgili belgelerin asıl veya suretleri bir dizi pusulasına bağlanarak rapora eklenir. Soruşturma raporu, dosya ile birlikte soruşturmayı açan merciye tevdi edilir.
f) Aynı olaydan dolayı, öğretmen adayı hakkında ceza kovuşturmasının başlamış olması, disiplin soruşturmasını geciktirmez. Öğretmen adayı hakkında ceza kovuşturması açılmış olması, mahkûm olması veya olmaması disiplin cezasının verilmesine engel teşkil etmez.

(5) Disiplin cezalarını verme süresi:

a) Eğitim ve uygulama merkezi müdürü soruşturmanın tamamlandığı günden itibaren kınama ve ödeme kesintisi cezalarını on gün içinde vermek zorundadır.
b) Akademiden çıkarma cezası soruşturmaya ait dosyanın Disiplin Kuruluna tevdi edilmesinden itibaren azami bir ay içinde Disiplin Kurulu tarafından karara bağlanmak zorundadır.

(6) Disiplin cezası verme zamanaşımı:

a) Hazırlık eğitimi süresinde işlenen disiplin cezasını gerektiren fiil ve davranışların öğrenildiği tarihten itibaren;

1) Kınama ve ödeme kesintisi gerektiren fiil ve davranışlarda altı ay,

2) Akademiden çıkarma cezası gerektiren fiil ve davranışlarda bir yıl, içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar.

b) Disiplin cezasını gerektiren fiil ve davranışların işlenildiği tarihten itibaren nihayet iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar.

c) Disiplin cezasının yargı kararıyla iptal edilmesi hâlinde, kararın tebliğ edildiği tarihten itibaren bir ay içinde kararın gerekçelerine göre yeni bir disiplin cezası tesis edilebilir veya dosya işlemden kaldırılabilir.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

(7) Akademiden çıkarma cezası gerektiren bir fiil ve davranış nedeniyle hakkında disiplin soruşturması yürütülen öğretmen adaylarının, soruşturma tamamlanıncaya kadar sözleşmeli öğretmenlik pozisyonlarında istihdamı ertelenir. Akademide hazırlık eğitimini tamamladıktan sonra Akademiden çıkarma cezası uygulananlar sözleşmeli öğretmen olarak istihdam edilmez. Sözleşmeli öğretmen olarak istihdam edildikten sonra Akademiden çıkarma cezası uygulananların sözleşmesi feshedilir.

(8) Savunmanın alınması:

a) Disiplin cezaları öğretmen adayının savunması alındıktan sonra verilir. Savunma için verilen süre on günden az olamaz.

b) Akademiden çıkarma cezalarına ilişkin savunma isteminde öğretmen adayının talebi veya Disiplin Kurulunun kararı üzerine sözlü savunma yapılabilir. Sözlü savunma yapmak için Disiplin Kurulu tarafından davet edilen öğretmen adayları, savunmalarını, davet bildiriminin kendilerine ulaştığı tarihten itibaren on gün içinde isterlerse yazılı olarak da sunabilir.

c) Savunma isteminde;

1) İsnat edilen fiil, teklif edilen ceza ve ispat araçlarının nelerden ibaret olduğu,
2) Yazılı savunmanın verilen süre içinde yapılması,
3) Sözlü savunma yapılacaksa belirlenen gün, saat ve yerde hazır bulunulması,
4) Belirtilen süre içinde yazılı savunma sunulmadığı veya sözlü savunma yapılmak üzere belirlenen gün, saat ve yerde hazır bulunulmadığı takdirde savunma hakkından vazgeçilmiş sayılacağı ve mevcut bilgi ve belgelere dayanılmak suretiyle karar verileceği, yazılı olarak bildirilir.
ç) Geçerli bir özür bildiren veya mücbir sebep dolayısıyla yazılı savunma vermediği veya sözlü savunma davetine uymadığı anlaşılan öğretmen adaylarına uygun bir süre verilir.

(9) Disiplin cezalarına itiraz:

a) Öğretmen adayı tarafından, cezanın tebliğini izleyen beş iş günü içinde, eğitim ve uygulama merkezi yönetimi aracılığıyla;

1) Kınama ve ödeme kesintisi cezasına karşı Disiplin Kuruluna,
2) Akademiden çıkarma cezasına karşı Akademik Kurula, itiraz edilebilir.

b) Disiplin cezalarına itirazlar;

1) Disiplin Kurulu tarafından yirmi gün,
2) Akademik Kurul tarafından otuz gün, içinde karara bağlanır.

c) Disiplin Kurulu üyesi olan Akademik Kurul üyeleri, Akademik Kurula yapılan itirazlara ilişkin toplantılara katılamaz ve oy kullanamazlar. Akademik Kurul oy çokluğuyla karar alır. Oyların eşitliği hâlinde Başkanın kullandığı oy yönünde çoğunluk sağlanmış sayılır.

ç) Disiplin Kurulu ve Akademik Kurul itirazı kabul veya ret kararı verir. İtirazın kabul edilmesi hâlinde verilen ceza kaldırılır. İtirazın kabul edilmesi durumunda, eğitim ve uygulama merkezi müdürü on beş gün içinde kabul gerekçesini de dikkate almak suretiyle fiile uygun alt ceza takdir edebilir.

(10) **Disiplin cezası verilmesine sebep olmuş bir eylemin, hazırlık eğitimi süresi içinde tekerrüründe bir derece ağır ceza uygulanır.** Ancak, hazırlık eğitimi süresi içinde aynı derecede cezayı gerektiren, farklı fiil veya davranışlar nedeniyle verilen disiplin cezalarının üçüncü uygulamasında bir derece ağır ceza verilir.

Prof. Dr. Mesut GÜNDÜZ

(11) Disiplin soruşturmasının sonucunun bildirilmesi ve cezaların uygulanması:

a) Disiplin soruşturmasının sonucu, hakkında disiplin soruşturması yürütülen öğretmen adayı ile varsa mağdura bildirilir.
b) Disiplin cezaları verildikleri tarihten itibaren uygulanır.
c) Öğretmen adaylarına tebligat, 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılır.

(12) Disiplin Kurulunun görev ve sorumlulukları ile disiplin cezalarının uygulanmasına ilişkin diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

Öğretmen adaylarına ilişkin mali ve sosyal hükümler

(1) Öğretmen adaylarına, hazırlık eğitimi sürecinde her ay (23.310) gösterge rakamının memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutarda ödeme yapılır. Bu ödeme, damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaz. 10 uncu maddenin dördüncü fıkrası kapsamında kaydı dondurulanlara bu süre boyunca ödeme yapılmaz.

(2) Öğretmen adaylarından askerlik yükümlülüğü bulunanların askerlik hizmetleri, Akademideki eğitimleri süresince ertelenir.

(3) Öğretmen adayları hazırlık eğitim sürelerinde 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılırlar. Bu kişiler adına Sosyal Güvenlik Kurumuna ödenecek primler, öğretmen adaylarına birinci fıkrada öngörülen ödemeden bağımsız olarak Bakanlık bütçesinden karşılanır.

Sözleşmeli öğretmenlikte istihdam

(1) Hazırlık eğitimini başarıyla tamamlayanlar, 9 uncu maddenin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (ç), (d) ve (g) bentlerinde belirlenen şartları taşımak ve 7315 sayılı Kanuna göre güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yapılmış olmak kaydıyla 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (B) fıkrası kapsamında sözleşmeli öğretmen olarak istihdam edilir. Bunların eğitim kurumlarına yerleştirilmeleri 10 uncu maddenin üçüncü fıkrasına göre belirlenen atamaya esas başarı puanı esas alınarak tercihleri doğrultusunda yapılır. Tercihte bulunmayanlar ile tercihlerine yerleşemeyenlere boş kalan eğitim kurumları için yeniden tercih hakkı verilir. İkinci tercih döneminde tercihte bulunmayanlar ile tercihlerine yerleştirilemeyenler Bakanlıkça kura ile yerleştirilir. Yerleştirildikleri eğitim kurumlarında mazeretsiz olarak göreve başlamayanlar ile göreve başladığı hâlde mazeretsiz olarak görevlerinden ayrılanlar, hazırlık eğitimi sonunda aldıkları atamaya esas başarı puanıyla sözleşmeli öğretmenlik için yeniden başvuruda bulunamaz ve yerleştirildikleri tarih itibarıyla bir yıl süreyle hazırlık eğitimine alınmazlar.

(2) Sözleşmeli öğretmenler, can güvenliği ve sağlık mazeretleri hariç olmak üzere, üç yıl süreyle başka bir yere atanamaz. Aile birliği mazeretine bağlı yer değiştirmelerde sözleşmeli olarak istihdam edilen öğretmenin eşi bu öğretmene tabidir.

(3) Sözleşmeli öğretmenlikte istihdam ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Kadrolu öğretmenliğe atama

(1) Üç yıllık çalışma süresini tamamlayan sözleşmeli öğretmenler talepleri hâlinde görev yaptıkları yerde öğretmen kadrolarına atanır. Öğretmen kadrolarına atananlar mazerete bağlı olarak yapılacak yer değiştirmeler hariç olmak üzere bir yıl süreyle yer değiştiremezler.
(2) Bu madde hükümlerine göre öğretmen kadrolarına atananların sözleşmeli öğretmen pozisyonlarında geçirdikleri hizmet süreleri, öğrenim durumlarına göre yükselebilecekleri dereceleri aşmamak kaydıyla kazanılmış hak aylık derece ve kademelerinin tespiti ile hizmet puanı hesaplamasında dikkate alınır. Bunlar, atandıkları kadronun mali ve sosyal haklarına göreve başladığı tarihi takip eden ay başından itibaren hak kazanır ve önceki pozisyonlarında aldıkları mali ve sosyal haklar hakkında herhangi bir mahsuplaşma yapılmaz.
(3) Bu madde kapsamında öğretmen kadrolarına atananlara iş sonu tazminatı ödenmez. Bunların önceden iş sonu tazminatı ödenmiş süreleri hariç, iş sonu tazminatına esas olan toplam hizmet süreleri, 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu uyarınca ödenecek emekli ikramiyesine esas toplam hizmet süresinin hesabında dikkate alınır.
(4) Bu madde kapsamında öğretmen kadrolarına atanan sözleşmeli öğretmenler hakkında 657 sayılı Kanunda düzenlenen adaylık hükümleri uygulanmaz.
(5) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Hizmet puanı

(1) 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (A) fıkrası kapsamında görev yapan öğretmen ve yöneticilere, görev yerlerinin coğrafi durumu, ekonomik ve sosyal yönden gelişmişlik düzeyi, görev yaptığı eğitim kurumunun özellikleri, ulaşım şartları ile hizmet gereklerinin karşılanması hususları göz önünde bulundurularak görev yaptıkları her takvim yılı karşılığında hizmet puanı verilir.
(2) Hizmet puanına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Öğretmenlerin yer değişikliği

(1) Öğretmenlerin yer değiştirme suretiyle atamaları, her yıl yapılan atama plan ve programları çerçevesinde eğitim öğretim faaliyetlerini etkilemeyecek şekilde sonuçlandırılır.
(2) Öğretmenlerin sağlık ve can güvenliği mazeretlerine bağlı yer değiştirmeleri yıl içinde yer değiştirme takvimine tabi olmaksızın, diğer mazeretlere bağlı yer değiştirmeleri ise yarıyıl ve/veya yaz tatilinde yapılır.
(3) Öğretmenlerin mazeret durumlarına ve isteğe bağlı yer değiştirmeleri, Bakanlığın öğretmen ihtiyacı ve öğretmenin tercihi dikkate alınarak hizmet puanı üstünlüğüne göre yapılır.
(4) Mazeret durumlarına bağlı yer değiştirme istekleri hizmet puanı yetersizliği nedeniyle yerine getirilemeyenlere, 657 sayılı Kanunun 72 nci maddesi kapsamına girenlerin hakları saklı kalmak kaydıyla, talepleri hâlinde istekte bulundukları yere atanmaya hak kazanıncaya kadar aylıksız izin verilebilir. Bu şekilde aylıksız izin verilen öğretmenler, bağlı bulundukları il/ilçe millî eğitim müdürlüklerine bu amaçla tahsis edilmiş bulunan boş öğretmen kadrolarına aylıksız izinli olmak şartıyla atanır. Bunların atandıkları bu kadrolar aylıksız izin süresiyle sınırlı olarak saklı tutulur. Ancak aylıksız izne ayrılan öğretmenler, üçüncü yılın sonuna kadar istedikleri yere atamalarının yapılamaması hâlinde durumlarına uygun boş öğretmen kadrolarına öncelikle atanır.
(5) Öğretmenlerin atamaları, Bakanlıkça il/ilçe emrine veya doğrudan eğitim kurumuna yapılır. Bakanlıkça il/ilçe emrine atama yapılması hâlinde öğretmenlerin atandıkları ildeki görev yerleri, hizmet puanları dikkate alınarak il millî eğitim müdürünün teklifine göre valilerce belirlenir.
(6) Kadrolarının bulunduğu eğitim kurumlarında norm kadro fazlası olan öğretmenler, il içerisinde boş norm kadrosu bulunan eğitim kurumlarına yer değiştirme talebinde bulunabilir. Hizmet puanı yetersizliği nedeniyle talepte bulundukları eğitim kurumlarına atanamayanlar ile talepte bulunmayanların atamaları, öncelikle aynı ilçe grubu içerisinde boş norm kadrosu bulunan eğitim kurumlarına olmak üzere ilgili valilerce il içerisinde resen yapılabilir.
(7) Öğretmenlerin isteğe ve mazeret durumlarına bağlı yer değiştirme suretiyle atamaları ile hizmet bölgeleri, hizmet alanları, ilçe grupları ve bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

MESLEKİ GELİŞİM, KARİYER VE YÖNETİCİ GÖREVLENDİRME

Mesleki gelişim

(1) Bakanlıkça öğretmen ve yöneticilerin mesleki gelişimlerinde sürekliliği sağlamak üzere planlı, sürdürülebilir, izlenebilir ve mesleki uygulamalarla bütünleşik mesleki gelişim faaliyetleri düzenlenir. Bu faaliyetler, merkezî veya mahallî olarak gerçekleştirilebilir.
(2) Öğretmen ve yöneticilere yönelik düzenlenecek mesleki gelişim faaliyetleri; talep ve ihtiyaçlara, eğitim alanında yaşanan değişim ve gelişmeler ile Bakanlık politikalarına uygun olarak belirlenir.
(3) Bakanlıkça öğretmen ve yöneticilerin kişisel ve mesleki gelişimleri için görev yaptıkları okul türü ve kademesi ile atama alanları dikkate alınarak beşer yıllık dönemleri içeren bireysel mesleki gelişim planları hazırlanır.
(4) Mesleki gelişim faaliyetleri düzenli olarak izlenir, değerlendirilir ve değerlendirme sonuçları planlanacak mesleki gelişim faaliyetlerinde dikkate alınır.
(5) Öğretmen ve yöneticilerin mesleki gelişimlerine ilişkin oluşturulacak planlar, programlar, uygulama ve uygulamaların değerlendirilmesine ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Öğretmenlik mesleğinde kariyer

(1) Öğretmenlik mesleği; öğretmen, uzman öğretmen ve başöğretmen olmak üzere üç kariyer basamağından oluşur.
(2) Öğretmenlerden; öğretmenlikte en az on yıl hizmeti olan, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası bulunmayan ve Akademi tarafından uzman öğretmenlik için düzenlenen eğitimi tamamlayanlara uzman öğretmen ünvanı verilir.
(3) Uzman öğretmenlerden; uzman öğretmenlikte en az on yıl hizmeti olan, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası bulunmayan ve Akademi tarafından başöğretmenlik için düzenlenen eğitimi tamamlayanlara başöğretmen ünvanı verilir.
(4) Kademe ilerlemesinin durdurulması cezası almış olanlar, cezaları özlük dosyasından silindikten sonra uzman öğretmen veya başöğretmen ünvanı için başvuruda bulunabilir.
(5) Öğretmen ünvanından, bu göreve atanmanın atamaya yetkili amir tarafından onaylandığı tarihten, uzman öğretmen veya başöğretmen ünvanından ise uzman öğretmen/başöğretmen sertifikasının düzenlendiği tarihten itibaren yararlanılır.
(6) Uzman öğretmen veya başöğretmen ünvanı alanlara her ünvan için ayrı ayrı olmak üzere bir derece verilir.
(7) Öğretmenlik mesleği kariyer basamaklarında ilerlemede başvuru, sertifikaların düzenlenmesi ile uygulamaya ilişkin diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Yönetici görevlendirme

(1) Eğitim kurumu müdürü veya müdür yardımcısı olarak ilk defa görevlendirilecek adaylar, Akademi tarafından düzenlenen yönetici yetiştirme programına alınır. Bu programa katılacak yönetici adayları yazılı ve/veya sözlü sınavlardan altmış ve üzerinde puan alanlar arasından puan üstünlüğüne göre belirlenir. Yazılı ve sözlü sınavın birlikte yapılması hâlinde başarı puanı, yazılı ve sözlü sınav puanının aritmetik ortalaması alınarak belirlenir.
(2) Yönetici yetiştirme programına alınanlardan bu program sonunda yapılan yazılı sınavda altmış ve üzerinde puan alanlar başarılı sayılır. Bunlar tercihleri de dikkate alınarak bu fıkraya göre yapılan yazılı sınavda alınan puan üstünlüğüne göre vali onayı ile yönetici olarak görevlendirilir.
(3) Yöneticiler dört ders yılı için görevlendirilir. Yöneticiler aynı eğitim kurumunda aynı ünvanla en fazla sekiz ders yılı görev yapabilir.
(4) Yöneticilerin aynı eğitim kurumunda veya bir başka eğitim kurumuna yeniden yönetici olarak görevlendirilmelerinde Bakanlıkça belirlenecek başarı ölçütleri dikkate alınır. Bu madde kapsamındaki görevlendirmeler özlük hakları, atama ve terfi yönünden kazanılmış hak doğurmaz.
(5) Yönetici olarak görevlendirileceklerde aranacak şartlar, yöneticilerin aynı eğitim kurumunda veya bir başka eğitim kurumuna yeniden yönetici olarak görevlendirilmeleri ve bu görevlendirmelerde esas alınacak başarı ölçütleri, Akademi tarafından verilecek eğitimler, uygulanacak sınavlar ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin diğer hususlar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Av. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Özel program ve proje uygulanan eğitim kurumlarına yönetici görevlendirme ve öğretmen atama

(1) Yurt içi veya yurt dışında, yerli veya yabancı kurum ve kuruluşlarla veya başka ülkelerle iş birliği anlaşması çerçevesinde kurulan ve ulusal veya uluslararası proje yürüten okul ve kurumlara, Bakan onayı ile özel program ve proje uygulayan okul ve kurum olarak seçilenler ile Bakan onayıyla doğrudan Bakanlık merkez teşkilatına bağlanan kurumlara yapılacak öğretmen atamaları ve yönetici görevlendirmeleri Bakan tarafından yapılır.
(2) 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 38 inci maddesi kapsamında üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarına birinci fıkra kapsamında okul müdürlüğü görevi verilebilir.
(3) Öğretim elemanları ile Bakanlık kadrolarında görev yapmakta olan öğretmenlerin bu madde kapsamındaki okul ve kurumlara atanma ve görevlendirilmelerinde bu Kanun, 657 sayılı Kanun ve diğer mevzuatın sınavlar ve atanmaya ilişkin hükümleri uygulanmaz. Bu madde kapsamındaki okul ve kurumlara yönetici görevlendirmeleri özlük hakları, atanma ve terfi yönünden kazanılmış hak doğurmaz.

ÖDÜL VE DİSİPLİN

Başarı ve üstün başarı belgesi ile ödül

(1) Öğretmen ve yöneticilere 657 sayılı Kanunun 122 nci maddesi kapsamında başarı belgesi, üstün başarı belgesi ve ödül verilebilir.

Disiplin hükümleri

(1) Öğretmen ve yöneticiler hakkında 657 sayılı Kanunun disiplin hükümleri uygulanır. Ancak öğretmen ve yöneticilerden;

a) Öğrencilere ve eğitim süreçlerine ilişkin ses veya görüntüleri ilgili mevzuatında belirlenmiş usuller dışında paylaşanlara kınama,
b) İlgili mevzuatı gereği yapılanlar dışında öğrencilere menfaat karşılığında özel ders veren veya özel ders için yönlendirme yapanlara, öğretmenlik mesleğiyle bağdaşmayacak şekilde öğrencilere olumsuz örnek teşkil edecek söz, davranış, hâl ve hareketlerde bulunanlara, öğrencilerin ders başarılarının değerlendirilmesinde taraflı davrananlara, eğitim öğretim sürecinde Bakanlıkça onaylanan öğretim programının belirlediği amaç ve hedeflere aykırı faaliyet ve uygulamalar yapanlara aylıktan kesme cezası verilir.

Öğretmenliğin sona ermesi

(1) 657 sayılı Kanunun ilgili hükümleri saklı kalmak kaydıyla, 5237 sayılı Kanunda düzenlenen uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, hayâsızca hareketler, müstehcenlik ve fuhuş suçları ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan mahkûm olanların öğretmenliği sona erer.

MİLLÎ EĞİTİM AKADEMİSİNİN KURULUŞU VE GÖREVLERİ

Kuruluş

(1) Öğretmen adaylarının mesleğe hazırlanması, öğretmen, yönetici ve diğer personelin mesleki gelişimi, kariyer basamaklarında ilerlemeleri ve görevde yükselmeleri için eğitim programları hazırlamak, uygulamak ve değerlendirmek üzere Bakanlığa bağlı Millî Eğitim Akademisi kurulmuştur.
(2) Gerekli görülen yerlerde Akademi bünyesinde eğitim ve uygulama merkezleri açılabilir.
(3) Akademinin personel, denetim, bakım ve onarım, koruma ve güvenlik, taşınır ve taşınmaz, araç, gereç, malzeme, demirbaş ve taşıtlar ile benzeri ihtiyaçları için gerekli iş ve işlemler Bakanlığın ilgili birimleri tarafından yerine getirilir. Akademinin giderleri için öngörülen ödenekler Bakanlık bütçesinde yer alır.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Akademinin görevleri

a) Öğretmenlik mesleğine hazırlık eğitimi programlarını hazırlamak ve uygulamak.
b) Yönetici yetiştirme programlarını hazırlamak ve uygulamak.
c) Öğretmen, yönetici ve diğer personelin kariyer basamaklarında ilerlemeleri ve görevde yükselmelerine yönelik eğitim programlarını hazırlamak ve uygulamak.
ç) Öğretmen, yönetici ve diğer personelin sahip olması gereken yeterlikleri belirlemek ve gelişen şartlara göre güncellemek.
d) Öğretmenlere; öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve değerler ile dijital yeterlikleri kazandıracak eğitim faaliyetleri planlamak ve uygulamak.
e) Öğretmen, yönetici ve diğer personelin eğitim ihtiyaçlarını belirlemek, bu ihtiyacı karşılayacak eğitim programlarını hazırlamak, uygulamak ve eğitimlerin etkinliğini izlemek.
f) Talepleri uygun görülmesi hâlinde, giderleri kurumlarınca veya kendilerince karşılanmak kaydıyla özel öğretim kurumlarında görev yapan personele eğitim vermek.
g) Talepleri uygun görülmesi hâlinde, giderleri kurumlarınca veya kendilerince karşılanmak kaydıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarının personeline eğitim vermek.
ğ) Eğitim öğretim alanında bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etmek; görev alanına giren konularda yayın yapmak, araştırma, geliştirme, proje faaliyetleri ve bilimsel çalışmalar yürütmek.
h) Görev alanıyla ilgili konularda yurt içi veya yurt dışı üniversiteler ile diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliği gerçekleştirmek.
ı) Bakan tarafından verilecek diğer görevleri yapmak.

Akademi İzleme ve Yönlendirme Kurulu

(1) Akademi İzleme ve Yönlendirme Kurulu; Bakanın ya da Bakanın görevlendireceği bir bakan yardımcısının başkanlığında, Akademi Başkanı, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürü, Personel Genel Müdürü, bir Yükseköğretim Kurulu üyesi, Bakan tarafından diğer kamu kurum ve kuruluşları ile üniversitelerden belirlenecek birer temsilciden olmak üzere yedi üyeden oluşur. Üniversitelerden belirlenecek üyenin görevlendirilmesi ilgili mevzuat uyarınca yapılır. Gündeme göre ilgili Bakanlık hizmet birimi amirleri Başkanın daveti üzerine toplantılara katılır.
(2) Akademi İzleme ve Yönlendirme Kurulu, Akademinin görev alanına giren konularda politika ve stratejileri belirler; gerçekleştirilen çalışmaları izler ve değerlendirir.
(3) Akademi İzleme ve Yönlendirme Kurulu, yılda en az iki kez toplanır.
(4) Akademi İzleme ve Yönlendirme Kurulunun sekretarya hizmetleri Akademi Başkanlığı tarafından yürütülür.

Akademi Başkanlığı ve Akademik Kurul

(1) Akademi Başkanlığı; Akademi Başkanı, Akademik Kurul ve sayısı onu geçmemek üzere hizmet birimlerinden oluşur.
(2) Akademi Başkanı, Akademinin en üst amiri olup doğrudan Bakana bağlı olarak görev yapar.
(3) Akademi Başkanı, Akademinin temsil ve yönetiminden, Akademi faaliyetlerinin yürütülmesi ve denetiminden sorumludur.
(4) Akademik Kurula Akademi Başkanı başkanlık eder. Akademik Kurul bir başkan ve on üyeden oluşur.
(5) Akademik Kurul, Akademinin görev alanına giren konularda Akademi İzleme ve Yönlendirme Kurulu tarafından belirlenen politikaların uygulanmasına ilişkin standartları, öğretmen, yönetici ve diğer personelin sahip olması gereken yeterlikleri, Akademi tarafından düzenlenecek eğitimlerin programlarını ve Akademinin yıllık çalışma planını hazırlar ve Bakan onayına sunar.
(6) Akademik Kurul, Akademiden çıkarma cezalarına karşı yapılan itirazları inceleyerek karara bağlar.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

Eğitim personeli

(1) Bakanlık, Akademi hizmet birimlerinde görevlendirmek ve Akademinin eğitim faaliyetlerini yürütmek üzere 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (B) fıkrası hükümleri çerçevesinde eğitim personeli istihdam edebilir.

(2) Kamu kurum ve kuruluşlarının kadrolarında 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (A) fıkrasına tabi kadrolar ile 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununa tabi öğretim elemanı kadrolarında bulunanların bu madde kapsamında sözleşmeli personel pozisyonlarında istihdam edilmesi hâlinde kadrolarıyla ilişiği kesilir. Bunlardan, 5510 sayılı Kanunun geçici 4 üncü maddesi uyarınca haklarında 5434 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaya devam edilenlerin, emekli kesenekleri kendilerince, kurum karşılıkları Bakanlık tarafından karşılanmak suretiyle söz konusu Kanun ile ilgileri devam ettirilir ve haklarında iş sonu tazminatı hükümleri uygulanmaz.

Bu şekilde 5434 sayılı Kanunla ilgileri devam ettirilenlerin emeklilik hak ve yükümlülüklerinin tespitinde, önceden emeklilik hak ve yükümlülüklerine esas alınmakta olan kadro, görev veya pozisyonları aynı şekilde dikkate alınmaya devam olunur. Ayrıca, bu şekilde geçen süreleri kıdem aylıkları ile 5434 sayılı Kanunun mülga ek 68 inci ve mülga ek 73 üncü maddelerinde belirtilen sürelerin hesabında dikkate alınır ve bunların emeklilik keseneğine esas aylık kazanılmış hak aylık derece ve kademeleri de genel hükümler çerçevesinde yükseltilmeye ve ilerletilmeye devam olunur.

Bu fıkra kapsamında istihdam edilenler, kendisinin sözleşmeyi feshetmesi veya Bakanlıkça sözleşmesinin feshedilmesi hâlinde fesih işlemi ile birlikte başka bir işleme gerek kalmaksızın yönetici kadroları dışında önceki kadrosuna kendiliğinden atanmış sayılır. Bunların durumlarına uygun boş kadro bulunmaması hâlinde atama işlemi ile birlikte söz konusu kadrolar kendiliğinden ihdas edilmiş sayılır. Bu kadroların herhangi bir nedenle boşalması hâlinde herhangi bir işleme gerek olmaksızın söz konusu kadrolar kendiliğinden iptal edilmiş sayılır.

Bu madde uyarınca önceki kurumlarına dönen kişilerin Akademide geçen hizmetleri kazanılmış hak aylık derece ve kademelerinde değerlendirilir ve bunların Akademide geçen süreleri diğer özlük işlemleri bakımından kendi kurumlarında geçmiş sayılır. Bunlara sözleşmenin feshi durumunda iş sonu tazminatı ödenmez ve bunların Akademide sözleşmeli personel pozisyonunda geçen süreleri emeklilik ikramiyesinin hesabında dikkate alınır.

Bu fıkra kapsamında istihdam edilenlerden, sözleşmeli personel pozisyonunda iken emekliye ayrılanların veya vefat edenlerin sözleşmeli personel pozisyonuna atanmadan önceki kadrolarında 5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında geçen sürelerine emekli ikramiyesi ödenmez ve bu süreler ödenecek iş sonu tazminatının hesabında dikkate alınır.

(3) Bu madde kapsamında sözleşmeli personel olarak istihdam edilecek kişi ile Bakan veya yetkili kılması hâlinde Akademi Başkanı arasında hizmet sözleşmesi imzalanır. Sözleşmeli personelin; görev yeri, görevi dâhilinde yapacağı işlerin tanımları, uyacakları mesleki ve etik kurallar, ödev, yetki ve sorumlulukları ile diğer hususlar hizmet sözleşmesinde belirtilir. Hizmet sözleşmesi yazılı olarak bir yıllık yapılır. Bu süre sonunda tekrar sözleşme imzalanabilir. Sözleşme süresinin sona ermesi hâlinde yeni sözleşme yapılıncaya kadar sözleşme süresi üç aya kadar uzatılabilir.

(4) Akademide eğitim personeli olarak istihdam edilenlerden;

a) Profesör, doçent ve doktor öğretim üyesi ünvanına sahip olanlar haftada asgari on saat ders vermekle yükümlüdür. Bunlara, haftada on saati aşan ders görevleri için bu ders görevlerinin fiilen yapılması şartıyla haftada en çok yirmi saate kadar ek ders ücreti ödenir.
b) (a) bendi kapsamında bulunmayanlar haftada asgari on beş saat ders vermekle yükümlüdür. Bunlara, haftada on beş saati aşan ders görevleri için bu ders görevlerinin fiilen yapılması şartıyla haftada en çok on beş saate kadar ek ders ücreti ödenir.

(5) Fiilen yapmış oldukları ders görevleri karşılığında eğitim personelinden;
a) Profesör ünvanına sahip olanlara ders saati başına (320),
b) Doçent ünvanına sahip olanlara ders saati başına (270),
c) Doktor öğretim üyesi ünvanına sahip olanlara ders saati başına (220),
ç) (a), (b) ve (c) bentleri kapsamında bulunmayanlara ders saati başına (160) gösterge rakamının memur aylık katsayısıyla çarpımı sonucu bulunacak tutarda ek ders ücreti ödenir.

Prof. Dr. Mevlüt GÜNDÜZ

(6) Sözleşmeli personelden; araştırma, proje, yayın ve benzeri bilimsel çalışmalarda görevlendirilenlere haftada beş saati geçmemek kaydıyla ayrıca ders ücreti ödenir.

(7) Sözleşmeli personel kazanç getirici başka bir iş yapamaz, resmî veya özel herhangi bir müessesede maaşlı, ücretli veya sözleşmeli olarak görev alamaz, 657 sayılı Kanunda Devlet memurları için yasaklanmış bulunan fiil ve eylemlerde bulunamaz ve siyasi partilere üye olamaz.

(8) Sözleşmeli personel, istihdam edildiği hizmet biriminde, yönetici olarak görevlendirilebilir. Bu görevleri yürüttükleri sürece kendilerine, bu görevlerinden dolayı ilave bir ücret ödenmez.

Akademide görevlendirme

(1) Akademide, yükseköğretim kurumlarıyla iş birliği yapılarak 2547 sayılı Kanunun 38 inci maddesi hükümlerine göre geçici olarak öğretim elemanı görevlendirilebilir.

(2) Birinci fıkra kapsamında istihdam edilen personelin Akademideki çalışma süresi yükseköğretim kurumlarında geçmiş sayılır.

(3) Eğitim personeli dışında, yükseköğrenimli olmak koşuluyla Akademide ders vermek üzere görevlendirilenlere, haftada otuz saate kadar ek ders görevi verilebilir. Bunlara, fiilen yapmış oldukları ders görevleri karşılığında ders saati başına ünvanları dikkate alınarak 30 uncu maddenin beşinci fıkrasında belirlenmiş gösterge rakamları üzerinden ek ders ücreti ödenir.

Yönetmelikler

(1) Akademinin hizmet birimlerinin görev dağılımı, Akademik Kurul ile Akademi İzleme ve Yönlendirme Kurulunun çalışma usul ve esasları ile bu bölümde düzenlenen diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir.

ÇEŞİTLİ VE SON HÜKÜMLER

Eğitim çalışanlarının şiddetten korunması

(1) Bakanlığa bağlı resmî eğitim kurumlarında yönetici, öğretmen, usta öğretici, yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimine yönelik Bakanlık tarafından yürütülen projelerde öğretici/öğretmen veya rehber danışman; özel öğretim kurumlarında yönetici, öğretmen, uzman öğretici ve usta öğretici olarak görev yapanlar ile Bakanlığa bağlı resmî eğitim kurumları ve özel öğretim kurumlarında ders ücreti karşılığı ders okutanlara ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan öğretmenlere karşı görevleri sebebiyle işlenen 5237 sayılı Kanunun 86 ncı maddesi kapsamındaki kasten yaralama, 106 ncı maddesi kapsamındaki tehdit, 125 inci maddesi kapsamındaki hakaret ve 265 inci maddesi kapsamındaki görevi yaptırmamak için direnme suçlarında;

a) İlgili maddelere göre tayin edilecek cezalar yarı oranında artırılır.

b) 5237 sayılı Kanunun 51 inci maddesinde düzenlenen hapis cezasının ertelenmesi hükümleri uygulanmaz.

Diğer kanun hükümleri

(1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde hazırlık eğitimi alan öğretmen adayları hariç bu Kanun kapsamındaki personel bakımından 657 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuat hükümleri uygulanır.

Yürütme
Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.

Prof.Dr. Mevlüt GÜNDÜZ